

УДК 343.01

М. І. Панов,

докт. юрид. наук, проф., завідувач
кафедри кримінального права № 2
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ОСНОВИ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

У статті розглядаються загальні засади методології науки кримінального права та її методи; відстоюється позиція, згідно з якою ця наука не створює своєї самостійної методології, а спирається у своїх дослідженнях на загальнонаукові методи пізнання. Особливості використання таких методів (діалектичного, системного, формально-логічного, соціологічного, історично-правового, порівняльного) обумовлені специфікою предмета науки – невизначеною множинністю суспільно небезпечних діянь та системою правових норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за вчинення цих діянь. Система вказаних методів і пов'язаних з ними інших пізнавальних процедур становлять основу методології науки кримінального права.

Ключові слова: методологія, наука кримінального права, методи науки: діалектичний, системний, формально-логічний, соціологічний, історично-правовий, порівняльний.

1. Наука кримінального права: поняття та функції. Наука кримінального права являє собою систему юридичних знань, складовими яких є ідеї, теорії, вчення і концепції про злочин і покарання, кримінальний закон і кримінальну відповідальність, кримінально-правові норми (як первинні й основоположні елементи галузі права), юридичні конструкції та інститути, їх соціальну обумовленість і ефективність; принципи, закономірності і тенденції розвитку кримінального права і законодавства, а також теоретичне осмислення практики правотворчої і правозастосовної діяльності у сфері кримінального права. Як виокремлена і відносно самостійна галузь знань наука кримінального права має властивий їй понятійний апарат – достатньо досконалу і розвинену систему категорій та понять (як наукових абстракцій), їх визначень (дефініцій) і відповідну їм систему юридичних термінів, які переважно набувають відобра-

ження і нормативне закріплення у змісті кримінально-правових норм¹. Понятійний апарат цієї галузі права (чи його окремі компоненти) як *результат пізнавальної діяльності* (у тому числі кримінально-правових наукових досліджень) виступає також і як *елемент структури чинного законодавства України* про кримінальну відповідальність, що становить Кримінальний кодекс України (далі – КК) та забезпечує виконання останнім його основних функцій: охоронної, регулятивної, превентивної, виховної та ін. Одночасно цей апарат виконує і функцію наукового логіко-юридичного інструментарію подальших наукових досліджень як засобів пізнання у сфері кримінального права і забезпечує реалізацію пізнавальної, аксіологічної, евристичної, прогностичної, прагматичної та інших функцій цієї науки. Причому вся система знань науки кримінального права, незалежно від форм зовнішнього прояву й особливостей закріплення їх специфічними логіко-лінгвістичними засобами у чинному праві, як і у кожній науці значною мірою *обумовлена об'єктом цієї науки*, залежна від нього та юридично детермінована ним.

Особливість розглядуваної науки полягає також у тому, що вона концентрує в собі доволі високий рівень знань, які розкривають сутність, зміст та закономірності існування і розвитку явищ, що належать до сфери злочинів і покарань, інших заходів кримінально-правового характеру, кримінального законодавства і практики його застосування, і тому становить зміст кримінально-правової політики у боротьбі зі злочинністю. Причому ця наука, як і кожна інша, виконує перш за все *пізнавальну та аксіологічну функції з отримання, систематизації та опанування знань про злочин (злочини), покарання і кримінальний закон*, завданням якого є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, запобігання злочинам (ч. 1 ст. 1 КК України),

¹ Панов Н. И. Методологические аспекты формирования понятийного аппарата юридической науки. *Правоведение. Известия высших учебных заведений*. СПб: Изд-во С.-Петербург. гос. ун-та, 2006. № 4. С. 18–28.

а також про практику застосування кримінального законодавства. Одночасно наука кримінального права виконує важливі *евристичну і прогностичну* функції, суть яких полягає в отриманні нових знань щодо сутності суспільно небезпечних діянь, що визнаються злочинами, типових форм їх прояву на цей час і у відносно близькому майбутньому, покарання, а також інших заходів кримінально-правового характеру як новітніх форм і засобів боротьби зі злочинністю, перспектив і основних напрямів розвитку кримінального права і законодавства, а також розвитку самої кримінально-правової науки як такої: її теорій, вчень, концепцій, зокрема у подальшій розробці й удосконаленні її понятійного апарату. В єдності вказані та інші функції (пояснювальна, світоглядна, дидактична та ін.) утворюють *фундаментальний аспект* (як необхідну складову) науки кримінального права². Про фундаментальний характер наукових досліджень у цій галузі науки свідчить також і її *об'єкт*. Так, розробка вчень про кримінальний закон, кримінально-правові відносини, кримінальну відповідальність та звільнення від неї, про злочин, склад злочину, його елементи (об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єктивну сторону, суб'єкт злочину) та їх ознаки, незакінчений злочин, співучасть у злочині, проблем покарання (їх системи та видів), призначення покарання, звільнення від нього, відповідальність за окремі види злочинів та ін., здійснюється на основі ґрунтовних методологічних та теоретичних засад (ідей, теорій, поглядів); наукових кримінально-правових концепцій, що по суті і становлять фундаментальність як специфічну властивість кримінально-правових наукових досліджень.

У той же час фундаментальні дослідження у кримінальному праві мають виконувати і *прагматичну функцію* цієї науки, тобто бути поєднаними з їх *прикладною спрямованістю*. Відомо, що одним із важливих завдань науки кримінального права є розробка проблем удосконалення чинного криміналь-

² Панов М. І. Методологія науки як необхідна складова фундаментальних досліджень науки кримінального права. *Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність*: матеріали міжнар. наук. конф. 11–12 жовт. 2012 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків: Право, 2012. С. 25–31.

ного законодавства і практики його застосування. Це завдання безпосередньо впливає з об'єктивних закономірностей динамічного розвитку соціально-правової реальності у сфері боротьби зі злочинністю, яке має набувати оптимальне і своєчасне відображення (у тому числі й у змінах) у науково-обґрунтованій системі норм й інститутів кримінального права і закріпленні їх у кримінальному законодавстві як у відносно стабільній та закритій нормативно-правовій системі і в той же час такій, що динамічно розвивається³. У свою чергу, правозастосовна практика як складова кримінально-правової політики держави має базуватися на кримінальному законодавстві, повною мірою відповідати йому і здійснюватися на загально-правових принципах гуманізму, справедливості, демократизму, верховенства права і законності⁴ та на галузевих принципах кримінального права: відповідальність особи лише за вчинення суспільно-небезпечного діяння, що визнане злочином законом про кримінальну відповідальність; особистої й винної відповідальності; обмеження меж кримінальної відповідальності (економія заходів кримінально-правової репресії); диференціації й індивідуалізації кримінальної відповідальності й покарання та ін. Наведене підтверджує раніше висловлену думку про практичну спрямованість досліджень цієї науки, що є додатковим аргументом на користь їх прикладного характеру. Але ці дослідження мають провадитися в єдності із фундаментальними базуватись на результатах останніх та спиратися при цьому на необхідну і репрезентативну емпіричну дослідницьку базу в галузі законотворчої діяльності і практики застосування кримінального законодавства. Лише за таких умов указані дослідження та їх результати набувають риси необхідної наукової обґрунтованості й їх оптимального практичного (прагматичного) значення. Прикладом можуть слугувати розро-

³ Тацій В., Борисов В., Тютюгин В. Стабильность как условие эффективности законодательства Украины об уголовной ответственности. *Голос України*. 5 апреля 2013. № 66.

⁴ Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія. Харків: Право, 2008. С. 24–38.

блені наукою кримінального права теоретичні засади криміналізації⁵ та пеналізації⁶ суспільно небезпечних діянь, кваліфікації злочинів⁷ та розмежування суміжних складів злочинів⁸, призначення покарання⁹, кримінальної відповідальності за окремі групи та видів злочинів¹⁰ тощо.

2. *Методологія науки кримінального права (загальні підходи).* У структурі науки кримінального права особливе місце і значення належать її методологічній складовій, що, як відзначалось, притаманна перш за все фундаментальним дослідженням. Передусім укажемо, що під *методологією науки взагалі й кримінального права зокрема слід розуміти систему методів, прийомів і засобів наукового пізнання, що являє собою комплекс історично обумовлених раціональних шляхів, засобів і форм руху мислення від незнання до знання, від припущення до істини, від конкретного до абстрактного, від явища до сутності, від одиничного до узагальненого.* Отже, методологія є базисом і виступає стрижнем усієї системи пізнавальної діяльності у відповідній галузі науки¹¹. Це означає, що *категорія «методологія» завжди охоплює сферу безпосередньо пізнавальної діяльності.* Тому розповсюдження її (у тому числі й окремих методів) безпосередньо на ту чи іншу сферу практичної діяльності людей, як інколи пропонується в літературі (діяльнісний підхід до трактування методології)¹², наприклад, у судовій, слідчій діяльності, чи на боротьбу зі злочинністю в цілому навряд чи можна визнати коректним. Мабуть тут слід вести мову про методи праксеології¹³, тобто про мето-

⁵ Основание уголовно-правового запрета (криминализация и декриминализация). Москва: Наука, 1980. 304 с.

⁶ Книженко О. О. Теоретичні засади встановлення санкцій у кримінальному праві: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2012. 36 с.

⁷ Кудрявцев В. Н. Теоретические основы квалификации преступлений. Москва: Юрид. лит., 1963. 324 с.; Навроцький В. О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації. Київ: Атіка, 2005. С. 199–464.

⁸ Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 712 с.

⁹ Бажанов М. М. Назначение наказания по советскому уголовному праву. Киев: Вища шк., 1980. 216 с.

¹⁰ Философский энциклопедический словарь. Москва: Сов. энциклопедия, 1983. С. 365–367.

¹¹ Керимов Д. А. Вступительная статья. *Лукич Р. Д. Методология права.* Москва: Прогресс, 1981. С. 12.

¹² Аверьянов А. Н. Системное познание мира. Москва: Издат. полит. лит., 1985. С. 223–224; Бажанов М. М. Назначение наказания по советскому уголовному праву. 216 с.

¹³ Философский энциклопедический словарь. Москва: Сов. энциклопедия, 1983. С. 365–367.

¹⁴ Керимов Д. А. Вступительная статья. С. 12.

¹⁵ Праксеологія (від грецьк. *praktis* – практика) – теорія ефективності діяльності людини. *Філософія. Енциклопед. словарь* / под ред. А. А. Ивина. Москва: Гардарик, 2004. С. 680.

дологію теорії пізнання практичної діяльності людини у певній сфері її життєдіяльності¹⁴, у тому числі й у сфері правосуддя, боротьби зі злочинністю¹⁵ та ін.

У широкому розумінні методологія наукового пізнання – це явище інтегральне, яке об'єднує систему компонентів, що її утворюють як єдине ціле: загально-наукові методи пізнання, філософські закони і категорії діалектики, закони і правила формальної логіки та наукознавства, спеціальні й окремі методики дослідження. Разом із тим *стрижнем (квінтесенцією) методології є вчення про методи* (метод – грец. *methodos* – шлях дослідження, спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя), система яких становить зміст методології як такої. У правознавстві й теорії кримінального права до останніх відносять *загальнонаукові методи*, розроблені (на рівні загального) головним чином в філософії і в теорії пізнання – (гносеології): *діалектичний, системний (системно-структурний), формально-логічний (догматичний, соціологічний, історичний (історично-правовий), порівняльний (порівняльно-правовий) методи* та ін. Кожен із них має свої особливості, специфічні риси пізнавальної діяльності, що надає можливість глибше вивчити об'єкт (предмет) дослідження, розглянути й охопити одночасно різні його властивості (сторони, грані) й опосередковуючі зв'язки. Взаємно доповнюючи один одного, вони в цілому утворюють єдину складну і в той же час діалектично-суперечливу систему органічно взаємопов'язаних прийомів наукового пізнання соціально-правової реальності у сфері кримінального права¹⁶. Ось чому методологію не можна зводити тільки до якоїсь певної компоненти, наприклад, до одного методу або до вчення лише про деякі окремі методи чи методики, оскільки за її межами в такому випадку безпідставно залишатимуться інші. Внаслідок цього й методологія дослідження відповідного

¹⁴ Катарбинский Т. Трактат о хорошей работе. Москва, 1975. С. 3–11.

¹⁵ Зеленецкий В. С. Общая теория борьбы с преступностью. Т. I. Концептуальные основы. Харьков: Основа, 1994. С. 170–193.

¹⁶ Панов Н. И., Гуторова Н. А. О методологии научного исследования проблем Особенной части Уголовного права. *Правоведение. Известия высших учебных заведений*. СПб.: Изд-во С.-Петерб. гос. ун-та, 2010. № 1. С. 87–97.

об'єкта як така не буде визначена за її обсягом з необхідною повнотою. Необґрунтованим у зв'язку з викладеним слід визнати підхід, згідно з яким методологію дослідження в кримінальному праві безпідставно підмінюють використанням тієї чи іншої наукової теорії або концепції, навіть такої, що в цілому заслуговує позитивної оцінки. Так, не можна погодитися з підходом М. В. Карчевського¹⁷, який методологію дослідження кримінально-правових засобів охорони інформаційної безпеки фактично підминив конспективно викладеними положеннями теорії криміналізації суспільно небезпечних діянь¹⁸. З указаних підстав вважаємо хибною й позицію П. П. Сердюка, який визнав як методологічну підставу дослідження теорії кримінальної відповідальності метод аналітичного релятивізму («генералізація» єдиного – одного – методу – М. П.), а в подальшому визнав як такий порівняльно-правовий метод¹⁹.

Наука кримінального права, як і кожна юридична наука, не створює і не може створювати деякої «самостійної» чи «відокремленої» методології. Вона має, на нашу думку, спиратися на загальнотеоретичні положення методології теорії пізнання як філософської науки (чи теорії пізнання як її розділу), використовувати їх з метою здійснення досліджень свого власного і специфічного об'єкта (предмета пізнання), що охоплює сфери злочину, покарання та інших засобів кримінально-правового характеру. Саме об'єкт дослідження (на відміну від інших наук) надає специфічні, (особливі) риси методології науки кримінального права. У зв'язку з цим можна стверджувати, що методологія загальної теорії пізнання і методологія науки кримінального права співвідносяться між собою як загальне й особливе. Виходячи з викладеного, навряд чи можна погодитися з поглядом, що кожна наука, у тому числі і правова (а також і наука кримінального права – М. П.) може будуватися на принципах багаточисельних рівнів методології (2-х, 3-х чи 4-х) і включати

¹⁷ Карчевський М. В. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки. Луганськ: РВВЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. С. 72–86.

¹⁸ Основания уголовного-правового запрета. Москва: Наука, 1982. С. 189–251.

¹⁹ Сердюк П. П. Теорія кримінальної відповідальності в сучасному кримінальному праві: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Запоріжжя, 2013. С. 4, 10–11.

в себе як загальну, так і приватну (спеціальну) методологію²⁰, як філософський, так і загальнонауковий рівні, а також рівень конкретно-науковий та рівень отримання конкретних знань в цій сфері пізнавальної діяльності²¹. Фактично тим самим підтримуються спроби розробки тією чи іншою наукою *власної методології*, власних методів пізнання і правил встановлення їх змісту в процесі пізнавальної діяльності і перетворення дійсності²². Але тут слід одночасно зазначити, що кожна з юридичних наук на підставі філософських методів пізнання, керуючись ними і конкретизуючи їх, розробляє власні деталізовані методи пізнання (приватно-наукові методи), які опосередковують філософські методи й ураховують у той же час з необхідною повнотою і деталізацією особливості її предмета (об'єкта), що й обумовлює специфічні риси та якості методів і в цілому методології цієї науки.

3. Особливості об'єкта науки кримінального права (в аспекті методології дослідження)²³.

Об'єкт науки кримінального права за своєю структурою має доволі складний характер. До його змісту входять: *по-перше*, невизначена множинність об'єктивно існуючих явищ реальної дійсності у вигляді конкретних та відносно відокремлених актів суспільно небезпечної поведінки (вчинків) людей як деяка сукупність суспільно небезпечних діянь певного виду (типу), що підлягають офіційній оцінці й визнанню їх злочинними і караними; *по-друге*, система (упорядкована сукупність) кримінально-правових норм, установлених державою в законі про кримінальну відповідальність (Кримінальному кодексі), що визначають ці діяння злочинними і передбачають за їх вчинення відповідні покарання та інші заходи кримінально-правового характеру. Як видно, цей системний об'єкт має складну структуру. Перший елемент цієї

²⁰ Андреева Г. М. Социальная психология. Москва: Издат. Моск. ун-та, 1980. С. 54–56.

²¹ Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. Москва, 1973. С. 68–71.

²² Зеленецкий В. С. Общая теория борьбы с преступностью. Т. I. Концептуальные основы. С. 175–177.

²³ Примітка. У цій статті об'єкт науки кримінального права розглядається обмежено, в обсязі необхідному для вирішення питань методології наукових досліджень кримінального права.

структури належить до сфери *суцього (існуючого)* – до сфери фактів соціальної дійсності (актів реальної суспільно небезпечної поведінки – конкретних вчинків людей, їх суспільно небезпечних діянь); *другий* – до сфери належного (у зворотній формі – заборон того, чого не має бути), що набуває відображення і закріплення в нормах кримінального права. За суттю і змістом ці норми є нормами-заборами. Вони не тільки визначають відповідні негативні (суспільно небезпечні) вчинки людей (кримінальна протиправність), як злочини, але й містять заборону їх вчинення, що забезпечено державним примусом у формі покарання, встановленого в санкції кримінально-правової норми. Ця комплексна заборона адресована невизначеному колу осіб і спрямована на утримування їх від скоєння таких вчинків. Безумовно, відмінність між цими елементами об'єкта пізнання, один із яких перебуває в сфері «суцього», а інший – у сфері «належного», що досліджуються наукою кримінального права, не може не впливати і на особливості їх вивчення і, відповідно, на зміст методів цього наукового аналізу.

Дослідження явищ першого елемента структури об'єкта наукового пізнання – суспільно небезпечних вчинків (діянь) людей – здійснюється в декілька етапів. На першому з них вивчення цих об'єктивних явищ пов'язане з використанням методів спостереження, порівняння, узагальнення, систематизації, соціологічного вимірювання, статистичного аналізу та ін., які доволі часто й умовно називають «емпіричними методами». При розгляді цих об'єктів застосовуються також такі прийоми і процедури пізнавальної діяльності, як індукція та дедукція, аналіз та синтез, експеримент, ідеалізація, аналогія тощо. Ці прийоми використовують при логічному узагальненні і систематизації емпіричних даних щодо цих явищ, з'ясуванні їх основних рис і типових форм зовнішнього прояву, їх поширеності, встановленні соціальної значущості (суспільної небезпечності, шкідливості) для людини, громадянина, держави, суспільства. На другому етапі наукового дослідження застосовуються загальнонаукові методи пізнання, відповідні закони і категорії діа-

лектики, закони і правила формальної логіки, засоби формалізації, диференціації й інтеграції, абстрагування, моделювання та ін. Зазначені методи (доволі часто їх називають методами «теоретичного дослідження») і пізнавальні процедури у процесі їх конкретизації з урахуванням особливостей предмета науки кримінального права надають можливість розробки *кримінально-правових абстракцій*, які акумулюють у собі у концентрованому вигляді узагальнену об'єктивну, доволі повну і в той же час стислу інформацію (знання) щодо діянь (вчинків), які є суспільно небезпечними і потребують правового регулювання (заборони) в аспекті кримінально-правової боротьби з ними, тобто визначення їх злочинними і караними²⁴. Указані наукові абстракції у процесі законотворення включаються певним чином до змісту кримінально-правових норм (у формі юридичних понять і термінології) і за наявності необхідних умов утворюють їх основу (ядро) – головний (центральный) елемент змісту норм.

Дослідження і розробка другого з елементів структури об'єкта науки кримінального права, тобто системи кримінально-правових норм й інститутів, юридичних конструкцій та інших нормативно-правових утворень, що складають зміст кримінального права і законодавства, здійснюється з використанням усіх раніше вказаних загальнотеоретичних методів і пізнавальних процедур. При цьому, безумовно, широко використовують розроблені загальною теорією права і наукою кримінального права прийоми і засоби техніки кримінального правотворення (законодавчої техніки) – різні види визначення понять (дефініції), відповідні лінгвістичні прийоми, загальнозживані та спеціальні юридичні терміни, типові прийоми формування кримінально-правових норм, юридичних конструкцій та інших нетипових нормативних приписів: презумпцій, фікцій, приміток до статей КК. У цьому випадку завжди має місце поєднання знань, отриманих при дослідженні першого елеме-

²⁴ Маркунцов С. А. Базовые положения теории уголовно-правовых запретов: монография. Москва: Юриспруденция, 2013. С. 8–22.

нта об'єкта (інформації щодо суспільно небезпечних діянь – їх форм і видів) із відповідним обсягом знань у результаті дослідження *другого елемента об'єкта* – системи кримінально-правових норм як правової форми відображення вказаних явищ реальної дійсності. Особливістю такого пізнання є те, що воно має здійснюватися у *двох* взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих напрямках (аспектах). *Перший із них* полягає у порівнянні й установленні відповідності (чи невідповідності) ознак законодавчо визначених суспільно небезпечних діянь як злочинів, сформульованих у тексті диспозицій статей Особливої частини (а також в окремих статтях Загальної частини КК), науковим абстракціям, що розробляються і відображають суттєві й типові ознаки відповідних видів (типів) суспільно небезпечних діянь у їх узагальненому вигляді. При цьому має аналізуватися також і відповідність (пропорційність), покарання, встановленого в санкціях статей КК, характеру і ступеню суспільної небезпечності (тяжкості) діянь, визначених у диспозиціях кримінально-правових норм, оскільки суспільно небезпечні діяння, що визнаються злочинами (описані в диспозиції) і покарання за них (встановлене в санкції), перебувають в органічній єдності і тому мають розглядатися як єдиний системний об'єкт²⁵. Зрозуміло, що у цьому дослідженні важливе (навіть домінуюче) значення має *порівняльний метод* у єдності з *оцінювальним та аксіологічним підходами*. При встановленні в результаті дослідження суттєвої невідповідності цих порівнюваних об'єктів, у аспекті оцінки ступеня суспільної небезпечності діянь і жорсткості покарань мають обґрунтовуватися і формулюватися пропозиції щодо внесення відповідних змін до законодавства. *Другий аспект* дослідження системи кримінально-правових норм як об'єкта наукового аналізу пов'язаний із вивченням їх ефективності й відповідності правозастосовної практики змісту і сутності цих норм. Істотні відхилення цієї практики (аксіоматично – практика є критерієм істини) від ідеї й суті законодавчих за-

²⁵ *Примітка.* Ще в давні роки Ч. Беккарія писав, що має бути «співрозмірність» між злочинами і покараннями. Див. Беккарія Чезаре «О преступлениях и наказаниях»: пер. с итал. Киев: Ин Юре, 2014. С. 92–97.

борон і приписів, закріплених у кримінально-правових нормах, мають усуватися у встановленому Законом порядку. У випадках неефективності кримінально-правових норм (особливо за наявності так званих «мертвих норм», що не використовуються, а також «зайвої» чи надмірної криміналізація або пеналізації) як і їх недостатності виникає потреба у внесенні відповідних змін до чинного кримінального законодавства у порядку *de lege ferenda*.

4. Методи наукового пізнання в системі методології кримінального права. Завершуючи загальну характеристику методології науки кримінального права, відзначимо, що реальний прояв її основних і суттєвих рис та особливостей виражається перш за все у відповідних загальнонаукових методах: діалектичному, системному, формально-логічному, соціологічному, порівняльно-правовому, історично-правовому методах та ін. Причому кожний із цих методів (окремо взятий) не вирішує й об'єктивно не може вирішувати всіх завдань, що стоять перед методологією наукового дослідження. Він дає можливість вирішувати більшою чи меншою мірою лише ті чи інші проблеми, виходячи з особливостей цього методу та предмета дослідження. Але у своїй сукупності і при взаємодії ці методи створюють доволі повну і всебічну (всеохоплюючу) систему наукового підґрунтя, яка може бути визнана такою, що в цілому забезпечена належними науковими методологічними засадами.

4.1. Діалектичний метод. Розробляючи методологію наукових досліджень проблем кримінального права, вважаємо за необхідне розпочинати його насамперед із аналізу застосування *діалектичного методу пізнання*, який доволі часто і обґрунтовано називають філософським або загальним методом. Діалектичний метод – це універсальний метод дослідження соціально-правових явищ. Його застосування надає можливість аналізувати злочин і покарання в їх зв'язку і взаємозалежності з іншими соціальними і правовими явищами. Цей метод завжди пов'язаний із використанням категорій діалектики, зокрема такими, як причина і наслідок, необхідність і випадковість,

можливість і дійсність, сутність і явище, зміст і форма тощо²⁶. Діалектичний метод відкриває широкі можливості для використання доволі ефективних пізнавальних процедур: сходження від абстрактного до конкретного і від конкретного до абстрактного, аналізу і синтезу, узагальнень і абстрагування, аналогій, індукції та дедукції²⁷ та ін. Цей метод перебуває у підґрунті інших методів пізнання, тісно пов'язаний з ними. Особливе місце у ньому займає така пізнавальна процедура, як *сходження мислення від конкретного до абстрактного з подальшим переходом від абстрактного до конкретного*²⁸. Цей підхід лежить в основі аналізу головним чином першого елемента структури об'єкта кримінально-правового дослідження – суспільно небезпечних діянь, що визнаються злочинними і караними. Таке дослідження може здійснюватися у декілька етапів. *На першому* з них аналізуються в основному одиничні об'єкти: окремі (конкретні) види (типи) злочинних діянь, наприклад, крадіжка, шахрайство, вимагання, зґвалтування та ін. При цьому слід мати на увазі, що поняття цих злочинів ми лише умовно відносимо до категорії «одиничний об'єкт дослідження». Фактично вони належать до деякої невизначеної множинності суспільно небезпечних діянь (конкретних актів суспільно небезпечної поведінки, що відносять до одного і того ж виду (типу чи класу). У реальній дійсності кожне з цих суспільно небезпечних діянь, що належать до того або іншого виду (типу) злочинів, передбачених відповідною статтею Особливої частини КК, має невелику кількість індивідуальних (особливих та специфічних) ознак, які, проте, з позиції кримінального права далеко не в усіх випадках є релевантними і тому не завжди враховуються законодавцем. У процесі

²⁶ Кедров Б. М. Единство диалектики, логики и теории познания. Москва: Госполитиздат, 1963. 295 с.; Копнин П. В. Диалектика, логика, наука: Москва: Наука, 1973. 464 с.

²⁷ Панов Н. И., Гуторова Н. А. О методологии научного исследования проблем Особенной части Уголовного права. *Правоведение. Известия высших учебных заведений*. СПб.: Изд-во С. Петерб. гос. ун-та, 2010. № 1. С. 87–97.

²⁸ Денисов Ю. А., Спиридонов Л. П. Абстрактное и конкретное в советском правоведении. Москва: Наука, 1987. С. 78–83; Казимирчук В. П. Право и методы его изучения. Москва: Юрид. лит., 1965. С. 69–78; Керимов В. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). Москва: Аванта+, 2001. С. 127–157; Сырых В. М. Логические основания общей теории права. Т. 1. Элементный состав. Москва: Юрид. Дом «Юстицинформ.», 2000. С. 436–452; 467–483.

вивчення конкретних діянь дослідник шляхом аналізу, синтезу, узагальнення й абстрагування від окремих, часткових і несуттєвих ознак таких діянь має виявити загальні (узагальнені), типові й найбільш суттєві в кримінально-правовому аспекті ознаки, що мають риси істотної схожості (однаковості), властиві в цілому повному виду (типу, класу) діянь, які характеризуються постійною (як закономірність) повторюваністю («алгоритм ознак») у кожному конкретному випадку (тобто існують завжди) і при цьому відображають сутність і соціальну значущість діянь цього виду (типу) – їх суспільну небезпечність. Указані наукові дослідження мають здійснюватися шляхом накопичення і вивчення як емпіричних, так і теоретичних знань (даних), їх аналізу й синтезу і бути пов'язаними з широким використанням розробленого юридичною наукою теоретичного інструментарію пізнання кримінально-правових явищ, зокрема, категорій і понять кримінального права: «кримінальний закон», «кримінальна відповідальність», «поняття злочину», «склад злочину»; елементів останнього (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона, суб'єкт злочину) та його ознак, техніки кримінального законотворення, теорій криміналізації та пеналізації суспільно небезпечних діянь тощо.

Запропонований аналіз зазвичай має починатися з дослідження *об'єкта посягання* (загального, родового (у певних випадках – видового) та безпосереднього), що дає змогу з'ясувати соціальну сутність діянь відповідного виду (типу) – їх суспільну небезпечність – і на цій підставі вирішувати питання щодо можливості та необхідності криміналізації певного діяння. Об'єкт злочину як система суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом від злочинних посягань, виконує фундаментальну функцію у визначенні всієї сукупності об'єктивних і суб'єктивних ознак діянь (відповідного виду, типу), що на нього посягають²⁹. Подальший аналіз пов'язаний із розглядом предмета злочину (за його наявності – у «предметних злочинах»), виділенням

²⁹ Тацій В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Харьков: Вища шк., 1988. С. 6–21.

і вивченням його загальних (універсальних) і особливих (спеціальних, обумовлених об'єктом) ознак, дослідженням ознак об'єктивної й суб'єктивної сторін, суб'єкта злочину й ознак, що обтяжують (чи пом'якшують) відповідальність, – кваліфікуючих ознак, властивих відповідному суспільно небезпечному діянню, що визнається злочином.

Такий підхід до проведення наукового дослідження, спрямованого в кінцевому підсумку на встановлення наявності всіх істотних, узагальнених і типових об'єктивних та суб'єктивних ознак, властивих певному виду (типу, класу) суспільно небезпечних діянь, тобто певним актам поведінки особи (її вчинків). При цьому ці ознаки мають: а) відображати в узагальненому вигляді сутність названих діянь; б) бути необхідними і достатніми для визначення цих діянь як злочинів; в) підкреслювати їх найбільш індивідуальні й специфічні риси, що відрізняють їх від інших діянь (у тому числі від суміжних злочинних діянь і від діянь незлочинних); г) відбивати соціальну значущість цих діянь, тобто їх підвищену (у порівнянні з іншими правопорушеннями) суспільну небезпечність³⁰. Рішення указаних завдань на підставі застосування різних прийомів і процедур пізнавальної діяльності і головним чином формалізації й абстрагування надає можливість створити *модель акту суспільно-небезпечної поведінки особи (діяння у формі дії чи бездіяльності) узагальненого характеру* (абстракцію) як вид (тип, клас) певного злочину з притаманними йому суттєвими ознаками. Такий підхід перебуває у підґрунті розробки *абстракцій нижчого рівня і формування видових понять, які завжди фіксують і відбивають певний вид (тип, клас) суспільно небезпечних діянь*³¹. Ці абстракції виступають логіко-гносеологічною основою формування кримінально-правових норм та набувають фіксування у словесній формі й відображення у текстах закону – в диспозиціях відповідних статей Особливої частини КК (наприклад, крадіжка – ст. 185; шахрайство – ст. 190; вимагання –

³⁰ Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. Москва: Юрист, 1972. С. 111–115.

³¹ Козловський А. Систематизація законодавства як гносеологічний процес. *Право України*. 2000. № 2. С. 48.

ст. 189 КК та ін.), де закріплюються відповідні поняття злочинів і ознаки їх складів. Саме *видові поняття* (як абстракції нижчого рівня) утворюють зміст кримінально-правових норм Особливої частини – основного масиву нормативно-правових утворень чинного права, що виконують основні функції кримінального права як самостійної галузі: охоронну, регулятивну, виховну, превентивну та ін. Проте, досліджуючи і виробляючи таким чином указані абстракції нижчого рівня, слід урахувувати, що логіко-юридичні поняття, які їх відображають, нестатичні неабсолютні («застиглі») і незмінні. Вони мають відбивати реальну соціально-правову (у тому числі кримінально-правову) дійсність в її діалектичній суперечливості та розвитку, внаслідок чого самі ці поняття, що закріплюються у кримінально-правових нормах, мають розглядатися в стані розвитку і змінюваності у бік оптимального й адекватного (більш-менш точного) відображення ними соціально-правової дійсності³².

Більш складним є процес дослідження проблем на рівні окремої групи злочинів, які посягають на один і той же родовий (видовий) об'єкт і що передбачені в нормах певної глави (розділу) Особливої частини КК. Розробляючи систему абстракцій нижчого рівня (видові поняття), дослідники стикаються з проблемою наявності окрім індивідуальних (особливих) ознак, притаманних кожному з цих видів (типів) злочинів, також і ознак загальних, властивих їм усім (певній групі злочинів). Тут завжди має місце діалектичний процес, при якому вище (загальне) виникає із нижчого (конкретного), а нижче переходить у вище. У процесі абстрагування від індивідуальних (особливих) ознак, *абстракцій нижчого рівня* і встановлення при цьому ознак більш узагальненого порядку, властивих цим абстракціям (видовим поняттям), виникають логіко-гносеологічні й юридичні підстави для розробки *абстракцій більш високого рівня – родових наукових понять окремих груп злочинів*. При цьому слід керуватися правилом, згідно з яким будь-яке поняття (тим більше родове) є результатом узагальнення й виокремлення властивостей предметів

³² Алексеев С. С. Философия права. Москва: НОРМА, 1999. С. 25.

або явищ того або іншого класу за найбільш суттєвими й узагальненими ознаками³³ (абстракція ототожнення)³⁴. За своїм обсягом воно охоплює усі злочини (чи їх окрему групу), кримінальна відповідальність за які передбачена у статтях того чи іншого розділу КК.

Первинною і тому фундаментальною основою формування і розробки цих абстракцій (і відповідних їм понять) виступає *родовий об'єкт цих злочинів*. Він не тільки лежить в основі (більшою чи меншою мірою) визначення певного кола суспільно небезпечних діянь, що посягають на нього й утворюють зміст і обсяг подібних абстракцій³⁵, але й виступає важливою детермінантою найбільш суттєвих ознак цих діянь. Одночасно потребують глибокого вивчення й інші елементи складу злочину: об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона, суб'єкт злочину, система об'єктивних і суб'єктивних ознак в їх родових (узагальнених для всієї групи злочинів) рисах і властивостях, що утворюють зміст цього родового поняття. Розроблене таким чином *родове поняття відповідної групи злочинів* складає *наукову абстракцію середнього рівня*. Вона займає, як уявляється, проміжне місце між науковими абстракціями нижчого рівня (видовими поняттями конкретних видів [типів] злочинів) й відповідними їм складами злочинів та *абстракціями вищого рівня* – загальним поняттям «злочин», а також і загальним поняттям складу злочину, що фактично виступають фундаментальними категоріями кримінального права і визначаються тією чи іншою мірою в законі (ч. 1 ст. 2, ч. 1 ст. 11 КК) та мають при цьому в теорії кримінального права надзвичайно важливе методологічне значення, оскільки виконують пізнавальну та орієнтовну функції³⁶.

Безсумнівно, розробка наукових абстракцій *середньої ланки* – *родових понять злочинів певної групи*, з одного боку, ґрунтується на *синтезі типових*

³³ Войшивилло Е. К. Понятие. Москва: Изд-во МГУ, 1967. С. 133–161.

³⁴ Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник. Москва: Наука, 1970. С. 14.

³⁵ Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. С. 157–174.

³⁶ Дурманов Н. Д. Понятие преступления. Москва-Ленинград: Изд-во АН СССР, 1948. 315 с.; Кузнецова Н. Ф. Преступление и преступность. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1969. 232 с.; Брагинин Я. М. Уголовная ответственность и её основание в советском уголовном праве. Москва: Юрид. лит., 1963. 275 с.

ознак понять окремих видів злочинів (абстракцій нижчого рівня), із другого, – здійснюється в межах розроблених наукою кримінального права абстракцій вищого рівня – загального поняття злочину, закріпленого в ст. 11 КК, та загального поняття складу злочину, якими оперують у теорії кримінального права. Ці абстракції, як і поняття (категорії), що їх відображають, перебувають між собою у співвідношенні не лише *координації*, за якої ознаки цих абстракцій (і відповідних понять) узгоджуються і не суперечать один одному, але й *субординації*, тобто підлеглості й відповідності абстракцій нижчого рівня абстракціям вищого рівня. У цьому по суті і проявляється методологічне значення наукових абстракцій (понять, категорій) і відповідних їм нормативно-правових утворень (правових норм та інститутів) різного рівня абстрагування. Необхідність вироблення таких родових понять в науці кримінального права базується на безперечно зваженому і переконливому філософському постулаті, згідно з яким той, хто береться за часткові питання без попереднього вирішення загальних, неминує буде на кожному кроці, не усвідомлюючи того для себе, натикатися на ці невирішені загальні питання. Саме на цій методологічній основі шляхом розробки наукових абстракцій на рівні *родових понять* окремих груп злочинів здійснювалися вельми ефективні дослідження проблем кримінальної відповідальності, наприклад, за злочини проти власності³⁷, докільля³⁸, безпеки виробництва³⁹, громадської безпеки⁴⁰, злочини у сфері господарської діяльності⁴¹ та ін. Ці поняття є *доктринальними*, виконують важливу методологічну функцію, дозволяють глибше і повніше пізнати найбільш суттєві риси і властивості кожного зі злочинів, що охоплю-

³⁷ Матышевский П. С. Ответственность за преступления против социалистической собственности. Киев: Вища шк. 1983. 176 с.

³⁸ Гавриш С. Б. Основные вопросы за преступление против природной среды (проблемы теории и развитие уголовного законодательства Украины): дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1994. 42 с.

³⁹ Борисов В. И. Основные проблемы охраны безопасности производства в уголовном законодательстве Украины: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1993. С. 43.

⁴⁰ Тихий В. П. Проблемы уголовно-правовой охраны общественной безопасности. Понятие и система преступлений, совершенствование законодательства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1987. 28 с.

⁴¹ Тацій В. Я. Проблемы ответственности за хозяйственные преступления: объект и система: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Киев, 1984. 27 с.

ються вказаними поняттями, з'ясувати особливості правових норм, в яких визначаються вказані злочини в законі. Вони виступають *науковими абстракціями*, що виконують важливу методологічну функцію як засоби (теоретичного інструментарію) поглибленої розробки видових понять, і, таким чином, подальшого наукового пізнання у сфері кримінального права.

Однак при цьому слід ураховувати, що «родові поняття» науки кримінального права (абстракції середнього рівня) формулюються на доволі високому рівні абстрагування, вони охоплюють групу явищ реальної дійсності, що мають ознаки як схожості, так і відмінності. Тому їх використання безпосередньо у *тексті закону* для забезпечення *правового регулювання кримінальної відповідальності не може бути визнано ефективним*, а отже й доцільним, оскільки норми такого закону у результаті занадто високого рівня абстрагування (узагальнення) втрачають точність, чіткість формулювань у них ознак складів злочинів. Внаслідок цього вони перетворюються у доволі аморфні нормативно-правові утворення. Ці норми не завжди можуть бути зрозумілими громадянам, яким такий закон адресований і які мають його розуміти, усвідомлювати і, отже, зобов'язані не порушувати заборон і приписів, що в ньому містяться. Указані норми об'єктивно містять у собі можливість помилок при застосуванні закону, ураження прав і свобод людини і громадянина, і, як наслідок, порушення принципу законності у кримінальному судочинстві. З наведених підстав не може бути прийнятною у законотворенні концепція «генералізації складів злочинів» і формулювання відповідних кримінально-правових норм⁴² у кримінальному законодавстві. Так, у свій час, пропонувалося по суті об'єднання складів злочинів проти власності: «крадіжки», «шахрайства», «привласнення», «розтрати», «заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем» в єдиний «генералізований» склад злочину під назвою «розкрадання» і встановлення за нього (з урахуванням

⁴² *Примітка.* Концепція «генералізація складів злочинів» була розглянута в кримінально-правовій літературі Т. Г. Ткешелиадзе, який доводив її неприйнятність у законотворенні та у кримінально-правовому регулюванні (Ткешелиадзе Т. Г. Судебная практика и уголовный закон. Тбилиси: Мецниереда, 1975. С. 11–14).

розмірів викраденого) кваліфікуючих обставин кримінальної відповідальності в одній нормі КК⁴³. Відомо, що ці пропозиції якими обґрунтовано не були підтримані у подальшому законотворенні у сфері кримінального права, оскільки вони суперечать основоположним методологічним підходам формування кримінально-правових понять і відповідних норм, а також фундаментальному принципу диференціації кримінальної відповідальності. На цей час кримінальна відповідальність за конкретні злочини обґрунтовано визначається в нормах розділу VI Особливої частини Кримінального кодексу шляхом застосування *видових, а не родових понять*, і формулювання в законі *видових (точних) складів злочинів*: «крадіжка», «розбій», «шахрайство» та ін.

Виключення становить лише закріплення в КК родового поняття злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів) – у ст. 401 КК. У цій статті КК надано формулювання поняття і визначені суттєві ознаки всіх злочинів проти порядку несення військової служби. Воно є загальним і обов'язковим для всіх норм передбачених розділом XIX Особливої частини КК. Але ця стаття КК, маючи надзвичайно важливе значення для визнання найбільш суттєвих родових ознак, притаманних усім військовим злочинам, у той же час безпосередньо не виконує регулювання кримінальної відповідальності за конкретні військові злочини.

Наступний етап дослідження полягає у сходженні (піднятті) *від абстрактного до конкретного, тобто від абстрактних понять до конкретних явищ правової реальності (зворотний шлях)*. Таке сходження при дослідженні конкретних видів злочинів здійснюється поетапно, окремими східцями. Від виробленого теорією кримінального права *загального поняття злочину та складу злочину* (абстракцій вищого рівня) необхідно піднятися до утвореного в процесі наукового пізнання родового поняття злочинів певної групи (абстракції середнього рівня), а через нього – до поняття окремого виду (типу) злочину (абстрак-

⁴³ Пинаев А. П. Ответственность за хищения государственного и общественного имущества путем мошенничества: дис. ... канд. юрид. наук. Харьков, 1969. 18 с.; Пинаев А. П. Уголовно-правовая борьба с хищениями: монография. Харьков: Вища шк., 1975. 191 с.

ції нижчого рівня, закріпленої у відповідній статті Особливої частини КК). Лише таке послідовне сходження від загальної абстракції через абстракцію середнього рівня до абстракцій нижчого рівня дозволить зрозуміти конкретні правові явища – конкретний вид (тип, варіант) суспільно небезпечної поведінки особи (діяння), тобто конкретний злочин. Процес такої пізнавальної діяльності – сходження від абстрактного до конкретного – надає можливість глибоко і всебічно розглянути конкретні злочини як одиничні явища узагальненого характеру, встановити їх суттєві й узагальнені об'єктивні й суб'єктивні ознаки, виявити соціальну сутність указаних діянь, їх суспільну небезпечність. Одночасно з цим з'являється можливість уточнення і конкретизації безпосередньо кримінально-правової норми, викладеної в диспозиції статті Особливої частини КК, з позиції зору оптимальності її формулювання, точності відображення в ній ознак суспільно небезпечного діяння, що визнається злочином, відповідності встановленого в санкції покарання, тяжкості злочину – ступеня його суспільної небезпечності. При цьому, зрозуміло, можуть бути сформульовані пропозиції щодо вдосконалення як кримінального законодавства, так і практики його застосування.

Відзначимо також, що діалектичний метод – *сходження від конкретного до абстрактного і знов до конкретного* – становить підґрунтя дослідження і другого елемента у структурі об'єкта кримінально-правового аналізу – системи норм кримінального права. Ці норми складають упорядковану сукупність, підставою систематизації яких визнається родовий об'єкт злочинів - група однорідних, тісно пов'язаних між собою відносин, що охоплюються єдиним комплексом кримінально-правових норм. Одночасно ці норми, навіть ті, що передбачені в одному і тому ж розділі Особливої частини КК, мають суттєво відмінні об'єктивні й суб'єктивні риси, основу яких становлять відмінності між суспільно небезпечними діяннями (злочинними посяганнями) передбаченими указаними нормами, що і виступає підставою для «індивідуалізації» указаних норм при їх формулюванні і закріпленні у відповідних та відокремлених статтях КК.

У той же час всі норми Особливої частини кримінального права, що утворюють зміст статей Особливої частини КК, мають притаманні їм риси схожості (збігу), що їх об'єднують. Вони надають можливість на основі аналізу цих норм шляхом сходження від конкретного до абстрактного сформулювати нормативно-правові приписи більш *узагальненого характеру*, які становлять зміст багатьох нормативно-правових приписів Загальної частини кримінального права і, відповідно, певних статей Загальної частини КК. Ці приписи мають збалансований і узагальнений характер і співвідносяться з нормами Особливої частини КК (стосовно злочинів і покарання за них) як загальне й особливе. Шляхом сходження від абстрактного до конкретного уточнюється абстрактне (загальне) та встановлюється відповідність конкретного (норм Особливої частини КК) абстрактному нормативно-правовим приписам Загальної частини КК. Виявлення невідповідності у цьому співвідношенні свідчатиме про наявність протиріч в КК, які необхідно усунути, оскільки КК має становити структуру, логічно узгоджену систему.

Діалектичний метод дослідження у філософії права визнається як такий, що надає можливість показати конкретні правові явища та процеси об'єктивно, у всій їх повноті, єдності й динамічному розвитку. При такому складному пізнавальному процесі сходження від абстрактного до конкретного і навпаки вирішальна роль належить законам і категоріям діалектики, що виступають вузловими пунктами, моментами, східцями у процесі пізнання правової дійсності. Слід підкреслити при цьому, що рух мислення від абстрактного до конкретного й навпаки виявляє як спільність відповідних правових явищ і процесів у їх єдності, так і своєрідність (особливість) кожного з них. Це, у свою чергу, породжує певні протиріччя між абстрактним і конкретним. Але відомо, що тільки суперечлива єдність останніх, їх взаємодія і постійні переходи одного в інше забезпечують реалізацію потенцій абстрактного в пізнанні конкретного⁴⁴.

⁴⁴ Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). С. 146–150.

4.2 Системний метод. З викладеного випливає, що при дослідженні проблем кримінального права використання діалектичного методу пізнання із застосуванням відповідних та необхідних пізнавальних процедур є, безумовно, плідним й ефективним. Однак його необхідно застосовувати в єдності (комплексі) з іншими методами, що входять до цілісної системи методології наукового дослідження. Вважаємо, що вказаний метод слід використовувати в єдності й у сполученні насамперед із *системним методом (методом системно-структурного аналізу)*, що обумовлює всебічний розгляд складних цілісних об'єктів (систем), частини (елементи) яких утворюють підсистеми цілісних систем⁴⁵. Системний підхід до вивчення вказаних складних об'єктів (систем) дозволяє з'ясувати внутрішній механізм не лише взаємодії окремих його компонентів, але і взаємодію цього об'єкта з іншими об'єктами на різних рівнях. Застосування зазначеного методу пізнання дає можливість установити взаємозв'язок і взаємозумовленість елементів змістовної частини кримінального права і кримінального законодавства, злочинів, передбачених статтями Особливої частини КК і відповідної системи кримінально-правових норм, їх співвідношення з понятійним апаратом цієї галузі права в цілому.

У кожній галузі права (у тому числі й кримінального) системою найнижчого рівня, його первинною системоутворюючою «клітиною» виступає *норма права*. Тому, застосовуючи системний підхід при дослідженні вказаного об'єкта, передусім необхідно визначити *зміст, структуру й елементи правової норми*, що встановлює кримінальну відповідальність за *злочин певного виду*. Така норма є сукупністю взаємопов'язаних структурних елементів (компонентів), що в цілому утворюють структурно впорядковану цілісну єдність елементів цього об'єкта, якому властиві порівняна самостійність, стій-

⁴⁵ Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности. Москва: Наука, 1978. С. 3–18; Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. Москва: Наука, 1973. С. 3–21; Ганьба Б. Системний підхід та його застосування в дослідженні державно-правових явищ. *Право України*. 2000. № 3. С. 41–44; Козловський А. Систематизація законодавства як гносеологічний процес. С. 49–51; Кондратьєв Р., Гернего О. Принципи права та їх роль у регулюванні суспільних відносин. *Право України*. 2000. № 2. С. 43–45.

кість і відносна автономність функціонування. Структурні елементи норми кримінального права – *гіпотеза, диспозиція й санкція* – є взаємозалежними, а тому мають бути між собою узгодженими і логічно утворювати при цьому кримінально-правову норму як єдиний цілісний системний об'єкт, якісна і кількісна характеристика якого не може бути зведена до характеристики лише його окремих структурних компонентів (наприклад, диспозиції чи санкції). У рамках правової норми не виключена можливість внесення відповідних змін у ті чи інші її елементи. Однак ця система може руйнуватися чи її функціонування може значно погіршуватися, якщо ці зміни будуть настільки суттєвими, що призведуть до принципової невідповідності зміненого компонента правової норми іншим її компонентам або нормі права й її функціонування як цілого. За таких умов необґрунтовано змінена правова норма чи її елементи втрачають свою ефективність, що викликає необхідність її зміни або створення іншої, нової норми. Цей методологічний підхід слід враховувати і при можливих внесеннях за результатами наукових досліджень змін і доповнень до кримінального законодавства.

Наступним рівнем системно-структурного аналізу кримінального права є *правовий інститут*, тобто об'єктивно існуюча у рамках галузі права відносно відокремлена група кримінально-правових норм чи приписів нормативно-правового характеру, що регулюють однорідні й тісно пов'язані між собою суспільні відносини, які мають риси тотожності чи істотної схожості між собою й одночасно суттєво відрізняються від суміжних відносин і через це набувають певну самостійність, стійкість і визначеність функціонування⁴⁶. У процесі наукового дослідження застосовуючи метод системно-структурного аналізу слід вивчити внутрішню структуру відповідного інституту кримінального права, взаємозв'язок, взаємозумовленість і несуперечність кримінально-правових норм, що входять до його складу й утворюють його зміст.

⁴⁶ Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). С. 268.

При формуванні кримінально-правового інституту слід урахувувати, що його норми як елементи системного об'єкта (цілого) й мають перебувати у відносинах логічної узгодженості, несуперечливості й доповнювати одна одну у правовому регулюванні. Із цього правила безперечно випливає, що слід уникати включення до складу певного інституту кримінально-правових норм, що суперечать його правовій природі, сутності й змісту тих відносин, регулювання яких здійснюється нормами цього інституту і тому не сприймаються системою (інститутом) як цілим, оскільки суперечать змісту і суті останнього. У зв'язку з цим навряд чи можна погодитися, наприклад, із віднесенням до інституту звільнення від кримінальної відповідальності дій особи, що добровільно відмовилась від доведення незакінченого злочину до кінця на стадії готування або замаху на злочин⁴⁷. Відомо, що інститут звільнення особи від кримінальної відповідальності (ст. 44 КК) базується на принциповій основі, згідно з якою особа, яка може бути звільнена від такої відповідальності, визнається судом винною у вчиненні суспільно небезпечного діяння, тобто за наявності у вчиненому складу злочину передбаченого відповідною статтею КК. Така ж вимога має місце і при незакінченому злочині, який не доведено до кінця з причин, що не залежали *від волі винної особи* (ст. 14, ст. 15 КК). В останньому випадку – при добровільній відмові – готування до злочину або замах на злочин не доведені до кінця за волею особи, яка усвідомлювала можливість доведення цих дій до кінця. У таких випадках, згідно з ч. 2 ст. 17 КК, *особа не підлягає* кримінальній відповідальності, оскільки вчинені нею діяння не містять складу злочину (незакінченого складу злочину), від доведення до кінця якого *вона добровільно відмовилась*. Отже, віднесення добровільної відмови від доведення незакінченого злочину до кінця (при готуванні до злочину і замаху на злочин) до інституту звільнення від кримінальної відповідальності не має підстав.

⁴⁷ Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності. Київ: Атіка, 2004. С. 87–126.

Із наведених підстав уявляється необґрунтованим і підхід, згідно з яким до одного і того ж інституту відносять (чи пропонують відносити) норми чи положення, що фактично належать до *різних правових інститутів* та регулюють різні за характером і суттю суспільні відносини. Так, не можуть не викликати заперечень пропозиції (у тому числі з удосконалення у порядку *de lege ferenda* чинного КК) щодо віднесення до неосудності (як однієї з її причин) непереборного фізичного впливу і виконання наказу або розпорядження, які за чинним КК належать до інституту обставин, що виключають злочинність діяння (статті 40, 41 КК), а також таких обставин, як непереборна сила, рефлексії⁴⁸, що змістовно визначають (за правилом «від противного») вольовий аспект (вольовий зміст) суспільно небезпечного діяння, яке визнається злочинним і караним. Як вбачається, відповідно до цієї позиції неосудною може визнаватись і психічно здорова людина, що вчинила суспільно небезпечне діяння за умов непереборної сили, фізичного впливу, виконання наказу та ін. Таким чином здійснюється спроба безпідставно розширити межі неосудності, а також і її правових наслідків, внаслідок чого фактично «розвивається» зазначений самостійний, оптимально сформований інститут Загальної частини кримінального права, який було доволі ґрунтовно розроблено у фундаментальних працях багатьох науковців-криміналістів і має притаманні йому достатньо повно і точно визначені у законі (ст. 19 КК) межі і конститивні ознаки (критерії) – медичні (біологічні) та юридичні (психологічні). Подібне механічне змішування норм і правових положень, що належать різним, навіть суттєво відмінним інститутам кримінального права й об'єднання їх елементів у цьому інституті суперечить ідеї системності як принципу кримінального права і відповідного методу його дослідження та здатне привести до хаотичного та безсистемного викладення і групування кримінально-

⁴⁸ Бурдін В. М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. С. 415–435, 435–464, 479–516; Бурдін В. М. Осудність та неосудність у кримінальному праві України: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Львів, 2011. С. 5–6, 18–23.

правових норм у законі, що в кінцевому підсумку означатиме суттєве погіршення якості чинного Кримінального кодексу.

Системний підхід, на нашу думку, надає можливість побудувати логічно витриману цілісну й відносно завершену систему правових норм як елементів цілісного об'єкта, що змістовно належать до того чи іншого інституту кримінального права. У свою чергу, оптимальна структура інститутів кримінального права є свідченням якості й досконалості побудови цієї галузі права як системи. Проте слід завжди мати на увазі, що формування інституту права – надто складний пізнавальний і правотворчий процес, який не може бути здійснений і завершений швидко (одночасно чи миттєво), оскільки через призму правових норм він стикається з доволі суперечливою соціальною реальністю, яка потребує правового регулювання. Остання постійно розвивається, конкретизується і змінюється, а разом із нею має розвиватися й відповідно змінюватися і цей інститут (та його норми) або навіть створюватися новий інститут шляхом *диференціації* (наприклад, шляхом ділення, («біфуркації»)) одного інституту на два або відокремлення групи норм у самостійний інститут) чи шляхом *інтеграції*, тобто об'єднання (злиття) двох чи декількох інститутів в один. Так, у свій час мало місце обґрунтоване об'єднання інститутів кримінальної відповідальності за злочини проти соціалістичної власності і злочини проти особистої власності за КК України 1960 р. в один інститут – інститут кримінальної відповідальності за злочини проти власності в КК України 2001 р. У зв'язку з викладеним, відзначимо, що в доктрині кримінального права пропозиції щодо необхідності створення нових інститутів Особливої частини шляхом *виокремлення групи норм* із інших інститутів були зроблені саме на основі наукових досліджень із застосуванням, зокрема, методу системно-структурного аналізу (шляхом виділення окремих норм і об'єднання їх в окремий інститут або інститути такими вченими, як

І. М. Даньшин і С. С. Яценко (щодо злочинів проти громадського порядку)⁴⁹;
В. Я. Тацій і С. Б. Гавриш (стосовно інституту злочинів проти довкілля)⁵⁰;
В. П. Тихий (щодо інституту злочинів проти громадської безпеки)⁵¹,
В. І. Борисов (стосовно інституту злочинів проти безпеки виробництва)⁵².
Згодом ці пропозиції, які мали доволі серйозну наукову обґрунтованість, увійшли як новели до змісту КК України 2001 р. На цей час слухними є пропозиції щодо створення нового інституту Особливої частини кримінального права «Злочини проти сім'ї та неповнолітніх» шляхом виокремлення групи норм із інших інститутів за основним критерієм – єдність і цілісність однієї і тієї ж групи суспільних відносин, на які посягають вказані злочини: інтереси функціонування сім'ї та виховання неповнолітніх. Підставою для цього також є наявність суттєвої схожості об'єктивних і суб'єктивних ознак вказаних злочинів, перелічених у відповідних кримінально-правових нормах⁵³. Дотримання системного підходу у кримінальному праві обумовлює і необхідність вивчення цілісних системних утворень – норм та інститутів Особливої частини – у взаємодії з іншими елементами кримінального права як системи насамперед із інститутами Загальної частини, такими як: закон про кримінальну відповідальність і його чинність у просторі й у часі, злочин, його види та стадії, особа, яка підлягає кримінальній відповідальності, вина та її форми, незакінчений злочин, співучасть у злочині та ін. Інститут Особливої частини, як відзначалось, є складним системним утворенням, оскільки об'єднує певну

⁴⁹ Даньшин І. Н. Уголовно-правовая охрана общественного порядка. Москва: Юрид. лит., 1973. 200 с.; Яценко С. С. Уголовно-правовая охрана общественного порядка: сравнительно-правовое исследование: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Киев, 1988. 46 с.

⁵⁰ Тацій В. Я. Проблемы ответственности за хозяйственные преступления: объект и система: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Василий Яковлевич Тацкий; Харьк. юрид. ин-т им. Ф. Э. Дзержинского. Харьков, 1984. 423 с.

⁵¹ Тихий В. П. Проблемы уголовно-правовой охраны общественной безопасности (понятие и система преступлений, совершенствование законодательства): дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1987. 400 с.

⁵² Борисов В. И. Основные проблемы охраны безопасности производства в уголовном законодательстве Украины: дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1992. 399 с.

⁵³ Гальцова В. В. Кримінальна відповідальність за розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) та незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння): аналіз складів злочинів. автореф. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. 20 с.; Гальцова В. В., Панов М. І. Проблеми вдосконалення кримінально-правової охорони сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 9. С. 106–112.

кількість структурних елементів – окремих норм права, кожна з яких також є відносно самостійною системою. Тому системне дослідження кримінально-правових норм, передбачених тим або іншим розділом Особливої частини КК, обумовлює необхідність його здійснення з урахуванням об'єктивних внутрішніх зв'язків норм відповідних інститутів Особливої частини з нормами Загальної частини КК. Це підкреслює високий рівень якості Кримінального кодексу України й виступає важливим показником системності кримінального права.

Застосування системного методу дослідження з урахуванням предмета правового регулювання кримінального права надає можливість з'ясувати обсяг і зміст категорії «кримінальне право». Відомо, що предметом правового регулювання кримінального права як галузі права є суспільні відносини, що виникають і функціонують у зв'язку із вчиненням особою злочину і застосуванням до неї покарання чи інших заходів кримінально-правового характеру. Саме цей предмет визначає сутність і зміст кримінального права, його норм та інститутів і дає підстави визнавати (ідентифікувати) цю галузь як самостійну та відносно відокремлену від інших галузей права. У цьому зв'язку надзвичайно важливим та фундаментальним є законодавче положення загального і відправного характеру, сформульоване у ч. 4 ст. 3 КК України: *«Злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом»*. Це означає, що кримінально-правові норми, які встановлюють кримінально-правові заборони і приписи та передбачають за їх порушення кримінальну відповідальність у формі покарання та інших заходів кримінально-правового характеру, можуть бути закріплені (мати своїм джерелом) лише у Кримінальному кодексі. У зв'язку з викладеним не можна погодитися з висловлюваним останнім часом поглядом, згідно з яким норми кримінального права заборон щодо вчинення суспільно-небезпечних діянь, визнаних злочинами, не містять, а визначають виключно кримінально-правові наслідки його вчинення, а також, що заборона на вчинення злочинів або прямо встановлюється нормами

іншої галузевої належності (не кримінально-правової – М. П.), або логічно впливає з їх змісту⁵⁴. Перш за все таке твердження суперечить фундаментальним і принципним положенням чинного кримінального законодавства (ч. 2 ст. 1, ч. 2 ст. 2, ч. 3 ст. 3, ч. 1 ст. 11 КК та ін.) і по суті веде до відмови від важливого принципу кримінального права щодо заборони застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією (ч. 4 ст. 3 КК). По-друге, автор штучно розриває кримінально-правову норму на дві складові, відносячи заборону на вчинення злочину до норми іншої галузевої належності, а кримінально-правові наслідки його вчинення до норм кримінального права. Безумовно, ця штучна і надумана позиція суперечить принципу системності кримінального права. По-третє, автор не ураховує визначального впливу на зміст галузі права, його норм й інститутів предмета правового регулювання, що вступає у протиріччя з основними методологічними засадами правознавства.

Отже, метод системно-структурного аналізу відіграє важливу роль у системі методології наукового дослідження проблем як Загальної, так і Особливої частин кримінального права. Ми приєднуємось до позиції вчених, що визначають системно-структурний аналіз (підхід) не як загальну або окрему (самостійну) стратегію дослідження, а як один із моментів (методів) методології пізнання. Одночасно підкреслюємо, що сама по собі системність у відриві від теорії чи інших методів, особливо діалектичного методу пізнання систем, не лише не може ефективно застосовуватися при вивченні якого-небудь об'єкта, але і страждає тією обмеженістю, яка не дозволяє їй проникнути в суть цього об'єкта з достатньою мірою глибини і ґрунтовності⁵⁵. Зазначимо також, що систему кримінально-правових норм та її структурні компоненти (окремі правові норми та інститути) слід аналізувати із застосуванням розглянутого методу не лише як статичні утворення, що характеризуються пев-

⁵⁴ Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні: монографія. Харків: Право, 2012. С. 123.

⁵⁵ Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности. С. 187; Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). С. 245.

ною сталою структурою і, відповідно, функціональною постійністю, але і в їх русі і розвитку. Тому метод системно-структурного аналізу слід використовувати у нерозривному зв'язку з іншими методами пізнання.

4.3. Формально-логічний (догматичний) метод. Доволі поширеним у науці кримінального права і навіть традиційним для цієї галузі права є *формально-логічний (догматичний) метод* дослідження. Він дає можливість визначити логічну обґрунтованість та відповідність побудови правових норм, юридичних конструкцій та інших нормативно-правових утворень кримінального права законам і правилам формальної логіки. Так, шляхом аналізу й синтезу, з використанням різних видів абстрагування, аналогій, інших правил і законів логіки стає можливим формулювати в законі про кримінальну відповідальність такі кримінально-правові норми, в яких має місце оптимальне співвідношення абстрактного і конкретного (узагальненого і казуїстичного), і досягти таким чином найбільш досконалих (оптимальних) науково обґрунтованих прийомів і правил законодавчої техніки. Це означає, що законодавче визначення правових норм слід здійснювати за допомогою формально визначених понять, що характеризуються точністю, однозначністю, їх обсяг і зміст має бути строго фіксованим і набувати відображення у вичерпній і чіткій системі об'єктивних і суб'єктивних ознак, що складають зміст цих понять. Таке формулювання кримінально-правових норм в законі про кримінальну відповідальність дозволить доволі повно і точно встановлювати в процесі правозастосування обсяг відповідних явищ (фактів) реальної дійсності суспільно небезпечних діянь, які визнаються злочинами, що є обов'язковою умовою правильного застосування кримінального закону. Слова і словесні комплекси (юридичні терміни), включені до норм кримінального права, мають відрізнятися високою інформативністю, однозначністю, семантичною жорсткістю. Мова кримінального закону має бути ясною, доступною і зрозумілою не лише юристам, які займаються застосуванням права, але й громадянам, яким адресований цей за-

кон і які зобов'язані його дотримуватись⁵⁶. Терміни (слова, словесні комплекси), що включаються до тексту закону, мають чітко співвідноситися із поняттями, які вони призначені позначати в змісті закону. Одночасно слід зазначити, що в кримінальному законодавстві разом з формально-логічними поняттями (поняттями точного значення), що характеризуються вичерпною системою доволі чітких ознак, часто використовуються й оцінні поняття, обсяг і зміст яких визначається не лише законодавцем у змісті закону, але також розкривається й уточнюється шляхом конкретизації в процесі оціночно-пізнавальної діяльності щодо кожного конкретного факту особою, яка застосовує закон⁵⁷. Включення таких понять до кримінального закону ускладнює його розуміння, викликає істотні утруднення в правозастосуванні, нарешті, містить в собі можливість довільного розсуду (судової дискреції) і відповідних помилок в процесі інтерпретації закону правозастосувачем при застосуванні закону. Незважаючи на це, в багатьох випадках при формулюванні кримінально-правових норм об'єктивно неможливо обійтися без їх використання, хоча при цьому, безперечно, слід прагнути до можливого скорочення в КК таких понять, або за можливістю закріплювати в законі орієнтовні критерії, що дозволяють розкрити їх зміст і сутність об'єктивних явищ, які вони відображають.

4.4. Соціологічний метод. Важливу роль у проведенні наукових досліджень проблем кримінального права має *соціологічний метод* (інколи його називають загально-соціологічним). Оперування ним дає можливість розглянути злочин як соціальне (а не тільки суто правове) явище, а норми кримінального права – як різновид соціальних норм. Правові норми й інститути кримінального права завжди слід вивчати з точки зору їх соціальної обумовленості й цінності, у процесі їх функціонування й у зв'язку з вирішенням питання про механізм їх

⁵⁶ Панов Н. И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность. Харьков: Вища шк., 1982. С. 79–82; Васильев А. М. Правовые категории: методологические аспекты разработки системы категорий теории права. Москва: Юрид. лит., 1976. 246 с.

⁵⁷ Кудрявцев В. И. Общая теория квалификации преступлений. С. 115–123; Панов Н. И. О точности норм уголовного права и совершенствовании законодательной техники. *Правоведение*. 1987. № 4. С. 79–82; Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. Москва: НОРМА, 2000. С. 302–312.

соціальної дії та ефективності. Цей підхід допомагає глибше пізнати соціальну і юридичну сутність злочину, покарання та правильно вирішувати питання обґрунтованості кримінально-правових заборон і приписів, виходячи з аксіологічного підходу, тобто їх цінності, соціальної значущості. Врешті-решт, указаний метод дає можливість дійти до висновку про ефективність кримінально-правових норм у досягненні завдань забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку і громадської безпеки, навколишнього середовища, конституційного устрою від злочинних посягань, у забезпеченні миру і безпеки людства, а також запобігання злочинів, тобто завдань, що стоять перед кримінальним законодавством України⁵⁸.

Проведення наукових пошуків із проблем кримінального права із застосуванням соціологічного методу здійснюється, зокрема, шляхом використання *конкретно-соціологічних методик* (доволі часто їх називають конкретно-соціологічними методами). До них слід віднести анкетування, опитування, інтерв'ювання, методи експертних оцінок, соціологічного вимірювання та ін. Найбільш поширеним при дослідженні проблем кримінального права є вивчення документів: архівних кримінальних проваджень (кримінальних справ), матеріалів про відмову в їх державній реєстрації (порушенні), особливих справ засуджених, що відбувають покарання, і т. ін. Використовуючи заздалегідь підготовлену програму, дослідник вивчає ті чи інші акти застосування норм кримінального права – вироки суду, обвинувальні акти (постанови про притягнення до кримінальної відповідальності або звільнення від неї), інші документи, що свідчать про вчинення винною особою суспільно небезпечного діяння, визнаного законом злочином. Подальша обробка й аналіз отриманої інформації дозволяє визначити ефективність застосування норм кримінального права, виявити в певних випадках їх недоліки, а інколи зробити висновок про недостатність або, навпаки, надмірність кримінально-

⁵⁸ Казимирчук В. П. Социологические исследования в праве. *Методологические проблемы советской юридической науки*. Москва: Наука, 1980. С. 232–266; Сердюк О. В. Соціологічний підхід у сучасному правознавстві: пізнання соціальності права: монографія. Харків: Яшма, 2007. С. 87–142.

правового регулювання. Важливою методикою соціологічного збору інформації є опитування у формі анкетування або інтерв'ювання. Опитування при розгляді зазначених проблем може бути використане для з'ясування громадської думки (або частіше думки груп населення) про необхідність криміналізації чи декриміналізації певних діянь або щодо їх пеналізації чи депеналізації, ефективності застосування окремих видів покарань за ті або інші суспільно небезпечні діяння, що визнаються злочинними, та ін.

Одним із аспектів соціологічного методу дослідження кримінального права слід визнати, на нашу думку, *соціометричний підхід*. Він полягає у використанні математичних та інших засобів вимірювання для дослідження і встановлення тих чи інших об'єктів (явищ) у сфері кримінального права в їх кількісно-якісних характеристиках шляхом вимірювання цих об'єктів, розгляду їх співвідношення з іншими об'єктами та їх визначення за такими показниками, як, наприклад: «більше-менше», «краще-гірше». Це може стосуватися перш за все ознак злочину, що визначаються у законі через *кількісні ознаки* із застосуванням, як правило, оціночних понять, які потребують конкретизації й уточнення цього поняття щодо певного конкретного факту. У більшості випадків процедура подібного вимірювання пов'язана із встановленням розміру та обсягу суспільно небезпечних наслідків злочинів, наприклад, «значна шкода», «великий розмір», «тяжкі» чи «особливо тяжкі наслідки» і т. п. Соціометричне вимірювання має з необхідністю застосовуватись також і у випадках використання у кримінальному законі *якісних ознак злочину*, наприклад: сильне душевне хвилювання, особлива жорстокість, особлива зухвалість, винятковий цинізм та ін. Акцентування уваги на соціометричному підході у кримінально-правових дослідженнях може бути корисним, на наш погляд, як у законотворенні, так і при застосуванні кримінально-правових норм.

Доволі плідним уявляється також *метод експертних оцінок*, оперування яким дозволяє вивчити думку респондентів із досліджуваних питань осіб, що мають необхідні знання й досвід застосування норм кримінального права.

Такими експертами можуть бути обрані судді, прокурори, слідчі, досвідчені вчені тощо. Важливими при дослідженні проблем кримінального права є також *статистичні методи*, за допомогою яких аналізуються кількісні й якісні показники злочинів певної групи в цілому і злочинів певного виду зокрема, а також застосування покарання, звільнення від покарання та ін.

Як видно, використання в наукових дослідженнях тих чи інших конкретно-соціологічних методів потрібне для аналізу стану, структури і динаміки злочинності в певній сфері практики застосування кримінального законодавства, громадської думки, що дозволяє, зокрема, вирішувати проблеми криміналізації й пеналізації суспільно небезпечних діянь, з'ясувати ефективність кримінально-правових інститутів і норм, встановлювати недоліки і прогалини в кримінально-правовій охороні відповідних суспільних відносин.

4.5. Історичний (історико-правовий) метод. Важливе значення у наукових дослідженнях має поєднання *логічного й історичного підходів*, що дозволяє, як підкреслює Д. А. Керимов, уникнути як омертвіння логічного, так і хаосу історичного⁵⁹. У філософії права доведено, що поза історичним контекстом, що зв'язує явища і процеси сучасності з тими, що передували їм та тими, які виникнуть на їх основі в більш-менш віддаленій перспективі, неможливо повною мірою пізнати сучасне. І це дійсно так, бо відомо, що в суспільстві (у тому числі й у свідомості індивідуумів) завжди існують залишки минулого, основи сучасного й зародки майбутнього. Тож для будь-яких наукових досліджень вважаємо доцільним і тому необхідним використання *історико-правового (історично-правового) методу*, що дає можливість показати генезис проблем кримінальної відповідальності за ті чи інші злочини; на основі аналізу кримінального законодавства минулих років і практики його застосування виявити тенденції розвитку законодавства і судової практики, прослідкувати його взаємозв'язок із соціально-економічними умовами життя суспільства й держави, а також розвитком інших галузей права. Це, у свою

⁵⁹ Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). С. 115.

чергу, дає можливість окреслити напрями, шляхи і засоби вдосконалення чинного кримінального законодавства на сучасному етапі розвитку суспільства й на найближчу перспективу. Уявляється доцільним і перспективним проведення досліджень у кримінальному праві із застосуванням історико-правового методу на рівні розвитку вчень про предмет цієї науки, системи її понять та категорій і її термінології. На особливу увагу заслуговують дослідження проблем розвитку тих чи інших інститутів кримінального права, наприклад, інституту кримінальної відповідальності, складу злочину, незакінченого злочину, співучасті у злочині, покарання та ін. Висвітлення у наукових дослідженнях цих та інших проблем кримінального права в аспекті їх історичного розвитку безумовно надасть можливість якомога глибше з'ясувати юридичну природу, сутність й основні риси вказаних феноменів з позиції їх визначення у сучасному кримінальному праві й законодавстві.

4.6. Порівняльний метод. Доволі велике значення в дослідженні проблем кримінального права має *порівняльно-правовий метод (компаративний метод)*. Він обумовлюється необхідністю формування національної правової системи з такими параметрами (якісними і змістовними характеристиками), які відповідали б сучасним міжнародним стандартам і світовим тенденціям правового розвитку, особливо у сфері охорони прав і свобод людини і громадянина від суспільно небезпечних посягань. Цей метод дозволяє вийти за межі своєї національної правової системи, проаналізувати проблеми юридичної науки і практики інших держав, розширити рамки юридичного пошуку, здійснити обмін правовою інформацією, науковими ідеями, врахувати як позитивний, так і негативний юридичний зарубіжний досвід в законотворчості і правозастосуванні. Порівняльний метод полягає у вивченні правових явищ, що належать до сфери кримінального права, порівнянні одних і тих же об'єктів, установленні їх схожості й відмінності. Зіставлення цих об'єктів в аспекті вирішення питань кримінально-правової регламентації в однакових або різних правових системах, порівняння вітчизняного кримінального законодавства і законодавства зарубіж-

них держав та практики їх застосування дасть можливість виявити як загальне, так і особливе, як позитивне, так і негативне в указаних сферах соціально-правової реальності. Цей метод дозволяє використовувати виявлені позитивні правові розв'язання проблем кримінального права (позитивний досвід) інших держав, в яких надано доволі скрупульозний і детальний аналіз кримінального законодавства, і сформулювати пропозиції по вдосконаленню чинного вітчизняного законодавства та практики його застосування.

5. Висновки. Розглянуті методи в їх поєднанні й єдності (за наявності деякої схожості й суттєвих відмінностей) за змістом і за обсягом використання в науковому дослідженні проблем теорії та практики кримінального права не є вичерпними і можуть бути доповненими іншими, не розглянутими нами. Але всі вони доповнюють один одного, розвивають загальну методологічну базу пізнання соціально-правових явищ у сфері злочину і покарання та утворюють єдину систему методів, прийомів і засобів дослідження кримінального права, кримінального законодавства і практики його застосування як специфічного предмета (об'єкта) наукового пізнання. Обсяг, межі й специфіка використання методів наукового пізнання багато в чому залежить від цілей і завдань, поставлених перед дослідником. Проте застосування цих методів сприяє успішному досягненню цих цілей, істотно впливає на якість, фундаментальність і достовірність отриманих результатів. Усе це й обумовлює необхідність використання цих методів у науковому пізнанні об'єктів соціально-правової реальності, що належать до сфери кримінального права.

Список використаної літератури

1. Аверьянов А. Н. Системное познание мира. Москва: Издат. полит. лит., 1985. 263 с.
2. Алексеев С. С. Философия права. Москва: НОРМА, 1999. 336 с.
3. Андреева Г. М. Социальная психология. Москва: Издат. Моск. унта, 1980. 416 с.
4. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву. Киев: Вища школа, 1980. 216 с.

5. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності. Київ: Атіка, 2004. 296 с.
6. Беккария Ч. О преступлениях и наказаниях: пер. с итал. Киев: Ин Юре, 2014. 240 с.
7. Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. Москва: Наука, 1973. 271 с.
8. Борисов В. И. Основные проблемы охраны безопасности производства в уголовном законодательстве Украины: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1993. 43 с.
9. Брайнин Я. М. Уголовная ответственность и её основание в советском уголовном праве. Москва: Юрид. лит., 1963. 275 с.
10. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 712 с.
11. Бурдін В. М. Осудність та неосудність у кримінальному праві України: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Львів, 2011. 38 с.
12. Васильев А. М. Правовые категории: методологические аспекты разработки системы категорий теории права. Москва: Юрид. лит., 1976. 246 с.
13. Войшивилло Е. К. Понятие. Москва: Издат. МГУ, 1967. 288 с.
14. Гавриш С. Б. Основные вопросы ответственности за преступления против природной среды (проблемы теории и развитие уголовного законодательства Украины): дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков. 1994. 42 с.
15. Гальцова В. В. Кримінальна відповідальність за розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) та незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння): аналіз складів злочинів: автореф. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. 20 с.
16. Гальцова В. В., Панов М. І. Проблеми вдосконалення кримінально-правової охорони сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 9. С. 106–112.
17. Ганьба Б. Системний підхід та його застосування в дослідженні державно-правових явищ. *Право України*. 2000. № 3. С. 41–44.
18. Даньшин И. Н. Уголовно-правовая охрана общественного порядка. Москва: Юрид. лит., 1973. 200 с.
19. Денисов Ю. А., Спиридонов Л. П. Абстрактное и конкретное в советском правоведении. Москва: Наука, 1987. 205 с.
20. Дурманов Н. Д. Понятие преступления. Москва: Изд-во АН СССР, 1948. 315 с.
21. Зеленецкий В. С. Общая теория борьбы с преступностью. Т. I. Концептуальные основы. Харьков: Основа, 1994. 321 с.
22. Казимирчук В. П. Право и методы его изучения. Москва: Юрид. лит., 1965. 204 с.
23. Казимирчук В. П. Социологические исследования в праве. *Методологические проблемы советской юридической науки*. Москва: Наука, 1980. С. 230–237.

24. Карчевський М. В. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки. Луганськ: РВВЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. 528 с.
25. Кедров Б. М. Единство диалектики, логіки и теорії познання. Москва: Госполитиздат, 1963. 295 с.
26. Керимов Д. А. Методологія права (предмет, функції, проблеми філософії права). 2-е изд. Москва: Аванта+, 2001. 560 с.
27. Книженко О. О. Теоретичні засади встановлення санкцій у кримінальному праві: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2012. 36 с.
28. Козловський А. Систематизація законодавства як гносеологічний процес. *Право України*. 2000. № 2. С. 49–52.
29. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник. Москва: Наука, 1970. 384 с.
30. Кондратьев Р., Гернего О. Принципи права та їх роль у регулюванні суспільних. *Право України*. 2000. № 2. С. 43–45.
31. Копнин П. В. Диалектика, логіка, наука. Москва: Наука, 1973. 464 с.
32. Котарбинский Г. Трактат о хорошей работе. Москва: Экономика, 1975. 271 с.
33. Кудрявцев В. Н. Основания уголовно-правового запрета (криминализация и декриминализация). Москва: Наука, 1982. 304 с.
34. Кудрявцев В. Н. Теоретические основы квалификации преступлений. Москва: Юрид. лит., 1963. 324 с.
35. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. Москва: Юрист, 1972. 352 с.
36. Кузнецова Н. Ф. Преступление и преступность. Москва: Изд-во Моск. ун-та. 1969. 232 с.
37. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. Москва: НОРМА, 2000. 400 с.
38. Лукич Р. Д. Методологія права. Москва: Прогресс, 1981. 304 с.
39. Маркунцов С. А. Базовые положения теории уголовно-правовых запретов: монография. Москва: Юриспруденция, 2013. 251 с.
40. Матышевский П. С. Ответственность за преступления против социалистической собственности. Киев: Вища школа, 1983. 174 с.
41. Навроцький В. О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ: Атіка, 2000. 465 с.
42. Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні. Харків: Право, 2012. 272 с.
43. Панов М. І. Методологія науки як необхідна складова фундаментальних досліджень науки кримінального права. *Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність*: матеріали міжнар. наук. конф. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. (м. Харків, 11–12 жовт. 2012 р.). Харків: Право, 2012. С. 25–31.

44. Панов Н. И., Гуторова Н. А. О методологии научного исследования проблем Особенной части Уголовного права. *Правоведение. Известия высших учебных заведений. Санкт-Петербург. гос. ун-та.* 2010. № 1. С. 84–95.
45. Панов Н. И. Методологические аспекты формирования понятийного аппарата юридической науки. *Правоведение. Известия высших учебных заведений.* 2006. № 4. С. 18–28.
46. Панов Н. И. О точности норм уголовного права и совершенствовании законодательной техники. *Правоведение.* 1987. № 4. С. 79–82.
47. Панов Н. И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность. Харьков: Вища шк., 1982. 161 с.
48. Пинаев А. П. Ответственность за хищения государственного и общественного имущества путем мошенничества: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1969. 21 с.
49. Пинаев А. П. Уголовно-правовая борьба с хищениями: монография. Харьков: Вища шк., 1975. 191 с.
50. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія. Харків: Право, 2008. 240 с.
51. Сердюк О. В. Соціологічний підхід у сучасному правознавстві: пізнання соціальності права: монографія. Харків: Яшма, 2007. 320 с.
52. Сердюк П. П. Теорія кримінальної відповідальності в сучасному кримінальному праві: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Запоріжжя, 2013. 40 с.
53. Сырых В. М. Логические основания общей теории права. В 3 т. Москва: Юстицинформ, 2000. Т. 1: Элементный состав. 528 с.
54. Тацій В., Борисов В., Тютюгин В. Стабільність як умову ефективності законодавства України об уголовной ответственности. *Голос України.* 2013. 5 апр. (№ 66).
55. Тацій В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Харьков: Вища шк., 1988. 198 с.
56. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.
57. Тацій В. Я. Проблемы ответственности за хозяйственные преступления: объект и система: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Киев, 1984. 27 с.
58. Тацій В. Я. Проблемы ответственности за хозяйственные преступления: объект и система: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Василий Яковлевич Тацій; Харьк. юрид. ин-т им. Ф. Э. Дзержинского. Харьков, 1984. 423 с.
59. Тихий В. П. Проблемы уголовно-правовой охраны общественной безопасности. Понятие и система преступлений, совершенствование законодательства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1987. 28 с.
60. Философский энциклопедический словарь. Москва: Сов. энциклопедия, 1983. 840 с.
61. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности. Москва: Наука, 1978. С. 3–18.

62. Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. Москва: Наука, 1973. 271 с.

63. Яценко С. С. Уголовно-правовая охрана общественного порядка: сравнительно-правовое исследование: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Киев. 1988. 46 с.

Панов Н. И. Методология науки уголовного права

В статье рассматриваются основные положения методологии науки уголовного права и ее методы; отстаивается позиция, согласно которой данная наука не создает своей самостоятельной методологии, а опирается в своих исследованиях на общенаучные методы познания. Особенности применения этих методов (диалектического, системного, формально-логического, социологического, историко-правового, сравнительного) обусловлены спецификой предмета науки – неопределенной множественностью общественно опасных деяний и системой правовых норм, устанавливающих уголовную ответственность за совершение таких деяний. Система указанных методов и связанных с ними иных познавательных процедур составляют основу методологии науки уголовного права.

Ключевые слова: методология, наука уголовного права, методы науки: диалектический, системный, формально-логический, социологический, историко-правовой, сравнительный.

Panov N. I. The methodology of criminal law science

The article deals with the main provisions of the methodology of criminal law science and its methods; it is defended the position the position according to which this science does not create its own independent methodology, but relies in its research on general scientific methods of cognition. Features of application of these methods (dialectical, systemic, formal and logical, sociological, historical and legal, comparative) are determined by the specificity of the subject of the science - vague multiplicity of socially dangerous acts and the system of legal norms that envisage criminal responsibility for commission of such acts. The system of these methods and other cognitive procedures associated with them forms the basis of the methodology of the criminal law science.

Key words: methodology, criminal law science, methods of science: dialectical, systemic, formal and logical, sociological, historical and legal, comparative.

УДК 343.222

О. В. Козаченко,

докт. юрид. наук, проф., голова
Миколаївського осередку ГО
«Всеукраїнська асоціація
кримінального права»

АРХІТЕКТОНІКА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ: КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА СТАДІЇ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті з урахуванням світоглядних та загальнотеоретичних засад розуміння кримінальної відповідальності, які були закладені світовою та українською філософською думкою, запропоновано визначення кримінальної відповідальності та одночасно виділені змістовні ознаки, які їй притаманні. На підставі розуміння реалізації кримінальної відповідальності як багатоаспектного та динамічного процесу виділені стадії та етапи її здійснення та проаналізовані їх змістові характеристики з урахуванням положень як кримінального, так і кримінального процесуального права.

Ключові слова: соціальна відповідальність, юридична відповідальність, кримінально-правовий вплив, кримінально-правовий захід, кримінальна відповідальність, стадії реалізації кримінальної відповідальності.

Кримінальна відповідальність відіграла і, безсумнівно, буде відігравати важливу роль в архітектоніці кримінально-правового впливу. Серед різноманітних властивостей кримінальної відповідальності, які мають вагоме значення для усвідомлення цього правового явища та визначення його ролі, науковці спрямовують свою пізнавальну думку на дефініцію, стадії реалізації, зміст, сутність, форми, принципи, підстави та умови призначення тощо. Однак саме перші з двох зазначених характеристик набувають особливого значення в контексті вирішення поставленого перед дослідженням завдання: встановлення системних зв'язків в архітектоніці кримінально-правового впливу. Одна з таких характеристик має умовно статичну природу й уособлює зміст кримінальної відповідальності, відображений у її дефініції, та характеристика, яка має умовно динамічний характер і віддзеркалює поетапність реалізації кримінальної відповідальності.

Для обґрунтованого визначення поняття кримінальної відповідальності, яке здатне забезпечити сучасне розуміння найбільш поширеної форми

здійснення кримінального правого впливу, вважаємо за доцільне звернутися як до загальнометодологічного аспекту (рівня) розуміння кримінальної відповідальності, що дає можливість не тільки визначити світоглядні засади досліджуваного виду відповідальності, але й встановити підґрунтя для виділення кола ознак, притаманних кримінальній відповідальності, так і до внеску української кримінально-правової доктрини, який репрезентує національні досягнення у розв'язанні проблеми пошуку адекватних правових наслідків вчинення кримінального правопорушення.

Загальнометодологічні, загальнотеоретичні та світоглядні основи кримінальної відповідальності закладені в роботах багатьох дослідників, науковий доробок яких має фундаментальний, наднаціональний характер, серед яких слід вказати на праці Вольтера, Ч. Беккарія, Г. Гегеля, Р. Декарта, Е. Дюркгейма, І. Канта, А. Фейєрбаха та ін. Значний національний внесок у розбудову філософського осмислення відповідальності особи зробили представники української філософської думки, серед яких окремої уваги заслуговують праці Б. Кістяківського, П. Куліша, Г. Сковороди, П. Юркевича та інших мислителів. Багатоаспектному кримінально-правовому аналізу досліджуваний вид відповідальності був підданий у роботах багатьох представників української кримінально-правової науки як сучасності, так і минулого, серед яких окремо слід виділити Л. В. Багрій-Шахматова, Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, Л. С. Білогриць-Котляревського, В. М. Бурдіна, В. О. Глушкова, В. В. Голіну, Н. О. Гуторову, В. К. Грищука, Т. А. Денисову, О. О. Дудорова, М. Й. Коржанського, О. М. Костенка, І. П. Лановенка, С. Я. Лихову, П. С. Матишевського, М. І. Мельника, В. О. Меркулову, Н. А. Мирошниченко, А. А. Музику, В. О. Навроцького, Н. А. Орловську, В. І. Осадчого, М. І. Панова, А. О. Пінаєва, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, В. Я. Тація, В. П. Тихого, В. О. Тулякова, В. І. Тютюгіна, Є. В. Фесенка, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, П. В. Хряпінського, Н. М. Ярмиш. Навіть цей далеко не повний перелік науковців, які в процесі досліджень звертались до проблематики осмислення різ-

них аспектів кримінальної відповідальності, переконує, що сучасна українська кримінально-правова доктрина не тільки представлена різними напрямками досліджень, що позитивно впливає на її подальший розвиток, а й є самодостатньою в умовах глобалізації сучасного правового світу, що дозволяє як зберігати свою самобутність, так і створювати умови для використання новітніх прогресивних підходів, здатних забезпечити реалізацію принципу верховенства права¹.

Аналіз світоглядних засад кримінальної відповідальності дозволяє зробити висновок, що її змістовні та суттєві властивості не обмежуються виключно правовою природою і можуть перебувати в загальносоціальній, психофізіологічній, морально-етичній та інших площинах людського буття. Так, представники соціальної метафізики, яскравим представником яких вважається Вольтер², виходять з того, що відповідальність злочинця має супроводжуватися «власною трагедією», в основі якої – морально-етичні переживання. У свою чергу, Ч. Беккарія наполягав на активному використанні загальносоціальних оцінок як діяння, так і відповідальності за його вчинення в процесі вирішення питання про кримінальну відповідальність особи як акту реалізації наявної «верховної влади»³. Відповідно до встановленої дуалістичної природи права (право позитивне – «право як закон» та право природне – «право в собі») Г. Гегель визнавав, що кримінальна відповідальність не має абсолютного характеру, який дає можливість у всіх випадках вчинення злочину своїм застосуванням відновити соціальну справедливість, а вимагає використання відновлювальних процедур, зокрема у випадках порушення права на власність у процесі вчинення злочинного діяння, причому відшкодування шкоди не має індивідуально-позитивного характеру, а має загальносуспільне значення відновлення стану справедливості на макрорівні соціального буття:

¹ Більш детально: Козаченко О. В. Дефініція кримінальної відповідальності в умовах домінування принципу верховенства права. *Право і суспільство*. 2016. Вип. 4. С. 93–99.

² Вольтер М.-Ф. Избранное. Саранск, 1993. 393 с.

³ Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. *Антология мировой правовой мысли: в 5 т.* Москва: Мысль, 1999. Том 3. С. 154–156.

«Правопорушення, яке торкається тільки зовнішнього буття або володіння, – це зло, завдання збитків щодо певного виду власності або майна; усунення порушення у формі завдання збитків здійснюється задля громадського задоволення у вигляді відшкодування настільки, наскільки таке можливе взагалі»⁴. Антропосоціологія Е. Дюркгейма⁵ орієнтує не тільки на правову оцінку вчиненого злочинного діяння та правових наслідків такої поведінки, а й указує на засади кореляції відповідальності залежно від рівня цивілізованості суспільства, в якому таке покарання застосовується.

Відмова від кримінальної відповідальності в її суто юридичній природі чітко проглядається і у філософському доробку представників української філософської думки. Так, Г. Сковорода, розбудовуючи свою світоглядну позицію на необхідності визнання існування двох рівнів культури – ідеального (символічний світ Біблії) і реального (макрокосм і мікрокосм), визначав⁶, що кримінальна відповідальність має супроводжуватись залученням злочинця до культурних надбань, тобто мати властивості енкультурації. Розвиваючи закладену Г. Сковородою концепцію, П. Юркевич констатував, що правова природа відповідальності здатна забезпечити тільки зовнішній вплив на людину, яка є доцентровою силою правових установлень, однак такий вплив, будучи позбавленим двох необхідних умов для досягнення гармонії, а саме – справедливості і любові, не відповідає умовам формування «громадської совісті»⁷.

Реферативний огляд світоглядних концепцій переконує в тому, що ознаки та властивості кримінальної відповідальності не обмежуються виключно правовою природою та одночасно характеризуються соціальними, антропологічними та іншими проявами людського буття. Відповідно, дослі-

⁴ Гегель Георг. Основи філософії права, або природне право і державознавство / переклад з німецької Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ: Юніверс, 2000. С. 95.

⁵ Дюркгейм Э. Два закона эволюции уголовного наказания. Москва, 1991. С. 23–34.

⁶ Сковорода Г. Алфавіт, або буквар світу: твори у 2-х томах. Київ, 1994. Том 1. С. 129–145.

⁷ Юркевич Памфіл. З рукописної спадщини / упорядкув., пер. укр. й комент. М. Ткачук. Київ: КМ Academia, Університетське видавництво «Пульсар», 1999. С. 53–54.

дження кримінальної відповідальності як самостійної правової цінності, що має важливе інструментальне значення в процесі забезпечення правопорядку, неможливе без усвідомлення того факту, що не тільки кримінальна відповідальність має складний системний характер, але й сама виступає елементом структури вищого порядку. Зокрема, слід вважати доведеним висновок про те, що кримінальна відповідальність є видом юридичної відповідальності, яка, у свою чергу, є складовою частиною й різновидом соціальної відповідальності. Їхнє співвідношення відповідає філософським категоріям діалектичної взаємодії «загальне», «особливе», «одиничне», що й визначає їхній взаємозв'язок та взаємообумовленість. Таким чином, діалектичні принципи побудови пізнавальної думки орієнтують на дослідження кримінальної відповідальності не тільки в контексті її внутрішньої розбудови, але й співвідношення як з юридичною (особливий рівень), так і соціальною (загальний рівень) відповідальністю, що закладає засади специфічної архітекtonіки кримінальної відповідальності.

Соціальна відповідальність, включаючи в себе і правові аспекти, залишається в цілому неправовою. Мораль, звичаї, релігійні встановлення, корпоративні норми, право перебувають у взаємозв'язку й розвитку, але норми кожної з указаних соціальних реалій відносно самостійні. У результаті цього в рамках соціальної відповідальності формуються особливі соціальні явища, яким піддається особа, що порушила певний вид соціальних норм. Соціальну відповідальність слід розглядати як форму взаємозв'язку між людиною, суспільством і державою в процесі створення належних умов для існування кожного з указаних суб'єктів.

Традиційно в соціальній відповідальності виділяється два аспекти. Перший аспект проявляється в примусовому впливі на порушника або особу, яка ігнорує обов'язковість виконання соціальних приписів з метою повернення поведінки такої особи в межі, визначені соціальними нормами. Другий аспект полягає в обов'язку порушника переживати, зазнавати такого впливу.

Соціальна відповідальність характеризується низкою ознак і властивостей, які й визначають її природу: по-перше, основні положення соціальної відповідальності базуються на соціальних нормах, серед яких виділяються норми моралі, корпоративні норми, звичаї, традиції, релігійні й інші норми, які регулюють взаємини між людьми в соціальних структурах; по-друге, соціальна відповідальність визначає взаємовідношення між особою, суспільством та державою таким чином, що встановлює окремі обмеження у взаєминах один із одним, формуючи при цьому певний стан урегульованості соціальних відносин; по-третє, соціальна відповідальність допускає використання примусу з метою відновлення порушених соціальних приписів, викладених у соціальних нормах; по-четверте, соціальна відповідальність супроводжується обов'язком особи, яка допустила у своїй поведінці порушення соціальних еталонів поведінки, пережити певні позбавлення морального, громадського, релігійного, правого характеру.

У свою чергу, юридична відповідальність є одним із різновидів соціальної відповідальності, яка набуває прояв у різних формах життєдіяльності й поведінки людини. Поняття юридичної відповідальності в загальному значенні містить у собі декілька різних за змістом характеристик, сенсів. Однак, за своєю сутністю юридична відповідальність укладається в обов'язок деліктоздатної особи виконати певного роду вимоги, пред'явлені до неї суспільством або державою.

У загальнотеоретичній юриспруденції юридичну відповідальність прийнято розглядати в позитивно-перспективному й негативно-ретроспективному аспектах. У позитивно-перспективному значенні відповідальність проявляється у почутті обов'язку, піклуванні за справу (відповідальність людини, відповідальне виконання завдання й т. п.) У цьому контексті під позитивною відповідальністю розуміють сумлінне, свідоме виконання особою покладених на неї обов'язків. Особливість зазначеного виду соціальної відповідальності полягає в тому, що вона пов'язана із суспільно корис-

ною й правомірною поведінкою, свідомим виконанням обов'язків, покладених на індивіда нормами права. Поряд із позитивним аспектом відповідальності має негативно-ретроспективне значення, тобто переживання особою певних негативних наслідків за допущену нею неправомірну поведінку. Зазначений вид відповідальності називається ретроспективним, тобто настає за поведінку, що відхиляється від допустимої і вже мала місце раніше, та характеризується переживанням особою певних негативних, несприятливих для її фізичного або соціального існування наслідків.

У теорії права висловлюється достатньо слушна позиція стосовно термінологічного розмежування позитивної та негативної відповідальності, відповідно до якої перша характеризується як правова, а друга – як юридична. Такий підхід має право на існування тільки за однієї умови, що при його застосуванні позитивна та негативна відповідальності не будуть розглядатися як самостійні, не поєднані між собою правові реалії. Думається, що юридична відповідальність за своєю природою має бінарний (подвійний) характер, тобто складається з двох взаємопов'язаних і утворюючих єдине ціле елементів⁸.

На підставі викладеного можна зробити висновок про змістовні ознаки юридичної відповідальності, серед яких вирізняються такі.

По-перше, юридична відповідальність є актом примусу з правовим (визначеністю в нормах права) і державно-владним характером. Особливістю такого виду відповідальності є державно-правовий характер примусу особи, що вчинила делікт, а рівно урегульованість юридичної відповідальності (підстави, умови, порядок, наслідки тощо) нормами права. Зміст юридичної відповідальності закладається в правових нормах, які передбачають певні вимоги до правомірної поведінки та різні наслідки негативного характеру за невиконання покладених обов'язків.

⁸ Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс: учебник / под ред. Ю .Н. Оборотова. Одесса: Феникс, 2011. С. 296.

По-друге, правовий примус проявляється в обмеженні або позбавленні певних прав або в покладенні на особу додаткових обов'язків, які б не застосовувалися, якщо б особа вела себе правомірно і не вчинила правопорушення. У загальнотеоретичній юриспруденції традиційно різноманітні форми правового примусу, який застосовується при реалізації юридичної відповідальності, прийнято називати позбавленнями, через які і проявляється сутність юридичної відповідальності.

По-третє, підставою для застосування юридичної відповідальності є вчинення деліктоздатною особою протиправного діяння (дії або бездіяльності), яке визнається правопорушенням, і за вчинення якого законом передбачається застосування відповідного виду юридичної відповідальності. Відсутність в дії особи всіх ознак складу правопорушення виключає можливість застосування юридичної відповідальності, а у випадку, коли законодавством передбачається застосування примусових правових заходів (примусове лікування в кримінальному праві, адміністративно-профілактичні заходи, реституційно-компенсаційні цивільно-правові заходи тощо) вони не можуть розглядатися як форми реалізації юридичної відповідальності.

По-четверте, притягнення до юридичної відповідальності та її реалізація мають здійснюватися в установленому законом порядку, з дотриманням усіх вимог, передбачених нормативно-правовими приписами. Процес реалізації цього виду відповідальності пов'язаний із винесенням державним органом акта застосування норми права (правозастосовного акта), відповідно до якого відповідальність втілюється в життя, тобто реалізується. Особлива процесуальна форма (процедура) реалізації юридичної відповідальності є гарантією об'єктивного розгляду факту вчинення правопорушення та його належної оцінки.

З урахуванням багатоаспектної природи відповідальності особи за антисоціальну поведінку, слід констатувати: кримінальна відповідальність, виступаючи самостійним видом відповідальності, одночасно є елементом соці-

альної й юридичної відповідальності. Будучи їх складовою частиною, кримінальна відповідальність відтворює основні ознаки як соціальної, так і юридичної відповідальності. У той же час кримінальна відповідальність має власні, специфічні особливості здійснення правового впливу, які дають можливість відмежувати її від конституційної, адміністративної, процесуальної, цивільно-правової та інших видів юридичної відповідальності.

Необхідно відзначити, що дискусії щодо змісту поняття кримінальної відповідальності в науці кримінального права тривають не одну сотню років, у результаті чого склалася значна кількість концепцій, які, розглядаючи кримінальну відповідальність із різних позицій, пропонують особливі трактування її властивостей та змістових ознак. Всі підходи до розуміння кримінальної відповідальності можна умовно поділити на два види. Прибічники однієї концептуальної моделі кримінальної відповідальності пропонують як базове положення для визначення досліджуваного виду відповідальності приймати зовнішню форму її існування, натомість апологети іншої концепції визначають кримінальну відповідальність через виділення окремої змістової ознаки як домінантної характеристики, притаманної кримінальній відповідальності.

Розглянемо декілька наукових концепцій, які базуються на виділенні форм існування кримінальної відповідальності, що набули поширення в українській кримінально-правовій доктрині.

Кримінальна відповідальність як реалізація санкції. Позиція прибічників цієї концепції полягає в тому, що кримінальну відповідальність слід розглядати виключно через призму зовнішньої форми її нормативного закріплення – кримінально-правову санкцію. Таку концепцію справедливо вважати нормативною, оскільки її ядром виступає норма права, а точніше один із її елементів – санкція. Окремим науковим напрямом в межах зазначеної концепції є погляд на *кримінальну відповідальність як покарання*. Основні положення цього наукового підходу зводяться до того, що сутність кримінальної відпо-

відальності, її визначальна ознака полягає в карі правопорушника. Опоненти наведеної позиції приводять досить багато аргументів, що вказують на її неспроможність. Зокрема підкреслюється, що таке розуміння кримінальної відповідальності не забезпечує принцип соціальної справедливості в сучасному його розумінні, а гарантує реалізацію принципу таліону – «око за око, зуб за зуб»⁹. Поряд із позитивною й достатньо аргументованою критикою слід наголосити, що зазначена модель розуміння кримінальної відповідальності відіграла позитивну роль у становленні сучасного кримінального закону, оскільки на початковому етапі його формування існувала нагальна потреба подолання таких негативних соціальних реакцій на вчинення злочину, як кровна помста. Витіснення неконтрольованого, а тому і необмеженого, соціального самозахисту із суспільних відносин стало можливим тільки за умови визначення покарання, яке призначається державою через свої спеціальні органи як єдиної можливої реакції на вчинення злочину. Таким чином, розуміння відповідальності як покарання дало можливість зафіксувати й чітко визначити характер та межі кримінально-правового впливу на правопорушника, що повністю виключало волюнтаризм. Саме з існуванням аналізованої моделі пов'язується формування принципу невідворотності кримінального покарання, який в умовах сьогодення має розглядатися як такий, що підлягає корегуванню.

Аналізуючи зазначену концепцію, слід зробити висновок, що санкція і відповідальність є близькими, але не тотожними поняттями, оскільки не будь-яка санкція містить вказівку на кримінальну відповідальність (так, професор Н. А. Орловська, осучаснюючи досліджувану концепцію, вказує на існування як заохочувальних санкцій, так і санкцій норм Загальної частини кримінального закону, які передбачають застосування примусових заходів

⁹ Більш детально: Козаченко О. В., Мусиченко О. М. Культуро-антропологічний вимір справедливості кримінально-правового впливу: світові здобутки та національні надбання. *Гуманітарний дискурс: політика, управління, влада: монографія* / за заг. ред. О. А. Івакіна, І. В. Шамши, Д. В. Яковлева. Одеса: Гельветика, 2015. С. 120–135.

виховного характеру¹⁰), і не завжди кримінальна відповідальність зводиться тільки до реалізації санкції за вчинення кримінального правопорушення (наприклад, у процесі застосування кримінального права можлива ситуація, коли особа визнається винною у вчиненні злочину (засуджується), але покарання їй не призначається, тим самим кримінальна відповідальність на особу покладається, а санкція правової норми не застосовується).

Кримінальна відповідальність як обов'язок перетерпіти певні позбавлення. Така концепція базується на твердженні її прибічників, що кримінальна відповідальність укладається в обов'язок особи перетерпіти певні позбавлення (обмеження) державно-владного характеру, передбачені законом за вчинений злочин. На підставі цього підходу очевидним є висновок про те, що оскільки відповідальність зводиться до обов'язку, а останній є об'єктивним атрибутом кримінальних правовідносин, то й кримінальна відповідальність набуває оформлення у правовідносинах. Відповідно, окремим різновидом цієї концепції може розглядатися розуміння *кримінальної відповідальності як особливого виду правовідносин*. Прибічники такого підходу (Л. В. Багрий-Шахматов¹¹, Ю. В. Баулін¹²) у своїх особистих дослідженнях наголошують, що змістом кримінальної відповідальності виступають врегульовані нормами кримінального права суспільні відносини (кримінальні правовідносини), які реалізуються через систему як власне кримінально-правових, так і кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих відносин. Тобто це правовідносини, що виникають із моменту вчинення злочину і в межах яких держава набуває легальне право обмежувати права і свободи правопорушника з метою забезпечення реалізації необхідного кримінально-правового впливу.

¹⁰ Орловская Н. А. Основания и принципы построения уголовно-правовых санкций. Одесса: Юрид. лит., 2011. С. 600.

¹¹ Багрий-Шахматов Л. В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации. Одесса: Дизайн и полиграфия, 2000. С. 29–40.

¹² Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія. Київ: Атіка, 2004. С. 19.

Кримінальна відповідальність – примусовий кримінально-правовий захід. Представники такого підходу (зокрема, професор В. І. Осадчий¹³), виходять із того, що кримінальною відповідальністю називається застосування до осіб, що вчинили правопорушення, передбачених законом примусових заходів у встановленому для цього процесуальному порядку.

Натомість представники іншої концептуальної моделі виводять визначення кримінальної відповідальності з основних ознак останньої, до яких відносять, наприклад, *обмеження прав і свобод особи* (зокрема, професори Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.¹⁴ пропонують характеризувати кримінальну відповідальність як передбачене КК обмеження прав і свобод особи, яка вчинила злочин, що індивідуалізується в обвинувальному вирокі суду і здійснюється спеціальними органами виконавчої влади держави); *обов'язок відзвітувати перед державою* (наприклад, професор П. Л. Фріс¹⁵ наполягає на розумінні кримінальної відповідальності як «покладеного на особу державою або суспільством чи прийнятий на себе особою самостійно обов'язку при порушенні кримінально-правових норм дати відповідь за свою поведінку... і прийняти примусові заходи (покарання), адекватні ступеню суспільної небезпечності вчиненого злочинного»); *державний осуд та публічне засудження* (зокрема, Т. П. Жаровська та О. І. Ющик¹⁶ пропонують під кримінальною відповідальністю розуміти вимушене зазнання особою, яка вчинила злочин, осуду, а також передбачених у КК України обмежень особистого, майнового або морального характеру) тощо.

Проаналізувавши обидві концептуальні моделі розуміння кримінальної відповідальності, можна зробити висновок, що кожна з них не тільки має

¹³ Осадчий В. І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності: монографія. Київ: Атіка, 2004. С. 56–74.

¹⁴ Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація; 4-е вид., перероб. і доповн. Київ: Право, 2010. С. 28.

¹⁵ Фріс П. Л. Кримінальне право. Загальна частина: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Атіка, 2004. С. 49.

¹⁶ Жаровська Т. П., Ющик О. І. Кримінальне право України (Загальна частина): навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. С. 41.

право на існування та не відзначається антагоністичним характером, але їх можна об'єднати в одній дефініції інтегративного розуміння кримінальної відповідальності.

Так, під кримінальною відповідальністю слід розуміти сукупність кримінально-правових заходів примусового та заохочувального впливу, які застосовуються державою на підставі закону з метою забезпечення виконання особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, обов'язку перетерпіти передбачені законом обмеження прав і свобод.

На підставі запропонованого визначення кримінальної відповідальності можна виділити такі її ознаки.

1. Кримінальна відповідальність являє собою *систему (взаємопов'язану сукупність) кримінально-правових заходів*. Таким чином, кримінально-правовий захід виступає базовою формою, субстратом кримінальної відповідальності. Кримінально-правовий захід – це система прийомів і способів здійснення примусового та реабілітаційно-заохочувального впливу держави на кримінальні практики (кримінальні правопорушення, об'єктивно протиправні діяння, зловживання правом та інші), правомірну поведінку, які застосовуються на підставі закону, детермінованого культурним середовищем, що склалося в конкретно-історичних умовах розвитку суспільства¹⁷. Відповідно, будь-який кримінально-правовий захід уособлює збалансування закладеного в ньому примусового та заохочувального потенціалу шляхом поєднання прийомів і способів здійснення кримінально-правового впливу. Домінування того або іншого способу правового впливу (примус або заохочення) створює підстави для виділення в межах кримінальної відповідальності примусових (покарання, судимість) або заохочувальних (звільнення від призначення покарання, звільнення від відбування покарання) кримінально-правових заходів.

¹⁷ Більш детально: Козаченко О. В. Архітекtonіка кримінально-правового впливу: поняття, властивості та система кримінально-правових заходів. *Вісн. асоц. кримінал. права України*. 2017. Вип. 1(8). С. 22–40.

2. Кримінальна відповідальність реалізується в межах *публічних правовідносин*, обов'язковим суб'єктом яких виступає держава в особі уповноважених органів та посадових осіб. Відповідна ознака кримінальної відповідальності не заперечується й у випадку, коли кримінальна відповідальність встановлюється на засадах угоди про визнання винуватості або угоди про примирення (Глава 35 КПК України), оскільки укладена угода підлягає затвердженню судом і тільки після цього забезпечується трансформування її (угоди) змісту у вирок.

3. Суттєвою ознакою кримінальної відповідальності є *позбавлення*, яке реалізується через обов'язок особи, що вчинила кримінальне правопорушення, перетерпіти передбачені кримінальним законом обмеження прав і свобод. При всій різноманітності обмежень їх можна класифікувати на: по-перше, обмеження фізичної свободи особи (можливість вільного обрання місця проживання, вільного переміщення тощо); по-друге, майнових прав (конфіскація майна, яке перебуває у власності особи, до якої застосовується покарання, штрафні санкції тощо), по-третє, певної соціальної ролі (заборона обіймати певні посади або займатися певною діяльністю тощо).

4. Характер та обсяг обмежень встановлюється *кримінальним законом*. При цьому виникнення та існування кримінальної відповідальності пов'язується з реалізацією охоронних кримінально-правових норм. У їх диспозиціях визначено склади злочинів, а в санкціях – характер та розмір обмежень, що можуть бути покладені на особу, яка своєю поведінкою вчинила відповідне кримінальне правопорушення. Саме з урахуванням цієї ознаки основне джерело кримінального права отримало свою сучасну назву – закон про кримінальну відповідальність.

5. Кримінальна відповідальність обумовлюється виключно *вчиненням особою кримінального правопорушення*. Відповідно, кримінальна відповідальність не може застосовуватися до осіб, які вчинили правомірні дії або дії, що хоча й визнаються протиправними (адміністративне, дисциплінарне, про-

цесуальне правопорушення, цивільно-правовий делікт), але не віднесені законом до кримінальних правопорушень. Не застосовується кримінальна відповідальність до особи й у випадку, коли у вчиненому діянні мають місце формальні ознаки кримінального правопорушення, але у зв'язку з прямою вказівкою закону (обставини, що виключають злочинність (Розділ VIII Загальної частини КК України), малозначність діяння (ч. 2 ст. 11 КК України)) кримінальна відповідальність виключається. Досліджувана ознака вже адаптована до можливості доповнення кримінального закону положеннями про кримінальні проступки як діяння, що детермінують застосування кримінальної відповідальності, але не є злочинними¹⁸.

6. Передбачається *спеціальний порядок притягнення до кримінальної відповідальності та її подальшої реалізації*, який визначається положеннями Кримінального процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів України.

Виділені ознаки кримінальної відповідальності перебувають у єдності зі змістовними характеристиками як соціальної, так і юридичної відповідальності, утворюючи з останніми особливий режим соціально-правового впливу.

Якщо дефініція репрезентує кримінальну відповідальність в її статичному вимірі, то динамічною характеристикою кримінальної відповідальності традиційно вважається її реалізація. Використання положень про кримінальну відповідальність щодо конкретного випадку вчинення кримінального правопорушення (реалізація кримінальної відповідальності) є складним динамічним процесом, при якому складність його здійснення ототожнюється з багатоаспектністю форм застосування цього виду відповідальності, які стануть предметом дослідження в наступних публікаціях, а динамічність віддзеркалюється в стадіях реалізації кримінальної відповідальності.

В умовах розвитку сучасного українського кримінального та кримінального процесуального права можна вести мову про існування чотирьох ста-

¹⁸ Кримінальний проступок у доктрині та законодавстві: монографія / авт. кол.: В. О. Туляков, Г. П. Пімонов, Н. І. Мітріцан та ін.; за заг. ред. В. О. Тулякова. Одеса: Юрид. літ., 2012. С. 109–111.

дій реалізації кримінальної відповідальності, що являють собою відносно самостійні, але взаємозалежні частини притягнення особи до кримінальної відповідальності й характеризуються безпосередніми завданнями, похідними від загальних завдань кримінального права.

Перша стадія – *виникнення кримінальної відповідальності* – пов’язується з моментом вчинення деліктоздатною особою кримінального правопорушення (закінчене правопорушення) або вчиненням діянь, які визначені законом як такі, що мають ознаки приготування або замаху на вчинення кримінального правопорушення (незакінчене правопорушення), за умови, що для такої ситуації не передбачаються спеціальні обмеження щодо притягнення особи до кримінальної відповідальності. Так, відповідно до ч. 2 ст. 14 КК України готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності, а тому вчинення відповідних дій не створює умови для виникнення кримінальної відповідальності. Вчинення кримінального правопорушення розглядається як момент виникнення кримінальної відповідальності на підставі того, що саме з цього моменту виникає об’єктивний обов’язок особи перетерпіти обмеження прав і свобод (позбавлення), при цьому обсяги і характер таких обмежень визначаються на більш пізніх стадіях реалізації кримінальної відповідальності. У межах цієї стадії виконується значна кількість процесуальних дій (проведення слідчих (розшукових), організаційних та інших дій, зокрема внесення даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань), застосовуються заходи забезпечення кримінального провадження, які хоча і містять ознаки примусу, однак не можуть розглядатися як форми реалізації кримінальної відповідальності. Такий висновок обґрунтовується різними підставами, цілями, завданнями застосування положень матеріального (кримінального) та процесуального (кримінального процесуального) права. Зокрема, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, навіть тих, які належать до запобіжних заходів, мають за мету не обмежити права і свободи правопорушника, а створити під-

стави для ефективного здійснення кримінального провадження і забезпечення можливості виконання особою покладених на неї процесуальних обов'язків. І хоча в процесі визначення остаточного покарання щодо особи, яка визнана винною у вчиненні злочину, суд зараховує час застосування таких запобіжних заходів, як тримання під вартою та затримання, до строку позбавлення волі (ч. 5 ст. 72 КК України), однак це положення не дає підстав для визнання за вказаними кримінальними процесуальними заходами кримінально-правового значення. Таким чином, на першій стадії своєї реалізації кримінальна відповідальність не набуває чітких форм примусового впливу, а тільки створюється підґрунтя для його подальшого здійснення у формі встановлення і доведення факту вчинення кримінального правопорушення певною особою.

Друга стадія – *притягнення до кримінальної відповідальності* (початок реалізації кримінальної відповідальності) – пов'язується із моментом повідомлення особі про підозру у вчиненні нею кримінального правопорушення. Нормативні засади цієї стадії реалізації кримінальної відповідальності набули закріплення в процесуальному законодавстві (п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України). Відповідне положення вимагає свого уточнення з урахуванням того, що в ч. 1 ст. 276 КПК України законодавець встановлює три випадки обов'язкового повідомлення про підозру – затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення (п. 1); обрання до особи одного з передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України запобіжних заходів (п. 2); наявність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення (п. 3). З указаних підстав тільки остання безпосередньо стосується порядку притягнення особи до кримінальної відповідальності, оскільки вона базується на зібранні достатніх доказів причетності особи до вчинення кримінального правопорушення. У той же час у ст. 277 КПК України регулюється порядок укладення письмового повідомлення про підозру, зі змісту якого можна зробити висно-

вок, що цей порядок стосується виключно висновку про достатність доказів обґрунтованої підозри особи. Таким чином, друга стадія кримінальної відповідальності має пов'язуватися не з усіма випадками повідомлення про підозру, а тільки з *письмовим повідомленням особи про підозру*. Притягнення особи до відповідальності характеризується чітким визначенням кола діянь, які ставляться у вину особі, набуття цією особою статусу підозрюваного й як результат – отримання широких можливостей щодо участі в процесі доказування в якості сторони захисту та реалізації з цього моменту належного права на захист. При цьому ані письмове повідомлення про підозру, ані складання обвинувального акта не можуть розглядатися як форми реалізації кримінальної відповідальності, а виступають виключно засобами процесуального забезпечення обґрунтованості притягнення до кримінальної відповідальності.

На перших двох стадіях реалізації кримінальна відповідальність існує у формі так званої «потенційної» кримінальної відповідальності, яка передбачена законом (кримінальним та кримінальним процесуальним), однак ще не персоніфікована.

Третя стадія – *безпосередня реалізація кримінальної відповідальності* – пов'язується з моментом набрання законної сили обвинувальним вироком суду, в якому здійснюється індивідуалізація кримінальної відповідальності з урахуванням об'єктивних та суб'єктивних характеристик як діяння, так і особи, яка його вчинила. На цій стадії кримінальна відповідальність набуває ознак конкретизованої відповідальності, тому що нормативно встановлені обмеження прав і свобод правопорушника отримують визначені вид та міру таких обмежень. Реалізація примусової кримінальної відповідальності здійснюється в певних кримінально-правових формах, що одночасно дає можливість розглядати їх як етапи реалізації кримінальної відповідальності «по горизонталі». Така можливість продиктована тим, що кожний наступний етап реалізації примусової відповідальності пов'язаний із попереднім, утворюючи тим самим систему кримінально-правових заходів впливу, до якої належать:

засудження особи; призначення особі покарання; судимість. При цьому призначення особі покарання неможливо без засудження особи, у свою чергу, судимість не існує без засудження особи і призначення їй виду та міри покарання в межах, встановлених законом. Відповідно, засудження особи не обов'язково супроводжується призначенням покарання та застосуванням обмежень, притаманних судимості, що свідчить про відносно самостійний характер засудження як особливого виду заходу кримінальної відповідальності.

Четверта стадія – *закінчення кримінальної відповідальності* – пов'язується з моментом погашення або зняття судимості, після настання якого до особи не можуть застосовуватися заходи примусової кримінальної відповідальності, оскільки припиняється обов'язок особи перетерпіти передбачені законом обмеження прав і свобод у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення.

Усі зазначені стадії реалізації кримінальної відповідальності стосуються тільки тих заходів, які мають примусовий характер. Що ж до заохочувальних заходів реалізації кримінальної відповідальності, то їх динамічна особливість полягає в тому, що вони застосовуються виключно в процесі здійснення безпосередньої реалізації кримінальної відповідальності (третя стадія реалізації кримінальної відповідальності), оскільки вони пов'язуються зі звільненням від можливого або подальшого переживання покладених на винну особу обмежень. У свою чергу, звільнення трансформується в три основні заходи (форми) заохочувального впливу при реалізації кримінальної відповідальності: звільнення від призначення покарання, звільнення від покарання, звільнення від відбування покарання, які потребують свого самостійного дослідження.

Список використаних джерел

1. Багрий-Шахматов Л. В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации. Одесса: Дизайн и полиграфия, 2000. 56 с.

2. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія. Київ: Атіка, 2004. 296 с.
3. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. *Антология мировой правовой мысли: в 5 т.* Москва: Мысль, 1999. Том 3. 454 с.
4. Вольтер М.-Ф. Избранное. Саранск, 1993. 393 с.
5. Гегель Георг. Основы философии права, або природне право і державознавство / переклад з німецької Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ: Юніверс, 2000. 336 с.
6. Дюркгейм Э. Два закона эволюции уголовного наказания. Москва, 1991. 284 с.
7. Жаровська Т. П., Ющик О. І. Кримінальне право України (Загальна частина): навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. 304 с.
8. Козаченко О. В. Архітектоніка кримінально-правового впливу: поняття, властивості та система кримінально-правових заходів. *Вісн. асоц. кримінал. права України*. 2017. Вип. 1(8). С. 22–40.
9. Козаченко О. В. Дефініція кримінальної відповідальності в умовах домінування принципу верховенства права. *Право і суспільство*. 2016. Вип. 4. С. 93–99.
10. Козаченко О. В., Мусиченко О. М. Культуро-антропологічний вимір справедливості кримінально-правового впливу: світові здобутки та національні надбання. *Гуманітарний дискурс: політика, управління, влада: монографія* / за заг. ред. О. А. Івакіна, І. В. Шамши, Д. В. Яковлева. Одеса: Гельветика, 2015. С. 120–135.
11. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація; 4-є вид., перероб. і доповн. Київ: Право, 2010. 456 с.
12. Кримінальний проступок у доктрині та законодавстві: монографія / авт. кол.: В. О. Туляков, Г. П. Пімонов, Н. І. Мітріцян та ін.; за заг. ред. В. О. Тулякова. Одеса: Юрид. літ., 2012. 424 с.
13. Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс: учебник / под ред. Ю. Н. Оборотова. Одеса: Феникс, 2011. 436 с.
14. Орловская Н. А. Основания и принципы построения уголовно-правовых санкций. Одесса: Юрид. лит., 2011. 624 с.
15. Осадчий В. І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності: монографія. Київ: Атіка, 2004. 336 с.
16. Сковорода Г. Алфавіт, або буквар світу: твори у 2-х томах. Київ, 1994. Том 1. 354 с.
17. Фріс П. Л. Кримінальне право. Загальна частина: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Атіка, 2004. 488 с.
18. Юркевич Памфіл. З рукописної спадщини / упорядкув., пер. укр. й комент. М. Ткачук. Київ: КМ Academia, Університетське видавництво «Пульсар», 1999. 332 с.

Козаченко А. В. Архитектоника уголовно-правового воздействия: уголовная ответственность и стадии ее реализации

В статье с учетом мировоззренческих и общетеоретических основ понимания уголовной ответственности, которые были заложены мировой и украинской философской мыслью, предложено определение уголовной ответственности и одновременно выделены содержательные признаки, которые ей присущи. На основе понимания реализации уголовной ответственности как многоаспектного и динамичного процесса выделены стадии и этапы ее осуществления и проанализированы их содержательные характеристики с учетом положений как уголовного, так и уголовного процессуального права. Предложены пути улучшения качества законотворчества в данной сфере.

Ключевые слова: социальная ответственность, юридическая ответственность, уголовно-правовое воздействие, уголовно-правовая мера, уголовная ответственность, стадии реализации уголовной ответственности.

Kozachenko O. V. The architectonics of criminal law influence: criminal liability and its implementation phases

According to the world outlook and general theoretical basis of the criminal liability understanding which were laid by world and Ukrainian philosophical thought, the definition of criminal liability has been proposed and simultaneously the meaningful signs have been distinguished in the article. In accordance with understanding of criminal liability implementation as multifold and dynamic process, the phases and stages of its realization were distinguished and their meaningful characteristics were analyzed taking into account the regulations of criminal and procedural criminal law.

Key words: social responsibility, legal liability, criminal law influence, penal measure, criminal liability, phases of criminal liability implementation.

УДК 343.2

В. В. Марчук,

канд. юрид. наук, доц., директор
государственного учреждения
«Научно-практический центр
проблем укрепления законности и
правопорядка Генеральной
прокуратуры Республики Беларусь»

ПРОЦЕСС КВАЛИФИКАЦИИ ПРЕСТУПЛЕНИЯ: СОДЕРЖАНИЕ И СУЩНОСТЬ

В статье анализируются вопросы содержания и сущности квалификации преступления с позиции этапов данного правоприменительного процесса. Сделан вывод о том, что в профессионально-практической деятельности лица, применяющего уголовный закон, понимание юридической значимости фактических обстоятельств дела и постижение смысла уголовно-правовой нормы образуют собой единый, подвергнутый рефлексии процесс, который обусловлен диалектикой единства и взаимодействия герменевтических процедур.

***Ключові слова:** процесс квалификации преступления; этапы квалификации преступления; реализация правовой нормы; герменевтика.*

Квалификацию преступления определяют обычно как установление и юридическое закрепление точного соответствия между признаками совершенного деяния и признаками состава преступления, предусмотренного уголовно-правовой нормой¹. В доктрине процесс квалификации преступлений рассматривается, как правило, сквозь призму этапов квалификации. Вместе с тем не обращалось особого внимания на сущность и содержание процесса квалификации преступлений, классификации и содержания его этапов. Этот вопрос мы и формулируем в качестве цели настоящей статьи.

Основные подходы по содержанию процесса квалификации преступлений были обозначены еще в рамках советской доктрины уголовного права в научных работах В. Н. Кудрявцева², Г. А. Левицкого³, Б. А. Куринова⁴,

¹ Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификация преступлений / 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2004. С. 5.

² Кудрявцев В. Н. Теоретические основы квалификации преступлений. Москва: Гос. изд-во юрид. лит-ры, 1963. С. 209–242.

А. В. Наумова⁵, Ф. Г. Бурчака⁶ и других авторов. После распада СССР вопрос о содержании процесса квалификации преступлений нашел отражение в публикациях многих зарубежных ученых (Л. Д. Гаухмана⁷, Н. Ф. Кузнецовой⁸, Т. Г. Черненко⁹, А. И. Рарога¹⁰, В. Н. Зырянова¹¹, Н. Г. Кадникова¹², В. Г. Шумихина¹³, В. С. Савельевой¹⁴, А. В. Корнеевой¹⁵, Г. П. Новоселова¹⁶, В. А. Навроцкого¹⁷, С. А. Тарарухина¹⁸ и др.). Научные исследования показали разные подходы в определении содержания процесса квалификации преступлений, количества этапов квалификации преступлений и критериях их классификации.

Сложность и дискуссионность вопроса о содержании квалификации преступлений во многом связана с неразрешенностью до настоящего времени проблемы о месте квалификации преступлений в процессе реализации норм

³ Левицкий Г. А. Квалификация преступлений. Москва: Юрлитинформ, 1981. С. 11.

⁴ Куринов Б. А. Научные основы квалификации преступлений. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1984. С. 55–60.

⁵ Наумов А. В. Применение уголовно-правовых норм (По материалам следственной и прокурорско-судебной практики). Волгоград, 1973. С. 45; Наумов А. В., Новиченко А. С. Законы логики при квалификации преступлений. Москва: Юрид. лит., 1978. С. 23.

⁶ Бурчак Ф. Г. Квалификация преступлений / 2-е изд., доп. Киев: Политиздат Украины, 1985. 120 с.

⁷ Гаухман Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика / 2-е изд., перераб. и доп. Москва: АО «ЦентрЮрИнфо», 2003. С. 18–19.

⁸ Кузнецова Н. Ф. Основы квалификации преступлений (Особенная часть). *Курс уголовного права. Особенная часть. Том 3. Учебник для вузов* / под ред. Г. Н. Борзенкова и В. С. Комисарова. Москва: ИКД Зерцало, 2002. Гл. 2. С. 46.

⁹ Черненко Т. Г. Квалификация преступлений: Вопросы теории. Кемерово: Кузбассвузиздат, 1998. С. 10–11.

¹⁰ Рарог А. И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс», 2002. С. 21–28.

¹¹ Зырянов В. Н., Пудовочкин Ю. Е. Теоретические основы квалификации преступлений. Учебно-методическое пособие. Ставрополь: Изд-во СГУ, 2002. С. 36.

¹² Кадников Н. Г. Квалификация преступлений и вопросы судебного толкования: теория и практика: учебное пособие. Москва: Норма, 2003. С. 14–19.

¹³ Шумихин В. Г. Правила квалификации преступлений: учеб. пособие. Москва: Московский психолого-социальный институт, 2003. С. 7–10.

¹⁴ Савельева В. С. Основы квалификации преступлений: учеб. пособие. Москва: ТК Велби, 2006. С. 8–15.

¹⁵ Корнеева А. В. Теоретические основы квалификации преступлений: учеб. пособие. Москва: ТК Велби, 2006. С. 9–13.

¹⁶ Новоселов Г. П. Понятие, система и значение Особенной части при квалификации. *Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов* / отв. ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова, Г. П. Новоселов. Москва: ИНФА, 1998. Гл. 1. С. 19–28.

¹⁷ Навроцкий В. О. Кримінально-правова кваліфікація: Конспект лекцій зі спеціального курсу. *Життя і право*. 2004. № 11. С. 23; Навроцкий В. О. Основы криминально-правовой квалификации: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2006. С. 18.

¹⁸ Тарарухин С. А. Квалификация преступлений в судебной и следственной практике. Киев: Юринком, 1995. 208 с.

права. Эта проблема уходит своими корнями в общетеоретическое учение о реализации (применении) правовой нормы. В общей теории права реализация нормы публичного права рассматривается в широком смысле: не только в аспекте применения диспозиции, но и реализации санкции нормы. Однако даже та часть правоприменения, которая сориентирована на применение диспозиции нормы, трактуется в теории права по-разному.

Процесс правоприменения достаточно активно исследовался правоведами в 50–60-х годах XX века. В этот период ученые выделяли от трех до шести стадий реализации (применения) норм права¹⁹. Нет четкости в определении стадий правоприменения и в современной общей теории права. В настоящее время большинство правоведов называют три стадии реализации (применения) права: установление фактических обстоятельств дела, установление юридической основы дела (выбор юридической нормы), принятие решения по делу²⁰. Некоторые авторы выделяют четвертую стадию: оформление правового акта (документальное оформление)²¹. Ряд исследователей доводит количество стадий правоприменения до шести, выделяя в качестве самостоятельной стадии, в частности, толкование правовой нормы²².

Отсутствие единства по этому вопросу в общей теории права неизбежно породило множественность мнений в отраслевых правовых науках. Специалистами в сфере уголовного права квалификация преступления рассмат-

¹⁹ Ткаченко Ю. Г. Нормы советского социалистического права и их применение. Москва: Госюриздат, 1955. С. 27; Недбайло П. Е. Применение советских правовых норм. Москва: Госюриздат, 1960. С. 222; Берченко А. Я. Применение советского социалистического права. Москва: Изд. ВПШ и АОН при ЦК КПСС, 1960. С. 13; Корнев А. П. Нормы советского административного права и их применение. Москва: Юрид. лит., 1978. С. 82; Шляпчиков А. С. Толкование советского уголовного закона. Москва: Юрид. лит., 1960. С. 47; Брайнин Я. М. Уголовный закон и его применение. Москва: Юрид. лит., 1967. С. 105; Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. С. 157–174.

²⁰ Алексеев С. С. Право: азбука–теория–философия: Опыт комплексного исследования. Москва: Статут, 1999. С. 119; Смоленский М. Б., Коллюшкина Л. Ю. Теория государства и права: учеб. пособие. Москва: Наука-Пресс, 2006. С. 206; Ларин А. Ю. Теория государства и права: учебник для вузов. Москва: Книжный мир, 2005. С. 266 и др.

²¹ Теория государства и права. Курс лекций: учебн. пособие / под общ. ред. О. В. Старкова. Москва: Изд. Экзамен, 2007. С. 185; Теория государства и права: учебник для вузов / отв. ред. В. Д. Перевалов. 3-е изд. перераб. и доп. Москва: Норма, 2006. С. 239.

²² Вишневикий А. Ф., Горбаток Н. К., Кучинский В. А. Общая теория государства и права. 2-е изд., перераб. и доп. Минск: Тесей, 1999. С. 367; Дмитрук В. Н. Теория государства и права: учеб. пособие. 3-е изд., стер. Минск: Новое знание, 2006. С. 10.

ривается как самостоятельная часть процесса правоприменения, которая имеет свои этапы. При этом в авторских интерпретациях нет однозначности в определении названий, содержания и количества выделяемых этапов квалификации. Во многом это объясняется использованием разных критериев классификации этапов квалификации преступлений. Авторитетный представитель теории квалификации преступлений В. Н. Кудрявцев последовательно в своих научных изысканиях выделял и рассматривал этапы квалификации преступлений в контексте развития стадий уголовного процесса²³. Несмотря на критику этого подхода²⁴, позиция В. Н. Кудрявцева имеет своих последователей²⁵. Оригинальной является классификация этапов процесса квалификации преступлений, предложенная Б. А. Куриновым. Она основана на первоначальном выяснении типа правоотношения и последующем выявлении родовых и видовых признаков преступления²⁶.

В некоторых последних исследованиях при классификации этапов процесса квалификации преступлений предпочтение отдается выделению соответствующих этапов в ракурсе мыслительно-логической деятельности правоприменителя. Так, В. С. Савельева определяет четыре этапа квалификации преступлений: 1) определение фактических обстоятельств, которые имеют уголовно-правовое значение; 2) определение всех возможных конструкций составов преступлений, которые можно и нужно «примерить» к фактическим обстоятельствам дела; 3) выявление группы всех смежных составов преступлений; 4) выбор одного состава, который соответствует содеянному²⁷. А. В. Корнеева выделяет три этапа квалификации преступлений:

²³ Кудрявцев В. Н. Теоретические основы квалификации преступлений. С. 209–223; Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. Избранные труды по социальным наукам: в 3 т. Москва: Наука, 2002. Т. 1. С. 406–416.

²⁴ Бажанов М. И. Пределы изменения квалификации преступления в судебном приговоре. *Вопросы государства и права*. Москва: 1970. С. 273; Рарог А. И. Указ. соч. С. 24; Корнеева А. В. Указ. соч. С. 10; Новоселов Г. П. Указ. соч. С. 20–21.

²⁵ Бурчак Ф. Г. Квалификация преступлений. Киев: Политиздат Украины, 1983. С. 13–20; Кадников Н. Г. Указ. соч. С. 14–20 и др.

²⁶ Куринов Б. А. Указ. соч. С. 56–60.

²⁷ Савельева В. С. Указ. соч. С. 8–10.

1) предположение о том, что совершено преступление, общая версия о событии преступления; 2) выдвижение квалификационных версий; 3) разграничение смежных составов преступлений и выбор конкретной уголовно-правовой нормы, по которой квалифицируется деяние²⁸.

Некоторые авторы усложняют рассматриваемую классификацию путем выделения отдельных стадий квалификации преступлений и разделения этих стадий на соответствующие этапы²⁹.

Существующие классификации этапов процесса квалификации преступлений, с учетом условности любой классификации, имеют право на существование с точки зрения изучения тех или иных аспектов правоприменения. Например, предложенная в литературе «этапизация» квалификации преступлений в рамках стадий уголовного процесса позволяет понять права и обязанности органов, ведущих уголовный процесс (например, при изменении квалификации преступлений).

Однако значимым, на наш взгляд, является не столько разделение процесса квалификации на какое-то определенное количество этапов или стадий, сколько выяснение вопроса о том, что образует сущность процесса квалификации преступлений и как проявляется этот процесс в практической деятельности лица, применяющего уголовный закон. Сложность этой проблемы обусловлена неоднозначным подходом в определении вопроса о месте квалификации преступления в процессе правоприменения. В. Н. Кудрявцев высказал мнение о том, что квалификация преступления, являясь частью применения уголовно-правовой нормы, выражается в выборе уголовно-правовой нормы и в закреплении этого выбора в юридическом акте³⁰. Такой подход согласуется с общетеоретической позицией. В настоящее время в общей теории права большинство авторов связывают правовую квалификацию с этапом реализа-

²⁸ Корнеева А. В. Указ. соч. С. 12.

²⁹ Новоселов Г. П. Указ. соч. С. 23–28; Толкаченко А. А. Теоретические основы квалификации преступлений: учеб. пособие. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. С. 18; Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник. С. 18–32.

³⁰ Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. С. 13–14.

ции нормы, который именуется выбором юридической нормы. Так, С. С. Алексеев отмечает, что выбор юридических норм на основании достоверного и точного законодательного текста осуществляется главным образом путем правовой квалификации фактических обстоятельств юридического дела³¹.

При этом решение вопросов, связанных с установлением фактических обстоятельств дела и уяснением содержания уголовно-правовой нормы, многие авторы не относят к непосредственному процессу квалификации преступлений. Их обозначают лишь как предпосылки (условия) квалификации преступлений³². Этот подход воспроизводится и в белорусской уголовно-правовой литературе³³. Однако при анализе этапов квалификации преступлений в теории были высказаны и иные мнения. Так, Н. Ф. Кузнецова считает, что установление события преступления предшествует самой квалификации, а установление уголовно-правовой нормы и уяснение ее содержания относится к первому этапу квалификации преступления³⁴. Многие авторы еще более расширяют пределы процесса квалификации преступлений, включая в него деятельность правоприменителя по определению (выявлению, исследованию) фактических обстоятельств дела (фактических признаков совершенного деяния)³⁵.

В рассматриваемом аспекте заслуживает внимания позиция тех авторов, которые относят к первому этапу квалификации преступлений оценку установленных фактических данных, а сбор и процессуальное закрепление фактических обстоятельств дела рассматривают в качестве условия (предпо-

³¹ Алексеев С. С. Указ. соч. С. 123.

³² Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификация преступлений. С. 12–13; Левицкий Г. А. Указ. соч. С. 15; Зырянов В. Н. Указ. соч. С. 36; Благов Е. В. Применение уголовного права. Санкт-Петербург: Юрлитинформ, 2004. С. 95.

³³ Тимощенко В. В. Состав преступления. *Уголовное право. Общая часть: учебник* / под ред. В. М. Хомича. Минск: Тесей, 2002. Гл. 4. С. 83.

³⁴ Кузнецова Н. Ф. Указ. соч. С. 44–46.

³⁵ Брайнин Я. М. Указ. соч. С. 105–112; Наумов А. В. Законы логики при квалификации преступлений. С. 23; Черненко Т. Г. Указ. соч. С. 10; Толкаченко А. А. Указ. соч. С. 18; Савельева В. С. Указ. соч. С. 8; Калмыков В. Т. Указ. соч. С. 9–10; Гаухман Л. Д. Указ. соч. С. 18.

сылки) квалификации преступления. Этот этап называют по-разному: «определение правового значения объективных и субъективных признаков, характеризующих совершенное деяние и личность виновного»³⁶, «упорядочение фактических обстоятельств дела»³⁷, «уяснение содержания признаков анализируемого деяния»³⁸.

Выделение этапов квалификации преступлений предполагает, что этот процесс является последовательно развивающимся во времени. Однако при практической реализации задач квалификации преступлений довольно трудно провести грань между этими этапами. Более того, нет оснований с однозначностью утверждать, какой этап является первым. Это обстоятельство уже давно было обозначено в правовой литературе. Например, П. Е. Недбайло выразил мнение о том, что установление фактов и выбор нормы являются одновременным актом, одной и исходной стадией процесса применения правовой нормы³⁹. Я. М. Брайнин, возражая этой точке зрения, отметил: «Чаще всего установление фактов и отыскание соответствующей правовой нормы происходят параллельно как два самостоятельных, хотя и соподчиненных процесса»⁴⁰.

Представляется, что об этапизации квалификации преступлений уместно говорить в контексте развития стадий уголовного процесса. Как правильно отмечал М. И. Бажанов, «в определении кассационной, определении или постановлении надзорной инстанций возможно развитие процесса квалификации путем изменения ее по сравнению с той, какая была дана в приговоре»⁴¹.

При выполнении задач квалификации преступления невозможно определить фактические обстоятельства, которые должны иметь юридическое

³⁶ Левицкий Г. А. Указ. соч. С. 11.

³⁷ Навроцький В. О. Кримінально-правова кваліфікація: Конспект лекцій зі спеціального курсу. С. 7; Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник. С. 18.

³⁸ Бабий Н. А. Уголовное право Республики Беларусь. Общая часть: учеб. пособие. С. 56.

³⁹ Недбайло П. Е. Указ. соч. С. 222–223.

⁴⁰ Брайнин Я. М. Указ. соч. С. 115.

⁴¹ Бажанов М. И. Избранные труды / сост.: В. И. Тютюгин, А. А. Байда, Е. В. Харитоновна, Е. В. Шевченко; отв. ред. В. Я. Таций. Харьков: Право, 2012. С. 1215.

значение, не учитывая содержание соответствующей нормы уголовного закона. В профессионально-практической деятельности лицо, ведущее уголовный процесс, постигает смысл уголовно-правовой нормы с позиции конкретного события.

Проблему понимания смысла имеющего место в действительности события и применения к нему нормы уголовного закона можно рассмотреть под иным углом зрения, сквозь призму философской герменевтики и феноменологии, основные идеи которых аккумулированы в научных работах Х.-Г. Гадамера. На основе опыта герменевтических исследований Х.-Г. Гадамер расширил герменевтический способ познания за счет введения процедуры аппликации (применения), в рамках которой «практическое» понимание уже становится применением⁴². Герменевтический процесс трактуется Х.-Г. Гадамером как триединство герменевтических процедур «понимание – интерпретация – аппликация». При этом Х.-Г. Гадамер рассматривает интерпретацию (истолкование) не как отдельный акт, дополняющий понимание, а как эксплицитную форму понимания (понимание всегда является истолкованием)⁴³.

В настоящее время во многих отраслях знаний, в том числе и в науках уголовно-правового цикла стали проявлять интерес к идеям философской герменевтики и феноменологии. Так, В. В. Суслов на основе достижений феноменологии обозначил значение герменевтического интерпретирования при проведении некоторых следственных действий⁴⁴. В научных работах О. В. Пычевой рассмотрены вопросы герменевтической структуры понимания уголовного закона как процесса взаимодействия интерпретатора с тек-

⁴² Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики; пер. с нем. / общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонов. Москва: Прогресс, 1988. С. 365–368.

⁴³ Гадамер Х.-Г. Указ. соч. С. 364.

⁴⁴ Суслов В. В. Герменевтика и юридическое толкование. *Государство и право*. 1997. № 6. С. 115–118.

стом⁴⁵. Весьма широкие возможности герменевтики в сфере уголовного права усматривает З. Загинея⁴⁶.

С позиции герменевтически-феноменологического подхода в процессе квалификации преступления конституирующим является «напряжение», возникающее между текстом уголовно-правовой нормы, с одной стороны, и тем смыслом, который она получает в результате ее применения к конкретной ситуации, с другой стороны. Триединство герменевтических процедур «понимание – интерпретация – аппликация» в процессе квалификации преступлений трансформируется в формулу «понимание – толкование – применение». При этом герменевтическую процедуру «применение» мы рассматриваем в узком смысле этого слова. Применение нормы в процессе квалификации преступления мы не трактуем в аспекте общепреventивного значения уголовно-правовой нормы, равно как не затрагиваем и реализацию уголовно-правовой санкции. В рамках герменевтического дискурса понимание (уяснение) юридической значимости фактических обстоятельств дела и постижение смысла уголовно-правовой нормы представляют собой не два отдельных акта, а единый процесс, который в конечном итоге сводится к применению уголовно-правовой нормы⁴⁷.

На основании вышеизложенного можно сделать следующие выводы.

1. Квалификация преступления представляет собой основное, центральное звено в реализации уголовного закона. В теории принято классифицировать процесс квалификации преступлений на определенные этапы. Изучение предложенных в теории классификаций показывает отсутствие единства по вопросу количества этапов квалификации преступлений, пределов и содержания процесса квалификации.

⁴⁵ Пычева О. В. Герменевтика уголовного закона: монография. Ульяновск: УлГУ, 2005. 167 с.

⁴⁶ Загинея З. Криминально-правова герменевтика: монографія. Київ: Видавн. дім «АртЕк», 2015. С. 79–370.

⁴⁷ Марчук В. В. Герменевтически-феноменологический подход к познанию уголовно-правовой ситуации и его значение для квалификации преступления. *Юридическая герменевтика в XXI веке: монография* / под общ. ред. Е. Н. Тонкова, Ю. Ю. Ветютнева. Санкт-Петербург: Алетей, 2017. С. 336–342.

2. Об этапах процесса квалификации преступлений уместно говорить лишь в контексте динамики уголовного процесса. Определить юридическую значимость фактических обстоятельств дела невозможно без уяснения содержания соответствующей нормы уголовного закона. При квалификации преступления лицо, ведущее уголовный процесс, постигает смысл уголовно-правовой нормы с позиции конкретного события и ради этого события.

3. В содержание процесса квалификации преступлений входит установление уголовно-правового значения фактических обстоятельств, собранных по уголовному делу; выбор уголовно-правовой нормы; сопоставление фактических данных с признаками соответствующего вида преступления, описанного в уголовно-правовой норме; закрепление этого вывода в соответствующем процессуальном акте.

4. В профессионально-практической деятельности лица, ведущего уголовный процесс, понимание юридической значимости фактических обстоятельств дела и постижение смысла уголовно-правовой нормы образуют собой единый, подвергнутый рефлексии процесс, который обусловлен диалектикой единства и взаимодействия герменевтических процедур.

Список использованных источников

1. Алексеев С. С. Право: азбука–теория–философия: Опыт комплексного исследования. Москва: Статут, 1999. 712 с.
2. Бабий Н. А. Понятие, значение и система Особенной части Уголовного кодекса. Понятие и процесс квалификации преступлений. *Уголовное право Республики Беларусь. Особенная часть: учеб. пособие* / под общ. ред. Н. А. Бабия и И. О. Грунтова. Минск: Новое знание, 2002. Гл. 1. С. 6–17.
3. Бабий Н. А. Уголовное право Республики Беларусь. Общая часть: учеб. пособие. Минск: ГИУСТ БГУ, 2006. 335 с.
4. Бажанов М. И. Пределы изменения квалификации преступления в судебном приговоре. *Вопросы государства и права*. Москва. 1970. С. 272–285.
5. Бажанов М. И. Избранные труды / сост.: В. И. Тютюгин, А. А. Байда, Е. В. Харитоновна, Е. В. Шевченко; отв. ред. В. Я. Тацкий. Харьков: Право, 2012. 1244 с.

6. Берченко А. Я. Применение советского социалистического права. Москва: Изд. ВПШ и АОН при ЦК КПСС, 1960. 30 с.
7. Благоев Е. В. Применение уголовного права. Санкт-Петербург: Юрлитинформ, 2004. 505 с.
8. Брайнин Я. М. Уголовный закон и его применение. Москва: Юрид. лит., 1967. 240 с.
9. Бурчак Ф. Г. Квалификация преступлений / 2-е изд., доп. Киев: Политиздат Украины, 1985. 120 с.
10. Вишневский А. Ф. Горбатов Н. К., Кучинский В. А. Общая теория государства и права / 2-е изд., перераб. и доп. Минск: Тесей, 1999. 559 с.
11. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / пер. с нем.; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонов. Москва: Прогресс, 1988. 704 с.
12. Гаухман Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика / 2-е изд., перераб. и доп.. Москва: АО «ЦентрЮрИнфо», 2003. 448 с.
13. Дмитрук В. Н. Теория государства и права: учеб. пособие / 3-е изд., стер. Москва: Новое знание, 2006. 183 с.
14. Загиней З. Кримінально-правова герменевтика: монографія. Київ: Видавн. дім «АртЕк», 2015. 380 с.
15. Зырянов В. Н., Пудовочкин Ю. Е. Теоретические основы квалификации преступлений: учебно-методическое пособие. Ставрополь: Изд-во СГУ, 2002. 97 с.
16. Кадников Н. Г. Квалификация преступлений и вопросы судебного толкования: теория и практика: учеб. пособие. Москва: Норма, 2003. 144 с.
17. Калмыков В. Т. Судебная практика по уголовным делам (вопросы квалификации). Учеб. пособие по спецкурсу. Гродно: ГрГУ, 1985. 104 с.
18. Калмыков В. Т., Ключко Р. Н. Квалификация преступлений: практическое пособие. Гродно: Гродн. ун-т, 1995. 124 с.
19. Корнев А. П. Нормы советского административного права и их применение. Москва: Юрид. лит., 1978. 140 с.
20. Корнеева А. В. Теоретические основы квалификации преступлений: учеб. пособие. Москва: ТК Велби, 2006. 176 с.
21. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. *Избранные труды по социальным наукам: в 3 т.* Москва: Наука, 2002. Т. 1. С. 237–498.
22. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификация преступлений / 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2004. 304 с.
23. Кудрявцев В. Н. Теоретические основы квалификации преступлений. Москва: Гос. изд-во юрид. лит-ры, 1963. 304 с.
24. Кузнецова Н. Ф. Основы квалификации преступлений (Особенная часть). *Курс уголовного права. Особенная часть. Том 3. Учебник для вузов / под ред. Г. Н. Борзенкова и В. С. Комисарова.* Москва: ИКД Зерцало, 2002. Гл. 2. С. 41–47.

25. Куринов Б. А. Научные основы квалификации преступлений. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1984. 184 с.
26. Ларин А. Ю. Теория государства и права: учебник для вузов. Москва: Книжный мир, 2005. 355 с.
27. Левицкий Г. А. Квалификация преступлений. Москва: Юрлитинформ, 1981. 48 с.
28. Лукашов А. И. Основания и правила квалификации, регистрации и учета преступлений. *Вопросы квалификации, регистрации и учета преступлений* / под общ. ред. А. И. Лукашова; 2-е изд., перераб. и доп. Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2007. Гл. 1. С. 9–55.
29. Марчук В. В. Герменевтически-феноменологический подход к познанию уголовно-правовой ситуации и его значение для квалификации преступления. *Юридическая герменевтика в XXI веке: монография* / под общ. ред. Е. Н. Тонкова, Ю. Ю. Ветютнева. Санкт-Петербург: Алетейя, 2017. С. 309–342.
30. Навроцький В. О. Кримінально-правова кваліфікація: Конспект лекцій зі спеціального курсу. *Життя і право*. 2004. № 11. С. 2–78.
31. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
32. Наумов А. В. Применение уголовно-правовых норм (по материалам следственной и прокурорско-судебной практики). Волгоград: 1973. 175 с.
33. Наумов А. В., Новиченко А. С. Законы логики при квалификации преступлений. Москва: Юрид. лит., 1978. 104 с.
34. Недбайло П. Е. Применение советских правовых норм. Москва: Госюриздат, 1960. 511 с.
35. Новоселов Г. П. Понятие, система и значение Особенной части при квалификации. *Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов* / отв. ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова, Г. П. Новоселов. Москва: ИНФА, 1998. Гл. 1. С. 5-28.
36. Пычева О. В. Герменевтика уголовного закона: монография. Ульяновск: УлГУ, 2005. 167 с.
37. Рарог А. И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. Санкт-Петербург: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. 304 с.
38. Савельева В. С. Основы квалификации преступлений: учеб. пособие. Москва: ТК Велби, 2006. 80 с.
39. Смоленский М. Б., Колюшкина Л. Ю. Теория государства и права: учеб. пособие. Москва: Наука-Пресс, 2006. 286 с.
40. Суслов В. В. Герменевтика и юридическое толкование. *Государство и право*. 1997. № 6. С. 115–118.
41. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.
42. Теория государства и права. Курс лекций: учебн. пособие / под общ. ред. О. В. Старкова. Москва: Экзамен, 2007. 319 с.

43. Теория государства и права: учебник для вузов / отв. ред. В. Д. Перевалов; 3-е изд. перераб. и доп. Москва: Норма, 2006. 496 с.
44. Тимощенко В. В. Состав преступления / Уголовное право. Общая часть: учебник / под ред. В. М. Хомича. Минск: Тесей, 2002. Гл. 4. С. 70-84.
45. Ткаченко Ю. Г. Нормы советского социалистического права и их применение. Москва: Госюриздат, 1955. 67 с.
46. Толкаченко А. А. Теоретические основы квалификации преступлений: учеб. пособие. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. 128 с.
47. Черненко Т. Г. Квалификация преступлений: Вопросы теории. Кемерово: Кузбассвузиздат, 1998. 228 с.
48. Шляпочников А. С. Толкование советского уголовного закона. Москва : Юрид. лит., 1960. 240 с.
49. Шумихин В. Г. Правила квалификации преступлений: учеб. пособие. Москва: Московский психолого-социальный институт, 2003. 80 с.

Марчук В. В. Процес кваліфікації злочину: зміст і сутність

У статті аналізуються питання змісту та сутності кваліфікації злочину з позиції етапів цього правозастосовного процесу. Зроблено висновок про те, що в професійно-практичній діяльності особи, яка застосовує кримінальний закон, розуміння юридичної значимості фактичних обставин справи та осягнення кримінально-правової норми утворюють собою єдиний, підданий рефлексії процес, що зумовлений діалектикою єдності і взаємодії герменевтичних процедур.

Ключевые слова: *процес кваліфікації злочину; етапи кваліфікації злочину; реалізація правової норми; герменевтика.*

Marchuk V. V. The process of crime qualification: content and essence

The article analyzes the questions of the content and essence of crime qualification from the position of the phases of this law-enforcement process. The conclusion is drawn, that in the professional-practical activity of the person, who applies a criminal law, understanding of legal value of the factual circumstances of the criminal case and comprehension of the meaning of the legal norm constitute a single process, which is subjected to reflection and conditioned by the dialectic of the unity and interaction of hermeneutical procedures.

Key words: *the process of crime qualification; the phases of the process of crime qualification; realization of legal norm; hermeneutics.*

УДК 343.211

Л. Н. Демидова,
докт. юрид. наук, проф., профессор
кафедры уголовного права № 1
Национального юридического
университету имени Ярослава Мудрого

ВОССТАНОВЛЕНИЕ ИМУЩЕСТВЕННЫХ ПРАВ ПОТЕРПЕВШЕГО КАК УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ПРОБЛЕМА

В статье восстановление имущественных прав потерпевшего, нарушенных преступлением, рассматривается как проблема уголовного права. На основе анализа международных документов, изучения опыта ряда зарубежных стран сформулированы предложения по совершенствованию уголовного законодательства в отношении потерпевшего. Обращается внимание на законодательство, регулирующее применение акта амнистии.

Ключевые слова: потерпевший; восстановление нарушенных преступлением прав; ущерб, причиненный преступлением; уголовный закон.

Преступления являются социальным злом, нарушающим права, свободы граждан, спокойные условия их жизнедеятельности, тем самым разрушающим либо изменяющим отношения, установившиеся в обществе. Учитывая важность соответствующих общественных отношений (конституционных прав и свобод, собственности, общественной безопасности и иных), они ставятся законодателем под охрану государства путем введения уголовной ответственности за совершение преступных посягательств, в том числе, с причинением потерпевшему имущественного ущерба.

По данным Генеральной прокуратуры Украины за 2015 г., потерпевшими от преступлений было признано 412689 чел., а причиненный преступлениями имущественный ущерб составил 7009214 тыс. грн. При этом в течение года возмещены убытки только в сумме 1639242,18 грн¹. И из года в год не возвращенная сумма имущественного ущерба, причиненного преступлениями, значительно возрастает.

¹ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2015 р. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112173&libid=100820 (дата звернення: 1.09.2017).

Такая ситуация показывает недостаточный уровень обеспечения охраны прав и свобод человека в нашем государстве, несовершенство государственной политики в сфере борьбы с преступностью, низкую эффективность принимаемых мер. Выстроить более совершенную систему защиты прав потерпевших возможно путем принятия кардинальных мер, в том числе уголовно-правовых.

В науке уголовного права продолжается дискуссия относительно признания восстановления нарушенных преступлением имущественных прав функцией уголовного законодательства Украины с выполнением соответствующего задания. В украинском законодательстве для обозначения восстановления прав физического или юридического лица либо государства при отсутствии спора о принадлежности вещи собственнику широко используется термин «реституция» (лат. *restitution* – восстановление, возврат). Восстановление имущественных прав потерпевшего от преступления регулируется в Украине Уголовным процессуальным кодексом, Гражданским кодексом и гражданско-процессуальным законодательством. Традиционно с советских времен восстановление прав потерпевшего от преступления относится в национальном законодательстве к гражданско-правовым вопросам. Не оспаривая принадлежность реституции, прежде всего к гражданско-правовому институту, многие исследователи считают, что восстановление имущественных прав потерпевших представляет собой проблему уголовного права². Поддерживая такой подход, дополним, что его научное обоснование базируется на результатах анализа задания, выполняемого Уголовным кодексом Украины (далее – УК), которое предусмотрено законодателем в ч. 1 ст. 1, где указывается: «1. УК Украины имеет своим заданием правовое обеспечение охраны

² Бойко А. М. Кримінально-правовий обов'язок відшкодування заподіяної злочинном шкоди: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 1995. С. 8, 14; Демидова Л. М. Поновлення прав потерпілого від злочину як кримінально-правова проблема. *Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 19–20 квіт. 2012 р. Луганськ, 2012. С. 151–154; Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації. К.: Юрисконсульт, 2006. С. 618.

прав и свобод человека и гражданина, собственности, общественного порядка и общественной безопасности, экологии, конституционного устройства Украины от преступных посягательств, обеспечения мира и безопасности человечества, а также предупреждения преступлений»³.

Грамматический анализ терминов «охрана», «защита», «обеспечение»⁴ позволяет утверждать, что смысл словосочетания «правовое обеспечение охраны», используемое законодателем при формулировании задания, выполняемого УК в приведенной статье, является более широким, чем содержание термина «правовое обеспечение защиты». Защита предполагает активное поведение, ответную реакцию на преступное поведение человека. Она реализуется, в частности, при исполнении репрессивной (при назначении наказания виновному) или регулятивной функций УК (при освобождении от уголовной ответственности в связи с примирения виновного с потерпевшим – ст. 46 УК) и является составляющей обеспечения охраны (защита).

Однако за пределами содержания понятия «защита» остается регулирование общественных отношений при совершении, например, малозначительного деяния (ч. 2 ст. 11 УК), при отсутствии состава преступления в совершенном общественно опасном деянии (ч. 1 ст. 2 УК); при не достижении лицом, которое совершило деяние, предусмотренное УК как преступление, возраста уголовной ответственности, либо когда такое деяние совершило невменяемое лицо.

«Охрана» более широкое по содержанию понятие, охватывающее применение репрессивных средств при совершении преступного посягательства на объекты уголовно-правовой охраны, а также других мер уголовно-правового характера, в том числе восстановление нарушенного преступлением права потерпевшего.

³ Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відом. Верхов. Ради України*. 2001. № 25/26. Ст. 131 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 1.09.2017).

⁴ Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов; под ред. Н. Ю. Шведовой; 20-е изд., стереотип. Москва: Рус. яз., 1986. С. 196, 364, 418.

В свою очередь, правовое обеспечение – это предоставление необходимых и достаточных уголовно-правовых средств для охраны. Таким образом, выполнение охранительной функции УК возможно, прежде всего, путем применения наказаний и иных мер уголовно-правового характера в отношении лиц, совершивших преступление, с восстановлением нарушенных ими прав потерпевших.

При таком понимании очевидна незавершенность роли, выполняемой УК и провозглашенной в вышеприведенной ч. 1 ст. 1 Кодекса. Обеспечить охрану прав, свобод граждан и других социально важных ценностей только с выполнением репрессивной, регулятивной и превентивной функций уголовным законодательством без восстановления нарушенного преступлением права является полумерой. Как известно, этот вопрос отнесен законодателем к гражданско-правовым и, на стадии досудебного расследования или судебного рассмотрения материалов уголовного производства, например, следователь или судья (суд) «помогают» потерпевшему восстановить свои права путем предупреждения до начала судебного следствия о его праве подачи гражданского иска. Вместе с тем, например, при назначении наказания виновному в виде конфискации имущества либо штрафа в значительных размерах такое лицо уже часто не имеет материальной возможности компенсировать причиненный имущественный ущерб потерпевшему, а его заработная плата при исполнении иного наказания (чаще всего и/или в лучшем случае) покрывает расходы только на питание. УК не содержит никаких положений, которые бы каким-либо образом регулировали такие вопросы. Правовое обеспечение восстановления имущественных и других прав потерпевшего, как составляющая охраны УК этих прав, Кодексом не предусмотрены.

Учитывая приведенное, на наш взгляд, следует дополнить Общую часть УК отдельной нормой, где следует гарантировать потерпевшему восстановление нарушенного преступлением его права. Кроме того, необходимо дополнить ч. 1 ст. 1 настоящего Кодекса в следующей редакции (как вари-

ант): после словосочетания «безопасности человечества» дополнить «с обеспечением восстановления нарушенных прав» и далее по тексту. Такой шаг будет содействовать повышению ответственности следователя, прокурора, судьи и учреждений, обеспечивающих выполнение наказания, за своевременное и полное восстановление нарушенного права потерпевшего.

Дискуссионным является вопрос о том, каким образом следует предусматривать реституцию в уголовном законодательстве. Во многих международных документах, в частности, в Декларации основных принципов правосудия для жертв преступлений и злоупотребления властью⁵, Международной конвенции о борьбе с финансированием терроризма⁶ содержатся рекомендации странам включать реституцию или как меру наказания, или направить средства, полученные в результате конфискации, для выплаты компенсации пострадавшим от этих преступлений.

Следует отметить, что для уголовного законодательства различных стран характерно отсутствие единых подходов к решению вопроса возмещения ущерба, причиненного преступлением. При этом уголовное законодательство (УК) многих стран предусматривает отдельные статьи (пункты) или разделы (главы), в которых речь идет о возмещении ущерба, причиненного преступлением. Например, действующий УК Российской Федерации содержит ст. 104-3 «Возмещение причиненного ущерба»⁷, которая размещена в разделе VI «Иные меры уголовно-правового характера» Кодекса после раздела V «Уголовная ответственность несовершеннолетних». Если принимать во внимание такое расположение структурных элементов УК и результаты анализа текстов его статей 104-1, 104-2 и 104-3, то возможно предположить, что российский законодатель в ст. 104-3 определяет порядок использования конфи-

⁵ Декларации основных принципов правосудия для жертв преступлений и злоупотребления властью: Декларация ООН от 29.11.1985 г. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_114 (дата обращения: 12.07.2013).

⁶ Международная конвенция о борьбе с финансированием терроризма: Конвенция ООН от 12.09.2002 г. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_518 (дата обращения: 1.09.2017).

Уголовный кодекс Российской Федерации: (от 13.06.1996 г. № 63-ФЗ). Москва: ГроссМедиа, 2007. 223 с.

скованного имущества и приоритетность возмещения ущерба, причиненного потерпевшему, перед обращением такого имущества в доход государства.

УК Швейцарии в разделе третьем под названием «Наказание. Меры безопасности и другие мероприятия» включает в систему наказаний, наряду с: 1) наказаниями, связанными с лишением свободы, 2) мерами безопасности, 3) штрафом, 4) дополнительными наказаниями, еще и 5) другие мероприятия⁸.

Кроме того, указанный Кодекс предусматривает ст. 60 «Компенсация потерпевшему», где речь идет о случае возмещения ущерба, если причиненный ущерб преступлением или проступком не покрывается возмещением и предполагается, что тот, кто причинил убытки, не возместит их.

Приведенное позволяет утверждать, что опыт других стран и международные нормы целесообразно учитывать при дальнейшем совершенствовании УК Украины и уголовно-правового обеспечения охраны прав потерпевших от преступлений – их восстановлении.

С нашей точки зрения, уголовно-правовая реституция не может быть видом наказания по своей социальной и правовой природе, так как имеет компенсационный генезис (источник происхождения) и предназначенность, а также выполняет предупредительную (превентивную) и воспитательную функции. Учитывая такое функциональное назначение, целесообразно идти по пути зарубежных законодателей, предусмотревших уголовно-правовой порядок использования средств от конфискации для восстановления нарушенных преступлением прав потерпевших. Такой подход полностью соответствует положениям международных документов, в том числе Декларации основных принципов правосудия для жертв преступлений и злоупотребления властью. При этом следует отметить, что, по мнению специалистов, обще-

⁸ Уголовный кодекс Швейцарии / науч. ред. и пер. с нем. А. В. Серебrenниковой. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. 366 с.

предупредительная значимость уголовного закона предельно невелика⁹. Эффективным будет тот закон, который адекватен поставленным перед ним целям и задачам.

Автором этой статьи был подготовлен проект Закона Украины «О внесении изменений в Уголовный кодекс Украины (относительно возмещения потерпевшему ущерба, причиненного преступлением)», предусматривающий дополнение ст. 59 «Конфискация имущества» новыми частями 4 и 5. Предлагаемые положения были изложены в следующей редакции:

«4. Суд при назначении наказания в виде конфискации имущества решает вопрос о возмещении потерпевшему ущерба, причиненного преступлением.

5. При отсутствии у виновного иного имущества, на которое может быть обращено взыскание, за исключением указанного в части первой этой статьи, с его стоимости возмещается потерпевшему ущерб, причиненный преступлением, а часть, оставшаяся после этого, обращается в доход государства».

В приведенном законопроекте регламентирована обязанность суда принимать решения в определенном порядке при назначении виновному в совершении преступления наказания в виде конфискации имущества, являющегося его собственностью. Предлагается первоочередной порядок использования конфискованного имущества в интересах потерпевшего.

Первоочередность восстановления имущественных прав потерпевшего, нарушенного преступлением, перед обращением такого имущества в доход государства, отражает принцип справедливости в отношении потерпевшего и соответствует выполнению уголовным законодательством охранительной функции. Такой порядок должен распространяться как на полную, так и частичную конфискацию имущества, являющегося собственностью осужденного.

⁹ Schabas W. A. General principles of criminal law in the international criminal court statute (part III). *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 1998. Vol. 6, № 4. P. 84–112.; Simon R. J. A Comparative Analysis of Capital Punishment: Statutes, Policies, Frequencies, and Public Attitudes the World Over / R. J. Simon, D. A. Blaskovich. Lanham: Lexington Books, 2002. 136 p.

Подготовленный законопроект передан для рассмотрения в Комитет по вопросам законодательного обеспечения правоохранительной деятельности Верховной Рады Украины.

К сожалению, восстановление прав потерпевшего, нарушенных преступлением, при принятии законодателем ряда важнейших законодательных актов во многих случаях остается вне его поля зрения. В перечень таких документов, прежде всего, следует отнести: Закон Украины «О внесении изменений в Закон Украины «О применении амнистии в Украине» и другие законодательные акты Украины» от 2 июня 2011 г., новую редакцию Закона Украины «О применении амнистии в Украине», вступившего в силу 1 января 2012 г., Закон Украины «Об амнистии в 2011 году» от 8 июля 2011 г., Закон Украины «Про амнистию в 2016 году» от 22 декабря 2016 г.¹⁰ Фактически эти законы определяют и реализуют новые государственные и научные подходы к решению отдельных проблем института амнистии уголовного и уголовно-исполнительного права. И, к сожалению, наблюдается ухудшение законодательного обеспечения восстановления прав потерпевших от преступлений.

Смысловое содержание понятия амнистии – это прощение, забвение. Реализация принципа гуманизма при применении амнистии к осужденным лицам не вызывает какого-либо сомнения. Вопрос в том, что этот принцип должен действовать, реализоваться только одновременно с принципом справедливости в отношении потерпевших от преступления.

Справедливость является конституционным принципом уголовного права, который охватывает не только интересы лица, являющегося виновным в совершении преступления, но и интересы потерпевшего от преступления, а также законные интересы любого человека, ее права и свободы. Этот прин-

¹⁰ Про внесення змін до Закону України «Про застосування амністії в Україні» та інших законодавчих актів України»: Закон України від 2.06.2011 р. № 3465-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 580.; Про амністію у 2011 році: Закон України від 8.07.2011 р. № 3680-VI. *Голос України*. 2011. 27 лип. (№ 135/136); *Відом. Верхов. Ради України*. 2012. № 14. Ст. 90; Про амністію у 2016 році: Закон України від 22.12.2016 р. № 1810-VIII. *Голос України*. 2017 № 163; Про внесення змін до Закону України «Про застосування амністії в Україні» та інших законодавчих актів України»: Закон України від 2.06.2011 р. № 3465-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 580.

цип охватывает как сферу законотворчества, так и правоприменения. Он должен находить свое отражение в институте амнистии.

Анализ действующего уголовного законодательства и законодательства об амнистии в отношении соблюдения принципа справедливости позволяет выявить существующие противоречия между декларацией охраны конституционных прав, свобод человека и гражданина и их реализацией. Применяя акт амнистии, суды не всегда обращают внимание на факт не возмещения имущественного или иного ущерба, причиненного потерпевшему. Так, анализ 100 постановлений, вынесенных судами 1-й инстанции в Днепропетровской, Киевской, Луганской, Сумской областях по вопросам применения Закона Украины «Об амнистии в Украине в 2011 году» и внесенных в Единый государственный реестр судебных решений, показывает, что только 7 из них (7 %) содержат информацию о возмещении ущерба потерпевшему, причиненного амнистированным лицом¹¹. Такая ситуация подтверждает отсутствие отработанного процессуального механизма защиты имущественных прав потерпевших при применении к лицам, причинившим такой ущерб, акта амнистии и демонстрирует наличие проблемы уголовно-правовой охраны собственности и других социальных ценностей, которые с ней связаны.

Преодолению этой негативной ситуации был призван способствовать запрет применения амнистию к лицам, не возместившим причиненный ими ущерб, предусмотренный п. е) ст. 4 новой редакции Закона Украины «О применении амнистии в Украине». Кроме того, в части 4 указанной статьи содержалось правило, гласящее, что «положения закона об амнистии, не отвечающие требованиям этой статьи, не имеют силы и применению не подлежат»¹².

Неожиданно для научного сообщества законодатель Законом Украины «О внесении изменений в некоторые законы Украины относительно приме-

¹¹ <http://www.reyestr.court.gov.ua> (дата обращения: 12.07.2016).

¹² Про внесення змін до Закону України «Про застосування амністії в Україні» та інших законодавчих актів України»: Закон України від 2.06.2011 р. № 3465-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 580.

нения амнистии в Украине» от 6 мая 2014 г. исключил п. е) ст. 4, а также ч. 4 этой статьи. В результате этого решения действующая редакция Закона Украины «О применении амнистии в Украине», размещенного на официальном сайте Верховной Рады Украины, уже не содержит приведенных положений¹³. После такого законодательного шага вопрос о возмещении ущерба, причиненного преступлением, при принятии решения об амнистии конкретного лица и его практической реализации перешел из разряда обязательных в необязательные. Поэтому суды при принятии решения об амнистии продолжают по своему усмотрению выяснять ситуацию с восстановлением прав потерпевшего, зачастую вообще не обращая внимания на отсутствие информации, подтверждающей восстановление прав потерпевшего.

С таким положением в отношении потерпевших согласиться нельзя. Внедрение законодателем в уголовное законодательство принципа гуманизма в отношении уголовной ответственности лиц, совершивших преступления, как и принятие решения об усилении ответственности за отдельные преступления, должно осуществляться с одновременным соблюдением принципа справедливости в отношении потерпевших от преступления.

Разрешение обозначенной проблематики возможно путем внесения дополнения в ст. 4 указанного Закона нового пункта, возможно в такой редакции: «При принятии судом решения о применении или неприменении амнистии должно быть установлено полное возмещение ущерба, причиненного потерпевшему лицом, признанным виновным в этом и к которому применяется амнистия, что должно быть отражено в постановлении». Соблюдение такого законодательного требования будет способствовать усилению внимания судов к восстановлению прав потерпевших, в том числе имущественных, а содержание предлагаемой нормы соответствует основному принципу уголовного права – справедливости.

¹³ Про застосування амністії в Україні: Закон України від 1.10.1996 р. № 392/96-ВР URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80> (дата обращения: 1.09.2017).

Представляется, что решение указанных проблем также связано с необходимостью и целесообразностью закрепления в УК Украины и Законе Украины «О применении амнистии в Украине» принципов, на которых основываются эти законы, в частности, принципов законности, гуманизма и справедливости.

Список использованных источников

1. Бойко А. М. Кримінально-правовий обов'язок відшкодування заподіяної злочинном шкоди: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 1995. 24 с.
2. Декларация основных принципов правосудия для жертв преступлений и злоупотребления властью: Декларация ООН от 29.11.1985 г. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_114 (дата обращения: 12.07.2013).
3. Демидова Л. М. Поновлення прав потерпілого від злочину як кримінально-правова проблема. *Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 19–20 квіт. 2012 р. Луганськ, 2012. С. 151–154.
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень – грудень 2015 р. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112173&libid=100820 (дата обращения: 1.09.2017).
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відом. Верхов. Ради України*. 2001. № 25/26. Ст. 131 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата обращения: 01.09.2017).
6. Международная конвенция о борьбе с финансированием терроризму. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_518 (дата обращения: 01.09.2017).
7. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов; под ред. Н. Ю. Шведовой; 20-е изд., стереотип. Москва : Рус. яз., 1986. 750 с.
8. Про амністію у 2011 році: Закон України від 08.07.2011 р. № 3680-VI. *Голос України*. 2011. 27 лип. (№ 135/136); *Відом. Верхов. Ради України*. 2012. № 14. Ст. 90.
9. Про амністію у 2016 році: Закон України від 22.12.2016 р. № 1810-VIII. *Голос України*. 2017 р. № 163.
10. Про внесення змін до Закону України «Про застосування амністії в Україні» та інших законодавчих актів України: Закон України від 02.06.2011 р. № 3465-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 580.
11. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 1.10.1996 г. № 392/96-ВР URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80> (дата обращения: 01.09.2017).
12. Уголовный кодекс Российской Федерации: (от 13.06.1996 г. № 63-ФЗ). Москва: ГроссМедиа, 2007. 223 с.
13. Уголовный кодекс Швейцарии. Науч. ред. и пер. с нем. А. В. Серебренниковой. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. 366 с.

14. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації. Київ: Юрисконсульт, 2006. 1048 с.

15. Єдиний державний реєстр судових рішень <http://www.reyestr.court.gov.ua> (дата обращения: 12.07.2016).

16. Schabas W. A. General principles of criminal law in the international criminal court statute (part III). *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 1998. Vol. 6, № 4. P. 84–112.

17. Simon R. J., Blaskovich D. A. A Comparative Analysis of Capital Punishment: Statutes, Policies, Frequencies, and Public Attitudes the World Over. Lanham: Lexington Books, 2002. 136 p.

Демидова Л. М. Поновлення майнових прав потерпілого, порушених злочином, як кримінально-правова проблема

У статті поновлення майнових прав потерпілого, порушених злочином, розглядається як кримінально-правова проблема. На підґрунті аналізу міжнародних документів, вивчення досвіду зарубіжних країн сформульовані пропозиції щодо удосконалення кримінального законодавства стосовно потерпілого. Звертається увага на законодавство, що регулює застосування акта амністії.

Ключові слова: потерпілий; поновлення порушених злочином прав; шкода, заподіяна злочином; кримінальний закон.

Demidova L. N. Restoration of victim property rights as a criminal legal problem

The article considers restoration of property rights of a victim, offended by a crime, as a problem of criminal law. Proposals for improving the criminal law in respect of a victim have been formulated on the basis of analysis of international instruments and research of some foreign countries experience. Attention to the legislation, regulating the application of the amnesty act, has been drawn.

Key words: a victim; restoration of violated rights; damage caused by the crime; the criminal law.

УДК 343.31 (477)

М. А. Рубашенко,
докт. філософії в галузі права, асистент
кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПОНЯТТЯ «СЕПАРАТИЗМ» У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

У статті досліджено проблемні аспекти використання поняття «сепаратизм» у кримінально-правових дослідженнях та судовій практиці. Автором зроблені висновки про недоцільність та небезпечність використання «сепаратизму» в законі про кримінальну відповідальність. Пропонується обережно використовувати це поняття і в наукових дослідженнях з метою дотримання Україною міжнародних зобов'язань у сфері гарантування прав людини.

Ключові слова: сепаратизм, посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, територія України, свобода вираження поглядів.

Вступна частина. Останнім часом поняття «сепаратизм» усе частіше використовується у вітчизняних кримінально-правових дослідженнях, про що свідчить низка публікацій¹. Доволі активно використовується це поняття і в судовій практиці. Так у вступній та описовій частинах багатьох вироків, розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень, можна зустріти такі формулювання, які використовує суд: «заклики до допомоги сепаратистам»², «поширення сепаратистської ідеології», «агітаційні матеріали сепаратистського змісту», «сепаратизм».

¹ Див.: Батиргареева В. С., Нетеса Н. В. Щодо проблеми визначення кримінально каранних форм сепаратизму. *Право і безпека*. 2014. № 1 (52). С. 65–70; Вітрова Д. В. Соціально-правова обумовленість кримінальної відповідальності за сепаратизм. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 4. С. 332–336; Данченко К. М. Небезпечні тенденції використання кримінально-правової політики у сфері покарання за сепаратизм у політичному проєкті конструювання держави. *Право і суспільство*. 2015. № 6. С. 166–169; Зоренко Д. С., Кучерина С. С. До питання запровадження кримінальної відповідальності за пропаганду сепаратизму. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення*: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 21 жовт. 2016 р.). Харків: Право, 2016. Вип. 8. С. 112–116; Плецкий С. Ю. Соціальна обумовленість криміналізації фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України. *Держава та регіони. Серія право*. 2015. № 3 (49). С. 55–61; Савінова Н. А. Кібернетичний тероризм і сепаратистські заклики: кримінально-правовий огляд проблеми. *Вісник Луганського університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2012. Спеціальний випуск № 4. С. 23–238; Тимошенко В. А., Дрьомов С. В. Деякі проблеми законодавчого забезпечення протидії сепаратизму в Україні. *Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 12–13 жовт. 2016 р. Харків: Право, 2016. С. 228–234.

² Вирок Ковпаківського райсуду м. Суми від 07 жовт. 2014 р. у справі № 592/10069/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40840310>.

ратистські заклики»³. Судові вироки вказують також і на те, що органи досудового розслідування нерідко послуговуються цим поняттям при мотивуванні обвинувачення та в процесі доказування, перш за все у справах про злочини проти основ національної безпеки України. Простежується це і в деяких висновках експертів, зокрема лінгвістів, які досліджують певний текст на наявність закликів.

Метою статті є визначення допустимості використання поняття «сепаратизму» у сфері кримінального права – у тексті кримінального закону, судовій та слідчій практиці і в наукових дослідженнях.

Виклад основного матеріалу.

1. Сепаратизм (від франц. *separatismes*, від лат. *separatus* – відокремлення) як об'єктивне суспільно-політичне явище має давню історію і виникає тоді ж, коли й держава як політичний інститут⁴. В енциклопедичній та словниковій літературі сепаратизм визначається як прагнення до відокремлення та відособлення загалом⁵; як рух, спрямований на відокремлення від держави частини її території та населення⁶; як прагнення політичних сил до відокремлення від іншої країни, рух національних меншин до відокремлення і створення власної держави чи встановлення автономного самоврядування⁷. Найширші та глибинні дослідження сепаратизму проводяться в політології, яку умовно кажучи можна назвати материнською наукою для цього поняття. Учені наводять велику кількість різноманітних визначень сепаратизму, але переважно вони зводяться до розуміння його як теорії, політики та/або практики (діяльності) відособлення, відокремлення частини території країни з метою: а) утворення нової самостійної держави або

³ Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 23 жовт. 2015 р. у справі № 185/9742/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53823154>.

⁴ Дівак В. В. Сепаратизм як феномен сучасної політики: політологічні та правові аспекти: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2010. С. 6, 9.

⁵ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Перун, 2005. С. 1307.

⁶ Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл, 2003. – Т. 5: П–С. С. 469.

⁷ Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. С. 639.

б) отримання статусу дуже широкої автономії (наявність останньої альтернативної мети розділяють не всі політологи)⁸.

Конкретні прояви сепаратизму є різноманітними, проте з'ясування основних їх форм має принципове значення для вирішення питання про обсяг поняття «сепаратизм». У переважній більшості джерел виділяють такі форми сепаратизму, як *сецесія* (відділення частини території держави зі створенням суверенної держави), *іредентизм* (приєднання до складу іншої держави), *енозіс* (возз'єднання з історичною Батьківщиною) та різноманітні розширення прав певної території за відсутності мети від'єднання: *федералізація*, *автономізація* (деволюція) тощо⁹. Деякі автори, проте, під сепаратизмом розуміють лише найбільш радикальні його форми, не відносячи до них автономізацію (деволюцію), оскільки остання не порушує територіальної цілісності держави¹⁰. Подібним чином відсутня однозначність щодо форм прояву сепаратизму і в політичних дискусіях та журналістиці.

Як зазначає В. В. Дівак, «сепаратизм не може мати однозначного позитивного або негативного значення і відповідних наукових оцінок. З одного боку, сепаратизм як сецесія призводить до дезінтеграції держави та порушує баланс геополітичної безпеки в регіоні, а з іншого – є одним із засобів забезпечення реалізації економічних, політичних, соціальних, духовних, мовних інтересів етносу, що цілком обґрунтовані у випадку політичної, економічної та культурної дискримінації останнього»¹¹. У будь-якому разі аналіз наукових джерел дозволяє зазначити таке: 1) у науці відсутнє єдине розуміння поняття «сепаратизм»; науковці (як вітчизняні, так і зарубіжні) досі сперечаються стосовно змісту та обсягу

⁸ Див.: Сьомін С. В. Сепаратизм як загроза національній безпеці України. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 3 (32). С. 143; Тимошенко В. А. Деякі проблеми законодавчого забезпечення протидії сепаратизму в Україні. С. 232.

⁹ Див.: Гусов К. В. Проблемы концептуализации понятия «сепаратизм» в отечественной политологии. *Вестник Поволжского института управления*. 2012. № 1. С. 90; Енциклопедичний словник з державного управління. С. 639; Сьомін С. В. Там само. С. 144; Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 5: П–С. С. 469.

¹⁰ Див.: Дівак В. В. Сепаратизм як феномен сучасної політики: політологічні та правові аспекти: автореф. дис. ... канд. політ. наук. С. 10; Клачков П. В., С. А. Подьяпольский. Понятие и значение сепаратизма. *Теория и практика общественного развития*. 2013. № 12. С. 39, 40.

¹¹ Дівак В. В. Сепаратизм як феномен сучасної політики: політологічні та правові аспекти: автореф. дис. ... канд. політ. наук. С. 6–7.

цього поняття; 2) залежно від того, який обсяг закладають у це поняття дослідники, умовно можна виділити два напрями – *вузького його трактування* (сецесійний напрям: стратегічна мета як відокремлення в суверенне утворення чи перехід під владу іншого суверена) та *широкого трактування* (охоплює як різні прояви сецесії, так і прагнення та рух до розширення прав територіального утворення без відокремлення). Ці висновки мають важливе значення для подальшого дослідження проблем використання «сепаратизму» у сфері кримінального права.

2. Щодо вітчизняного законодавства, то *жоден законодавчий акт не містить визначення сепаратизму*, та й саме це поняття використовується лише в декількох нормативно-правових актах. Насамперед це акти, в яких сепаратизм зафіксовано як одну із загроз національній безпеці України в політичній, військовій та інформаційній сферах. У Законі України «Про основи національної безпеки України» використано словосполучення «*прояви сепаратизму*»¹², у чинній Военній доктрині України – такі словосполучення, як «*сепаратистський рух*» та «*сепаратистські настрої*»¹³, а у Стратегії національної безпеки України – «*сепаратизм*» та «*сепаратистські рухи і організації*»¹⁴. Важливим актом є також постанова Верховної Ради України «Про запобігання проявам сепаратизму та іншим посяганням на основи національної безпеки України», в якій Верховна Рада категорично засудила *прояви сепаратизму* та будь-яких інших посягань на територіальну цілісність та недоторканність України¹⁵.

Визначення «сепаратизму» відсутнє як у загальновизнаних міжнародних правових актах у цілому, так і в міжнародних договорах України як частині національного законодавства зокрема. Як указують дослідники, у міжнародному пра-

¹² Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

¹³ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Военної доктрини України»: Указ Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>.

¹⁴ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 25 трав. 2015 р. № 28/72015. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

¹⁵ Про запобігання проявам сепаратизму та іншим посяганням на основи національної безпеки України: постанова ВРУ від 22 лют. 2014 р. № 756-VII. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/756-18>.

ві на універсальному рівні тлумачення поняття «сепаратизм» так і не вироблено, а у відносинах між державами використовуються його наукові визначення¹⁶. І хоча слово «сепаратизм» практично не використовується, проте явище, яке це слово позначає, безумовно має місце, але передається через іншу відносно установлену термінологію міжнародного права: «територіальна цілісність», «недоторканність території», «право на самовизначення» тощо. Більше того, така ж термінологія використовується і в Конституції України.

У юридичній літературі нерідко посилаються на так звану Шанхайську конвенцію 2001 р. (учасником якої Україна не є) як на доказ певної визначеності сепаратизму в міжнародному публічному праві¹⁷. У ст. 1 цієї Конвенції дійсно міститься визначення сепаратизму як діяння, спрямованого на порушення територіальної цілісності держави, у тому числі на відокремлення від неї частини її території або дезінтеграцію держави, вчинене насильницьким шляхом, а так само планування і підготовка такого діяння, пособництво його вчиненню чи підбурювання до його вчинення¹⁸. Однак навряд чи цей міжнародний акт може додати хоча б якісь корисні аргументи на обґрунтування чого-небудь, зважаючи на те, що підписантами цього міжнародного договору є лише 6 держав (Казахстан, КНР, Киргизстан, Росія, Таджикистан та Узбекистан). Нарешті, не менш важливо й те, що в кримінальному законодавстві провідних європейських держав слово «сепаратизм» не використовується.

З огляду на викладене стає очевидним певний дисонанс у використанні поняття сепаратизму, який виявляється в дисбалансі співвідношення його законодавчого використання з його вживанням у науці та практиці. Зрозуміло, що такий стан речей сам собою не свідчить про якісь наукові чи правозастосовні по-

¹⁶ Остроухов Н. В. Сепаратизм и противодействие ему: международно-правовые аспекты и основные направления международного сотрудничества. *Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5, Юриспруд.* 2013. № 4 (21). С. 133.

Див.: Батиргареева В. С., Нетеса Н. В. Щодо проблеми визначення кримінально каранних форм сепаратизму. С. 66; Плещкий С. Ю. Соціальна обумовленість криміналізації фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України. С. 56.

¹⁸ Шанхайская конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом от 15 июня 2001 года. URL: <http://rus.sectsco.org/documents>.

милки або законотворчі недоліки, оскільки в доктрині кримінального права та правозастосовній практиці існує чимало понять, що формально не згадуються в законі (напр., «об’єктивна сторона злочину», «емоційний стан», «принципи кримінального права» та ін.). Однак використання будь-якого поняття у сфері кримінального права завжди потребує виваженого й обґрунтованого підходу та низького потенціалу його різночитання.

Зауважимо, що хоча слово «сепаратизм» не згадується в тексті чинного КК, законодавець усе ж невдало використав його в назві одного із законів України про кримінальну відповідальність. Мова йде про Закон України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування *сепаратизму*» від 19 червня 2014 р.¹⁹ Зважаючи на те, що закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності КК, включаються до нього після набрання ними чинності (ч. 2 ст. 3 КК), то зрозуміло, що застосуванню підлягає текст чинного КК в цілому, в якому слово «сепаратизм» не згадується, а не окремий закон про внесення змін. Проте може скластися враження, що законодавець прирівняв сепаратизм до відповідних дій, передбачених у статтях 109 і 110 КК. Недолугість використання цього слова обумовлена насамперед тим, що назва закону вказує на фінансування сепаратизму, у той час як у самому тексті цього закону КК доповнюється новою статтею 110-2 з назвою (заголовком) «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України». Недопустимість ототожнення сепаратизму з діями, передбаченими статтями 109 і 110 КК, видається очевидною, зважаючи на два принципових положення, які стосуються, з одного боку, невідповідності порівнюваних явищ (діянь) за змістом та обсягом, а з другого – визнання окремих проявів сепаратизму неоднорідними за їх юридичною оцінкою (правомірністю або протиправністю).

¹⁹ Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування сепаратизму: закон України від 19 червня 2014 р. № 1533-VII. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1533-18>.

3. По-перше, згадаємо зроблений вище висновок про те, що сепаратизм на сьогодні можливо розуміти як у вузькому (сецесійному), так і в широкому значеннях:

1) якщо під сепаратизмом розуміти виключно теорію і практику відокремлення від держави (вузьке розуміння), то ті діяння, що описані в ст. 109 КК, узагалі ніяк із ним не перетинаються. Дії з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади можуть бути (і як правило є) не пов'язаними з діями, спрямованими на відокремлення (захоплення) території (чи прав на неї). Захоплення влади, спроби повалити конституційний лад чи насильницьким шляхом його змінити, як свідчить історія, як правило, пов'язані з внутрішньою політичною боротьбою за владу за відсутності мети відокремлення певної частини території.

У науковій літературі можна зустріти точку зору, що «сепаратизм» охоплюється ширшим словосполученням «посягання на територіальну цілісність і недоторканність України», яке передбачене в ст. 110 КК, або ж у найширшому значенні – словосполученням «зміна чи повалення конституційного ладу»²⁰. Автор уже доводив у своїх публікаціях, що норми, передбачені статтями 109 і 110 КК, у разі вчинення дій з метою насильницької зміни меж території України (і відповідно заклики до таких дій та розповсюдження матеріалів із закликами) перебувають у конкуренції відповідно загальної та спеціальної норм²¹, а тому ст. 109 КК узагалі не охоплює «ненасильницькі» посягання на територіальну цілісність України, а в системному тлумаченні зі ст. 110 КК – не може застосовуватися й за «насильницькі» посягання на територіальну цілісність України, оскільки вони передбачені спеціальною нормою (ст. 110 КК). Кваліфікація в подібних випадках не тільки за ст. 110 КК, а ще й за ст. 109 КК видається можливою виключно за наявності реальної сукупності злочинів (два різні діяння – два різні злочини).

²⁰ Батиргарєєва В. С., Нетеса Н. В. Щодо проблеми визначення кримінально караних форм сепаратизму. С. 67.

²¹ Рубашенко М. А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України: монографія. Харків: Право, 2016. С.217–218.

Таким чином, діяння, спрямовані на відокремлення частини території України, так само як і публічні заклики до таких дій, за наявності всіх ознак складу злочину кваліфікуються за ст. 110 КК, що й доводить неправильність використання слова «сепаратизм» у назві згаданого Закону та недопустимість кримінально-правової оцінки сепаратизму (у вузькому значенні) за ст. 109 КК;

2) якщо ж взяти за основу широкий підхід до розуміння сепаратизму (як сецесійні прояви, так і розширення прав), то сецесійні прояви, які підпадають під ст. 110 КК, мають кваліфікуватися за цією статтею, однак окремі прояви розширення прав територіального утворення звичайно можуть підпадати під формулювання «дії, вчинені з метою насильницької зміни конституційного ладу» та кваліфікуватися за ст. 109 КК. Це, наприклад, здійснення насильницьким способом автономізації чи федералізації. Отже, тільки за такого широкого підходу до визначення поняття «сепаратизм» окремі (виняткові, рідкісні) його форми можуть охоплюватися ст. 109 КК. Однак з позиції елементарної логіки категорично неправильно в разі часткового збігу (перетинання) понять здійснювати їх ототожнення. Помилково називати діяння, передбачені ст. 109 КК, сепаратизмом, за умови, коли такими є тільки рідкісні (поодинокі) його прояви (і то тільки за умови розгляду сепаратизму в широкому розумінні!).

4. По-друге, незалежно від того, який підхід (широкий чи вузький) береться за основу, самі собою дії щодо відокремлення певної частини території України з приєднанням до іншої держави чи без такого, так само як і рухи до автономізації чи федералізації не можуть однозначно вказувати на їх протиправний, а тим більше злочинний характер. Такий висновок ґрунтується на двох положеннях:

1) Конституція України допускає зміну (в тому числі т. з. «негативну зміну») меж території, але передбачає лише один правомірний спосіб такої зміни – шляхом всеукраїнського референдуму. Положення ст. 2 Конституції про цілісність і недоторканність території України в межах існуючих кордонів слід розглядати в системному зв'язку зі ст. 73 Конституції, згідно з якою зміна території України визнається принципово можливою, але дозволяється у виключний спо-

сіб. Дії, які спрямовані на відторгнення будь-якої частини території України шляхом установлення фактичного верховенства над цією територією або придбання чи передачі суверенних прав на неї без згоди Українського народу, вираженої на всеукраїнському референдумі, містять ознаки злочину, передбаченого ст. 110 КК, як і публічні заклики до таких дій або розповсюдження матеріалів із закликами до таких дій. І, навпаки, дії, спрямовані на зміну меж території України шляхом виявлення волі Українського народу на всеукраїнському референдумі, є правомірними. Відповідно й публічні заклики до таких дій, а так само розповсюдження матеріалів із закликами не є кримінально-караними, в тому числі й тоді, коли слідству не вдалося встановити, що публіка схилилася до зміни меж території України саме без згоди Українського народу, вираженої на всеукраїнському референдумі²².

Так само Основний Закон допускає й правомірний спосіб зміни конституційного ладу, в тому числі шляхом перетворення України з держави унітарної на федеративну, розширення чи звуження прав окремих територіальних одиниць тощо. Здійснення таких дій у передбаченій Конституцією спосіб не можна кваліфікувати за ст. 109 КК, так само як і публічні заклики до таких дій чи розповсюдження матеріалів із такими закликами;

2) стаття 34 Конституції гарантує кожному право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, хоча це право може бути обмежене законом в інтересах, зокрема, національної безпеки та територіальної цілісності. Визначити законність та допустимість утручання держави в здійснення цього права дозволяє практика Європейського Суду з прав людини (далі ЄСПЛ), що є дороговказом стосовно визначення балансу між реалізацією прав та їх обмеженням, є частиною національного законодавства згідно ст. 9 Конституції, на рівні закону визнана джерелом права та, у решті-решт, дотримання якої є необхідною передумовою підтримання європейського вектору розвитку України.

²² Дет. про це див.: Рубашенко М. А. Деякі питання зміни меж території України: взаємозв'язок кримінально-правових та конституційних норм. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України*: матер. кругл. столу (м. Харків, 26 трав. 2017 р.). Харків: Юрайт, 2017. С. 90–91.

Звернення до цієї практики показує, що ЄСПЛ у своїх рішеннях виходить із того, що зміст конвенційного поняття права на свободу вираження поглядів має визначатися з урахуванням стандартів демократичного суспільства. Так, у справі «Соціалістична партія та ін. проти Туреччини» ЄСПЛ зазначив, зокрема, таке: «...демократії без плюралізму бути не може. Саме з цієї причини свобода вираження поглядів охоплює не тільки «інформацію» чи «ідею», які сприймаються схвально чи розцінюються як необразливі чи мало важливі, але також і ті, які ображають, шокують чи викликають роздратування... Однією з головних характеристик демократії є можливість, що відкриваються у вирішенні проблем країни через діалог, не застосовуючи насильство, навіть коли цей діалог викликає роздратування...» (див. Case of Socialist party and others v. Turkey 25 May 1998, p. 41, 45)²³. Важливе значення у своїх рішеннях ЄСПЛ надає праву суспільства бути інформованим, у тому числі про існування різних поглядів, та визначенню меж його реалізації. Так, у справі «Сенер проти Туреччини», в якій було порушено ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ЄСПЛ, зокрема, зазначив, що «...влада країни в цьому випадку не надала достатньої значимості праву суспільства бути інформованим про різні перспективи ситуації на південному сході Туреччини незалежно від того, наскільки гіркими ці перспективи можуть бути для неї...» (див. Case of Şener v. Turkey 9 July 2000, p. 45)²⁴. У цій же справі про контрольовані межі реалізації ЗМІ зазначеного права ЄСПЛ указав таке: «... особливої обережності (працівникам ЗМІ) слід дотримуватися при публікації поглядів, які містять підбурювання до насильства, спрямованого проти держави, з тим, щоб ЗМІ не стали засобом для розпалювання ворожнечі, нетерпимості, і пропаганди насильства. Водночас, якщо подібні погляди не підпадають під указані категорії, Держави не можуть під приводом захисту територіальної цілісності чи національної безпеки... обмежувати право громадсь-

²³ Case of Socialist party and others v. Turkey 25 May 1998 (application № 21237/93). HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58172> (дата звернення: 04.09.2017).

²⁴ Case of Şener v. Turkey 9 July 2000 (application № 26680/95). HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58753> (дата звернення: 04.09.2017).

кості бути інформованою про ці погляди шляхом покладення кримінально-правового тягаря на ЗМІ...» (див. Case of Şener v. Turkey 9 July 2000, p. 42)²⁵.

ЄСПЛ також вказує, що слова, які є предметом судового розгляду, мають бути здатними схилити (закликати, спонукати) до насильства (див.: Case of Seylan v. Turkey 9 June 1999, pp. 33–36; Case of Erdoğan v. Turkey 15 June 2000, p. 70)²⁶. Звичайно, що окремі висловлювання та дії насправді можуть мати певний підтекст чи приховану підтримку насильства, тому ЄСПЛ також допускає таку можливість, однак констатує, що на органах розслідування лежить відповідальність за надання чітких доказів про таке подвійне значення слів, їх підтекст тощо (див. Case of Erdoğan v. Turkey 15 June 2000, p. 69)²⁷.

5. Зважаючи на вищенаведене, стає зрозумілим, що за обсягом порівнювальних понять сепаратизм є значно ширшим за такі його кримінально-правові відповідники, як «посягання на територіальну цілісність України» та «дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади». Тому не можна погодитися з категоричними висновками, які зустрічаються в літературі, що сепаратизм може розглядатися виключно як протиправне, кримінально-каране явище²⁸. Тільки окремі найбільш небезпечні форми сепаратистської діяльності охоплюються відповідними злочинами, передбаченими в КК. Між протиправною (а тим більше злочинною) сепаратистською діяльністю та реалізацією особою freedom of expression (свободи вираження) проходить дуже тонка грань, яку в кожному конкретному випадку слід випробовувати на предмет необхідності втручання в здійснення людиною свого права в умовах демократичного суспільства. У будь-якому разі те, що на побутовому рівні, в

²⁵ Case of Şener v. Turkey 9 July 2000 (application № 26680/95). HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58753> (дата звернення: 04.09.2017).

²⁶ Див.: Case of Seylan v. Turkey 9 June 1999 (application № 23556/94). HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58270> (дата звернення: 04.09.2017); Case of Erdoğan v. Turkey 15 June 2000 (application № 25723/94). HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58607> (дата звернення: 04.09.2017).

²⁷ Case of Erdoğan v. Turkey 15 June 2000 (application № 25723/94). HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58607> (дата звернення: 04.09.2017).

²⁸ Див. напр.: Вітрова Д. В. Деякі питання визначення вини як обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони сепаратизму. *Проблеми законності [Problems of legality]*. 2017. Випуск 137. С. 146.

політологічних дослідженнях, журналістиці та на політичних трибунах називається сепаратизмом, насправді може виявитися правомірним.

Принагідно варто зауважити, що законодавець використаними в статтях 109 і 110 КК формулюваннями «дії, вчинені з метою...» охопив будь-які дії, учинювані на будь-якому етапі реалізації умислу на вчинення цих злочинів, до речі як і в кримінальному законодавстві зарубіжних країн, де також, як правило, стосовно подібних посягань використовуються формулювання злочинного діяння в більш чи менш загальній формі, що охоплюють собою й попередні стадії²⁹. Такі формулювання злочинних дій охоплюють фактично будь-які дії на будь-якому етапі реалізації умислу, іншими словами – за наявності будь-якої об'єктивованої зовні поведінки особи з відповідною метою формально є підстави для кваліфікації дій винного як закінченого злочину. Тобто передбачені в цих статтях прояви злочинної поведінки й так уже криміналізовані, при чому максимально широко (на скільки це можливо для збереження балансу між забезпеченням основ національної безпеки та забезпеченням прав особи). У зв'язку з цим навряд чи можна погодитися з міркуваннями, викладеними в окремих джерелах, про необхідність криміналізації (подальшої криміналізації) сепаратизму як такого³⁰.

Висновки. Ураховуючи вищезазначене, автор вважає недоцільним та небезпечним в аспекті дотримання прав людини використання в тексті кримінального закону слова «сепаратизм» (уведення його як кримінально-правового терміну). Цей висновок підтверджують такі аргументи: 1) сепаратизм має неоднозначну інтерпретацію як за змістом, так і за обсягом цього поняття; 2) його визначення відсутнє не тільки в нормативно-правових актах України, але й в універсальних міжнародних договорах; 3) цей термін практично не зустрічається в кримінальному законодавстві зарубіжних країн; 4) недопустимо ототожнювати (прирів-

²⁹ Дет. про це – див.: Рубашенко М. А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України: монографія. С. 100–102.

³⁰ Див. напр.: Вітрова Д. В. Соціально-правова обумовленість кримінальної відповідальності за сепаратизм. С. 335; Савінова Н. А. Кібернетичний тероризм і сепаратистські заклики: кримінально-правовий огляд проблеми. С. 236.

нювати) сепаратизм у вузькому розумінні з посяганням на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК), а в широкому – як із цим злочином, так і з діями, вчиненими з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, оскільки відповідно до законів логіки не можна поняття, яке за своїм обсягом позначає широкий клас явищ (діянь), ототожнювати з поняттями, що утворюють лише його частину (окремі діяння); 5) як у кримінальному праві, так і в інших галузях права (зокрема, у міжнародному та конституційному) уже давно склалася відносно усталена термінологія (територіальна цілісність, недоторканність держави, конституційний лад, право на самовизначення та ін.), різні поєднання якої тією чи іншою мірою позначають те явище, яке в політології та деяких інших сферах називається сепаратизмом.

Однак найбільш принциповий аргумент «проти» введення до кримінально-правової термінології «сепаратизму» полягає в тому, що за відсутності його визначення в кримінальному законі його використання буде входити в суперечність з міжнародними зобов'язаннями України у сфері дотримання прав людини (зокрема, стосовно *freedom of expression* – свободи вираження поглядів, та *legal certainty* – правової визначеності) та прогнозовано призведе до їх порушення на практиці під приводом необхідності забезпечення абстрактної безпеки. З другого боку, вводити це поняття з одночасним наданням йому визначення також не видається виправданим з огляду на те, що чинний КК і так уже максимально широко передбачає всі суспільно небезпечні форми тієї діяльності, яку називають сепаратизмом, маневруючи на тонкій грані між свободою та необхідністю забезпечення, надаючи правозастосувачеві можливості для поширювального чи обмежувального тлумачення тих чи інших положень із урахуванням світових стандартів прав людини, та використовуючи при цьому усталену термінологію.

Історія доводить, що намагання побудувати демократичну державу недемократичними методами в кінцевому підсумку часто призводить до встановлення недемократичних (авторитарних чи тоталітарних) правових режимів. Яскравим прикладом цього є, зокрема, й «наш північний сусід», де під приводом захис-

ту національних інтересів послідовно впроваджувалось переслідування за екстремістську діяльність, що призвело на практиці до величезної кількості *prisoner of conscience* («в'язнів сумління»).

Невиправданим є застосування цього поняття й органами досудового розслідування при формулюванні обвинувачення, а також у судовій практиці – при формулюванні судом мотивувальної, і тим більше – резолютивної частини вироку, особливо за відсутності будь-якої визначеності поняття.

Стосовно наукових досліджень, зважаючи на те, що явище сепаратизму часто набуває форм злочинної або іншої протиправної діяльності та призводить до тяжких наслідків, то безумовно його можливо та необхідно досліджувати. Однак у кожному випадку слід обережно підходити до авторських формулювань та суджень. Наука виступає водночас і як флагман, і як певний взірць (зразок), а тому може і повинна чинити серйозний вплив на формування правової свідомості усіх верств населення – як пересічних громадян, так і журналістів, політиків тощо. У зв'язку з цим слід підтримати практику тих науковців, які виважено підходять до кримінально-правової термінології, виділяючи «кримінально-карані форми сепаратизму» як підклас ширшого явища сепаратизму, не ототожнюючи його з відповідними кримінальними правопорушеннями.

Список використаних джерел

1. Case of Ceylan v. Turkey 9 June 1999 (application № 23556/94). HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58270> (дата звернення: 04.09.2017).
2. Case of Erdoğan v. Turkey 15 June 2000 (application № 25723/94). HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58607> (дата звернення: 04.09.2017).
3. Case of Şener v. Turkey 9 July 2000 (application № 26680/95). HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58753> (дата звернення: 04.09.2017).
4. Case of Socialist party and others v. Turkey 25 May 1998 (application № 21237/93). HUDOC. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58172> (дата звернення: 04.09.2017).
5. Батиргареева В. С., Нетеса Н. В. Щодо проблеми визначення кримінально-караних форм сепаратизму. *Право і безпека*. 2014. № 1 (52). С. 65–70.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Перун, 2005. 1728 с.

7. Вирок Ковпаківського райсуду м. Суми від 07 жовт. 2014 р. у справі № 592/10069/14-к. ЄДРСР. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40840310> (дата звернення: 04.09.2017).
8. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 23 жовт. 2015 р. у справі № 185/9742/14-к. ЄДРСР. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53823154> (дата звернення: 04.09.2017).
9. Вітрова Д. В. Соціально-правова обумовленість кримінальної відповідальності за сепаратизм. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 4. С. 332–336.
10. Гусов К. В. Проблемы концептуализации понятия «сепаратизм» в отечественной политологии. *Вестник Поволжского института управления*. 2012. № 1. С. 87–92.
11. Дівак В. В. Сепаратизм як феномен сучасної політики: політологічні та правові аспекти: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ. 2010. 24 с.
12. Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
13. Зоренко Д. С., Кучерина С. Є. До питання запровадження кримінальної відповідальності за пропаганду сепаратизму. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення*: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 21 жовт. 2016 р.). Харків: Право, 2016. Вип. 8. С. 112–116.
14. Клячков П. В., Подьяпольский С. А. Понятие и значение сепаратизма. *Теория и практика общественного развития*. 2013. № 12. С. 39–41.
15. Остроухов Н. В. Сепаратизм и противодействие ему: международно-правовые аспекты и основные направления международного сотрудничества. *Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5, Юриспруд.* 2013. № 4 (21). С. 131–136.
16. Плецький С. Ю. Соціальна обумовленість криміналізації фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України. *Держава та регіони. Серія право*. 2015. № 3 (49). С. 55–61.
17. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування сепаратизму: закон України від 19 червня 2014 р. № 1533-VII. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1533-18> (дата звернення: 04.09.2017).
18. Про запобігання проявам сепаратизму та іншим посяганням на основі національної безпеки України: постанова ВРУ від 22 лют. 2014 р. № 756-VII. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/756-18> (дата звернення: 04.09.2017).
19. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (дата звернення: 04.09.2017).

20. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (дата звернення: 04.09.2017).

21. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 25 трав. 2015 р. № 287/2015. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 04.09.2017).

22. Рубащенко М. А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України: монографія. Харків: Право, 2016. 286 с.

23. Рубащенко М. А. Деякі питання зміни меж території України: взаємозв'язок кримінально-правових та конституційних норм. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України*: матер. кругл. столу (м. Харків, 26 трав. 2017 р.). Харків: Юрайт, 2017. С. 88–92.

24. Сьомін С. В. Сепаратизм як загроза національній безпеці України. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 3 (32). С. 143–149.

25. Тимошенко В. А., Дрьомов С. В. Деякі проблеми законодавчого забезпечення протидії сепаратизму в Україні. *Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (12–13 жовт. 2016 р.). Х.: Право, 2016. С. 228–234.

26. Шанхайская конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом от 15 июня 2001 года. URL: <http://rus.sectesco.org/documents> (дата звернення: 04.09.2017).

27. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл, 2003 Т. 5: П–С. 736 с.

Рубащенко Н. А. Проблемы использования понятия «сепаратизм» в сфере уголовного права

В статье исследованы проблемные аспекты использования понятия «сепаратизм» в уголовно-правовых исследованиях и судебной практике. Автором сделаны выводы о нецелесообразности и опасности использования «сепаратизма» в законе об уголовной ответственности. Предлагается осторожно использовать это понятие и в научных исследованиях с целью соблюдения Украиной международных обязательств при соблюдении прав человека.

Ключевые слова: сепаратизм, посягательство на территориальную целостность и неприкосновенность Украины, территория Украины, свобода выражения взглядов.

Rubashchenko M. A. The problems of using the concept of «separatism» in the criminal law sphere

This article analyzes the actual problematic aspects of using the concept of «separatism» in the criminal law research and judicial practice. The author concludes that using of the word «separatism» in the Criminal Code of Ukraine is dangerous and inexpediency. It is suggested to use this concept cautiously in scientific research with the aim of observing Ukraine's international obligations in the field of observance of human rights.

Key words: *separatism, encroachment on the territorial integrity and inviolability of Ukraine, the territory of Ukraine, freedom of expression.*

УДК 343.265

В. В. Олійниченко,
здобувач Науково-дослідного
інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

**СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ЗВІЛЬНЕННЯ
ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ
ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ
ПЛАТЕЖІВ) ЗА Ч. 4 СТ. 212 КК УКРАЇНИ**

Стаття присвячена встановленню обставин (чинників), які обумовлюють наявність в чинному законодавстві про кримінальну відповідальність положення, закріпленого у ч. 4 ст. 212 КК України, щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності у разі сплати нею податків, зборів (обов'язкових платежів), а також відшкодування шкоди, завданої державі їх несвоєчасною сплатою. При цьому автором виділено домінуючі, зокрема соціально-правові, соціально-психологічні та соціально-економічні обставини, та відповідно розкрито їх зміст. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що положення ч. 4 ст. 212 КК не повною мірою виконує функції інституту звільнення від кримінальної відповідальності, що потребує подальших наукових досліджень з метою достатньої обґрунтованості такого законодавчого вирішення.

Ключові слова: соціальна обумовленість звільнення від кримінальної відповідальності, ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів).

Постановка проблеми. Законодавство України про кримінальну відповідальність постійно розширюється нормативними положеннями щодо звільнення від кримінальної відповідальності. Зокрема, з набуттям чинності Кримінального кодексу України 2001 року (далі – КК) кількість положень, які в Особливій частині КК закріплено в спеціальних видах звільнення від кримінальної відповідальності, що стимулюють особу до позитивної посткримінальної поведінки, зросла з 14 до 21 виду. Зазначений напрям розвитку вітчизняного законодавства відображає один із послідовних шляхів наближення кримінального права України до європейських стандартів, практичну реалізацію принципів гуманізму та економії кримінальної репресії.

У науці кримінального права інституту звільнення від кримінальної відповідальності приділяється достатня увага, однак певні питання цього теоретичного сегменту знань, що не були розглянуті належним чином. До таких належать визначення обставин, які впливають та фактично зумовлюють появу в законодавстві України про кримінальну відповідальність спеціальних норм щодо звільнення від кримінальної відповідальності, що сприяє виникненню теоретичних дискусій з цього приводу.

Актуальність дослідження полягає в тому, що соціальна обумовленість закону про кримінальну відповідальність є однією з наукових проблем сьогодення. Незважаючи на спроби її вирішення, дотепер не побудовано обґрунтованої та вичерпної системи обставин (чинників), що визначають соціальну обумовленість заохочувальних норм в системі Особливої частини КК.

Метою статті є встановлення обставин (чинників), які обумовлюють наявність в чинному законодавстві про кримінальну відповідальність положення, закріпленого у ч. 4 ст. 212 КК, щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності у разі сплати нею податків, зборів (обов'язкових платежів), а також відшкодування шкоди, завданої державі їх несвоєчасною сплатою.

Викладення основного матеріалу. Вирішення проблем соціальної обумовленості уведення до КК будь-якої нової норми або внесення до неї певних змін, потребує комплексу попередніх досліджень, при чому не лише правових, але й психологічних, соціологічних та економічних.

Що стосується питань, пов'язаних із соціальною обумовленістю того чи іншого виду звільнення від кримінальної відповідальності, то слід погодитися з думкою О. О. Дудорова, що спосіб формулювання в Особливій частині КК відповідної норми про звільнення від кримінальної відповідальності залежить передусім від специфіки певного злочину і мети, яку визначає держа-

ва для конкретного виду звільнення¹. Ці міркування повною мірою розповсюджується і на положення, що закріплені у ч. 4 ст. 212 КК.

Слід зазначити, що ще на етапі опрацювання проекту нового КК низка авторів виступили з пропозицією включити до статті про відповідальність за умисне ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів норму, що передбачала б звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка до порушення кримінальної справи (на цей час – кримінального провадження) або в іншому варіанті – до винесення вироку, сплатить належні суми податків і фінансові (штрафні) санкції. Стверджувалось, що така позитивна посткримінальна поведінка свідчить про *втрату суспільної небезпечності особи* правопорушника, який заслуговує на прощення з боку держави⁴. Також до уваги бралась і суспільна небезпечність ухилення від сплати податків, яка вбачалась головний чином у недоотриманні державою належних коштів. Крім цього, висловлювались сподівання й на те, що наявність у КК подібної заохочувальної норми дасть значний економічний ефект, пов'язаний у тому числі з продовженням нормальної фінансово-господарської діяльності платників податків³. В обґрунтування такої ініціативи С. І. Лекарь, на той час заступник голови ДПА, справедливо зауважував, що небажана перспектива кримінальних справ про ухилення від сплати податків – це, окрім іншого, ще й згорнуте виробництво і втрата робочих місць⁴.

Для вирішення питання про те, чи відповідає норма КК суспільним потребам (чи є вона соціально обумовленою), в науці запропоновано виділяти величезну кількість відповідних обставин. При цьому науковці, що вивчали вказану проблематику, використовуючи різні переліки названих обставин, неоднаково іменували їх, використовуючи терміни «умови», «передумови»,

¹ Беніцький А. С., Гацелюк В. О., Гнетєв М. К., Гуславський В. С. Кримінальне право (Загальна частина): підручник. Київ: Істина, 2011. С. 741.

⁴ Дудоров О. О. Ухилення від сплати податків: кримінально-правові аспекти: монографія. Київ: Істина, 2006. С. 463.

³ Там само. С. 463.

⁴ Лекарь С. Податкових війн ми не допустили. *Юридичний вісник України*. 2005. № 44. С. 6.

«критерії», «підстави», «фактори», «чинники» тощо⁵. Вважаємо можливим приєднатися до авторів, що визначають складову соціальної обумовленості через термін «обставини».

Найбільш розгорнуту та диференційовану систему обставин, що обумовлюють заохочувальні норми у законодавстві України про кримінальну відповідальність, запропонував П. В. Хряпінський. До таких він відносить:

- 1) *соціально-правові обставини*: а) оцінка діяння як суспільно корисного; б) можливість використання кримінально-правових засобів; в) спроможність залагодити кримінально-правовий конфлікт; г) сприяння досягненню завдань та цілей кримінального законодавства; ґ) дотримання законних прав і свобод людини та громадянина; д) історичний досвід використання вітчизняним законодавством; е) виконання правових рекомендацій міжнародних організацій;
- 2) *соціально-економічні обставини*: а) зменшення прямих матеріальних збитків від злочинів; б) задоволення майнових і моральних претензій потерпілого; в) опосередковане зменшення витрат держави на утримання засуджених; г) зосередження матеріальних ресурсів держави на протидії найбільш суспільно небезпечним злочинним проявам; ґ) мінімізація суспільних витрат на ресоціалізацію засуджених у постпенітенціарний період;
- 3) *соціально-психологічні обставини*: а) спроможність збуджувати позитивні спонукання на рівні індивідуальної правосвідомості; б) сприйняття абсолютною більшістю населення на побутовому рівні такої поведінки як позитивної; в) закріплення на рівні індивідуальної та загальної правосвідомості позитивного досвіду такої поведінки; г) формування ціннісної орієнтації позитивної поведінки з дотриманням кримінально-правових заборон;
- 4) *соціально-гуманістичні обставини*: а) збереження зв'язків особи з родинним колом, виробництвом, навколишнім соціальним середовищем; б) збереження «доброго

⁵ Пащенко О. О. Соціальна обумовленість кримінально-правових норм: проблеми міждисциплінарних зв'язків. *Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 9–10 жовт. 2014 р.). Харків, 2014. С. 150.

імені», авторитету і місця у соціальній ієрархії суспільства; в) примат гуманістичних ідей та цінностей у сфері соціального контролю⁶.

Як бачимо, зазначені соціальні обставини мають загальний, універсальний характер. Вони повною мірою можуть співвідноситися з будь-якою заохочувальною нормою закону про кримінальну відповідальність і обумовлюють її соціальну сутність, спрямованість на вирішення кримінально-правового конфлікту у визначений законом спосіб.

Що стосується нормативного положення, закріпленого у ч. 4 ст. 212 КК України, то його уведення до КК було зумовлене також низкою соціальних обставин, що у своїй більшості відповідають системі, запропонованій П. В. Хряпінським. Разом із тим вважаємо можливим виділити серед них домінуючі, зокрема соціально-правові, соціально-психологічні та соціально-економічні обставини.

До першої групи обставин вважаємо за доцільне віднести такі: оцінка суспільством посткримінальних позитивних дій як суспільно корисного вчинку особи; спрощеність порядку (оперативність) проведення досудового розслідування злочинів, які полягають в умисному ухиленні від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів); забезпечення розумних строків проведення досудового розслідування і тим самим виконання завдань кримінального процесу.

З приводу першої із вищевказаних обставин О. О. Житний зазначає, що суттєві позитивні прояви з боку особи у вигляді соціально корисних вчинків, які є немов антиподом злочинної поведінки, безперечно, певною мірою нейтралізують соціально шкідливу значущість вчиненого нею суспільно небезпечного діяння⁷. До цього вважаємо можливим додати судження В. Я. Тація стосовно того, що обставини, які зумовлюють соціально корисну, правомірну

⁶ Хряпінський П. В. Соціальна обумовленість заохочувальних кримінально-правових норм. *Вісн. Національної академії прокуратури України*. 2008. № 3. С. 55–62.

⁷ Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: монографія. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр.справ, 2004. С. 32.

поведінку, також полягають у практичній реалізації принципів гуманізму та економії кримінальної репресії⁸.

Вищевказані обставини, окрім того, проявляються й у позитивному для особи кримінально-правовому наслідку, оскільки з часу набрання законної сили ухвали суду про звільнення її від кримінальної відповідальності кримінально-правові відносини між державою та особою, яка вчинила злочин, припиняються, і остання, відповідно до вимог ст. 88 КК, вважається такою, що не має судимості.

До групи соціально-психологічних обставин можна віднести вплив заохочувальної норми на свідомість особи, яка вчинила умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів); усвідомлення особою-правопорушником необхідності своєчасності зазначених в положенні ч. 4 ст. 212 КК посткримінальних дій, які є соціально корисними, з метою неможливості застосування каральних засобів до неї за вчинення суспільно небезпечного діяння.

З цього приводу О. О. Житний наголошує, що до найважливіших принципів державної політики в галузі боротьби зі злочинністю належить відновлення порушених внаслідок вчинення кримінального правопорушення прав та забезпечення інтересів потерпілих від злочинів. Це, а також проголошення Конституцією України людини найвищою соціальною цінністю загострює потребу в більш ефективній реалізації відновлювальної функції кримінального права, диверсифікації засобів її здійснення, обумовлює необхідність удосконалення правового механізму, призначеного забезпечувати права та інтереси потерпілих від злочинів. Одним із елементів такого механізму є використання кримінально-правового заохочення, яке набуває нормативне відображення в тому числі у стимулюючих нормах чинного законодавства і полягає у пом'якшенні державою кримінально-правових наслідків до особи, яка вчинила злочин, за умови такої її посткримінальної поведінки, що сприяє відно-

⁸ Тацій В. Я. Принцип економії репресії. *Голос України*. 2002. № 155 (28 серп.). С. 10.

вленню охоронюваних законом об'єктів, компенсації заподіяної шкоди, досягненню інших соціально корисних результатів⁹.

Треба погодитися з О. О. Дудоровим, який цілком справедливо зазначає, що норма, передбачена ч. 4 ст. 212 КК України, покликана не лише виконувати цілком прагматичні завдання наповнення державної скарбниці коштами, розвантаження правоохоронних ресурсів держави, продовження нормальної фінансово-господарської діяльності платника податків і зборів, вирішення проблеми «рентабельності» кримінального переслідування злочинних порушень податкового законодавства, а й виконувати у сфері оподаткування профілактичну функцію¹⁰.

Третю групу обставин, які обумовлюють наявність у кримінальному законодавстві норми про звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від сплату податків, зборів (обов'язкових платежів), складають соціально-економічні. Зокрема, як і будь-яка стимулююча до соціально корисної поведінки норма, положення, передбачене ч. 4 ст. 212 КК, є засобом правового забезпечення відшкодування шкоди від вчинення умисного ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Застосування цієї норми на практиці сприяє реалізації та вирішенню таких завдань кримінально-правової політики держави, як ліквідація соціально шкідливих наслідків вказаного злочину, а у підсумку – більш ефективне виконання відновлювальної функції кримінального права.

Крім того, введенням до чинного законодавства про кримінальну відповідальність норми про звільнення від відповідальності у зв'язку зі сплатою податків, зборів (обов'язкових платежів) та відшкодуванням шкоди, завданої їх несвоєчасною сплатою, сприяє настанню певних позитивних результатів у різноманітних сферах правозастосовної діяльності в напрямках протидії зло-

⁹ Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: монографія. С. 32.

¹⁰ Дудоров О. О. Проблеми застосування і вдосконалення кримінально-правового компромісу у сфері оподаткування. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2004. № 12. С. 65.

чинності й боротьби з нею. Завдяки цьому в певних межах скорочуються обсяги роботи правоохоронних органів, з'являються додаткові можливості для зосередження їхньої уваги, сил і засобів на боротьбі з більш небезпечними, більш поширеними злочинами¹¹. До того ж, як показало дослідження, проведене Верховним Судом України за результатами аналізу практики застосування судами України законодавства, яке передбачає кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків, розслідування і судовий розгляд кримінальних справ про податкові злочини для держави є економічно збитковим¹².

Також, як і будь-який інший вид спеціального звільнення, положення, передбачене ч. 4 ст. 212 КК, спрямоване на формування у засуджених стійких законослухняних ціннісних установок та зумовлює сумлінну поведінку, оскільки за вчинення певних позитивних посткримінальних дій, які визначені законом про кримінальну відповідальність, особа звільняється від такої відповідальності, що, у свою чергу, сприяє збереженню державою організаційних, матеріальних та інших ресурсів. Так само економить кошти і суспільство, оскільки уникає організаційних та матеріальних витрат на ресоціалізацію особи. У літературі неодноразово зауважувалося про матеріальну доцільність і корисність інститутів звільнення від кримінальної відповідальності та покарання¹³.

Водночас слід визнати, що в українському суспільстві домінуючим залишається такий чинник, як поповнення бюджету. Так, керівництвом ДПА неодноразово проголошувалось, що робота податкової міліції оцінюється не тільки за кількістю порушених кримінальних проваджень, затриманих і заарештованих, іншими репресивними заходами, а й тим, наскільки успішно ві-

¹¹ Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: монографія. С. 33.

¹² Останін В. Боротьба із злочинністю в сфері оподаткування чи її імітація. *Економіка. Фінанси. Право*. 1999. № 1. С. 27–28.

¹³ Степанюк А. Х. Втілення міжнародних стандартів у практику діяльності кримінально-виконавчої системи України: монографія. Харків: Кроссероуд, 2007. С. 10.

дшкодовуються збитки, завдані державі суб'єктами, які допустили порушення податкового законодавства¹⁴.

Як вже зазначалося вище, позитивна посткримінальна поведінка особи є визначальною для кожного спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності. Дійсно, *сплата податків, зборів (обов'язкових платежів), які особа зобов'язана була сплатити та відшкодування шкоди, завданої державі їх несвоєчасною сплатою, є соціально корисним вчинком, що свідчить про зменшення суспільної небезпечності особи*, однак при цьому зазначені дії не свідчать про повну втрату нею суспільної небезпечності. Слід також зазначити, що закон про кримінальну відповідальність не вимагає від особи надмірних зусиль у соціально корисній поведінці, що є підставою для звільнення особи від кримінальної відповідальності, оскільки положенням ч. 4 ст. 212 КК *навіть не вимагається добровільного здійснення позитивних посткримінальних дій* (сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), а також штрафу та пені за їх несвоєчасну сплату), що не може свідчити про сприяння особою діяльності оперативних та слідчих підрозділів, органів правосуддя, а також не завжди свідчить про позитивні зміни в правосвідомості особи, яка ухилилася від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів).

Зазначене дає підстави для ствердження, що, незважаючи на цілу низку соціально-правових, соціально-гуманістичних та соціально-економічних чинників соціальної обумовленості, звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч.4 ст. 212 КК на теперішній час, на жаль, спрямоване не стільки на полівекторне застосування положень цієї частини ст. 212 КК з урахуванням при цьому ще й загально-правових функцій інституту звільнення від кримінальної відповідальності, скільки виключно на відшкодуванні державі заподіяної шкоди і поповнення бюджету країни. У зв'язку з цим, із одного боку, втрачається саме загально-попереджувальний вплив норми

¹⁴ Азаров М. Я. З приводу силової структури в податковій службі. *Вісник податкової служби України*. Київ, 1999. № 39. С. 2; Сисоєв В. Слідство ведуть податківці. *Вісник податкової служби України*. 1998. № 11. С. 34.

Особливої частини КК про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) на осіб, схильних до вчинення вказаного злочину, а з другого, – є підстави вважати переважним завданням держави прагнення хоча б у матеріальному плані покарати податкових злочинців, яким таким чином надається шанс поліпшити своє становище у кримінально-правовому аспекті. Для цього вказані особи повинні не лише внести до бюджету суми несплачених або недоплачених податків, а й зазнати додаткових матеріальних витрат у вигляді сплати пені, штрафів тощо. Це, як бачимо, лише економічний аспект вирішення питання, що далеко не у всьому відповідає завданням кримінального права. Запобігання злочинам є, відповідно до ст. 1 КК, одним із нормативно визначених завдань, поставлених перед законодавством України про кримінальну відповідальність, що не може не піддати сумніву досконалість положень ч. 4 ст. 212 КК, оскільки щонайменше внутрішня посткримінальна сутність особи залишилася поза межами умов її застосування, а тому у майбутньому можливість повторного вчинення подібного діяння з її боку не виключається.

Таким чином, можна зазначити, що положення ч. 4 ст. 212 КК України не повністю відповідають функціям інституту звільнення від кримінальної відповідальності, а тому залишається актуальною потреба у подальших наукових дослідженнях з метою більш соціально виваженого вирішення окресленого питання.

Викладене дозволяє дійти до таких **висновків**.

1. Положення ч. 4 ст. 212 КК є засобом правового забезпечення відшкодування шкоди від вчинення умисного ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів).

2. Сплата податків, зборів (обов'язкових платежів), які особа зобов'язана була сплатити, та відшкодування шкоди, завданої державі їх несвоєчасною сплатою у зв'язку із вчиненням злочину, передбаченого ст. 212 КК є соціально корисним вчинком, однак така сплата за умов, визначених у

ч. 4 цієї статті, може свідчити лише *про зменшення, а не про повну втрату суспільної небезпечності особи.*

3. Положення ч. 4 ст. 212 КК не повною мірою виконує функції інституту звільнення від кримінальної відповідальності, що потребує подальших наукових досліджень із метою достатньої обґрунтованості такого законодавчого вирішення, зокрема, щодо уведення до числа ознак цієї норми *добровільної* сплати особою податків, зборів (обов'язкових платежів).

Список використаних джерел

1. Дудоров О. О. Проблеми застосування і вдосконалення кримінально-правового компромісу у сфері оподаткування. *Прокуратура. Людина. Держава.* 2004. № 12. С. 64–75.
2. Дудоров О. О. Ухилення від сплати податків: кримінально-правові аспекти: монографія. Київ: Істина, 2006. 648 с.
3. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: монографія. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ. 2004. 152 с.
4. Беніцький А. С., Гацелюк В. О., Гнетєв М. К., Гуславський В. С. Кримінальне право (Загальна частина): підручник. Київ: Істина, 2011. 1121 с.
5. Лекарь С. Податкових війн ми не допустили. *Юридичний вісник України.* 2005. № 44. С. 6.
6. Останін В. Боротьба із злочинністю в сфері оподаткування чи її імітація. *Економіка. Фінанси. Право.* 1999. № 1. С. 26–28.
7. Пащенко О. О. Соціальна обумовленість кримінально-правових норм: проблеми міждисциплінарних зв'язків. *Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 9–10 жовт. 2014 р.).* Харків, 2014. С. 150–154.
8. Сисоєв В. Слідство ведуть податківці. *Вісник податкової служби України.* 1998. № 11. С. 34.
9. Степанюк А. Х. Втілення міжнародних стандартів у практику діяльності кримінально-виконавчої системи України: монографія. Харків: Кросс-роуд, 2007. 184 с.
10. Тацій В. Я. Принцип економії репресії. *Голос України.* 2002. № 155 (28 серп.). С. 10.
11. Хряпінський П. В. Соціальна обумовленість заохочувальних кримінально-правових норм. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2008. № 3. С. 55–62.

Олійниченко В. В. Соціальна обусловленість звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від уплати податків, зборів (обов'язкових платежів) по ч. 4 ст. 212 КК України

Стаття посвячена установленню обставин (факторів), котрі обусловлюють наявність в діючому законодавстві об кримінальній відповідальності положення, закріпленого в ч. 4 ст. 212 КК України, стосовно звільнення особи від кримінальної відповідальності в разі уплати їм податків, зборів (обов'язкових платежів), а також відшкодування шкоди, завданого державі їх несвоєчасною уплатою. При цьому автором виділені домінуючі, в частині соціально-правові, соціально-психологічні і соціально-економічні обставини, і відповідно розкрито їх зміст. Ураховуючи проведений аналіз, робиться висновок, що положення ч. 4 ст. 212 КК не в повній мірі виконує функції інституту звільнення від кримінальної відповідальності, в зв'язі з чим потребуються подальші наукові дослідження з метою достатньої обґрунтованості такого законодавчого рішення.

Ключевые слова: соціальна обусловленість звільнення від кримінальної відповідальності, ухилення від уплати податків, зборів (обов'язкових платежів).

Oliinychenko V. The Social Conditionality for Exemption from Criminal Responsibility for Evasion of Taxes, Duties (Compulsory Payments) according with of the Art. 212 of the Criminal Code of Ukraine

The article is devoted to establish the circumstances (factors) which determine the existence in the current legislation on criminal liability part 4 of the Art. 212 of the Criminal Code of Ukraine about exemption from criminal responsibility in case of payment taxes, duties (compulsory payments), as well as compensation for harm caused to the state by late payment. Also the author identifies the dominant, in particular social-legal, social-psychological and social-economic circumstances, and discloses their content. Taking into account this analysis, it is concluded that the provision of Part 4 of the Art. 212 of the Criminal Code does not fully perform the functions of the institution of exemption from criminal liability, and author indicates the need of further scientific research for sufficient justification of such legislative decision.

Key words: Social conditionality of exemption from criminal responsibility, evasion of taxes duties (compulsory payments).

УДК 343.3/.7:502.7 (477)

М. В. Іщенко,
аспірант кафедри кримінального
права № 1 Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРЕДМЕТ ЗАБРУДНЕННЯ АБО ПСУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ

У статті аналізується предмет злочину «Забруднення або псування земель» (ст. 239 Кримінального кодексу України), визначення якого впливає на правильну кваліфікацію цього злочину, розмежування його із суміжними діями. Доводиться, що предметом злочину, передбаченого ст. 239 Кримінального кодексу України, є всі категорії земель, а не лише їх складова – ґрунти.

Ключові слова: довкілля, злочини проти довкілля, забруднення земель, псування земель, предмет забруднення або псування земель.

Постановка проблеми. У ст. 239 Кримінального кодексу (далі – КК) України встановлено кримінальну відповідальність за забруднення або псування земель. У науці кримінального права України питання предмета злочину, передбаченого ст. 239 КК України, залишається дискусійним, тому потребує подальшого вивчення.

Необхідно зауважити, що земля є невід’ємним елементом довкілля. У сукупності з іншими його складовими – повітрям, водами, надрами, тваринним та рослинним світом – вона створює відкриту, загально планетарну, саморегулюючу систему – біосферу¹. Впливаючи на один із елементів довкілля, людина тим самим впливає і на функціонування інших компонентів усієї природної системи в цілому. Це обумовлено нерозривним зв’язком усіх складових навколишнього природного середовища. При цьому неправомірна діяльність людини порушує якісний стан як окремих елементів природного середовища, так і всього довкілля в цілому².

¹ Вернадский В. И. Биосфера. Москва: Мысль, 1967. С. 52–63.

² Шульга А. М. Кримінально-правова охорона земель від забруднення або псування: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. С. 75.

Однією з найсерйозніших сучасних екологічних проблем є деградація (невідворотне зменшення або припинення родючості) ґрунтів унаслідок втрати ними гумусу та інших елементів, що забезпечують родючість землі. Згідно з розрахунками Національної академії аграрних наук України у нашій країні щорічно втрачається від 0,6 до однієї тони землі з одного гектара. Стають гіршими також її мінеральний склад, агрофізичні властивості. Значними є і показники забрудненості ґрунтів унаслідок господарської діяльності. Так, концентрація важких металів у ґрунтах поблизу міст, автотрас, промислових об'єктів перевищує гранично допустимі норми у 5–10 разів. Унаслідок аварії на Чорнобильській АЕС загальна площа сільськогосподарських угідь, забруднених радіонуклідами, становить 6,7 млн. га³.

Виробництво відходів, що постійно зростає, стало одним із побічних ефектів економічного розвитку та зростання споживання. Тому переламати шкідливі тенденції у навколишньому середовищі поки не вдалося навіть у Європейському Союзі. Наприклад, у 1985 р. кожен житель Європи виробляв за рік 300 кг побутових відходів, у період 1995–1997 рр. – вже 400 кг, а у 1998–2000 – 500 кг. Але при цьому все більше відходів переробляється. Закони ЄС вимагають, щоб принаймні 45 % використаної упаковки перероблялося⁴. Критичне накопичення побутових та високотоксичних відходів характерне для усіх великих міст України. За даними Мінекології, до 2011 р. в нашій країні накопичилося понад 35 млрд. тон відходів, 2,5 млрд. тон з яких є високотоксичними. У той же час не вирішене питання будівництва інноваційних заводів по сортуванню та переробці побутових відходів⁵.

Через низку причин частка екологічно чистих територій України, за оцінками фахівців, дорівнює всього 7 % земельної площі держави, а умовно

³ Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна; 5-те вид., допов. Харків: Право, 2013. Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. 2013. С. 407.

⁴ Гетьман А. П., Лозо В. И. Правовые проблемы экологической политики Европейского Союза и Украины: монография. Харьков: Право, 2014. С. 139.

⁵ Там само. С. 190.

чистих територій, які характеризуються більш-менш нормальними умовами проживання людини, – близько 8 %. Малозабруднені території охоплюють 15 % території країни, а забруднені та дуже забруднені, де умови життєдіяльності населення значно погіршені й напружені, становлять відповідно майже 40 і 30 %. Близько 1,7 % території України є територією екологічного лиха. Суспільна небезпечність забруднення або псування земель полягає в тому, що ці дії завдають шкоди навколишньому природному середовищу в цілому та земельним ресурсам держави зокрема і, крім того, можуть негативно впливати на життя та здоров'я людей⁶.

Стан розроблення проблеми. Над питанням визначення предмета злочину працювали М. П. Бікмурзін, Є. В. Лащук, В. Я. Тацій, М. Й. Коржанський, С. Ф. Кравцов, А. А. Музика, П. Л. Фріс та ін. Предмет злочину, передбаченого ст. 239 КК України, досліджували С. Б. Гавриш, В. К. Матвійчук, А. М. Шульга та ін.

Зокрема, одні дослідники вважають, що предметом зазначеного злочину є землі, як указано в назві та диспозиції ч. 1 ст. 239 КК України⁷; інші ж вчені предметом злочину, передбаченого ст. 239 КК, визнають ґрунти – верхній поверхневий родючий шар землі. Так, А. М. Шульга наводить аргументи про те, що з урахуванням розвитку юридичної науки існують підстави стверджувати, що не може абсолютизуватися та визнаватися універсальним визначення предмета злочину лише як речі матеріального світу. Предметом злочину з погляду науковця можуть бути й інші субстанції навколишнього світу, зокрема ґрунтовий покрив земель, що являє собою один із найважливіших природних ресурсів, від якісного стану якого залежить безпека життя, здоров'я людей чи окремих елементів довкілля. З огляду на це потрібно вести

⁶ Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. С. 407.

⁷ Див.: Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ: Каннон, А.С.К., 2002. С. 637; Кулинич П. В. Правові проблеми охорони ґрунтів України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. Київ. 2009. № 2 (88). С. 82.

мову не про забруднення або псування земель взагалі, а конкретно про забруднення або псування ґрунтового покриву земель⁸.

Водночас у ст. 239 КК України йдеться про «забруднення або псування земель», а не ґрунтів, тому з'ясування питання, що ж є предметом цього злочину, має не лише теоретичне, але й практичне значення, оскільки впливає на кваліфікацію вчиненого.

Мета статті полягає в науково обґрунтованому визначенні предмета злочину, передбаченого ст. 239 КК України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У теорії кримінального права традиційним є судження про те, що *предметом злочину* є будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу злочину⁹.

Предметом злочину є такі предмети або речі, які є матеріальним (речовим) приводом, умовою або свідченням існування певних суспільних відносин і шляхом вилучення, знищення, створення або видозміни яких заподіюється шкода об'єкту посягання. Предмет злочину має значення ознаки складу злочину лише у тих випадках, коли на необхідність його наявності прямо вказує відповідна кримінально-правова норма, тобто, як правило, там, де певні предмети прямо названі у диспозиції статті Особливої частини КК. У таких випадках вчинення тих чи інших дій не щодо вказаних предметів вказує або на відсутність складу злочину взагалі, або тягне за собою заміну кваліфікації і застосування вже іншої статті КК¹⁰.

⁸ Шульга А. М. Кримінально-правова охорона земель від забруднення або псування: монографія. Харків: НикаНова, 2013. С. 83, 107, 108, 113.

⁹ Чаричанський О. О. Підстави кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, за Кримінальним кодексом України: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. С. 51; Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна; 5-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2015. С. 89.

¹⁰ Фролов Е. А. Спорные вопросы общего учения об объекте преступления. *Сборник ученых трудов*. Свердловск, 1969. Вып. 10. С. 222.

Оскільки *предметом злочину* може бути лише певна річ, то вона завжди є речовою (матеріальною) ознакою злочину¹¹. Важливо, що речі слід поділяти на «тілесні» і «безтілесні»¹². Слід погодитися з В. Я. Тацієм, на думку якого «специфіка безтілесної речі полягає в тому, що її визначальною властивістю є те, що соціальну (соціально-економічну) цінність має її нематеріальний (інформаційний зміст)». Відомими для оточуючих такі феномени стають за допомогою їх матеріальної форми. Для речей безтілесних, як і для тілесних характерна єдність їх форми та змісту, проте щодо безтілесних речей права і обов'язки суб'єктів виникають стосовно їх нематеріального змісту і це визнано суспільством і державою як цінне»¹³.

Л. Д. Гаухман, вважаючи визначення предмета злочину через термін «речі» дещо застарілим, використовує натомість поняття «матеріальний субстрат»¹⁴. А. О. Пінаєв розуміє під предметом злочину предмет матеріального світу¹⁵. М. Й. Коржанський визнавав предметом злочину конкретний матеріальний об'єкт, в якому проявляються певні сторони, властивості суспільних відносин (об'єкта злочину), шляхом фізичного чи психічного впливу на який заподіюється соціально небезпечна шкода у сфері цих суспільних відносин¹⁶.

Проте останнім часом у дослідженнях вітчизняних авторів викладена думка, що предмет злочину – не лише річ, а й феномени, що не є річчю – інформація, енергія. Такий підхід в українській кримінально-правовій науці започаткували М. І. Панов, визнавши електричну енергію та інші види енергії

¹¹ Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. С. 90.

¹² Фойницький І. Я. Курс уголовного права. Часть Особенная. Посягательства на личность и имущество. Санкт-Петербург: Тип. М. М. Стасюлевича, 1893. С. 166–168, 262; Шульга А. В. Нематериальное (бестелесное) имущество как предмет преступления. *Труды Куйбышевского университета. Серия Право*. Куйбышев. 2008. № 1. С. 91–94; Демидова Л. М. Безтілесна річ як предмет злочину. *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 2015. № 2 (8). С. 101–107.

¹³ Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. С. 90, 91.

¹⁴ Гаухман Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. Москва: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфоР», 2001. С. 84.

¹⁵ Пінаєв А. А. Курс лекцій по общей части уголовного права. Книга 1. «О преступлении». Харьков: Харьков юридический, 2001. С. 73.

¹⁶ Коржанський М. Й. Кримінальне право України. Частина загальна: Курс лекцій. Київ: Наукова думка та українська видавнича група, 1996. С. 134.

предметом заподіяння майнової шкоди шляхом обману і зловживання довірою¹⁷, та О. Е. Радутний, який визнає інформацію та її різновид – таємницю (у тому числі комерційну) – предметом злочину¹⁸. Така позиція була підтримана іншими вченими¹⁹.

Підхід, згідно з яким предметом злочину можуть бути не лише речі, базується на таких аргументах:

– відповідно до філософського розуміння матерії, до неї відносять усю об'єктивну реальність, що існує поза людською свідомістю і незалежно від неї, яку можна сприйняти органами відчуття або за допомогою відповідних приладів. У такому значенні матерія на обмежується речами, а включає також енергію, інформацію;

– злочинне діяння є актом поведінки людини, спрямованим на здійснення впливу на ті субстанції, які перебувають поза особою, існують об'єктивно на момент вчинення злочину. До них належать матеріальні об'єкти не лише у формі речей, а й в інших формах;

– вплив на об'єкт злочину може бути здійснено вчиненням дії або бездіяльності щодо будь-яких матеріальних утворень, включаючи речі, електричну чи теплову енергію, інформацію, інформацію про кошти на рахунках (безготівкові гроші);

– завдяки тому, що матеріальні об'єкти у будь-якій формі доступні до сприйняття органами чуття (людиною безпосередньо чи за допомогою відповідних приладів), дії щодо них можуть бути зафіксовані, а завдана шкода піддається якісному й кількісному виміру;

¹⁷ Панов Н. И. Уголовная ответственность за причинение имущественного ущерба путем обмана или злоупотребления доверием. Харьков: Вища шк., 1977. С. 19, 97, 98.

¹⁸ Радутний О. Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю (аналіз складів злочину): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2002. С. 5, 6; Радутний О. Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю: монографія. Харків: Ксілон, 2008. С. 86–90.

¹⁹ Лашук Є. В. Предмет злочину в кримінальному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. С. 7-9; Панов М. М. Кримінальна відповідальність за незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків: монографія / наук. ред. д-р юрид. наук, проф., академік АПрН України В. І. Борисов. Харків: Право, 2009. С. 146, 147.

– у диспозиціях статей Особливої частини КК можуть бути вказані і фактично вказуються субстанції, на які спрямоване посягання; вони мають як форму речей, так і інших видів матерії²⁰.

Окремої уваги заслуговує питання місця предмета злочину в складі злочину. Одні науковці відносять предмет злочину до факультативної ознаки складу злочину, оскільки законодавець далеко не в усіх випадках указує на предмет як ознаку конкретного злочину; у тих випадках, коли він зазначений у самому законі, злочин є предметним²¹.

А. А. Музика та Є. В. Лащук предмет злочину та потерпілого від злочину розглядають як факультативні ознаки об'єкта злочину²². Остання точка зору видається більш обґрунтованою, оскільки дає можливість пояснити, що підставою кримінальної відповідальності є склад злочину, наявність чотирьох елементів; у свою чергу, до ознак об'єкта злочину відносять предмет та потерпілого. Якщо ж вважати, що предмет злочину та потерпілий від злочину – факультативні ознаки складу злочину, то виходить, що окрім обов'язкових чотирьох елементів складу злочину є ще й дві факультативні ознаки (предмет злочину та потерпілий від злочину).

Предметом злочину, передбаченого ст. 239 КК, виступають землі будь-якого цільового призначення. *Землі* у цьому випадку – це верхній шар земної поверхні у межах зони аерації, під якою слід розуміти верхню товщу земної кори між її поверхнею і дзеркалом ґрунтових вод. Вжите у ст. 239 КК поняття «землі» збігається з поняттям «ґрунт», який розглядається як мінерально-органічне утворення, поверхневий шар землі, що характеризується родючістю²³.

²⁰ Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В. О. Навроцького. Київ: Юрінком Інтер, 2013. С. 174, 175.

²¹ Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. С. 91, 92.

²² Музика А. А., Лащук Є. В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. Київ: Паливода А. В., 2011. С. 2, 95.

²³ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ: Каннон, А.С.К., 2002. С. 637, 638.

Відповідно до цільового призначення всі землі України поділяються на: 1) землі сільськогосподарського призначення; 2) землі житлової та громадської забудови; 3) землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; 4) землі оздоровчого призначення; 5) землі рекреаційного призначення; 6) землі історико-культурного призначення; 7) землі лісового фонду; 8) землі водного фонду; 9) землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення (ст. 19 Земельного кодексу України)²⁴. Отже, не виникає сумнівів у тому, що забруднення або псування земель (ст. 239 КК України) – це предметний злочин.

А. М. Шульга вважає, що у диспозиції ст. 239 КК не конкретизується категорія земель, які можуть бути забруднені або зіпсовані, і це невиправдано розширює тлумачення цієї норми²⁵. Разом із тим, вбачається, якщо відсутня конкретна вказівка на окрему категорію земель, то з цього випливає можливість визнавати будь-яку з перелічених категорій земель забрудненою або зіпсованою.

На думку вказаного науковця, як уже було відзначено, предметом розглядуваного злочину слід вважати поверхневий родючий шар землі²⁶. Щодо цього вважаємо необхідним відмітити таке. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону земель», *земля* – поверхня суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, що органічно поєднані та функціонують разом з нею. У свою чергу, *ґрунт* – природно-історичне органічно-мінеральне тіло, що утворилося на поверхні земної кори і є осередком найбільшої концентрації поживних речовин, основою життя та розвитку людства завдяки найціннішій своїй властивості – родючості²⁷.

²⁴ Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.

²⁵ Шульга А. М. Кримінально-правова охорона земель від забруднення або псування: монографія. С. 108.

²⁶ Шульга А. М. Злочини проти довкілля. Питання кваліфікації: науково-практичне видання. Харків: НікаНова, 2012. С. 83.

²⁷ Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349.

У науковій літературі щодо співвідношення понять «земля» і «грунт» є такі основні точки зору: 1) поняття «грунт» поглинається поняттям «землі»; 2) термін «грунт» є термінологічно автономним²⁸; 3) термін «земля» є більш широким і не завжди містить у собі поняття «грунти»²⁹.

Про те, що поняття «земля» і «грунт» не збігаються, можна зробити висновок зі змісту статей 162 та 168 Земельного кодексу України, де самостійними об'єктами правової охорони передбачені землі (ст. 162) та ґрунти (ст. 168). У ч. 1 ст. 168 Земельного кодексу України зазначено, що ґрунти земельних ділянок є об'єктом особливої охорони. Ґрунти визнаються складовою частиною земель будь-якої категорії³⁰.

Таким чином, земля і ґрунт співвідносяться як загальне й окреме³¹.

З-поміж багатьох ознак, що мають значення для кваліфікації відповідного злочину залежно від його предмета М. І. Панов цілком слушно пропонує виділяти *фізичні, соціальні та юридичні ознаки*³².

1. *Фізичні ознаки* предмета злочину відображають його природні властивості. До них, зокрема, належать: матеріальність, кількість, якість, форма, стан, структура. Фізичні ознаки предмета злочину за ст. 239 КК вказують на його фізичні властивості, тобто на те, як предмет злочину представлений у зовнішньому світі: обсяг забруднених або зіпсованих земель (у кубічних метрах), їх склад (чорноземи, піски тощо) та місце розташування (визначається за адресою або кадастровим номером земельної ділянки).

2. *Соціальні ознаки* предмета злочину відображають його значення для людини, суспільства, є результатом оцінювання такого предмета останніми. До соціальних ознак предмета злочину ми відносимо, зокрема, його: вартість,

²⁸ Сидорова С. В. Правове забезпечення підвищення родючості ґрунтів: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. С. 168.

²⁹ Кулинич П. В. Правові проблеми охорони ґрунтів України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. Київ. 2009. № 2 (88). С. 82.

³⁰ Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Ст. 27.

³¹ Шульга А. М. Кримінально-правова охорона земель від забруднення або псування: монографія. С. 110.

³² Панов Н. И. Понятие предмета преступления по советскому уголовному праву. *Проблемы правоведения*. Харьков. 1984. Вып. 45. С. 68.

безпе́чність або небезпе́чність для людини, функціона́льне призначення (культу́рне, історичне, економі́чне, політи́чне тощо), позитивне чи негативне значення для людини, принале́жність окре́мій особі (в аспекті відпові́дної форми власно́сті). До соці́альних ознак предме́та розглядува́ного злочину можна віднести, зокре́ма: ва́ртість земель, їх безпе́чність або небезпе́чність для людини, категорі́ю земель за ці́льовим призначенням.

3. *Юри́дичні ознаки* предме́та злочину характеризу́ють його в криміна́льно-право́вому аспекті. Це такі ознаки, як: 1) наявність злочинного дія́ння, вчиненого з приводу відпові́дних матері́альних цінностей та шляхом безпосереднього впливу на них (або без такого впливу); 2) наявність мети впливу на бажаний для винуватого предмет; 3) форма законодавчого визначення (як саме – безпосередньо чи опосередковано предмет злочину визначений у криміна́льно-право́вій нормі); 4) факультативність (предмет не є обов'язковим для всіх складів злочинів) та 5) «підпорядкованість» предме́та об'є́кту злочину³³. *Юри́дичними ознаки* предме́та досліджува́ного злочину є: 1) наявність злочинного дія́ння, вчиненого з приводу земель та шляхом безпосереднього впливу на них; 2) наявність мети впливу на бажаний для винного предмет; 3) форма законодавчого визначення (предмет злочину безпосередньо визначений у криміна́льно-право́вій нормі); 4) визначення потерпілого від злочину – кому ці землі належать на праві власності або користування.

Ведучи мову про вплив предме́та злочину «Забруднення або псування земель» на правильну кваліфікацію цього злочину, слід зауважити, що у разі його розуміння як ґрунту виникне низка проблем на практиці: 1) злочинці зможуть зняти шар ґрунту і вивезти, щоб уникнути криміна́льної відпові́дальності за ст. 239 КК України (а земля, що залишиться, не буде тоді визнаватися предме́том злочину); 2) є територі́ї, де ґрунти відсутні, тому за забруднення або псування цих територі́й криміна́льна відпові́дальність за ст. 239 КК

³³ Музика А. А., Лашук С. В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. С. 167, 168.

України наставати не буде. У зв'язку з цим визнання предметом зазначеного злочину ґрунту, а не земель, недоцільне.

За предметом злочину слід проводити і розмежування ст. 239 КК України «Забруднення або псування земель» зі ст. 239² КК України «Незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах»: 1) у ст. 239² КК України ознакою предмета злочину є те, що він має бути в особливо великому розмірі, який становить більше, ніж десять кубічних метрів; 2) у ст. 239² КК України предмет злочину – землі водного фонду, а у ст. 239 КК України – усі категорії земель.

Окрім того, зазначимо, що у ст. 52 Кодексу України про адміністративні порушення «Псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель»³⁴, так само, як і у ст. 239 КК України, йдеться про усі категорії земель, у зв'язку з чим вважаю зайвим у назві та тексті ст. 52 Кодексу України про адміністративні порушення вказівку на «сільськогосподарських та інших».

Висновки. Отже, предметом забруднення або псування земель (ст. 239 КК України) є усі категорії земель, а не лише їх складова – ґрунти. Це пов'язано з тим, що землі переважно охоплюють, включають ґрунти; термін «земля» є більш широким і не завжди містить у собі поняття «ґрунти». Про те, що поняття «земля» і «ґрунт» не збігаються, можна зробити висновок зі змісту статей 162 та 168 Земельного кодексу України, де самостійними об'єктами правової охорони передбачені землі (ст. 162) та ґрунти (ст. 168), та зі змісту ст. 1 Закону України «Про охорону земель», а тому саме землі слід визнавати предметом злочину, передбаченого ст. 239 КК України.

Список використаних джерел

1. Вернадский В. И. Биосфера. Москва: Мысль, 1967. 376 с.
2. Гаухман Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. Москва: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфоР», 2001. 316 с.

³⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради УРСР. Київ. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

3. Гетьман А. П., Лозо В. И. Правовые проблемы экологической политики Европейского Союза и Украины: монография. Харьков: Право, 2014. 280 с.
4. Демидова Л. М. Безтілесна річ як предмет злочину. *Вісник Академії правових наук України*. Харків. 2015. № 2 (8). С. 101–107.
5. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.
6. Ко України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073–X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
7. Коржанський М. Й. Кримінальне право України. Частина загальна: Курс лекцій. Київ: Наукова думка та українська видавнича група, 1996. 336 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна; 5-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2015. 528 с.
9. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна; 5-те вид., допов. Харків: Право, 2013. Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. 2013. 1040 с.
10. Кулинич П. В. Правові проблеми охорони ґрунтів України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. Київ. 2009. № 2 (88). С. 79–88.
11. Лашук Є. В. Предмет злочину в кримінальному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 20 с.
12. Музика А. А., Лашук Є. В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. Київ: Паливода А. В., 2011. 192 с.
13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ: Кантон, А.С.К., 2002. 1104 с.
14. Панов М. М. Кримінальна відповідальність за незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків: монографія / наук. ред. д-р юрид. наук, проф., академік АПрН України В. І. Борисов. Харків: Право, 2009. 184 с.
15. Панов Н. И. Понятие предмета преступления по советскому уголовному праву. *Проблемы правоведения*. Харьков. 1984. Вып. 45. С. 67–73.
16. Панов Н. И. Уголовная ответственность за причинение имущественного ущерба путем обмана или злоупотребления доверием. Харьков: Вища шк., 1977. 128 с.
17. Пинаев А. А. Курс лекций по общей части уголовного права. Книга 1. «О преступлении». Харьков: Харьков юридический, 2001. 289 с.
18. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349.

19. Радутний О. Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю (аналіз складів злочину): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2002. 20 с.

20. Радутний О. Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю: монографія. Харків: Ксілон, 2008. 202 с.

21. Сидорова С. В. Правове забезпечення підвищення родючості ґрунтів: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. 193 с.

22. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.

23. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В. О. Навроцького. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 712 с.

24. Фойницький И. Я. Курс уголовного права. Часть Особенная. Посягательства на личность и имущество. Санкт-Петербург: Тип. М. М. Стасюлевича, 1893. 440 с.

25. Фролов Е. А. Спорные вопросы общего учения об объекте преступления. *Сборник ученых трудов*. Свердловск, 1969. Вып. 10. С. 184–225.

26. Шульга А. В. Нематериальное (бестелесное) имущество как предмет преступления. *Труды Куйбышевского университета. Серия Право*. Куйбышев. 2008. № 1. С. 91–94.

27. Шульга А. М. Злочини проти довкілля. Питання кваліфікації: науково-практичне видання. Харків: НікаНова, 2012. 192 с.

28. Шульга А. М. Кримінально-правова охорона земель від забруднення або псування: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. 206 с.

29. Шульга А. М. Кримінально-правова охорона земель від забруднення або псування: монографія. Харків: НікаНова, 2013. 256 с.

30. Чаричанський О. О. Підстави кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, за Кримінальним кодексом України: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. 205 с.

Ищенко Н. В. Предмет загрязнения или порчи земель

В статье анализируется предмет преступления «Загрязнение или порча земель» (ст. 239 Уголовного кодекса Украины), определение которого влияет на правильную квалификацию этого преступления, разграничение его со смежными деяниями. Доказывается, что предметом преступления, предусмотренного ст. 239 Уголовного кодекса Украины, являются все категории земель, а не только их составляющая – грунты.

Ключевые слова: преступление, хозяйственная деятельность, криминализация, декриминализация, стратегия, законодательство об уголовной ответственности.

Ishchenko M. V. The subject of contamination or damage of lands

The article analyzes the subject of the crime «Pollution or portions of land» (the Art. 239 of the Criminal Code of Ukraine). The proper understanding of the subject of this crime influences on proper qualification of this crime, demarcation from adjacent offenses. It is proved that the subject of the crime under the Art. 239 of the Criminal Code of Ukraine are all categories of lands, and not just their component – soils.

Key words: *environment, crimes against environment, land contamination, damage of lands, the subject of crime.*

УДК 343.575

С. В. Мокляк,
заступник начальника 2 ВП
Святошинського УП ГУНП
у м. Києві

ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 307 КК УКРАЇНИ

У статті досліджуються види, ознаки та особливості правового регулювання предметів злочину, передбаченого ст. 307 КК України (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів). Висвітлюються проблеми кваліфікації, пов'язані із зазначеними предметами.

Ключові слова: злочини проти здоров'я населення, предмет злочину, наркотичні засоби, психотропні речовини, аналоги.

Постановка проблеми. Незаконний обіг наркотиків та наркоманія є реальними загрозами для розвитку нашого соціуму, значення яких складно переоцінити. Масштаби цієї картини такі: за даними МВС, на сьогодні офіційно нараховується близько 500 тис. наркоманів, із них 171,6 тис. регулярно вживають наркотики¹. Держава не стоїть осторонь цих проблем. Зокрема, у 2013 р. Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, в якій підкреслив особливу стурбованість держави щодо систематичного характеру вживання заборонених до обігу наркотиків, а також щодо вживання не за медичним призначенням наркотичних лікарських засобів, підвищення рівня захворювання на інфекційні хвороби, зокрема ВІЛ-інфекції людей, які перебувають у близькому оточенні споживачів ін'єкційних наркотиків, та збільшення кількості злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. Таким чином, на порядку денному в нашій державі стоїть боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів, у тому числі й кримінально-правовими засобами.

¹ Офіційно в Україні проживає 500 тис. наркоманів. *Ежедневная интернет-газета Утро.іа.* 20.09.2017 р. URL: http://www.utro.ua/ru/zhizn/ofitsialno_v_ukraine_prozhivaet_500_tys_narkomanov_4a07d9d9028d0 (дата звернення: 10.11. 2017).

У ст. 307 КК України встановлено кримінальну відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовини або їх аналогів. Норма цієї статті є бланкетною, а тому при встановленні у діях особи цього складу злочину, а саме у частині визначення предмета злочину, потрібно звертатися до адміністративно-правових актів. Це зумовлює особливості кваліфікації розглядуваного діяння на практиці, зокрема й певні труднощі.

Метою цієї статті є встановлення ознак речовин та засобів, що утворюють предмет злочину за ст. 307 КК України, а також виявлення проблем кваліфікації, пов'язаних із зазначеним предметом, та пошук шляхів їх вирішення.

Стан розробки проблеми. Питання предметів злочину у сфері здоров'я населення загалом й предметів злочину, передбаченого ст. 307 КК України, зокрема, вивчали у своїх працях такі дослідники, як С. Н. Арешкіна, В. А. Бублейник, А. О. В'яземська, І. О. Доброрез, Т. М. Клименко, О. В. Козаченко, В. Б. Малінін, Н. А. Мірошниченко, А. А. Музика, В. М. Смітєнко, С. О. Сорока, Є. В. Фесенко та ін. Разом із тим попри активну увагу дослідників деякі питання, пов'язані із зазначеними предметами, залишаються невирішеними ані в теорії, ані у правозастосовній практиці.

Виклад основного матеріалу. Із предметом злочину у теорії кримінального права пов'язана низка проблем, зокрема, щодо його визначення, змісту, місця у складі злочину. І все ж таки більшість науковців погоджуються, що на рівні загального складу злочину предмет є факультативною ознакою об'єкта злочину. Разом із тим, якщо він названий або безпосередньо впливає зі змісту тієї або іншої кримінально-правової норми, його слід вважати обов'язковою ознакою певного складу злочину.

Щодо визначення предмета злочину існує різноманіття поглядів. Загалом вбачається, що позиції із цієї проблеми у кримінально-правовій науці можна поділити на: 1) підхід, за якого предмет злочину виражається через

вказівку на наявність у нього певних властивостей; 2) підхід, за якого предмет визначається через поведінку винного щодо нього; 3) змішаний підхід.

Зокрема, в рамках першого підходу В. Я. Тацій вважає, що предметом злочину є «будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність в діях особи ознак конкретного складу злочину»².

Що стосується другого підходу, на переконання М. І. Бажанова, предмет злочину – це та річ (фізичне утворення) матеріального світу, поводження з якою закон пов'язує з певною кваліфікацією злочину, а відтак, і з кримінальною відповідальністю³. У свою чергу, Є. В. Фесенко вважає, що предмет злочину являє собою матеріалізовані утворення, безпосередньо впливаючи на які шляхом вилучення, створення, знищення або зміни їх вигляду чи правового режиму тощо, винний посягає на цінності, що охороняються законом. Водночас дослідник наголошує, що предметом злочину може виступати матеріальне благо і тільки ті матеріальні утворення, що можна віднести до цінностей, охоронюваних кримінальним законодавством⁴. За іншою позицією предметом злочину є речі матеріального світу, впливаючи на які, особа посягає на блага, що належать суб'єктам суспільних відносин⁵.

Прибічники змішаного підходу А. А. Музика та Є. В. Лашук визначають предмет злочину як факультативну ознаку об'єкта злочину, що набуває прояву в матеріальних цінностях (які можуть бути сприйняті органами чуття людини або бути зафіксованими спеціальними технічними засобами), стосовно яких та шляхом безпосереднього впливу на які (або без нього) вчиняється злочин⁶.

² Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. С. 89.

³ Бажанов М. И. Уголовное право Украины: Общая часть: Конспект лекций. Днепропетровск: Пороги, 1992. С. 33.

⁴ Фесенко Є. В. Цінності як об'єкт злочину. *Право України*. 1999. № 6. С. 77.

⁵ Андрусів Г. В., Андрушко П. П., Бенківський В. В. та ін. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник для студентів юридичних вузів і факультетів / за ред. П. С. Матишевського та ін. – Київ: Юрінком Інтер, 1997. С. 131.

⁶ Музика А. А., Лашук Є. В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2011. С. 110.

На нашу думку, слід приєднатися до третього підходу, зокрема до позиції А. А. Музики та Є. В. Лащука, що найбільш повно відбиває ознаки предмета злочину.

Предмет досліджуваного діяння прямо названий у диспозиції норми ст. 307 КК. Ним є наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги. Поняття та ознаки цих предметів наводяться в Законі України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 р. За ст. 1 цього Закону наркотичні засоби – речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (далі – Переліку). Психотропні речовини – речовини природні чи синтетичні, препарати, природні матеріали, включені до Переліку. Аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин – заборонені до обігу на території України речовини синтетичні чи природні, не включені до Переліку, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють.

Наркотичні засоби та психотропні речовини передбачені у відповідних списках перших трьох таблицях Переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770. Перелік періодично змінюється у зв'язку з доповненням його новими видами речовин. Тим не менше, сьогодні в світі спостерігається стійка тенденція до виробництва нових наркотиків та психотропів. Причому попит на такі речовини, що продаються за рецептами як медичні препарати, зростає. І це зводить нанівець зусилля світового співтовариства у боротьбі зі зниженням вживання найпоширеніших наркотиків. Деякі з них створюються з абсолютно новим хімічним складом в обхід закону. Таким чином, держава завжди перебуває на крок позаду тих осіб, які займаються наркобізнесом.

У науковій літературі щодо предмета злочину виділяють загальні ознаки (фізичні, соціальні та юридичні) й, окрім того, спеціальні ознаки, що мо-

жуть бути властиві предметам окремих злочинів. Зокрема, фізичні ознаки віддзеркалюють природні властивості предмета (матеріальність, кількість, якість, форму, стан, структуру); соціальні ознаки відбивають значення предмета для людини, суспільства й є результатом оцінки останніми такого предмета (вартість, безпечність/небезпечність для людини, функціональне призначення, позитивне/негативне значення для людини, приналежність окремій особі). Юридичні ознаки предмета злочину відображають його кримінально-правовий аспект, виражаючись у наявності злочину, що було вчинено через безпосередній вплив на матеріальні цінності та з їх приводу; у меті вплинути на бажаний для винного предмет; формі законодавчого визначення предмета у кримінально-правовій нормі (безпосередній або опосередкованій); факультативності предмета як ознаки складу злочину; підпорядкованості предмета об'єктові злочину⁷.

Досліджуючи предмет злочинів проти здоров'я населення, науковці ведуть мову про критерії (ознаки, аспекти), яким має відповідати той чи інший засіб або речовина для віднесення його до числа наркотичних (психотропних) або аналогів. При цьому виділяється різна їх кількість. Найбільш поширеною є позиція, за якою наркотичні засоби і психотропні речовини характеризуються єдністю чотирьох ознак: фізичної, юридичної, соціальної та медичної⁸.

Фізична ознака наркотичних засобів, психотропних речовин та аналогів, на переконання дослідників, виявляється в тому, що, як і будь-яка річ матеріального світу, наркотикам властиві певний фізичний вигляд та властивості, хімічна формула, агрегатний стан⁹. Таку позицію можна вважати типовою в науці. Водночас, на наш погляд, хімічну структуру наркотичного засо-

⁷ Музика А. А., Лащук Є. В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. С. 110–117.

⁸ Козаченко О. В. Поняття предмету наркотизму і його кримінально-правове значення: автореф. дис ... канд. юрид. наук. Одеса, 2000. С. 4–5.

⁹ Бублейник В. А. Кримінально-правова характеристика незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: навчально-практичний посібник. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2007. С. 25.

бу або психотропу слід розглядати як окрему спеціальну ознаку цих предметів злочину, про що мова йтиме далі.

Що стосується аналогів, вбачається, що ніяких відмінностей від наркотичних засобів або психотропних речовин у фізичній ознаці вони не мають.

Юридична ознака дещо по-різному тлумачиться авторами. Загалом усі погоджуються, що вона виражається в нормативно закріпленому переліку наркотичних засобів і психотропних речовин¹⁰. Проте такі переліки існують як у внутрішньому законодавстві, так і в ратифікованих Україною міжнародних документах. У цій ситуації у деяких наукових джерелах підкреслюється, що засіб має бути віднесено до наркотичних або психотропних за поданням Комітету з контролю за наркотиками МОЗ України до Переліку¹¹; в інших зазначається, що відповідні засоби та речовини мають перебувати під міжнародним та внутрішньодержавним правовим контролем та бути внесеними до відповідних списків¹².

Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Наша держава підписала та ратифікувала Єдину конвенцію про наркотичні засоби 1961, а також Конвенцію про психотропні речовини 1971 р. із відповідними переліками, а тому, на нашу думку, наркотичні засоби та психотропні речовини мають бути віднесені до міжнародних або ж внутрішньодержавних переліків.

¹⁰ Козаченко О. В. Поняття предмету наркотизму і його кримінально-правове значення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. С. 5; Доброзез І. О. Кримінологічна характеристика та попередження незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. С. 34; Харьковський Е. Л. Уголовная ответственность за незаконный оборот наркотических средств и психотропных веществ / под ред. А. В. Наумова. Москва: Юрлитинформ, 2003. С. 76.

¹¹ Савченко А. В., Кісілюк Е. М., Процюк О. В. та ін. Кримінальне право. Особлива частина. Мультимедійний навчальний посібник. URL: https://www.naiu.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lec/T14/T14_P1.html (дата звернення: 10.11. 2017).

¹² Бублейник В. А. Кримінально-правова характеристика незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: навчально-практичний посібник. С. 27.

Щодо аналогів В. А. Бублейник наголошує, що в їх законодавчому визначенні юридичну ознаку викладено суперечливо: указано на заборону їх обігу в Україні при тому, що вони не включені до Переліку¹³. Як уже відмічалося, юридична ознака є загальною ознакою предмета злочину, тому вона має бути також притаманна й аналогам. На наш погляд, юридичною ознакою наркотичних засобів, психотропних речовин є ознака обмеженості (заборони) їх обігу та передбаченості їх у відповідних нормативних актах. У свою чергу, юридичною ознакою аналогів є ознака обмеженості (заборони) їх обігу, а також ознака передбаченості наркотичних засобів та психотропних речовин, що мають подібну хімічну структуру й властивості, у відповідних нормативних актах.

Соціальна ознака, з позиції О. В. Козаченка, віддзеркалює порушення стійких соціальних зв'язків осіб, які вживають наркотичні засоби або психотропні речовини, що спричиняє негативні наслідки для всього суспільства в цілому¹⁴. Дещо інший підхід підтримує А. Ю. Мартинович, на думку якого *соціальна ознака* полягає в тому, що в результаті незаконного обігу наркотичних засобів та психотропів їх немедичне вживання конкретними громадянами постійно зростає, в результаті чого виникає небезпека для здоров'я значної частини населення. Саме наявність такої небезпеки зумовлює необхідність установлення спеціального правового контролю за обігом наркотиків¹⁵. Із ним погоджується В. А. Бублейник, який підкреслює: зазначена ознака виражається в тому, що внаслідок багаторазового прийому цих засобів або речовин значною кількістю громадян вони набувають соціального значення.

¹³ Бублейник В. А. Кримінально-правова характеристика незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: навчально-практичний посібник. С. 27.

¹⁴ Козаченко О. В. Поняття предмету наркотизму і його кримінально-правове значення: автореф. дис ... канд. юрид. наук. С. 5.

¹⁵ Мартинович А. Ю. К вопросу об объекте и предмете преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ. *Сибирский Юридический Вестник*. Иркутск, 2002. № 3. URL: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1115061> (дата звернення: 10.11. 2017).

Тобто зловживання ними є загрозою здоров'ю населення саме через поширеність таких випадків¹⁶.

На наше переконання, визначати соціальну ознаку потрібно з урахуванням обох вищезазначених підходів, виразивши її через якісний і кількісний аспекти. Якісним аспектом є порушення стійких соціальних зв'язків осіб, які вживають наркотичні засоби або психотропні речовини; кількісним – масштабність немедичного вживання наркотиків; обидва аспекти також відбиваються у реальній загрозі заподіяння шкоди здоров'ю населення.

Окрім загальних ознак, кожен предмет вирізняється також низкою спеціальних ознак, притаманних предметам окремого виду або виключно предмету того чи іншого злочину. Спеціальні ознаки предметів злочину утворюють їх видову своєрідність, указують на функції, виконувані вказаними предметами в суспільних відносинах видового чи безпосереднього об'єкта злочину, а також обумовлені останнім і загалом залежать від них¹⁷.

Спеціальною ознакою предмета розглядуваного злочину у науковій літературі пропонують вважати *медичну ознаку*. Вона передбачає здатність наркотичних засобів при вживанні викликати спочатку стан ейфорії, заспокійливу, снодійну, знеболювальну чи збуджуючу дію, внаслідок чого виникає бажання отримати суб'єктивно приємне відчуття, а далі призводить до психічної й фізичної залежності, так званого «синдрому залежності», що згубно позначається на здоров'ї та житті споживача¹⁸. Таким чином, зловживання цими речовинами породжує психічну й фізичну залежність особи від них. Фізична залежність виражається у фізичному розладі – абстиненції, що з'являється внаслідок припинення введення певного засобу. Такі розлади є

¹⁶ Бублейник В. А. Кримінально-правова характеристика незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: навчально-практичний посібник. С. 27.

¹⁷ Дзюба Ю. П. Предмет злочину як ознака складу злочину: методологічні аспекти дослідження. *Вісник Академії адвокатури України*. Київ, 2009. № 1 (14). С. 273.

¹⁸ Клименко Т. М., Малинин В. Б. Уголовная ответственность за незаконный оборот наркотических, психотропных, ядовитых и иных сильнодействующих средств. Санкт-Петербург: МИЭП при МПА ЕВРАЗЭС, 2014. С. 14

специфічними для окремих видів наркотиків і можуть виражатися у загальній слабкості, роздратованості, страху, пригніченому настрої, розладі сну. Зазначені фізичні зміни й викликають в особи непереборне бажання продовжити вживати наркотичні речовини. Психічна залежність – це стан, за якого засіб зумовлює почуття задоволення та психічний підйом, внаслідок чого виникає потреба у періодичному поновленні чи постійному введенні засобу для відчуття задоволення або уникнення дискомфорту¹⁹.

На нашу думку, до спеціальних ознак предмета розглядуваного злочину можна відносити і *хімічну* ознаку. Відповідно до словника української мови «фізичний» означає, зокрема, «стосовний до будови, загальних властивостей та руху матерії; стосовний до предметів і явищ матеріального світу; матеріально відчутний, речовий»²⁰. Таким чином, вбачається, що фізична ознака стосується лише загальних кількісно-якісних параметрів того чи іншого засобу (речовини), агрегатного стану та властивостей. Натомість хімічний – стосовний до хімії як науки про склад, будову, властивості та перетворення речовин²¹. Хімічна ознака полягає у молекулярній структурі засобу (речовини), яка є підставою для визнання того або іншого предмета наркотичним засобом, психотропом (їх аналогом) та віднесення їх до Переліку. Молекулярна структура є індивідуальною ознакою наркотичних засобів, психотропів та їх аналогів, що відрізняє їх між собою. Зовнішнім виразом хімічної ознаки є хімічна формула, що являє собою вираження якісного й кількісного складу молекули речовини, записана хімічними знаками й коефіцієнтами²². Наприклад, у героїну формула має такий вигляд: $C_{21}H_{23}NO_5$, у кокаїну – $C_{17}H_{21}NO_4$, у кетаміну – $C_{13}H_{16}ClNO$ -HCL, а у ЛСД – $C_{20}H_{25}N_3O$ ²³.

¹⁹ Бублейник В. А. Кримінально-правова характеристика незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: навчально-практичний посібник. С. 25.

²⁰ Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 10.11. 2017).

²¹ Там само.

²² Там само.

²³ Баландин А., Баландина Л., Джанибеков В. Самые опасные наркотики. Москва, авт. изд., 2008. С. 12, 33, 71, 91.

Для встановлення виду, назви і властивостей наркотичного засобу, психотропної речовини або аналога, їх походження, способу виготовлення чи переробки, а також наявності наркотиковмісних рослин потрібні спеціальні знання, тому у кримінальних справах цієї категорії обов'язково має призначатися експертиза з цих питань²⁴.

У контексті поставленої мети цього дослідження варто приділити окрему увагу особливостям аналогів. Вбачається, що їх зазначення як предмета злочину у статтях 305, 306, 307, 308, 309 КК та відсутність нормативно закріпленого переліку аналогів являє собою по суті законодавчий дозвіл на застосування аналогії у кримінальному законодавстві. В. А. Бублейник справедливо зауважує, що знівельований юридичний критерій віднесення тих чи інших засобів і речовин до категорії наркотичних і психотропних ставить під сумнів легітимність цього предмета злочину²⁵.

У науковій літературі сформувалися дві позиції щодо розв'язання цієї проблеми. Прихильники першої точки зору пропонують закріпити на нормативному рівні перелік, в який мають увійти аналоги, створювані у відповідних науково-дослідних установах, а також відомі міжнародним органам, які здійснюють боротьбу з незаконним обігом виключених із цивільного обороту засобів і речовин (А. А. Майоров, В. Б. Малінін)²⁶. Прибічники другої позиції вважають за необхідне вирішити це питання через нормативне встановлення критеріїв віднесення певних речовин до числа наркотичних. Так, А. А. Музика, Н. А. Мірошніченко, В. А. Бублейник пропонують передбачити у спеціальному документі медико-юридичні критерії, що враховуватимуть

²⁴ Музика А. А., Доброрез І. О., Горох О. П. Злочини проти здоров'я населення: кримінологічна характеристика, аналіз складів злочинів, призначення покарання. Навчальний посібник / за заг. ред. Н. О. Гуторової. Сімферополь: Видавництво Кримнавчпеддержвидав, 2013. 168. С. 23–24.

²⁵ Бублейник В. А. Кримінально-правова характеристика незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: навчально-практичний посібник. С. 28.

²⁶ Майоров А. А., Малінін В. Б. Наркотики: преступность и преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. С. 109.

властивості певних речовин і ступінь їх впливу на організм людини²⁷. Іншу думку в межах другої позиції висловила А. О. В'яземська, яка, як уявляється, запропонувала відсотковий критерій. На її переконання, схожість хімічної структури можливо оцінити доволі точно у процентному співвідношенні й варто було б внести у формулювання закону нижню межу такої схожості, за рамками якої схожість оголошувалася б недостатньою для визнання речовини аналогом наркотичного засобу або психотропної речовини²⁸.

На наш погляд, слід приєднатися саме до прихильників другої позиції, адже ці критерії матимуть сталий характер порівняно зі списком аналогів, який потрібно буде періодично доповнювати. Водночас такий крок потребує комплексних досліджень науковців у галузі права, медицини та біології. Тим не менше це необхідно для забезпечення принципу законності при притягненні до кримінальної відповідальності осіб за злочини проти здоров'я населення.

Висновки. Розглянувши ознаки предмета досліджуваного злочину, можна підбити підсумок, що йому притаманні як загальні (фізична, юридична, соціальна), так і спеціальні (медична та хімічна) ознаки. На наше переконання, хімічну ознаку слід розглядати не як частину фізичної ознаки, а самостійно. Вона полягає в індивідуальній молекулярній структурі засобу (речовини), яка є підставою для визнання того або іншого предмета наркотичним засобом, психотропом (їх аналогом) та віднесення їх до Переліку.

На практиці виникають проблеми щодо кваліфікації незаконних дій з аналогами через їх зазначення як предмета злочину у ст. 305, 306, 307, 308, 309 КК та відсутність нормативно закріпленого переліку аналогів, що являє собою по суті законодавчий дозвіл на застосування аналогії у кримінальному законодавстві. На наш погляд, слід підтримати науковців, які пропонують

²⁷ Мирошніченко Н. А., Музыка А. А. Уголовно-правовая борьба с наркоманией. Киев – Одеса: Выща школа, головное изд-во, 1988. С. 47; Бублейник В. А. Кримінально-правова характеристика незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: навчально-практичний посібник. С. 30

²⁸ Вяземская А. А. Незаконный оборот наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов (угоовно-правовое исследование): дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2014. С. 22–23.

передбачити у спеціальному документі критерії, що враховуватимуть властивості певних речовин і ступінь їх впливу на організм людини.

Список використаних джерел

1. Андрусів Г. В., Андрушко П. П., Бенківський В. В. та ін. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник для студентів юридичних вузів і факультетів / за ред. П. С. Матишевського та ін. Київ: Юрінком Інтер, 1997. 512 с.
2. Бажанов М. И. Уголовное право Украины: Общая часть: Конспект лекций. Днепропетровск: Пороги, 1992. 168 с.
3. Баландин А., Баландина Л., Джанибеков В. Самые опасные наркотики. Москва, авт. изд., 2008. 105 с.
4. Бублейник В. А. Кримінально-правова характеристика незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: навчально-практичний посібник. Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ 2007. 152 с.
5. Вяземская А. А. Незаконный оборот наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов (уголовно-правовое исследование): дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2014. 260 с.
6. Дзюба Ю. П. Предмет злочину як ознака складу злочину: методологічні аспекти дослідження. *Вісник Академії адвокатури України*. Київ, 2009. № 1 (14). С. 273–274.
7. Доброрез І. О. Кримінологічна характеристика та попередження незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. 239 с.
8. Клименко Т. М., Малинин В. Б. Уголовная ответственность за незаконный оборот наркотических, психотропных, ядовитых и иных сильнодействующих средств. Санкт-Петербург: МИЭП при МПА ЕВрАзЭС, 2014. 264 с.
9. Козаченко О. В. Поняття предмету наркотизму і його кримінально-правове значення : автореф. дис ... канд. юрид. наук. Одеса, 2000. 19 с.
10. Майоров А. А., Малинин В. Б. Наркотики: преступность и преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 290 с.
11. Мартынович А. Ю. К вопросу об объекте и предмете преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ. *Сибирский Юридический Вестник*. Иркутск, 2002. № 3. URL: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1115061> (дата звернення: 10.11. 2017).

12. Мирошниченко Н. А., Музыка А. А. Уголовно-правовая борьба с наркоманией. Киев – Одеса: Выща школа, головное изд-во, 1988. 298 с.

13. Музыка А. А., Лащук Є. В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2011. 192 с.

14. Музыка А. А., Доброрез І. О., Горох О. П. Злочини проти здоров'я населення: кримінологічна характеристика, аналіз складів злочинів, призначення покарання. Навчальний посібник / за заг. ред. Н. О. Гуторової. Сімферополь: Видавництво Кримнавчпеддержвидав, 2013. 168 с.

15. Официально в Украине проживает 500 тыс. наркоманов. *Ежедневная интернет-газета Утро.ua*. 20.09.2017 р. URL: http://www.utro.ua/ru/zhizn/ofitsialno_v_ukraine_prozhivaet_500_tys_narkomanov_4a07d9d9028d0 (дата звернення: 10.11. 2017).

16. Савченко А. В., Кісілюк Е. М., Процюк О. В. та ін. Кримінальне право. Особлива частина. Мультимедійний навчальний посібник. URL: https://www.naiuu.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lekc/T14/T14_P1.html (дата звернення: 10.11. 2017).

17. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 10.11. 2017).

18. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.

19. Фесенко Є. В. Цінності як об'єкт злочину. *Право України*. 1999. № 6. С. 75–78.

20. Харьковский Е. Л. Уголовная ответственность за незаконный оборот наркотических средств и психотропных веществ / под ред. А. В. Наумова. Москва: Юрлитинформ, 2003. 216 с.

Мокляк С. В. Предмет преступления, предусмотренного ст. 307 УК Украины

В статье исследуются виды, признаки и особенности правового регулирования предметов преступления, предусмотренного ст. 307 УК Украины (незаконное производство, изготовление, покупка, хранение, перевозка, пересылка либо сбыт наркотических средств, психотропных веществ либо их аналогов). Освещаются проблемы квалификации, связанные с указанными предметами.

Ключевые слова: *преступление, хозяйственная деятельность, криминализация, декриминализация, стратегия, законодательство об уголовной ответственности.*

Mokliak S. V. The subject of the crime envisaged in the Art. 307 of the Criminal Code of Ukraine

The article deals with the types, characteristics and features of legal regulation of the subjects of the crime envisaged by Art. 307 of the Criminal Code of

Ukraine (illegal production, making, purchasing, storage, transportation, sending or sale of narcotics, psychotropic substances or their analogues). The issues of qualification related to the specified subjects are covered.

Key words: *crimes against the health of population, the subject of crime, narcotics, psychotropic substances, analogues.*

УДК 343.35

Н. В. Нетеса,

канд. юрид. наук, вчений секретар
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України

ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ – КЕРІВНИКА КОЛЕГІАЛЬНОГО ОРГАНУ

У статті визначається зміст діяння у складі зловживання владою або службовим становищем, а також розглядаються окремі питання притягнення до кримінальної відповідальності за цей злочин службової особи – керівника за діяння, вчинені у складі колегіального органу.

Ключові слова: зловживання владою, зловживання службовим становищем, службова особа, колегіальний орган, всупереч інтересам служби.

Зловживання владою або службовим становищем є одним із найпоширеніших злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, підтвердженням чого є офіційні відомості Генеральної прокуратури України. Так, якщо у 2014 р. за ознаками ст. 364 Кримінального кодексу України (далі – КК) було обліковано 1975 суспільно небезпечних діянь, то у 2015 р. їх кількість досягла 2238, а в 2016 р. – 2331. При цьому поступово збільшується й їх питома вага у структурі злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (з 16,5 % у 2014 р. до 22,8 % у 2016 р.), внаслідок чого цей злочин стабільно посідає друге за поширеністю місце у структурі всіх облікованих злочинів цієї групи після службового підроблення. При цьому слід відмітити, що показники щодо засудження осіб за ст. 364 КК різко знижуються (якщо у 2014 р. засуджено 80 осіб, у 2015 р. – 43, то у 2016 р. – лише 22 особи). Вочевидь, що причина такої негативної тенденції в тому числі пов'язана зі складністю встановлення ознак складу зловживання владою або службовим становищем, законодавчими новелами

останніх років та в цілому з недостатньою розробкою окремих теоретичних положень щодо питання кримінальної відповідальності за цей злочин.

Слід зазначити, що значний внесок у дослідження кримінально-правової характеристики зловживання владою або службовим становищем був зроблений такими науковцями, як П. П. Андрушко, Г. М. Анісімов, В. І. Борисов, О. О. Дудоров, В. М. Киричко, М. І. Мельник, О. Я. Светлов, А. А. Стрижевська, М. І. Хавронюк, В. Г. Хашев та ін. Втім чимало питань і до сьогодні залишається достатньо дискусійними, зокрема, питання щодо співвідношення зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових повноважень. Проблема особливо загострилася після того, як у 2014 р. були внесені зміни до ст. 365 КК шляхом уточнення суб'єкта відповідальності за перевищення влади або службових повноважень – лише працівник правоохоронного органу. Невирішеним також залишається питання щодо розуміння змісту суспільно небезпечних наслідків, а саме чи охоплюється поняттям «істотна шкода» тільки пряма дійсна шкоди чи також упущена вигода, і чи може ця шкода, виходячи з нинішньої редакції примітки 3 до ст. 364 КК, мати нематеріальний вимір. Крім того, окремі аспекти кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем сьогодні є практично не розробленими, зокрема, питання правомірності притягнення до кримінальної відповідальності за цей злочин службових осіб – керівників колегіальних органів у випадках прийняття останніми колегіальних рішень у межах своєї компетенції, що останнім часом набуло достатнього поширення у правозастосовній діяльності.

Отже, **метою** цієї статті є визначення змісту діяння у складі зловживання владою або службовим становищем, встановлення його співвідношення з перевищенням влади або службового становища, а також розгляд питань, пов'язаних із можливістю притягнення до кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 364 КК, службової особи – керівника за діяння, вчинені у складі колегіального органу.

У теорії кримінального права загально визнаним є те, що суспільно небезпечне діяння у складі зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК) передбачає дві обов'язкові умови, за наявності яких можлива кримінальна відповідальність за цією статтею: по-перше, це використання владних повноважень або службового становища; по-друге, це здійснення діяння всупереч інтересам служби. Що стосується першої з указаних умов – *використання владних повноважень або службового становища*, то до внесення змін до ст. 365 КК¹ в частині звуження кола осіб, що можуть бути суб'єктами перевищення влади або службових повноважень, вважалося, що *використання влади чи службового становища* (ст. 364 КК) охоплює діяння, що вчинене службовою особою публічного права *в межах своєї компетенції*, тобто діяння, пов'язане з власними повноваженнями, та діяння, зумовлене авторитетом посади цієї особи, її значущістю, впливовістю та тими можливостями, які вона набуває завдяки займаній посаді чи здійснюваній службовій діяльності»². Проте після цих законодавчих змін згідно з положеннями нині чинної редакції ст. 364 КК використання влади або службових повноважень набуло ширшого змісту і включає діяння, вчинене не лише в *межах* прав і обов'язків, якими наділена службова особа, а й вчинення службовою особою діяння *поза межами своїх повноважень*, у тому числі з явним виходом за ці межі (так зване перевищення влади або службових повноважень). Останнє відповідно до положень теорії кримінального права та судової практики наявне у разі вчинення діянь: а) які входять до компетенції будь-якої іншої, а не цієї службової особи – є компетенцією вищестоящої службової особи чи службової особи іншого відомства; б) виконання яких можливе лише за наявності особливих і відсутніх у даному випадку умов – в особливих випадках, з особливого дозволу або з додержанням особливого порядку; в) які могли

¹ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції: Закон України від 21.02.2014 р. № 746-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 12. Ст. 188.

² Тютюгін В. І., Гродецький Ю. В., Гізімчук С. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: навч.-практ. посіб. Харків: Право, 2014. С. 7–8.

бути здійснені лише колегіально, тоді як винний вчинив їх одноособово; г) які ніхто не має права виконувати або дозволяти (п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня 2003 р. № 15).

Конкретні види зловживання владою або службовим становищем можуть бути різними залежно від того, в якій сфері суспільного життя воно вчиняється. Зокрема, якщо йдеться про зловживання осіб, що уповноважені на виконання функцій місцевого самоврядування, то найбільш типовими серед них є: неправомірне втручання в діяльність інших органів місцевого самоврядування або посадових осіб; неправомірне сприяння призначенню на посаду особи, яка не має переваг перед іншими кандидатурами на цю посаду; неправомірне сприяння фізичним та юридичним особам у надання переваг у зв'язку з підготовкою нормативно-правових актів та прийняттям певних рішень тощо. Але в будь-якому разі всі ці факти мають бути доведеними, адже наявність в особи можливості здійснити такі дії унаслідок посади, що обіймається, ще не є достатньою підставою для поставлення їх їй у провину. Тому для розв'язання проблеми про те, чи мало місце зловживання владою або службовим становищем, а тим більше, чи мала місце така його форма, як перевищення влади чи службових повноважень, необхідно з'ясувати компетенцію службової особи, що визначається низкою законів та підзаконних нормативно-правових актів (у тому числі постановами, наказами, розпорядженнями, статутними документами, посадовими інструкціями тощо), і зіставити її з учиненими діями.

Особливої актуальності у цьому зв'язку набуває питання розмежування компетенції *одноособових* службових осіб та *колегіальних органів*, адже на сьогоднішні достатнього поширення набули випадки намагання правоохоронних органів притягнути до кримінальної відповідальності окремих службових осіб за рішення, прийняті колегіальними органами державної влади, місцевого самоврядування, а також окремих юридичних осіб, посилаючись

на те, що вони нібито діють від імені колегіального органу і мають можливість впливати на прийняття ним рішень.

Насамперед слід зазначити, що, як справедливо наголошують П. П. Андрушко та А. А. Стрижевська, для вирішення питання про можливість притягнення до кримінальної відповідальності за зловживання такою службовою особою своїм службовим становищем необхідно чітко визначити та вказати у процесуальних документах, до якої саме категорії (виходячи з характеру виконуваних нею функцій) належить службова особа у зв'язку з учиненням нею діянням, оскільки зайняття певної посади може бути пов'язане з виконанням і функцій представника влади чи місцевого самоврядування, і організаційно-розпорядчих, і адміністративно-господарських обов'язків³. І, дійсно, керівники тих чи інших органів, установ, підприємств та організацій в силу займаної посади одночасно виконують декілька функцій. Наприклад, сільський (селищний, міський) голова водночас є і носієм владних повноважень (як представник органу місцевого самоврядування), коли вступає у взаємовідносини з іншими, не підпорядкованими йому по службі юридичними й фізичними особами, та приймає рішення, що є обов'язковими для них (виконує так звані *зовнішні функції*), і наділений *внутрішніми функціями* – організаційно-розпорядчими, які він виконує, організовуючи роботу, наприклад, місцевої ради чи її виконавчого комітету, та адміністративно-господарськими, які він здійснює під час управління чи розпорядження майном. Проте з факту наділення керівника відповідного органу низкою внутрішніх функцій (а так само з авторитету займаної ним посади) автоматично не впливає, що за ним залишається вирішальне слово при прийнятті цим органом колегіальних рішень. Це зумовлено тим, що, по-перше, у більшості випадків під час здійснення колегіальним органом (наприклад, відповідною місцевою радою) своїх повноважень, що належать до його виключної компете-

³ Андрушко П. П., Стрижевська А. А. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 Кримінального кодексу України): кримінально-правова характеристика. *Вісник Верховного Суду України*. 2005. № 2 (54). С. 27.

нції як колегіального органу, керівник такого органу має абсолютно рівні з іншими його членами повноваження, тобто є рядовим його членом, участь якого у голосуванні за прийняття такого рішення є юридично рівнозначною, свого роду паритетною, участі інших учасників. По-друге, авторитет посади, яку обіймає службова особа, не можна визнавати самостійним (а тим більше визначальним) критерієм для розв'язання питання про притягнення до кримінальної відповідальності керівника за рішення колегіального органу, оскільки авторитет посади характеризує фактичні відносини між певною особою, яка має службові повноваження, та особами, стосовно яких ці повноваження здійснюються⁴, що засновані на особистісних ділових якостях такої службової особи.

Не викликає сумнівів, що як зловживання владою чи службовим становищем (у тому числі як їх перевищення) необхідно кваліфікувати одноособові діяння службової особи, що полягають у такому: 1) службова особа одноособово вчиняє ті дії, які можна вчинити лише за рішенням колегіального органу, фактично ігноруючи його наявність (наприклад, певне питання взагалі не виноситься на колегіальний розгляд); 2) рішення колегіального органу фальсифікується, і дії вчиняються нібито на основі колегіального рішення; 3) члени колегіального органу вводяться в оману і приймають «бажане» для службової особи рішення, не знаючи фактичних обставин справи; 4) дії вчиняються всупереч рішенню колегіального органу⁵. Але тут цілком логічно постає питання про правову оцінку ситуації, коли рішення приймається саме колегіальним органом відповідно до його компетенції, а керівник цього органу при прийнятті такого рішення виступає, як уже зазначалося, його рядовим членом і в силу своїх службових обов'язків має підписати колективне рішення, що є необхідною умовою для введення його в дію. Вбачається, що вирішення цього питання має залежати принаймні від характеру самого рішення

⁴ Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію. Харків: Право, 2013. 424 с.

⁵ Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2006. С. 284.

(є воно остаточним чи має лише дорадчий характер) та від дотримання при прийнятті колегіального рішення всіх процедурних вимог (зокрема, винесення відповідного питання на розгляд колегіального органу з попереднім його візуванням та погодженням з боку відповідних підрозділів органу, установи, організації чи підприємства, що має підтверджуватися документально).

Вочевидь, що у разі, коли рішення колегіальних органів є остаточними і прийняті з дотриманням передбачених законом процедур, а їх керівник лише втілює їх у дію своїм підписом, питання про притягнення його до кримінальної відповідальності взагалі не має виникати, адже презюмується, що такі рішення є правомірними, якщо інше не доведено у встановленому законом порядку. У протилежному разі, якщо рішення приймається колегіальним органом в інтересах певних осіб неправомірно і цей факт є доведеним, то за таких умов має ставитися питання про притягнення до відповідальності не його керівника одноособово, а кожного з учасників такого органу, який голосуванням чи в інший спосіб сприяв його прийняттю, тобто про вчинення злочину у співучасті з доведенням внеску кожного співучасника у спільний для всіх злочинний результат.

Такий підхід до розв'язання розглядуваної проблеми цілком відповідає одному з фундаментальних принципів кримінального права та законодавства – принципу особистої та винної відповідальності, сутність якого полягає в тому, що лише особа, яка вчинила злочин, може нести кримінальну відповідальність за нього і підлягати покаранню, яке є однією з головних форм реалізації цієї відповідальності, а саме покарання має персональний, особистий характер. Притягнення до відповідальності за дії інших осіб у вітчизняному кримінальному праві не допускається. А це означає, якщо суспільно небезпечне діяння вчинене множинністю суб'єктів, то це потребує доведення спільності та узгодженості їх дій як співучасників, а якщо цей факт не доведений, то особа не може нести відповідальність за рішення, яке приймалося колегіально. Крім того, особа підлягає кримінальній відповідальності лише за ті су-

спільно небезпечні діяння та його суспільно небезпечні наслідки, стосовно яких встановлено її вину (ч. 2 ст. 2 КК). Саме тому випадки, коли неправомірне рішення приймається колегіальним органом, який згідно з чинним кримінальним законодавством не може бути суб'єктом злочину, а до кримінальної відповідальності притягається службова особа, яка підписує рішення цього колегіального органу через покладені на неї обов'язки, слід розцінювати як пряме порушення принципу особистої та винної відповідальності. Ще раз підкреслимо, що кожна особа має нести відповідальність лише за власні дії, а отже, у разі визнання колективного рішення незаконним, має ставитися питання про відповідальність кожної фізичної особи за дії, вчинені нею особисто у складі комісії, ради тощо. При цьому визначення ролі будь-якого з учасників колегіального органу потребує обґрунтування ускладненого причинного зв'язку, який, як зазначає В. О. Навроцький, має встановлюватися спочатку між діями окремих учасників і прийнятим колегіально рішенням, а вже потім між цим рішенням та наслідками, що настали⁶. У разі якщо таке, визнане незаконним, рішення ґрунтувалося на попередніх рішеннях інших уповноважених органів, то спочатку треба встановлювати відповідальність для осіб, що брали участь у прийнятті таких попередніх, так би мовити, преюдиційних рішень.

Що стосується можливості керівника зупинити рішення, прийняте колегіальним органом (на що нерідко посилаються правозастосувачі, які намагаються обґрунтувати притягнення до кримінальної відповідальності такого керівника), то, як свідчить аналіз нормативно-правових актів, це здебільшого є правом керівника відповідного органу, а не його обов'язком, яке до того ж може застосовуватися лише за наявності виключних обставин та лише з наведенням обґрунтованих підстав. Так, відповідно до частин 4–5 ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» рішення сільської, селищної, міської ради у п'ятиденний строк з моменту його прийняття *може бути*

⁶ Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. С. 286.

зупинено сільським, селищним, міським головою і внесено на повторний розгляд відповідної ради із обґрунтуванням зауважень. При цьому рада зобов'язана у двотижневий строк повторно розглянути рішення й якщо вона відхилить зауваження сільського, селищного, міського голови і підтвердить попереднє рішення двома третинами депутатів від загального складу ради, воно набирає чинності. Більше того, в окремих випадках керівник колегіального органу взагалі позбавлений можливості зупинити рішення, прийняте колегіально, наприклад, голова колегії суддів повинен підписати судові рішення незалежно від власної позиції, якщо за нього проголосувала більшість членів судової колегії. Якщо ж його особиста позиція не співпадає з думкою більшості суддів, то він може викласти її у вигляді окремої думки, але не підписати прийняте рішення він не має права. Наведене дозволяє припустити, що керівник за відсутності інших підстав не може нести відповідальності за те, що не скористався правом зупинити рішення колегіального органу, тоді як зловживання цим правом, навпаки, може стати підставою для притягнення його до відповідальності, у тому числі й кримінальної.

Таким чином, службова особа не може нести персональну кримінальну відповідальність за рішення колегіального органу навіть тоді, коли вона є його керівником. Факт участі у прийнятті такого рішення як рядового члена з подальшим його візуванням для приведення в дію не дає підстав для визнання службової особи, яка в силу своїх посадових обов'язків підписала колегіально прийняте рішення, одноособовим виконавцем службового злочину, оскільки під час прийняття такого рішення її голос є рівним серед рівних, а під час підписання таке рішення має для неї не дорадчий, а обов'язковий характер.

Водночас установлення зв'язку між конкретно вчиненим діянням і можливостями службовою особи є недостатнім для застосування ст. 364 КК. Ще однією необхідною умовою настання кримінальної відповідальності за ст. 364 КК є встановлення того, що діяльність (бездіяльність) службової особи здійснюється *всупереч інтересам служби*. Зміст цієї ознаки полягає в то-

му, що службова особа діє всупереч тим цілям, завданням, для досягнення і реалізації яких вони їй надані⁷, тобто порушує інтереси, яких вона повинна дотримуватися. Із цього випливає, що для доведення винуватості особи у вчиненні цього злочину необхідно чітко встановити, чиї конкретно інтереси (окремих громадян, їх об'єднань, юридичних осіб, суспільства чи держави) були порушені і в чому це виявилось. А оскільки поняття «всупереч інтересам служби» є оціночним, то і вирішення питання про те, чи суперечила діяльність службової особи інтересам служби, за справедливим твердженням П. П. Андрушка та А. А. Стрижевської, потребує комплексного підходу, що передбачає врахування всіх інтересів, які зачіпаються вчинюваним діянням, оскільки відомо, що інтереси окремих громадян можуть не збігатися з інтересами інших фізичних та юридичних осіб, а тим більше з інтересами суспільства та держави, причому на практиці нерідко трапляється конфлікт цих інтересів⁸. Отже, для визнання того, що службова особа діяла всупереч інтересам служби, недостатньо простої констатації заподіяння майнової шкоди державі у певному розмірі. У цьому випадку треба враховувати законодавчо визначений пріоритет певних інтересів (співвідношення приватних (особистих та колективних), суспільних та державних інтересів у певній сфері суспільного життя), а також співставлення шкоди, заподіяної певним законним інтересам, та шкоди, яка могла бути заподіяна іншим конкретним охоронюваним інтересам.

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що розв'язання дискусійних питань притягнення до кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем неможливе без застосування комплексного підходу, який передбачає не лише встановлення наявності двох обов'язкових умов та-

⁷ Анісімов Г. М. Особливості кваліфікації злочинів, що вчиняються шляхом зловживання службовим становищем. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 2 (3). С. 257. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/visnik_yg/3/21.pdf (дата звернення: 15.09.2017).

⁸ Андрушко П. П., Стрижевська А. А. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 Кримінального кодексу України): кримінально-правова характеристика. *Вісник Верховного Суду України*. 2005. № 1 (53). С. 33.

кої відповідальності (використання службовою особою владних повноважень або службового становища та здійснення нею діяння всупереч інтересам служби), а й чіткого розмежування одноособової компетенції службових осіб та компетенції колегіальних органів, а також урахування співвідношення суспільних і приватних інтересів та відповідно до цього встановлення пріоритету одних із них, виходячи з важливості охоронюваних суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Андрушко П. П., Стрижевська А. А. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 Кримінального кодексу України): кримінально-правова характеристика. *Вісник Верховного Суду України*. 2005. № 1 (53). С. 32–36.
2. Андрушко П. П., Стрижевська А. А. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 Кримінального кодексу України): кримінально-правова характеристика. *Вісник Верховного Суду України*. 2005. № 2 (54). С. 26–35.
3. Анісімов Г. М. Особливості кваліфікації злочинів, що вчиняються шляхом зловживання службовим становищем. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 2 (3). С. 250–268. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/visnik_yg/3/21.pdf (дата звернення: 15.09.2017).
4. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію. Харків: Право, 2013. 424 с.
5. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції: Закон України від 21.02.2014 р. № 746-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 12. Ст. 188.
7. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 р. № 15. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03> (дата звернення: 06.08.2017).
8. Тютюгін В. І., Гродецький Ю. В., Гізімчук С. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: навч.-практ. посіб. Харків: Право, 2014. 232 с.

Нетеса Н. В. Об уголовной ответственности за злоупотребление властью или служебным положением должностного лица – руководителя коллегиального органа

В статье определяется содержание деяния в составе злоупотребления властью или служебным положением, а также рассматриваются отдельные вопросы привлечения к уголовной ответственности за это преступление должностного лица – руководителя за действия, совершенные в составе коллегиального органа.

Ключевые слова: *злоупотребление властью, злоупотребление служебным положением, должностное лицо, коллегиальный орган, вопреки интересам службы.*

Netesa N. V. On Some Issues of Criminal Liability for Abuse of Power or Official Position an Official – Head of Collegial Body

The article defines the content of the act at corpus delicti of the abuse of power or official position, and also examines some issues of criminal liability for this crime of official – head for the acts committed as part of a collegial body.

Key words: *abuse of power, abuse of official position, official, collegial body, contrary to the official in.*

УДК 343.92

В. В. Бойко,
аспірантка кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МІСТО» У КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЯЖКОЇ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ В УКРАЇНІ

У статті на прикладі тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи досліджується проблема відсутності визначення поняття міста як кримінологічно важливого об'єкта у системі запобігання злочинності. Наводиться авторське розуміння цього феномена та окреслюються перспективи використання у кримінології поняття «місто».

***Ключові слова:** місто, особливо велике місто, насильницька злочинність, тяжка насильницька злочинність проти життя та здоров'я особи.*

Постановка проблеми. Останніми роками в Україні дуже гостро стоїть проблема протидії злочинності на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць. Українські вчені значну увагу приділяють дослідженню злочинності на рівні країни, області та окремих міст. Водночас у сучасній науці спостерігається невизначеність категоріально-понятійного апарату, пов'язаного з таким феноменом, як «місто». Це породжує невиправдане розмивання границь кримінологічних досліджень і серйозно ускладнює отримання системних знань про закономірності злочинності, в тому числі й тяжкої насильницької проти життя та здоров'я особи, у межах міських територіально-просторових систем, які, до речі, є достатньо динамічними, постійно змінюючись унаслідок процесів урбанізації, агломерації, міграції населення, анонімності життя як визначальної риси міського спілкування, підвищених психологічних навантажень, здатних викликати чимало стресових ситуацій, тощо. Як відомо, перелічені процеси є вельми потужними чинниками у детермінації насильницької злочинності, зокрема, тяжких її проявів проти життя та здоров'я особи.

До цього часу у кримінологічній науці так й не вдалося сформулювати власного визначення поняття «місто». Тому під час звернення до цього феномена як певної територіально-просторової системи, що уражена тими чи іншими кримінальними проявами, постійно виникає необхідність звертатися до відповідних визначень, що мають місце в інших галузях знань. Однак наявне розмаїття у цих галузях знань стосовно визначення міста все одне не сприяє чіткості й усталеності у розумінні останнього як поняття, що наповнюється суто кримінологічним змістом, як відповідного об'єкта запобіжного впливу під час опрацювання системи заходів протидії злочинним проявам. Тому існує нагальна потреба у ґрунтовному дослідженні міста як відповідної територіально-просторової системи із притаманними йому рисами та ознаками.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Істотний внесок у розв'язання проблеми насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи свого часу зробили такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як С. М. Абельцев, Ю. М. Антонян, С. В. Бородин, М. Ю. Валуйська, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, А. І. Долгова, І. М. Даньшин, В. Є. Емінов, О. М. Костенко, В. М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнецова, А. В. Наумов, В. С. Овчинський, Е. П. Побегайло, Є. Г. Самовичев, О. Б. Сахаров, О. М. Храмцов та ін. Водночас дослідження перелічених учених проводилися без урахування особливостей населених пунктів за чисельністю мешканців, що проживають у них, без звернення до специфіки злочинних проявів саме у містах, у тому числі у тих, що віднесено до великих та особливо великих. Крім того, кримінологічний аналіз цього виду злочинності сьогодні слід проводити з огляду на той факт, що за багато років незалежності України злочини проти життя та здоров'я особи вийшла на друге місце у структурі загальної злочинності, сягаючи відмітки 10 %. При цьому лише в обласних центрах в останні три роки вчиняється 37–38 % умисних убивств та 30–32 % тяжких тілесних ушкоджень від числа усіх облікованих діянь, що отримали правову кваліфікацію за статтями 115 і 121 КК України.

Що стосується раніше проведених досліджень із питань кримінологічної географії та аналізу регіональних особливостей злочинності, зокрема, й насильницької проти життя та здоров'я особи, то необхідно згадати наукові праці учених минулого (Р. Гарофало, Е. Дюркгейм, А. Кетле, Ч. Ломброзо, Є. М. Тарановський та ін.) та учених останньої треті ХХ ст. і сучасності (С. М. Алфьоров, А. М. Бабенко, В. О. Берзін, І. Г. Богарирьов, Р. С. Веприцький, В. О. Уткін, А. О. Габіані, Р. Г. Гачечиладзе, В. І. Гладких, М. І. Дидебулідзе, В. В. Лунєєв, Г. М. Міньковський, М. С. Гуцерієв, І. П. Портнов, Е. Е. Раска, В. П. Філонов, І. М. Чекмарьова, В. І. Шакун, С. О. Шоткинов та ін.).

Наукові праці всіх перелічених учених, безумовно, заклали методологічне підґрунтя для дослідження тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи як в Україні у цілому, так і в розрізі окремих регіонів держави. Проте на теперішній час дедалі актуальним стає систематичний та комплексний аналіз тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи в Україні крізь призму поняття «місто», що, у свою чергу, потребує чіткого визначення належного категоріального апарату, серед якого неабияке значення має розкриття особливостей такої просторово-територіальної системи, як «місто».

Мета статті. Для розв'язання питання, що є предметом цієї публікації, виникає необхідність, по-перше, проаналізувати наявні в інших галузях знань підходи до визначення поняття «місто»; по-друге, сформулювати власне визначення поняття «місто» як об'єкта кримінологічної розвідки; по-третє, висвітлити важливість чіткого розуміння цього поняття для вивчення проблеми тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи як такої; по-четверте, окреслити подальші напрями дослідження, проведення якого потребуватиме звернення до розробленого нами термінологічного апарату.

Виклад основного матеріалу дослідження. За історичними даними та свідченнями вчених, перші міста на Землі з'явилися у VIII–VI тисячолітті до

н. е¹. Починаючи від давніх часів відчуття безпеки та законності ототожнювалося у людей із поняттям міста. У вихідному розумінні законність і безпека передбачають знаходження «за коном», тобто певним кордоном, межею що відділяє людину від будь-якої небезпеки. Протизаконність у наведеному контексті означає порушення встановлених кордонів – російською «преступление их», що і породжує небезпеку, а, отже, й злочин². Відповідно наявність лінії розмежування створювала перепони для вторгнення, а тому розглядалася як основа для об'єктивно-суб'єктивного стану безпеки³. Саме кордонами (парканом, околицями, стінами, межею тощо) місто історично відділялося та захищалося від зовнішніх загроз.

До «огорожі», «городу» зводиться, власне, й етимологія слова «місто». Традиційно тлумачення терміна «місто» так само пов'язувалося з ідеєю огорожі, захисту, укриття. За твердженням Т. П. Гусарової, природному хаосу та дикості протиставлявся архітектурно організований, упорядкований та олюднений простір, а захищена стінами територія міста означала панування права і порядку⁴.

Історичним і соціальним підґрунтям для виникнення інтересу до проблем злочинності у містах, у тому числі й насильницької, що включає так само тяжкі та особливо тяжкі злочини проти життя та здоров'я особи, стали буржуазні революції XVIII–XIX століть. Революційні події зруйнували старі уклади життя й феодальні порядки в країнах Європи, США, Латинської Америки, Японії й Російської імперії, зумовили прискорене становлення капіталістичних відносин, детермінували швидкий розвиток великих міст, породили

¹ Верменич Я. В. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2011. С. 16.

² Курчєев В. С., Свиридов И. В., Тюгашев Е. А. *Ното urbanus*: Мегаполис в зеркале криминологии: монография. Новосибирск: Новосиб. гос. ун-т, 2009. С. 169.

³ Там само.

⁴ Гусарова Т. П. Город и ландшафт. *Город в средневековой цивилизации Западной Европы*. – Москва: Наука, 1999. Т. 1: Феномен средневекового урбанизма. С. 142.

ли нові форми та види злочинності⁵. Згодом збільшення кількості злочинних проявів у містах, поява нових форм і видів насильницьких дій потребувало узагальнених знань про закономірності існування й відтворення чинників, що продукували злочинність.

Як уже зазначалося, відсутність у кримінології власного визначення поняття «місто» змушує під час вивчення злочинності саме у таких просторово-територіальних одиницях, як місто, звертатися до напрацювань інших наукових галузей, в яких наводиться тлумачення цього терміна. При цьому аналіз спеціалізованої літератури дозволив нам виділити близько 50 різних тлумачень поняття «місто». Залежно від наукової галузі вчені вкладають у тлумачення згаданого терміна відмінні за переліком, обсягом та змістом складові. Так, у *соціології* містом визнаються суспільно-просторові форми буття суспільства, що концентрують великий людський, виробничий, освітній, культурний, науково-технічний, управлінський та ін. потенціали⁶. У *містознавстві* під містом розуміється складна відкрита соціально-економічна територіальна система, що відзначається особливими гомеостатичними властивостями⁷. Дещо інше тлумачення наводиться у *державному управлінні*. Так, О. В. Бойко-Бойчук веде мову про місто як значний за розміром населений пункт, адміністративний, торговельний, промисловий і культурний центр. При цьому вчений розуміє місто як виокремлений природний простір, що містить штучні рукотворні простори (економічний, соціокультурний тощо) існування та життєдіяльності тери-

⁵ Докладніше див.: Бабенко А. М. Історичні та соціально-демографічні фактори відмінності злочинності в регіонах України. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2013. № 3 (54). С. 8–15; Бабенко А. М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання: дис. ... д-ра юрид. наук. – Харків, 2015. 515 с.; Всемирная история: учебник / под ред. Г. Б. Поляка, А. Н. Марковой. Москва: Культура и спорт, ИНТИ, 2000. С. 153–162 та ін.

⁶ Бакалова Л. Структурно-функціональна типологія міст як ефективний інструмент управління розвитком міста. *Управління сучасним містом*. 2007. № 1/12 (25–28). С. 184.

⁷ Богачов С. Перспективи розвитку містознавства як системи знань. *Місто, регіон, держава: економіко-правові проблеми містознавства: тези доповідей V міжнар. наук.-практ. конф., січень 2008 р. Схід. Спецвип.* 2008. № 1 (85). С. 8.

торіальної громади міста⁸. Ю. М. Попова в *економіці* містом визнає історично сформований населений пункт, що здійснює містоутворюючі та містообслуговуючі функції, є динамічною системою, в якій відтворюються економічні, соціальні, політичні, екологічні, демографічні та інші відносини⁹. У *соціально-економічній географії* містом вважається щільна, поселенська одиниця, яка вирізняється від подібних одиниць сформованим центром, де мешкає не аграрне населення, та яка, відтворюючи і реалізуючи свої спроможності до праці й суспільного життя, значно впливає на своє просторове оточення; до того ж ця поселенська одиниця, у свою чергу, сама може відчувати вплив останнього¹⁰. Схоже поняття наводиться у сучасній українській *географії*, де місто визначається як населений пункт із певною чисельністю населення, що виконує промислові, організаційно-господарські, управлінські, культурні, транспортні та інші функції, переважна більшість жителів якого зайнята поза сільським господарством¹¹. Із наведених вище визначень та ознак цілком очевидним є той факт, що представники різних наукових галузей не звертають увагу на першочергову, історично закладену функцію міста – створювати безпечні умови для життя у місті. Внаслідок цього й у містобудівній політиці сьогодні спостерігається відсутність практики врахування безпекової, іншими словами, кримінологічної складової розглядуваного феномена, а так само і відповідних похідних функцій життєдіяльності й розвитку міста. Отже, у контексті дослідження тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи важливою ознакою та системоутворюючим

⁸ Бойко-Бойчук О. Категорія «місто»: сутність, визначення. *Управління сучасним містом*. 2005. № 3–4. С. 47–59. Так само див.: Бойко-Бойчук О. В. Місто. *Енциклопедія державного управління: у 8 т.*; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова та ін. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. Т. 5: Територіальне управління. С. 177.

⁹ Попова Ю. М. Економічні аспекти визначення дефініції «місто». URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=55> (дата звернення: 27.08.2017).

¹⁰ Луніна В. Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття «місто» та його типології стосовно України. *Прометей*. 2013. № 1. С. 70; Родченко В. Б. Міські комплекси України: чинники та умови організації регулювання соціально-економічного розвитку: монографія. Донецьк: НАН України, Ін-т економіки промисловості, 2012. С. 31.

¹¹ Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до соціальної географії: навч. посіб. – Київ: Знання, 2000. С. 166.

елементом поняття і характеристики «міста» є й те, що воно має забезпечувати дотримання правопорядку та безпеку суспільних відносин і населення як такого від зовнішніх та внутрішніх кримінологічних загроз.

Станом на 2 січня 2017 р. в Україні нараховувалося 1345 міських поселень, із них 460 міст та 885 селищ міського типу, в тому числі два міста зі спеціальним адміністративним статусом, 185 міст обласного значення та 273 міста районного значення¹². Така велика кількість міст в Україні у межах дослідження міської тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи потребує певного їх упорядкування та класифікації.

За результатами аналізу спеціалізованої літератури (з регіональної економіки, містобудівництва, державного управління, соціально-економічної географії, демографії тощо) можна виділити чимало критеріїв і підстав класифікації і типології міст¹³. Однак, ураховуючи специфіку завдань науки кримінології, не всі з них доцільно використовувати під час дослідження кримінологічних особливостей тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи в особливо великих містах України.

З огляду на специфіку нашого об'єкта та предмета дослідження слід підкреслити, що під час кримінологічного аналізу тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у містах необхідно враховувати, що соціально-економічні процеси у відмінних за розміром, часом створення й характером містах, тобто у різних територіально-просторових системах, про-

¹² Адміністративно-територіальний устрій України. URL: <http://portal.rada.gov.ua> (дата звернення: 1.09.2017); Яцко О. В. Місто як об'єкт суспільно-географічного аналізу: концептуальні і методологічні проблеми. *Географія та туризм*. 2016. Вип. 36. С. 212–223.

¹³ Докладніше див.: Богачов С. Перспективи розвитку містознавства як системи знань. *Місто, регіон, держава: економіко-правові проблеми містознавства: тези доповідей V міжнар. наук.-практ. конф.*, січень 2008 р. Схід. Спецвип. 2008. № 1 (85). С. 8; Луніна В. Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття «місто» та його типології стосовно України. *Прометей*. 2013. № 1. С. 68–74; Бойко-Бойчук О. Категорія «місто»: сутність, визначення. *Управління сучасним містом*. 2005. № 3–4. С. 47–59; Бойко-Бойчук О. В. Місто. *Енциклопедія державного управління: у 8 т.*; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова та ін. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. Т. 5: Територіальне управління. С. 177; Марченко О. В., Аванесова Н. Е. Аналіз соціально-економічних передумов розвитку міста. *Наук. вісн. Чернігів. держ. ін-ту економіки та управління*. 2013. № 4 (20). С. 60–71; Голиков А. П., Дейнека О. Г., Позднякова Л. О. та ін. Регіональна економіка та природокористування: навч. посіб.; за ред. А. П. Голикова. 2-ге вид. Київ: Центр учбов. літ., 2011. С. 108–138; та ін.

являють себе з неоднаковим ступенем інтенсивності. У кримінологічному сенсі визначальною й найбільш узагальнюючою ознакою класифікації міст є *чисельність населення*. За цим критерієм міста поділяють на: малі (від 20 до 50 тис. осіб); середні (50 тис. – 250 тис. осіб); великі (250 тис. – 500 тис. осіб); дуже великі (500 тис. – 1 млн. осіб); особливо великі, або міста-мільйонери (понад 1 млн. осіб)¹⁴. Така класифікація уявляється достатньо зручною і до того ж визнаною у кримінології¹⁵. На теперішній час під ознаки особливо великого міста, тобто з населенням понад 1 млн. осіб в Україні, підпадають три міста – Київ (2845023), Харків (1451028) та Одеса (1029049). Ці міста входять також у десятку найбільших міст України за своєю площею. Наприклад, розмір міста Києва складає 839 км², Харкова – 310 км²; Одеси – 236,9 км², тоді як площа міста Львова становить 182 км²; Івано-Франківська – 139 км² і т. д.¹⁶ За розміром території та кількістю населення будь-яке з особливо великих міст України перевищує окремі країни світу. Для прикладу, одна з найдавніших країн Південної Європи Республіка Сан-Марино займає територію у 61 км², а чисельність її населення складає 33005 осіб; Ліхтенштейн – 160 км² із населенням 37662 особи; територія Монако складає лише 2,02 км², а чисельність населення 38400 осіб¹⁷. За сукупним розміром (1385,9 км²) міста Київ, Харків і Одеса за чисельністю насе-

¹⁴ Докладніше див.: Марченко О. В., Аванесова Н. Е. Аналіз соціально-економічних передумов розвитку міста. *Наук. вісн. Чернігів. держ. ін-ту економіки і управління*. 2013. № 4 (20). С. 60–71; Луїна В. Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття «місто» та його типології стосовно України. *Прометей*. 2013. № 1. С. 68–74; Портнов І. П. Город и преступность. *Государство и право*. 1993. № 2. С. 13–18; Портнов І. П. Проблемы профилактики преступности в городах (по материалам органов внутренних дел): дис. ... д-ра юрид. наук. Москва, 1993. 220 с.; Филонов В. П., Федоренко Д. В. Преступность в особо крупном промышленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению: монография. Донецк: ДИВД МВД Украины, 2002. 281 с. та ін.

¹⁵ Докладніше див.: Филонов В. П., Федоренко Д. В. Преступность в особо крупном промышленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению: монография. С. 17; Федоренко Д. В. Геокримінологічна обстановка в особливо крупном промышленном городе (на основе статистических данных по городу Донецку): дис. ... канд. юрид. наук. – Донецк, 2000. 204 с.

¹⁶ Докладніше див.: Найбільші міста України. 2015. URL: <http://dovidka.biz.ua/naybilshi-mista-ukrayini> (дата звернення: 1.09.2017); Найбільші міста України. Чисельність населення станом на 1 січня 2017 року. 2017. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 1.09.2017) та ін.

¹⁷ Економічна і соціальна географія світу 10–11 клас: атлас / В. В. Молочко, І. О. Європіна, О. Я. Скуратович та ін. Київ: ДНВП «Картографія», 2017. С. 2; Самые маленькие страны мира. 2017. – URL: http://geo.koltyrin.ru/samye_malennie_strany_mira.php (дата звернення: 1.09.2017).

лення (5325100 осіб) значно перевищують окремі розвинені європейські країни. Для порівняння: чисельність населення Словенії сьогодні складає 2053 тис. осіб, а розмір її території дорівнюється 20 тис. км², Молдови – 3559 тис. осіб (33,8 тис. км²), Естонії – 1325 тис. осіб (45,2 тис. км²), Латвії – 2013 тис. осіб (64,5 тис. км²), Литви – 2956 тис. осіб (65,2 тис. км²)¹⁸. Отже, за своїми розмірами та кількістю населення три особливо великі міста України не поступаються окремим країнам Європи і значно перевищують деякі невеликі розвинені країни світу. Необхідно зазначити, що розмір міста має надзвичайно важливе значення, оскільки від цього залежать не лише можливості інформаційно-аналітичної діяльності, а й можливості у реалізації профілактичних і запобіжних заходів тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у конкретному місті та його районах. У вивченні тяжкої насильницької злочинності у містах велике значення мають й інші ознаки.

Отже, ще однією кримінологічно важливою підставою для класифікації міст є їх розподіл за *адміністративним значенням*. Як відомо, за цією підставою виділяють: столицю, міста республіканського підпорядкування, обласні та районні центри¹⁹. За *часом і темпами розвитку* виділяють так звані старі міста, що швидко розвиваються (засновані за часів Київської Русі); засновані у пізньому Середньовіччі або у так званий період Нового часу міста, що розвиваються поступово (Харків та Одеса); нові міста (виникли у ХХ ст., зокрема, в післявоєнний час)²⁰. За *функціональним призначенням* міста поділяються на: промислові; портові; транспортні вузли; науково-освітні центри; курортно-оздоровчі; культурні; релігійні²¹.

¹⁸ Статистичний щорічник України за 2012 рік. *Держ. ком. статистики України*; за ред. О. Г. Осауленка. Київ: «Держаналітінформ», 2013. С. 23.

¹⁹ Луніна В. Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття «місто» та його типології стосовно України. *Прометей*. 2013. № 1. С. 71–72.

²⁰ Марченко О. В., Авансова Н. Е. Аналіз соціально-економічних передумов розвитку міста. *Наук. вісн. Чернігів. держ. ін-ту економіки і управління*. 2013. № 4 (20). С. 64.

²¹ Филонов В. П., Федоренко Д. В. Преступність в особі крупном промисленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению: монография. С. 17; Прибиткова І. М. Еволюція міських систем у часі й просторі: український варіант розвитку. *Містобудування та територіальне планування*. 2011. Вип. 41. С. 351–368.

На сьогодні особливо великі міста є не просто регіональними центрами. Так, за соціально-економічним та демографічним потенціалом Київ є найбільшим містом і столицею України. У свою чергу, Харківський та Одеський мегаполіси не набагато поступаються урбанізованій зоні, що сформувалася навколо Києва. Масштаби й інтенсивність ділової активності у Харкові та Одесі, їх економічний, культурний та інтелектуальний потенціал можна порівняти лише зі столичним. Таким чином, не випадково, що останніми роками особливо великі міста стали привабливими територіями для підвищеної концентрації злочинності в цілому та тяжкої насильницької, зокрема.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що наведені вище поняття, класифікації та характеристики міст дозволяють надати власне кримінологічне визначення *особливо великого міста*, під яким слід розуміти історично сформований, кримінологічно захищений населений пункт регіоноутворюючого значення з високим рівнем урбанізації, населення якого нараховує понад один мільйон осіб, зайнятих переважно (понад 80 %) не сільськогосподарською діяльністю, а виконанням функцій у сфері обслуговування, промислові, адміністрування тощо.

Список використаних джерел

1. Адміністративно-територіальний устрій України. URL: <http://portal.rada.gov.ua>. (дата звернення: 1.09.2017).
2. Бабенко А. М. Історичні та соціально-демографічні фактори відмінності злочинності в регіонах України. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2013. № 3 (54). С. 8–15.
3. Бабенко А. М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання: дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2015. 515 с.
4. Бакалова Л. Структурно-функціональна типологія міст як ефективний інструмент управління розвитком міста. *Управління сучасним містом*. 2007. № 1/12 (25–28). С. 181–191.
5. Богачов С. Перспективи розвитку містознавства як системи знань. *Місто, регіон, держава: економіко-правові проблеми містознавства: тези доповідей V міжнар. наук.-практ. конф., січень 2008 р. Схід. Спецвип.* 2008. № 1 (85). С. 8–10.

6. Бойко-Бойчук О. В. Місто. *Енциклопедія державного управління*: у 8 т.; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова та ін. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. Т. 5: Територіальне управління. 408 с.
7. Бойко-Бойчук О. Категорія «місто»: сутність, визначення. *Управління сучасним містом*. 2005. № 3–4. С. 47–59.
8. Верменич Я. В. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2011. 306 с.
9. Всемирная история: учебник / под ред. Г. Б. Поляка, А. Н. Марковой. Москва: Культура и спорт, ИНТИ, 2000. 496 с.
10. Голіков А. П., Дейнека О. Г., Позднякова Л. О. та ін. Регіональна економіка та природокористування: навч. посіб.; за ред. А. П. Голікова; 2-ге вид. Київ: Центр учбов. літ., 2011. 352 с.
11. Гусарова Т. П. Город и ландшафт. *Город в средневековой цивилизации Западной Европы*. Москва: Наука, 1999. – Т. 1: Феномен средневекового урбанизма. С. 140–158.
12. Економічна і соціальна географія світу 10–11 клас: атлас / В. В. Молочко, І. О. Європіна, О. Я. Скуратович та ін. Київ: ДНВП «Картографія», 2017. 52 с.
13. Курчеев В. С., Свиридов И. В., Тюгашев Е. А. *Ното urbanus*: Мегаполис в зеркале криминологии: монография. Новосибирск: Новосиб. гос. ун-т, 2009. 280 с.
14. Луніна В. Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття «місто» та його типології стосовно України. *Прометей*. 2013. № 1. С. 68–74.
15. Марченко О. В., Аванесова Н. Е. Аналіз соціально-економічних передумов розвитку міста. *Наук. вісн. Чернігів. держ. ін-ту економіки та управління*. 2013. № 4 (20). С. 60–71.
16. Найбільші міста України. 2015. URL: <http://dovidka.biz.ua/naybilshimista-ukrayini> (дата звернення: 1.09.2017).
17. Найбільші міста України. Чисельність населення станом на 1 січня 2017 року. 2017. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 1.09.2017).
18. Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до соціальної географії: навч. посіб. Київ: Знання, 2000. 204 с.
19. Попова Ю. М. Економічні аспекти визначення дефініції «місто». URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=55> (дата звернення: 27.08.2017).
20. Портнов И. П. Город и преступность. *Государство и право*. 1993. № 2. С. 13–18.
21. Портнов И. П. Проблемы профилактики преступности в городах (по материалам органов внутренних дел): дис. ... д-ра юрид. наук. Москва, 1993. 220 с.
22. Прибиткова І. М. Еволюція міських систем у часі й просторі: український варіант розвитку. *Містобудування та територіальне планування*. 2011. Вип. 41. С. 351–368.

23. Родченко В. Б. Міські комплекси України: чинники та умови організації регулювання соціально-економічного розвитку: монографія. Донецьк: НАН України, Ін-т економіки промисловості, 2012. 403 с.

24. Самые маленькие страны мира. 2017. URL: http://geo.koltyrin.ru/samye_malenkie_strany_mira.php (дата обращения: 1.09.2017).

25. Статистичний щорічник України за 2012 рік. *Держ. ком. статистики України*; за ред. О. Г. Осауленка. Київ: Держаналітінформ, 2013. 551 с.

26. Федоренко Д. В. Геокриминогенная обстановка в особо крупном промышленном городе (на основе статистических данных по городу Донецку): дис. ... канд. юрид. наук. Донецк, 2000. 204 с.

27. Филонов В. П., Федоренко Д. В. Преступность в особо крупном промышленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению: монография. – Донецк: ДИВД МВД Украины, 2002. 281 с.

28. Яцко О. В. Місто як об'єкт суспільно-географічного аналізу: концептуальні і методологічні проблеми. *Географія та туризм*. 2016. Вип. 36. С. 212–223.

Бойко В. В. Об определении понятия «город» в контексте исследования тяжкой насильственной преступности против жизни и здоровья личности в Украине

В статье на примере тяжкой насильственной преступности против жизни и здоровья личности исследуется проблема отсутствия определения понятия города как криминологически важного объекта в системе предупреждения преступности. Приводится авторское понимание этого феномена и намечаются перспективы использования в криминологии понятие «город».

Ключевые слова: город, особо крупный город, насильственная преступность, тяжкая насильственная преступность против жизни и здоровья человека.

Boyko V. V. As for notion of the «city» in the context of criminological research of grave violent crimes against life and health in Ukraine

The article is devoted to the study of the problem of lack of definition «the city» as a criminological important object in the system of crime prevention. This is done on the example of serious violent crime against life and health of the person. The author provides an understanding of this phenomenon and the prospects of use the concept of «city» in criminology.

Key words: city, an exceptionally large city, violent crime, serious violent crime against life and health of the person.

УДК 343.92

А. М. Бабенко,

докт. юрид. наук, доц., завідувач
кафедри теорії та історії держави і
права Одеського державного
університету внутрішніх справ,
підполковник поліції

ТЕРИТОРІАЛЬНО-ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ЗЛОЧИННОСТІ У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті представлені результати аналізу територіальних особливостей злочинності у населених пунктах – містах, районах та селищах Одеської області. Описано методика та алгоритм виявлення й окреслення зон підвищених кримінологічних загроз. Проведено диференційований аналіз злочинності у 38 населених пунктах Одеської області. Здійснено групування територій за рівнем кримінальної ураженості. Виявлено ступінь кореляційних зв'язків між рівнем концентрації злочинності та окремими соціально-демографічними параметрами населених пунктів. Доводиться, що для злочинності у межах населених пунктів одного регіону (Одеської області) притаманні такі статистичні закономірності та особливості: нерівномірність розподілу злочинності на території області; диференційованість показників у межах однієї кримінологічної групи; помітна стійкість інтенсивності та структурного розподілу питомої ваги злочинності між населеними пунктами регіону; відносна стабільність (протягом двох років) груп населених пунктів за рівнем кримінальної враженості; суттєві відмінності у показниках злочинності міських і сільських населених пунктів. Автором обґрунтовується необхідність вдосконалення практики протидії злочинності у регіоні шляхом: посилення контролю за злочинністю, належної організації кримінологічної і віктимологічної безпеки; підвищення якості інформаційно-аналітичного і технологічного забезпечення правоохоронної діяльності; прийняття виважених управлінських рішень, заснованих на знаннях територіальних особливостей злочинності; застосування диференційованих заходів із запобігання злочинності на основі науково обґрунтованого розподілу сил та засобів у протидії злочинності.

Ключові слова: географія злочинності, територіальні особливості злочинності, злочинність у населених пунктах (район, місто, село, область), причини та умови злочинності, кримінологічна безпека, віктимологічна профілактика, запобігання злочинності.

Отдельные частные явления соединяются вместе, как части одного целого, и, в конце концов, получается одна картина Вселенной, Космоса, в которую входят и движения небесных светил, и строение мельчайших организмов, превращения человеческих обществ, исторические явления, логические законы мышления или бесконечные законы формы и числа, даваемые математикой.

В. И. Вернадский

Постановка проблеми. Як неодноразово зазначалося в наукових дослідженнях, сучасний стан злочинності в Україні є однією з найбільш актуальних суспільних проблем. Злочинність становить загрозу для безпеки всіх сфер життєдіяльності суспільства, завдає шкоду правопорядку, негативно впливає на соціальний, культурний та економічний розвиток, істотно підсилює рівень соціальної напруги в країні. На окремих територіях України спостерігається не лише зростання злочинності, а й поява її нових форм та видів; збільшується рівень та ступінь тяжкості традиційних видів злочинів; зростає кількість випадків застосування зброї; набувають поширення випадки використання під час вчинення злочинів високих технологій, найсучасніших досягнень науки і техніки; простежуються тенденції до виникнення такого явища, як регіональна спеціалізація злочинності; дедалі стає помітним експортування певних видів злочинності з одних регіонів до інших.

Водночас практикою доведено, що злочини вчиняються в умовах конкретного місця та часу, конкретними суб'єктами і щодо конкретних осіб. Тобто у цьому сенсі злочинність існує не як якась віддалена абстракція, а є конкретним явищем, що становить потенційну загрозу безпеці кожної людини у межах реальних вулиць, районів міст та селищ. Зазначені обставини вимагають від кримінологів, з одного боку, використовувати більш ефективні мето-

дики територіального аналізу злочинності, а з другого – переносити акценти наукових досліджень із загальнодержавного на конкретний територіальний рівень – регіону, області, міста, вулиці і т. д., пристосувати наукові результати до конкретних потреб практичних органів. У цьому плані, за результатами кримінологічних розвідок, однією із зон підвищеної небезпечності виявилися міста та селища Одеської області. Специфічне географічне розташування, розвинена транспортна, економічна й інфраструктурна мережі ставлять населенні пункти Одеської області у розряд потенційно привабливих територій для осіб, які ведуть протиправний спосіб життя. Зазначене зумовлює необхідність комплексного вивчення територіально-просторових¹ особливостей злочинності у населених пунктах Одеської області, виявлення зон підвищених кримінологічних загроз, групування територій за рівнем кримінальної ураженості.

Аналіз останніх досліджень. Тема вивчення злочинності на рівні різних за масштабами населених пунктів не є новою у кримінології. Над зазначеною проблематикою за різних часів працювали вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: І. Г. Богатирьов, В. С. Батиргарєєва, В. В. Голіна, Т. А. Денисова, С. Ф. Денисов, О. М. Джужа, А. І. Долгова, А. П. Закалюк, О. Г. Кальман, О. Г. Кулик, О. М. Литвинов, К. Т. Ростов, В. І. Шакур, В. П. Філонов, Д. В. Федоренко, І. М. Чекмарьова та ін. Поряд із цим, навіть виходячи із самих назв наукових праць указаних авторів, стає зрозумілим, що проблема вивчення злочинності у містах та селищах Одеської області не стала самостійним об'єктом кримінологічного дослідження. Наведене й зумовило мету і завдання цієї частини нашої наукової розвідки.

¹ *Примітка.* Територією вважається частина Земної кулі, яка включає в себе сушу, воду і повітряний простір, що знаходяться у кордонах країни або в інших умовних межах. Простір – це сутність, що є формою існування матерії і характеризує протяжність, структурність, вмістилище, в якому розміщуються об'єкти та предмети, відбуваються події. Відмінності між ними полягають в тому, що *територія* характеризує плоскість, а *простір* – об'єм. У суспільно-географічних науках та в сучасній кримінології територія та простір – це взаємозалежні характеристики та невід'ємні складові, що відображають якості середовища.

Метою статті є виявлення територіальних особливостей злочинності у населених пунктах – містах, районах та селищах Одеської області; окреслення зон підвищених кримінологічних загроз; групування територій за рівнем кримінальної ураженості; установлення зв'язків між рівнем концентрації злочинності та окремими соціально-демографічними параметрами населених пунктів.

Основний зміст. Звернення до проблем злочинності на рівні міст і селищ окремої області зумовлено насамперед сучасним станом злочинності та підвищеною увагою населення до роботи правоохоронних органів. Разом із тим весь уклад життєдіяльності окремих населених пунктів й особливо великих міст породжує цілий комплекс обставин (факторів, причин та умов), що накладають свій відбиток на таке складне соціальне явище, як злочинність, і створює своєрідний криміногенний облік міст та селищ у рамках певного регіону. Ця своєрідність проявляється не лише у кількісних характеристиках, що формуються у межах конкретної кримінологічної обстановки, а й в якісних змінах самої злочинності, осіб, які вчиняють злочини, а також у наборах факторів, що зумовлюють кримінологічну специфіку тих або інших територій. На фоні того, що на стан злочинності у регіоні впливає понад 250 факторів (більшість із них – географічні, соціальні, економічні, демографічні, політичні і т. д.)², з яких лише 35–40 знаходяться у сфері впливу та компетенції роботи правоохоронних органів, виглядає по меншій мірі безпідставним перекладання всієї відповідальності за криміногенну обстановку у країні в цілому та в областях, зокрема, виключно на поліцію, прокуратуру, СБУ та суди. У зв'язку із цим більш об'єктивне пізнання феномена територіальних особливостей розподілу і детермінації злочинності передбачає переорієнтацію наукових досліджень із загальнодержавного на регіональний і міс-

² Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та правсоологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. С. 201–269.

цевий рівні – у межах окремих міст, селищ та адміністративно-територіальних районів середніх, великих та особливо великих міст.

Сучасна дослідниця В. В. Бойко, проаналізувавши близько 50 визначень поняття «місто», що наводяться у різних наукових галузях, дає власне кримінологічне тлумачення особливо великого міста. На її думку, з якою, до речі, слід погодитися, під особливо великим «містом» розуміється історично сформований, кримінологічно захищений населений пункт регіоноутворюючого значення з високим рівнем урбанізації, населення якого нараховує понад один мільйон осіб, зайнятих переважно не сільськогосподарською діяльністю, а виконанням функцій у сфері обслуговування, промислові, адміністрування тощо³. У такому значенні автор справедливо поєднує не лише ознаки історичного, демографічного, регіонально-економічного характеру, а й ураховує параметри кримінологічної захищеності населення від злочинності. Що ж стосується села чи сільського району, то навпаки, під ним ми будемо розуміти історично сформований, кримінологічно захищений населений пункт районного значення з низьким рівнем урбанізації, населення якого зайняте переважно сільськогосподарською діяльністю.

Методикою проведення нашого дослідження охоплюються кілька етапів. Спочатку з офіційної статистики прокуратури і статистичних збірників за всіма населеними пунктами Одеської області здійснено відбір даних про стан злочинності та кількість населення. Потім проаналізовано кількісні та якісні (рівень, динаміку, структуру тощо) показники злочинності у містах та інших населених пунктах області. Після цього окремо для кожного населеного пункту розраховано коефіцієнти інтенсивності злочинності на 100 тис. населення, включаючи м. Одесу та Одеську область. Далі проведено рейтинговий аналіз і здійснено ранжування і групування територій за рівнем кримінальної

³ Бойко В. В. Поняття та класифікація міст в Україні у контексті вивчення насильницької злочинності. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12–13 жовтня 2017 р.); редкол.: В. Я. Тацій (голов.ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків: Право, 2017. С. 533–536.

ураженості та кількістю населення з одночасним аналізом кореляційних залежностей між злочинністю та окремими демографічними параметрами населених пунктів.

У рамках комплексного вивчення злочинності у містах та сільських населених пунктах Одеської області ми враховували визнану у кримінології класифікацію, що запропонована свого часу фахівцями у галузі містознавства та містобудівництва. За цим критерієм міста та населені пункти Одеської області можна поділити на: *малі* (до 20 тис. осіб); *середні* (20–50 тис. осіб); *великі* (50–500 тис. осіб); *дуже великі* (500 тис. – 1 млн. осіб); *особливо великі*, або міста-мільйонери (понад 1 млн. осіб)⁴. Така класифікація є дуже зручною і до того ж визнаною у кримінології⁵. За цими ознаками станом на 2016 р. до *особливо великого міста* належить м. Одеса з населенням – 1016515 осіб; до категорії *великих* належать міста Білгород-Дністровськ (57375 осіб), Ізмаїл (72450 осіб), Черноморськ (72450 осіб); до *середніх і малих* – Подільськ (40640 осіб), Южне (32003 особи), Теплодар (10251 особа) і т. д. На території Одеської області немає дуже великих міст із населенням від 500 тис. до 1 млн. осіб. Разом із цим нами встановлено, що особливості містобудівної політики Одеси полягають у тому, що чотири райони цього міста за кількістю населення дорівнюють за розмірами до великих міст: Суворовський – 193432 особи, Малиновський – 242936 осіб, Київський – 256625 осіб, Приморський – 259000 осіб. Така ситуація значно підсилює дію міграційних, урбанізаційних і цілої низки соціально-демографічних чинників на стан злочинності у районах міста, ускладнює практику протидії, вимагає від керівництва районних правоохоронних органів особливих організаційних, управлінських і профілактичних

⁴ Перцик Е. Н. Города мира: География мировой урбанизации. Москва: Междунар. отношения, 1999. С. 245.

⁵ Докладніше див.: Портнов И. П. Город и преступность. *Государство и право*. 1993. № 2. С. 13–18; Портнов И. П. Проблемы профилактики преступности в городах (по материалам органов внутренних дел): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Москва, 1993. 220 с.; Филонов В. П., Федоренко Д. В. Преступность в особо крупном промышленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению: монография. Донецк: ДИВД МВД Украины, 2002. 281 с.

підходів, співрозмірних за масштабом, інтенсивністю, кількістю та переліком запобіганню злочинності у великих містах.

Табл. 1

Динаміка та структура злочинності у містах та селищах міського типу в Одеській області за 2014–2016 рр.

Зареєстровано злочинів	2014	Питома вага від області (%)	2015	Питома вага від області (%)	2016	Питома вага від області (%)
Одеська область	25 731		29 364 (+13%)		34 650 (+16%)	
у містах та селищах міського типу	18846	73,2	21567	73,4	26554	76,6
у м. Одеса	10175	39,5	12518	42,6	17469	50,1
у сільській місцевості	6312	24	7243	24,6	7368	21,1

Так, за статистичними даними⁶ у період із 2014 по 2016 рр. простежується негативна динаміка злочинності не лише на рівні Одеської області, а й у більшості населених пунктах регіону. Найбільш негативною динамікою характеризувалися великі міста та густозаселені населені пункти регіону. Якщо по всій Одеській області у 2016 р. кількість зареєстрованих злочинів становила 34650 фактів (+16% до попереднього року), то у м. Одеса вона зросла більш ніж на чверть – із 12518 до 17469 зареєстрованих випадків. (Табл. 1). На фоні зростання злочинності у містах та селищах міського типу у загальній структурі злочинності відбувається збільшення частки міської злочинності. Наприклад, якщо у 2014 р. питома вага злочинів, учинених у містах та селищах міського типу, становила 73 %, в Одесі – 39,5 %, то у 2016 р. ці показники сягали – 76,6 % та 50,1 % відповідно (Табл. 1). За результатами нашого дослідження встановлено, що станом на 2016 р. злочинність лише семи міст Одеської області складала 66,1 % від усієї злочинності регіону (Одеса – 17883 злочини, Ізмаїл – 1824, Біл-

⁶ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2016 року. Прокуратура Одеської області. URL: http://od.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=112751&libid (дата звернення 01 травня 2017 року); Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2015 року. Прокуратура Одеської області. URL: http://od.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=112741&libid (дата звернення 01 травня 2017 року); Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2014 року. Прокуратура Одеської області. URL: http://od.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=111623&libid=100135 (дата звернення 01 травня 2017 року).

город-Дністровський – 1527, Черноморськ – 951, Подільськ – 417, Южне – 219, Теплодар – 43. При цьому найбільший вплив на криміногенну ситуацію у регіоні здійснює Одеса. Тут щорічно концентрується близько 50 % від усіх учинених у регіоні злочинів. Якщо в одному з великих після Одеси міст – Ізмаїлі вчиняється 5,3 % правопорушень (1824) від усієї злочинності по області, то у будь-якому районі Одеси злочинів вчиняється у кілька разів більше (у Приморському – 19,4 % (6711); Суворовському – 10,7 % (3714); Малиновському – 10,4 % (3610); Київському – 10,1 % (3848)).

Зміни у регіональній динаміці злочинності багато в чому зумовлюються тенденціями злочинності у містах, а особливо в адміністративних районах Одеси. Так, середня загальнорегіональна динаміка збільшення злочинності у 2015–2016 рр. на рівні +18 % (у 2015 р. учинено 29364 злочини, у 2016 р. – 34650) формувалася за рахунок зниження злочинності у сільськогосподарських районах області та її зростання у великих, особливо великих містах та їх районах. Наприклад, якщо в Ананьївському районі відбулося зменшення з 361 до 234 злочинів (-35,2 %), у Великомихайлівському з 272 до 162 (-40,4 %), у Красноокнянському з 274 до 166 (-39,4 %), то динаміка злочинності у містах, навпаки, характеризувалася її зростанням: у Білгород-Дністровську з 1170 до 1527 (+30,5 %), Ізмаїлі – з 1227 до 1824 (+48,7 %), Одесі – з 13257 до 17883 (+26 %). При цьому на районному рівні в Одесі спостерігалось зростання злочинності абсолютно в усіх районах міста: у Київському на +27,2 % (з 3026 до 3848), Малиновському на +28,4 % (з 2812 до 3610), Суворовському на +31,1 % (з 2832 до 3714). Нарешті, найбільше зростання злочинності зафіксоване у Приморському районі – на +46,3 % (з 4587 до 6711).

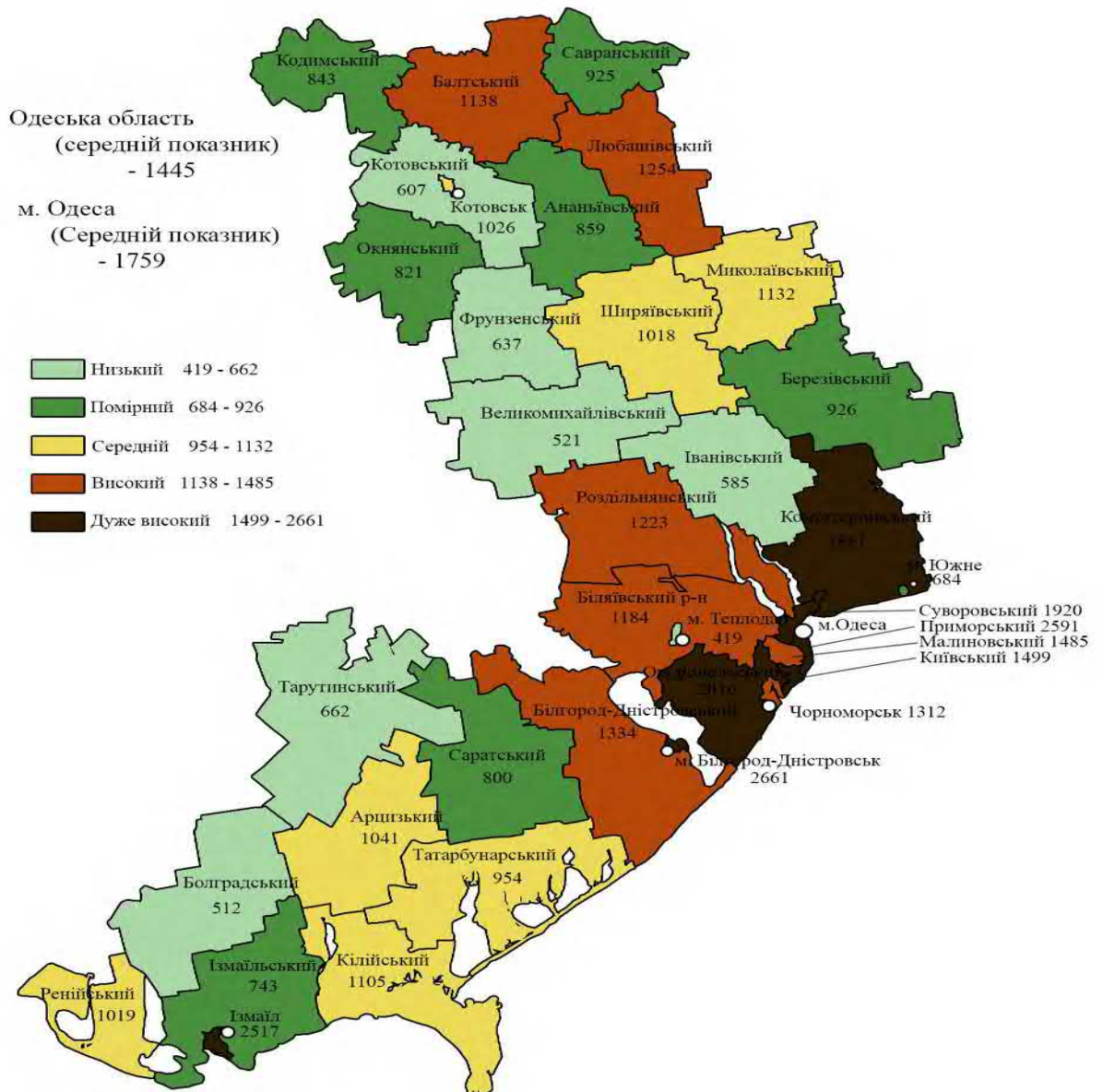
За даними, отриманими нами в результаті відбору, розрахунків та групування показників, населені пункти⁷ Одеської області за рівнем інтенсивно-

⁷ Примітка. Населений пункт – це населене місце, первинна одиниця розселення людей у межах однієї забудованої земельної межі.

сті злочинності на 100 тис. населення об'єднуються у п'ять класів (Картограма № 1).

Картограма № 1

Географія інтенсивності злочинності (на 100 тис. населення) у містах, районах та сільських населених пунктах Одеської області 2016 р.

Першу групу населених пунктів Одеської області⁸ складають міста та інші населені пункти з *низькою кримінальною враженістю*, з інтенсивністю злочинності від 472 до 664 злочинів на 100 тис. населення. До неї увійшли 7 населених пунктів (або 18,5 % від загальної кількості населених пунктів). Найнижчою інтенсивністю злочинності характеризувалося м. Теплодар з інтенсивністю злочинності 419 злочинів на 100 тис. населення. Цьому місту нами був присвоєний рейтинг 1; загальна кількість населення у ньому складає 10251 особа; на другому місті опинився Болградський район із відповідними показниками – 512 (з населенням – 69367 осіб); далі ми отримали такі дані: Великомихайлівський – 521 (рейтинг 3), з населенням 31083 особи; Іванівський – 585 (рейтинг 4), з населенням 26510 осіб; Котовський – 607 (рейтинг 5), з населенням 27334 особи; Фрунзенський – 637 (рейтинг 6), з населенням 27334 особи; Тарутинський – 662 (рейтинг 7), з населенням 38901 особа. У цю групу увійшли в основному території сільськогосподарського призначення.

Другу групу населених пунктів склали території з *помірною кримінальною враженістю* від 684 до 925 злочинів на 100 тис. населення. Такими показниками характеризуються 7 населених пунктів (18,5 %): м. Южне – 684 (рейтинг 8), з населенням 32003 особи; Ізмаїльський район – 743 (рейтинг 9), з населенням 51685 осіб; Саратовський – 800 (рейтинг 10), з населенням 45145 осіб; Красноокнянський – 821 (рейтинг 11), з населенням 20216 осіб; Кодимський – 843 (рейтинг 12), з населенням 29756 осіб; Ананьїнський – 859 (рейтинг 13), з населенням 27217 осіб; Савранський – 925 (рейтинг 14), з населенням 19143 особи.

⁸ *Примітка.* Під час проведення дослідження в рейтингову оцінку населених пунктів включені показники інтенсивності злочинності, географічні і демографічні дані області, міст, сільськогосподарських районів та районів міста (макрорівень – область; мезорівень – міста та райони, в тому числі й сільськогосподарські обласного значення; мікрорівень – адміністративні райони міста Одеса). Одеська область, місто Одеса та райони м. Одеса (останні за кількістю населення і рівнем злочинності перевищують показники великих міст, сконцентрованих в області) також включені до рейтингової оцінки. Під час розрахунків вони розглядаються не як узагальнюючі системи чи підсистеми, а як статистичні одиниці, тобто як об'єкти – носії певних власно притаманних характеристик, що проявляються на макрорівні (область), мезорівні (місто) та мікрорівні (район), а, отже, відносно автономних елементів. Такий підхід застосовано з метою більш точно, об'єктивного, диференційованого і всебічного вивчення генеральної сукупності.

До третьої групи увійшли території *із середньою кримінальною враженістю* від 954 до 1132 злочинів на 100 тис. населення. У цей клас увійшли 8 населених пунктів (21 %): Березівський район – 926 (рейтинг 15), з населенням 33910 осіб; Татарбунарський – 954 (рейтинг 16), з населенням – 38901 особа; Ширяєвський – 1018 (рейтинг 17), з населенням – 27207 осіб; Ренійський – 1019 (рейтинг 18), з населенням – 37461 особа; м. Подільськ – 1026 (рейтинг 19), з населенням 40640 осіб; Арцизький район – 1041 (рейтинг 20), з населенням – 45400 осіб; Кілійський – 1105 (рейтинг 21), з населенням – 52730 осіб; Миколаївський – 1132 (рейтинг 22), з населенням – 16159 осіб.

Четверту групу склали території *із високим рівнем кримінальної враженості* від 1138 до 1485 злочинів на 100 тис. населення. Такою інтенсивністю характеризуються 8 населених пунктів (21 %): Балтський район – 1138 (рейтинг 23), з населенням 41987 осіб; Біляєвський – 1184 (рейтинг 24), з населенням 93749 осіб; Роздільнянський – 1223 (рейтинг 25), з населенням 58294 особи; Любашівський – 1254 (рейтинг 26), з населенням – 30771 особа; м. Черноморськ – 1312 (рейтинг 27), з населенням – 72450 осіб; Білгород-Дністровський район – 1334 (рейтинг 28), з населенням 57375 осіб; Одеська область – 1445 (рейтинг 29), з населенням 2396442 особи, Малиновський район м. Одеси – 1485 (рейтинг 30), з населенням 242936 осіб.

Дуже високим рівнем кримінальної враженості від 1499 до 2661 і вище злочинів на 100 тис. населення характеризуються 8 населених пунктів (21 %): Київський район Одеси – 1499 (рейтинг 31), з населенням 256625 осіб; Одеса – 1759 (рейтинг 32), з населенням – 1016515 осіб; Комінтернівський район – 1881 (рейтинг 33), з населенням 70804 особи; Суворовський район Одеси – 1920 (рейтинг 34), з населенням 193432 особи; Овідіопольський район – 2016 (рейтинг 35), з населенням – 77278 осіб; м. Ізмаїл – 2517 (рейтинг 36), з населенням 2517 осіб; Приморський район Одеси – 2591 (рейтинг 37), з населенням 259000 осіб; м. Білгород-Дністровськ – 2661 (рейтинг 38), з населенням

60718 осіб. Як видно з наведених даних, останні дві групи поєднують густо-заселені, переважно великі, або з ознаками великих населені пункти. Крім цього, з отриманих результатів та представленої картограми (Картограма 1) видно, що *навколо міста Одеса сформований пояс кримінологічної нестабільності, що складається із групи населених пунктів із високим та дуже високим рівнем кримінальної враженості.*

Із усього вищевикладеного можна зробити висновки, що для злочинності у межах населених пунктів одного регіону притаманні такі статистичні закономірності та особливості: нерівномірність розподілу злочинності на території області; диференційованість показників у межах однієї кримінологічної групи; помітна стійкість інтенсивності та структурного розподілу питомої ваги злочинності між населеними пунктами регіону; відносна стабільність (у межах двох років) груп населених пунктів за рівнем кримінальної враженості; суттєві відмінності у показниках злочинності міських і сільських населених пунктів Одеської області – в абсолютних показниках вони сягають 6–10-кратного, а у коефіцієнтах на 100 тис. населення – 3–5-кратного розміру; кількість та інтенсивність злочинності у великих містах та особливо великому місті Одеса є на кілька порядків вищими за сільські райони та селища міського типу; адміністративні райони особливо великого міста (Одеса) за чисельністю населення, розмірами та кількістю й інтенсивністю злочинності дорівнюють, а найчастіше перевищують показники великих міст області. Серед інших особливостей злочинності слід назвати високий потенціал професіоналізму певної частини сучасних злочинців, підвищену агресивність, невиправдану жорстокість, нехтування людським життям із незначних приводів, організованість, озброєність, використання високих технологій під час вчинення злочинів, високопрофесійне планування вчинених злочинів, застосування знань із розвідки та контррозвідки під час вчинення й уникнення відповідальності після вчинених злочинів. У кримінальних новинах із цього приводу містяться чисельні приклади, коментарі та повідомлення працівників правоо-

хоронних органів⁹. Наведемо лише один із них. *Так, у листопаді 2017 р. в Одесі затримали банду колишніх спортсменів, які вчиняли вбивства та розбійні напади на території області і за її межами. Злочинці перебували у складі міжетнічного злочинного угруповання, куди входили не лише місцеві злочинці, а й уродженці Armenії, Грузії, Молдови і т. д. Усі злочинці були професійними спортсменами, більшість із них раніше засуджувалися за тяжкі та особливо тяжкі злочини. Бандитське угруповання раніше контролювалося недавно убитим у Стамбулі «злодієм у законі» Ровшаном Ленкоранським. У затриманих вилучили великий арсенал зброї та боєприпасів, сучасні засоби зв'язку, коштовні іномарки елітного класу та наркотики. Злодії спеціалізувалися на розбоях, вбивствах та інших особливо тяжких злочинах¹⁰.*

Аналіз статистики та правозастосовної практики дозволяє виділити також низку закономірностей та особливостей сучасної злочинності у сільській місцевості Одеської області. По-перше, простежується помітно нижча питома вага сільської злочинності порівняно із міською (Табл. 1). По-друге, спостерігаються незначні коливання у динаміці злочинності поряд зі зростанням суспільної небезпечності вчинених злочинів. По-третє, відбувається зростання ступеню тяжкості вчинених злочинів на фоні зниження оціночної вартості викраденого майна. Зокрема, у сільській місцевості набули широкого розповсюдження крадіжки, грабежі, розбої із проникненням у житло та інші приміщення, предметами яких були незначні кошти або технічні чи побутові вироби із незначною собівартістю. Так, наприклад, *10 листопада 2017 р. у с. Мирне Беляєвського району Одеської області четверо злочинців, озброєних ножами і сокирами, із застосуванням*

⁹ Докладніше див.: Под Одессой задержали бандитов на машине, которая сама меняет номера. URL: <https://www.048.ua/news/1855021> (дата звернення 15 листопада 2017 р.); Бандиты с кухонными ножами напали на дом с хозяевами в селе под Одессой. URL: <https://strana.ua/news/104428-bandity-s-kukhonnyimi-pozhami-napali-na-dom-s-khozjaevami-v-sele-pod-odessoj.html> (дата звернення 15 листопада 2017 р.); Шпионы одесских парадных. URL: <http://odessa-life.od.ua> (дата звернення 15 листопада 2017 р.).

¹⁰ В Одессе задержали "спортсменов", расстрелявших авто с людьми. URL: <http://rian.com.ua/incidents/20171119/1029566800/Odessa-zaderzhanie.html> (дата звернення 19 листопада 2017 р.).

насилства, небезпечного для життя та здоров'я потерпілих, проникли у приватний будинок, де заволоділи особистими речами потерпілих незначної вартості¹¹. Такі випадки, на жаль, є непоодинокими у реальному житті. По-четверте, особливість злочинності у сільській місцевості пов'язана зі зростанням активності діяльності організованих злочинних груп, що спеціалізуються на заволодінні продукції сільськогосподарського виробництва, зокрема, худоби, птиці, та на браконьєрстві. По-п'яте, ще одна особливість сільської злочинності пов'язана зі змінами пріоритетів у асортименті вирощуваної сільськогосподарської продукції. Так, певні групи мешканців сіл скорочують обсяги вирощування харчової продукції і переходять на вирощування наркотичної сировини, на якій потім ґрунтується діяльність наркотичних злочинних угруповань. Разом із тим треба наголосити й на скороченні виробництва, безробітті, збіднінні населення, великій кількості зброї у незаконному володінні населення і т. д. Поряд із цим не слід відкидати й окремі демографічні параметри як фактори злочинності.

Із метою виявлення ступеню впливу окремих демографічних показників на інтенсивність злочинності на конкретних територіях нами був проведений аналіз кореляційних залежностей між злочинністю та міграцією населення, його, кількістю, щільністю і т. д. Рейтинговий аналіз та групування територій за рівнем кримінальної ураженості нами було здійснено з використанням елементів методики Спирмена, а так само авторської методики, описаної у попередніх публікаціях. Для цього були побудовані ранжовані ряди для кожної із систем значень «х» та «у». Для оцінки даних був здійснений відбір за 38 перемінними (n), що відображали кількість обстежених населених пунктів та окреслювали межі дослідження. Сюди входили 36 населених пунктів, плюс 2 перемінні для м. Одеси та Одеської області, що склало число 38 (n). Під час збігу значень вносилися поправки на однакові ранги.

¹¹ Бандити с кухонними ножами напали на дом с хозяевами в селе под Одессой. URL: <https://strana.ua/news/104428-bandity-s-kukhonnyimi-nozhami-napali-na-dom-s-khozjaevami-v-sele-pod-odessoj.html> (дата звернення 15 листопада 2017 р.).

Далі було проведено ранжування значень інтенсивності злочинності (x) та кількості населення (y) і побудовані статистичні таблиці попередніх розрахунків ранжованих рядів – $X_{i(\text{ранг})}$ та для $Y_{i(\text{ранг})}$ сум квадратів значень для різниці рангів – d_i .

Під час розрахунків ми додержувалися таких правил та алгоритму:

- 1) ранжування кожної із груп ознак здійснювалося за зростанням;
- 2) визначення різниці рангів кожної пари значень, які зіставлялися, здійснювалося за формулою: $d_i = d_x - d_y$;
- 3) зведення у квадрат різниці d_i і розрахунок загальної суми: $\sum d^2$.

Після цього був розрахований коефіцієнт рангової кореляції Спирмена за формулою:

$$r = 1 - 6 \frac{\sum d^2}{n^3 - n}$$

d^2 – квадрат різниці між рангами;

n – кількість ознак, що використовувалися у ранжуванні.

У результаті розрахунків коефіцієнта рангової кореляції Спирмена були отримані проміжні результати:

розрахована $\sum d^2 = 2586$

чисельник $6 \times 2586 = 15516$

знаменник у скобках $38^2 - 1 = 1444 - 1 = 1443$

загальний знаменник – $38 \times 1443 = 54834$

розрахунки за формулою $1 - 15516/54834 = 1 - 0,2829 = \underline{\underline{0,72}}$.

Отже, між кількістю населення та інтенсивністю злочинності у 38 населених пунктах Одеської області існує **сильна** пряма кореляційна залежність. Тобто за відсутності належного контролю за злочинністю з боку державних і правоохоронних органів та неналежної організації кримінологічної і віктимологічної безпеки у населених пунктах, де сконцентрована велика кількість населення (в тому числі й за рахунок міграційних процесів), одночасно підвищується й імовірність вчинення злочинів, і навпаки.

У цьому сенсі постає закономірне питання щодо забезпечення високого рівня правопорядку в окремих особливо великих містах світу з надзвичайно високою щільністю населення. Пояснення цієї ситуації пов'язується не зі скептичним ставленням до залежності рівня злочинності від кількості населення, а з рівнем контролю за злочинністю. В умовах схожих демографічних ситуацій у населених пунктах з високим ступенем соціального та державного контролю за злочинністю рівень інтенсивності останньої завжди буде нижчим за той, де цей контроль організований не належним чином. Додамо і таке, що за умов, коли злочинність – це негативний продукт, породжений комплексом суспільних протиріч, вона може існувати виключно у «сприятливому» середовищі, та що саме головне – при наявності самої людини. Уявимо собі пустелю, де виключається можливість для заселення і функціонування людської спільноти. Автоматично там не існує жодних причин і умов, і як наслідок, є неможливим сам факт існування злочинності.

Більше того, наявна географічна картина злочинності в особливо великих містах багато в чому співпадає із системою розселення населення, що неодноразово наглядно демонструвалося нами у наукових публікаціях. Аналіз стану злочинності у різних районах особливо великого міста підтверджує гіпотезу про те, що до числа криміногенних факторів належать щільність населення і концентрація жителів та гостей міста у різних його частинах протягом певного періоду часу – тижня, місяця, кварталу, пори року тощо. Кореляційний аналіз, який неодноразово проводився зарубіжними та вітчизняними вченими і за допомогою якого ми чимало разів підтверджували власні гіпотези (щодо впливу на злочинність рівня релігійності, щільності населення, рівня концентрації тюрем і т. д.), дозволяв постійно фіксувати високу статистичну залежність між концентрацією злочинності та щільністю населення (коефіцієнт кореляції від +0,80 до +0,89) і «маятниковою» міграцією (з відпо-

відним коефіцієнтом від +0,70 до +0,79)¹². Останні показники тісно пов'язані із функціональним типом територіальних частин великого міста, у значній мірі визначаючи інтенсивність і структуру злочинності. При цьому у різних містах має місце відмінний набір факторів, що є різним за ступенем їх впливу на сезонні коливання злочинності. Так, І. М. Чекмарьова до найбільш значимих характерологічних особливостей криміногенної обстановки великих міст Одеської, Миколаївської та Херсонської областей справедливо відносить: по-перше, сезонний характер коливань злочинних проявів; по-друге, збільшення злочинної активності місцевих і приїжджих правопорушників протягом курортного сезону; по-третє, збільшення кількості потерпілих серед місцевих і особливо серед приїжджих осіб протягом курортного сезону; по-четверте, збільшення вчинених убивств, тілесних ушкоджень та інших злочинів насильницьких та корисливих злочинів¹³. Наприклад, в Одеській області пік злочинності припадає з травня по серпень; для Миколаївської області він припадає на жовтень – листопад; на Херсонщині помітне загострення криміногенної обстановки спостерігається у травні та липні, а потім у листопаді¹⁴. Такі дані не лише впливають зі статистики, а й підтверджуються фахівцями, які безпосередньо здійснюють запобігання злочинності у зазначених областях¹⁵. Наведені результати цілком підтверджуються і результатами наших багаторічних спостережень. Такий стан речей фахівці пояснюють різними наборами кримінологічно значимих обставин. Помітні зміни у стані злочинності для Миколаївщини та Херсонщини найчастіше пов'язують із сезоном вирощування і збору наркотичних речовин рослинного походження та сезонними роботами, і як наслідок, зі збільшенням кількості осіб, що перебувають

¹² Филонов В. П., Федоренко Д. В. Преступность в особо крупном промышленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению. С. 18–21; Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. С. 377–380.

¹³ Чекмарьова І. М. Запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2017. С. 95–96.

¹⁴ Там само. С. 289, 290.

¹⁵ Там само. С. 288–290.

на заробітках у цих регіонах. Для Одещини, крім зазначених обставин, погіршення криміногенної обстановки відмічається під час збільшення потоку приїжджих, а саме: протягом курортного сезону, під час святкових та вихідних днів, після вступної компанії у ВНЗ і масового заїзду студентів у гуртожитки. Під час курортного сезону, наприклад, лише в Одесі за рахунок міграції населення чисельність останнього у курортних районах міста може збільшуватися на понад 500 тис. осіб. Як правило, збільшення кількості приїжджих детермінує активність як місцевого, так і пришлого криміналітету. Отже, на прикладі південних регіонів України підтверджується гіпотеза, що в усіх випадках стан злочинності так або інакше збігається зі збільшенням концентрації населення та з періодами масового переміщення населення.

За результатами наших досліджень, спрямованих на установлення територіальних особливостей злочинності на рівні міст і сільськогосподарських населених пунктів, відмічається статистично помітна стійкість у кількісних та якісних відмінностях показників злочинності. Це дає підстави стверджувати про наявність у будь-якому з досліджуваних населених пунктів одних і тих самих причин, інтенсивність прояву яких залежить від супутніх місцевих умов. Території, де накопичений більш потужний криміногенний потенціал, характеризуються й більш негативною картиною концентрації та самовідтворення злочинних проявів.

Висновки. За результатами дослідження можна дійти таких висновків.

1. Більш об'єктивне пізнання феномена територіальних особливостей розподілу і детермінації злочинності передбачає переорієнтацію наукових досліджень із загальнодержавного на регіональний і місцевий рівні – у межах окремих міст, селищ та адміністративно-територіальних районів середніх, великих й особливо великих міст.

2. Злочинності у межах населених пунктів Одеського регіону притаманні такі статистичні закономірності та особливості: нерівномірність розподілу злочинності на території області; диференційованість показників зло-

чинності у межах однієї кримінологічної групи; помітна стійкість інтенсивності та структурного розподілу питомої ваги злочинності між населеними пунктами регіону; відносна стабільність груп населених пунктів за рівнем кримінальної враженості; суттєві відмінності у показниках злочинності між міськими і сільськими населеними пунктами – в абсолютних показниках вони сягають 6–10-кратного, а у коефіцієнтах на 100 тис. населення – 3–5-кратного розміру; кількість та інтенсивність злочинності у великих та особливо великому місті Одеса є на кілька порядків вищими за сільські райони та селища міського типу; адміністративні райони особливо великого міста (Одеса) за чисельністю населення, розмірами та кількістю й інтенсивністю злочинності дорівнюють, а найчастіше і перевищують показники великих міст області; великі міста та густозаселені населені пункти регіону характеризуються більш негативною інтенсивністю та динамікою злочинності ніж сільськогосподарські; зміни у стані злочинності великих міст автоматично призводять до суттєвих змін у стані злочинності всього регіону.

3. Серед інших особливостей злочинності слід назвати високий потенціал професіоналізму певної частини сучасних злочинців, підвищену агресивність, невинуватану жорстокість, нехтування людським життям із незначних приводів, зорганізованість, озброєність, використання високих технологій під час вчинення злочинів, високопрофесійне планування вчинених злочинів, застосування знань із розвідки та контррозвідки під час вчинення й уникнення відповідальності після вчинених злочинів.

4. Географічна картина злочинності в особливо великих містах багато в чому співпадає із системою розселення населення; до числа криміногенних факторів, окрім іншого, належать щільність населення і концентрація жителів та гостей міста у різних його частинах протягом певного періоду часу – тижня, місяця, кварталу, пори року тощо; існує висока кореляційна залежність між злочинністю та рівнем релігійності, щільністю населення, рівнем концентрації тюрем та ін. (так, статистична залежність між концентрацією

злочинності та щільністю населення може коливатися у межах коефіцієнта кореляції від +0,80 до + 0,89, між концентрацією злочинності та «маятниковою» міграцією – від +0,70 до +0,79). Ці показники тісно пов'язані із функціональним типом територіальних частин великого міста, у значній мірі визначаючи інтенсивність і структуру злочинності.

5. Між кількістю населення та інтенсивністю злочинності у 38 населених пунктах Одеської області існує сильна пряма кореляційна залежність з коефіцієнтом кореляції (+0,72). За відсутності належного контролю за злочинністю з боку державних і правоохоронних органів та неналежної організації кримінологічної і віктимологічної безпеки у населених пунктах, де сконцентрована велика кількість населення (в тому числі й за рахунок міграційних процесів), одночасно підвищується й імовірність вчинення злочинів, і навпаки.

6. Стан правопорядку в Одеській області та висока привабливість території для осіб, які ведуть протиправний спосіб життя, крім інших факторів, зумовлюються географічним розташуванням, ступенем розвиненості території, економічної, інфраструктурної та транспортної мереж.

7. У межах Одеської області існують значні територіальні особливості сільської злочинності: по-перше, простежується помітно нижча питома вага сільської злочинності порівняно із міською; по-друге, спостерігаються незначні коливання у динаміці злочинності поряд зі зростанням суспільної небезпечності вчинених злочинів; по-третє, відбувається зростання ступеню тяжкості вчинених злочинів на фоні зниження оціночної вартості викраденого майна; по-четверте, збільшення активності діяльності організованих злочинних груп, що спеціалізуються на заволодінні продукції сільськогосподарського виробництва, зокрема, худоби, птиці, та на браконьєрстві; по-п'яте, спостерігаються зміни пріоритетів у асортименті вирощуваної сільськогосподарської продукції тощо.

8. В умовах схожих демографічних ситуацій у населених пунктах Одеської області з високим ступенем соціального та державного контролю за злочинністю рівень інтенсивності остаточної завжди буде нижчим за той, де цей контроль організований не належним чином.

9. Наведені дані вимагають від державних та правоохоронних органів рішучих кроків на вдосконалення практики протидії злочинності. Це стає можливим за рахунок: належної організації кримінологічної і віктимологічної безпеки; підвищення якості інформаційно-аналітичного і технологічного забезпечення правоохоронної діяльності; прийняття виважених управлінських рішень, заснованих на знаннях територіальних особливостей злочинності; застосування диференційованих заходів із запобігання злочинності на основі науково обґрунтованого розподілу сил та засобів у протидії злочинності.

Список використаних джерел

1. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.

2. Бандиты с кухонными ножами напали на дом с хозяевами в селе под Одессой. URL: <https://strana.ua/news/104428-bandity-s-kukhonnymi-nozhami-napali-na-dom-s-khozjaevami-v-sele-pod-odessoj.html> (дата звернення 15 листопада 2017 р.).

3. Бойко В. В. Поняття та класифікація міст в Україні у контексті вивчення насильницької злочинності. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12–13 жовтня 2017 р.); редкол.: В. Я. Тацій (голов.ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків: Право, 2017. С. 533–536.

4. В Одессе задержали "спортсменов", расстрелявших авто с людьми. URL: <http://rian.com.ua/incidents/20171119/1029566800/Odessa-zaderzhanie.html> (дата звернення 19 листопада 2017 р.).

5. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2014 року. Прокуратура Одеської області. URL: http://od.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=111623&libid=100135 (дата звернення 01 травня 2017 року).

6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2015 року. Прокуратура Одеської області. URL: http://od.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=112741&libid. (дата звернення 01 травня 2017 року).

7. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2016 року. Прокуратура Одеської області. URL: http://od.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=112751&libid. (дата звернення 01 травня 2017 року).
8. Перцик Е. Н. Города мира: География мировой урбанизации. Москва: Междунар. отношения, 1999. 382 с.
9. Под Одессой задержали бандитов на машине, которая сама меняет номера. URL: <https://www.048.ua/news/1855021> (дата звернення 15 листопада 2017 р.).
10. Портнов И. П. Город и преступность. *Государство и право*. 1993. № 2. С. 13–18.
11. Портнов И. П. Проблемы профилактики преступности в городах (по материалам органов внутренних дел): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Москва, 1993. 220 с.
12. Филонов В. П., Федоренко Д. В. Преступность в особо крупном промышленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению. Донецк: ДИВД МВД Украины, 2002. 281 с.
13. Чекмарьова І. М. Запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2017. 307 с.
14. Шпионы одесских парадных. URL: <http://odessa-life.od.ua>. (дата звернення 15 листопада 2017 р.).

Бабенко А. Н. Территориально-пространственный анализ преступности в населенных пунктах Одесской области

В статье представлены результаты анализа территориальных особенностей преступности в населенных пунктах – городах, районах и селах Одесской области. Описана методика и алгоритм выявления и обозначения зон повышенных криминологических угроз. Проведен дифференцированный анализ преступности в 38 населенных пунктах Одесской области. Осуществлена группировка территорий по уровню криминальной пораженности. Выявлена степень корреляционных связей между уровнем концентрации преступности и отдельными социально-демографическими параметрами населенных пунктов. Обосновывается, что для преступности в пределах населенных пунктов одного региона (Одесской области) присущи такие статистические особенности и закономерности: неравномерность распределения преступности на территории области; дифференцированность показателей в пределах одной криминологической группы; заметная устойчивость интенсивности и структурного распределения удельного веса преступности между населенными пунктами региона; относительная стабильность (на протяжении двух лет) групп населенных пунктов по уровню криминальной пораженности; существенные различия в показателях преступности городских и сельских населенных пунктов. Автором обосновывается необходимость усовершенствования практики противодействия преступности в регионе путем: усиления контроля за преступностью, надлежащей организа-

ции криминологической и виктимологической безопасности; повышения качества информационно-аналитического и технологического обеспечения правоохранительной деятельности; принятия взвешенных управленческих решений, основанных на знаниях территориальных особенностей преступности; использование дифференцированных мер по противодействию преступности на основе научно обоснованного распределения сил и средств в противодействии преступности.

Ключевые слова: география преступности, территориальные особенности преступности, преступность в населенных пунктах (район, город, село, область), причины и условия преступности, криминологическая безопасность, виктимологическая профилактика, предупреждение преступности.

Babenko A. M. The Territorial and Spatial Analysis of Criminality in the Settlements of Odessa Region

The article presents the results of the analysis of territorial peculiarities of the criminality in the settlements – cities, districts and rural settlements in Odessa region. The technique and algorithm for detection and delineation of areas with increased criminological threats are described. A differentiated analysis of criminality in 38 localities in the Odessa region is carried out. Areas are grouped according to the level of criminal impact. The author reveals the degree of correlation between the level of concentration of criminality and certain socio-demographic parameters of settlements. It is proved that the criminality within the settlements of one region (Odessa region) has the following statistical regularities and features: the irregularity distribution of criminality in the region; the differentiation in the indicators within a criminological group; noticeable resistance of intensity and structural distribution of the criminality proportion between the settlements of the region; the relative stability (within two years) groups settlements according to the prevalence of crimes. The author substantiates the necessity to improve the practice of combating crime in the region through: strengthening of control over the criminality, the proper organization of the criminological and security of the victims; the improvement of information-analytical and technological support of law enforcement; the adoption of balanced management decisions based on knowledge of the specific features of criminality; the application of differential measures for the prevention of crime, taking into account scientifically based distribution of forces and means in combating crime.

Key words: *geography of crime, territorial peculiarities of the criminality, criminality in the settlements (district, city, village, region), the causes and conditions of crime, criminological safety, victims prevention, prevention of the criminality.*

УДК 343.9

О. І. Михалік,
здобувач відділу кримінологічних
досліджень Науково-дослідного
інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

**ФАЛЬШИВОМОНЕТНИЦТВО:
НАПРЯМИ ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНОГО
І СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ**

У статті на підставі результатів проведеного емпіричного дослідження виділяється низка напрямів загальносоціального і спеціально-кримінологічного запобігання злочинам, передбаченим ст. 199 КК України. Звертається увага на використання сучасного прогресивного зарубіжного досвіду у цій сфері.

***Ключові слова:** фальшивомонетництво, запобігання, протидія, профілактика.*

Постановка проблеми. Фальшивомонетництво на теперішній час являє собою найбільш суспільно небезпечний і поширений криміногенний прояв у сфері економіки. Недарма ст. 199 КК України закріплена першою у розділі VII «Злочини у сфері господарської діяльності» Особливої частини КК України. Якщо, починаючи із 2001 р., указані злочини мали стійку тенденцію до зменшення їх рівня, то у 2016 р. уперше за тривалий проміжок часу рівень фальшивомонетництва збільшився порівняно із попереднім роком аж на 53 % (860 злочинів у 2015 р. проти 1316 злочинів – у 2016 р.). Крім цього, у структурі злочинів у сфері економіки питома вага фальшивомонетництва є найбільшою і складає 19 %¹. Тобто майже кожний п'ятий економічний злочин в Україні пов'язаний із виготовленням, зберіганням, збутом та іншими незаконними діями із грошима, державними цінними паперами, державними лотереями, марками акцизного податку й голографічними захисними елемен-

¹ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення у 2015–2016 роках / Управління організації ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань та статистичної інформації Генеральної прокуратури України. Київ, 2017.

тами. Значна поширеність фальшивомонетництва як загрози для національної економічної безпеки України вимагає вироблення науково обґрунтованих кримінологічних заходів його запобігання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти протидії фальшивомонетництву досліджували Т. П. Бірюкова, В. С. Богачук, А. В. Войціховський, О. М. Калужна, Є. І. Клімова, В. Ф. Красавін, І. Є. Максимова, В. С. Мацишин, С. І. Марко, А. В. Мировська, Є. А. Морозова, С. І. Мукашев, Ю. О. Нікітін, С. Ю. Петряєв, Н. С. Пономарьова, А. М. Тимчишин, О. Ю. Ясінов та ін. На монографічному рівні окремі питання нерепресивного запобігання указаним злочинам вивчала лише І. В. Сингаївська (2010 р.).

Метою статті є визначення основних напрямів запобігання фальшивомонетництву в Україні.

Виклад основного матеріалу. Успіх у запобіганні злочинності залежить від дотримання принципу комплексності². Тому заходи запобігання фальшивомонетництву пропонується розділити на загальносоціальні й спеціально-кримінологічні. У межах загальносоціального запобігання фальшивомонетництву пропонується виділити декілька напрямів державної політики, що стосуються удосконалення соціально-економічної, фінансової, монетарної, фіскальної сфер, а також спрямовані на формування сучасної державної антикримінальної ідеології.

Державна соціально-економічна політика. Основним вектором державної політики є упровадження перспективних соціально-економічних заходів. Ця теза цілком доводиться результатами проведеного емпіричного дослідження. Зокрема, 85 % експертів науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів МВС України, а також 71,2 % працівників територіальних управлінь протидії злочинності у сфері економіки МВС України, які були опитані, зазначили, що успіх запобігання фальшивомонетництву зале-

² Голіна В. В., Колодяжний М. Г., Шрамко С. С. та ін. Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний та міжнародний досвід: монографія / за заг. ред. В. В. Голіни, М. Г. Колодяжного. Харків: Право, 2017. С. 57.

жить головним чином від стабілізації соціально-економічного розвитку держави, боротьби з безробіттям і бідністю населення. Тому єдиним шляхом подолання соціально-економічного хаосу, що має місце в Україні й який впливає на маргіналізацію й зубожіння значної частини українців, є формування й реалізація відповідної соціально спрямованої політики, основою якої мають стати соціально-економічні заходи. У цьому контексті О. М. Костенко зазначає, що для ефективної протидії злочинності необхідно усунути її соціальну причину, а саме здійснити такі соціальні реформи в країні, унаслідок яких жити і працювати чесно стане вигідним. Саме тоді ефективними можуть стати й заходи, спрямовані на усунення умов, що сприяють злочинності, у тому числі й діяльність органів кримінальної юстиції³. На наш погляд, центральною ланкою такої політики є соціально-економічна відбудова України. При цьому без стабілізації політичної ситуації в Україні, повернення до мирного укладу життя, вирішення військового конфлікту на непідконтрольній території Донецької і Луганської областей, їх поступової несилової деокупації будуть намагання стабілізації соціально-економічної ситуації в Україні ускладнюватимуться у рази.

Державна фінансова політика держави. Вирішення низки перелічених завдань у межах загальносоціального запобігання фальшивомонетництву не уявляється можливим без стабілізації фінансового ринку України. На це спрямована Комплексна програма розвитку фінансового сектору України на період до 2020 року, затверджена постановою Правління НБУ від 18 червня 2015 р. № 391. Створення сучасної фінансової системи, пов'язаної зі сталим економічним розвитком, відповідно до цієї Програми планується за трьома основними напрямками діяльності: забезпечення фінансової стабільності й динамічного розвитку фінансового сектору; розбудова інституційної спро-

³ Костенко О. М. Концепція причин і умов злочинності в сучасній кримінології. *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи*: матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчого права (Харків, 9 груд. 2016 р.); за ред. В. Я. Тація, Б. М. Головкина. Харків: Право, 2016. С. 15–17.

можності регуляторів фінансового сектору; захист прав споживачів й інвесторів фінансового сектору⁴ та ін.

Державна монетарна політика. Головним суб'єктом цієї політики є НБУ, який має право монопольної емісії гривні й організації готівкового грошового обігу. У межах загальносоціального запобігання фальшивомонетництву, зокрема пов'язаного із підробкою грошей, мають упроваджуватись заходи у банківському секторі з обмеження готівкового обігу у межах фінансової стратегії «Cashless economy» (безготівкова економіка). Вона базується на ширшому упровадженні безготівкових розрахунків. Для цього НБУ має: скорочувати попит населення на готівку; підвищувати розвиток безготівкових транзакцій; забезпечувати належну інфраструктуру фінансових операцій; змінювати звички й мотивацію споживачів⁵ тощо.

Крім цього для більш успішного запобігання фальшивомонетництву пропонується зниження граничної суми готівкових розрахунків. Зокрема, такий розмір в Україні у 2017 р. був скорочений зі 150 тис. грн. до 50 тис. грн. Також варто продовжувати упровадження електронної валюти з використанням технології Block Chain. Ця система покликана зменшити частку готівки у фінансовому секторі й посилити доступність громадян до електронної валюти.

Грошово-кредитна політика України має ураховувати позитивний зарубіжний досвід у цій сфері. Він стосується емісійної діяльності щодо постійного підвищення якості банкнот різних номіналів, періодичної (раз на 5–7 років) зміни зразків банкнот національної валюти. Особливо це стосується банкнот найбільших номіналів (100 грн., 200 грн., 500 грн.). Зазначені заходи мають бути пріоритетом НБУ у середньостроковій перспективі.

Заходи *державної фінансової політики* також є невід'ємною складовою загальносоціального запобігання фальшивомонетництву. Вони пов'язуються

⁴ Комплексна програма розвитку фінансового сектору України на період до 2020 року: постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15> (дата звернення: 16.05.2017).

⁵ Концепція проекту «Cashless economy» / Національний банк України. Київ, 2016. 50 с.

з упорядкуванням виробництва марок акцизного податку, зменшенням кількості їх підробок. Для цього виникає необхідність у регулюванні ринку підакцизних товарів, передусім алкогольної й тютюнової продукції.

Державна фіскальна політика має базуватись на оптимізації й виваженому підвищенні акцизного податку, у першу чергу на алкогольну й тютюнову продукцію, відповідно до темпів зростання економіки України і доходів більшості громадян. В іншому разі за умови дисбалансу вартості алкогольної продукції й тютюнових виробів це зумовлюватиме поширення фальсифікації підакцизних товарів, що пов'язується з обігом підроблених марок акцизного податку. Також пропонується Державній фіскальній службі України продовжувати роботу з уведення до обігу електронної марки акцизного податку. Остання існує у багатьох західних країнах світу й сприяє жорсткому адмініструванню акцизного податку. Це, окрім іншого, має значно підвищити надходження до Державного бюджету України.

Якщо низка перелічених напрямів державної політики пов'язуються з усуненням умов, що зумовлюють фальшивомонетництво, то формування сучасної державної антикримінальної ідеології спрямоване на його причину. Комплекс певних культурно-виховних заходів здатний позитивно вплинути на ціннісні орієнтації окремих осіб і навіть певних груп населення (школярства, студентства, молоді), їх установки, переконання та ін. У підсумку реалізація державної антикримінальної ідеології може змінити спрямованість окремих осіб та позначитись на їх відмові від злочинної мотивації щодо задоволення своїх матеріальних потреб у злочинний спосіб, у тому числі пов'язаний із виготовленням, збутом та іншими незаконними діями з предметами фальшивомонетництва.

Іншим, не менш важливим напрямом протидії фальшивомонетництву, є спеціально-кримінологічне запобігання. Його заходи пропонується класифікувати за характером на: організаційно-управлінські, нормативно-правові, технічні й інформаційні.

Організаційно-управлінські заходи спеціального запобігання можна визнати основними через їх різноманіття, реалізацію багатьма суб'єктами, їх спрямування на різні криміногенні об'єкти. Низка організаційно-управлінських заходів запобігання фальшивомонетництву була запропонована респондентами експертного опитування: 1) удосконалення методик виявлення й розкриття вказаних злочинів; 2) покращення оперативно-розшукової діяльності щодо відпрацювання професійних злочинців-фальшивомонетників; 3) підвищення кваліфікації касирів торгівельних мереж, банківських працівників з метою встановлення підроблених грошових знаків; 4) боротьба з корупцією у правоохоронних та судових органах; 5) посилення митного контролю при переміщенні товарів і людей через державний кордон України; б) удосконалення взаємодії працівників територіальних управлінь протидії злочинам у сфері економіки МВС України з експертами НДЕКЦ та ін.

Результати експертного опитування показують, що більшість пропозицій з удосконалення спеціально-кримінологічного запобігання фальшивомонетництву в Україні пов'язуються з діяльністю Національної поліції. Реформування цього правоохоронного органу має відбуватись, з одного боку, шляхом переатестації й звільнення співробітників, у тому числі тих, що виявляють, розслідують злочини у сфері економіки, щодо яких виникає сумнів у їх добросовісності; з другого, – керівництву МВС України не слід допускати звільнення найбільш досвідчених працівників, які відзначаються високим рівнем професіоналізму, великим багажем спеціальних знань і навичок у сфері виявлення і розслідування злочинів, пов'язаних із фальшивомонетництвом.

Оптимізація діяльності із запобігання злочинам у сфері економіки пов'язується також зі створенням окремого правоохоронного органу. Урядом планується, що таким має стати Служба фінансових розслідувань. Нами підтримуються подібні ініціативи, оскільки це дозволить усунути наявне дублювання функцій окремих органів (МВС, СБУ, ДФС) у розслідуванні економічних злочинів.

У зв'язку з тим, що поряд із підрубкою грошей майже у половині випадків предметом цього злочину є марки акцизного податку, варто автоматизовану інформаційну систему «Фальшивомонетництво», якою користуються працівники Національної поліції, доповнити саме базою даних про марки акцизного податку. Головне, щоб ця інформаційна система мала не накопичувальний характер, а реально використовувалась під час розкриття злочинів, передбачених ст. 199 КК України.

У межах спеціально-кримінологічного запобігання фальшивомонетництву рекомендується підрозділам поліції приділяти прискіпливішу увагу місцям, де можуть виготовлятися підрубки високої якості. Для цього необхідно посилити оперативно-розшукову діяльність щодо оперативного супроводження роботи поліграфічних комбінатів, друкарень та інших підприємств цієї сфери, де можливо виготовити високоякісні підрубки грошей, марок акцизного податку, державних цінних паперів та ін. Варто, щоб на таких підприємствах були присутні довірені поліції особи, які були б обізнані про особливості й напрями виробництва і робітників, які працюють на таких підприємствах. Можна констатувати, що такі заходи спрямовані проти злочинної діяльності фальшивомонетників-виготівників.

Банкотно-монетним двором НБУ як єдиним емітентом гривні, керівництвом Фабрики банкотно-паперу, керівництвом ДФСУ і поліграфічного комбінату «Україна», де виготовляються паперові марки акцизного податку, необхідно вживати усіх необхідних організаційно-управлінських заходів, спрямованих на правильний підбір кадрів. До речі ця вимога стосується як звичайних працівників цих підприємств, так і їх керівництва.

Потребує також покращення низка напрямів роботи НБУ. На окремий запит до центрального банку було повідомлено, що основними організаційно-управлінськими заходами, що ним вживаються та які потребують подальшого вдосконалення, є: а) забезпечення вчасного вилучення з обігу підрублених грошових знаків; б) здійснення постійного моніторингу стану вилу-

чення з обігу підроблених грошей; в) організація проведення щорічних навчальних семінарів, де покращуються знання і досвід касових працівників з питань визначення справжності й платіжності банкнот і монет; г) взаємодія з відповідними структурними підрозділами МВС України⁶.

Певний профілактичний ефект, як відомо, мають попереджувальні написи на банкнотах паперових грошей. Вважаємо, що відсутність такого напису на банкнотах гривні, є прорахунком НБУ. Тому пропонується під час виготовлення наступних партій і нових зразків банкнот гривні різних номіналів нанести напис: «Підробка грошей переслідується кримінальним законодавством».

Умовою, що певним чином сприяє підробці грошей, є безліч сайтів у мережі Інтернет, де розміщено відскановані з високою роздільною здатністю банкноти багатьох світових валют різних номіналів⁷. Це спрощує завдання фальшивомонетників із цифрової обробки грошей перед їх незаконним виготовленням. Очевидно, що такі сайти мають бути заблоковані. Для цього потрібні відповідно дії як з боку СБУ, так й з боку новостворених підрозділів кіберполіції.

Ураховуючи, що предмети фальшивомонетництва можуть підроблятися за кордоном, а потім ввозитись на територію України з метою їх подальшого збуту, необхідно посилити митний і паспортний контроль, щоб не допустити переміщення у нашу країну підробок та осіб, причетних до їх виготовлення. Особливо потребує посилення такого контролю на пропускних пунктах уздовж усієї лінії розмежування у Донецькій і Луганській областях України з метою недопущення ввезення злочинцями партій підроблених грошей, а також контрафактного спирту, з якого в Україні ділки виготовляють сфальсифіковані алкогольні напої з підробленими марками акцизного податку.

⁶ Лист Національного банку України від 7 червня 2016 р. № 50-0004/48007.

⁷ Clarke J. Revealed: How counterfeit money is now made easier and faster thanks to soap, glue, office printers... and even internet how-to guides. *Daily Mail*. 2013. 7 January. P. 5.

Для активізації участі громадян у сфері запобігання злочинності в Україні необхідно вживати комплекс заходів щодо покращення співробітництва населення з правоохоронними органами у профілактиці злочинів. Тому в Україні за прикладом західних країн (США, Японія, Велика Британія, країни-члени ЄС) необхідно матеріально заохочувати громадян для більш активної співпраці з поліцією шляхом повідомлення ними про відомі факти підробки грошей, марок акцизного податку та інших предметів, а також осіб, причетних до злочинної діяльності. У зв'язку з цим можна підтримати ідею про доцільність створення у нашій країні спеціального фонду, з якого має здійснюватись грошове заохочення інформаторів та інших свідомих громадян⁸. Це має стати надійним організаційним підґрунтям для створення сучасної системи державно-приватного партнерства у сфері запобігання злочинності в Україні.

Окремої уваги заслуговує покращення організації міжнародного співробітництва України у сфері запобігання фальшивомонетництву. Звідси органам Національної поліції України слід підтримувати постійні професійні та виробничі зв'язки зі своїми колегами у першу чергу з тих країн, територія яких межує з державним кордоном України і звідки є імовірність завезення підробок для їх подальшого збуту в нашій країні. Також вагомого значення набуває діяльність Інтерполу, Національне бюро якого розташовано в Україні. У зв'язку із цим органам внутрішніх справ нашої країни під час розкриття і розслідування злочинів, передбачених ст. 199 КК України, узагальнення сучасних технологій і способів виробництва підробок грошей, цінних паперів та інших предметів слід використовувати інформаційно-аналітичну систему Інтерполу під назвою «І-24/7». За повнотою й географією наповнення цій бази даних немає аналогів у світі. Окрім цього, у випадках виявлення підробленої валюти, державних цінних паперів органи поліції мають у визначений строк

⁸ Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність: монографія / за ред. В. В. Голіни. Харків: Право, 2017. С. 213.

заповнювати відповідні форми й спрямовувати їх до Інтерполу з метою оновлення інформаційної бази даних цієї організації.

Нормативно-правові заходи спеціально-кримінологічного запобігання фальшивомонетництву пов'язуються з усуненням певних недоліків і пробілів чинного законодавства, а також прийняттям нових законодавчих актів. Загалом рекомендується внести низку змін і доповнень до постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про виготовлення або збут підроблених грошей чи цінних паперів» від 12 квітня 1996 р. № 6. Крім цього, упровадженню у фінансовому секторі України стратегії «Cashless economy» (безготівкова економіка) сприятиме прийняття відповідного закону. У ньому слід відбити основні принципи і форми реалізації указаної стратегії. З метою фіксування органами поліції усіх випадків збуту підробок грошей існує потреба внесення змін до п. 4.2 Інструкції про ведення касових операцій банками в Україні, затвердженої постановою Правління НБУ від 1 червня 2011 р. № 174. Зокрема, пропонується, щоб банк (філія, відділення) у разі виявлення в однієї фізичної або юридичної особи не «двох або більше» банкнот з ознаками підроблення, а навіть однієї такої банкноти, терміново повідомляв про такі випадки органи внутрішніх справ. Для усунення застарілості деяких положень Міжнародної конвенції щодо боротьби з підробкою грошових знаків (м. Женева, 1929 р.) є актуальним вироблення з боку її учасників, включаючи Україну, єдиного підходу про внесення відповідних змін і доповнень. Зокрема, практика Інтерполу показує, що зазвичай предметом фальшивомонетництва є не лише гроші, а й цінні папери. Тому розглядаються достатньо обґрунтованими пропозиції деяких науковців щодо розширення дії вказаної Конвенції й на цінні папери⁹. Аналогічно можна вести мову й про доцільність включення фальшивомонет-

⁹ Войціховський А. В. Міжнародне співробітництво держав у боротьбі з фальшивомонетництвом: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 20 с.

ництва до переліку злочинів, які належать до сфери застосування Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р.

Пропонується найближчим часом прийняти Закони України «Про кримінологічну експертизу проектів нормативно-правових актів», «Про запобігання і протидію злочинності». Назріла необхідність у розробленні й прийнятті Комплексної державної програми запобігання злочинності в Україні на період 2017–2020 років. Разом із тим заслуговують на увагу ідеї про необхідність розробки державної комплексної програми протидії злочинності у сфері економіки¹⁰.

Видаються обґрунтованими рекомендації дослідників щодо необхідності доповнення Кримінального процесуального кодексу України нормою про обов'язковість установлення слідчим причин й умов учинення конкретного злочину, складання відповідних процесуальних документів¹¹. Вважаємо, що це посилить роль слідчої профілактики усіх злочинів, включаючи кримінальні правопорушення, передбачені ст. 199 КК України.

Технічні заходи спеціально-кримінологічного запобігання фальшивомонетництву стосуються передусім удосконалення якості захисту гривні від підробки. Ураховуючи, що найчастіше підробляються банкноти номіналом 50 грн. і 200 грн., НБУ пропонує, по-перше, розробити новий зразок цих банкнот, а, по-друге, урахувати низку технічних новацій, що застосовані при виготовленні банкнот гривні нового зразка номіналом 100 і 500 грн.: оптично-змінні ефекти, «віконна» (частково уведена у товщу паперу) захисна стрічка з яскраво вираженим кінематичним ефектом, елемент SPARK – зображення, на окремих ділянках якого спостерігаються поступові переходи від одного кольору до іншого¹².

¹⁰ Кальман О., Лисодед О. Нормативно-правове забезпечення боротьби зі злочинністю у сфері економіки. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2005. № 1. С. 68–72.

¹¹ Черненко О. О. Кримінологічні засади запобігання економічній злочинності слідчими підрозділами Національної поліції України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. С. 198.

¹² Лист Національного банку України від 7 червня 2016 р. № 50-0004/48007.

Під час оновлення зразків банкнот гривні різних номіналів рекомендуємо урахувати думку експертів НДЕКЦ МВС України, які до способів покращення їх захисту віднесли: а) додавання елементів магнітної стрічки; б) передбачення мікроперфорації; в) застосування спеціального паперу, більш стійкого до зношення; г) нанесення слабковидимих числових кодів, характерних кожному номіналу, року емісії; д) передбачення геометричних характеристик, що відповідатимуть кожному номіналу, для перевірки грошей без спеціального обладнання; е) уведення більшої кількості дрібних елементів захисту із роздільною здатністю понад 6000 dpi; є) додаткове уведення інфрачервоних елементів.

Сучасні банкноти гривні залежно від конкретного номіналу містять близько 17 ступенів захисту. У літературі пропонуються ще такі способи захисту банкнот грошей, як: використання сучасних видів чорнил і фарб; застосування на банкнотах голограм; упровадження електронних захисних технологій на кшталт полімерних й пластикових купюр з оптичним елементом захисту (Австралія); монтаж у кожну купюру мікросхем (існує на стадії розробки); освоєння Європейським центральним банком біотехнологій у виді галобактерій, нанесення яких на паперову банкноту майже унеможлиблює її копіювання за допомогою копіювально-множильних пристроїв; кодування цінних паперів, включаючи гроші, ізотопами рідкоземельних елементів, таких як, наприклад, осмій та ін.¹³

Сучасними західними інженерами зазначається, що упродовж найближчих 5–10 років технічні можливості офісного обладнання та його загальна доступність зможуть зробити буквально з кожної людини потенційного фальшивомонетника. Тому єдиною відповіддю на це має стати упровадження сучасних досягнень нанотехнології. Зокрема, на стадії розробок вже існують

¹³ Сингаївська І. В. Фальшивомонетництво в Україні: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти: монографія. – Луганськ: Віртуальна реальність, 2010. С. 274–278; Воробей О. В. Криміналістичне дослідження паперових грошей України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2004. 17 с.; Іонов В. М. Внимание, деньги! Пособие для кассиров и не только... . Москва: PRO Intellect Technology, 2008. С. 47.

паперові гроші, де нанесені на них зображення змінюють колір; видатні особи, які прикрашають банкноти, можуть посміхатись або підморгувати. Окрім цього, вже існують зразки банкнот, які змінюють за певних умов свою форму або текстуру. Під час виробництва грошей можуть також використовуватись надміцні матеріали, пошкодити які практично неможливо. Тому для перевірки справжності таких грошей їх необхідно перерізати ножицями чи ножем. Якщо перерізати не вдалось, це означає, що гроші є справжніми. Існують навіть пропозиції нанесення на кожен банкноту штрих-коду, що дозволить не лише перевіряти її на справжність, а й легко відслідковувати обіг банкноти протягом усього часу її існування. За оцінками американських спеціалістів у сфері молекулярної інженерії, застосування цих нанотехнологій та інших заходів здатне продовжити безпечний обіг готівки ще мінімум на 100 років¹⁴. Однак головний недолік таких технологій полягає у їх дорожнечі. Тому застосування перелічених та інших технічних «ноу-хау» – завдання майбутнього.

Задля удосконалення спеціально-кримінологічного запобігання фальшивомонетництву пропонується постійно здійснювати технічну модернізацію обладнання, яке використовується Банкотно-монетним двором НБУ, де друкується гривня, та Фабрикою банкнотного паперу. Адже злочинці не стоять на місці та йдуть, образно кажучи, у ногу з часом, використовуючи найсучасніше устаткування для виготовлення підробок. Аналогічно можна сказати й щодо державного підприємства «Поліграфічний комбінат «Україна», на якому виготовляються паперові марки акцизного податку й державні цінні папери. Управліннями НБУ в областях, а також комерційними банками необхідно також удосконалити автоматизацію процесу обробки готівки на предмет її справжності.

Так само рекомендується покращити матеріально-технічне забезпечення роботи НДЕКЦ МВС України, на які покладається важлива функція екс-

¹⁴ Davidson A. Nanotechnology Seen as Answer to Counterfeiters. UR : <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=7615643> (дата звернення: 16.05.2017); Pieper M. Making a Quick Buck: Counterfeiting in America. *Illumin Magazine: A review of engineering in everyday life*. 2008. Vol. 17. Issue 1. P. 27.

пертного дослідження різних документів. В арсеналі експертних установ у користуванні мають бути новітні зразки спеціального обладнання, що дозволить на високому рівні та у стислі терміни здійснювати експертні дослідження різних предметів фальшивомонетництва.

Рекомендується за сприяння НБУ і органів Національної поліції випускати у вільний продаж спеціальні хімічні олівці (Banknote Tester Pen) для самостійного проведення громадянами експрес перевірки справжності паперових грошей. Наприклад, якщо нанести таким олівцем лінію на справжній банкноті, то зображення зникне безслідно упродовж двох годин, а якщо банкнота підроблена – нанесена лінія матиме темний колір й не зникне зовсім. Наразі такі олівці можна придбати лише у спеціалізованих інтернет-магазинах за ціною від 25 до 60 грн. Однак більшість українців з певних причин навіть не здогадується про існування таких тестерів.

Якщо попередні напрями спеціально-кримінологічного запобігання фальшивомонетництву стосуються об'єктивних криміногенних обставин, то *інформаційні* заходи здійснюються у межах віктимологічної профілактики і стосуються потенційних жертв таких злочинів. Охарактеризувати зазначену групу запобіжних заходів можна відомим виразом «*praemonitus praemunitus*», що у перекладі з латині означає попереджений – значить озброєний. Дійсно, від обізнаності громадян про ту небезпеку, що представляє собою фальшивомонетництво у багатьох його проявах залежить формування своєрідного суспільного криміногенного імунітету. Його головне завдання: усунути у громадян інформаційний вакуум щодо таких злочинів, не допустити з їх боку необережності, неуважності та інших форм віктимної поведінки. Результати емпіричного дослідження у віктимологічному аспекті є невтішними, на що вказує різноманіття форм віктимної поведінки жертв фальшивомонетництва.

НБУ, з одного боку, має посилити інформаційну роботу передусім із тими категоріями громадян, які на практиці найчастіше стають жертвами цих злочинів: продавцями товарів на ринках, магазинах, торгівельних кіосках, ка-

сирами у пунктах обміну валют, банківських установах, таксистами, пенсіонерами та ін. З другого, – зміст інформації, наданої громадянам, має доповнюватись відомостями щодо дій осіб, у яких з тих або інших обставин випадково опинились підроблені гроші, а також можливої відповідальності у разі подальшого збуту таких грошей.

Відповідні інформаційні кампанії має проводити й ДФСУ як центральний орган виконавчої влади, що регулює й контролює діяльність на ринку підакцизних товарів. Працівники ДФСУ мають розміщувати у торгівельних мережах, магазинах, барах та інших установах, де здійснюється продаж алкогольної й тютюнової продукції, інформацію щодо небезпеки для життя і здоров'я, яку представляє собою дешева контрафактна продукція; з порадами громадянам звертати увагу на наявність на пляшках із алкоголем і пачках цигарок наклеєних марок акцизного податку; ознайомлювати українців із основними захисними елементами справжніх марок акцизного податку; роз'яснювати громадянам їх права у випадку придбання алкогольної і тютюнової продукції із підробленими марками акцизного податку.

Висновки. Підсумовуючи наведене, можна констатувати, що успіх ефективного запобігання фальшивомонетництву залежить від упровадження як загальносоціальних, так і спеціально-кримінологічних заходів. Їх реалізація покладається як на центральні органи виконавчої влади, включаючи Національну поліцію, так і на громадськість. При цьому успіх запобіжної діяльності залежить від впливу на потенційних фальшивомонетників шляхом зменшення фрустраційних суспільних процесів, а також скорочення кола умов і ступеня їх криміногенності, які сприяють реалізації корисливої мотивації потенційних злочинців.

Список використаних джерел

1. Clarke J. Revealed: How counterfeit money is now made easier and faster thanks to soap, glue, office printers... and even internet how-to guides. *Daily Mail*. 2013. 7 January. P. 5.

2. Davidson A. Nanotechnology Seen as Answer to Counterfeiters. URL: <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=7615643> (дата звернення: 16.05.2017).
3. Pieper M. Making a Quick Buck: Counterfeiting in America. *Illumin Magazine: A review of engineering in everyday life*. 2008. Vol. 17. Issue 1. P. 27.
4. Войціховський А. В. Міжнародне співробітництво держав у боротьбі з фальшивомонетництвом: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 20 с.
5. Воробей О. В. Криміналістичне дослідження паперових грошей України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2004. 17 с.
6. Голіна В. В., Колодяжний М. Г., Шрамко С. С. та ін. Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний та міжнародний досвід: монографія. Харків: Право, 2017. 284 с.
7. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення у 2015–2016 роках / Управління організації ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань та статистичної інформації Генеральної прокуратури України. Київ, 2017.
8. Ионов В. М. Внимание, деньги! Пособие для кассиров и не только... . Москва: PRO Intellect Technology, 2008. 60 с.
9. Кальман О., Лисодєд О. Нормативно-правове забезпечення боротьби зі злочинністю у сфері економіки. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2005. № 1. С. 68–72.
10. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність: монографія / за ред. В. В. Голіни. Харків: Право, 2017. 252 с.
11. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України на період до 2020 року: постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15> (дата звернення: 16.05.2017).
12. Концепція проекту «Cashless economy» / Національний банк України. Київ, 2016. 50 с.
13. Костенко О. М. Концепція причин і умов злочинності в сучасній кримінології. *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи*: матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчого права (Харків, 9 груд. 2016 р.); за ред. В. Я. Тація, Б. М. Головкина. Харків: Право, 2016. С. 15–17.
14. Лист Національного банку України від 7 червня 2016 р. № 50-0004/48007.
15. Сингаївська І. В. Фальшивомонетництво в Україні: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти: монографія. Луганськ: Віртуальна реальність, 2010. 258 с.
16. Черненко О. О. Кримінологічні засади запобігання економічній злочинності слідчими підрозділами Національної поліції України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 247 с.

Михалик А. И. Фальшивомонетничество: направления общесоциального и специально-криминологического предупреждения

В статье на основе результатов проведенного эмпирического исследования выделяется ряд направлений общесоциального и специально-криминологического предупреждения преступлений, предусмотренных ст. 199 УК Украины. Обращается внимание на использование современного прогрессивного зарубежного опыта в этой сфере.

Ключевые слова: фальшивомонетничество, предупреждение, противодействие, профилактика.

Mykhalik O. I. Counterfeiting: the directions of general and special-criminological prevention

Based on the results of the empirical research, a number of areas of general social and special-criminological prevention of crimes specified by Art. 199 of the Criminal Code of Ukraine were determined in the article. Attention is drawn to the use of modern progressive foreign experience in this field.

Key words: counterfeiting, prevention, counteraction, precaution ability.

УДК 343.131

С. О. Касапоглу,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
юридичного факультету
Національного гірничого
університету

ФОРМАЛІЗМ І ФОРМАЛЬНОСТІ В РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

У статті досліджуються питання співвідношення понять «формалізм» і «формальності» стосовно процесу реалізації норм кримінального процесуального права. З'ясовується як формалізація у кримінальному процесі впливає на його швидкість.

Ключові слова: кримінальне процесуальне право, реалізація норм права, формалізм, формальності.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес реалізації норм кримінального процесуального права складається з багатьох *формальних* процедур. В одних випадках їх так називають з урахуванням позитивного значення слова «формальність», в інших – негативного. Проблемним є питання розмежування понять «формалізм» і «формальності», а також визначення їх розумного співвідношення у діяльності з реалізації процесуальних норм та впливу на швидкість кримінального провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формалізму і формальностей у кримінальному процесі були предметом наукових досліджень таких учених, як Н. В. Глинська, Ю. М. Грошевий, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов, В. Т. Нор, М. А. Погорецький, В. М. Трофименко, О. Г. Шило та ін. Однак предметом дослідження цих учених були загальні питання співвідношення форми і формалізму у кримінальному процесі, що розглядався як діяльність лише органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Результати досліджень мають вагоме значення для науки кримінального процесу, але вони не враховують специфіку реалізації норм кримінального процесуального права іншими учасниками кримінального провадження.

З огляду на це **метою статті** є науковий результат у вигляді нових знань щодо співвідношення понять «формалізм», «формальність», надмірна формальність», а також впливу формалізації перебігу реалізації норм кримінального процесуального права на швидкість кримінального процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У літературі з кримінального процесу термін «формалізм» має негативне забарвлення¹. «Діяти формально» означає виконувати ту чи іншу дію, приймати те чи інше рішення без урахування обставин конкретного кримінального провадження, а також того становища, в якому перебуває на конкретний час провадження той чи інший його учасник². Частіше прийнято вести мову про формалізм як негатив у діяльності слідчих, прокурорів і суддів, пов'язаний із дотриманням ними зовнішньої форми на шкоду суті кримінального провадження взагалі і правам та законним інтересам суб'єктів процесу зокрема. Тобто формалізм – продукт діяльності недбайливих слідчих, прокурорів та суддів³. Між тим у цивільному процесі формалізму наданий «статус» процесуального принципу (засади). Цей принцип з точки зору процесуалістів-цивілістів передбачає встановлення певних правових формальностей, обов'язкових форм, термінів і способів здійснення процесуальних дій, які повинні здійснюватися у визначеній послідовності і в закріплені законом терміни. Ці формальності призначені забезпечити і гарантувати від зловживань права учасників цивільного судочинства, при цьому формалізм не повинен ускладнювати здійснення процесуальних прав. Чинним законодавством встановлені певні формальності при поданні позову і його прийнятті, забезпеченні позову, визначенні строків його розгляду тощо. Всі випадки спрощення процедури мають базуватись на нор-

¹ Формальність в українській мові визначають як дію або умову, необхідну «для виконання якоїсь справи відповідно до прийнятого порядку, законності». Див.: Виконання якого-небудь традиційного звичаю, виробленого правила, що не має істотного значення. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь, 2003. С. 1328.

² Волобуєва О. О., Лобойко Л. М., Т. О. Лоскутов та ін. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник. Київ: ВД «Дако», 2015. С. 20.

³ Лобойко Л. М. Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні (2006–2011 роки): монографія. Київ: Істина, 2012. С. 40.

мах процесуального закону⁴. Як бачимо, у цивільному процесі формалізм ототожнюють із процесуальною формою (із застереженням, що він не повинен ускладнювати здійснення процесуальних прав), а в кримінальному процесі формалізм (негативне явище) протиставляють процесуальній формі (позитивне явище). Однак у практиці реалізації норм кримінального процесуального права ці явища завжди «йдуть» поруч і не завжди можна відрізнити формалізм від кримінальної процесуальної форми (формальностей).

Як правильно писав Ш. Монтеск'є, якщо ви поглянете на судові *формальності* (курсив – С. К.) з точки зору труднощів, що зустрічає в них громадянин, який добивається повернення свого майна чи отримання задоволення за спричинену йому образу, то ви, звичайно, вирішите, що їх занадто багато. Якщо ж ви розглянете їх з точки зору ставлення до свободи та безпеки громадян, то ви вирішите, що їх дуже мало, і побачите, що всі ці труднощі, витрати, зволікання і самі помилки правосуддя є тією ціною, якою кожен громадянин оплачує свою свободу⁵.

У сучасному розумінні стосовно нашого дослідження «*формальностей*», про які ще у XVIII ст. писав Ш. Монтеск'є, є нічим іншим, як реалізацією норм кримінального процесуального права, тобто *формально* визначених правил поведінки. У XX і XXI століттях такий самий зміст у цей термін вкладає Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, в п. 69 Рішення від 15 листопада 2001 р. у справі «Іванчук проти Польщі» (*Iwańczuk v Poland*) ЄСПЛ зазначив, що органи влади стримано ставилися до взяття застави, яка,

⁴ Чорнооченко С. І. Цивільний процес : навч. посібник для вузів / 3-тє вид., переробл. та доп. Київ: Центр учбової літ-ри, 2014. 17 с.

⁵ Монтеск'є Ш. Л. О духе законов: перевод А. Матешука. Москва: Мысль, 1999. С. 72. Автор цитованої роботи ставив наявність формальностей в залежність від тяжкості порушень правових приписів. Так, він писав, що «у діяльності поліції карає швидше влада, ніж закон; в діяльності кримінального суду карає скоріше закон, ніж влада. Віданню поліції підлягають повсякденні справи, що стосуються звичайно дрібниць і тому не потребують *формальностей* (курсив – С. К.). Дії поліції є швидкими і стосуються вчинків, що повторюються день у день, тому вона не може накладати суворих покарань. Вона постійно зайнята подробицями, і великі порушення закону не входять в її компетенцію. Вона керується більше розпорядженнями, ніж законами. Її службовці знаходяться завжди на очах у начальства, тому, якщо вони впадають у крайнощі, винуватим є воно. Отже, не слід змішувати великих порушень закону з дрібними порушеннями поліцейських правил це речі різного порядку» (Монтеск'є Ш. Л. О духе законов. С. 427).

у разі неявки заявника на судовий процес, вимагала б виконання певних *формальностей* для арешту майна⁶. У п. 22 Рішення від 5 лютого 2008 р. у справі «Деєрлі і інші проти Туреччини» (Değerli and Others v Turkey) ЄСПЛ вказав, що «через брак чіткого погодинного звіту про дії та *формальні процедури*, до яких вдавались уповноважені працівники в'язниці, твердження уряду про те, що заявники не мали жодної затримки із звільненням, не можна брати до уваги»⁷. У Рішенні від 4 січня 2007 р. «R. проти Сполученого Королівства» (R. v United Kingdom) ЄСПЛ використовує термін «*формальний акт засудження чи виправдання*»⁸, а в Рішенні від 2 березня 1983 р. «X і Y проти Федеративної Республіки Німеччини» (X and Y v Federal Republic of Germany) зазначає, що «на свідках, які постають перед судом або перед слідчим суддею, лежить *формальне* і суворе зобов'язання говорити правду»⁹. Очевидно, що термін «формальний» («формальності»), вжитий у зазначених Рішеннях, є рівноцінним терміну «законний», тобто такий, що передбачений законом. Ніякого негативного відтінку у такому значенні цей термін не має.

А ось коли ЄСПЛ в Рішеннях говорить про «надмірність формальностей», то у такий спосіб він висловлює щодо них своє негативне ставлення. Так, у п. 102 Рішення від 18 жовтня 2006 р. «Ермі проти Італії» (Hermi v Italy) [GC] ЄСПЛ виклав правову позицію, згідно з якою «... італійські органи судової влади мали право зробити висновок, що заявник відмовився – не явно, але однозначно – від свого права виступати на слуханні 3 листопада 2000 року в Римському апеляційному суді. Крім того, заявник міг заявити про це право, не обов'язково вдаючись до *надмірних формальностей* (курсив –

⁶ Рішення від 15 листопада 2001 р. у справі «Іванчук проти Польщі» (Iwańczuk v Poland) (витяг). Макбрайд Д. *Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес*. Київ: «К.І.С.», 2010. С. 109.

⁷ Рішення від 5 лютого 2008 р. у справі «Деєрлі і інші проти Туреччини» (Değerli and Others v Turkey) (витяг). Макбрайд Д. *Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес*. С. 159.

⁸ Рішення від 4 січня 2007 р. «R. проти Сполученого Королівства» (R. v United Kingdom) (витяг). Макбрайд Д. *Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес*. – С. 219.

⁹ Рішення від 2 березня 1983 р. «X і Y проти Федеративної Республіки Німеччини» (X and Y v Federal Republic of Germany) (витяг). Макбрайд Д. *Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес*. С. 295.

С. К.)»¹⁰. Відтак, формальність, виконувана учасниками кримінального провадження у рамках, визначених законом, варто розцінювати як прояв дій в рамках кримінальної процесуальної форми. А ось «надмірна формальність» є проявом того, що в юридичній літературі з кримінального процесу називають формалізмом і що має негативний відтінок. Тому варто погодитися з Ж.-Л. Бержелем, який вважає, що процесуальний формалізм за умови правильного дозування є гарантією якісного правосуддя й оплотом прав захисту проти свавілля суддів¹¹.

Формальності, передбачені кримінальним процесуальним законом, являють собою зміст як процесуальної форми, так і процесуального формалізму. Тому і ті й інші стають обов'язковим елементом кримінальної процесуальної діяльності. Отже, формалізм у діяльності слідчого, прокурора і судді закладає у норми права законодавець¹². Останній намагається запровадити у кримінальний процесуальний закон ідеальні норми, які іноді не під силу реалізувати. З цього приводу Б. Г. Розовський пише, що як і правила виробничої безпеки, кримінальний процес стає дедалі виваженішим, більш узгодженим у деталях з нормами цивілізованої моралі і етики. Прогрес є очевидним. Однак він має і зворотній бік: із наближенням до ідеалу втрачається його практичність. Явище закономірне, бо ідеал як філософська категорія у принципі є недосяжним. У царині регулювання безпеки виробництва такий результат уже настав, з'явилося нове поняття «італійський страйк», коли працівники пунктуально виконують усі встановлені правила і приписи, а в кінцевому підсумку діяльність підприємства паралізується. Але якщо «італійські страйки» – це разова форма відкритого соціального протесту, то у кримінальному процесі дотримання ідеалізованих, не адекватних сучасним умовам вимог КПК – повсякденність, стійкий процес, результати якого іноді є латентними, але, тим

¹⁰ Рішення від 18 жовтня 2006 р. «Ермі проти Італії» (Hermi v Italy) [GC] (витяг). *Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес*. С. 512.

¹¹ Бержель Ж.-Л. *Общая теория права*. Москва: NOTA BENE, 2000. С. 565.

¹² Лобойко Л. М. *Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні (2006–2011 роки): монографія*. С. 40.

не менше, у масі вони вже вилилися у відчутне зниження рівня протистояння правоохоронних органів організованих та іншій злочинності¹³.

Формалізм є однією з причин обмеження прав громадян на доступ до кримінального правосуддя. На думку Е. М. Мурадьян, доступність правосуддя означає відсутність заплутаних і ускладнених судових процедур, а також тяганини і *формалізму* (курсив – С. К.); доступність правосуддя передбачає заінтересованість судової системи у максималізації звернень, здатність державних судових систем сприяти учасникам судових справ у їхньому користуванні послугами посередників, медіаторів з метою врегулювання спорів і подолання взаємного непорозуміння (оскільки судові і позасудові процедури можуть виконуватися у різний час)¹⁴. Час і послідовність реалізації конкретних норм кримінального процесуального права також можуть бути розцінені як формальні, причому як із позитивної, так і з негативної точок зору.

Важливим моментом для зменшення формалізму є пришвидшення кримінального процесу. Як правильно зазначив Р. Х. Якупов, у кримінально-процесуальному законодавстві мають місце дві взаємопов'язані групи норм, з одного боку, ті, що регулюють досягнення якості кримінального процесу, а з іншого – його швидкості. Маються на увазі норми про процесуальні строки, об'єднання і виділення кримінальних справ, створення слідчих груп, доручення слідчого тощо. Загальна спрямованість цих норм виражає ідею забезпечення найкращих результатів при найменших затратах процесуальних засобів і часу. Ця ситуація вказує на існування в кримінальному процесі самостійного принципу процесуальної економії або раціонального ведення кримінального провадження¹⁵. Зайва формалізація у реалізації норм кримінального процесуального права призводить до зменшення швидкості процесу. Водночас дотримання принципу процесуальної економії (раціонального ведення

¹³ Розовский Б. Г. Ненаучные заметки о некоторых научных проблемах уголовного процесса: эссе. Луганск: РИО ЛАВД, 2004. С. 18.

¹⁴ Мурадьян Э. М. Судебное право. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2007. С. 387.

¹⁵ Якупов Р. Х. Уголовный процесс: учебник. Москва: Зерцало, 1998. С. 76.

кримінального провадження) пришвидшує процес і зменшує рівень формалізму в реалізації норм процесуального права. Однак тут варто наголосити на тому, що дотримання формальностей (а по суті – законних вимог), які не є надмірними, є корисним для досягнення справедливості у провадженні. Водночас вони не мають бути надмірно тривалими і мають здійснюватися протягом розумних строків.

Проблемним питанням є також співвідношення формалізації дій із реалізації норм процесуального права і правової визначеності поведінки учасників кримінального провадження, особливо його сторін, що також впливає на швидкість процесу. Як правильно зазначає Н. В. Глинська, «формалізація процесу здійснення кримінальної процесуальної діяльності, з одного боку, надає можливість її суб'єктам мати чітке уявлення щодо передбаченої законом процедури, можливих рішень органів та осіб, які здійснюють провадження, тобто забезпечує правову визначеність і передбачуваність у цих питаннях, а, з іншого, – звужує простір для дискреції, вільного розсуду та суб'єктивізму при застосуванні норм права, що сприяє прозорості правозастосовної діяльності»¹⁶. У цьому безумовно проявляється цінність формалізації (формальностей) для вирішення завдань кримінального провадження. Видається, що формальностей під час реалізації норм кримінального процесуального права має бути рівно стільки, щоб ефективність їх реалізації була високою і забезпечувала виконання завдань кримінального провадження.

На підставі викладеного можна зробити такі **висновки**: формальність, виконувана учасником кримінального провадження у рамках, визначених законом, є елементом кримінальної процесуальної форми; «надмірна формальність» є проявом формалізму; зайва формалізація у реалізації норм кримінального процесуального права призводить до зменшення швидкості процесу.

¹⁶ Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: монографія. Київ: Істина, 2014. С. 253.

Список використаних джерел

1. Бержель Ж.-Л. Общая теория права. Москва: NOTA BENE, 2000. 576 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь, 2003. 1440 с.
3. Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: монографія. Київ: Істина, 2014. 590 с.
4. Волобуєва О. О., Лобойко Л. М., Лоскутов Т. О. та ін. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник. Київ: ВД «Дако», 2015. 172 с.
5. Лобойко Л. М. Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні (2006–2011 роки): монографія. Київ: Істина, 2012. 288 с.
6. Монтескьє Ш. Л. О духе законів: переклад А. Матешука. Москва: Мысль, 1999. 673 с.
7. Мурадян Э. М. Судебное право. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2007. 575 с.
8. Рішення від 15 листопада 2001 р. у справі «Іванчук проти Польщі» (Iwańczuk v Poland) (витяг). *Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес*. Київ: «К.І.С.», 2010. С. 109.
9. Рішення від 18 жовтня 2006 р. «Ермі проти Італії» (Hermi v Italy) [GC] (витяг). *Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес*. Київ: «К.І.С.», 2010. С. 512.
10. Рішення від 2 березня 1983 р. «Х і Y проти Федеративної Республіки Німеччини» (X and Y v Federal Republic of Germany) (витяг). *Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес*. Київ: «К.І.С.», 2010. С. 295.
11. Рішення від 4 січня 2007 р. «R. проти Сполученого Королівства» (R. v United Kingdom) (витяг). *Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес*. Київ: «К.І.С.», 2010. С. 219.
12. Рішення від 5 лютого 2008 р. у справі «Деєрлі і інші проти Туреччини» (Değerli and Others v Turkey) (витяг). *Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес*. Київ: «К.І.С.», 2010. С. 159.
13. Розовский Б. Г. Ненаучные заметки о некоторых научных проблемах уголовного процесса: эссе. Луганск: РИО ЛАВД, 2004. 600 с.
14. Чернооченко С. І. Цивільний процес: навч. посібник для вузів / 3-тє вид., переробл. та доп. Київ: Центр учбової літ-ри, 2014. 417 с.
15. Якупов Р. Х. Уголовный процесс: учебник. Москва: Зерцало, 1998. 448 с.

Касапоглу С. О. Формализм и формальности в реализации норм уголовного процессуального права

В статье исследуются вопросы соотношения понятий «формализм» и «формальности» относительно процесса реализации норм уголовного про-

цессуального права. Выясняется как формализация в уголовном процессе влияет на его скорость.

Ключевые слова: уголовное процессуальное право, реализация норм права, формализм, формальности.

Kasapoglu S. O. *Formalism and formalities in the realization of the norms of criminal procedural law*

The article is devoted to the analysis of the issue of questions of the correlation between the concepts «formalism» and «formalities» regarding the process of realization of norms of criminal procedural law. It is found out how formalization in the criminal process affects its speed.

Key words: criminal procedural law, realization of standards of the norms of law, formalism, formalities.

УДК 343.151

Д. А. Скоромний,
аспірант Науково-дослідного
інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України

ЕТАПИ ПРИЙНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ

Статтю присвячено дослідженню процесу прийняття кримінальних процесуальних рішень. Автор виділяє основні етапи прийняття рішень у кримінальному судочинстві, наводить їх особливості.

Ключові слова: процес прийняття, кримінальні процесуальні рішення, етапи.

Постановка проблеми. Прийняття рішень відбувається в різних сферах суспільного життя. Багато науковців досліджують цей процес у таких напрямках, як менеджмент, психологія, педагогіка та ін. На основі отриманих знань навіть сформувалась окрема наука – загальна теорія прийняття рішень, яка присвячена, серед іншого, вивченню процесу прийняття рішень.

Власне, рішення можуть бути різними й класифікованими за сферою їх застосування, за важливістю, за складністю їх прийняття і т. д. Але всі вони мають певні схожі моменти, в тому числі і процес їх прийняття. Як правило, рішення приймаються певною особою чи групою осіб задля досягнення визначеної мети і цей процес, у свою чергу, складається з декількох послідовних етапів або стадій.

У кримінальному судочинстві процес прийняття рішень хоча загалом і відповідає цим критеріям, проте має особливості, дослідивши які, можна краще зрозуміти природу процесуальних рішень, виявити риси, характерні для їх прийняття, а також показати шляхи удосконалення цього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика кримінальних процесуальних рішень та процесу їх прийняття була предметом багатьох досліджень. Серед науковців, які їх здійснювали, варто назвати таких проце-

суалістів, як О. В. Горбачов, А. Б. Ломідзе, А. Я. Дубинський, В. Г. Пожар, В. С. Зеленецький, І. В. Басиста, М. І. Бажанов, Н. В. Глинська, О. В. Смирнов, П. А. Лупінська, Ю. М. Грошевий, Ю. П. Аленін та багато інших.

Мета статті – з'ясувати основні підходи до розуміння процесу прийняття кримінальних процесуальних рішень, виокремити його основні етапи та навести характерні риси кожного з етапів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес прийняття кримінальних процесуальних рішень за своєю природою є одним із видів правозастосовної діяльності. У загальній теорії держави і права процес застосування правових норм розглядають як правову форму діяльності уповноважених на те органів держави і посадових осіб у реалізації приписів норм права щодо конкретних життєвих випадків шляхом винесення індивідуально-конкретних рішень.

Загалом це управлінська за своєю природою діяльність по винесенню індивідуально-конкретних приписів, які містять не загальні правила поведінки, а мають адресатом конкретних суб'єктів. Вона здійснюється уповноваженими суб'єктами в «чужому інтересі», порядку і процесуальних формах, встановлених законодавством і являє собою процес, що складається з послідовних стадій¹.

У науці кримінального процесу нема єдиного розуміння «процесу прийняття рішення». Зрештою, можна вести мову про існування щонайменше двох підходів до його розуміння. Перший підхід передбачає, що прийняття рішення завершується вибором дії, яка спрямована на усунення проблеми та її оформлення як акт-документ. Такий підхід має назву *вузького*. Другий – називають *розширеним* розумінням процесу прийняття рішення. Він охоплює не лише безпосередньо прийняття рішення, а й передбачає його реалізацію та аналіз наслідків виконання.

¹ Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. та ін. Загальна теорія держави і права: підручник / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2011. С. 408–409.

Представниками першого підходу є В. Г. Пожар, П. А. Лупинська, В. І. Чорнобук та ін. Зокрема, В. Г. Пожар виокремлює такі елементи механізму прийняття рішень у кримінальному судочинстві: 1) встановлення фактичних обставин справи у передбаченому законом порядку та формі; 2) встановлення нормативної основи справи, тобто з'ясування правового значення фактичних обставин справи й відповідних правових підстав для прийняття процесуального рішення; 3) застосування конкретних процесуальних норм до встановлених фактичних обставин справи, що полягає у виборі рішення, його формулюванні та процесуальному оформленні².

У свою чергу, П. А. Лупинська наполягала на тому, що рішення в кримінальному процесі приймаються в два етапи: 1) збирання та оцінка інформації, яка дозволяє дійти висновку про наявність чи відсутність певних обставин та ознак, необхідних для прийняття рішення (інформаційний етап); 2) зібрана інформація співвідноситься з правовими умовами прийняття рішень та цілями, які треба досягнути таким рішенням, і приймається рішення з конкретного правового питання³.

Серед етапів прийняття рішень у порядку судового контролю В. І. Чорнобук виділяє: 1) збір та оцінку інформації, яка приводить до висновку про наявність чи відсутність обставин і ознак, необхідних для прийняття рішення; 2) прийняття рішення на підставі внутрішнього переконання й отриманої інформації⁴.

На противагу вищезазначеним науковцям виступає В. К. Ашуров. На його думку, звужений підхід до розумінням процесу прийняття рішення не враховує важливий етап – реалізацію прийнятих рішень та контроль за їх виконанням. Дослідник пояснює свою позицію тим, що застосування криміна-

² Пожар В. Г. Суб'єктивні та об'єктивні фактори в механізмі прийняття рішень у кримінальному судочинстві. *Часопис Академії адвокатури України*: електрон. наук. фахове вид. 2012. № 14 (1). С. 2. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/viewFile/378/399> (дата звернення: 26.11.2017).

³ Лупинская П. А. Решения в уголовном судопроизводстве: теория, законодательство, практика / 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма, Инфра-М, 2010. С. 37–38.

⁴ Чорнобук В. І. Законність та обґрунтованість процесуальних рішень судді в порядку судового контролю у досудових стадіях кримінального процесу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2007. С. 8.

льних процесуальних норм у кінцевому підсумку передбачає втілення у життя правових приписів, що набувають матеріалізації у виникненні нових кримінальних процесуальних відносин, чи в зміні (припиненні) тих, що вже існують. Виключення з правозастосовного процесу контрольно-виконавчої стадії перетворює правозастосування в абсурд, оскільки «зводить до нуля» усі намагання правозастосувача⁵.

Науковець виокремлює чотири стадії правозастосування: 1) встановлення фактичних обставин справи; 2) вибір правової норми та її тлумачення; 3) прийняття правозастосовного акта; 4) контрольно-виконавча стадія⁶.

Так якого підходу варто дотримуватись? Доводи В. К. Ашурова, безумовно, не позбавлені логіки, адже після прийняття рішення чи не найбільш важливим є його втілення у життя. Зрештою, можна вести мову про ефективність витрачених ресурсів правозастосувачем на прийняття рішення, якщо він і не планує контролювати перебіг його виконання. Проте ми вважаємо, що контрольно-виконавча стадія не є частиною процесу прийняття рішень у кримінальному судочинстві. Виконання рішення та контроль за його виконанням відбуваються вже після того, як рішення прийнято, тобто оформлено як офіційний акт-документ та у разі необхідності погоджено з відповідними державними органами.

Перш ніж перейти до питання етапів процесу прийняття рішень в кримінальному судочинстві доцільно звернути увагу на те, що вихідним моментом вироблення рішення вважається виникнення ситуації, яка вимагає його прийняття. Наявність ситуації свідчить про невідповідність стану речей прогнозованому, відтак, виникає необхідність у застосуванні правових норм із метою повернення суспільних відносин у правове русло. Власне, етап виникнення ситуа-

⁵ Ашуров В. К. Следственная и судебная практика и их роль в обеспечении правильного применения норм уголовно-процессуального права: дис. ... канд. юрид. наук. Волгоград, 2015. С. 42–45.

⁶ Там само. С. 46.

ції дещо виходить за рамки процесу прийняття рішення, оскільки розробка і прийняття рішення починається по суті тільки після виникнення ситуації.

Проаналізувавши думки науковців, ми дійшли висновку, що серед основних етапів процесу прийняття кримінальних процесуальних рішень варто виділити три.

Перший етап – з'ясування обставин справи. На цьому етапі особа, що приймає рішення, з'ясовує обставини справи шляхом сприйняття, аналізу та подальшого застосування початкової інформації. Найважливішим у роботі з інформацією є зменшення її надлишковості та перетворення до оптимального формату, що є необхідним для усунення перевантаження інших етапів.

Метою цієї стадії є формування у свідомості правозастосувача уявлення про стан речей на момент виникнення необхідності у прийнятті рішення, а також планування та реалізація процесуальних дій для отримання додаткової інформації та перевірки наявної.

З'ясування обставин справи передбачає:

1) *розпізнання ситуації* – полягає в дослідженні ситуації з метою виокремлення її найбільш характерних рис, на підставі яких робиться висновок про її схожість з іншими ситуаціями чи новизну (неповторність). У випадку схожості наявної ситуації з ситуаціями певного виду, суб'єкт правозастосування використовує практичний досвід їх вирішення в подальшому. А якщо ситуація є новою, правозастосувач виявляє та фіксує її основні характерні риси.

Процес розпізнання у загальному вигляді, як стверджує П. А. Лупинська, відбувається в декілька етапів: а) орієнтування у фактичних даних; б) виокремлення основних рис об'єкта; в) актуалізація (відтворення) у свідомості знайомих ознак еталону; г) виявлення їх відповідності (чи невідповідності) рисам об'єкта; д) усвідомлення відповідності між об'єктом та еталоном; е) висновок про належність об'єкта до певного класу⁷.

⁷ Лупинская П. А. Решения в уголовном судопроизводстве. Их виды, содержание и формы. Москва: Юрид. лит., 1976. С. 25; Зеленецкий В. С., Лобойко Л. Н. Доследственный уголовный процесс: монография. Донец. юрид. ин-т МВД Украины. Донецк, 2012. С. 257.

Важливість розпізнання ситуації полягає в безпосередньому впливі на розробку плану подальших дій щодо прийняття кримінальних процесуальних рішень, адже, здійснюючи класифікацію ситуації, суб'єкт правозастосування визначає для себе напрям діяльності, що дозволить мінімізувати витрати часу, сил та засобів;

2) *формування цілі*. Цілі формуються на підставі висновків, зроблених з попереднього аналізу інформації. Подальша діяльність суб'єкта прийняття кримінальних процесуальних рішень спрямовується на досягнення поставлених цілей, тому, як доречно зауважує Р. Т. Гаприндашвілі, ціль має бути визначена якомога правильніше, оскільки рішення, що базується на хибному уявленні про проблему, може не дати бажаного результату⁸. Надалі сформовані цілі розподіляються за пріоритетністю, що допомагає визначити першочерговість дій зі збору інформації та її перевірки;

3) *розробка алгоритму дій* по збору даних та перевірки наявної інформації, що необхідні для досягнення визначених цілей (постановка завдань, вибір засобів та способів їх виконання), реалізація запланованих дій. На цій стадії суб'єкт прийняття рішень організовує процесуальну діяльність шляхом створення умов, необхідних для ефективної роботи учасників процесу.

Розробка алгоритму дій передбачає проведення розрахунків, організаційних заходів, розстановку сил з метою ефективного проведення процесуальних дій, враховуючи витрати часу, сил та засобів. Та, як доречно зауважив В. С. Нерсесянц, часто діяльність щодо збору та встановлення фактів виконують одні особи (органи), а рішення у справі приймають інші. У такому випадку є небезпека, що правозастосувач буде ставитись до своїх обов'язків формально⁹. Саме тому безпосередня участь правозастосувача в мобілізації та розстановці сил є настільки важливою і, як стверджує І. І. Котюк, передба-

⁸ Гаприндашвили Р. Т. Проблемы теории и практики принятия субъектами поисково-познавательной деятельности уголовно-процессуальных решений: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2016. С. 76.

⁹ Проблемы общей теории права и государства: учеб. для вузов / под общ. ред. В. С. Нерсесянца. Москва: Норма, 2004. С. 427.

час виконання таких дій, як: а) визначення кола і залучення учасників процесуальної дії, ознайомлення їх з їхніми правами й обов'язками та інформування про передбачену законом відповідальність; б) розподіл обов'язків; в) роз'яснення суті дій, їхньої мети, етапів і завдань, які вирішуються на кожному з них; г) контроль за виконанням¹⁰.

Далі правозастосувач переходить до реалізації запланованих дій. Процесуальні дії на цьому етапі проводяться за правилами кримінального процесуального доказування. У науці кримінального процесу є багато точок зору на те, що саме слід розуміти під процесуальним доказуванням. Проте загалом фахівці погоджуються з тим, що це передбачена законом діяльність уповноважених на те учасників кримінального провадження по збиранню, всебічній перевірці й оцінці доказів та їх процесуальних джерел, прийнятті на цій основі певних процесуальних рішень з наведенням аргументів та мотивації¹¹.

Власне, сам процес доказування можна умовно розділити на два види діяльності: пізнавальну, що представлена у вигляді гносеологічних операцій, завдання яких є отримання нового знання про об'єкт (збирання фактичних даних для формування позиції суб'єкта) та перетворювальну, головною метою якої є зміна конкретного стану навколишньої дійсності відповідно до цілей суб'єкта за допомогою отриманих даних (аргументування власної позиції)¹².

Проте, здійснюючи пошук необхідної інформації, як стверджує Н. В. Профатілова, існує небезпека як надлишковості доказів, з одного боку, так і їх недостатності – з другого. Надлишковість матеріалів доказування виникає лише у тому випадку, коли суб'єкт прийняття рішення приділяє занадто багато уваги обставинам, що вже достовірно встановлені. При цьому про-

¹⁰ Котюк І. І. Судова гносеологія: проблеми методології та практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2008. С. 22–23.

¹¹ Агутин А. В. Мировоззренческие идеи в уголовно-процессуальном доказывании: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Нижний Новгород, 2005. С. 23; Конюшенко Я. Ю. Доказування на досудовому провадженні у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. С. 17–18; Балакшин В. С. Доказательства в теории и практике уголовно-процессуального доказывания: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Екатеринбург, 2005. С. 25–26.

¹² Пастернак Ю. Б. Методологічні проблеми доказування у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2011. С. 13.

довження збирання доказів, що не встановлюють нічого нового, може призвести до затягування процесу прийняття рішення.

Відмінною є ситуація з дефіцитом доказової інформації. Поверхнєве збирання доказів, пасивна перевірка зафіксованої інформації, неусунення суперечностей та прогалин в доказах, однобічність оцінки доказів – усе це має наслідком неповноту дослідження ситуації¹³.

Другим етапом прийняття кримінальних процесуальних рішень є попередня підготовка рішення. У межах цього етапу проводиться виокремлення з усього масиву рішень тих, які найбільш імовірно можуть бути прийняті шляхом визначення критеріїв та обмежень для прийняття рішень, а також пошуку й оцінки альтернатив. Надалі суб'єкт правозастосування обирає найбільш оптимальний варіант вирішення ситуації.

Попередня підготовка рішення передбачає:

– *визначення критеріїв та обмежень для прийняття рішень*. На цьому етапі здійснюється оцінка ситуації прийняття рішень, визначаються критерії та обмеження за наявності яких прийняття процесуального рішення не матиме бажаного результату. Мовлячи про оцінку ситуації, ми маємо на увазі оцінку рівня поінформованості суб'єкта прийняття кримінальних процесуальних рішень про злочин (кримінальний проступок) та стан відповідного кримінального провадження (у будь-який визначений проміжок часу), яка дозволяє прийняти найбільш ефективно рішення.

Беручи за основу концепцію Р. С. Белкіна про слідчу ситуацію, Р. Т. Гапріндашвілі визначив компоненти оцінки ситуації, яка передбачає аналіз: 1) факторів, що визначають повноту та достовірність інформаційної моделі кримінального провадження до моменту оцінки слідчої ситуації; 2) факторів, що характеризують процесуальний та технічний стан прова-

¹³ Профатилова Н. В. Оценка следователем достаточности доказательств при принятии основных процессуальных решений по уголовным делам: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2009. С. 12–13.

дження; 3) факторів, що характеризують психологічний аспект взаємин учасників провадження; 4) матеріальних та організаційно-технічних факторів¹⁴.

Таким чином, завершальним результатом такої діяльності має бути визначення чинників, що унеможливають чи зводять ефективність потенційного рішення до мінімуму;

– *пошук та оцінка альтернатив*. На цьому етапі особа, яка приймає кримінальні процесуальні рішення, здійснює пошук альтернативних рішень, що можуть бути прийняті за конкретних обставин. При пошуку альтернатив слід застосовувати визначені раніше критерії та обмеження для прийняття рішень, вони відіграють роль «фільтра».

Оцінка альтернатив відбувається за багатьма критеріями. Враховуються часові показники, вартість проведення тих чи інших процесуальних дій, негативні наслідки у вигляді втрат авторитету чи довіри (мається на увазі авторитет органів державної влади перед громадськістю чи на міжнародній арені) та інші чинники.

Ще одним, не менш важливим показником, що береться до уваги, є можливість рішень бути виконаними. У науковій літературі таку властивість процесуальних актів називають їх «виконуваністю»¹⁵. Тому при оцінці альтернатив правозастосувачам слід здійснювати прогноз виконання потенційних рішень. Прогнозування, як зазначають дослідники, може бути інтуїтивне, гіпотетичне та теоретичне. Інтуїтивне – засновується на осяянні, що приходить неочікувано і ґрунтується на власному життєвому чи професійному досвіді. Гіпотетичне – на фактичних даних, що є в наявності у суб'єкта прийняття рішень. Теоретичне прогнозування має підґрунтям спеціальні знання (теорії), що дозволяють передбачити імовірний розвиток подій¹⁶.

¹⁴ Гаприндашвили Р. Т. Проблемы теории и практики принятия субъектами поисково-познавательной деятельности уголовно-процессуальных решений: дис. ... канд. юрид. наук. С. 77–78.

¹⁵ Зеленецкий В. С., Лобойко Л. Н. Доследственный уголовный процесс: монография. С. 369.

¹⁶ Гаприндашвили Р. Т. Проблемы теории и практики принятия субъектами поисково-познавательной деятельности уголовно-процессуальных решений: дис. ... канд. юрид. наук. С. 82.

Для ухвалення кримінальних процесуальних рішень може виявитися необхідним не лише врахувати відповідні правові положення, а й взяти до уваги неправові поняття та реалії, які стосуються контексту спору, наприклад, етичні, соціальні чи економічні міркування. Це вимагає від правозастосувача усвідомлення наявності таких міркувань¹⁷;

– *вибір альтернативи*. Враховуючи отримані фактичні дані, з імовірних кримінальних процесуальних рішень визначається найбільш оптимальне (беручи до уваги правові умови та цілі, що треба досягнути такими рішеннями). Методи вибору серед альтернатив є різноманітні. В теорії прийняття управлінських рішень виділяють декілька груп методів, зокрема: евристичні, аналітичні, методи передбачення та інші.

Зрештою, у кожному конкретному випадку на вибір методів прийняття рішень впливають багато факторів, але основними серед них, як стверджує В. М. Колпаков, є: масштаб задачі, що підлягає вирішенню (глобальні чи локальні задачі); довгостроковість рішення (оперативні, тактичні, стратегічні); умови прийняття рішення (визначеності, ризику, невизначеності)¹⁸.

Проте не завжди рішення, що приймаються, є якісними. На практиці правозастосувачі можуть умисно чи помилково приймати замість ефективних рішень ті, що є більш простими у виконанні. Це підтверджується результатами анкетувань, проведених Р. Т. Гапріндашвілі. За даними опитування близько 60 % працівників правоохоронних органів приймають саме такі рішення. Вони пояснюють це наявністю таких негативних організаційних факторів, як: надмірне навантаження, дефіцит часу на оцінку ситуації та вибір ефективного рішення¹⁹.

¹⁷ Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень. URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Opinion_11.pdf (дата звернення: 26.11.2017).

¹⁸ Колпаков В. М. Теория и практика принятия управленческих решений: учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Киев: МАУП, 2004. С. 96–97.

¹⁹ Гапріндашвили Р. Т. Проблемы теории и практики принятия субъектами поисково-познавательной деятельности уголовно-процессуальных решений: дис. ... канд. юрид. наук. С. 85.

Третім і завершальним етапом є прийняття та оформлення рішення. На цьому етапі відбувається пошук і застосування належних норм матеріального та процесуального права до конкретних обставин кримінального провадження шляхом змістовної оцінки та тлумачення таких норм права, оформлення результатів у вигляді правозастосовного акта, а також його подальше погодження з компетентними органами у випадках, визначених законодавством.

Для досягнення поставлених на цьому етапі завдань суб'єкт правозастосування виконує такі види діяльності:

– *пошук і застосування норм матеріального та процесуального права.*

Цей етап передбачає активну діяльність суб'єкта правозастосування щодо знаходження, оцінки та тлумачення норм права (як матеріальних, так і процесуальних), що є необхідними та достатніми для прийняття рішення, враховуючи конкретні обставини справи;

– *пошук належних норм матеріального та процесуального права.* Загалом, пошук належної юридичної норми, як стверджує П. М. Рабінович, проводиться за такою схемою. Спершу визначається приналежність встановлених фактів до певної сфери законодавчого регулювання суспільних відносин. Далі, зважаючи на предмет і метод юридичного регулювання щодо встановлених фактів, з'ясовується до якої саме галузі права має належати відповідна юридична норма. Пізніше, в межах встановленої галузі права визначається в якому інституті має міститись відповідна юридична норма (виходячи з галузевих принципів права). І нарешті, в рамках відповідного інституту здійснюється пошук юридичної норми, гіпотеза якої точно відповідає встановленим фактам²⁰;

– *змістовна оцінка належних норм матеріального та процесуального права.* Після знаходження відповідних норм права, як слушно зазначає Н. В. Глинська, суб'єкт прийняття кримінальних процесуальних рішень здій-

²⁰ Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. Вид. 10-е, доповнене. Львів: Край, 2008. С. 175.

снює оцінку їх змісту на предмет відповідності вимогам Конституції України, загально визнаним принципам та нормам міжнародного права у сфері захисту прав людини та основних свобод²¹.

Така вимога впливає зі змісту ст. 8 Конституції України²². Пленум Верховного Суду України, розглядаючи питання застосування Конституції України при здійсненні правосуддя, у своїй постанові підтвердив необхідність оцінювати зміст будь-якого закону чи іншого нормативно-правового акта з точки зору його відповідності Конституції і в усіх необхідних випадках застосовувати Конституцію як акт прямої дії²³.

Деяка інша ситуація склалась з приводу використання міжнародних договорів. В українському законодавстві надається перевага застосуванню положень міжнародного договору в ситуації, коли міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України (ч. 2. ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України»)²⁴.

Таким чином, при прийнятті рішень суб'єкт правозастосування обов'язково звертає увагу на відповідність норми матеріального та процесуального права положенням Основного Закону України та міжнародним стандартам, що закріплені у відповідних договорах;

– тлумачення належних норм матеріального та процесуального права.

Тлумачення при прийнятті рішень в кримінальному судочинстві є обов'язковим. Це пояснюється системністю права, можливими помилками в законодавчій техніці та при використанні юридичної термінології, наявністю оцінних понять і т. д.

²¹ Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: монографія. Київ: Істина, 2014. С. 273.

²² Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/254k/96-вр> (дата звернення: 26.11.2017).

²³ Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 № 9. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> (дата звернення: 26.11.2017).

²⁴ Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 26.11.2017).

З іншого боку, постає питання про необхідність тлумачити кожен норму права, чи можна застосувати формулу – «*clarus non sunt interpretanda*» (очевидне не інтерпретується)? З цього приводу О. В. Капліна зазначає: «Норми права не можуть бути заздалегідь поділені на ясні й неясні. Навіть для того, щоб відповісти на питання про ясність норми, необхідно її тлумачити»²⁵.

Загалом правозастосовне тлумачення норм права являє собою інтелектуально-вольову діяльність суб'єктів тлумачення, спрямовану на з'ясування смислу (суті, змісту) норми права з метою правильного її застосування, а також роз'яснення засвоєного, що об'єктивується в акті тлумачення. Цей процес є стадійним і протікає від етапу ознайомлення з відповідними нормами права, їх осмислення та розуміння до роз'яснення їхнього змісту і, у підсумку, накопичення досвіду.

З'ясування є першим елементом тлумачення й забезпечує розуміння правової норми. Здійснюючи логічні операції, використовуючи різні способи тлумачення, суб'єкт пізнання розкриває зміст норми права «для себе». Надалі правозастосувач викладає власне бачення норм, обов'язково мотивуючи свою позицію. Адаже саме в мотивуванні відбивається процес формування знання, об'єктивується смисл норми права в тому вигляді, в якому він з'ясований²⁶.

Серед способів тлумачення норм права науковці виділяють: граматичний (філологічний), спеціально-юридичний, семантичний, логічний та інші²⁷. Разом із тим Н. В. Глинська звертає увагу на те, що тлумачення закону має відбуватись у спосіб, який забезпечує пріоритет прав людини при вирішенні будь-якого правового питання і в жодному разі не має спричинити невинуватих обмежень конституційних прав та свобод учасників кримінального процесу²⁸;

²⁵ Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права: монографія. Харків: Право, 2008. С. 14.

²⁶ Там само. С. 11–38, 51.

²⁷ Там само. С. 145.

²⁸ Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: монографія. С. 281–282.

– прийняття кримінального процесуального рішення. На цьому етапі здійснюється документальне оформлення правозастосовного акта-документа згідно з вимогами законодавства та погодження з компетентними органами у визначених законодавством випадках.

Під формою кримінального процесуального рішення, як стверджує Н. В. Глинська, слід розуміти взаємопов'язані між собою спосіб його мовно-документального прояву (зовнішня форма) та структурні частини документа, розташовані у суворій логічній послідовності (внутрішня форма)²⁹. Таким чином, кримінальному процесуальному рішенню має бути притаманна належна структура і всі необхідні реквізити.

Такими реквізитами є: 1) назва, дата та місце прийняття; дані про правозастосувача і номер кримінального провадження, в якому воно ухвалено; 2) усі встановлені у справі обставини, з якими закон пов'язує можливість прийняття такого рішення; 3) констатація факту дотримання умов ухвалення рішення, в тому числі додержання спеціальної процедури його ухвалення (якщо в законі такі передбачені); 4) фактичні дані, на підставі яких встановлені обставини, а також їх аналіз; 5) мотиви, що підтверджують правильність усіх висновків, викладених у рішенні; 6) посилання на правові норми, якими керувався орган або особа, які прийняли рішення; 7) зміст рішення, порядок та строки його виконання; 8) вказівка на можливість та порядок його оскарження, якщо це передбачено законом, підпис осіб, які прийняли рішення, відмітка про; 9) рішення має бути викладене державною мовою на офіційному бланку³⁰.

Стосовно погодження рішення з компетентними органами, варто зазначити, що воно відбувається у випадках, чітко передбачених законодавством. І рішення вважається прийнятим лише після погодження його уповноваженою осо-

²⁹ Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: монографія. С. 259.

³⁰ Там само. С. 260–261.

бою, навіть, якщо на момент погодження відповідне рішення повністю оформлене як акт-документ і відповідає усім процесуальним вимогам.

На підставі дослідження, здійсненого у межах цієї статті, можна зробити такі **висновки**: у науці кримінального процесу існує два підходи до розуміння «прийняття рішень»: вузький – де прийняття рішення завершується вибором дії, яка спрямована на усунення проблеми та її оформлення як акт-документ; розширений – охоплює як прийняття рішення, так і контрольню-виконавчу діяльність; прийняття кримінальних процесуальних рішень складається з таких етапів: з'ясування обставин справи (розпізнання ситуації; формування цілі; розробка алгоритму дій); попередня підготовка рішення (визначення критеріїв та обмежень для прийняття рішень; пошук та оцінка альтернатив; вибір альтернативи); прийняття та оформлення рішення (пошук і застосування норм матеріального та процесуального права, їх змістовна оцінка та тлумачення; прийняття рішення).

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Питання, розглянуті у цій статті, лише частково зачіпають проблему визначення поняття та змісту прийняття кримінальних процесуальних рішень. Зазначену проблему у подальшому доцільно розробляти за такими напрямками наукових розвідок: 1) навести ознаки та сформулювати визначення поняття «прийняття кримінальних процесуальних рішень»; 2) з'ясувати роль і місце прийняття рішень в структурі предмета правового регулювання в кримінальному процесі.

Список використаних джерел

1. Агутин А. В. Мировоззренческие идеи в уголовно-процессуальном доказывании: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Нижний Новгород, 2005. 55 с.
2. Ашуров В. К. Следственная и судебная практика и их роль в обеспечении правильного применения норм уголовно-процессуального права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Волгоград, 2015. 257 с.
3. Балакшин В. С. Доказательства в теории и практике уголовно-процессуального доказывания: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Екатеринбург, 2005. 63 с.

4. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень. URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Opinion_11.pdf (дата звернення: 26.11.2017).
5. Гаприндашвили Р. Т. Проблемы теории и практики принятия субъектами поисково-познавательной деятельности уголовно-процессуальных решений: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2016. 181 с.
6. Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: монографія. Київ: Істина, 2014. 590 с.
7. Зеленецкий В. С., Лобойко Л. Н. Доследственный уголовный процесс: монография. Донец. юрид. ин-т МВД Украины. Донецк, 2012. 564 с.
8. Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права: монографія. Харків: Право, 2008. 296 с.
9. Колпаков В. М. Теория и практика принятия управленческих решений: учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Киев: МАУП, 2004. 504 с.
10. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр> (дата звернення: 26.11.2017).
11. Конюшенко Я. Ю. Доказування на досудовому провадженні у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 20 с.
12. Котюк І. І. Судова гносеологія: проблеми методології та практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2008. 37 с.
13. Лупинская П. А. Решения в уголовном судопроизводстве. Их виды, содержание и формы. Москва: Юрид. лит., 1976. 168 с.
14. Лупинская П. А. Решения в уголовном судопроизводстве: теория, законодательство, практика. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма, Инфра-М, 2010. 240 с.
15. Пастернак Ю. Б. Методологічні проблеми доказування у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2011. 19 с.
16. Пожар В. Г. Суб'єктивні та об'єктивні фактори в механізмі прийняття рішень у кримінальному судочинстві. *Часопис Академії адвокатури України*: електрон. наук. фахове вид. 2012. № 14 (1). URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/viewFile/378/399> (дата звернення: 26.11.2017).
17. Проблемы общей теории права и государства: учеб. для вузов / под общ. ред. В. С. Нерсисянца. Москва: Норма, 2004. 832 с.
18. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 № 9. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> (дата звернення: 26.11.2017).

19. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-І. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 26.11.2017).

20. Профатилова Н. В. Оценка следователем достаточности доказательств при принятии основных процессуальных решений по уголовным делам: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2009. 27 с.

21. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. Вид. 10-е, доповнене. Львів: Край, 2008. 224 с.

22. Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. та ін. Загальна теорія держави і права: підручник / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.

23. Чорнобук В. І. Законність та обґрунтованість процесуальних рішень судді в порядку судового контролю у досудових стадіях кримінального процесу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2007. 19 с.

Скоромный Д. А. Этапы принятия уголовных процессуальных решений

Статья посвящена исследованию процесса принятия уголовных процессуальных решений. Автор выделяет основные этапы принятия решений в уголовном судопроизводстве, приводит их особенности.

Ключевые слова: процесс принятия, уголовные процессуальные решения, этапы.

Skoromnyi D. A. Stages of criminal procedural decision making

The article studies the process of criminal procedural decision making. The author identifies the main stages of decision making in criminal proceedings, gives their features.

Key words: making process; criminal procedural decision; stages.

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

(за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції
з кримінального права 12–13 жовтня 2017 р.)

12–13 жовтня 2017 р. у м. Харкові відбулася міжнародна науково-практична конференція «Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації». Організаторами конференції виступили Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України Національна академія прокуратури України та громадська організація «Всеукраїнська асоціація кримінального права».

На заході обговорювалося широке коло дискусійних питань, зокрема: теоретичні та методологічні засади реформування кримінального законодавства України в умовах глобалізації; джерела формування міжнародного кримінального права та його місце в національній правовій системі; нові та оновлені загрози сталому розвитку України в умовах глобалізації та підстави для введення чи удосконалення заходів відповідної кримінально-правової протидії; впровадження позитивного міжнародного досвіду у сфері кримінального права у вітчизняну законотворчу та правозастосовну практику; кримінально-правові проблеми боротьби з транснаціональною злочинністю та корупцією на національному та міжнародному рівнях; питання кримінальної відповідальності за міжнародні злочини; актуальні проблеми наук кримінально-правового циклу в умовах євроінтеграції.

У роботі конференції взяли участь понад 240 учених провідних вітчизняних навчальних та науково-дослідних закладів: Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Національної академії правових наук України, Національної академії прокуратури України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Оде-

ська юридична академія», Львівського державного університету внутрішніх справ, Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка та ін., учені Білорусі, Киргизії, Німеччини, Польщі. До наукової дискусії приєдналися також керівники державних і місцевих органів влади та управління, представники судових та правоохоронних органів.

Відкрив захід ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академік Національної академії наук України, доктор юридичних наук, професор, голова громадської організації «Всеукраїнська асоціація кримінального права» **В. Я. Тацій**, який відмітив, що правники з усієї України та із зарубіжних країн збираються уже сьомий рік поспіль на Харківській жовтневій міжнародній науково-практичній конференції для обговорення найбільш дискусійних та актуальних проблем боротьби зі злочинністю. Василь Якович висловив сподівання, що обмін думками вітчизняних науковців і практиків та їх зарубіжних колег дозволить вирішити актуальні проблеми та намітити подальші шляхи розвитку нашої держави. Також ректор Університету представив учасникам форуму виданий до конференції том з кримінального права Великої української юридичної енциклопедії, авторами якого виступили провідні науковці з усієї країни.

Наукову дискусію на пленарному засіданні розпочав завідувач кафедри кримінального права № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого» академік НАПрН України **М. І. Панов**, який виступив із доповіддю «Глобалізаційні процеси та їх вплив на стан і розвиток кримінального права». Він виділив як позитивні, так і негативні процеси та явища глобального характеру, що впливають на кримінальне право. До позитивних глобальних факторів він відніс ідеї всебічного кримінально-правового захисту людини і громадянина й одночасно обмеження заходів кримінально-правового впливу, що застосовуються до людини за вчинене кримінальне правопорушення; тенденції конвергенції (зближення) держав і правових систем, у тому числі й у сфері кримінального права. Як негативні глобалізаційні

процеси, що потенційно впливають на стан і розвиток кримінального права і законодавства, учений запропонував визнати об'єктивно існуючі масовидні явища (фактори) злочинного характеру (злочини), що відрізняються підвищеною суспільною небезпечністю, мають значну регіональну поширеність, вчиняються на території низки держав, у тому числі в Україні (йдеться про так звану інтернаціоналізацію злочинності), і заподіюють чи здатні заподіяти істотну чи тяжку шкоду суспільному життю (злочини так званого «небезпечного характеру»). Це злочини, пов'язані із застосуванням зброї або інших предметів, що використовуються для ураження людини; злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, корупційні злочини, злочини насильницького характеру, викрадення та торгівля людьми, злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, злочини проти сім'ї і неповнолітніх та ін.

Професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, академік НАПрН України **В. І. Шаkun** свою доповідь присвятив тіншовій економіці як об'єкту кримінології. Він констатував, що заходи протидії тінзації економіки мають, як правило, фрагментарний характер, набувають вигляду періодично проведених кампаній, зумовлених найчастіше політико-кон'юнктурними міркуваннями. Тобто здійснюється боротьба з окремими проявами явища, а не із самим явищем. Ця обставина змушує сучасну науку звернутися не лише до окремих напрямів боротьби з тіншовою економікою, а й до розробки кримінологічної теорії детінізації економіки. Об'єктом майбутніх досліджень має стати сукупність правових, організаційних, політичних, соціально-психологічних обставин, що мають кримінологічне значення та пов'язані з формуванням і реалізацією політики детінізації економіки. Учений виділив найбільш істотні чинники тінзації національної економіки, якими, зокрема, є недосконалість судової та правоохоронної систем, відсутність чіткої державної програми боротьби з організованою зло-

чинністю, у тому числі й в економічній сфері, низький рівень довіри населення до судових та правоохоронних органів.

Директор Науково-практичного центру проблем укріплення законності й правопорядку Генеральної прокуратури Республіки Білорусь **В. В. Марчук** в доповіді «Особливості кваліфікації злочину на основі принципу громадянства за кримінальним законодавством України та Республіки Білорусь» вказав: вивчення норм кримінального законодавства зарубіжних держав показує, що межі кримінальної юрисдикції щодо діянь, вчинених за межами держави її громадянами або особами, прирівняними до них, визначаються по-різному. З цього питання ним виділено чотири законодавчих підходи (моделі) у визначенні юрисдикційних підстав кримінальної відповідальності: повної персональної юрисдикції, обмеженої персональної юрисдикції, юрисдикційного правила подвійної кримінальності (подвійної злочинності), диференційованої юрисдикції. Проаналізувавши положення ст. 7 КК України, вчений дійшов висновку – законодавець України в цілому дотримується підходу в рамках обмеженою кримінальної юрисдикції. В основі цього підходу лежить ідея про те, що кримінальна юрисдикція відповідної держави обмежується фактом визнання національним судом вироку іноземної держави, що відповідає міжнародному принципу *non bis in idem*. Але при відсутності вироку іноземної держави головним при кваліфікації злочину є визнання відповідного діяння злочинним за національним кримінальним законом, незалежно від того, чи визнається відповідне діяння злочинним на території зарубіжної держави, де воно було вчинено. Що стосується кримінального законодавства Республіки Білорусь, у ньому набув відображення так званий диференційований підхід. Він будується на різних юрисдикційних підставах кримінальної відповідальності. Базовим у такому випадку є юрисдикційне правило про подвійну кримінальність. Однак щодо деяких злочинів національний кримінальний закон застосовується незалежно від положень, обов'язкових у місці вчинення діяння. Дослідивши особливості кримінального законодавства України, Біло-

русі та інших країн, В. В. Марчук прийшов до висновку, що диференційований підхід у визначенні меж персональної юрисдикції заслуговує на увагу й є найбільш оптимальним.

Професор Українського католицького університету та Львівського державного університету внутрішніх справ, член-кореспондент НАПрН України **В. О. Навроцький** у доповіді «Глобалізація у сфері кримінального права: плюси і мінуси» зазначив, що позитивні сторони глобалізації у кримінальному праві навіть не обговорюються. Це явище, принаймні щодо законодавства, сприймається як таке, що дає однозначні переваги усім, хто в ході створення чи вдосконалення тексту кримінального закону сприймає вимоги міжнародно-правових актів чи (та) керується відповідними принципами та правилами. Акцентується увага на тому, – підкреслив відповідач, – що альтернативи глобалізації немає, хоча б з огляду на те, що зобов'язання, прийняті при підписанні міжнародно-правових актів, підлягають безумовному виконанню. Негативні ж аспекти глобалізації щодо кримінального закону здебільшого в літературі оминаються увагою. Водночас вчений наголосив, що слід вести мову про недоліки не самої глобалізації, а про негативні наслідки дій тих, хто намагається сліпо йти за модою – копіювати чужі законодавчі рішення. Конкретні негативні наслідки намагання зробити абищо, тільки б не бути звинуваченими у відставанні від світових тенденцій, відбиваються у, зокрема, нестабільності вітчизняного кримінального законодавства; внесенні відверто зайвих змін, у тому числі доповненні КК статтями про відповідальність за діяння, які й так вже були криміналізовані в Україні; порушенні системи кримінального закону – головним чином через запровадження спеціальних норм, за наявності яких в Україні забувають про наявність та необхідність застосування загальних кримінально-правових норм; розладнанні термінологічної основи кримінального законодавства; появі все більшої кількості статей, які фактично не застосовуються в Україні. В. О. Навроцький надав конкретні пропозиції, як запобігти вказаним та іншим подібним наслідкам.

По-перше, не слід залучати до законопроектних робіт у сфері кримінального права та міжнародного правого співробітництва осіб із недостатнім рівнем кваліфікації. По-друге, потрібно проводити обговорення законопроектів та реагувати на резонні зауваження. По-третє, слід не забувати, що міжнародно-правові угоди можуть бути ратифіковані із застереженнями. І, нарешті, необхідно пам'ятати, що в цілому чинне законодавство України побудоване з урахуванням загальноновизнаних у цивілізованому світі засад; ефективну протидію злочинам можна вести і без його кардинальних змін. Далі доповідач зазначив: загалом можна констатувати, що глобалізація зачіпає всі аспекти кримінального права. Поряд із, безумовно, позитивними результатами вона тягне й небажані наслідки. Їх мінімізація чи ліквідація сприятиме належному розвитку вітчизняного кримінального права, реалізації його завдань, інтеграції у світову культуру, яка піде на користь Україні.

Виконавчий директор Конгресу «Німецький день превенції» *Е. Маркс* (ФРН) у своїй доповіді висвітлив історію становлення цієї громадської організації та актуальні дослідження, які вона проводить. Він повідомив, що як на національному, так і на міжнародному рівні конгрес Німецького дня превенції має, зокрема, такі цілі: досліджувати та обмінюватися досвідом з поточних питань у різних сферах превенції та їх ефективності; об'єднувати партнерів у сфері превенції; бути форумом для практики та обміну досвідом; встановлення міжнародних зв'язків та обмін інформацією; бути платформою для обговорення Стратегії превентивної реалізації; готувати та висловлювати рекомендації щодо практики, політики, управління та науки. Також Е. Маркс висвітлив діяльність Інституту досліджень прикладної профілактики Конгресу, який сприяє діалогу між дослідженнями щодо профілактики, превентивною практикою та превентивною політикою. Його завданнями є: поглиблення діалогу між наукою, політикою, адміністрацією, асоціаціями та громадянським суспільством щодо результатів превентивних досліджень з метою посилення знань із запобігання та превенції; співпраця з іншими науковими

установами для реалізації дослідницьких проектів з практичною актуальністю; консультації Конгресу та його партнерських організацій щодо результатів та стану превенційних досліджень, а також проведення власних дослідницьких проектів з перспективою практичного застосування результатів дослідження. Діяльність Конгресу та його Інститут досліджень прикладної профілактики виражається у проведенні веб-семінарів, науково-дослідних та консалтингових проектів, симпозіумів та конференцій, щоденних новин із запобігання злочинності та в інших проектах.

Декан юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ, член-кореспондент НАПрН України **В. К. Грищук** виступив із доповіддю «Зловживання кримінальним правом: загальні підходи до постановки проблеми». Він зазначив, що зловживання кримінальним правом потенційно можливе в трьох площинах: а) законодавчій; б) правозастосовній; в) у площині реалізації суб'єктивних прав особи. Окремо вчений наголосив на зловживанні кримінальним правом із боку законодавця. Воно може проявитися у двох основних варіантах: а) переоцінці ролі норм кримінального права; б) недооцінці норм кримінального права. Учений приділив увагу й зловживанню правом у двох інших площинах й навів причини та умови цього. В. К. Грищук зробив висновок, що зловживання кримінальним правом є винним, кримінально-правовим діянням повноважного суб'єкта кримінально-правових відносин, що в одних випадках відбувається формально у кримінально-правових межах, але є таким, що суперечить «духу» кримінального права – його принципам, природному праву, а в інших випадках є порушенням норм кримінального права, тобто діянням, яким заподіюється шкода особі, суспільству чи державі.

Професор кафедри кримінального права юридичного факультету Університету в Білостоці (Польща) **К. Лясковська** виступила з доповіддю «Система електронного нагляду як спосіб виконання покарання у вигляді позбавлення волі в Польщі», в якій зробила огляд деяких обраних аспектів правово-

го регулювання електронного нагляду в польському Кримінально-виконавчому кодексі й оцінила ефективність цієї системи. Вона зазначила, що часте внесення змін до законодавства, що регулює систему електронного нагляду в Польщі, свідчить про складність застосовуваного інституту та його значущість. У той же час застосування цієї системи в країні виправдало покладені на неї великі сподівання. Аналіз вигод і витрат, пов'язаних з її функціонуванням, підтверджує, що в цей час вона є ефективною системою виконання покарання у виді позбавлення волі без ізоляції від суспільства. Більш того, це найсучасніший, безпечний та альтернативний метод.

Директор Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академік НАПрН України **Н. О. Гуторова** розкрила проблеми кримінально-правової охорони продовольчої безпеки в умовах глобалізації ринку харчових продуктів. Вона звернула увагу на те, що, незважаючи на значну суспільну небезпечність посягань на продовольчу безпеку, її кримінально-правова охорона в Україні не є ефективною. У ст. 227 КК України закріплено кримінальну відповідальність за умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам стосовно безпечності продукції, установленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах. Відповідно до Примітки до цієї статті під введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, вчиненим у великих розмірах, слід вважати введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищує п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (у 2017 р. – 400 тис. грн.). З урахуванням зазначеної вартості небезпечної продукції під дію цієї норми не підпадають факти продажу простроченої харчової продукції з «подвійним» маркуванням, виготовлення готових страв у закладах громадського харчування тощо, оскільки такі порушення, як правило, здійснюються у значно менших розмірах. Недоліком ст. 227 КК можна вважати і те, – зазначила доповідач, – що вона містить лише одну частину, не передбачаючи будь-яких

кваліфікуючих ознак. Це призводить до того, що незважаючи на суттєве поширення та жахливі наслідки суспільно небезпечних посягань на продовольчу безпеку, випадки притягнення до кримінальної відповідальності за передбачений ст. 227 КК злочин мають поодинокий характер. Вадюю можна вважати й невеликий розмір санкції цієї статті. Н. О. Гуторова зробила висновок про необхідність удосконалення кримінально-правової охорони продовольчої безпеки в умовах глобалізації ринку харчових продуктів. Таке вдосконалення має відбуватися на підставі ґрунтовних наукових досліджень, але попередньо можна прогнозувати необхідність розширення меж кримінальної відповідальності за порушення у цій сфері, що становлять безпеку для життя та здоров'я людини, диференціації кримінальної відповідальності шляхом запровадження обтяжуючих відповідальність обставин, пов'язаних із заподіянням шкоди здоров'ю або життю споживачів, а також встановлення покарання, яке, на відміну від існуючого, буде відчутним для винних осіб.

Голова Харківського апеляційного адміністративного суду *Г. Є. Бершов* висвітлив питання реформування судової системи стосовно створення військових судів в Україні. Він указав на актуальність питання відновлення системи військових судів в Україні, ліквідованих у 2010 р. До Верховної Ради України уже надходили законопроекти, метою яких було відновлення військових судів в системі загального судочинства. Доповідач відмітив, що у наукових колах й досі відсутня єдина позиція щодо напрямів розбудови військової юстиції та її організаційної структури. В суспільстві мусується думка про те, що цивільні суди, навіть «дуже професійні», не в змозі в повній мірі забезпечити належний розгляд справ стосовно правопорушень у військовій сфері внаслідок відсутності комплексних специфічних знань про існуючі у цій сфері відносини. На його думку, до створення спеціалізованих військових судів чи запровадження спеціалізованих суддів при розгляді загальними судами справ стосовно правопорушень у військовій сфері, у разі необхідності, слід у повній мірі використовувати наявні можливості науково-дослідних

установ судових експертиз, а саме: призначати проведення військових експертиз та залучати військових експертів.

Своїми ідеями на пленарному засіданні також поділилися проректор Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка **М. В. Карчевський** – «Глобалізація у сфері кримінально-правового регулювання», в. о. завідувача кафедри кримінального права та кримінології Київського національного університету імені Т. Шевченка **П. П. Андрушко** – «Джерела, які застосовуються і використовуються при кримінально-правовій кваліфікації» та професор кафедри кримінального права та кримінології Університету державної фіскальної служби України **В. І. Антипов** – «Понятіе «деяние» и его полисемия в уголовных кодексах постсоветских государств».

У перший день заходу учасників конференції було ознайомлено з новим навчально-бібліотечним комплексом Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Другий день конференції (13 жовтня) захід відбувся за такими секціями: «Загальні питання реалізації завдань і функцій кримінального права в умовах глобалізації»; «Кримінально-правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, суспільних і державних інтересів в умовах глобалізації»; «Кримінально-правові заходи боротьби з корупцією: проблеми удосконалення» («круглий стіл»); «Роль кримінології та інших наук кримінально-правового циклу у забезпеченні сталого розвитку України в умовах глобалізації»; «Дослідження впливу глобалізаційних процесів на теорію і практику боротьби зі злочинністю у працях молодих вчених».

На першій секції «Загальні питання реалізації завдань і функцій кримінального права в умовах глобалізації» свої ідеї у доповіді висвітлили, **П. Л. Фріс** – «Проблеми глобалізації і міжнародна кримінально-правова політика», **В. М. Куц** – «Диференціація засобів кримінально-правового реагування як фактор забезпечення сталого розвитку України», **Н. А. Савінова** – «Ера

немилосердя: інформаційна виктимізація населення як фактор криміногенеза», *В. М. Киричко* – «Про особливе значення категорії суспільної небезпечності для реформування кримінального законодавства України в умовах глобалізації», *В. В. Шаблюстий* – «Кримінально-правове забезпечення прав і свобод людини в Україні в умовах глобалізації», *О. Е. Радутний* – «Дії штучного інтелекту у стані крайньої необхідності (ст. 39 КК України)», *М. В. Шепітько* – «Вплив визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду на зміст злочинів проти правосуддя».

Яскравий полілог мав місце на другій секції «Кримінально-правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, суспільних і державних інтересів в умовах глобалізації». Були обговорені поняття кримінально-правового забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації та критерії оцінювання КК України (*Л. М. Демидова*); кримінально-правові аспекти забезпечення охорони засад міжнародного правопорядку в умовах глобалізації (*О. О. Житний*); проблеми уніфікації приписів про звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України (*П. В. Хряпінський*); питання кримінальної відповідальності за вчинення терористичних актів та їх відмежування від суміжних складів злочинів (*Ю. Г. Севрук*); проблеми визначення статусу військового формування відповідно до законодавства України (*М. С. Туркот*); кримінально-правове регулювання цільових убивств у сучасних умовах (*М. О. Акімов*); проблемні питання кримінально-правової оцінки злочинів, вчинених на окупованій території України (*В. А. Мозгова*).

Сумісне засідання провели представники круглого столу «Кримінально-правові заходи боротьби з корупцією: проблеми удосконалення» та четвертої секції «Дослідження впливу глобалізаційних процесів на теорію і практику боротьби зі злочинністю у працях молодих вчених». У рамках круглого столу виступила *Н. М. Ярмиш* із доповіддю «Помилки у Кримінальному кодексі України на заваді протидії корупції»; *О. Ф. Бантишев* та

Д. В. Титула звернули увагу на необхідності подальшого вдосконалення статей Кримінального кодексу України, що передбачають відповідальність за корупційні злочини; *О. Д. Ярошенко* висвітлила особливості розкриття інформації, зазначеної в деклараціях, поданих особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування в Україні. Також у роботі круглого столу взяли участь представники Харківського територіального управління Національного антикорупційного бюро України *Ю. О. Кравченко* та *А. О. Лозова*, які наголосили на необхідності створення антикорупційних судів.

Бурхлива дискусія між науковцями та практичними працівниками відбулася на третій секції «Роль кримінології та інших наук кримінально-правового циклу у забезпеченні сталого розвитку України в умовах глобалізації», де із доповідями виступили, зокрема, *В. В. Голіна* «Глобалізація, запобігання злочинності, кримінальне законодавство» *В. С. Батургарєєва* «Екологічна злочинність – новий виклик сталому розвитку України», *О. О. Крюков* «Внесення змін до кримінального процесуального законодавства України є нагальною необхідністю», *О. В. Гейко* «Вчення про солідарну відповідальність: нові розробки та виклики у міжнародному кримінальному праві», *А. М. Бабенко* «Кримінологічна картографія у вивченні злочинності у великому місті: історія та сучасність», *О. О. Гоманюк* «Використання механізмів міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях, пов'язаних із кіберзлочинністю», *Ю. Б. Курилюк* «Кримінально-правове забезпечення від негативного впливу глобалізації на прикордонну безпеку держави», *К. С. Босак* «Запобіжне значення цінностей в епоху глобалізації», *С. С. Шрамко* «Глобалізація та контроль над злочинністю».

Наукові доповіді та повідомлення учасників конференції відбиті у збірнику її матеріалів¹, електронну версію якого розміщено на сайті Науково-

¹ Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації: матеріали наук.-практ. конф., Харків, 12–13 жовт. 2017 р. / редкол.: В. Я. Тацій (гол. ред.), В. І. Борисов (заст. гол. ред.) та ін.

дослідного інституту вивчення проблеми злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (<http://www.ivpz.org/elektronna-b-bl-oteka>).

Розглянувши й обговоривши проблеми кримінально-правового забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації, Міжнародна науково-практична конференція відзначає таке:

– розвиток світової цивілізації супроводжується планетарним єднанням та уніфікацією людської діяльності у різних сферах матеріального і духовного життя – у виробництві, техніці, науці, медицині, фінансах, культурі, політиці, державотворенні тощо. Ця тенденція має всеохоплюючий характер, інтегрується до змісту життя і діяльності всіх народів і держав, акумулюється ними. Притаманні їй процеси й явища отримали назву глобалізації, або глобальних чи глобалізаційних (всесвітніх) процесів;

– наразі категорія «глобалізація» є недостатньо визначеною як за змістом, так і за обсягом. З одного боку, вона істотно виходить за межі таких категорій, як «держава», «нація», «суверенітет», «національний інтерес», а з другого – процеси та явища, що складають зміст глобалізації, поряд із позитивними властивостями (що в цілому є загальним правилом) у низці випадків можуть мати негативний характер – призводити до шкідливих, вкрай руйнівних наслідків. Прикладом є значне розширення шкідливих видів виробництва, безпрецедентне забруднення навколишнього середовища, поширення зброї масового знищення людей, неконтрольованого обігу наркотичних, сильнодіючих та отруйних речовин, СНІД-інфекцій, прояви агресії та експансії у міждержавних відносинах тощо;

– усі процеси й явища глобального характеру (фактори) залежно від їх спрямованості та характеру впливу на матеріальну і духовну сфери життєдіяльності народів і держав поділяються на позитивні й негативні. Механізм дії цих факторів на соціальне буття людей (в узагальненому вигляді) може набувати вираження в їх безпосередньому або опосередкованому впливі на масо-

ву свідомість і психологію людей, класів, груп і, таким чином, втілюватися у відповідні соціальні практики;

– глобалізаційні процеси (фактори) активно впливають на всі сфери життя людства, суспільств, держав, у тому числі на їх державно-правові інститути. Не оминув цей вплив і кримінальне право. До позитивних глобальних факторів впливу на кримінальне право слід віднести ідеї всебічного кримінально-правового захисту людини і громадянина з одночасним обмеженням заходів кримінально-правового впливу, що застосовуються до людини за вчинене кримінальне правопорушення;

– найбільш важливі та актуальні кримінально-правові проблеми боротьби зі злочинністю глобального характеру, що потребують міждержавних узгоджених підходів, є предметом обговорення і рішень міжнародної спільноти. Їх результати набувають закріплення у міжнародних нормативно-правових актах, значною мірою впливаючи на зміст національного кримінального права багатьох держав. Невипадково в ч. 1 ст. 3 КК визначається, що Кримінальний кодекс України ґрунтується на Конституції України та загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Закони України про кримінальну відповідальність мають відповідати положенням, що містяться в міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України (ч. 5 ст. 3 КК);

– особливий вплив на кримінальне право мають прояви окремих видів злочинів глобального характеру, і тому боротьба з ними потребує узгодженого міждержавного правового регулювання. Угоди між державами, що містять кримінально-правові положення, передбачають їх включення (імплементацию) до національного кримінального законодавства. Проте вказані «конвенційні» норми за формою і змістом мають відповідати основним принципам національного права і правилам законодавчої техніки чинного КК України;

– позитивними глобалізаційними процесами, що впливають на кримінальне право, слід визнати і тенденції конвергенції (зближення) держав і

правових систем, у тому числі й у сфері кримінального права. Розвиток сучасного кримінального права України дозволяє успішно гармонізувати КК України з кримінальним законодавством Європи. Розбіжності в кримінальному праві різних правових систем, на яких раніше акцентувалась увага, більшою мірою пов'язані не із сутністю того чи іншого кримінально-правового явища, а з його юридичною формою, правовими традиціями, правовою культурою, законодавчою технікою тощо. Євроатлантичний напрям розвитку України є чітким і визначальним орієнтиром для подальшого розвитку кримінального законодавства України в аспекті сприйняття позитивного і кращого досвіду боротьби зі злочинністю. Поряд із цим указаний розвиток має пов'язуватись зі збереженням кращих досягнень науки і практики вітчизняного кримінального права та традицій кримінального законотворення. Зближення правових систем і національних законодавств має базуватись на ідеях правової держави та верховенства права, що визнаються в Україні конституційними принципами і що на рівні правотворчої діяльності мають реалізовуватись через систему принципів кримінального права;

– негативними глобалізаційними процесами, що потенційно впливають на стан і розвиток кримінального права і законодавства, слід визнати поширені явища (фактори) злочинного характеру (злочини), що характеризуються підвищеною суспільною небезпечністю, мають значну регіональну поширеність, вчиняються на територіях низки держав (так звана «інтернаціоналізація злочинності») і заподіюють тяжку чи особливо тяжку шкоду суспільним відносинам. Це й зумовлює встановлення відповідних кримінально-правових заборон як засобу протидії таким процесам. До відповідних злочинів слід віднести: по-перше, злочини «небезпекового характеру» (делікти створення небезпеки), що посягають на безпеку держави, суспільства та особи, створюють небезпеку заподіяння останнім істотної шкоди чи поєднані із реальним заподіянням такої шкоди. Законодавець виокремлює спеціальні види безпеки, якими є: основи національної безпеки, громадська безпека, безпека

виробництва, безпека руху та експлуатації транспорту тощо, достатньо повно регламентуючи кримінальну відповідальність за відповідні посягання у нормах Особливої частини КК. Проте в чинному КК не виокремлюються інформаційна безпека (у сфері використання ЕОМ), екологічна безпека, безпека споживачів, хоча в дійсності посягання на відповідні сфери суспільних відносин є поширеними і вкрай небезпечними. Подібні діяння безпідставно не розглядаються як такі, що пов'язані з порушенням безпечного стану суспільних відносин, і не отримують в законі належної правової оцінки. Так, складом незаконного виготовлення, збуту або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК) не охоплюються особливо тяжкі наслідки цього злочину. Складом умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції (ст. 227 КК) не передбачається спричинення шкоди здоров'ю чи життю споживачів, хоча ця шкода буває тяжкою і навіть особливо тяжкою. Норми КК, що встановлюють відповідальність за злочини проти довкілля, здебільшого не враховують, що ці посягання пов'язані з порушеннями екологічної безпеки і здатні створювати великі загрози для життєдіяльності людей. Так само повною мірою не відображають небезпечного характеру злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку норми розділу XVI Особливої частини КК, хоча низка цих злочинів може бути пов'язана із заподіянням або створенням загрози заподіяння тяжких або особливо тяжких наслідків для людей, суспільства, держави;

– підвищену суспільну небезпечність мають злочини, пов'язані із застосуванням зброї та інших предметів, що використовуються як зброя. Ці діяння останнім часом набули значне поширення, вони здатні заподіювати тяжку чи особливо тяжку шкоду правоохоронюваним відносинам. Утім, не в усіх випадках використання зброї наразі передбачене в нормах КК як ознака злочину, хоча відповідні діяння вчиняються доволі часто саме у такий спосіб. Зокрема, відсутня вказана ознака («застосування зброї») при заподіянні уми-

сного тяжкого тілесного ушкодження (ст. 121 КК), у складах розбою (ст. 187 КК), вимагання (ст. 189 КК), викрадення вогнепальної зброї (ст. 262 КК), незаконного заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК), викрадання наркотичних засобів (ст. 308 КК) тощо. Через це чинне законодавство не відображає повною мірою підвищеної суспільної небезпечності указаних злочинів, що негативно впливає на державно-правові заходи боротьби з ними;

– в умовах сьогодення особливо актуальною є боротьба зі злочинами проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (розділ XX КК), і насамперед з найманством, відповідальність за яке встановлено в ст. 447 КК. Найманство – це виклик глобалізаційного характеру. Воно набуло велетенських масштабів, вчиняється у багатьох країнах світу (Сирія, Лівія, Єгипет, Ємен, Ірак тощо), пов'язане із заподіянням особливо тяжких наслідків. В Україні найманство набуло поширення на Сході країни – в Донецькій та Луганській областях. У зв'язку з цим указаний злочин потребує нового глибокого осмислення;

– негативними факторами глобального характеру, що мають потенційний вплив на кримінальне право, слід визнати також корупційні злочини, злочини насильницького характеру, викрадення та торгівля людьми, злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, злочини проти сім'ї й неповнолітніх тощо. Зазначені фактори можуть бути визнані такими, що мають реальний вплив на кримінальне право, його норми та інститути за умови їх поглибленого вивчення, встановлення щодо кожного з них обов'язкової наявності необхідних і достатніх підстав та критеріїв криміналізації та пеналізації відповідних суспільно небезпечних діянь.

Вислухавши й опрацювавши пропозиції науковців щодо проблем кримінально-правового забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації, конференція пропонує таке:

– на національному рівні протидії злочинності доцільно виділити такі напрями розвитку сучасного кримінального права України, як: удосконален-

ня диспозицій статей КК, що передбачають ознаки тероризму, екологічних злочинів, злочинів у сфері комунікацій, відмивання «брудних грошей» тощо; прискорення процесів імплементації норм міжнародних договорів у КК; більш широке застосування універсального й національного принципів кримінально-правової юрисдикції України; вирішення питання про врахування вироків судів іноземних держав; урегулювання проблем видачі й передачі злочинців іноземній державі або міжнародному суду; удосконалення законодавства щодо відповідальності за вчинення злочинів організованою групою й злочинною організацією; легітимація таких обставин, що виключають злочинність діяння, як контрольована поставка, застосування зброї, спеціальних засобів і фізичної сили; удосконалення підстав обов'язкового і безумовного звільнення від кримінальної відповідальності представників правоохоронних органів, агентів, упроваджених в організовані злочинні угруповання тощо;

– передбачити у чинному КК відповідальність за образу і наклеп, оскільки його сучасна редакція не містить норм, що були б спрямовані на захист честі та гідності особи як однієї з найвищих соціальних цінностей, як це має місце в кримінальному законодавстві більшості держав світу. Цей недолік КК має негативні наслідки з огляду на необхідність реалізації проголошеної в Конституції України ідеї всебічного правового захисту прав і свобод людини і громадянина;

– не можна погодитися з новелами КК, згідно з якими спеціальна конфіскація як різновид інших заходів кримінально-правового характеру може застосовуватися до неосудних або осіб, що не досягли віку кримінальної відповідальності. Ці законодавчі рішення (ч. 3 ст. 96² КК) суперечать приписам ч. 1 ст. 2 КК, відповідно до якої підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить склад злочину. Викликає сумнів і обґрунтованість установлення в КК можливості застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру, оскільки це суперечить принципу особистої винної відповідальності. Зазначені відхи-

лення від основних принципів кримінального права у правотворчості є неприпустимими, оскільки пов'язані з порушенням прав і свобод людини і громадянина, що означає порушення принципів законності та верховенства права як необхідних складових й обов'язкових умов функціонування правової держави;

– слід звернути увагу на дослідження та вирішення проблеми спеціальної конфіскації доходів, отриманих від вчинення злочинів, або майна, вартість якого відповідає вартості таких доходів, а також майна, обладнання або інших засобів, що використовувалися чи призначалися для використання при вчиненні злочинів;

З метою удосконалення кримінальної відповідальності за корупційні злочини необхідно:

– повернути до примітки до ст. 364 КК, де надається визначення істотної шкоди і тяжких наслідків як ознаки цього складу злочину та інших складів, що містяться у відповідному розділі, слово «якщо», яке свідчило б про можливість визнання наслідками також шкоди немайнового характеру (фізичної, моральної, політичної тощо), адже, прибравши його, законодавець разом із тим залишив у диспозиціях відповідних статей вказівку на спричинення шкоди «правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб». За такої редакції примітка до ст. 364 КК стала суперечити змісту диспозицій низки статей розділу XVII Особливої частини КК;

– включити до переліку корупційних злочинів, що міститься в примітці до ст. 45 КК, статтю 369³ КК («Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань»), оскільки цей злочин може мати ознаки корупції. Слід відмітити, що ст. 369³ КК з'явилася у КК згідно з прийняттям відповідного Закону, де слово «корупція» було наявне у назві: «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»;

– додати до кола потерпілих, що визначається у ч. 1 ст. 55 Кримінального процесуального кодексу України, державу. Про доцільність цього свідчить аналіз складів злочинів проти основ національної безпеки, злочинів терористичного характеру, корупційних та інших злочинів, практика застосування відповідних кримінально-правових норм, а також досвід боротьби з такими суспільно небезпечними діяннями;

– виключити з диспозиції ч. 1 ст. 365² КК указівку на такого суб'єкта, як «службова особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб», оскільки, по-перше, неможливість його відповідальності за таке діяння встановлена в подальшому тексті цієї ж статті, по-друге, визнання службової особи суб'єктом цього злочину суперечить приписам статей 364 і 364¹ КК, у яких передбачена відповідальність за зловживання повноваженнями з боку службових осіб публічного й приватного права;

– виключити із санкцій частин 1 і 2 ст. 368² КК («Незаконне збагачення») додаткове (обов'язкове) покарання у виді конфіскації майна, оскільки призначати це покарання неможливо через те, що відповідні злочини не належать до категорії тяжких чи особливо тяжких, як того вимагають положення Загальної частини (ч. 2 ст. 59 КК);

– привести у відповідність з положеннями частин 1 і 2 ст. 55 КК санкції ч. 4 ст. 220¹, ст. 220², ч. 1 ст. 365² КК, які наразі передбачають покарання у виді «обмеження» (ч. 4 ст. 220¹) та «позбавлення» права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю *на строк до десяти років*. По-перше, в санкції ч. 4 ст. 220¹ зазначається про покарання, якого не існує в Загальній частині (ст. 55 КК) – «обмеження» права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, по-друге, максимальна межа цього покарання складає десять років, у той час як у ч. 1 ст. 55 КК ця межа дорівнює 3 роки, а в певних випадках (абз. 2 ч. 1 ст. 55 КК) – 5 років;

– зважаючи на необхідність покращення кримінально-правової охорони продовольчої безпеки в умовах глобалізації ринку харчових продуктів,

слід удосконалити диспозицію і санкцію ст. 227 КК («Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції»). У 2017 р. мінімальний розмір предмета цього злочину дорівнює 500 неоподатковуваних мінімумів (на 1 січня 2017 р. – 400 тис. грн.). З урахуванням зазначеної вартості небезпечної продукції під дію цієї норми не підпадають факти продажу простроченої харчової продукції із «подвійним» маркуванням, виготовлення готових страв у закладах громадського харчування тощо, оскільки такі порушення, як правило, здійснюються в значно менших розмірах. Наявне основне покарання у виді штрафу від 8500 до 17000 грн. навряд чи є відчутним для винних осіб (тим більше, коли мінімальна вартість партії товару повинна бути не меншою за 400 тис. грн.).

В. І. Борисов, директор НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України;

Д. П. Євтєєва, старший науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

E. Marks,

Leiter des Amtes des Landesvorstandes
zur Prävention des Niedersächsischen
Justizministeriums

DER DEUTSCHE PRÄVENTIONSTAG – ENTWICKLUNGEN UND AKTUELLE ARBEITSSCHWERPUNKTE

Zur Entwicklung des Deutschen Präventionstages seit 1995.

Der Deutsche Präventionstag wurde 1995 auf Initiative des Autors¹ und einiger weiterer Persönlichkeiten der Deutschen Stiftung für Verbrechensverhütung und Straffälligenhilfe (DVS)² gegründet und ist einerseits der inzwischen weltweit größte Jahreskongress der Kriminalprävention und angrenzender Präventionsbereiche. Andererseits hat der Deutsche Präventionstag im Jahr 2012 sein Institut für angewandte Präventionsforschung (dpti) gegründet mit dem er insbesondere eine Plattform und ein Forum sein möchte für Information, Wissenstransfer und interdisziplinäre Dialoge zwischen den Arbeitsfeldern Präventionsforschung, Präventionspolitik und Präventionspraxis.

Von Beginn an war es das Ziel, Kriminalprävention ressortübergreifend, interdisziplinär und in einem breiten gesellschaftlichen Rahmen darzustellen und zu stärken. Nach und nach hat sich der Deutsche Präventionstag auch für Institutionen, Projekte, Methoden, Fragestellungen und Erkenntnisse aus anderen Arbeitsfeldern der Prävention geöffnet, die bereits in mehr oder weniger direkten inhaltlichen Zusammenhängen stehen. Neben der weiterhin zentral behandelten Kriminalprävention reicht das erweiterte Spektrum der jährlich stattfindenden Kongresse nunmehr von der Suchtprävention über die Verkehrsprävention bis hin zu den verschiedenen Präventionsbereichen im Gesundheitswesen.

Die Jahreskongresse wenden sich insbesondere an alle Verantwortungsträger und Interessierte aus folgenden Präventionsbereichen: Behörden, Gemeinden,

¹ URL: <https://www.erich-marks.de>.

² URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_Stiftung_f%C3%BCr_Verbrechensverh%C3%BCtung_und_Straff%C3%A4lligenhilfe.

Städten, Gesundheitswesen, Kinder- und Jugendhilfe, Justiz, Kirchen, Medien, Politik, Polizei, Präventionsgremien, Projekten, Schulen, Sport, Verbänden, Organisationen sowie der Wissenschaft. Als nationaler wie nunmehr auch internationaler Kongresse verfolgt der Deutsche Präventionstag insbesondere folgende Ziele:

- aktuelle und grundsätzliche Fragen der verschiedenen Arbeitsfelder der Prävention und ihrer Wirksamkeit vermitteln und austauschen;
- Partner in der Prävention zusammenführen;
- Forum für die Praxis sein und Erfahrungsaustausch ermöglichen;
- internationale Verbindungen knüpfen und Informationen austauschen helfen;
- umsetzungsstrategien diskutieren;
- Empfehlungen an Praxis, Politik, Verwaltung und Wissenschaft erarbeiten und aussprechen.

Zum Programmangebot der Jahreskongresse gehören u.a. Plenumsveranstaltungen, Vorträge, praxisorientierte Kurzvorträge, Filme, Informationsstände, Informationsmobile, Theaterstücke, Veranstaltungen für Schülerinnen und Schüler, Sonderausstellungen und Begleitveranstaltungen. Die jeweiligen Jahresprogramme werden in umfangreichen Kongresskatalogen³ dargestellt und im Internet (Kongressarchiv)⁴ sowie in Buchpublikationen⁵ dokumentiert.

Inzwischen hat sich der Kongress mit ca. 3000 Teilnehmenden und Gästen zum weltgrößten Jahreskongress im Arbeitsfeld der Kriminalprävention und angrenzender Präventionsbereiche entwickelt. Seit 1995 haben mehr als 55000 Kongressbesucher und Gäste an den bislang 22 Jahreskongressen teilgenommen, darunter auch zahlreiche internationale Experten aus knapp 100 Staaten. Seit 1995 haben mehr als 3000 Referentinnen und Referenten Vorträge gehalten und über 1000 Fachorganisationen über ihre Präventionsarbeit informiert. Auf der Webseite www.praeventionstag.de, die monatlich durchschnittlich über 15000 Besucher zählt, stehen mehrere tausend Dokumente (Bücher, Vorträge, Präsentationen, Ab-

³ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/kongresskataloge>.

⁴ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/jahreskongress-archiv>.

⁵ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/publikationen>.

stracts, Videos, etc.) frei zugänglich zur Verfügung. Umfassende Evaluationen⁶ der Jahreskongresse durch neutrale Forschungsinstitute werden seit vielen Jahren erstellt und im Internet veröffentlicht. Der 23. Deutsche Präventionstag⁷ findet am 11. und 12. Juni 2017 in Dresden statt und steht unter dem Schwerpunktthema «Gewalt und Radikalität – Aktuelle Herausforderungen für die Prävention».

Jahresgutachten und Erklärungen des Deutschen Präventionstages.

Seit dem 12. Deutschen Präventionstag (2007) wird zum Schwerpunktthema des Jahreskongresses ein wissenschaftliches Gutachten⁸ erstellt. Auf der Basis dieser Gutachten und in Abstimmung mit den gastgebenden⁹ und ständigen Veranstaltungspartnern im Programmbeirat¹⁰ veröffentlicht der Deutsche Präventionstag eine jährliche Erklärung¹¹ «Ständige Veranstaltungspartner» des Jahreskongresses sind seit fast zwei Jahrzehnten der «Fachverband für Soziale Arbeit, Strafrecht und Kriminalpolitik (DBH)»¹², die «Stiftung Deutsches Forum für Kriminalprävention (DFK)»¹³, das «Programm Polizeiliche Kriminalprävention der Länder und des Bundes (ProPK)»¹⁴ sowie die Opferhilfeorganisation WEISSER RING¹⁵. Ein aktuelles Beispiel für eine solche Erklärung ist die Magdeburger Erklärung des 21. Deutschen Präventionstages, der 2016 in der Landeshauptstadt Magdeburg des Bundeslandes Sachsen-Anhalt stattgefunden hat:

Seit dem 12. Deutschen Präventionstag (2007 in Wiesbaden) veröffentlichen der Deutsche Präventionstag und seine Veranstaltungspartner mit der jeweiligen «Erklärung» zum Schluß eines jeden Kongresses Aussagen zu den (kriminal-)politischen Konsequenzen, die sich aus dem jährlichen Schwerpunktthema sowie

⁶ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/evaluation>.

⁷ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/jahreskongress>.

⁸ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/kongress-gutachten>.

⁹ Der Jahreskongress findet an jeweils unterschiedlichen Orten in der Bundesrepublik Deutschland statt. Die jeweils gastgebende Stadt und das jeweils gastgebende Bundesland fungieren als gastgebende Veranstaltungspartner.

¹⁰ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/23-dpt-programmbeirat>.

¹¹ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/erklaerungen>.

¹² URL: <https://www.dbh-online.de/>.

¹³ URL: <https://www.kriminalpraevention.de/>.

¹⁴ URL: <http://www.polizei-beratung.de/startseite-und-aktionen/>.

¹⁵ URL: <https://weisser-ring.de/>.

den weiteren Verhandlungen des Jahreskongresses zu aktuellen (kriminal-)präventiven Entwicklungen und Tendenzen ergeben. Dieser Tradition folgend richtet sich auch die «Magdeburger Erklärung» des 21. Deutschen Präventionstages primär an die in den Kommunen, den Ländern, dem Bund und in Europa für die (Kriminal-)Prävention politisch verantwortlichen Personen, Instanzen und Ebenen. Bereits in den Vorjahren hat der Deutsche Präventionstag immer wieder darauf aufmerksam gemacht, dass Kriminalprävention auch riskante Aspekte haben kann. Darunter sind insbesondere diejenigen Entwicklungen der Kriminalprävention bedenklich, die geeignet sind, die menschliche Handlungsfreiheit bedrohlich einzuschränken. Der Deutsche Präventionstag hat deshalb eine Diskussion des Themas «Präventionsethik» für dringend erforderlich gehalten, darauf in seiner «Frankfurter Erklärung» zum 20. Deutschen Präventionstages hingewiesen und nun «Prävention und Freiheit. Zur Notwendigkeit eines Ethik-Diskurses» zu seinem diesjährigen Schwerpunktthema gemacht. Die Sprecherin des Internationalen Zentrums für Ethik in den Wissenschaften (IZEW) der Eberhard Karls Universität Tübingen, Professorin Dr. Regina Ammicht Quinn, hat im Vorfeld des Kongresses zusammen mit Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern das Gutachten «Prävention und Freiheit. Zur Notwendigkeit eines Ethik-Diskurses» erstellt. Auf der Basis dieses Gutachtens sowie der Verhandlungen des 21. Deutschen Präventionstages geben der Deutsche Präventionstag und seine Veranstaltungspartner,

- das Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (BMFSFJ),
 - der Fachverband für Soziale Arbeit, Strafrecht und Kriminalpolitik (DBH),
 - das Land Sachsen-Anhalt,
 - die Polizeiliche Kriminalprävention der Länder und des Bundes (ProPK),
 - die Stadt Magdeburg,
 - die Stiftung Deutsches Forum für Kriminalprävention (DFK) sowie,
 - der WEISSE RING,
- diese «Magdeburger Erklärung» ab.

Ethik als Perspektive auf Sicherheit und Prävention: In welcher Gesellschaft wollen wir leben? Das Gutachten stellt die vielfältigen Fragen nach Sicherheit und Prävention in den Kontext der Ethik. «Ethik ist die kritische Reflexion und Analyse herrschender gelebter Moral ... Ethik ist eine Perspektive auf Sicherheit neben anderen Perspektiven, aber eine entscheidende Perspektive: Denn sie stellt Sicherheit in den Kontext richtigen Handelns und guten Lebens» Sie stellt «eine doppelte Frage: Zum einen die Frage nach richtigem Handeln, vor allem in Konfliktsituationen, zum andern die Frage nach dem, guten Leben', die immer wieder heißt: In welcher Gesellschaft wollen wir leben?» «In den letzten Jahren ist in vielen Lebensbereichen eine Werteververschiebung hin zu, Sicherheit' zu beobachten ... Sicherheit als Grundwert, der die politischen Debatten bestimmt, nimmt Einfluss auf die Lebensgestaltung» Dabei ist Sicherheit unter ethischer Perspektive «ambivalent: Zum einen ist Sicherheit ein hoher Wert, so das die Herstellung von Sicherheit ethisch geboten ist. Ohne ein Grundmaß an Sicherheit ist keine Handlungsplanung möglich, keine grundlegende kulturelle Entwicklung, keine Gerechtigkeit. Zum andern sind aber mit der Verfolgung des Zieles, Sicherheit' häufig Einschränkungen auf anderen Gebieten verbunden,» insbesondere mit Gütern wie Freiheit, Gerechtigkeit und Privatheit. «Im Versuch, jeweils mehr Sicherheit herzustellen ... (können diese) Güter verletzt oder eingeschränkt werden. Abwägungsüberlegungen fragen danach, welchen Preis – in Form von Geld, Freiheit, Gerechtigkeit oder Privatheit – wir bereit sind, für den Wert, Sicherheit' zu bezahlen» «Die Produktion von Sicherheit ruft oft Nebenfolgen hervor, die einen negativen Einfluß» auf das, gute Leben' «ausüben und damit die Gesellschaft ... in eine weniger lebenswerte (aber dafür, widersprüchlicherweise mutmaßlich sicherere) verwandeln ... Sicherheitspolitik und Sicherheitsdenken, Sicherheitstechnologien und Sicherheitspraktiken – sie alle haben das Potential ... genau die Werte zu gefährden, die ursprünglich geschützt werden sollten» Damit – so das Gutachten – «lautet eine Faustregel für jedes Sicherheitshandeln: Die Lösung eines Problems soll nicht größere Probleme verursachen als ursprünglich vorhanden waren» Sicherheit und

Prävention sind keine voneinander abweichenden Konzepte «Die Herstellung von Sicherheit ist notwendigerweise immer präventiv, da auf die Verhinderung von zukünftigen Bedrohungen ausgelegt» ... «Sicherheit ist die Prognose über zukünftige Unsicherheit und Prävention die daraus resultierende Handlung mit dem Ziel, diese zukünftige Unsicherheit zu unterbinden» ... «Prävention ist damit gewissermaßen die notwendige Bedingung von Sicherheit ... Es ist nicht die Frage, ob Prävention an sich richtig oder falsch ist, sondern die Frage, wie sich Prävention ... so gestalten lässt, dass sie möglichst wenige negative (Neben-)Folgen produziert» «Präventive Praktiken müssen» – so das Gutachten – «in diesem Sinne also auf ihre sozialen Konsequenzen und (Neben-)Effekte hin untersucht werden: Im Hinblick auf mögliche Verletzungen von Menschen- und Bürgerrechten, Unterdrückung von ethnischen und ökonomischen Minderheiten, Gewalt und Diskriminierung» Das «Spannungsverhältnis zwischen Sicherheit und Prävention (zeigt sich genau dann), wenn unter der Prämisse der Vermeidung von ungewollten Zukünften in der Gegenwart Handlungen legitimiert werden, die Menschen in ihrer Privat- und Intimsphäre und in ihrer Freiheit einschränken» Allerdings stehen «die meisten Begriffe von Sicherheit nicht in Konkurrenz zu einem bürgerrechtlichen Verhältnis zu Freiheit, sondern sind Bausteine einer sozialen Ordnung mit verteilten Rollen, Kompetenzen und Regeln, die letztlich für die Sicherheit der gesellschaftlichen Institutionen und jeder/s Einzelnen sorgt» Freiheitseinschränkende Maßnahmen «zum Ziel der Herstellung von Sicherheit (beziehen sich) auf ein bestimmtes umgrenztes, aber sehr dominantes Feld»: Auf das «Feld der Prävention und der Abwehr von kriminellen und terroristischen Gefahren» Ein Gegengewicht hierzu und zugleich «bestimmender Beitrag zur Herstellung einer sicheren Gesellschaft» können «demokratische Verfahren und die hiermit verbundene Werteordnung sein ... Demokratische Partizipation schafft Bindungen an Gemeinschaften, Personen und Werte, die zur Verhinderung von Kriminalität – und ... auch von Terror – einen wichtigen Beitrag leisten» Mit dem Konzept der Kommunalen Kriminalprävention, der «Stärkung kommunaler und bürgerschaftlicher Elemente», nimmt «die Kriminal-

prävention Überlegungen zur Verwirklichung von Demokratie in ihre Konzepte auf ... Teilhabe an demokratischer Verantwortung bedeutet immer auch Einbindung in soziale Gemeinschaften» «Partizipation schafft Sicherheit» Und auch wenn «eine im vollen Wortsinne partizipative Prävention von Unsicherheit selbst immer mit der Unsicherheit politischer und gesellschaftlicher Konflikte belastet sein wird», lohnt es «sich, dieses Risiko einzugehen» Beitrag der Prävention zur Integration Diese Aussagen des Gutachtens bestärken den Deutschen Präventionstag in seiner Einschätzung der Kommunalen Kriminalprävention als einer «Idee von bestechender Vernünftigkeit». Deswegen hält er an seiner Zielvorstellung fest (siehe dazu die Karlsruher Erklärung des 19. Deutschen Präventionstages), dass Politik und Praxis aufgefordert sind, entsprechende Gremien einzurichten. Sie sollten flächendeckend und auf eine institutionalisierte Sicherheitspolitik hin ausgerichtet sein. Beispiele dafür sind «Stabsstellen für Kriminalprävention» oder ressortübergreifende und interdisziplinäre Präventionszentren. Diese Forderung gewinnt vor dem Hintergrund des Anstiegs der Zahl von Schutzsuchenden seit Beginn des Jahres 2015 noch erheblich an Bedeutung. Denn zum einen stehen vor allem die Kommunen vor der Aufgabe, die Integration dieser mehr als einer Million Menschen zu bewältigen, da das Zusammenleben der Menschen vor Ort, in den Städten und Gemeinden stattfindet. Zum andern kann – und muß deshalb auch – Prävention zur Bewältigung dieser Aufgabe einen wichtigen Beitrag leisten. Wieso das so ist, stellt bereits die «Hannoveraner Erklärung» des 12. Deutschen Präventionstages 2009 zum Schwerpunktthema «Solidarität leben – Vielfalt sichern» fest: «Wenn Kriminalprävention auf Inklusion, auf soziale Teilhabe und Partizipation gerichtet ist, den öffentlichen Raum sichert und das Sicherheitsgefühl verbessert, dann ist und schafft sie auch soziales Kapital: Eine Atmosphäre der Solidarität, der Zugehörigkeit und des sozialen Vertrauens, der Verlässlichkeit der gemeinsam geteilten Regeln, Normen und Werte und nicht zuletzt des Vertrauens in die Institutionen des Staates. Dadurch leistet Kriminalprävention einen nicht zu unterschätzenden Beitrag zur Gewährleistung von Vielfalt, gerade in ‚unsicheren Zeiten‘. Es

geht namentlich darum, die Pluralität sozialer sowie ethnisch-kultureller Gruppierungen, Lebensstile, Verhaltensweisen, Werte und Normen zu sichern» In Anbetracht der derzeitigen Entwicklung mit ihren gewaltigen Aufgaben ist auch der Appell des 12. Deutschen Präventionstages «an die Verantwortlichen in der Politik, in den Medien sowie zivilgesellschaftlichen Gruppierungen auf kommunaler, Landes- und Bundesebene» äußerst aktuell, nämlich «den Beitrag der Kriminalprävention zu sozialer Teilhabe, Integration und Solidarität wahrzunehmen, zu würdigen und diesen bewährten Weg der Verdeutlichung gesellschaftlich verbindlicher Normen und Werte zu unterstützen und auszubauen» Neben diesen grundsätzlichen, für die Integration relevanten Merkmalen der Prävention gehört weiter zu ihrer Leistungsfähigkeit, dass Präventionsarbeit – zumindest auf der kommunalen Ebene – seit Jahrzehnten gesamtgesellschaftlich, ressortübergreifend und interdisziplinär angelegt ist sowie auf erprobte Konzepte und Maßnahmen zurückgreifen kann. Mit dem Ziel der Integration von Flüchtlingen gibt es bundesweit bereits eine Vielzahl von Projekten und Initiativen, auch und gerade auf kommunaler Ebene. Zum einen richten sie sich darauf, den Flüchtlingen ganz konkret zu helfen – durch Spracherwerb, Arbeitsmarkteingliederung, Bildung etc. Zum anderen aber – und das ist an der Schnittstelle der Prävention zur Integration besonders wichtig – zielen sie als universell ausgerichtete Strategien der Prävention darauf ab, Vorurteile, Ängste, Befürchtungen oder auch Ablehnung und Feindseligkeit abzubauen und ein gesellschaftliches Miteinander herzustellen. Prävention durch direkt und indirekt wirkende (kriminal-)präventive Strategien, Programme und Maßnahmen Prävention kann diesen Beitrag zur Integration vor allem dann leisten, wenn Sicherheitsfragen und soziale Fragen bewusst getrennt werden. Wie vom Deutschen Präventionstag bereits mehrmals gefordert, sollte zwischen direkt und indirekt wirkenden (kriminal-)präventiven Strategien, Programmen und Maßnahmen unterschieden werden: Direkte kriminalpräventive Strategien, Programme und Maßnahmen zielen durch verhaltensorientierte und sicherheitstechnische Maßnahmen auf die Beeinflussung von Personen und Situationen mit dem Ziel, das Risiko zu vermindern, dass (wie-

der) Straftaten begangen und Menschen (wieder) zu Tätern oder Opfern von Kriminalität werden. Ein Beispiel dafür ist die Verhinderung bzw. Verminderung von Wohnungseinbrüchen durch die Förderung richtigen – sicherheitsbewussten – Verhaltens und den Einsatz (bereits einfacher) sicherheitstechnischer Maßnahmen. Indirekte präventive Strategien, Programme und Maßnahmen etwa der Jugend-, Familien-, Gesundheits-, Sozial-, Bildungs- oder Arbeitsmarktpolitik, haben zwar nicht das Ziel und die Motivation, kriminalpräventiv zu wirken, sind aber für die Kriminalprävention unverzichtbar. Denn eine sozialstaatliche Absicherung der verschiedenen sozialen Risiken kann dabei helfen, Kriminalität und Kriminalitätsfurcht entgegen zu wirken. Kriminalpräventive Arbeit kann nur dann erfolgreich sein, wenn sie in eine sozial gerechte Gesellschaftspolitik – Lebenslagenpolitik – eingebettet ist. Wegen dieser engen Zusammenhänge und Verflechtungen zwischen direkt und indirekt wirkenden (kriminal-)präventiven Maßnahmen wiederholt der Deutsche Präventionstag seine Forderung nach der Entwicklung integrativer Präventionsstrategien, nach einer Zusammenarbeit aller Akteure der Prävention: Von zivilgesellschaftlichen Einrichtungen, von Jugendhilfe, Polizei und Justiz, von Bildungs- und sozialpolitischen Einrichtungen, der Bereiche Public Health, Medien, Wirtschaft etc. Mit diesen Aufgaben und Zielen sollten nach Auffassung des Deutschen Präventionstages ressortübergreifende Präventionszentren auf allen politischen Ebenen eingerichtet werden, in den Kommunen, in den Bundesländern und auf der Ebene des Bundes. Alle Präventionsbereiche könnten im Rahmen solcher Präventionszentren effektiv zusammenarbeiten und die Grundlage für eine systematische, gesamtgesellschaftliche und insbesondere nachhaltige Präventionsstrategie und Präventionspolitik legen. Der Deutsche Präventionstag regt an, entsprechende Modellprojekte zu erproben und – etwa für die kommunale Ebene – Fördermittel bereitzustellen.

*Das DPT-Institut für angewandte Präventionsforschung*¹⁶.

Einen zweiten zentralen Arbeitsschwerpunkt bildet seit einigen Jahren das Institut für angewandte Präventionsforschung des Deutschen Präventionstages. Das Institut für angewandte Präventionsforschung (dpt-i) fördert den Dialog zwischen Präventions-Forschung, Präventions-Praxis und Präventions-Politik und sieht seine Aufgaben vor allem in folgenden Bereichen:

Vertiefung des Dialoges zwischen Wissenschaft, Politik, Verwaltung, Verbänden und Zivilgesellschaft über die Ergebnisse der Präventionsforschung mit dem Ziel einer stärkeren Wissensbasierung der Prävention;

Kooperation mit anderen wissenschaftlichen Einrichtungen zur Umsetzung von Forschungsvorhaben mit Praxisrelevanz;

Beratung des Deutschen Präventionstages und seiner Partnerorganisationen über die Ergebnisse und den Stand der Präventionsforschung sowie.

Durchführung eigener Forschungsvorhaben mit der Perspektive der praktischen Anwendung der Forschungsergebnisse.

Zum Arbeitsspektrum des Deutschen Präventionstages und seines Instituts für angewandte Präventionsforschung gehören inzwischen auch Webinare, Forschungs- und Beratungsprojekte, Symposien und Konferenzen, eine tägliche Präventions-News und weitere Dokumentationen und Projekte, die auf dem Internetportal www.praeventionstag.de näher beschrieben sind. Hier einige Beispiele:

Die Webseite «DPT-Map»¹⁷ sucht gezielt nach Projekten, Maßnahmen, Institutionen und Personen aus dem Arbeitsfeld der Kriminalprävention. Die Quellen für die Suche nach Stichworten und Schlüsselbegriffen sind bereits im Internet veröffentlichte thematische Datenbanken ausgewiesener Fachorganisationen.

Zum Start der Suchmaschine im Oktober 2010 konnte innerhalb von 2462 Datensätzen recherchiert werden, auf der Basis der Internetseiten des Deutschen Präventionstages und des Landespräventionsrates Niedersachsen. Zum Stand vom 02.10.2017

¹⁶ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/institut>.

¹⁷ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/suchportal>.

verweisen 26796 Datensätze auf 5346 unterschiedliche Webseiten. Die Einbeziehung weiterer Fachorganisationen als Partner soll kontinuierlich erfolgen. Das Angebot von www.dpt-map.de steht in deutscher und englischer Sprache zur Verfügung.

Seit Juli 2011 veröffentlicht der Autor für den Deutschen Präventionstag eine «Tägliche Präventions-News»¹⁸. Diese Präventions-News erscheint an jedem Tag des Jahres und informiert über Präventionsveranstaltungen sowie über Dokumente aus den Bereichen Präventionspraxis, Präventionsforschung und Präventionspolitik. Die tägliche Präventions-News kann auf vielfältige Weise kostenlos abonniert und gelesen werden: Webseite, Email-Abonnement, RSS, facebook, twitter, App. Ab Ende 2017 wird zusätzlich eine Daily Prevention News in englischer Sprache angeboten werden.

Im Jahr 2016 wurde gemeinsam mit der Alice Salomon Hochschule (ASH)¹⁹ in Berlin das Symposium «25 Jahre Gewaltprävention im vereinten Deutschland – Bestandsaufnahme und Zukunftsperspektiven» durchgeführt und umfassend dokumentiert²⁰. In weiteren Folgeveranstaltungen wird das Thema des Symposiums vertieft und fortentwickelt.

In 2017 wurde gemeinsam mit dem Nationalen Zentrum Kriminalprävention (NZK)²¹ die erste internationale Konferenz «Building an evidence-base for the prevention of radicalization and violent extremism» durchgeführt und dokumentiert²². Künftig soll diese Veranstaltung jährlich im Rahmen der Jahreskongresse des Deutschen Präventionstages stattfinden sollen.

Seit 2015 ist das Fachkräfteportal Präventive Unterstützung für Integrations-Initiativen im Internet²³. Kooperationspartner sind der Landespräventionsrat Niedersachsen (LPR)²⁴ und das Deutsch-Europäische Forum für Urbane Sicherheit

¹⁸ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/tpn>.

¹⁹ URL: <https://www.ash-berlin.eu/>.

²⁰ URL: <https://www.gewalt-praevention.info>.

²¹ URL: <https://www.nzkrim.de/>.

²² URL: <https://www.cve-conference.de>.

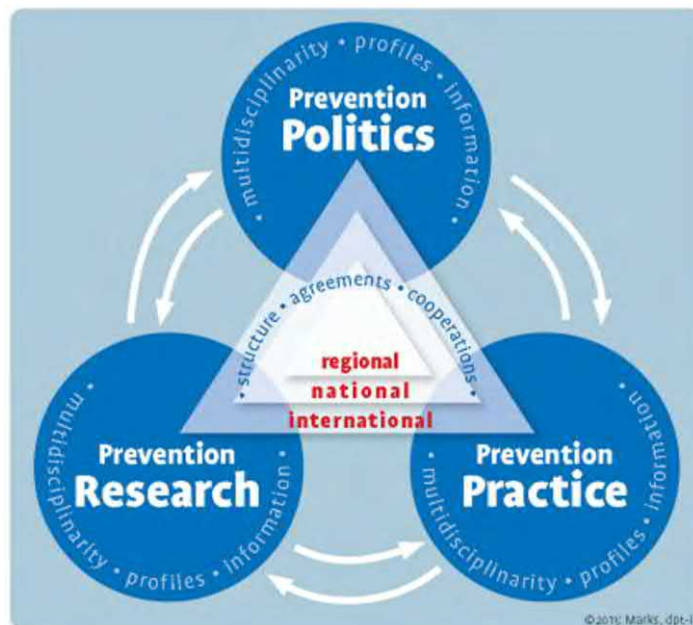
²³ URL: <https://www.pufii.de>.

²⁴ URL: <https://www.lpr.niedersachsen.de>.

(DEFUS)²⁵. Das Fachkräfteportal www.pufii.de ist die zentrale Informationsplattform für die Themen Integration und Prävention. Durch die umfangreiche Bündelung von themenspezifischen Informationen sowie die Möglichkeit zum interdisziplinären Austausch stehen den Aktiven der Flüchtlingshilfe und allen Interessierten ein geeignetes Portal zur Verfügung.

Seit einigen Jahren ist das DPT-Institut Partner verschiedener Forschungsprojekte im breiten Arbeitsfeld der (Kriminal-)Prävention sowie regelmäßiger Veranstalter von Webinaren²⁶.

Politik, Forschung und Praxis als zentrale Arbeitsfelder der (Kriminal) Prävention.

Das Schaubild zeigt einerseits die Verwobenheit dieser drei Arbeitsfelder auf allen Ebenen, von der regionalen bis zur globalen Ebene sowie die Notwendigkeit von Kooperationen nach subsidiären Grundsätzen (top down und bottom up). Andererseits kann ein erfolgreiches Zusammenwirken zwischen den Arbeitsfeldern Präventionspolitik, Präventionsforschung und Präventionspraxis nur gelingen, wenn in jedem Arbeitsfeld spezifische Voraussetzungen zur Kooperation geschaffen werden:

multidisziplinäre Arbeitsweisen in jedem Arbeitsfeld,

²⁵ URL: <http://www.defus.org>.

²⁶ URL: <http://www.praeventionstag.de/nano.cms/webinare>.

Positions- und Profilbestimmungen für jedes Arbeitsfeld und
Entwicklung von Informations- und Kommunikationsstrategien durch jedes
Arbeitsfeld.

Zum Selbstverständnis des Deutschen Präventionstages gehört es, insbesondere die Verantwortungsträger aus den drei zentralen Arbeitsfeldern Präventionspolitik, Präventionsforschung und Präventionspraxis einzuladen und zu adressieren. Erst langsam und teilweise mühsam entwickelt sich ein klareres Selbstverständnis dieser drei Hauptarbeitsfelder der Prävention heraus. In allen Parteien und Parlamenten kennen wir traditionell wie selbstverständlich Fachpolitiker für Inneres, Soziales, Äußeres oder beispielsweise Verteidigung – Präventionspolitiker haben es derzeit noch schwer sich themenübergreifend durchzusetzen und sind deshalb auch entsprechend selten zu finden. Ähnlich verhält es sich in der Wissenschaft sowie in der Praxis. Nur einige Dutzend profilierte Forscher bezeichnen sich europaweit inzwischen als Präventionswissenschaftler. Und in der Praxis sind die Kolleginnen und Kollegen weiterhin eher als Expertinnen und Experten für Jugendfragen, für Soziale Arbeit oder beispielsweise Suchtfragen tätig, jedoch noch viel zu selten als einschlägig qualifizierte Fachkräfte für Prävention.

In den vergangenen zwei Jahrzehnten hat sich die Förderung des Austausches und der Zusammenarbeit zwischen diesen verschiedenen Präventions-Arbeitsfeldern sowie den verschiedenen Ebenen ihrer Tätigkeiten als zentrale Funktion des Deutschen Präventionstages herausgestellt. Auf der horizontalen Achse ist es insbesondere die bessere Vernetzung und Koordination zwischen den zahlreichen verschiedenen Initiativen, Institutionen und Organisationen mit ihren unterschiedlichen Zuständigkeiten für Prävention auf der Ebene der Kommunen beziehungsweise auch auf nationaler Ebene. Auf der vertikalen Achse bedarf es – allgemein betrachtet – einer deutlich besseren Informations- und Kooperationspolitik zwischen den Ebenen der Kommunen, der Regionen sowie der (inter-)nationalen Ebene. National und international ist hier noch viel zu tun und zu verbessern.

International ist aktuell zu beobachten, das die Bedeutung präventiven Handelns allenthalben besonders betont wird. Angesichts einer Vielfalt nicht gewünschter gesellschaftlicher Zustände und Entwicklungen werden deutlich mehr Präventionsmaßnahmen, Präventionsorientierungen und Präventionsstrategien gefordert. Mit diesen Forderungen nach «mehr Prävention» sind jedoch noch viel zu selten genauere Vorstellungen, Planungen und Hinweise auf konkret beabsichtigtes politisches oder praktisches präventives Handeln verbunden.

Als Voraussetzung für gezieltes und konkretes präventives Handeln gilt es – und dies mit besonderem Blick auf die global aktuellen gesellschaftlichen, politischen und klimatischen Rahmenbedingungen – die Lage so gut wie möglich zu verstehen und zu begreifen. Um es mit Hannah Arendt, der 1906 in Hannover geborenen Philosophin und Politologin zu sagen: «Begreifen bedeutet freilich nicht, das Ungeheuerliche zu leugnen, das Beispiellose mit Beispielen zu vergleichen oder Erscheinungen mit Hilfe von Analogien und Verallgemeinerungen zu erklären, die das Erschütternde der Wirklichkeit und das Schockhafte der Erfahrung nicht mehr spüren lassen. Es bedeutet vielmehr, die Last, die uns durch die Ereignisse auferlegt wurde, zu untersuchen und bewußt zu tragen und dabei weder ihre Existenz zu leugnen, noch demütig sich ihrem Gewicht zu beugen, als habe alles, was einmal geschehen ist, nur so und nicht anders geschehen können. Kurz: Begreifen bedeutet, sich aufmerksam und unvoreingenommen der Wirklichkeit, was immer sie ist oder war, zu stellen und entgegenzustellen»²⁷.

Die Entwicklung wirksamer Präventions- und Interventionsstrategien gegen Kriminalität und gewaltbereiten Extremismus ist selbstverständlicher Weise eine gesamtgesellschaftliche Aufgabe und in hohem Maße auch abhängig von zivilgesellschaftlichen Initiativen und Diskursen. Im weiten Bereich des staatlichen und professionellen Handelns sind deshalb aktuell insbesondere die Arbeitsfelder Prä-

²⁷ Hannah Arendt (1986), Elemente und Ursprünge totaler Herrschaft: Antisemitismus. Imperialismus. Totale Herrschaft, 25.

ventionspolitik, Präventionsforschung und Präventionspraxis gefordert, gesamtgesellschaftliche Präventionsstrategien zu entwickeln.

Abschließend möchte ich mich auf diesem Wege sehr herzlich bei Professor Dr. Dr. Gregory Moschak für sein wissenschaftliches und persönliches Interesse am Deutschen Präventionstag und seiner Entwicklung bedanken. Seit einigen Jahren ist Professor Moschak Besucher und Referent der Jahreskongresse und hat durch seine umfangreichen Übersetzungen und seine unermüdliche Informationspolitik sich zum Ziel gesetzt, den Deutschen Präventionstag und das Gesamtthema Kriminalprävention in der Ukraine bekannter zu machen. Mit meinem herzlichen Dank für das bisherige Engagement verbinde ich die Hoffnung auf eine weitere Intensivierung unserer Zusammenarbeit in den kommenden Jahren.

Э. Маркс,

руководящий офисом земельного
Совета по профилактике
преступности Министерства юстиции
Нижней Саксонии, ФРГ

НЕМЕЦКИЙ КОНГРЕСС ПРОФИЛАКТИКИ – РАЗВИТИЕ И ТЕКУЩИЙ МОМЕНТ

(перевод с нем. Г. Г. Мошака)

Развитие Немецкого конгресса профилактики с 1995 г.

Немецкий конгресс профилактики (далее – Конгресс) был основан в 1995 г. по инициативе Э. Маркса и некоторых других деятелей Немецкого фонда по предупреждению преступности и помощи лицам, совершившим уголовно наказуемые деяния (DVS). В настоящее время он является крупнейшим в мире ежегодным конгрессом по предупреждению преступности и смежных сфер профилактики. Кроме этого, в 2012 г. Конгресс основал свой Институт прикладных исследований в области профилактики (DPTI), который призван стать платформой и форумом для передачи информации, знаний и междисциплинарного диалога между сферами исследования профилактики, превентивной политики и превентивной практики.

Изначально цель Конгресса заключалась в укреплении предупреждения преступности в межведомственных, междисциплинарных и широких социальных рамках. Со временем Конгресс стал доступен для учреждений и проектов из иных областей профилактики, с которыми он сотрудничал. Ежегодно тематика Конгрессов расширялась и в настоящее время варьируется от профилактики наркомании до предупреждения правонарушений в сфере дорожного движения и сектора здравоохранения.

Ежегодные конгрессы ориентированы на уполномоченных лиц и заинтересованных сторон, занимающихся профилактикой в органах власти, муници-

палитете, сфере здравоохранения, помощи детям и борьбы с безнадзорностью, юстиции, церкви, средств массовой информации, политики, полиции, коллективных органах предупреждения, школах, спорте, а также научных организациях и учреждениях. Как на национальном, так и на международном уровне Немецкий конгресс профилактики ставит перед собой такие цели:

- исследование и обмен актуальными и основополагающими вопросами в различных областях предупреждения и их эффективности;
- объединение усилий партнёров в сфере предупреждения;
- стать форумом по вопросам практической деятельности и обмена опытом;
- установление международных связей и обмен информацией;
- обсуждение соответствующих стратегий реализации;
- разработка и предложение рекомендаций практикам, политикам, администрациям и науке.

Программы ежегодных конгрессов включают пленарные мероприятия, лекции, короткие доклады, фильмы, информационные стенды, передвижные информационные средства, театральные постановки, мероприятия для учащихся, специальные выставки и сопутствующие мероприятия. Соответствующие ежегодные программы представлены в обширных каталогах конгрессов, опубликованы в Интернете (архив конгресса), а также материалах сборников.

Таким образом, Конгресс с его примерно 3000 участников и приглашённых развился в крупнейший в мире ежегодный форум в сфере предупреждения преступности и связанной с ней профилактической деятельностью. С 1995 г. в 22-х ежегодных Конгрессах приняло участие более 55000 участников и приглашённых, в том числе многочисленные международные эксперты из почти 100 стран. Кроме этого, среди выступивших более 3000 ораторов примерно из 1000 специализированных организаций проинформировали о своей профилактической работе. Более того, на официальном веб-сайте (www.praeventionstag.de), с

посещаемостью более 15000 в месяц, бесплатно предоставлен доступ к нескольким тысячам документов (книги, доклады, презентации, рефераты, видеосюжеты и т. д.). Всеобъемлющие оценки ежегодных конгрессов, осуществляемые нейтральными научно-исследовательскими учреждениями на протяжении многих лет, публикуются в Интернете. 23-й Конгресс состоится 11–12 июня 2018 г. в г. Дрезден на тему: «Насилие и радикализм – нынешние вызовы профилактики».

Ежегодные консультативные заключения и декларации Немецкого конгресса профилактики.

Начиная с 12-го Немецкого конгресса профилактики (2007 г.) по основной теме ежегодного конгресса составляются научные заключения. На их основе и в координации с принимающими и постоянными партнерами Конгресс в рамках Консультативного Совета публикует ежегодную декларацию. Постоянными партнерами по мероприятиям ежегодных конгрессов на протяжении почти двух десятилетий являлись: «Ассоциация социальной работы, уголовного права и уголовно-правовой политики «ДВН»», Немецкий форум по предупреждению преступности (ДФК); «Полицейское предупреждение преступности в Землях и в Федерации (ProPK)» и Организация по оказанию помощи жертвам преступлений «Белый круг». Одним из актуальных примеров такой декларации является Магдебургская декларация 21-го Конгресса, состоявшегося в 2016 г. в столице земли Саксония-Анхальт.

С 12-го Конгресса (2007 г., г. Висбаден) публиковались соответствующие итоговые «заявления» об уголовно-политических последствиях, вытекающих из ежегодной приоритетной темы Конгресса, а также результаты дискуссий по текущим (уголовно-правовым) превентивным мерам и тенденциям. В соответствии с этой традицией «Магдебургская декларация» касается главным образом лиц, ответственных за предупреждение преступности в муниципалитетах, Землях, Федерации и в Европе. Еще в предыдущие годы Немецкий конгресс профилактики неоднократно указывал, что предупрежде-

ние преступности может иметь также негативные аспекты. К их числу относятся, в частности, те изменения в области предупреждения преступности, которые могут угрожать свободе действий человека. В связи с этим Конгресс рассмотрел вопрос о безотлагательной необходимости обсуждения темы «этика профилактики», о которой говорилось в его «Франкфуртской декларации» под названием «Профилактика и свобода». Таким образом, представитель Международного центра по этике в науке (IZEW) из университета им. Эберхарда Карлса, профессор Р. А. Куинн в преддверии Конгресса вместе с другими сотрудниками составила заключение «Профилактика и свобода. К необходимости этического обсуждения». На основе этого заключения и дискуссий на 21-ом Конгрессе совместно с Федеральным министерством по делам семьи, пожилых граждан, женщин и молодежи (BMFSFJ); Ассоциацией социальной работы, уголовного права и уголовно-правовой политики «DBH»; землями Саксония-Анхальт; Немецким форумом по предупреждению преступности (DFK); «Полицейским предупреждением преступности в Землях и Федерации (ProPK)»; городом Магдебург; Организацией по оказанию помощи жертвам преступлений «Белый круг» было издано «Магдебургское заявление».

В заключении содержатся многочисленные вопросы безопасности и предотвращения в контексте этики. Приведём некоторые из них: этика как перспектива обеспечения безопасности и профилактики: в каком обществе мы хотим жить?; этика – это критическое отражение и анализ господствующей нравственной морали... Этика представляет собой перспективу в плане безопасности наряду с другими перспективами, но важнейшим является то, что она: обеспечивает безопасность в контексте надлежащих действий и хорошей жизни; ставит двойственные вопросы о надлежащих действиях, особенно в конфликтных ситуациях и о хорошей жизни, что означает в каком обществе мы хотим жить. Также в заключении говорится, что в последние годы во многих областях жизни наблюдался сдвиг в ценностях, направлен-

ный на обеспечение безопасности... Безопасность как ценность, определяющая политические дебаты, влияет на то, как мы живем.

Действительно, безопасность с этической точки зрения имеет двойственный характер: с одной стороны, безопасность является важной ценностью. Без элементарной безопасности не может быть никакого планирования действий, базового культурного развития, никакой справедливости. С другой стороны, достижение цели «безопасность» зачастую сопряжено с ограничениями в других сферах, особенно в таких, как свобода, справедливость и неприкосновенность частной жизни. В попытке создать дополнительную безопасность эти ценности могут быть нарушены или ограничены. Соображения относительно их баланса связаны с вопросом о том, какую цену – в денежной форме, свободу, справедливость или конфиденциальность – мы готовы заплатить за ценность «безопасность». Создание безопасности часто приводит к побочным эффектам, оказывающим негативное влияние на «хорошую жизнь» и тем самым превращает общество в менее пригодное для жизни (для того, чтобы оно было предположительно безопаснее)... Политика в сфере безопасности, осознание безопасности, технологии и методы обеспечения безопасности – все они обладают потенциалом, ставящим под угрозу те ценности, которые изначально были защищены.

Таким образом, согласно заключению, существует правило для всех действий в сфере безопасности: решение проблем не должно вызывать значительнее проблем, чем первоначально существующие. Безопасность и предупреждение – это не противоречащие друг другу концепции, обеспечение безопасности обязательно является превентивным, поскольку оно предназначено для предупреждения будущих угроз... Безопасность – это прогноз будущей неопределенности... Предупреждение, таким образом, в каком-то смысле является необходимым условием безопасности... Вопрос заключается не в том, является ли само по себе предупреждение правильным или неправильным, а в том, каким образом превентивные меры могут быть разработа-

ны для того, чтобы причинить как можно меньше негативных (побочных) последствий. Согласно заключению, превентивные приемы должны исследоваться, учитывая социальные последствия и их влияние на возможные нарушения прав человека и гражданских прав; подавление этнических и экономических меньшинств, насилие и дискриминацию. Противоречия между безопасностью и профилактикой возникают тогда, когда при предпосылке предупреждения нежелательных последствий узакониваются такие действия, которые приводят к ограничению свободы и частной жизни граждан.

Большинство понятий, связанных с безопасностью, не конкурируют с гражданско-правовыми отношениями свободы, но они, в свою очередь, являются составными элементами социального порядка с распределенными ролями, полномочиями и правилами, которые в конечном итоге заботятся о безопасности общества и каждого человека. Например, меры по ограничению свободы в целях обеспечения безопасности в узкой, но весьма доминирующей сфере – предупреждение и защита от террористических угроз. Противовесом этому и в то же время определенным вкладом в создание безопасного общества могут быть демократические процедуры и ценности, связанные с этим порядком... Демократическое участие образует связь с общинами, людьми и ценностями, которые вносят важный вклад в предупреждение преступности, в том числе и терроризма. В концепциях предупреждения преступности в общинах принимаются положения об укреплении общинных и гражданских элементов, вопросы предупреждения преступности служат целям обеспечения демократии.

Демократическое участие означает участие в жизни общества и создает безопасность. Несмотря на то, что полноценное предотвращение вакуума безопасности само по себе всегда будет обременено неопределенностью политических и общественных конфликтов, стоит взять на себя этот риск. Эти заявления из экспертного заключения укрепляют Конгресс в его оценке общественного предупреждения преступности как «идеи впечатляющей рацио-

нальності». Именно поэтому его специалисты верят в свою цель о том, что политика и практика призваны создать соответствующие органы (см. декларацию Карлсруэ 19-го Конгресса), которые должны быть всеобъемлющими и ориентированными на институциональную политику в области безопасности. В качестве примеров можно назвать департаменты по предупреждению преступности или межведомственные и междисциплинарные профилактические центры. На фоне увеличения числа беженцев это требование стало еще более весомым с начала 2015 г., поскольку муниципалитеты сталкиваются с задачей справиться с интеграцией в городах и общинах этих более миллиона человек. Таким образом, предупреждение может внести весомый вклад в решение этой задачи.

В Ганноверской декларации 12-го Конгресса на тему «Солидарно жить – значит обеспечивать разнообразие» говорилось: если предупреждение преступности направлено на включение, взаимодействие и участие общественности, то общественное пространство укрепляет чувство безопасности, оно создает социальный капитал: атмосферу солидарности, принадлежности и социального доверия, надежности общих правил, норм и ценностей, и наконец, доверие к государственным институтам. Это усиливает значение предупреждения преступности в обеспечении безопасности, особенно в «небезопасное время». В частности, речь идет об обеспечении плюрализма в социальных, этнических и культурных группах, в образе жизни, поведении, ценностях и нормах. В свете поставленных современным развитием задач призыв 12-го Конгресса к руководителям в сфере политики, средств массовой информации, к ячейкам гражданского общества на местном, государственном и федеральном уровнях также является чрезвычайно актуальным. Ныне признается вклад предупреждения преступности в социальную активность, интеграцию и солидарность, а также в поддержку и развитие этого надежного и апробированного способа разъяснения социально связывающих норм и ценностей. В дополнение к этим основополагающим аспектам профилактики,

имеющим отношение к интеграции, эффективность профилактических мер по крайней мере на местном уровне на протяжении десятилетий является общей социальной, межведомственной и междисциплинарной проблемой, которая может опираться на проверенные концепции и меры. В целях интеграции беженцев уже существует большое число проектов и инициатив в масштабах всей страны и на местном уровне. С одной стороны, они направлены на оказание помощи беженцам в конкретных условиях, а именно путем освоения языка, интеграции на рынке труда, в образовании и т. д. С другой стороны, они стремятся ослабить предрассудки, страхи, опасения или даже отвергнуть враждебность и установить социальную взаимосвязь с помощью универсально ориентированных стратегий предупреждения. Профилактика путем применения прямых и косвенных превентивных стратегий, программ и мер может внести свой вклад в интеграцию, особенно если вопросы безопасности и социальные вопросы сознательно разделяются. Как неоднократно подчеркивалось Конгрессом, следует различать прямые и косвенные (уголовно-правовые) превентивные стратегии, программы и меры. Прямые стратегии, программы и меры предупреждения преступности направлены на поведение и безопасность, оказание воздействия на людей и окружающую среду в целях уменьшения возможностей совершения уголовно наказуемых преступлений. Одним из таких примеров является предупреждение или сокращение краж с взломом путем поощрения надлежащего безопасного поведения и использования в том числе простых мер безопасности. Косвенные превентивные стратегии, программы и меры, такие, как политика в сфере молодежи, семьи, здравоохранения, социальная, образовательная и рыночная политика, не имеют целью и стимулов для предупреждения преступности, но являются незаменимыми для ее предупреждения. Государственно-социальная защита от различных социальных рисков может способствовать противодействию преступности и ее угрозе. Деятельность в сфере предупреждения преступности может быть успешной только в том случае, если она

будет воплощена в социально справедливую общественную политику жизни. Из-за тесной корреляции и взаимосвязи между прямым и косвенным воздействием (уголовных-правовых) превентивных мер Конгресс настойчиво призывает к разработке интеграционных стратегий предупреждения, а также к сотрудничеству всех участников профилактических мероприятий: институты гражданского общества, помощников молодежи, полицию и правосудие, институты социальной политики, общественное здравоохранение, средства массовой информации, бизнес и т. д. Таким образом, должны быть созданы межведомственные профилактические центры с подобными задачами и целями на всех политических уровнях, в муниципалитетах, федеральных землях и на федеральном уровне. Эффективное сотрудничество в рамках таких профилактических центров заложило бы основу для систематической социальной стратегии и политики предупреждения. Конгресс поощряет тестирование соответствующих типовых проектов, например, на муниципальном уровне, и обеспечивает финансирование.

Институт прикладных исследований в области профилактики.

Вторым основным направлением деятельности в течение нескольких лет было создание в рамках Конгресса Института прикладных исследований по вопросам профилактики (DPTI) (далее – Институт). Институт способствует диалогу при проведении исследований, мероприятий и ставит перед собой такие задачи:

- углубление диалога между наукой, политикой, управлением, ассоциациями и гражданским обществом по результатам профилактических исследований с целью укрепления базы данных о профилактике;
- сотрудничество с другими научными учреждениями для осуществления научно-исследовательских проектов, имеющих практическое значение;
- консультирование Конгресса и его организаций-партнеров по результатам проведения профилактических исследований;

– проведение собственных исследовательских проектов с перспективой практического применения их результатов.

В настоящее время в рамках Конгресса и Института проводятся семинары, научно-исследовательские и консультационные проекты, симпозиумы и конференции, распространяются ежедневные новости о профилактике, а также другие документы и проекты, которые более подробно описаны на веб-сайте www.praeventionstag.de. Приведем некоторые примеры.

На странице DPT-Map веб-сайта Конгресса можно найти проекты, мероприятия, учреждения и лица в сфере предупреждения преступности. Источниками для поиска по ключевым словам являются уже опубликованные тематические базы данных специальных организаций в Интернете. К сведению, с начала старта поисковой системы в октябре 2010 г. можно было провести поиск 2462 файлов, основываясь на веб-страницах Конгресса и Государственного совета по профилактике земли Нижняя Саксония. По состоянию на октябрь 2017 г. насчитывается 26796 записей на 5346 различных веб-сайтах.

С июля 2011 г. автор ежедневно публикует новости («Tägliche Präventions-News»), в которых содержится информация о мероприятиях, исследованиях и политике в сфере профилактики. Ознакомиться с указанными новостями можно на веб-сайте, а также в соцсетях (RSS, Фейсбук, Твиттер). Более того, с конца 2017 г. ежедневная профилактическая информация публикуется в том числе и на английском языке.

Помимо перечисленного, проведены масштабные мероприятия по актуальным вопросам в сфере профилактики и созданы Интернет-ресурсы профилактических инициатив.

Политика, исследования и практика – центральные сферы предупреждения преступности. Отметим, во-первых, взаимопереплетение этих трех сфер работы на региональном и глобальном уровнях, а также необходимость сотрудничества в соответствии с принципами субсидиарности. С другой стороны, успешное сотрудничество между сферами превентивной политики,

профилактических исследований и практики профилактических мероприятий может увенчаться успехом только в том случае, если в каждой такой сфере деятельности будут созданы конкретные предпосылки для сотрудничества, а именно:

- а) междисциплинарные методы деятельности;
- в) установление требований, касающихся статуса и профиля;
- с) разработка информационно-коммуникационных стратегий.

Для самоопределения Конгрессу важно приглашать и направлять ответственных лиц из этих основных сфер деятельности. Отметим, что четкое самопонимание этих трех сфер профилактики происходит медленно и трудно. Если в партиях и парламенте можно найти квалифицированных специалистов по вопросам внутренних дел, социальной работы, иностранных дел и обороны, то квалифицированных кадров по вопросам превенции не хватает. Подобная ситуация существует и в сфере науки и практической деятельности. Из всей Европы всего лишь несколько десятков профильных исследователей считаются учеными в сфере профилактики. На практике они чаще выступают как эксперты по вопросам молодежи, социальной работы или, например, по проблемам наркомании и реже как квалифицированные специалисты в сфере профилактики.

В течение двух десятилетий развитие обмена опытом и сотрудничества между этими различными сферами профилактики и различными уровнями их деятельности стало главной задачей Конгресса. Вместе с тем просматривается улучшение взаимодействия и координации между многочисленными учреждениями и организациями, имеющими разную компетенцию относительно профилактики на уровне муниципалитетов или на национальном уровне. Также существует необходимость в гораздо более эффективной политике в области информированности и координации между муниципалитетами, регионами и на межнациональном уровне. Отметим, что еще многое предстоит сделать и усовершенствовать как на национальном, так и на международном уровнях.

На международном уровне в настоящее время особенно заметно повсеместное подчеркивание важности превентивных мер. С учетом разнообразия неблагоприятных социальных условий и изменений требуется гораздо больше профилактических мер, превентивных направлений и стратегий предупреждения. Наряду с этим все еще редко разрабатываются идеи и планы конкретных предполагаемых политических или практических превентивных действий.

В качестве предпосылки для целенаправленных и конкретных превентивных действий важно понять, улучшить и тщательно изучить ситуацию с учетом нынешних глобальных социальных, политических и климатических условий. Соглашаясь с философом и политиком Х. Арендт, отметим, что понять – не значит отрицать чудовищное, сравнивать несравнимое или объяснять явления с помощью аналогий и обобщений с теми, кого больше не касаются потрясения реальности. К этому следует относиться как к грузу, который возлагается на нас событиями, исследовать, нести осознанно и не отрицать при этом ни его существования, ни смиренно поклоняться ему, как будто бы все, что однажды произошло, должно было произойти только так, а не иначе. Таким образом, следует быть внимательным, непредвзятым и противопоставлять себя действительности, какой бы она ни была.

Разработка эффективных стратегий предупреждения и борьбы с преступностью, в том числе и насильственным экстремизмом, является общей задачей общества и в значительной степени зависит также от обсуждений и инициатив гражданского общества. В связи с широким кругом государственных и специальных мероприятий в настоящее время для разработки всеобъемлющих стратегий в области профилактики в обществе необходимо развивать такие направления деятельности, как превентивная политика, профилактические исследования и практика предупреждения.

І. О. Зінченко,

канд. юрид. наук, доц., доцент
кафедри кримінального права № 2
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого;

Є. В. Шевченко,

канд. юрид. наук, доц., доцент
кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІСТУ ФУНКЦІЙ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ ФУНКЦІЯМИ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

На початку ХХІ ст. наука кримінального права продовжує активний пошук фундаментального підґрунтя для визначення видів суспільних відносин, які становлять предмет кримінального права. Це, вочевидь, пов'язано як із зростаючою різноманітністю поглядів на праворозуміння, так і з пошуком додаткових можливостей цієї галузі права у справі правового регулювання боротьби зі злочинністю. Тому сучасні тенденції розвитку правознавства вимагають поглиблення уявлень про сутність функцій кримінального права як фундаменту для удосконалення його поняття, змісту предмета правового регулювання і, як наслідок, уточнення переліку суспільних відносин, що його утворюють.

Для вирішення доволі дискусійного питання щодо предмета кримінального права, важливого і визначального значення набувають вказівки законодавця на шляхи і засоби вирішення кримінально-правових завдань, що наразі стоять перед цією галуззю права. Але у зв'язку з тим, що з'ясування суспільних відносин, які є предметом кримінального права, в літературі небезпідставно пов'язується з дослідженням його функцій, пропонуємо дослідити поставлене питання саме через уточнення змісту термінів «завдання» та «функції» в їх кримінально-правовому значенні.

Звернемося до терміну «завдання», адже саме з його визначення й починається чинний КК. За семантичним тлумаченням «завдання» – це: 1) те, що вимагає виконання або дозволу; 2) вправа, яка виконується, вирішується за допомогою умови, обчислення тощо.

Щодо юридичного змісту терміна «завдання», то він хоча і вживається у певних словосполученнях, як то: «завдання права» або «завдання закону», але наразі є не визначеним ні в законі, ні у правовій доктрині.

На наш погляд, при вирішенні питання про правовий зміст терміна «завдання» КК, доцільно застосовувати таке формулювання: це те, до чого прагне законодавець, приймаючи норми закону про кримінальну відповідальність; те, що є змістом визначених законом приписів кримінально-правових норм як форми вираження відповідної галузі права.

На відміну від «завдання», «функція» є категорією системного підходу, що застосовується при характеристиці будь-яких систем – соціальних та правових тощо. Погоджуємося із визначенням М. І. Панова, який під функціями кримінального права розуміє «систему кримінально-правових засобів і напрямів правової діяльності держави з вирішення завдань цієї галузі права». Призначення функцій у всіх випадках полягає у тому, щоб завдати певний вектор діяльності системи, надаючи їй, так би мовити, той самий «еталон», наявність якого потрібна для досягнення поставленої мети.

Отже, функція має містити об'єктивний порядок речей, що встановлюється державою з приводу регулювання, охорони та попередження посягань на найбільш важливі з точки зору законодавця суспільні відносини, на тому чи іншому етапі розвитку суспільства. Таким чином, саме соціальна сутність права, як нам здається, виступає визначальною базою для законодавчого інструментарію, на якому відповідний вектор тримається і здатен визначати функції кримінального права.

При цьому хоча функції кримінального права і слід відрізняти, як від мети і завдань, що стоять перед КК, так і від форми їх реалізації – криміналь-

ного закону, все ж таки розкриття змісту цих категорій неможливе без аналізу їхньої взаємодії та взаємного впливу.

На нашу думку, при аналізі функцій кримінального права передусім треба спиратись на той із видів діяльності, який сприятиме виявленню того, до чого прагнуть чи чого мають досягти держава, суспільство й особа завдяки галузі кримінального права.

Використання принципу розмежування кримінального права і закону в цьому випадку може привести до суттєвої розбіжності цих категорій за змістом. Це пояснюється тим, що функція права (як соціального явища, що не залежить від волі або розсуду законодавчої влади держави), на наш погляд, обумовлена природним прагненням людства до усунення або хоча б мінімізації перешкод для забезпечення існування й розвитку найбільш важливих (ключових) суспільних відносин, які склалися на відповідному етапі еволюції суспільства.

Що стосується функцій кримінального закону, то їм притаманна формалізація вказаного прагнення крізь призму законодавчих уявлень про нього. Це, вочевидь, відбувається із урахуванням особливостей накопиченого досвіду органами державної влади при їх правозастосовній діяльності. Інакше кажучи, тут має місце адаптована для «життя» модель поведінки, так би мовити, її ідеальна форма, заради втілення якої існує відповідна галузь.

Зазначене дає підстави для висновку, що хоча завдання і функції кримінального права як окремої галузі і збігаються за назвою із завданнями КК, але, на наше переконання, це є лише термінологічним збігом. На підтвердження цієї тези можна навести слова В. Д. Філімонова, що не слід об'єднувати у внутрішній структурі правової функції різнопланові явища – завдання щодо правового регулювання (суб'єктивний елемент) і метод правового регулювання (об'єктивний елемент).

Вплив права на систему суспільних відносин, є об'єктивним процесом. Внутрішній зміст функції являє собою метод, завдяки якому ця спрямованість

здійснюється. Тому залежно від того, яким пріоритетам як завданням, що стоять перед кримінальним правом, законодавець віддає перевагу, можна судити про спрямованість правового впливу. Отже, визначення завдань кримінального права, на наш погляд, є відповіддю на питання: для чого необхідна ця галузь у правовій системі. У свою чергу, окреслення її функцій покликане визначити, яким чином (шляхом) ця галузь вирішує поставлені завдання.

Функції закону про кримінальну відповідальність, на відміну від функції права, являють собою своєрідний інструментарій, засоби та способи, які використовуються при вирішенні завдань у межах правової визначеності, закріпленої в КК.

Підводячи ризик під вищезазначеним, слід зауважити, що роль функцій права в процесі досягнення ним своєї мети полягає в тому, що вона досягається (функціональність) або не досягається (дисфункціональність) виключно завдяки застосуванню закону. Тому мета обумовлює соціальне призначення функцій, а також їх практичну спрямованість. І це вочевидь так, адже між законом як формою, і правом як змістом, що наповнює форму, існує дуже тісний взаємозв'язок. Виступаючи взаємопов'язаними категоріями, вони і утворюють відповідні системи функцій у цілому. Мета права тут опосередковує й зумовлює мету закону, а остання забезпечує досягнення першої, і, врешті-решт, являє собою механізм досягнення ідеального результату – функціонування відповідної галузі.

Викладене дозволяє стверджувати, що як функції кримінального права, так і функції закону про кримінальну відповідальність, хоча і володіють самостійними та специфічними рисами, існують не самі по собі в ізольованому середовищі, не відокремлені одна від іншої, а є категоріями взаємообумовленими. Тобто в реальній дійсності вони перебувають у відповідному взаємозв'язку між собою, надаючи відповідь на питання про загальну природу кримінального права як галузі в цілому.

Ця теза, вочевидь, дає можливість підтвердити існування такого ланцюга відповідних кримінально-правових явищ: мета кримінального права як зміст окремої галузі впливає на формулювання завдань КК → мета закону про кримінальну відповідальність як форми закріплення відповідного змісту визначає способи вирішення завдань КК через суму відповідних функцій → функціональність породжує різновиди суспільних відносин кримінально-правового характеру → сума таких суспільних відносин утворює предмет відповідної галузі права.

В. В. Курафсєв,
здобувач кафедри кримінального
права № 2 Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

**ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ
ПОРУШЕННЯ РІВНОПРАВНОСТІ ГРОМАДЯН ЗАЛЕЖНО ВІД ЇХ
РАСОВОЇ, НАЦІОНАЛЬНОЇ НАЛЕЖНОСТІ, РЕЛІГІЙНИХ
ПЕРЕКОНАНЬ, ІНВАЛІДНОСТІ ТА ЗА ІНШИМИ ОЗНАКАМИ**

Кримінально-правова політика, як і будь-яка соціальна діяльність, здійснюється за допомогою специфічних методів, які дозволяють оптимально вирішувати завдання, що стоять перед нею. Методи здійснення кримінально-правової політики у своїй сукупності можуть бути диференційовані на загальні та приватні. До загальних методів належить криміналізація і декриміналізація та пеналізація і депеналізація. При цьому провідне місце належить криміналізації й декриміналізації, оскільки саме вони визначають обсяг злочинного, можливість застосування покарання, застосування приватних методів та інше.

У вузькому розумінні під поняттям «криміналізація» прийнято розуміти визначений порядок визнання діяння злочинним. Цим поняттям також охоплюються й деякі інші аспекти, а саме: процес підвищення верхніх меж санкції у статтях, які передбачають ознаки складу злочину; певні обмеження в застосуванні інститутів звільнення від покарання та його відбування; процес збільшення кількості кримінально караних діянь у суспільстві тощо. У зв'язку з викладеним виникає питання: які саме діяння слід визнавати законодавцеві злочинами і за які доцільно карати найбільш жорстокими заходами кримінально-правового впливу.

У кримінально-правовій і кримінологічній літературі неодноразово робилися спроби сформулювати основні принципи (або підстави) криміналізації. Однак до тепер немає одностайності у підходах до їх визначення. Так,

одні автори розмежовують поняття «підстави криміналізації», «кримінальний привід» та «принципи криміналізації». На їх думку, підстави криміналізації – це ті процеси, що відбуваються в матеріальному і духовному житті суспільства, розвиток яких породжує об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони тих або інших цінностей. Інакше кажучи, все те, що створює дійсну суспільну потребу в кримінально-правовій новелі, внутрішня необхідність виникнення правової норми.

Інші науковці диференціюють критерії і підстави, принципи і підстави криміналізації. Є точки зору, згідно з якими «підстави криміналізації» та «чинники криміналізації» вважаються тотожними за змістом.

На нашу думку, розбіжності при вживанні зазначених понять з'являються, у першу чергу, внаслідок неоднозначного розуміння сутності правотворення, яке може виражатися, з одного боку, у стадії виникнення об'єктивно обумовленої суспільної потреби у відповідному юридичному регулюванні відносин і відбитті її в суспільній свідомості, а з другого, – у стадії правотворчості (точніше законотворчості) як різновиду державної діяльності.

Необхідно визнати, що названі терміни дійсно тісно переплітаються між собою й нерідко позначають одне й те ж поняття. У цілому ж відсутність єдиної термінології на етапі формування теорії криміналізації діянь є закономірним явищем, що відбиває процеси наукових пошуків у розв'язанні певної проблеми, становлення відповідної теорії тощо. Разом із тим брак порозуміння у формулюванні й установленні сукупності критеріїв, які дозволяють виокремлювати з кола суспільно значущої поведінки випадки суспільно небезпечних і таких, що потребують уваги законодавця, діянь негативно впливає на процес становлення теорії криміналізації, яка має надзвичайно важливе теоретичне і практичне значення.

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне дотримуватися вживання терміна «підстава криміналізації», адже «підстава» означає те головне, основне, на чому базується що-небудь, або те, чим пояснюються, виправдовуються вчин-

ки, поведінка і таке інше. До того ж мова має йти про існування єдиної підстави криміналізації того чи іншого суспільно небезпечного за своїм характером явища, якою, у свою чергу, охоплюються окремі складові процесу криміналізації у комплексі.

З позицій викладених методологічних засад пропонуємо виділити соціальні, юридико-кримінологічні та нормативні підстави, які викликали необхідність криміналізації вітчизняним законодавцем у КК України 2001 р. такого виду суспільно небезпечного діяння, як порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками (ст. 161).

Зокрема, до соціальних підстав криміналізації розглядуваного злочину слід віднести такі чинники. По-перше, зниження питомої ваги схильних до національної толерантності громадян України, що супроводжується зростанням кількості публікацій із ксенофобськими відтінками. Так, на думку окремих дослідників, практично половину населення України складають громадяни з ізоляціоністськими настроями, а кількість носіїв ксенофобських настроїв невпинно зростає. Одночасно статистичні дані МВС України фіксують чітку тенденцію до зростання злочинів, вчинених стосовно іноземців. По-друге, поширення радикалізму у молодіжному середовищі футбольних хуліганів, зокрема, взаємопроникнення їх із середовищем футбольних вболівальників, що зумовило зростання проявів расизму на вітчизняних стадіонах. По-третє, посилення неконтрольованих міграційних процесів, наслідком яких є утворення на території України нових діаспор, етнічних громад, зокрема корейських, в'єтнамських, кавказьких та інших.

Юридико-кримінологічні підстави криміналізації полягають у суспільній небезпечності порушення рівноправності громадян, змістом якої є ігнорування загальноправового принципу правового статусу особи в суспільстві й державі, у спотворенні (спричиненні шкоди) існуючому в державі стану рівних конституційних прав, свобод, обов'язків людини і громадянина, які ви-

знані міжнародними нормативно-правовими актами та гарантовані Конституцією України. Більше того, в разі порушення рівноправності громадян винні не тільки зашкоджують їх рівності у конституційних правах та перед законом як принципу конституційно-правового статусу людини і громадянина, а й створюють умови для спричинення шкоди волі, честі та гідності особи, її життю, здоров'ю власності тощо. І хоча навіть за наявності обставин, що обтяжують кримінальну відповідальність, порушення рівноправності громадян є злочином середньої тяжкості (виходячи із санкцій частин 2, 3 ст. 161 КК України), але внаслідок його вчинення можуть наставати значні суспільно небезпечні наслідки.

До нормативних підстав передусім належить чинна Конституція України, яка відтворює сучасну концепцію прав людини, засновану на Загальній декларації прав людини 1948 р. Так, у ст. 21 Конституції України законодавець закріпив принцип рівноправності всіх людей: «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності і правах». У ст. 24 Основного Закону України міститься законодавче тлумачення принципу рівноправності. У цій статті закріплені види рівноправності, що класифікуються на підставі соціально значущої ознаки, якою наділений суб'єкт: расова рівноправність, політична рівноправність, релігійна рівноправність, статева рівноправність, розширене тлумачення якої міститься у ч. 3 цієї статті; етнічна (національна) рівноправність, соціальна (зокрема, майнова та мовна) рівноправність; інші види рівноправності. Також серед нормативних підстав можна виділити Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2013 р. № 5207-VI. Позитивним є вже сам факт появи подібного нормативно-правового акту в українському законодавстві, а також закріплення у ньому основних принципів та понять. Нормативні підстави криміналізації розглядуваного діяння містяться також у міжнародно-правових нормах, принципах кримінального права і законодавства.

С. М. Мохончук,

докт. юрид. наук, професор кафедри
кримінального права № 1
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ТА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ

Особливістю сучасного кримінального законодавства України є збільшення кількості та деталізація нових складів злочинів, передбачених міжнародно-правовими договорами, до яких приєдналася Україна. У сфері реалізації зобов'язань із забезпечення миру і безпеки людства одним із аспектів імплементації є саме криміналізація у національному законодавстві діянь, які загрожують основам цивілізації.

Серед злочинів, криміналізація яких передбачена міжнародними зобов'язаннями, закріпленими у міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є злочини проти людяності. Відсутність у Кримінальному кодексі (надалі – КК) України окремого складу злочину проти людяності або відсутність криміналізації діянь, які утворюють склад цього злочину, може свідчити про невиконання державою міжнародних зобов'язань (зокрема тих, що прямо покладено на неї ст. 4 Конвенції про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листопада 1968 р.). Положення вищезазначеної Конвенції досить складно реалізувати, якщо самого діяння, за вчинення якого такі строки не мають застосовуватись, у національному законі не закріплено.

Злочини проти людяності як найбільш серйозні злочини, що викликають занепокоєння усієї міжнародної спільноти, були передбачені у Статуті Нюрнберзького і Токійського трибуналів, Статутах трибуналів для Руанди та Югославії. У свою чергу, Римський статут розширив перелік діянь, які можуть утворювати злочини проти людяності. Саме в цьому документі най-

більш повно кодифіковано норми про вказані злочини. Звернення до Статуту Міжнародного кримінального суду вважається необхідним з огляду на те, що у випадку його ратифікації Україною постане питання про уточнення складів злочинів, передбачених у розділі XX Кримінального кодексу України.

Звичайно, міжнародне право не вимагає повного текстуального відтворення у КК України діянь, які ним заборонені. Головним є встановлення відповідальності за вчинення таких злочинів (інколи склади імплементованих міжнародних норм у національному кримінальному законі можуть формулюватись більш широко). При цьому імплементована до національного законодавства норма має бути сформульована, виходячи зі змісту положень міжнародної угоди і бути не менш конкретною. Більше того, допускається також використання складів злочинів, в яких як кваліфікуючі ознаки, що обтяжують відповідальність, можуть бути вказані положення, передбачені міжнародними угодами держави.

Окремі протиправні діяння у КК України в цілому є тотожними за формою викладу з діяннями, що утворюють злочини проти людяності: у певних нормах вітчизняного КК діяння можуть прямо відтворювати чи відобразити фактичний зміст останніх. Зокрема, йдеться про умисне вбивство (ст. 115 КК); катування (ст. 127 КК); незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК); торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини (ст. 149 КК); згвалтування (ст. 152 КК) і чимало інших. Однак застосування норм, що передбачають відповідальність за такі злочини, навіть достатньо тяжкі, з метою приведення у відповідність кримінального законодавства із міжнародними угодами, що встановлюють обов'язок запровадити відповідальність за злочини проти людяності, може мати певні труднощі. Їх склади не охоплюють усього переліку діянь, що можуть становити об'єктивну сторону злочинів проти людяності відповідно до міжнародних угод. Однією із найбільш показових відмінностей між цими злочинами є їх об'єкт. Саме це стало причиною створення окремого розділу «Злочини проти миру, безпеки людст-

ва та міжнародного правопорядку» у КК України. Проте усі наведені вище статті кримінального закону розміщені в інших його розділах. Окрім цього, строки давності у випадку вчинення таких злочинів застосовуються у загальному порядку, тоді як при вчиненні злочинів проти людяності вони не застосовуються.

Система покарань за вищевказані злочини у КК України навіть у кваліфікованих складах не завжди включає позбавлення волі на максимальний строк чи довічне позбавлення волі. Можливість застосування останніх як найбільш суворих покарань у національному законі мала б бути передбачена за протиправні діяння, що по суті «замінюють» одне з тих, що утворюють злочини проти людяності. За вчинення злочинів проти людяності не мають застосовуватись амністія та помилування.

Також слід акцентувати увагу на позиції міжнародних трибуналів, які неодноразово наголошували на тому, що закріплення у міжнародних документах вказівки на ту чи іншу обов'язкову ознаку складу злочину «проти людяності» має на меті відкинути одиничні акти, що не становлять загрози для міжнародної спільноти. Вказівка на ознаки широкомасштабності та систематичності мають на меті виключити випадкові акти насильства, інші тяжкі й особливо тяжкі діяння, вчинені із суто особистих мотивів¹.

Таким чином, доповнення чинного КК України нормою про відповідальність за злочини проти людяності повністю відповідатиме вимогам міжнародно-правових актів, стороною яких є Україна, щодо криміналізації однойменних діянь. Також це відобразатиме розуміння та тлумачення таких злочинів у практиці міжнародних трибуналів.

¹ Prosecutor v. Clement Kayishema and Obed Ruzindana. *Judgement* (Case No. ICTR-95-1-T, ICTR-95-1;2; ICTR-96-10) of 21 May 1999 [Електронний ресурс]. URL: <http://69.94.11.53/ENGLISH/cases/KayRuz/judgement/index.html> (дата звернення 10.11.2017).

Є. Л. Стрельцов,

докт. юрид. наук, докт. теології, проф.,
завідувач кафедри кримінального
права НУ «Одеська юридична
академія», член-кореспондент
НАПрН України, вчений секретар
Південного регіонального центру
НАПрН України, заслужений діяч
науки і техніки України

УНІВЕРСАЛЬНІ ВИЗНАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ: ДОДАТКОВІ АРГУМЕНТИ

Право у його загальному визначенні має своїм завданням регулювання суспільних відносин, що виступає, як відомо, необхідною складовою процесів державного будівництва, функціонування суспільства, розвитку людини і громадянина¹. Кримінальне право, як визначено в ч. 1 ст. 1 Кримінального кодексу України, має своїм завданням правове забезпечення (регламентацію) охорони тих суспільних відносин, які складають сутність найбільш значущих соціальних цінностей, від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. У зв'язку з цим загальна та галузева правова регламентація виступають важливою умовою створення та підтримки стабільного правопорядку в суспільстві через створення необхідної правової бази для охорони встановлених суспільних відносин.

При цьому кожна галузь права саме через галузеві норми конкретизує відповідну регламентацію, встановлює своє правове упорядкування, яке набуває реалізацію в певній сукупності юридичних засобів. Вони включають в себе певне сполучення дозволів, заборон, позитивних зобов'язань, що створює бажаний соціальний стан та конкретну ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права. Сутність криміна-

¹ Стрельцов Є. Л. Основне завдання законодавства – регулювання чи регламентування регулювання суспільних відносин: деякі міркування. *Вісн. ПРЦ НАПрН України*. 2016. № 9. С. 8–14; Стрельцов Є. Л. Правове регулювання або правове управління: привід для обговорення. *Вісн. ПРЦ НАПрН України*. 2017. № 10. С. 8–17.

льного права полягає насамперед у визначенні та закріпленні заборонених моделей людської поведінки, вчинення яких дає змогу державі застосувати певні санкції – примусові заходи карального характеру, метою яких є не тільки покарання відповідної особи, а й створення умов для запобігання у майбутньому вчинення таких дій цією або іншими особами. Це, до речі, дозволяє вважати, що кримінальне право у своєму загальному визначенні – це право покарання та запобігання.

Заборонені моделі людської поведінки традиційно попередньо визначаються у відповідних дефініціях, які в законодавчому виразі закріплюються у певних диспозиціях. Саме дефініція, яка формує правову матерію нормативного акту, має містити поняття та істотні ознаки явища, предмета, виступає одним із основних понять у процесі правотворчості у кримінальному праві. Особливість кримінально-правової дефініції полягає в тому, що, регламентуючи правову охорону, вона заздалегідь містить негативні наслідки в разі вчинення забороненої моделі поведінки.

Усе це потребує в процесі первісної правотворчості та/або при удосконаленні чинних кримінально-правових положень обов'язкового дотримання змістовних правил та вимог юридичної техніки: як основної її складової – законодавчої техніки, так й інших її складових, до яких відносять методи, правила, прийоми, засоби та ін. Дотримання цих правил та вимог є необхідною умовою формалізованої якості відповідних кримінально-правових актів.

Частіше за все дефініції мають вигляд юридичних конструкцій, метою розробки яких є сумісне зведення воедино нормативного матеріалу, доктринальних положень, відомостей суспільного життя (практики), пов'язаних із тим чи іншим конкретним питанням, галуззю діяльності або правовою проблемою. Багато в чому саме юридичні конструкції дають можливість на первісних етапах теоретично розібратися та спробувати необхідним чином систематизувати достатньо аморфну масу явищ та процесів з метою подальшого

встановлення їх юридичної природи та закріплення за необхідності у кримінально-правових приписах.

При цьому проблема юридичної термінології полягає в тому, що законодавчі визначення виступають не тільки, умовно кажучи, інструментами законодавчих приписів, а й у більшості випадків – самостійними правовими приписами, порушення або недотримання яких може мати для суб'єкта, як вже було вказано, небажані наслідки, що достатньо наочно проявляється саме у кримінальному праві. Складнощі, які можуть при цьому виникнути, полягають у тому, що доктринальні, законодавчі визначення, а також визначення, напрацьовані у практичній діяльності, мають певні проблеми при їх, так би мовити, кінцевих «найменуваннях». Що це взагалі за «найменування»: відповідні поняття, або відповідні терміни, або щось інше? Причому «поняття» та «терміни» мають різний зміст і їх неможливо ототожнювати, що підкреслює складність цього питання, тому що саме «найменування» того чи іншого визначення багато в чому «підказує» сутність його змісту. У зв'язку з цим взагалі вважається, що «поняття» – це форма визначення, яка відображає істотні властивості предметів і явищ. Основна логічна функція «поняття» – виділення загального, яке досягається за допомогою відволікання від усіх особливостей окремих предметів певного класу. У той же час призначення юридичного терміна полягає в тому, щоб надати відповідне найменування відповідному правовому поняттю². Традиційно виділяють декілька категорій юридичних термінів. Нас цікавить група спеціальних юридичних термінів, які мають особливий правовий зміст і в яких відображаються особливості права як специфічного суспільно-правового явища.

Саме такий достатньо стислий підхід до аналізу цієї складної проблеми все ж дає змогу звернути увагу на окремі терміни/поняття, які мають не тільки суто кримінально-правовий характер, а й використовуються у різних аспектах у доктрині, у визначеннях в законодавстві, можуть мати різне практичне

² Стрельцов Є. Л. Правове регулювання або правове управління: привід для обговорення. С. 8–17.

тлумачення. На нашу думку, в таких випадках мова має йти перш за все про так звані універсальні кримінально-правові поняття, які мають достатньо загальне термінологічне визначення³. Так, у кожному конкретному випадку кримінально-правової й іншої оцінки діянь мова може йти про перехід від універсальних понять до їх індивідуальної реалізації (визначення) та їх застосування, але в своєму загальному визначенні мова йде саме про універсальні поняття. З нашої точки зору, до таких визначень належить поняття/термін «викрадення»⁴, яке акумулює, охоплює суттєві ознаки багатьох подібних діянь, які у своєму «індивідуальному» значенні можуть характеризувати різні діяння за своєю спрямованістю, ціллю, ознаками, ментальним «забарвленням» та ін. Тому для викрадення характерним, на нашу думку, є не стільки наскрізна ознака, скільки його опірність, так званий збиральний характер.

Це визначення є достатньо сталим не тільки на рівні національного, зокрема, кримінального права, а й у міжнародно-правовій практиці, в тому числі воно виділяється як одне з основних у багатьох основних міжнародно-правових документах, що підкреслює саме його універсальність та опірність. У чинному Кримінальному кодексі України воно використовується не тільки у розділі VI («Злочини проти власності»), де має так зване домінуюче становище, а й у різних статтях низки інших розділів Особливої частини, зокрема, у розділі III («Злочини проти волі, честі та гідності особи») (ст. 146); у розділі VI («Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина») (ст. 158); в розділі IX («Злочини проти громадської безпеки») (ст. 262), в розділі XIII («Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шах-

³ *Примітка.* Термін «універсальний» у тлумачних словниках української мови визначається як такий, що охоплює все або багато чого у якійсь ділянці, галузі життя; всеосяжний; придатний для всього або для багато чого; який має різноманітне призначення. Словник української мови: в 11 т. Т. 10. 1979. URL: <http://sum.in.ua/s/universaljnyj> (дата звернення: 5.08.2017).

⁴ *Примітка.* Дія за значенням «викрасти», «викрадати» відповідно до словника української мови означає забирати потай кого-, що-небудь у когось, звідкись. Словник української мови: в 11 т. Т. 1. 1970. URL: <http://sum.in.ua/s/vykradaty> (дата звернення: 5.08.2017).

райства або зловживання службовим становищем») (статті 308 та 312); у розділі XIV («Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації») (ст. 357); у розділі XIX («Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)») (статті 410 та 432). Саме використання визначення «викрадення» для законодавчої характеристики суспільно небезпечних діянь, які містяться в різних розділах Особливої частини, допускає на законодавчому рівні можливість їх посягання на різні родові (групові) об'єкти, підкреслює саме його всебічність, тобто універсальність.

Це визначення використовується, як було вказано, і на міжнародно-правовому рівні, наприклад, у Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 р., Декларації ООН про захист усіх осіб від насильницьких зникнень 1992 р. та ін.

У цілому таке широке міжгалузеве використання цього визначення потребує, на нашу думку, певної офіційної уніфікації його тлумачення для того, щоб надати необхідної правової однаковості його застосуванню.

Викладене також дозволяє вважати, що в різних галузях права, в тому числі й у кримінальному, можуть існувати визначення, які виражаються у змістовному понятті та закріпленні у відповідному терміні й мають так званий універсальний характер, тобто охоплюють багато суттєвих ознак, характерних для відповідного діяння, правового інституту.

**ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ¹**

Авторський колектив:

Робоча група з підготовки законопроекту:

Голова робочої групи – професор В. Я. Тацій – ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Заст. голови – професор В. І. Тютюгін – завідувач кафедри кримінального права.

Члени робочої групи:

Професор О. В. Капліна – зав. кафедри кримінального процесу.

Професор О. Г. Шило – зав. кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності.

Професор В. М. Гаращук – зав. кафедри адміністративного права.

Професор Л. М. Демидова – кафедра кримінального права.

Доцент Ю. В. Гродецький – кафедра кримінального права.

Доцент О. В. Євдокімова – кафедра кримінального права.

Доцент Ю. А. Пономаренко – кафедра кримінального права.

Доцент А. О. Байда – кафедра кримінального права.

Доцент А. Р. Туманянц – кафедра кримінального процесу.

Канд. юрид. наук О. Д. Комаров – кафедра кримінального права.

Канд. юрид. наук М. А. Рубащенко – кафедра кримінального права.

¹ Законопроект підготовлений у лютому 2017 року і спрямований у квітні цього ж року до Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

ОСНОВНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАКОНОПРОЕКТУ

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження інституту кримінальних проступків»

Одним із напрямів реформування кримінального законодавства відповідно до Концепції реформування кримінальної юстиції, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008, є впровадження до законодавства України кримінального проступку.

Поняття кримінального проступку вже текстуально з'явилося у Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року (далі – КПК), де зазначається, що закон України про кримінальну відповідальність включає до себе «законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність», тобто «Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки» (п. 7 ч. 1 ст. 3 КПК України).

На необхідність перегляду вітчизняних форм юридичної відповідальності у напрямі їх гуманізації та всебічного захисту прав і свобод громадян неодноразово у своїх рекомендаціях звертав увагу і Європейський Суд з прав людини. Зокрема, відповідно до його рішень, віднесення діяння до злочину чи іншого виду правопорушення залежить не тільки від його місця у національній правовій системі, а й від характеру вчиненого діяння та ступеня обмежень прав і свобод особи, які визначаються застосованим видом стягнення (покарання).

Отже, метою запровадження інституту проступку до правової системи України є:

- а) реалізація державної політики щодо гуманізації кримінальної відповідальності;
- б) декриміналізація низки діянь, що на теперішній час визнаються злочинами;
- в) забезпечення повного та всебічного захисту прав і свобод особи, яка притягується до відповідальності за адміністративні правопорушення так

званої «судової юрисдикції», які тягнуть за собою найбільш суворі види заходів впливу;

г) зменшення кількості осіб, до яких застосовуються такі покарання, як позбавлення чи обмеження волі;

г) суттєве зменшення кількості осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності й у зв'язку з цим мають судимість.

Вирішення цих завдань можливо декількома шляхами.

А. Зокрема, пропонується з урахуванням наявності інституту кримінального проступку у чинному КПК вирішити питання щодо проступку в межах КК України шляхом запровадження поняття кримінального проступку як самостійної категорії злочинних діянь, до числа яких віднести не тільки деякі злочини невеликої тяжкості, а й адміністративні правопорушення так званої судової юрисдикції. Однак такий підхід призведе до фактичного *розширення меж криміналізації*, оскільки діяння, які на теперішній час визнаються адміністративними правопорушеннями, відповідно до запропонованого підходу будуть розглядатися як злочинні, а отже тягнути за собою *кримінальну відповідальність і засудження особи обвинувальним вироком суду* навіть за відсутності судимості. Викладене свідчить, що вирішення поставленої проблеми у такий спосіб навряд чи є доцільним, бо матимете своїм наслідком істотне збільшення кількості осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, причому за незначні за ступенем своєї небезпеки діяння, що може призвести до зайвого напруження у суспільстві. Тому не випадково заснований саме на таких засадах законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків» (реєстр № 2897) був відхилений в цілому на засіданні Верховної Ради України від 23.05.2017 р.

Б. Інший підхід полягає у вирішенні вказаних завдань у рамках Кодексу України про адміністративні правопорушення. Утім він також не повною мірою вирішує проблему, бо за умови розміщення інституту проступку в межах КУпАП особа, притягнута до відповідальності, фактично буде позбавле-

на тих процесуальних правових гарантіях, які є необхідними для її всебічного захисту прав і свобод. Крім того, за такого підходу не вирішується і питання про те, що на цей час у КУпАП містяться невластиві йому норми, які встановлюють адміністративну відповідальність за такі правопорушення, що не пов'язані з посяганням на управлінські відносини і за своєю природою не є суто адміністративними (приміром, дрібне викрадення чужого майна, дрібне хуліганство, порушення правил безпеки дорожнього руху тощо).

В. Наведене свідчить, що найбільш доцільним уявляється вирішення таких завдань у межах окремого нормативного акту – Закону (Кодексу) України про проступки. Розробка вказаного нормативного акту створить підстави для формування самостійного виду юридичної відповідальності, який є відмінним як від адміністративної, так і від кримінальної. Саме такого напрямку вирішення проблеми впровадження інституту проступку до законодавства України і дотримуються фахівці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, які свого часу розробили відповідну концепцію (концептуальну модель) і опублікували її для широкого обговорення громадськістю¹.

Г. Водночас ми розуміємо, що такий підхід запровадження інституту проступку потребує кардинального реформування національної правової системи з удосконаленням перш за все положень Конституції України та багатьох інших нормативно-правових актів. Безумовно, реалізація цього підходу потребує тривалого часу і створення по суті нової галузі вітчизняного законодавства, а також вироблення критеріїв її відмежування від кримінального законодавства і законодавства про адміністративну відповідальність. Тому може бути запропонований і більш раціональний (компромісний) шлях вирі-

¹ Тацій В., Тютюгін В., Капліна О., Гродецький Ю., Байда А. Концепція впровадження проступку шляхом прийняття Закону (Кодексу) про проступки (Проект для обговорення). *Юрид. вісник України*. 24–30 травня 2014. № 21. С. 12–13; 31 травня–6 червня 2014. № 22. С. 12–13; 7–13 травня 2014. № 23. С. 12–13; Тацій В. Я., Тютюгін В. И., Каплина О. В., Гродецкий Ю. В., Байда А. А. Концептуальная модель установления ответственности за проступок в законодательстве Украины (Проект для обсуждения). *Проблемы законности*. X. 2014. Вып. 125. С. 7–31.

шення цього питання – внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України без розширення меж криміналізації у цілому, тобто без віднесення до кримінальних проступків адміністративних правопорушень. Для цього було б достатнім визнати кримінальним проступком переважну більшість діянь, які у чинному КК віднесені до злочинів невеликої тяжкості, передбачити за їх вчинення тільки такі види покарань, що не пов'язані з позбавленням волі, і виключити можливість визнання такими, що мають судимість, осіб, як відбули покарання за проступки.

Що стосується адміністративних правопорушень, то, враховуючи неодноразові рекомендації Європейського Суду з прав людини, одночасно з реформуванням КК пропонується вилучити із системи адміністративних стягнень такі їх види, як арешт, конфіскація та оплатне вилучення майна. Крім того, слід установити хоча і спрощену, але таку процедуру їх розгляду у суді, яка б у повному обсязі гарантувала забезпечення прав, свобод і законних інтересів осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності.

Наведені та інші базові підходи викладені науковцями Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у відповідних проектах Концепції² та проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження інституту кримінальних проступків». Запропонований шлях сприятиме мінімальному втручанням в кримінальне законодавство та законодавство про адміністративну відповідальність. Це також дозволить запровадити інститут кримінального проступку в правову систему України в найближчий строк та оптимізувати роботу органів досудового розслідування і судів.

Пропонуючи зазначений законопроект, його автори виходили з таких концептуальних засад.

² Борисов В. І., Тютюгін В. І., Демидова Л. М. Кримінальний проступок: концептуальні засади запровадження до національного законодавства. *Вісник Асоціації кримінального права України*: електрон. наук. вид. 2016. Вип. 2(7). С. 129–142. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/?page_id=2256 (дата звернення: 20.02.2017).

1. Обраний у законопроекті підхід покликаний вирішити головне, сутнісне, принципове завдання – *встановлення чіткого «вододілу», розмежування між злочинними і такими діяннями (проступками), які в сучасних умовах хоча і залишаються у межах кримінально-правового регулювання, але не становлять підвищеної суспільної небезпеки і тому взагалі не потребують у разі їх вчинення застосування такого суворого виду покарання, як позбавлення волі, адже ефективна протидія ним цілком може бути забезпечена шляхом застосування таких видів покарань, які не пов'язані з позбавленням волі.*

2. Як відомо, саме з цього завдання виходить і затверджена Указом Президента України Концепція реформування кримінальної юстиції від 8 квітня 2008 р., в якій запровадження кримінальних проступків розглядається не як *самоціль* і не тільки як необхідність встановлення спрощеної процедури кримінального провадження стосовно них, а як один із важливих напрямів реформування кримінального законодавства з метою його подальшої оптимізації, демократизації та гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед європейським та світовим співтовариством, з метою гармонізації вітчизняного законодавства з правом ЄС і його наближення до міжнародних стандартів у галузі боротьби з кримінальними правопорушеннями, і на цій підставі як шлях до відмови від застосування найбільш суворих заходів кримінально-правового характеру щодо осіб, які вчинили діяння, що не становлять підвищеної суспільної небезпеки.

3. Відповідно до згаданої Концепції особи, які притягуються до відповідальності не за кримінальні, а за адміністративні правопорушення, що мають судову юрисдикцію та за які передбачено такі заходи стягнення, як, наприклад, арешт, конфіскація майна тощо і які (заходи) мало чим відрізняються за своєю суворістю від кримінальних покарань, на сьогодні ще не отримали належних процесуальних гарантій, зокрема щодо права на правову допомогу, права на оскарження судових рішень тощо, передбачених Конвенцією

про захист прав людини і основоположних свобод. Саме на ці питання неодноразово звертав увагу у своїх рішеннях і Європейський Суд з прав людини, підкреслюючи, що важливим є не те, до якої сфери правового регулювання (кримінально-правової чи адміністративно-правової) віднесено те чи інше діяння в національному законодавстві, а те, які саме каральні стягнення за нього встановлені й які правові гарантії щодо захисту основоположних прав людини створені щодо осіб, до яких ці стягнення застосовуються.

Зазначену проблему і має, на наш погляд, вирішити введення до законодавства такої категорії діянь, як кримінальні проступки, шляхом удосконалення як кримінального, так і законодавства про адміністративну відповідальність. Отже, впровадження кримінального проступку повинно бути пов'язано з реформуванням не тільки кримінального а й чинного законодавства про адміністративну відповідальність.

4. Безумовно, слід усвідомлювати, що вирішення усіх цих завдань у межах одного законопроекту навряд чи можливо, особливо це стосується законодавства про адміністративну відповідальність, яке, на наше переконання, потребує кардинального реформування. Але перший крок у цьому напрямі може бути зроблений, як уявляється, і у межах цього законопроекту, який стосується головним чином впровадження до кримінального законодавства України інституту кримінальних проступків.

Вважаємо, що стосовно законодавства про адміністративну відповідальність навіть у межах проекту щодо впровадження інституту кримінальних проступків може бути запропоновано таке.

По-перше, відмова від застосування такого виду адміністративного стягнення, як адміністративний арешт (п. 7 ст. 24, ст. 32 КУпАП), а у санкціях окремих статей КУпАП, в яких він передбачений, – або виключення його застосування, або у випадках, де це доцільно, заміна адміністративного арешту таким видом стягнення, як громадські роботи (п. 5-1 ст. 24, ст. 30-1 КУпАП).

По-друге, виключення із системи заходів адміністративного стягнення конфіскації предметів, які були знаряддям чи засобом вчинення або безпосереднім предметом адміністративного правопорушення (п. 4 ст. 24, ст. 29 КУпАП) й оплатного вилучення таких предметів (п. 3 ст. 24, ст. 28 КУпАП), бо за своєю правовою природою та сутністю ці заходи є скоріше різновидами не стягнень, а інших заходів адміністративно-правового характеру, тобто є аналогічними так званій спеціальній конфіскації, передбаченій у статтях 96-1 та 96-2 КК. Вважаємо, що і в КУпАП (як це закріплено в КК) ці заходи мають розглядатися не як види адміністративних стягнень, а як інші заходи адміністративно-правового характеру і, отже, мають застосовуватися на підставі спеціальних норм, які необхідно включити до КУпАП і у нормах про які будуть визначені підстави та порядок застосування таких заходів. Виходячи з цього, і конфіскацію й оплатне вилучення майна слід виключити не тільки із системи адміністративних стягнень (пп. 3, 4 ст. 24 КУпАП), а й із цілої низки санкцій статей КУпАП.

По-третьє, збільшення максимального розміру вартості викраденого майна, необхідного для кваліфікації вчиненого діяння як дрібного викрадення (ст. 51 КУпАП), до 1 (одного) н. м. д. г., що призведе до декриміналізації таких посягань на власність, які не мають істотного ступеня суспільної небезпечності.

По-четверте, з метою всебічного забезпечення захисту прав особи, яка в судовому порядку притягується до адміністративної відповідальності, слід доповнити ст. 7 КУпАП положеннями, згідно з якими судове провадження стосовно адміністративних правопорушень має здійснюватися в порядку, встановленому для кримінальних проступків, яким забезпечується не тільки спрощена процедура розгляду справ цієї категорії, а встановлюються надійні гарантії захисту прав і свобод особи, що притягується до відповідальності за ці діяння.

5. Що стосується реформування кримінального законодавства, то уявляється, що досягнення тих цілей, які воно переслідує, може бути забезпечено шляхом не тільки декриміналізації деяких діянь (виводу їх за межі КК), а й подальшої *диференціації* кримінальної відповідальності (через, так би мовити, *внутрішню декриміналізацію* у межах КК), у тому числі і на підставі впровадження більш чіткої *класифікації* (розподілу) кримінальних правопорушень залежно від ступеня їх тяжкості (суспільної небезпеки) й *обмеження* репресивної складової кримінально-правового впливу стосовно осіб, які вчинили кримінальні правопорушення незначного ступеня суспільної небезпечності (кримінальні проступки). Такий підхід цілком поділяється міжнародним співтовариством і відповідає вимогам Європейського Суду з прав людини.

6. Реалізація такого підходу, як уявляється, припускає, що до такого різновиду кримінальних правопорушень, як *кримінальний проступок*, мають бути віднесені саме ті *злочини невеликої тяжкості*, за які у чинному КК *передбачені лише такі види основних покарань, як штраф у розмірі до 3-х (трьох) тис. н. м. д. з, та інші, не пов'язані із позбавленням волі, види покарань, включно до обмеження волі*.

За такого підходу в законі про кримінальну відповідальність (тобто в КК) буде встановлено чітку й ясну межу між кримінальним проступком і злочином: з урахуванням ступеня суспільної небезпеки кримінальних правопорушень за одні з них – злочини – в санкції зберігатиметься позбавлення волі, але без нічим не обґрунтованого підвищення його строків, тоді як за інші – кримінальні проступки – застосування такого виду покарання виключатиметься.

Крім того, при обранні цього варіанту розмежування проступку і злочину відпадає і потреба (за відсутності будь-яких підстав для цього) або вводити до санкції позбавлення волі (щоб віднести діяння до категорії злочинів), або підвищувати для цього максимальну межу цього виду покарання (на строк більше 2-х років), якщо позбавлення волі вже передбачено в санкції.

7. Шляхом визнання кримінальними проступками лише таких діянь, за вчинення яких не передбачено покарання у виді позбавлення волі, йдуть і деякі зарубіжні держави (наприклад, КК Литви, КК Республіки Казахстан). Але навіть у тих державах, де за проступки зберігається можливість призначення і позбавлення волі (наприклад, КК ФРН), останнє, як правило, встановлюється в санкціях як короткострокове покарання. Що стосується України, то встановлення за проступки короткострокового позбавлення волі не має сенсу хоча б вже тому, що в КК існує такий вид покарання, як арешт, застосування якого за деякі з кримінальних проступків зовсім не виключається.

8. Одразу зауважимо, що встановлення зазначеної межі між злочином і кримінальним проступком (у вигляді наявності чи відсутності в санкції позбавлення волі) зовсім не означає, що всі без винятку злочини невеликої тяжкості, за вчинення яких в санкції чинного КК передбачено позбавлення волі на строк до 2-х років, так би мовити *автоматично* перетворюються у злочини, а ті, за які це покарання не передбачено, – *автоматично* переходять до категорії проступків.

По-перше, корупційні діяння (незалежно від їх тяжкості та видів покарань, які за них передбачені), з урахуванням особливої значущості боротьби з ними в сучасних умовах, мають, на наше переконання, визнаватися тільки злочинами, тому в санкціях за них має бути встановлено або основне покарання у виді штрафу понад 3 тис. н. м. д. г., або позбавлення волі. Зрозуміло, що в санкціях за такі злочини для забезпечення належної індивідуалізації відповідальності мають фігурувати й інші види покарань (наприклад, арешт, громадські роботи, обмеження волі тощо), іноді навіть із підвищенням їх розмірів порівняно з чинним КК.

По-друге, стосовно кожного з інших діянь (які не належать до корупційних) з урахуванням ступеня їх суспільної небезпеки потрібно *індивідуально* (окремо) вирішувати питання – чи «відходять» деякі з них до категорії проступків, чи визнаються, все-таки, злочинами. Причому віднесення того чи

іншого діяння до категорії злочинів, як уявляється, слід вирішувати саме через підвищення в санкції максимального розміру, як правило (і перш за все), саме штрафу (понад 3 тис. н. м. д. г.), а не шляхом нічим не обґрунтованого підвищення строків позбавлення волі. Тільки за таких умов може бути забезпечено належний рівень диференціації, оптимізації, збалансованості і гуманізації кримінального законодавства у сфері відповідальності за ці діяння.

9. Зазначимо також, що віднесення переважної більшості діянь, за які в санкціях чинного КК передбачено позбавлення волі на строк до 2-х років, до категорії злочинів, а не проступків, не означає і того, що вчинення такого діяння тягне за собою передбачені законом тільки несприятливі кримінально-правові наслідки у повному їх обсязі (наприклад, більш тривалі строки давності, судимості тощо), які притаманні саме злочину. Враховуючи, що за чинним КК ці діяння належали до злочинів невеликої тяжкості, що слугувало передумовою певного пом'якшення (чи навіть звільнення від) відповідальності та покарання за деякі з них і позначалося на скороченні, приміром, строків давності, судимості тощо, пропонується залишити таку можливість і для цієї категорії злочинних діянь. Наприклад, вчинення вперше не тільки кримінального проступку, а й злочину, за який передбачено позбавлення волі на строк не більше 2-х років, має залишатися передумовою звільнення від кримінальної відповідальності за статтями 45–48 КК, скорочення строків давності (ст. 49 КК), судимості (ст. 89 КК) тощо.

10. Що стосується діянь, за які в санкціях чинного КК не передбачено позбавлення волі і переважна більшість з яких «відійде» до категорії проступків, то це теж не означає, що їх караність має залишитися незмінною. Особливо це стосується такого основного виду покарання, як штраф. При вирішенні питання стосовно перегляду меж караності таких діянь, на наш погляд, необхідно враховувати таке:

1) як мінімальні, так і максимальні межі штрафу в санкціях за проступки у деяких випадках мають бути переглянуті, враховуючи те, що їх розміри

на сьогодні навряд чи відповідають ступеню суспільної небезпеки багатьох із цих діянь хоча б вже тому, що встановлювалися вони ще на початку двохтисячних років;

2) соціальні стандарти на сьогодні вже теж змінилися і, наприклад, розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб станом на 01.01.2017 р. дорівнює 1600 грн., а мінімальна заробітна плата становить 3200 грн. Таким чином, штраф у розмірі до 50 або навіть до 100 н. м. д. г. (при тому, що 1 н. м. д. г. при обчисленні штрафу складає 17 грн.) навряд чи може бути визнаний таким, що відповідає ступеню суспільної небезпеки багатьох кримінальних проступків. Отже, розміри штрафу мають визначатися із урахуванням усіх цих змін сучасного соціального буття;

3) при визначенні цих розмірів не можна ігнорувати і те, що хоча йдеться про відповідальність за проступки, але не за будь-які, а все-таки за *кримінальні*, тому покарання у виді штрафу має бути достатньо відчутним для засудженого з тим, щоб забезпечити необхідний рівень карально-попереджувального і виховного впливу на нього. При цьому не можна ігнорувати і те, що навіть за вчинення деяких адміністративних правопорушень у чинному КУпАП встановлені більш високі розміри штрафних стягнень, ніж за окремі злочинні діяння;

4) встановлюючи різні за суворістю межі штрафу в санкціях за кримінальні проступки, доцільно враховувати і такі *критерії*, за якими вони можуть бути умовно розподілені на декілька груп, а саме на діяння: а) що спрямовані на заподіяння шкоди приватним чи публічним інтересам; б) які є умисними або необережними; в) склад яких є формальним або матеріальним; г) які створюють лише небезпеку заподіяння майнової шкоди або спричиняють таку шкоду реально; ґ) які створюють лише небезпеку для життя чи здоров'я людини або тягнуть за собою реальні наслідки у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень або смерті людини;

5) окрім зазначеного, відповідальність за діяння, які будуть віднесені до категорії кримінальних проступків, *за необхідності* може бути посилена і шляхом включення до санкцій відповідних статей Особливої частини КК таких видів покарань, як громадські чи виправні роботи, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (як основне чи додаткове покарання), арешт або обмеження волі. Якщо ж ці види покарань уже передбачені в таких санкціях, то їх строки (мінімальні чи максимальні межі) у разі потреби можуть бути і збільшені (посилені).

11. Неможна оминати в законопроекті й ті очевидні, явні та ніким неоспорювані помилки, які, на жаль, останнім часом з'явилися в чинному КК і суперечать усім «канонам» кримінального права і законодавства. Безумовно, вони теж мають бути усунуті, тим більше, що наявні саме в тих нормах КК, в які вносяться зміни, пов'язані із запровадженням інституту кримінальних проступків. Зокрема, йдеться про вказівку у ч. 2 ст. 96-4 КК на *«злочин, вчинений державою, суб'єктами державної власності або державного управління?»*; встановлення неіснуючих у КК додаткових покарань у виді *«обмеження права...»* (ч. 4 ст. 220-1 КК)?; підвищення в санкціях ч. 4 ст. 220-1, ч. 1 ст. 220-2 та ч. 1 ст. 365-2 КК максимальної межі додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю *«... на строк до 10 років?»*, що явно суперечить приписам ч. 1 ст. 55 Загальної частини КК; визнання суб'єктом злочину, передбаченого ст. 365-2 КК, *«...службової особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб?»*, незважаючи на те, що суб'єктом цього злочину можуть бути тільки ті особи, які здійснюють суто професійну (а не службову) діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг.

При реформуванні **Кримінального процесуального кодексу України** вбачається за доцільне виходити з таких концептуальних засад.

1. Проведення щодо кримінальних проступків має здійснюватися за нормами чинного КПК України з урахуванням положень Глави 25 КПК.

2. Особливостями досудового розслідування кримінальних проступків є те, що воно здійснюватиметься у формі дізнання. З цією метою необхідно запровадити нового учасника кримінального провадження – *дізнавача*, повноваження якого передбачити в окремій статті 40-1 КПК. У зв'язку з цим вбачається за потрібне виокремити в органах досудового розслідування новий структурний підрозділ – *підрозділ дізнання*. Керівництво цим підрозділом слід покласти на керівника підрозділу дізнання. До створення відповідних підрозділів дізнання повноваження посадових осіб цих підрозділів можуть бути покладені на керівника підрозділу досудового слідства та слідчих.

3. Виходячи з концепції побудови Кримінального кодексу України, який передбачатиме поділ кримінальних правопорушень на кримінальні проступки та злочини, та вимог статті 216 КПК України, створення підрозділів дізнання у Національному антикорупційному бюро України та Службі безпеки України вбачається непотрібним.

4. До основних особливостей проведення дізнання по кримінальним проступкам слід віднести:

1) скорочені строки дізнання. Зокрема, загальний строк дізнання має становити *один місяць* із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку. При цьому на дізнавача покладається обов'язок не пізніше *25 днів* після повідомлення особі про підозру подати на затвердження прокурору один із таких процесуальних документів: а) клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; б) обвинувальний акт; в) клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; г) клопотання про продовження строку дізнання (причому максимальний строк дізнання не може перевищувати *2-х місяців*);

2) строк затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального проступку не може перевищувати *3-х годин* із моменту затримання, який визначається згідно з вимогами ст. 209 КПК України. При цьому строк затримання може становити *48 годин* у трьох виняткових випадках:

- а) коли особа намагалася втекти;
- б) коли у особи відсутня реєстрація місця проживання;
- в) коли не встановлена особа підозрюваного;

3) у провадженні щодо кримінальних проступків до підозрюваного (обвинуваченого) може бути застосований лише один із таких запобіжних заходів: а) *особисте зобов'язання*; б) *особиста порука* або в) *застава*;

4) захисту прав та законних інтересів осіб, що вчинили кримінальні проступки, сприятиме заборона (за загальним правилом) об'єднання в одному провадженні матеріалів дізнання та досудового слідства. Винятком є лише випадки, коли це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду. У таких випадках розслідування злочину та кримінального проступку здійснюватиметься за правилами досудового слідства. Положення Глави 25 КПК в цьому разі не застосовуються.

5. Вважаємо, що у кримінальному провадженні щодо кримінальних проступків можуть проводитися лише *дві* з передбачених КПК негласних слідчих (розшукових) дії: а) зняття інформації з електронних інформаційних засобів або їх частин, доступ до яких не обмежується власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК); б) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК).

6. Розгляд обвинувального акту в кримінальному провадженні щодо кримінальних проступків здійснюватиметься у спрощеному порядку при дотриманні таких умов: 1) підозрюваний беззаперечно визнав свою винуватість; 2) не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини; 3) згоден із розглядом обвинувального акту за його відсутністю; 4) потерпілий не заперечує проти судового розгляду у спрощеному порядку.

7. З метою розвантаження місцевих судів вважаємо за необхідне на теперішній час доручити судове провадження щодо кримінальних проступків суддям місцевих судів, які б спеціалізувалися саме на розгляді цієї категорії

справ, а в майбутньому пропонуємо розглянути питання про створення системи *мирових судів*, до підсудності яких, окрім іншого, доцільно віднести і розгляд проваджень щодо кримінальних проступків.

В. Я. Тацій

В. І. Тютюгін

О. В. Капліна

О. Г. Шило

В. М. Гаращук

Л. М. Демидова

Ю. В. Гродецький

О. В. Євдокімова

Ю. А. Пономаренко

А. О. Байда

А. Р. Туманянц

О. Д. Комаров

М. А. Рубашенко

Проект Закону України
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо
запровадження інституту кримінальних проступків»

Верховна Рада України **постановляє:**

I. Внести зміни до таких законодавчих актів України.

1. У Кодексі України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122)

1) у статті 7:

частину другу викласти у такій редакції:

«Проведення в справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності. Проведення в справах про адміністративні правопорушення, які підвідомчі судам, здійснюються в порядку, встановленому для кримінальних проступків.»;

2) у статті 15:

останнє речення частини першої викласти у такій редакції:

«До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи і виправні роботи.»;

3) у статті 24:

пункт третій, четвертий та сьомий частини першої – виключити;

4) у статті 25:

частину першу викласти у такій редакції:

«Позбавлення права керування транспортними засобами може застосовуватися як основне, так і як додаткове адміністративне стягнення; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – тільки як додаткове; інші адміністративні стягнення, зазначені в частині першій статті 24 цього Кодексу, можуть застосовуватися тільки як основні.»;

5) статті 28, 29 та 32 – виключити;

б) доповнити Кодекс главою 3-А, до якої включити статті 32-2 та 32-3 у такій редакції:

«Глава 3-А

ІНШІ ЗАХОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

Стаття 32-2. Оплатне вилучення засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення

Оплатне вилучення полягає в примусовому вилученні засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення за рішенням суду, їх наступній реалізації та подальшій передачі вирученої суми колишньому власнику з відрахуванням витрат по реалізації вилучених предметів.

Порядок застосування платного вилучення і види предметів, які підлягають вилученню, встановлюються цим Кодексом та іншими законами України.

Оплатне вилучення засобів, знарядь та предметів можливе виключно у власника таких предметів.

Стаття 32-3. Конфіскація засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення

Конфіскація грошей, цінності та іншого майна полягає в примусовій безоплатній передачі цього майна у власність держави за рішенням суду.

Конфіскації підлягають гроші, цінності та інше майно, які були предметом адміністративного правопорушення, використовувались як засоби чи знаряддя його вчинення або були одержані внаслідок вчинення адміністративного правопорушення.

Конфісковані можуть бути гроші, цінності та інше майно, які знаходяться у приватній власності порушника, або якими порушник незаконно володіє та розпоряджається. Конфіскація не застосовується до грошей, цінності та іншого майна, зазначених у цій статті, які згідно із законом підлягають поверненню власнику (законному володільцю) або призначені для відшкодування шкоди, завданої адміністративним правопорушенням.

У разі якщо річ, яка була використана як знаряддя чи засіб вчинення адміністративного правопорушення або гроші, одержані внаслідок його вчинення (або отримані з реалізації майна, яким правопорушник заволодів внаслідок вчинення адміністративного правопорушення), були частково або повністю перетворені у інше майно, конфіскації підлягає повністю або частково перетворене майно.

Конфіскація засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення застосовується також у разі, коли особа не підлягає адміністративній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати адміністративна відповідальність, неосудністю, або у зв'язку зі звільненням від адміністративної відповідальності з підстав, передбачених цим Кодексом.»;

7) статтю 37 викласти в такій редакції:

«Строк виправних робіт обчислюється місяцями або днями, позбавлення спеціального права обчислюється роками, місяцями або днями.»;

8) у статтях 44, 121, 122-4, 173, 173-2, 178, 185:

у всіх частинах цих статей слова «або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб» – виключити;

9) у статті 51:

абзац другий частини першої викласти у такій редакції:

«тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до сорока годин, або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.»;

абзац другий частини другої викласти у такій редакції:

«тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.»;

у частині третій число «0,2» замінити словами «одного»;

10) у статті 89:

у абзаці другому частини другої слова «адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб» замінити словами «громадські роботи на строк до шістдесяти годин»;

11) у статті 123:

у абзаці другому частини другої слова «адміністративний арешт на строк від семи до десяти діб» замінити словами «громадські роботи на строк до сорока годин»;

у абзаці другому частини третьої слова та «адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб» замінити словами «громадські роботи на строк до шістдесяти годин»;

12) у статті 130:

у абзаці другому частини четвертої слова «адміністративний арешт на строк п'ятнадцять діб» замінити словами «громадські роботи на строк до шістдесяти годин»;

у абзаці другому частини п'ятої слова «адміністративний арешт на строк п'ятнадцять діб» виключити;

у абзаці другому частини шостої слова «адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб» замінити словами «слова «громадські роботи на строк до шістдесяти годин»»;

13) у статті 140:

у абзаці другому частини четвертої слова «адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб» замінити словами «громадські роботи до шістдесяти годин»;

14) у абзаці другому частини другої статті 173-3 слова «адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб» замінити словами «громадські роботи на строк до шістдесяти годин»;

15) у статті 185-1:

абзац другий частини другої викласти у такій редакції:

«тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.»;

16) у статті 185-3:

абзац другий частини другої викласти у такій редакції:

«тягнуть за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.»;

17) у статті 185-10:

абзац другий частини першої викласти у такій редакції:

«тягне за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку.»;

у абзаці другому частини другої слова «адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб» замінити словами «громадські роботи на строк до шістдесяти годин»;

18) у статті 187:

абзац другий частини другої викласти у такій редакції:

«тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку.»;

19) у статтях 204-1, 204-2:

в усіх частинах цих статей слова «адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб» замінити словами «громадські роботи на строк до шістдесяти годин»;

20) у статті 296:

у частині другій слова «адміністративного арешту або» – виключити;

21) у статті 300:

частину другу – виключити;

22) у статті 301:

у частині першій слова «адміністративного арешту,» – виключити;

23) назву Глави 28 викласти у такій редакції:

«ПРОВАДЖЕННЯ ПО ВИКОНАННЮ ПОСТАНОВИ ПРО ОПЛАТНЕ ВИЛУЧЕННЯ ЗАСОБІВ, ЗНАРЯДЬ ТА ПРЕДМЕТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ»;

24) статтю 311 викласти у такій редакції:

«Стаття 311. Органи, що виконують постанови про оплатне вилучення засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення

Постанова про оплатне вилучення засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення, виконується державним виконавцем.»;

25) статтю 312 викласти у такій редакції:

«Стаття 312. Виконання постанови про оплатне вилучення засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення

Засоби, знаряддя та предмети адміністративного правопорушення, вилучені на підставі постанови про їх оплатне вилучення, здаються державним виконавцем для реалізації в порядку, встановленому законом.

Суми, виручені від реалізації оплатно вилучених засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення, відповідно до статті 32-2 цього Кодексу передаються колишньому власникові з відрахуванням витрат, пов'язаних з проведенням виконавчих дій.»;

26) назву Глави 29 викласти у такій редакції:

«ПРОВАДЖЕННЯ ПО ВИКОНАННЮ ПОСТАНОВИ ПРО КОНФІСКАЦІЮ ЗАСОБІВ, ЗНАРЯДЬ, ПРЕДМЕТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ПРЕДМЕТІВ, ЗДОБУТИХ ШЛЯХОМ ЙОГО ВЧИНЕННЯ»;

27) статтю 313 викласти у такій редакції:

«Стаття 313. Органи, що виконують постанови про конфіскацію засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення

Постанови про конфіскацію засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення виконуються державними виконавцями в порядку, встановленому законом.»;

28) статтю 314 викласти у такій редакції:

«Стаття 314. Порядок виконання постанови про конфіскацію засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення

Виконання постанови про конфіскацію засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення здійснюється шляхом вилучення конфіскованого предмета і примусового безоплатного звернення цього предмета у власність держави.»;

29) статтю 315 викласти у такій редакції:

«Стаття 315. Порядок реалізації конфіскованих предметів

Реалізація засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення (або отриманих за рахунок реалізації майна, яким правопорушник заволодів внаслідок вчинення адміністративного правопорушення), провадиться в порядку, встановлюваному законами України.»;

30) статтю 316 викласти у такій редакції:

«Стаття 316. Закінчення провадження по виконанню постанови про конфіскацію засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення

Постанова про конфіскацію засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення (або отриманих за рахунок реалізації майна, яким правопорушник заволодів внаслідок вчинення адміністративного правопорушення), з відміткою про виконання повертається до суду, який виніс постанову.»;

31) у статті 321-4:

у частині першій слова «або адміністративним арештом» – виключити; частину третю – виключити;

32) у статті 325:

у частині першій слова «або адміністративним арештом» – виключити; частину третю – виключити;

33) назву Глави 32 викласти у такій редакції:

«Глава 32

ПРОВАДЖЕННЯ ПО ВИКОНАННЮ ПОСТАНОВИ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО АРЕШТУ З УТРИМАННЯМ НА ГАУПТВАХТІ»;

34) статтю 326 викласти у такій редакції:

«Стаття 326. Виконання постанови про застосування адміністративного арешту з утриманням на гауптвахті

Постанова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування адміністративного арешту з утриманням на гауптвахті виконується негайно після її винесення. Порядок і умови утримання військовослужбовців, заарештованих в адміністративному порядку регулюються наказами Міністерства оборони України.»;

35) статті 327 та 328 – виключити.

2. У Кримінальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001 р., № 25-26, ст. 131):

1) у статті 1:

у частині першій слова «злочинних посягань», «злочинам», замінити відповідно словами «кримінальних правопорушень», «кримінальним правопорушенням»;

у частині другій слово «злочинами» замінити словами «кримінальними правопорушеннями»;

2) у статті 2:

у частинах першій і другій слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

у частині третій слова «той самий злочин» замінити словами «те саме кримінальне правопорушення»;

3) у статті 3:

частину третю викласти у такій редакції:

«3. Визнання діяння кримінальним правопорушенням, його караність та інші кримінально правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом.»;

4) у статті 4:

частину другу викласти у такій редакції:

«2. Визнання діяння кримінальним правопорушенням, його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння.»;

у частині третій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

5) статтю 5 викласти у такій редакції:

«1. Закон, що скасовує або пом'якшує кримінальну відповідальність чи іншим чином поліпшує становище особи, має зворотну дію у часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом

чинності, у тому числі на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість.

2. Закон, що встановлює або посилює кримінальну відповідальність чи іншим чином погіршує становище особи, не має зворотної дії в часі.

3. Закон, що частково пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, а частково посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, має зворотню дію у часі лише в тій частині, що пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи.

4. Якщо після вчинення особою діяння, передбаченого цим Кодексом, закон про кримінальну відповідальність змінювався кілька разів, зворотню дію в часі має той закон, що скасовує або пом'якшує кримінальну відповідальність чи іншим чином поліпшує становище особи.»;

б) у назвах та тексті статей 6 та 7 слово «злочин» в усіх відмінках і числах замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку і числі;

7) у статті 8:

у назві слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

у частині першій слова «вчинили злочини» замінити словами «вчинили кримінальні правопорушення»;

у частині другій слово «злочин» в усіх відмінках і числах замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку і числі;

8) у статті 9:

у частині першій слово «вчинений» замінити словом «вчинене»;

9) у статтях 9 та 10 слово «злочин» в усіх відмінках і числах замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку і числі;

10) у назві та тексті статті 11 слово «злочин» в усіх відмінках і числах замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку і числі;

11) назву та текст статті 12 викласти у такій редакції:

«Стаття 12. Класифікація кримінальних правопорушень»

1. Кримінальні правопорушення залежно від ступеня їх тяжкості поділяються на кримінальні проступки та злочини. Злочини поділяються на менш тяжкі, тяжкі та особливо тяжкі.

2. Кримінальним проступком є кримінальне правопорушення, за яке передбачене покарання у виді обмеження волі, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Менш тяжким є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років.

4. Тяжким є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.

5. Особливо тяжким є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.

6. Ступінь тяжкості злочину, за вчинення якого передбачене одночасно основне покарання у виді штрафу та позбавлення волі, визначається виходячи зі строку покарання у виді позбавлення волі, передбаченого за відповідний злочин.»;

12) у статті 13:

назву викласти у такій редакції:

«Стаття 13. Закінчене та незакінчене кримінальне правопорушення»;

у тексті статті слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

13) у статті 14:

у назві та частині першій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у частині другій слова «злочину невеликої тяжкості» замінити словами «кримінального проступку»;

14) у статті 15:

у назві та в частинах першій і третій слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

частину другу викласти у такій редакції:

«2. Замах на вчинення кримінального правопорушення є закінченим, якщо особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця, але воно не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.»;

15) у назві та тексті статті 16 слова «до злочину», «на злочин», «закінчений злочин» замінити відповідно словами «до кримінального правопорушення», «на кримінальне правопорушення» та «закінчене кримінальне правопорушення»;

16) у назві та тексті статті 17 слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

17) у назві розділу IV Загальної частини слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

18) у статті 18:

у назві та частині першій слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

частину другу викласти у такій редакції:

«2. Спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка у віці, з якого може наставати кримінальна відповідаль-

ність, вчинила кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа.»;

19) у статті 19 слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

20) у статті 20:

у частині першій слово «злочину» замінити словом «кримінального правопорушення»;

21) у статті 21:

у назві слово «злочини» замінити словами «кримінальні правопорушення»;

у тексті слово «злочин» замінити словом «кримінальне правопорушення»;

22) у статті 22:

у частині першій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у частині другій слово «злочини» замінити словами «кримінальні правопорушення»;

23) у статті 25 слово «злочинна» в усіх відмінках виключити;

24) у назві розділу VI Загальної частини слово «злочині» замінити словами «кримінальному правопорушенні»;

25) у статті 26:

текст статті викласти у такій редакції:

«Співучастю є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення.»;

26) у статті 27:

у частині першій і другій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення» у відповідному відмінку, а слова «злочин, передбачений» замінити словами «кримінальне правопорушення, передбачене»;

у частині третій слова «злочину (злочинів)» замінити відповідно словами «кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень)»;

у частині четвертій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

частини п'яту, шосту і сьому викласти у такій редакції:

«5. Пособником є особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати суб'єкта кримінального правопорушення, знаряддя, засоби чи сліди його вчинення або предмети, здобуті внаслідок вчинення кримінального правопорушення, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню кримінального правопорушення.

б. Не є співучастю не обіцяне заздалегідь переховування суб'єкта кримінального правопорушення, знарядь, засобів чи слідів його вчинення або предметів, здобутих внаслідок вчинення кримінального правопорушення, або

придбання чи збут таких предметів. Особи, які вчинили ці діяння, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених статтями 198 та 396 цього Кодексу.

7. Не є співучастю обіцяне до закінчення вчинення кримінального правопорушення неповідомлення про достовірно відоме підготовлюване або вчинюване кримінальне правопорушення. Такі особи підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, коли вчинене ними діяння містить ознаки іншого кримінального правопорушення.»;

27) у статті 28:

у частині першій слова «злочин визнається таким, що вчинений» замінити словами «кримінальне правопорушення визнається вчиненим»;

у частині другій слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

28) у статті 29:

у частині першій слова «вчинений ним злочин» замінити словами «вчинене ним кримінальне правопорушення»;

у частині другій слова «злочин, вчинений» замінити словами «кримінальне правопорушення, вчинене»;

у частинах третій і четвертій слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

29) у статті 31:

у частині першій:

у першому реченні слово «злочину» замінити словом «кримінального правопорушення»;

у другому реченні слова «злочину або замах на той злочин» замінити словами «кримінального правопорушення або замах на те кримінальне правопорушення»;

у частинах другій та третій слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

30) у назві розділу VII Загальної частини слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

31) статтю 32 викласти у такій редакції:

«Стаття 32. Повторність кримінальних правопорушень

1. Повторністю визнається вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу.

2. Повторність, передбачена частиною першою цієї статті, відсутня при вчиненні продовжуваного кримінального правопорушення, яке складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним умислом.

3. Вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями цього Кодексу, визнається повторним лише у випадках, передбачених в Особливій частині цього Кодексу.

4. Повторність відсутня, якщо за раніше вчинене кримінальне правопорушення особу було звільнено від кримінальної відповідальності з підстав, встановлених законом, або якщо судимість за це кримінальне правопорушення було погашено чи знято.»;

32) у статті 33:

у назві слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

частину першу викласти у такій редакції:

«1. Сукупністю визнається вчинення особою двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини цього Кодексу, за жодне з яких її не було засуджено. При цьому не враховуються кримінальні правопорушення, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності з підстав, встановлених законом.»;

у частині другій слова «злочинів кожен» замінити словами «кримінальних правопорушень кожне»;

33) у статті 34:

у назві слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

текст викласти у такій редакції:

«Рецидивом визнається вчинення нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення.»;

34) у статті 35:

у назві слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

у тексті:

після слова «рецидив» слово «злочинів» виключити;

після слова «кваліфікації» слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

35) у назві розділу VIII Загальної частини слова «злочинність діяння» замінити словами «кримінальну відповідальність»;

36) у статті 38:

у назві слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення»;

у частині першій слова «не визнаються злочинними» замінити словами «не є кримінальним правопорушенням», а слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення»;

частину другу викласти у такій редакції:

«2. Перевищенням заходів, необхідних для затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, визнається умисне заподіяння цій особі тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання. Перевищення заходів, необхідних для затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, тягне за собою відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 та 124 цього Кодексу.»;

37) у статтях 39 та 40:

у частині першій статті 39 та частині першій статті 40 слово «злочином» замінити словами «кримінальним правопорушенням»;

38) у статті 41:

частини третю, четверту та п'яту викласти у такій редакції:

«3. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, що відмовилася виконувати наказ або розпорядження, які були явно спрямовані на вчинення кримінального правопорушення.

4. Особа, що виконала наказ або розпорядження, які були явно спрямовані на вчинення кримінального правопорушення, за діяння, вчинені з метою виконання такого наказу або розпорядження, підлягає кримінальній відповідальності на загальних підставах.

5. Якщо особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати, що наказ або розпорядження були явно спрямовані на вчинення кримінального правопорушення, то за діяння, вчинене з метою виконання такого наказу чи розпорядження, відповідальності підлягає тільки особа, що віддала цей наказ або розпорядження.»;

39) у статтях 42 та 43:

у частині першій статті 42 та частині першій статті 43 слово «злочином» замінити словами «кримінальним правопорушенням»;

40) у статті 44:

у частині першій слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення»;

41) у статті 45:

текст статті викласти у такій редакції:

«Особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок або умисний менш тяжкий злочин, за який передбачене покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки, або необережний менш тяжкий злочин, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення кримінального правопорушення щиро покаялася, активно сприяла його розкриттю і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.»;

42) у статті 46:

текст статті викласти у такій редакції:

«Особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок або умисний менш тяжкий злочин, за який передбачене покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки, або необережний менш тяжкий злочин, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.»;

43) у статті 47:

у частині першій слова «злочин невеликої або середньої тяжкості» замінити словами «кримінальний проступок або менш тяжкий злочин»;

у частині другій слова «вчинений нею злочин» замінити словами «вчинене нею кримінальне правопорушення»;

44) у тексті статті 48 слова «злочин невеликої або середньої тяжкості» замінити словами «кримінальний проступок або менш тяжкий злочин»;

45) у статті 49:

частини першу-третю викласти у такій редакції:

«1. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею кримінального правопорушення і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:

- 1) два роки – у разі вчинення кримінального проступку;
- 2) три роки – у разі вчинення менш тяжкого злочину, за який передбачене покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки;
- 3) п'ять років – у разі вчинення менш тяжкого злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад два роки;
- 4) десять років – у разі вчинення тяжкого злочину;
- 5) п'ятнадцять років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину.

2. Перебіг давності зупиняється, якщо особа, що вчинила кримінальне правопорушення, ухилилася від досудового розслідування або суду. У цих випадках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання. У цьому разі особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з часу вчинення кримінального проступку минуло п'ять років, а з часу вчинення злочину – п'ятнадцять років.

3. Перебіг давності переривається, якщо до закінчення зазначених у частині першій та другій цієї статті строків особа вчинила новий злочин. Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення нового злочину. При цьому строки давності обчислюються окремо за кожне кримінальне правопорушення.»;

46) у статтях 50 та 51 слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

47) у статті 52:

у частині четвертій слова «один злочин» замінити словами «одне кримінальне правопорушення»;

у частині п'ятій слова «має наслідком відповідальність, передбачену» замінити словами «тягне за собою кримінальну відповідальність за»;

48) у статті 53:

частину другу викласти у такій редакції:

«2. Розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо статтями Особливої частини цього Кодексу не передбачено вищого розміру штрафу. За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, розмір

штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочином, або отриманого внаслідок його вчинення доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу. Суд, встановивши, що такий злочин вчинено у співучасті і роль виконавця (співвиконавця), підбурювача або пособника у його вчиненні є незначною, може призначити таким особам покарання у виді штрафу в розмірі, передбаченому санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, без урахування розміру майнової шкоди, завданої злочином, або отриманого внаслідок його вчинення доходу.»;

пункти першої-третьої частини п'ятої викласти у такій редакції:

«1) до п'яти років позбавлення волі – у разі призначення штрафу за вчинення менш тяжкого злочину;

2) до десяти років позбавлення волі – у разі призначення штрафу за вчинення тяжкого злочину;

3) до дванадцяти років позбавлення волі – у разі призначення штрафу за вчинення особливо тяжкого злочину.»;

49) у статті 55:

у частині другій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

50) у статті 65:

у тексті статті слова «злочин», «вчинений» в усіх відмінках замінити відповідно словами «кримінальне правопорушення», «вчинене» у відповідному відмінку;

у пункті першому частини першої слова «частиною другою статті 53 цього Кодексу» замінити словами «Загальною частиною цього Кодексу»;

51) у статті 66:

у пунктах першому-восьмому частини першої та в частині третій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

52) у статті 67 слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

у пункті першому частини першої слово «особою» виключити;

53) у статті 68:

у назві слова «незакінчений злочин», «злочин, вчинений» замінити відповідно словами «незакінчене кримінальне правопорушення», «кримінальне правопорушення, вчинене»;

у частині першій слова «незакінчений злочин», «здійснення злочинного наміру», «злочин» замінити відповідно словами «незакінчене кримінальне правопорушення», «реалізації умислу», «кримінальне правопорушення»;

у частинах третій та п'ятій слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

54) у статті 69:

частину першу викласти у такій редакції:

«1. За наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може, крім випадків засудження за корупційний злочин, призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за це кримінальне правопорушення. У цьому випадку суд не має права призначити покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, суд з підстав, передбачених цією частиною, може призначити основне покарання у виді штрафу, розмір якого не більше ніж на чверть нижчий від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.»;

55) у статті 70:

у назві слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

у частині першій слова «злочинів», «кожний злочин» замінити відповідно словами «кримінальних правопорушень», «кожне кримінальне правопорушення»;

частину другу викласти у такій редакції:

«2. При складанні покарань остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень визначається в межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає більш суворе покарання. Якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є умисним тяжким або особливо тяжким злочином, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. Якщо хоча б за один із вчинених злочинів призначено довічне позбавлення волі, то остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень визначається шляхом поглинення будь-яких менш суворих покарань довічним позбавленням волі.»;

у частині третій слова «сукупністю злочинів», «злочини» замінити відповідно словами «сукупністю кримінальних правопорушень», «кримінальні правопорушення»;

у частині четвертій слова «злочині», «сукупністю злочинів» замінити відповідно словами «кримінальному правопорушенні», «сукупністю кримінальних правопорушень»;

56) у статті 71:

у частині першій слова «новий злочин» замінити словами «нове кримінальне правопорушення»;

у частині другій слова «один із злочинів є особливо тяжким» замінити словами «одне з кримінальних правопорушень є особливо тяжким злочином»;

у частині четвертій слова «новий злочин» замінити словами «нове кримінальне правопорушення»;

у частині п'ятій слова «більше злочинів», «нові злочини», «сукупністю злочинів» замінити відповідно словами «більше кримінальних правопорушень» «нові кримінальні правопорушення», «сукупністю кримінальних правопорушень»;

57) у статті 72:

у частині першій слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

у частинах другій та третій слова «сукупністю злочинів» замінити словами «сукупністю кримінальних правопорушень»;

58) у статті 74:

у частині четвертій слова «злочин невеликої або середньої тяжкості» замінити словами «кримінальний проступок або менш тяжкий злочин»;

59) у статті 75:

у частинах першій та третій слова «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

60) у статті 76:

у частині другій слова «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

61) у статті 78:

у частинах першій та третій слова «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

62) у статті 79:

у частині шостій слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення»;

63) у статті 80:

у частині першій:

у пункті першому слова «обмеження волі» замінити словами «позбавлення волі»;

у пункті другому слова «обмеження волі або позбавлення волі за злочин невеликої тяжкості» замінити словами «позбавлення волі на строк не більше двох років за менш тяжкий злочин»;

у пункті третьому слова «за злочин середньої тяжкості» замінити словами «на строк понад два роки за менш тяжкий злочин»;

у частині четвертій слова «середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий» виключити;

64) у статті 81:

частину третю викласти у такій редакції:

«3. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване після фактичного відбуття засудженням:

1) не менше половини строку покарання, призначеного судом за кримінальний проступок або менш тяжкий злочин, крім корупційних злочинів, а також за необережний тяжкий злочин;

2) не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за корупційний менш тяжкий злочин, умисний тяжкий чи необережний особливо тяжкий злочин, а також у разі, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі;

3) не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і знову вчинила умисне кримінальне правопорушення протягом невідбутої частини покарання.»;

у частині четвертій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

65) у статті 82:

частину четверту викласти у такій редакції:

«4. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким можлива після фактичного відбуття засудженням:

1) не менше третини строку покарання, призначеного судом за кримінальний проступок або менш тяжкий злочин, крім корупційних злочинів, а також за необережний тяжкий злочин;

2) не менше половини строку покарання, призначеного судом за корупційний менш тяжкий злочин, умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також у разі, коли особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який вона була засуджена до позбавлення волі;

3) не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і вчинила нове умисне кримінальне правопорушення протягом невідбутої частини покарання.»;

у частині шостій слова «новий злочин», «вчинений злочин» замінити відповідно словами «нове кримінальне правопорушення», «вчинене кримінальне правопорушення»;

66) у статті 83:

у частині шостій слова «новий злочин» замінити словами «нове кримінальне правопорушення»;

67) у статті 84:

у частині другій слова «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

68) у статті 86:

у частині другій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

69) у статті 88:

у частині другій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у частині третій слова «злочинність і караність якого усунута» замінити словами «кримінальна відповідальність за які скасована»;

70) у статті 89:

у пунктах першому та другому слова «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

доповнити новим пунктом 2-1 такого змісту:

«2-1) особи, які відбули покарання (основне та додаткове) за вчинення кримінального проступку;»;

у пункті п'ятому слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

пункти шостий та сьомий викласти у такій редакції:

«б) особи, засуджені до обмеження волі, а також засуджені за менш тяжкий злочин до позбавлення волі на строк не більше двох років, якщо вони протягом двох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення;

7) особи, засуджені до позбавлення волі на строк понад два роки або основного покарання у виді штрафу за менш тяжкий злочин, якщо вони протягом трьох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення;»;

у пунктах восьмому та дев'ятому слова «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

71) у статті 90:

у частині п'ятій слова «злочин», «кожний злочин», «останній злочин» замінити відповідно словами «кримінальне правопорушення», «кожне кримінальне правопорушення», «останнє кримінальне правопорушення»;

72) у статті 93 слово «злочин» в усіх відмінках замінити слова «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

73) у статтях 95 і 96:

у частині четвертій статті 95 та частині першій статті 96 слово «злочини» замінити словами «кримінальні правопорушення»;

74) у статті 96¹:

у тексті слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

у пункті другому частини третьої після слова «клопотанням» додати слово «дознавача,»;

75) у статті 96² слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

76) у статті 96³:

у пунктах першому, другому та четвертому частини першої слова «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у пункті другому примітки слово «злочини» замінити словами «кримінальне правопорушення»;

77) у статті 96⁴:

абзац другий частини другої – виключити;

78) у статті 96⁵:

у частині першій слова «будь-якого злочину» замінити словами «будь-якого кримінального правопорушення»;

пункти перший та другий частини першої викласти у такій редакції:

«1) три роки – у разі вчинення кримінального проступку або менш тяжкого злочину, за який передбачено покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки;

2) п'ять років – у разі вчинення менш тяжкого злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад два роки;»;

у частині другій слова «будь-який злочин, зазначений» замінити словами «будь-яке кримінальне правопорушення, зазначене», а слово «слідства» замінити словом «розслідування»;

у частині третій слова «будь-який злочин, зазначений» замінити словами «будь-яке кримінальне правопорушення, зазначене»;

у частині четвертій слова «будь-якого злочину, зазначеного», «кожний злочин» замінити відповідно словами «будь-якого кримінального правопорушення, зазначеного», «кожне кримінальне правопорушення»

79) у статті 96⁷:

у частині другій слова «злочину», «злочин невеликої тяжкості», «злочин середньої тяжкості» замінити відповідно словами «кримінального правопорушення», «кримінальний проступок», «менш тяжкий злочин»;

80) у статті 96⁹ слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

81) у статті 96¹⁰:

текст статті викласти у такій редакції:

«1. При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру судом враховуються ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою кримінального правопорушення, ступінь реалізації умислу, розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання кримінального правопорушення.»;

82) у статті 96¹¹:

у назві та тексті слово «злочин» в усіх відмінках замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному відмінку;

83) у статті 97:

у частині першій слова «злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості» замінити словами «кримінальний проступок, умисний менш тяжкий злочин, за який передбачено покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки, або необережний менш тяжкий злочин»;

у частині третій слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення, зазначене в частині першій цієї статті»;

84) у статті 98 слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

85) у статті 99:

у частині другій слова «злочину, за який», «злочину» замінити відповідно словами «кримінального правопорушення, за яке», «кримінального правопорушення»;

86) у статті 102:

у частині першій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у частині другій слова «злочин невеликої тяжкості» замінити словами «менш тяжкий злочин, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років»;

пункти перший та другий частини третьої викласти у такій редакції:

«1) за вчинений повторно менш тяжкий злочин, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, – на строк не більше одного року шести місяців;

2) за менш тяжкий злочин, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад двох років, – на строк не більше чотирьох років»;

87) у статті 103:

у частині другій слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

88) у статті 105:

у частині першій слова «злочин невеликої або середньої тяжкості» замінити словами «кримінальний проступок або менш тяжкий злочин»;

89) у статті 106:

у частині першій слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення»;

пункти перший та другий частини другої викласти у такій редакції:

«1) два роки – у разі вчинення кримінального проступку або менш тяжкого злочину, за який передбачено покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки;

2) п'ять років – у разі вчинення менш тяжкого злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад два роки»;

пункти перший та другий частини третьої викласти у такій редакції:

«1) два роки – у разі засудження до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, а також при засудженні до покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років за менш тяжкий злочин;

2) п'ять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк більш двох років за менш тяжкий злочин, а також при засудженні до покарання у виді позбавлення волі на строк не більше п'яти років за тяжкий злочин;»;

90) у статті 107:

у пункті першому частини третьої слова «злочин невеликої або середньої тяжкості» замінити словами «менш тяжкий злочин»;

у частині п'ятій слова «нового злочину» замінити словами «нового кримінального правопорушення»;

91) у статті 108:

у частині першій слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення»;

у частині другій:

у пункті другому слова «злочин невеликої або середньої тяжкості» замінити словами «менш тяжкий злочин»;

у пунктах другому, третьому та четвертому слова «нового злочину» замінити словами «нового кримінального правопорушення»;

92) у назвах розділів I – XX Особливої частини Кримінального кодексу слово «злочини» у всіх випадках замінити словами «кримінальні правопорушення»;

93) у статті 110-2:

у частині п'ятій слова «іншого злочину» замінити словами «іншого кримінального правопорушення»;

94) у статті 115:

у пункті дев'ятому частини першої слова «інший злочин» замінити словами «інше кримінальне правопорушення»;

95) у статті 118:

у назві статті та в абзаці першому слово «злочинця» замінити словами «особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»;

96) у статті 124:

у назві статті та в абзаці першому слово «злочинця» замінити словами «особи, яка вчинила кримінальне правопорушення»;

97) у статті 125:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до трьохсот»;

у частині другій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від трьохсот до шестисот»;

98) у статті 126:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «до двохсот»;

99) у статті 132:

в абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від двохсот до чотирьохсот»;

100) у статті 134:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від двохсот до чотирьохсот»;

101) у статті 136:

у частині першій абзаці другому слова «від двохсот до п'ятисот» замінити словами «від чотирьохсот до однієї тисячі»;

у частині другій абзаці другому слова «від п'ятисот до тисячі» замінити словами «від однієї тисячі до двох тисяч»;

102) у статті 137:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до трьохсот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

103) у статті 139:

абзац другий частини першої викласти в такій редакції:

«карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.»;

104) у статті 142:

абзац другий частини першої викласти в такій редакції:

«карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.»;

в абзаці другому частини другої слова «або без такого» виключити;

105) у статті 143:

абзац другий частини першої викласти в такій редакції:

«карається штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.»;

106) у статті 144:

абзац другий частини першої викласти в такій редакції:

«карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, зі штрафом до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи без такого.»;

107) у статті 145:

абзац другий викласти в такій редакції:

«карається штрафом до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років.»;

108) у статті 149:

у пункті першому примітки слова «втягнення у злочинну діяльність» замінити словами «втягнення у вчинення кримінального правопорушення»;

109) у статті 150:

абзац другий частини першої викласти в такій редакції:

«карається громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.»;

абзац другий частини другої викласти в такій редакції:

«караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.»;

в абзаці другому частини третьої після слів «до трьох років» додати слова «та зі штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

110) у статті 150-1:

у частині першій:

в абзаці другому після слів «на той самий строк» додати слова «, зі штрафом від п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

у частині другій:

в абзаці першому слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

в абзаці другому після слів «до восьми років» додати слова «, зі штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

у частині третій:

в абзаці другому після слів «до десяти років» додати слова «зі штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

111) у статті 152:

у частині другій слова «будь-який із злочинів» замінити словами «будь-яке із кримінальних правопорушень»;

112) у статті 153:

у частині другій слова «будь-який із злочинів» замінити словами «будь-яке із кримінальних правопорушень»;

113) у статті 154:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «до трьохсот»;

114) у статті 159-1:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до трьохсот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від ста до трьохсот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

у частині третій абзаці другому слова «від трьохсот до п'ятисот» замінити словами «від п'яти тисяч до десяти тисяч»;

в абзаці другому частини четвертої після слів «діяльністю на строк до трьох років» додати слова «та зі штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

115) у статті 160:

у частині другій абзаці другому після слів «від одного до трьох років» додати слова «та зі штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

у частині четвертій абзаці другому після слів «від одного до трьох років» додати слова «та зі штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

116) у статті 161:

у частині першій абзаці другому слова «від двохсот до п'ятисот» замінити словами «від п'ятисот до трьох тисяч п'ятисот»;

у частині другій абзаці другому слова «штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років» замінити словами «обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк»;

117) у статті 162:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від трьохсот до однієї тисячі»;

118) у статті 163:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від трьохсот до однієї тисячі»;

119) у статті 164:

у частині другій слова «особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею» замінити словами «повторно»;

120) у статті 165:

у частині другій слова «особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею» замінити словами «повторно»;

121) у статті 167:

в абзаці другому слова «від ста до трьохсот» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

122) у статті 168:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

у частині другій абзаці другому слова «до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

123) у статті 171:

у частині першій слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

у частині другій абзаці другому слова «до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до двох тисяч»;

у частині третій абзаці другому слова «від двохсот до п'ятисот» замінити словами «від двох тисяч до п'яти тисяч»;

124) у статті 172:

у частині першій слова «Про засади запобігання і протидії корупції» замінити словами «Про запобігання корупції»;

125) у статті 173:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

у частині другій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від трьохсот до шестисот»;

126) у статті 174:

в абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

127) у статті 175:

абзац другий частини першої викласти в такій редакції:

«карається штрафом від однієї тисячі п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.»;

абзац другий частини другої викласти в такій редакції:

«карається штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.»;

128) у статті 180:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «до двохсот»;

у частині другій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «до трьохсот»;

129) у статті 184:

у частині першій абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «до однієї тисячі» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

130) у статті 185:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

у примітці:

слова «злочин, вчинений», «злочин, що вчинений», «будь-який із злочинів», «злочину» замінити відповідно словами «кримінальне правопорушення, вчинене», «кримінальне правопорушення, що вчинене», «будь-яке із кримінальних правопорушень», «кримінального правопорушення»;

131) у статті 186:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

132) у статті 188-1:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

133) у статті 190:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

134) у статті 191:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

135) у статті 192:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

у частині другій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від трьохсот до однієї тисячі»;

136) у статті 193:

в абзаці другому частини першої слова «від ста до ста п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до чотирьохсот»;

137) у статті 194:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до п'яти тисяч»;

138) у статті 194-1:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до п'яти тисяч»;

139) у статті 195:

в абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

140) у статті 197:

в абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «до двохсот»;

141) у статті 197-1:

у частині першій абзаці другому слово «трьохсот» замінити словом «п'ятисот»;

у частині другій слова «особою, раніше судимою за злочин, передбачений» замінити словами «особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене»;

у частині четвертій слова «раніше судимою за такий саме злочин або злочин, передбачений» замінити словами «яка раніше вчинила таке саме кримінальне правопорушення або кримінальне правопорушення, передбачене»;

142) у статті 198:

у назві та в абзаці першому слова «злочинним шляхом» у всіх випадках замінити словами «внаслідок вчинення кримінального правопорушення»;

143) у статті 204:

у частині першій абзаці другому слова «від однієї тисячі до двох тисяч» замінити словами «від двох тисяч до п'яти тисяч»;

144) у статті 205:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до двох тисяч» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

145) у статті 206:

у частині першій абзаці другому слова «від однієї тисячі до трьох тисяч» замінити словами «від трьох тисяч до п'яти тисяч»;

146) у статті 209:

у назві статті слова «злочинним шляхом» замінити словами «унаслідок вчинення кримінального правопорушення»;

у частині першій слова «суспільно небезпечного протиправного діяння» в усіх випадках замінити словами «кримінального правопорушення»;

у пункті першому примітки:

слова «суспільно небезпечним протиправним діянням» в усіх випадках замінити словами «кримінальним правопорушенням»;

слово «злочинном» замінити словами «кримінальним правопорушенням»;

у пункті другому примітки слова «злочинним шляхом, визнається вчиненою у великому розмірі, якщо предметом злочину» замінити словами «унаслідок вчинення кримінального правопорушення, визнається вчиненою у великому розмірі, якщо її предметом»

у пункті третьому примітки слова «злочинним шляхом, визнається вчиненою в особливо великому розмірі, якщо предметом злочину» замінити словами «унаслідок вчинення кримінального правопорушення, визнається вчиненою в особливо великому розмірі, якщо її предметом»

147) у статті 209-1:

у назві статті слова «злочинним шляхом» замінити словами «унаслідок вчинення кримінального правопорушення»;

у частині першій абзаці другому слова «від однієї тисячі до двох тисяч» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

148) у статті 210:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до трьохсот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

149) у статті 212:

у частині другій абзаці другому слова «від двох тисяч до трьох тисяч» замінити словами «від двох тисяч до чотирьох тисяч»;

150) у статті 212-1:

у частині другій абзаці другому слова «від двох тисяч до трьох тисяч» замінити словами «від двох тисяч до чотирьох тисяч»;

151) у статті 213:

у частині першій абзаці другому слова «до одного року» замінити словами «до двох років»;

абзац перший частини другої викласти в такій редакції:

«Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене повторно, –»;

152) у статті 219:

у частині першій абзаці другому слова «до трьох тисяч» замінити словами «до чотирьох тисяч»;

153) у статті 220-1:

у частині першій абзаці другому слова «від восьмисот до тисячі» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від двох тисяч до трьох тисяч» замінити словами «від чотирьох тисяч до шести тисяч»;

у частині третій абзаці другому слова «від восьмисот до тисячі» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

у частині четвертій абзаці другому:

слово «обмеженням» замінити словом «позбавленням»;

слово «десяти» замінити словом «трьох»;

154) у статті 220-2:

в абзаці другому частини першої:

слова «від восьмисот до тисячі» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

слово «десяти» замінити словом «трьох»;

155) у статті 222:

у частині першій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

156) у статті 223-1:

у частині першій абзаці другому слова «від однієї тисячі до двох тисяч» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

157) у статті 224:

у частині першій абзаці другому слова «до двох тисяч» замінити словами «до чотирьох тисяч»;

158) у статті 227:

у абзаці другому слова «від п'ятисот до тисячі» замінити словами «від трьох тисяч до восьми тисяч»;

159) у статті 232-1:

у частині першій абзаці другому слова «від семисот п'ятдесяти до двох тисяч» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «до п'яти тисяч» замінити словами «до шести тисяч»;

160) у статті 232-2:

у частині першій абзаці другому слова «до двох тисяч» замінити словами «до чотирьох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від двох тисяч до трьох тисяч» замінити словами «від трьох тисяч до шести тисяч»;

161) у ст. 238:

у частині першій абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

162) у статті 239:

у частині першій абзаці другому слова «до двохсот» замінити словами «від трьохсот до однієї тисячі»;

163) у статті 239-1:

у частині першій абзаці другому слова «від двохсот до п'ятисот» замінити словами «від трьохсот до однієї тисячі»;

164) у статті 239-2:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до трьохсот» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

у частині другій абзаці другому слова «обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк» замінити словами «обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на строк до двох років»;

165) у статті 240:

у частині першій абзаці другому слова «від трьохсот до шестисот» замінити словами «від однієї тисячі до двох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від чотирьохсот до семисот» замінити словами «від двох тисяч до трьох тисяч»;

166) у статті 241:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»

167) у статті 242:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

168) у статті 243:

у частині першій абзаці другому слова «від трьохсот до восьмисот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

у частині третій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

169) у статті 244:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

170) у статті 245:

у частині першій абзаці другому слова «від трьохсот до п'ятисот» замінити словами «від п'ятисот до трьох тисяч»;

171) у статті 246:

у частині першій абзаці другому слова «від трьохсот до п'ятисот» замінити словами «від однієї тисячі до п'яти тисяч»;

172) у статті 247:

в абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

173) у статті 248:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

у частині другій абзаці першому:

слова «особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею» замінити словом «повторно»;

у частині другій абзаці другому:

слова «від двохсот до чотирьохсот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

174) у статті 249:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

у частині другій абзаці першому:

слова «особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею» замінити словом «повторно»;

у частині другій абзаці другому слова «від двохсот до чотирьохсот» замінити словами «від двох тисяч до чотирьох тисяч»;

175) у статті 250:

в абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

176) у статті 251:

в абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

177) у статті 252:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

178) у статті 253:

у частині першій абзаці другому після слова «карається» додати слова «штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або»;

179) у статті 254:

в абзаці другому слова «до двохсот п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

180) у статті 258:

у частині шостій слова «складу іншого злочину» замінити словами «складу іншого кримінального правопорушення»;

181) у статті 258-3:

у частині другій слова «складу іншого злочину» замінити словами «складу іншого кримінального правопорушення»;

182) у статті 258-5:

у частині четвертій слова «складу іншого злочину» замінити словами «складу іншого кримінального правопорушення»;

183) у статті 263:

у частині другій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

184) у статті 265-1:

у частині першій абзаці другому слова «штрафом від трьохсот до семи-сот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або» виключити;

185) у статті 267:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

186) у статті 267-1:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до вісімдесяти» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

у частині другій абзаці другому слова «від сімдесяти до вісімдесяти п'яти» замінити словами «від трьохсот до семисот»;

у частині третій абзаці другому слова «від сімдесяти п'яти до ста» замінити словами «від чотирьохсот до однієї тисячі»;

187) у статті 268:

у частині першій абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

у частині другій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до п'яти тисяч»;

188) у статті 269:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двох тисяч до десяти тисяч»;

189) у статті 270:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від двохсот до однієї тисячі»;

у примітці:

слово «триста» замінити словом «двісті»;

слово «тисяча» замінити словом «шістсот»;

190) у статті 270-1:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот п'ятдесяти» замінити словами «від трьохсот до однієї тисячі»;

191) у статті 271:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

192) у статті 272:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

193) у статті 275:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

194) у статті 276:

у частині першій абзаці другому після слова «караються» додати слова «штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або»;

195) у статті 276-1:

в абзаці другому після слова «карається» додати слова «штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або»;

196) у статті 277:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

197) у статті 279:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до шестисот»;

198) у статті 280:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до однієї тисячі»;

199) у статті 281:

у частині першій абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від двохсот до однієї тисячі»;

200) у статті 282:

у частині першій абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від двохсот до однієї тисячі»;

201) у статті 283:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до однієї тисячі»;

202) у статті 284:

в абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від двохсот до однієї тисячі»;

203) у статті 285:

в абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до шестисот»;

204) у статті 286:

у частині першій абзаці другому слова «від двохсот до п'ятисот» замінити словами «від двох тисяч до чотирьох тисяч»;

205) у статті 287:

абзац другий викласти в такій редакції:

«караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.»;

206) у статті 288:

в абзаці другому слова «від двохсот до п'ятисот» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

207) у статті 289:

у частині першій абзаці другому слова «від однієї тисячі до однієї тисячі двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

у пункті другому примітки слова «злочин, передбачений» замінити словами «кримінальне правопорушення, передбачене»;

208) у статті 290:

в абзаці другому слова «від ста п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

209) у статті 291:

в абзаці другому слова «від двохсот до п'ятисот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

210) у статті 292:

в абзаці другому «від ста до тисячі» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

211) у статті 293:

абзац другий викласти в такій редакції:

«караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців.»;

212) у статті 295:

в абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

213) у статті 296:

у частині першій абзаці другому після слів «доходів громадян» додати слова «або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин.»;

214) у статті 297:

у частині першій абзаці другому слова «до двохсот» замінити словами «від двохсот до трьох тисяч»;

215) у статті 298:

у частині першій абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від ста до однієї тисячі»;

у частині другій слова «до ста п'ятдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до двох тисяч»;

216) у статті 298-1:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

217) у статті 299:

у частині третій після слів «особливою жорстокістю» слово «або» виключити;

218) у статті 300:

у частині першій абзаці другому слова «до ста п'ятдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від ста до трьохсот» замінити словами «від двох тисяч до п'яти тисяч»;

219) у статті 301:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від ста до п'ятисот»;

у частині другій абзаці другому слова «від ста до трьохсот» замінити словами «від трьохсот до семисот»;

220) у статті 302:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

у частині другій абзаці першому слова «особою, раніше судимою за цей злочин, або вчинені організованою групою» замінити словами «повторно, або організованою групою»;

221) у статті 304:

у назві статті та в частині першій слова «неповнолітніх у злочинну діяльність» замінити словами «неповнолітнього у вчинення кримінального правопорушення»;

222) у статті 307:

у частині другій слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

у частині четвертій слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

223) у статті 308:

у частині другій слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

224) у статті 309:

у частині першій слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від п'ятисот до трьох тисяч»;

у частині другій слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

225) у статті 310:

у частині другій:

в абзаці першому слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

в абзаці другому після слова «караються» додати слова «штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або»;

226) у статті 311:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

у частині четвертій слова «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

227) у статті 312:

у частині першій абзаці другому слова «до сімдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

228) у статті 313:

у частині першій абзаці другому:

слова «від п'ятдесяти до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

після слів «на строк до трьох років» додати слова «, або позбавленням волі на той самий строк»;

у частині другій слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

229) у статті 314:

у частині другій слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

230) у статті 315:

у частині другій слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

231) у статті 316:

у частині другій слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

232) у статті 318:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

у частині другій слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

233) у статті 319:

у частині першій абзаці другому слова «до сімдесяти» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

234) у статті 320:

у частині першій абзаці другому слова «до сімдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від сімдесяти до ста двадцяти» замінити словами «від двох тисяч до чотирьох тисяч»;

235) у статті 321:

у частині першій слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

у частині п'ятій слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

236) у статті 321-1:

у частині третій абзаці другому слово «десяти» замінити словом «п'ятнадцяти»;

у частині четвертій слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

237) у статті 322:

в абзаці другому слова «від сімдесяти до ста двадцяти» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

238) у статті 323:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

у частині другій слова «один із злочинів» замінити словами «одне із кримінальних правопорушень»;

239) у статті 325:

у частині першій абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

240) у статті 326:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

241) у статті 327:

у частині першій абзаці другому слова «до сімдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

242) у статті 333:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

243) у статті 334:

в абзаці другому слова «від двохсот до тисячі» замінити словами «від п'ятисот до трьох тисяч»;

244) у статті 337:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «до трьохсот»;

у частині другій абзаці другому слова «до сімдесяти» замінити словами «до чотирьохсот»;

245) у статті 338:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

у частині другій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

246) у статті 339:

в абзаці другому абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

247) у статті 342:

у частині першій абзаці другому слова «до двохсот» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

у частині другій абзаці другому слова «до двохсот» замінити словами «до трьохсот»;

248) у статті 343:

у частині першій абзаці другому слова «до ста» замінити словами «до трьохсот»;

у частині другій:

в абзаці першому слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

в абзаці другому після слів «обмеженням волі на строк до чотирьох років» додати слова «, або позбавленням волі на строк до двох років»;

249) у статті 347:

у частині першій абзаці другому:

слова «від п'ятдесяти до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до п'яти тисяч»;

після слів «на строк до п'яти років» додати слова «,або позбавленням волі на той самий строк»;

250) у статті 347-1:

у частині першій абзаці другому:

слова «від п'ятдесяти до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

після слів «на строк до п'яти років» додати слова «,або позбавленням волі на той самий строк»;

251) у статті 352:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

252) у статті 353:

у частині першій абзаці другому слова «до ста» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

253) у статті 354:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

у частині другій абзаці другому слова «від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот» замінити словами «від однієї тисячі до двох тисяч»;

у частині третій абзаці другому слова «від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот» замінити словами «від двох тисяч до трьох тисяч»;

у частині четвертій абзаці другому слова «від п'ятисот до семисот п'ятдесяти» замінити словами «від трьох тисяч до чотирьох тисяч»;

254) у статті 355:

у частині першій абзаці другому після слова «карається» додати слова «штрафом до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або»;

255) у статті 356:

в абзаці другому слово «п'ятдесяти» змінити словом «трьохсот»;

256) у статті 357:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від ста до п'ятисот»;

у частині другій абзаці другому слова «до сімдесяти» замінити словами «від двохсот до шестисот»;

у частині третій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від ста до п'ятисот»;

257) у статті 358:

у частині першій абзаці другому слова «до однієї тисячі» замінити словами «від двохсот до однієї тисячі»;

у частині другій абзаці другому слова «до двохсот» замінити словами «до п'ятисот»;

у частині четвертій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

258) у статті 360:

в абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від двохсот до однієї тисячі»;

259) у статті 364-1:

у частині першій абзаці другому слова «від ста п'ятдесяти до чотирьохсот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від чотирьохсот до дев'ятисот» замінити слова «від двох тисяч до п'яти тисяч»;

260) у статті 365-2:

у частині першій:

в абзаці першому слова «або службовою особою» виключити;

абзац другий викласти в такій редакції:

«карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.»;

261) у статті 366:

у частині першій абзаці другому слова «до двохсот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

262) у статті 367:

у частині першій абзаці другому слова «від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот» замінити словами «від двох тисяч до чотирьох тисяч»;

263) у статті 368:

у частині першій абзаці другому слова «до тисячі п'ятисот» замінити словами «до п'яти тисяч»;

у пункті другому примітки після слова «і слідчі,» замінити словами «слідчі і дізнавачі,»;

264) у статті 368-2:

у частині першій абзаці другому слова «з конфіскацією майна» замінити словами «та зі штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

у частині другій абзаці другому слова «з конфіскацією майна» замінити словами «та зі штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

у частині третій абзаці другому після слів «до трьох років» додати слово «та»;

265) у статті 368-3:

у частині першій абзаці другому слова «від ста п'ятдесяти до чотирьохсот» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

у частині третій абзаці другому слова «від трьохсот п'ятдесяти до семисот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

у частині третій абзаці другому слова «від п'ятисот до семисот п'ятдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

266) у статті 368-4:

у частині першій абзаці другому слова «від ста п'ятдесяти до чотирьохсот» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від трьохсот п'ятдесяти до семисот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

у частині третій абзаці другому слова «від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

267) у статті 369:

у частині першій абзаці другому слова «семисот п'ятдесяти» замінити словами «однієї тисячі»;

268) у статті 369-2:

у частині першій абзаці другому слова «від двохсот до п'ятисот» замінити словами «від трьохсот до однієї тисячі»;

у частині другій абзаці другому слова «від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі п'ятисот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

269) у статті 371:

у частині першій абзаці другому після слів «на строк до трьох років» додати слова «, або позбавлення волі на той самий строк»;

270) у статті 372:

у назві статті та частині першій слово «невинного» замінити словом «невинуватого»;

271) у статті 373:

у частині першій після слова «слідчого» додати слово «, дізнавача»;

272) у статті 374:

у частині першій:

в абзаці першому після слова «вчинене» додати слово «дізнавачем»;

в абзаці другому слова «від трьохсот до п'ятисот» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

у частині другій слово «невинної» замінити словами «невинуватої»;

273) у статті 376:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч»;

у частині другій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

274) у статті 381:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до трьохсот» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

275) у статті 382:

у частині першій абзаці другому слова «однієї тисячі» замінити словами «двох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

276) у статті 383:

у назві статті та частині першій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у частині першій:

після слова «слідчому» додати слово «, дізнавачу»;

слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

277) у статті 385:

у частині першій абзаці другому слова «від п'ятдесяти до трьохсот» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

278) у статті 386:

в абзаці другому слова «від п'ятдесяти до трьохсот» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

279) у статті 387:

у частині першій:

в абзаці першому після слова «слідчого» додати слово «, дізнавача»;

в абзаці другому слова «від п'ятдесяти до ста» замінити словами «від двохсот до п'ятисот»;

у частині другій:

в абзаці першому після слова «слідчим,» додати слово «дізнавачем,»;

в абзаці другому слова «від ста до трьохсот» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі»;

280) у статті 388:

у частині першій абзаці другому слова «від двохсот до п'ятисот» замінити словами «від п'ятисот до чотирьох тисяч»;

у частині другій абзаці другому слова «від трьохсот до шестисот» замінити словами «від двох тисяч до п'яти тисяч»;

281) у статті 397:

у частині першій абзаці другому слова «від ста до двохсот» замінити словами «від трьохсот до однієї тисячі»;

у частині другій абзаці другому слова «від трьохсот до п'ятисот» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

282) у статті 401:

у назві статті слово «злочину» замінити словом «кримінального правопорушення»;

у частині першій:

слово «злочинами» замінити словами «кримінальними правопорушеннями»;

слово «злочини» замінити словом «діяння»;

у частині третій слово «злочинах» замінити словами «кримінальних правопорушеннях»;

у частині четвертій слова «злочин, передбачений» замінити словами «кримінальне правопорушення, передбачене»;

283) у статті 407:

у частині другій абзаці другому слова «штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або» виключити;

284) у статті 412:

у частині першій абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до двох тисяч»;

285) у статті 425:

у абзаці другому частини першої слова «від двохсот вісімдесяти п'яти до трьохсот двадцяти п'яти» замінити словами «від двох тисяч до чотирьох тисяч»;

286) у статті 426:

у частині першій:

в абзаці першому слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

в абзаці другому слова «від трьохсот двадцяти п'яти до трьохсот вісімдесяти п'яти» замінити словами «від однієї тисячі до трьох тисяч»;

287) у статті 435:

у частині першій абзаці другому після слова «караються» додати слова «штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або»;

288) у статті 445:

в абзаці другому абзаці другому слова «до п'ятдесяти» замінити словами «від п'ятисот до однієї тисячі».

3. У Кримінальному процесуальному кодексі України (відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 9–13, ст. 88):

1) у частині першій статті 3:

пункт сьомий викласти у такій редакції: «закон України про кримінальну відповідальність – Кримінальний кодекс України»;

у пункті восьмому слова «керівник органу досудового розслідування» замінити словами «керівник підрозділу досудового слідства»;

доповнити новим пунктом 8-1 такого змісту:

«8-1) керівник підрозділу дізнання – начальник підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень»;

у пункті сімнадцятому слова «кримінальних правопорушень» замінити словами «злочинів у формі досудового слідства»;

доповнити новим пунктом 17-1 такого змісту:

«17-1) дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кри-

мінально-виконавчої служби України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків у формі дізнання»;

у пункті дев'ятнадцятому слова «слідчий, керівник органу досудового розслідування» замінити словами «дізнавач, керівник підрозділу дізнання, слідчий, керівник підрозділу досудового слідства»;

2) у статті 9:

у частинах першій та другій слова «керівник органу досудового розслідування, слідчий» замінити словами «керівник підрозділу досудового слідства, керівник підрозділу дізнання, слідчий, дізнавач,»;

3) у статті 20:

у частині другій слово «Слідчий,» замінити словами «Дізнавач, слідчий,»;

4) у статті 22:

у частині четвертій після слова «слідчим» додати слово «, дізнавачем»;

5) у статті 25:

у частині першій після слова «слідчий» додати слово «, дізнавач»;

6) у статті 27:

у пункті другому частини другої слово «злочин» замінити на слово «кримінальне правопорушення»;

7) у статті 36:

у частині другій:

у пункті четвертому після слова «доручати» додати слово «дізнавачу,»;
пункт восьмий викласти у такій редакції:

«8) ініціювати перед керівником підрозділу досудового слідства питання про відсторонення слідчого від проведення досудового слідства та призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу, або у випадку неефективного досудового слідства;»;

дати пункт 8-1 такого змісту:

«8¹) ініціювати перед керівником підрозділу дізнання питання про відсторонення дізнавача від проведення дізнання та призначення іншого дізнавача за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу, або у випадку неефективного дізнання;»;

у пункті десятому після слова «клопотань» додати слово «дізнавача,»;

у пункті тринадцятому після слова «складеного» додати слово «дізнавачем»;

у частині п'ятій слова «у тому числі слідчому підрозділу» замінити словами «у тому числі підрозділу дізнання або слідчому підрозділу»;

у частині шостій після слів «постанови», «постанов» додати слова «дізнавачів,»;

8) статтю 38 викласти у такій редакції:

«Стаття 38. Орган досудового розслідування

1. Органами досудового розслідування є органи, що здійснюють досудове слідство і дізнання.

2. Досудове слідство здійснюють:
 - 1) слідчі підрозділи:
 - а) органів Національної поліції;
 - б) органів безпеки;
 - в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;
 - г) органів державного бюро розслідувань;
 - д) органів Державної кримінально-виконавчої служби України;
 - 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.
3. Дізнання здійснюють підрозділи дізнання:
 - а) органів Національної поліції;
 - б) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;
 - в) органів державного бюро розслідувань;
 - г) органів Державної кримінально-виконавчої служби України.
4. Досудове слідство здійснюють слідчі одноособово або слідчою групою.
5. Дізнання здійснюють дізнавачі одноособово або групою дізнавачів.
6. Орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування.»;

9) статтю 39 викласти у такій редакції:

«Стаття 39. Керівник підрозділу досудового слідства

1. Керівник підрозділу досудового слідства організовує досудове слідство.
2. Керівник підрозділу досудового слідства уповноважений:
 - 1) визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове слідство, а у випадках здійснення досудового слідства слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих;
 - 2) відсторонювати слідчого від проведення досудового слідства вмотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого слідчого за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу або у разі неефективного досудового слідства;
 - 3) ознайомлюватися з матеріалами досудового слідства, давати слідчому письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора;
 - 4) вживати заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення слідчим;
 - 5) погоджувати проведення слідчих (розшукових) дій та продовжувати строк їх проведення у випадках, передбачених цим Кодексом;
 - 6) здійснювати досудове слідство, користуючись при цьому повноваженнями слідчого;

7) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом.

3. Керівник підрозділу досудового слідства зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які даються у письмовій формі. Невиконання керівником підрозділу досудового слідства законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому цим Кодексом, тягне за собою передбачену законом відповідальність.»;

10) доповнити статтею 39-1 такого змісту:

«Стаття 39-1. Керівник підрозділу дізнання

1. Керівник підрозділу дізнання організовує дізнання.

2. Керівник підрозділу дізнання уповноважений:

1) визначати дізнавача, який здійснюватиме дізнання, а у випадках здійснення дізнання групою дізнавачів – визначати старшого групи дізнавачів, який керуватиме діями інших дізнавачів;

2) відсторонювати дізнавача від проведення дізнання вмотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого дізнавача за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу або у разі неефективного дізнання;

3) ознайомлюватися з матеріалами дізнання, давати дізнавачу письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора;

4) вживати заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення дізнавачем;

5) здійснювати дізнання, користуючись при цьому повноваженнями дізнавача;

6) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом.

3. Керівник підрозділу дізнання зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які даються у письмовій формі. Невиконання керівником підрозділу дізнання законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому цим Кодексом, тягне за собою передбачену законом відповідальність.»;

11) у статті 40:

у пункті першому частини другої слова «досудове розслідування» замінити словами «досудове слідство»;

у частині третій слова «керівника органу досудового розслідування» замінити словами «керівника підрозділу досудового слідства»;

12) доповнити статтею 40-1 такого змісту:

«Стаття 40-1. Дізнавач

1. Дізнавач несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення дізнання.

2. Дізнавач уповноважений:

1) починати дізнання за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;

2) проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені частиною другою статті 264 та статтею 268 цього Кодексу;

3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;

4) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій та негласної слідчої (розшукової) дії, передбаченої статтею 268 цього Кодексу;

5) повідомляти за погодженням із керівником підрозділу дізнання особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;

6) за результатами дізнання складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження;

7) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 цього Кодексу;

8) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом.

3. У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання дізнавача до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласної слідчої (розшукової) дії, передбаченої статтею 268 цього Кодексу, дізнавач має право звернутися до керівника підрозділу дізнання, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.

4. Дізнавач зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Невиконання дізнавачем законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому цим Кодексом, тягне за собою передбачену законом відповідальність.

5. Дізнавач, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення дізнавача.»;

13) у статті 41:

у частині першій після слів «за письмовим дорученням» додати слово «дізнавача,»;

частину другу доповнити другим реченням такого змісту:

«Під час виконання доручень дізнавача співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями дізнавача.»;

у частині третій після слова «Доручення» додати слово «дізнавача,»

14) у статті 42:

у частині третій:

у пункті восьмому після слова «подавати» додати слово «дознавачу»;

у пункті одинадцятому замінити слово «Слідчий,» на «Дознавач, слідчий,»;

у пункті шістнадцятому після слова «бездіяльність» додати «дознавача,»;

у частині сьомій:

у пункті першому після слів за «викликом до» додати слово «дознавача,»;

у пункті третьому після слова «розпорядженням» додати слово «дознавача»;

15) у статті 44:

у частині третій після слів «законного представника» додати слово «дознавач,»;

у частині четвертій після слів «за рішенням» додати слово «дознавача,»;

16) у статті 46:

у частині п'ятій після слів «без дозволу» додати слово «дознавача,»;

у частині шостій після слова «розголошенню» додати слово «дознавачем,»;

17) у статті 47:

у частині другій після слова «причини» додати слово «дознавача,»;

18) у статті 48

у частині першій:

у другому і третьому реченнях слово «Слідчий,» замінити на слова «Дознавач, слідчий,»;

у частині другій після слова «залучається» додати слово «дознавачем,»;

19) у статті 49

у частині першій слово «Слідчий,» замінити на слова «Дознавач, слідчий,»;

у пункті третьому частини першої слово «слідчий,» замінити на слова «дознавач, слідчий,»;

у абзаці другому частини першої після слова «залучений» додати слово «дознавачем,»;

у частині другій після слів «цієї статті,» додати слово «дознавач,»;

20) у статті 53:

у частині першій слово «Слідчий,» замінити на слова «Дознавач, слідчий,»;

у частині другій після слів «протягом двадцяти чотирьох годин,» додати слово «дознавач,»;

21) у статті 55:

у частині п'ятій після слів «цієї статті,» додати слово «дознавач,»;

у частині сьомій після слів «як потерпілого, то» додати «дознавач,»;

22) у статті 56:

у частині першій:

у пункті третьому після слів «подавати докази» додати слово «дізнавачу,»;

у пункті сьомому після слова «бездіяльність» додати слово «дізнавача,»;

у другому реченні пункту дванадцятого слово «Слідчий,» замінити на слова «Дізнавач, слідчий,»;

23) у статті 57:

у частині першій:

у пункті першому після слів «за викликом до» додати слово «дізнавача,»;

у пункті третьому після слів «без дозволу» додати слово «дізнавача,»;

24) у статті 62:

частину першу викласти у такій редакції:

«Цивільним відповідачем у кримінальному провадженні може бути фізична або юридична особа, яка в силу закону несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, вчиненим підозрюваним, обвинуваченим або за шкоду, завдану суспільно небезпечним діянням, вчиненим неосудною особою, та до якої пред'явлено цивільний позов у порядку, встановленому цим Кодексом.»;

25) у статті 64-1:

у частині третій:

у пункті третьому після слова «подавати» додати «дізнавачу,»;

у другому реченні пункту шостого слово «Слідчий,» замінити на слова «Дізнавач, слідчий,»;

у пункті десятому після слова «бездіяльність» додати слово «дізнавача,»;

у частині сьомій:

у пункті першому після слів «за викликом до» додати слово «дізнавача,»;

у пункті третьому після слів «без дозволу» додати «дізнавача,»;

26) у статті 66:

у частині другій:

у пункті першому після слів «за викликом до» додати слово «дізнавача,»;

у пункті другому слова «досудового розслідування» замінити на слова «дізнання, досудового слідства»;

у пункті третьому після слів «без дозволу» додати слово «дізнавача,»;

у частині третій після слів «на вимогу» додати слово «дізнавача,»;

27) у статті 67:

у частині першій після слів «показання», «показань» додати слова «дізнавачу,»;

у частині другій після слів «ухилення від явки до» додати слово «дізнавача,»;

28) у статті 68:

у частині третій:

у пункті першому після слів «за викликом до» додати слово «дознавача,»;

у пункті четвертому після слів «без дозволу» додати слово «дознавача,»;

29) у статті 69:

у пункті другому частини п'ятої після слів «прибути до» додати слово «дознавача,»;

30) у статті 71:

у пункті першому частини п'ятої після слів «за викликом до» додати «дознавача,»;

31) у статті 77:

назву статті 77 викласти у такій редакції:

«Стаття 77. Підстави для відводу прокурора, слідчого, дознавача»;

у частині першій після слова «слідчий» додати слово «, дознавач»;

32) у статті 78:

у частині першій після слова «слідчий,» додати слово «дознавач»;

у пункті третьому частини другої після слів «членом сім'ї» додати «дознавача,»;

33) у статті 80:

у частині першій після слова «слідчий,» додати слово «дознавач,»;

34) у статті 83:

назву статті 83 викласти у такій редакції:

«Наслідки відводу дознавача, слідчого, прокурора, захисника, представника, експерта, спеціаліста, представника персоналу органу пробації, перекладача»;

у частині першій після слова «слідчого,» додати слово «дознавача,»;

у другому реченні частини третьої після слів «іншого захисника,» додати слово «дознавач,»;

35) у статті 84:

у частині першій після слів «на підставі яких» додати слово «дознавач,»;

36) у статті 92:

у частині першій після слів «покладається на» додати слово «дознавача,»;

37) у статті 93:

у першому реченні абзацу другою частини третьої після слів «шляхом подання» додати слово «дознавачу,»;

у другому реченні абзацу другою частини третьої після слова «Постанова» додати слово «дознавача,»;

38) у статті 94:

у частині першій слово «Слідчий,» замінити на слова «Дознавач, слідчий,»;

39) у статті 95:

у частині третій після слова «показання» додати слово «дознавачу,»;

40) у статті 97:

у частині сьомій після слів «даються», «наданих» додати «дознавачу,»;

41) у статті 100:

у частині другій після слів «отримані або вилучені» додати слово «дознавачем,»;

у частині третій після слів «володільця документа» додати слово «дознавач,»;

у абзаці третьому частини шостої слова «корупційних та інших злочинів» замінити словами «корупційних злочинів та інших кримінальних правопорушень»;

у першому реченні частини сьомої після слів «цієї статті,» додати слово «дознавач,»;

у частині сьомій слова «корупційних та інших злочинів» замінити словами «корупційних злочинів та інших кримінальних правопорушень»;

у частині восьмій слова «корупційних та інших злочинів» замінити словами «корупційних злочинів та інших кримінальних правопорушень»;

у третьому реченні частини дев'ятої після слів «кримінального провадження» додати слово «дознавачем,»;

у пункті 6-1 частини дев'ятої слова «одержаних злочинним шляхом» замінити словами «одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення»;

42) у статті 106:

у частині першій після слова «складається» додати слово «дознавачем,»;

43) у статті 110:

у частині третій після слів «Рішення», «коли» додати слова «дознавача,», «дознавач»;

у частині п'ятій, шостій та сьомій після слів «Постанова» додати слова «дознавача,»;

44) у частині 111:

у частині першій після слів «за допомогою якої» додати слово «дознавач,»;

45) у статті 112:

у частині першій:

у пункті першому після слова «посада» додати слово «дознавача,»;

у пункті дев'ятому після слова «підпис» додати слово «дознавача,»;

46) у статті 132:

у частині третій після слова «якщо» додати слово «дознавач,»;

у пункті другому після слова «клопотанні» додати слово «дознавача,»;

у пункті третьому після слова «якого» додати слово «дознавач,»;

у частині шостій після слів «До клопотання» додати слово «дознавача,»;

47) назву глави 11 викласти у такій редакції:

«Виклик дізнавачем, слідчим, прокурором, судовий виклик і привід»;

48) назву статті 133 викласти у такій редакції:

«Виклик дізнавачем, слідчим, прокурором»;

49) у статті 133:

у частинах першій та другій слова «Слідчий,» замінити на слова «Дізнавач, слідчий,»;

50) у статті 135:

у частині першій після слів «викликається до» додати слово «дізнавача,»;

у частині шостій після слів «правоохоронного органу,» додати слово «дізнавачем,»;

51) у статті 136:

у частині другій після слів «попередньо повідомила» додати слово «дізнавача,»;

52) у статті 137:

у частині першій:

у пункті першому після слова «посада» додати слово «дізнавача,»;

у пункті десятому після слова «підпис» додати слово «дізнавача,»;

53) у статті 139:

у абзаці другому частини першої після слів «на виклик» додати слово «дізнавача,»;

54) у статті 140:

у частині другій після слів «слідчим суддею за клопотанням» додати слово «дізнавача,»;

55) у статті 141:

у частині першій:

у пункті шостому після слова «посада» додати слово «дізнавача,»;

у абзаці другому після слів «копії матеріалів, якими» додати «дізнавач,»;

56) у статті 142:

у частині першій після слова «клопотання» додати слово «дізнавача,»;

у частині третій після слова «на виклик» додати слово «дізнавача,»;

57) у статті 144:

у частині другій після слів «ухвалою слідчого судді за клопотанням» додати слово «дізнавача,»;

58) у статті 145:

у частині першій:

у пункті шостому після слова «посада» додати слово «дізнавача,»;

у абзаці другому після слів «копії матеріалів, якими» додати слово «дізнавач,»;

59) у статті 146:

у частині першій після слова «клопотання» додати слово «дізнавача,»;

60) у статті 148:

у частині першій після слів «підозрюваного у користуванні спеціальним правом,» додати слово «дознавач,»;

61) у статті 149:

у частині другій слово «Слідчий,» замінити на слова «Дознавач, слідчий,»;

у частині третій після слів «користування спеціальним правом,» додати слово «дознавач,»;

62) у статті 150:

у частині першій:

у перших двох реченнях після слів «прокурор, слідчий,» додати слова «дознавач»;

у частині другій:

у пункті сьомому та абзаці другому після слів «слідчий» додати слова «дознавач»;

63) у статті 151:

у частині першій після слів «та/або слідчого» додати слова «чи дознавача,»;

64) у статті 154:

частину першу викласти у такій редакції:

«1. Відсторонення від посади може бути здійснено щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні менш тяжкого, тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Відсторонення від посади може бути здійснено щодо службової особи правоохоронного органу, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні кримінального проступку або злочину будь-якої тяжкості.»;

65) у статті 155:

у частині першій після слова «слідчий» додати «, дознавач»;

у частині другій:

у пункті сьомому та пункті першому абзацу другого перед словом «слідчий» додати слово «дознавач,»;

66) у статті 156:

у частині першій після слів «за участю» додати слово «дознавача,»;

67) у статті 168:

у частині першій після слів «одночасно із доставленням затриманої особи до» додати слово «дознавача,»;

у частині третій слово «Слідчий,» замінити словами «Дознавач, слідчий,»;

68) у статті 170:

у частині першій слова «воно не є доказом злочину» замінити словами «воно не є доказом кримінального правопорушення»;

у другому реченні абзацу другого частини першої слово «Слідчий,» замінити словами «Дознавач, слідчий,»;

у другому абзаці частини першої слова «корупційних та інших злочинів» замінити словами «корупційних злочинів та інших кримінальних правопорушень»;

69) у статті 171:

у частині першій після слова «слідчий,» додати слово «дознавач,»;

у частині другій після слів «У клопотанні» додати слово «дознавача,»;

у абзаці другому після слів «та інших матеріалів, якими» додати слово «дознавач,»;

у частині п'ятій після слова «Клопотання» додати слово «дознавача,»;

у абзаці другому частини п'ятої після слів «клопотання про арешт такого майна повинно бути подано» додати слово «дознавачем,»;

70) у статті 172:

у частині першій після слів «за участю» додати слово «дознавача,»;

у частині другій після слова «Клопотання» додати слово «дознавача,»;

71) у статті 173:

у частині сьомій після слова «вручається» додати «дознавачу,»;

72) у статті 175:

у частині першій після слова «негайно» додати «дознавачем,»;

73) у статті 176:

у частині третій після слів «у застосуванні запобіжного заходу, якщо» додати слова «дознавач, у випадках передбачених цим Кодексом,»;

у частині четвертій після слів «слідчим суддею за клопотанням» додати слова «дознавача, у випадках передбачених цим Кодексом,»;

74) у статті 177:

у другому реченні частини другої слово «Слідчий,» замінити словами «Дознавач, слідчий,»;

75) у статті 179:

у частині третій після слова «здійснює» додати слово «дознавач,»;

76) у статті 180:

у частині шостій після слова «здійснює» додати слово «дознавач,»;

77) у статті 182:

пункт перший частини п'ятої викласти у такій редакції:

«1) щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої у вчиненні кримінального проступку, менш тяжкого злочину, – від одного до двадцяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;»;

78) у статті 183

у пункті третьому частини другої слова «у вчиненні іншого злочину» замінити словами «у вчиненні іншого кримінального правопорушення»;

у частині четвертій:

у пункті першому слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у пункті другому слова «злочину, який спричинив загибель людини» замінити словами «кримінального правопорушення, яке спричинило загибель людини»;

79) у статті 184:

у частині першій після слова «Клопотання» додати слова «дознавача, у випадках передбачених цим Кодексом,»;

80) у статті 194:

у частині п'ятій:

у пункті другому після слів «без дозволу» додати слово «дознавача,»;

у пункті третьому після слова «повідомляти» додати слово «дознавача,»;

81) у статті 195:

у пункті першому частини другої слово «слідчим» замінити на слова «дознавачем, слідчим,»;

у частині п'ятій слово «Слідчий,» замінити словами «Дознавач, слідчий,»;

82) у статті 197:

у пункті першому частини третьої слова «злочинів невеликої або середньої тяжкості» замінити на «менш тяжких злочинів»;

83) у статті 200:

у частині першій після слів «Прокурор, слідчий за погодженням з прокурором» додати слова «дознавач за погодженням з прокурором, у випадках передбачених цим Кодексом,»;

у частині четвертій:

у пункті першому після слова «якими» додати слово «дознавач,»;

у пункті другому після слова «яких» додати слово «дознавач,»;

84) частину першу статті 208 викласти у такій редакції:

«1. Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;

2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа вчинила злочин;

3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Особливості затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального проступку визначаються главою 25 цього Кодексу.

Особливості затримання окремої категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу.»;

85) у статті 210:

у частині третій після слів «ніж це необхідно,» додати слово «дознавач,»;

86) частину другу статті 212 викласти у такій редакції:

«2. Відповідальними за перебування затриманих не можуть бути дізнавачі, слідчі.»;

87) у статті 214:

частину першу викласти у такій редакції:

«1. Дознавач, слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове слідство визначається керівником підрозділу досудового слідства, а дознавач – керівником підрозділу дізнання.»;

у частині четвертій та шостій слова «Слідчий,» замінити словами «Дознавач, слідчий,»;

у частині сьомій слова «доручити проведення досудового розслідування» замінити словами «проведення дізнання або досудового слідства»;

частину восьму викласти у такій редакції:

«8. Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться дознавачем, слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368-3, частинами першою і другою статті 368-4, статтями 369, 369-2, 436, 437, 438, 442, 444, 447 Кримінального кодексу України, або від імені такої юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 258–258-5 Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей дознавач, слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру.»;

88) у статті 216:

у всіх частинах слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення» у відповідному числі та відмінках;

у частинах першій, третій, четвертій та шостій слова «Слідчі,» замінити словами «Дознавачі, слідчі»;

у частині третій після слів «вони розслідуються» додати «дознавачами»;

у частині дев'ятій слова «одержаних злочинним шляхом» замінити словами «одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення»;

89) у статті 217:

частину другу викласти у такій редакції:

«2. Не можуть бути об'єднані в одне провадження матеріали досудових розслідувань щодо кримінального проступку та щодо злочину, за виключенням випадків, коли це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду. У таких випадках розслідування злочину та кримінального проступку здійснюється за правилами досудового слідства. Положення глави 25 цього Кодексу у цьому разі не застосовуються.»;

90) у статті 218:

у частині першій після слова «здійснюється» додати слово «дознавачем,»;

у частині другій:

після слова «Якщо» додати слово «дознавачу,»;

слова «він проводить розслідування» замінити словами «він проводить дізнання або досудове слідство»;

частину четверту викласти у такій редакції:

«4. На початку розслідування дознавач, слідчий перевіряє наявність вже розпочатих досудових розслідувань щодо того ж кримінального правопорушення.

У разі якщо буде встановлено, що іншим слідчим підрозділу досудового слідства або слідчим іншого підрозділу досудового слідства розпочато кримінальне провадження щодо того ж кримінального правопорушення, слідчий передає слідчому, який здійснює досудове слідство, наявні у нього матеріали та відомості, повідомляє про це прокурора, потерпілого або заявника та вносить відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Якщо під час досудового слідства буде встановлено, що кримінальне правопорушення, яке було вчинено особою, є кримінальним проступком, слідчий за погодженням з прокурором направляє матеріали кримінального провадження керівнику підрозділу дізнання з урахуванням підслідності.

Якщо при здійсненні дізнання буде встановлено, що кримінальне правопорушення, яке було вчинено особою, є злочином, дознавач за погодженням з прокурором направляє матеріали кримінального провадження керівнику підрозділу досудового слідства з урахуванням підслідності.»;

у частині шостій слово «Слідчий,» замінити словами «Дознавач, слідчий,»;

91) у статті 219:

пункт другий частини другої викласти у такій редакції:

«2) шести місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні менш тяжкого злочину;»;

92) у статті 220:

у частині першій після слів «будь-яких процесуальних дій» додати «дознавач,»;

93) у статті 221:

у частині першій слово «Слідчий,» замінити словами «Дізнавач, слідчий,»;

94) у статті 222:

у частині першій після слів «лише з дозволу» додати слово «дізнавача,»;

у частині другій після слів «У необхідних випадках» додати слово «дізнавача,»;

95) у статті 223:

у частинах третій, п'ятій, сьомій перед словом «слідчий» додати «дізнавач,»;

96) у статті 224:

у частині дев'ятій слово «Слідчий,» замінити словами «Дізнавач, слідчий,»;

у абзаці другому частини дев'ятої після слів «після чого» додати слово «дізнавачем,»;

у абзаці четвертому частини дев'ятої слова «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

97) у статті 227:

у частині третій після слова «потерпілого,» додати «дізнавача,»;

98) у статті 228:

у частині першій після слів «Перед тим, як пред'явити особу для впізнання,» додати слово «дізнавач,»;

99) у статті 229:

у частині першій після слів «Перед тим, як пред'явити для впізнання річ,» додати слово «дізнавач,»;

100) у статті 232:

у частині першій:

пункт п'ятий викласти у такій редакції:

«5) наявності інших підстав, визначених дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми.»;

у частині другій:

у першому реченні після слова «приймається» додати слово «дізнавачем,»;

у другому реченні після слів «проти здійснення дистанційного досудового розслідування,» додати слово «дізнавач,»;

у частині п'ятій:

у першому реченні після слів «Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями» додати слово «дізнавача,»;

у частині шостій:

у першому реченні після слів «Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями» додати слово «дізнавача,»;

у першому реченні після слів «в якому він розташований,» додати слово «дознавач,»;

у частині одинадцятій перед словами «слідчий» додати слова «дознавач,»;

101) у статті 233:

у частині третій:

у першому реченні слово «Слідчий,» замінити словами «Дознавач, слідчий»;

у першому реченні слова «у вчиненні злочину» замінити словами «у вчиненні кримінального правопорушення»;

у другому реченні після слова «слідчий,» додати слово «дознавач,»;

102) у статті 234:

абзац перший частини третьої викласти у такій редакції:

«3. У разі необхідності провести обшук дознавач, слідчий за погодженням з прокурором або прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, яке повинно містити відомості про:»;

у абзаці другому частини третьої після слова «слідчий» додати слово «дознавач,»;

у частині четвертій після слів «за участю» додати слово «дознавача,»;

у частині п'ятій після слова «слідчий» додати слово «дознавач,»;

103) у статті 235:

пункт другий частини другої викласти у такій редакції:

«2) прокурора, слідчого, дознавача, який подав клопотання про обшук,»;

104) у статті 236:

у частині першій:

у першому реченні після слів «може бути виконана» додати слово «дознавачем,»;

у другому реченні після слів «спеціальних знань,» додати слово «дознавач,»;

у третьому реченні слово «Слідчий,» замінити словами «Дознавач, слідчий,»;

у частині третій:

у другому реченні слово «Слідчий,» замінити словами «Дознавач, слідчий,»;

у частині четвертій:

у другому реченні після слів «При цьому» додати слово «дознавач,»;

у частині п'ятій:

у другому реченні після слів «За рішенням» додати слово «дознавача,»;

у частині шостій слово «Слідчий,» замінити словами «Дознавач, слідчий,»;

у частині сьомій після слів «При обшуку» додати слово «дознавач,»;

105) у статті 237:

у частинах першій, третій, шостій, сьомій перед словами «слідчий» додати слова «дознавач,»;

106) у статті 240:

у частинах першій, п'ятій та шостій перед словами «слідчий», «слідчого», додати слова «дізнавач», «дізнавача»;

107) у статті 241:

у частинах першій та другій слова «Слідчий,» замінити словами «Дізнавач, слідчий,»;

108) у статті 242:

у частині другій слово «Слідчий,» замінити словами «Дізнавач, слідчий»;

109) у статті 244:

у частині першій після слів «У разі відмови» додати слово «дізнавача,»;

110) у статті 245:

у частині третій:

у другому реченні після слів «має право дозволити» додати слово «дізнавачу,»;

111) у статті 246:

у частині другій слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення»;

у частині шостій слова «слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням» замінити словами «слідчий, який здійснює досудове слідство або дізнавач, який здійснює дізнання, чи за їхнім дорученням»;

112) у статті 248:

у частині другій:

у пункті другому слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у пункті третьому слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у пункті п'ятому слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у пункті сьомому слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення»;

у пункті дев'ятому слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

у частині третій:

після слів «прокурор, слідчий» додати «, дізнавач»;

у пункті другому слова «злочину», «злочин» замінити словами «кримінального правопорушення», «кримінальне правопорушення»;

у частині четвертій:

у пункті першому після слів «прокурора, слідчого,» додати «, дізнавача,»;

у пункті другому слово «злочин» замінити словами «кримінальне правопорушення»;

113) у статті 276:

у частині другій після слів «У випадках, передбачених частиною першою цієї статті,» додати слово «дознавач,»;

у частині третій після слів «Після повідомлення про права» додати слово «дознавач,»;

114) у статті 278:

у частині першій після слів «Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення» додати слово «дознавачем,»;

у частині четвертій після слів «невідкладно вносяться» додати слово «дознавачем,»;

115) у статті 279:

у частині першій після слів «зміну раніше повідомленої підозри» додати слово «дознавач,»;

116) у статті 280:

пункт другий частини першої викласти у такій редакції:

«2) підозрюваний переховується від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме;»;

у частині другій після слів «До зупинення досудового розслідування» додати слово «дознавач,»;

у частині четвертій після слів «Досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або» додати слово «дознавача,»;

117) у статті 281:

частину першу викласти у такій редакції:

«1. Якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то дознавач, слідчий, прокурор оголошує його розшук.»;

118) у статті 282:

у частині першій після слів «Зупинене досудове розслідування відновлюється постановою» додати слово «дознавача,»;

частину третю викласти у такій редакції:

«3. Відомості про відновлення досудового розслідування вносяться дознавачем, слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.»;

119) у статті 284:

у частині четвертій перед словами «слідчий,» додати слова «дознавач,»;

у частині шостій перед словами «слідчого» додати слова «дознавача,»;

120) у статті 290:

у частинах першій, другій, третій та сьомій після слів «слідчий,» додати слова «дознавач»;

121) у статті 291:

частину першу викласти у такій редакції:

«1. Обвинувальний акт складається дознавачем, слідчим, після чого затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений проку-

рором, зокрема якщо він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений дізнавачем, слідчим.»;

пункт четвертий частини другої викласти у такій редакції:

«4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада дізнавача, слідчого, прокурора;»;

частину третю викласти у такій редакції:

«3. Обвинувальний акт підписується дізнавачем, слідчим та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно.»;

122) у статті 295:

частину першу викласти у такій редакції:

«1. Продовження строку дізнання здійснюється за клопотанням дізнавача або прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення цього дізнання.

Продовження строку досудового слідства здійснюється за клопотанням слідчого або прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення цього досудового слідства.»;

у частині третій:

після слів «Копія клопотання вручається» додати слово «дізнавачем,»;

у абзаці другому після слів «про продовження строку досудового розслідування подати» додати слово «дізнавачу,»;

123) у статті 296:

у частині другій після слів «Якщо прокурор задовольняє клопотання» додати слово «дізнавача,»;

124) у статті 297:

у частині першій після слів «строку досудового розслідування у разі, якщо» додати слово «дізнавач,»;

125) у статті 299:

частини першу викласти у такій редакції:

«1. Під час досудового розслідування кримінальних проступків не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту або тримання під вартою.»;

126) доповнити статтею 299¹ такого змісту:

«Стаття 299¹. Особливості затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального проступку

1. Затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального проступку, здійснюється згідно із загальними правилами, передбаченими параграфом 2 глави 18 цього Кодексу, з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею.

2. Уповноважена службова особа має право затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального проступку, лише у випадках:

1) якщо цю особу застали під час вчинення кримінального проступку або замаху на його вчинення;

2) якщо безпосередньо після вчинення кримінального проступку очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа вчинила кримінальний проступок.

3. Строк затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального проступку не може перевищувати трьох годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами статті 209 цього Кодексу, за винятком випадків, коли:

- 1) особа намагалася втекти;
- 2) у особи відсутня реєстрація місця проживання;
- 3) не встановлена особа підозрюваного.

4. У випадках, передбачених пунктами 1–3 частини 3 цієї статті, строк затримання може становити 48 годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами статті 209 цього Кодексу.

5. Протягом трьох годин, а у випадках, передбачених пунктами 1–3 частини 3 цієї статті, протягом 48 годин, після затримання дізнавач, уповноважена службова особа:

1) звільняє затриманого – якщо не підтвердилась підозра у вчиненні кримінального проступку, вичерпався встановлений законом строк затримання або затримання було здійснено з порушенням вимог, передбачених цим Кодексом;

2) доставляє затриманого до слідчого судді з клопотанням про обрання йому запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання або особистої поруки.»;

127) викласти статтю 300 у такій редакції:

«Стаття 300. Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування кримінальних проступків

1. Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені цим Кодексом та негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені частиною другою статті 264 та статтею 268 цього Кодексу.»;

128) доповнити статтею 300¹ такого змісту:

«Стаття 300¹. Особливості складання повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку

1. Письмове повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку складається прокурором або дізнавачем за погодженням з прокурором у випадках та в порядку, передбаченими цим Кодексом.»;

129) у статті 301:

у частині другій:

у абзаці першому слово «Слідчий» замінити словом «Дізнавач»;

пункт перший викласти у такій редакції:

«1) клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності»;

пункт третій викласти у такій редакції:

«3) клопотання про продовження строку дізнання з підстав, передбачених цим Кодексом.»;

у частині третій:

пункт четвертий викласти у такій редакції:

«4) повернути кримінальне провадження дізнавачу із письмовими вказівками про проведення процесуальних дій.»;

пункт п'ятий викласти у такій редакції:

«5) при встановленні ознак злочину направити кримінальне провадження для проведення досудового слідства.»;

частину четверту викласти у такій редакції:

«4. Відкриття матеріалів дізнання іншій стороні здійснюється дізнавачем у порядку, передбаченому цим Кодексом.»;

130) у статті 302:

у частині другій:

слова «слідчий» замінити словами дізнавач;

після слів «Крім того,» додати «дізнавач,»;

у пункті третьому частини третьої слова «матеріали досудового розслідування» замінити словами «матеріали дізнання»;

131) у статті 303:

у частині першій:

у першому абзаці, а також у пунктах першому – третьому, шостому – восьмому перед словами «слідчого» додати слова «дізнавача,»;

у пункті п'ятому після слова «слідчого» додати слово «, дізнавача»;

у частинах другій та третій після слова «бездіяльність» додати слово «дізнавача,»;

132) у статті 304:

у частині першій:

у першому реченні після слова «бездіяльність» додати слово «дізнавача»;

у другому реченні після слова «рішення» додати слово «дізнавача»;

133) у статті 305:

у частинах першій та другій перед словами «слідчого», «слідчий» додати слова «дізнавача», «дізнавач»;

134) у статті 306:

у частинах першій та третій перед словом «слідчого» додати слово «дізнавача,»;

135) у статті 307:

перед словами слідчого додати слово «дізнавача,»;

136) у статті 311:

викласти частину першу у такій редакції:

«1. Під час досудового розслідування дізнавач, який здійснює дізнання, слідчий, який здійснює досудове слідство певного кримінального правопо-

рушення, має право оскаржувати будь-які рішення, дії чи бездіяльність прокурора, прийняті або вчинені у відповідному досудовому провадженні, крім випадків, передбачених цим Кодексом.»;

137) у статті 312:

перед словами «слідчого», «слідчим» додати слова «дізнавача», «дізнавачем»;

138) у статті 313:

у частині першій перед словом «слідчому» додати слово «дізнавачу»;

139) у статті 314¹:

у частині другій слова «злочину невеликої або середньої тяжкості» замінити словами «кримінального проступку, менш тяжкого»;

у пункті шостому частини четвертої слова «новий злочин» замінити словами «нове кримінальне правопорушення»;

у частині п'ятій слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

140) у статті 338:

частину п'яту викласти у такій редакції: «У разі зміни правової кваліфікації злочину з тяжкого чи особливо тяжкого на кримінальне правопорушення, за обвинуваченням у вчиненні якого, згідно частини другої статті 314¹ цього Кодексу, складається досудова доповідь, суд за власною ініціативою або за клопотанням осіб, передбачених частиною п'ятою статті 314 цього Кодексу, постановляє ухвалу про складання досудової доповіді із зазначенням строку її підготовки та відкладає судовий розгляд.»;

141) у статті 381:

у частині першій слово «слідчого» замінити словом «дізнавача»;

142) у статті 459:

пункт другий частини другої викласти у такій редакції:

«2) зловживання дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду під час кримінального провадження»;

143) у статті 463:

у частині другій слова «злочину» замінити словом «кримінального правопорушення»;

144) у статті 469:

у другому реченні частини першої після слова «крім» додати «дізнавача»;

у частині третій слова «злочинів невеликої чи середньої тяжкості» замінити словами «менш тяжких злочинів»;

пункт перший частини четвертої викласти у такій редакції:

«1) кримінальних проступків, менш тяжких чи тяжких злочинів»;

у частині сьомій слова «Слідчий» замінити словами «Дізнавач, слідчий»;

145) у статті 477:

у частині першій після слів «може бути розпочате» додати слово «дізнавачем»;

у пункті другому частини першої слова «будь-який із злочинів» замінити словами «будь-яке із кримінальних правопорушень»;

146) у статті 478:

у частині першій після слів «має право подати до» додати слово «дізнавача»;

147) у статті 484:

частину другу викласти у такій редакції:

«2. Кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи, в тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, здійснюється дізнавачем, який спеціально уповноважений керівником підрозділу дізнання, або слідчим, який спеціально уповноважений керівником підрозділу досудового слідства на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх. Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, в тому числі під час провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд та всі інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим та психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи при прийнятті процесуальних рішень та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього.»;

148) у статті 489:

у частині першій після слів «повідомляється або викликається» додати слово «дізнавачем»;

149) у статті 491:

у частині першій після слів «за рішенням» додати слово «дізнавача»;

у частині другій слово «Слідчий,» замінити словами «Дізнавач, слідчий,»;

150) у статті 497:

у частині першій:

слова «злочину невеликої тяжкості» виключити;

слова «злочину середньої тяжкості» замінити словами «менш тяжкого злочину»;

151) у статті 499:

частину першу викласти у такій редакції:

«1. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру здійснюється згідно з правилами, передбаченими цим Кодексом. Таке досудове розслідування здійснюється дізнавачем, який спеціально уповноважений керівником підрозділу

дізнання, або слідчим, який спеціально уповноважений керівником підрозділу досудового слідства на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх.»;

у частині п'ятій після слів «прокурор затверджує складене» додати слово «дізнавачем»;

152) у статті 503:

у частині другій після слів «щодо застосування примусових заходів медичного характеру,» додати слово «дізнавач,»;

153) у статті 504:

у частинах першій та другій після слів «здійснюється» додати слова «дізнавачем,»

154) у статті 509:

у частині першій слово «Слідчий,» замінити словом «Дізнавач, слідчий»;

155) у статті 511:

у частині третій після слів «Прокурор затверджує складене» додати слово «дізнавачем,»;

156) у статті 523:

у частинах першій та другій після слів «здійснюється» додати слова «дізнавачем,»;

157) у статті 536:

пункт другий частини першої викласти у такій редакції:

«2) вагітності засудженої або за наявності у неї малолітньої дитини - на час вагітності або до досягнення дитиною трьох років, якщо особу засуджено за кримінальне правопорушення, що не є особливо тяжким злочином;»;

158) у статті 539:

у частині сьомій слова «а щодо засуджених за інші злочини» замінити словами «а щодо засуджених за інші кримінальні правопорушення»;

159) у статті 541:

у частині першій:

у пункті третьому слова «за злочини» замінити словами «за кримінальні правопорушення»;

у пункті восьмому слова «яка вчинила злочин» замінити словами «яка вчинила кримінальне правопорушення»;

у пункті десятому слова «за вчинення злочину» замінити словами «за вчинення кримінального правопорушення»;

160) у статті 551:

у частині першій після слова «слідчий» додати «, дізнавач»;

161) у статті 558:

у частині третій:

у першому реченні слова «Складені органом досудового розслідування» замінити словами «Складені дізнавачем,»;

у третьому реченні слова «Орган досудового розслідування або слідчий» замінити словами «Слідчий або дізнавач»;

162) у статті 563:

у частині другій після слів «з дозволу» додати слово «дізнавача»;

163) у статті 564:

у частині другій слово «Слідчий» замінити словами «Дізнавач, слідчий»;

у частині третій слова «Орган досудового розслідування» замінити словом «Дізнавач»;

164) у статті 566:

у частині другій слова «лише за злочин, зазначений» замінити словами «лише за кримінальне правопорушення, зазначене»;

165) у статті 568:

у частині першій слова «отриманих злочинним шляхом» замінити словами «одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення»;

у пункті першому частини шостої слово «злочином» замінити словами «кримінальним правопорушенням»;

166) у статті 598:

у частині третій слово «Слідчий» замінити словами «Дізнавач, слідчий»;

167) у статті 599:

у частині першій після слова «Клопотання» додати слово «дізнавача»;

у частині третій слово «Слідчий» замінити словами «Дізнавач, слідчий»;

168) у статті 603:

у пункті першому частини четвертої слова «за злочин» замінити словами «за кримінальне правопорушення»;

169) розділ XI Перехідні положення:

доповнити новим пунктом 20-2 такого змісту:

«До створення відповідних підрозділів дізнання, але не пізніше 01 січня 2019 року, повноваження керівника підрозділу дізнання можуть виконуватися керівником підрозділу досудового слідства, а повноваження дізнавачів – слідчими.».

II. Прикінцеві та перехідні положення:

Цей Закон набирає чинності через три місяці з дня його опублікування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту закону України
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо
запровадження інституту кримінальних проступків»

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Необхідність гуманізації кримінального та адміністративно-деліктного законодавства України шляхом його реформування у напрямі поділу всіх кримінально караних діянь на злочини та кримінальні проступки була визначена ще рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» (уведене в дію Указом Президента України № 311/2008 від 8 квітня 2008 р.), яким було схвалено Концепцію реформування кримінальної юстиції України. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2008 р. № 1153-р було затверджено план заходів щодо реалізації вказаної Концепції, яким передбачалося, що проект закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо розмежування правопорушень залежно від ступеня їх суспільної небезпеки та обмеження сфери застосування покарань, пов'язаних із позбавленням волі, має бути розроблений і внесений на розгляд Верховної Ради України не пізніше, ніж через 6 місяців після прийняття Кримінального процесуального кодексу України.

Відповідно до Концепції реформування кримінальної юстиції до категорії кримінальних (підсудних) проступків мають бути віднесені:

а) окремі діяння, що за чинним Кримінальним кодексом України (далі – КК України) належать до злочинів невеликої тяжкості, які відповідно до політики гуманізації кримінального законодавства будуть визнані законодавцем такими, що не мають значного ступеня суспільної небезпеки;

б) передбачені чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) діяння, які мають судову юрисдикцію і не є

управлінськими (адміністративними) за своєю суттю (дрібне хуліганство, дрібне викрадення чужого майна тощо).

На необхідність перегляду вітчизняних форм юридичної відповідальності у напрямі їх гуманізації та всебічного захисту прав і свобод громадян неодноразово у своїх рекомендаціях звертав увагу і Європейський Суд з прав людини. Зокрема, відповідно до його рішень, віднесення діяння до злочину чи іншого виду правопорушення залежить не тільки від його місця у національній правовій системі, а й від характеру вчиненого діяння та ступеня обмежень прав і свобод особи, які визначаються застосованим видом стягнення (покарання).

У той же час чинне кримінальне законодавство України містить низку таких діянь, які за ступенем своєї суспільної небезпечності далеко не завжди відповідають поняттю та змісту злочину як найбільш суспільно небезпечного виду правопорушень, що обумовлює необхідність їх віднесення до кримінальних проступків. Такі діяння вочевидь потребують іншої, більш простої форми досудового розслідування. Крім того, аналіз положень чинного КУпАП дозволяє зробити висновок, що діяння так званої «судової юрисдикції» вимагають також окремої процедури розслідування та розгляду, яка на цей час у межах КУпАП реалізована далеко не у повному обсязі. Проте втілення в законодавство такої процедури вкрай потрібне, бо вона створювала б необхідні правові (законодавчі) гарантії забезпечення повної та всебічної охорони прав і свобод особи, притягнутої до відповідальності.

2. Мета і завдання законопроекту

Метою проекту Закону є гармонізація вітчизняного законодавства з правом ЄС і його наближення до міжнародних стандартів у галузі боротьби з кримінальними правопорушеннями, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань України перед європейським та світовим співтовариством, подальша оптимізація, демокра-

тизація та гуманізація кримінального законодавства, усунення неузгодженостей між матеріальним та процесуальним кримінальним правом шляхом удосконалення як кримінального, так і адміністративного законодавства.

Основними завданнями проекту Закону є:

1) забезпечення подальшої гуманізації кримінального законодавства шляхом віднесення окремих злочинів невеликої тяжкості до категорії кримінальних проступків;

2) обмеження репресивної складової кримінально-правового впливу на осіб, які вчинили кримінальні правопорушення незначного ступеня суспільної небезпечності (кримінальні проступки), що полягає у відмові від застосування до цих осіб найбільш суворих кримінально-правових заходів, зокрема, покарання у виді штрафу понад 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – н. м. д. г.) та позбавлення волі незалежно від його строку;

3) встановлення спрощеної процедури кримінального провадження стосовно осіб, які вчинили кримінальний проступок;

4) відмова від застосування такого виду адміністративного стягнення, як адміністративний арешт;

5) виключення з системи заходів адміністративного стягнення конфіскації предметів, які були знаряддям вчинення або безпосереднім предметом адміністративного правопорушення й оплатного вилучення таких предметів;

6) гарантування судового захисту прав та законних інтересів осіб, які притягуються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, шляхом здійснення судового провадження стосовно адміністративних правопорушень у порядку, встановленому для кримінальних проступків;

7) суттєве зменшення кількості осіб, які у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності визнаються такими, що мають судимість.

3. Загальна характеристика й основні положення проекту

У Кодексі України про адміністративні правопорушення пропонується:

1) відмовитися від таких видів адміністративних стягнень, як адміністративний арешт, конфіскація та оплатне вилучення предметів, які були знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей та іншого майна, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, та замінити їх адміністративними стягненнями у виді штрафу або громадських робіт;

2) виключити із системи заходів адміністративних стягнень конфіскацію предметів, які були знаряддям вчинення або безпосереднім предметом адміністративного правопорушення (п. 4 ст. 24, ст. 29 КУпАП) і оплатне вилучення таких предметів (п. 3 ст. 24, ст. 28 КУпАП), бо за своєю правовою природою ці заходи є різновидами не стягнень, а інших заходів адміністративно-правового характеру, аналогічних спеціальній конфіскації, яка передбачена в статтях 96-1 та 96-2 КК;

3) передбачити, що судове провадження стосовно адміністративних правопорушень має здійснюватися в порядку, встановленому для кримінальних проступків;

4) збільшити максимальний розмір вартості викраденого майна, необхідний для кваліфікації вчиненого діяння як дрібного викрадення (ст. 51 КУпАП), до 1 (одного) н. м. д. г., декриміналізувавши таким чином такі посягання на власність, які не мають істотного ступеня суспільної небезпечності.

У Кримінальному кодексі України:

1) запроваджується поділ усіх кримінальних правопорушень на дві групи: кримінальні проступки та злочини. У свою чергу злочини поділяються ще на три категорії: менш тяжкі, тяжкі та особливо тяжкі злочини. Цей поділ не тільки закріплюється у ст. 12 КК, а й проводиться далі через усі інститути та норми Загальної та Особливої частин із визначенням особливих (більш

гуманних) кримінально-правових наслідків учинення кримінального проступку;

2) до категорії кримінальних проступків пропонується віднести ті діяння, у санкціях за які передбачене не більш суворе покарання, ніж обмеження волі, за винятком штрафу у сумі понад 3000 н. м. д. г. Таким чином, діяння, за яке передбачене покарання у виді позбавлення волі, незалежно від його строку, у будь-якому разі визнаватиметься злочином. Крім цього, усі діяння, які за чинним КК належать до корупційних деліктів, незалежно від їх тяжкості та видів покарань, які за них передбачені, зважаючи на особливу значущість боротьби з цими суспільно небезпечними деліктами в сучасних умовах, у законопроекті визнаються злочинами;

3) встановлюється, що особа, якій призначене покарання за вчинення кримінального проступку, є судимою лише протягом строку відбування цього покарання й її судимість погашається з дня закінчення відбування покарання;

4) передбачається збереження та розширення застосування за вчинення кримінальних проступків тих заохочувальних норм кримінального права, які наразі передбачені за вчинення злочинів невеликої тяжкості (можливість звільнення від кримінальної відповідальності або від покарання тощо);

5) у санкціях статей Особливої частини КК України реформуються положення стосовно штрафу як виду покарання. Передусім пропонується підвищити розміри штрафу в тих випадках, коли він не змінювався протягом багатьох років чинності КК і на сьогодні перестав відповідати ступеню суспільної небезпечності певного діяння. Станом на 01.01.2017 р. розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб дорівнює 1600 грн., а мінімальна заробітна плата становить 3200 грн., що майже у 28 разів вище, ніж у 2001 р., коли був прийнятий чинний КК України. При цьому визначення меж штрафу відбувається з урахуванням таких критеріїв: а) спрямованість діяння на заподіяння шкоди приватним або публічним інтересам; б) форми вини (умисел або необережність); в) особливості конструкції об'єктивної сторони складу

злочину (формальний або матеріальний); г) видів суспільно небезпечних наслідків (створення загрози заподіяння шкоди правоохоронним інтересам або спричинення реальної шкоди); г) спричинення або створення загрози заподіяння майнової шкоди або посягання на життя чи здоров'я людини. Окрім того, пропонується доповнити деякі санкції штрафом як додатковим покаранням;

б) пропонується внесення змін до низки положень КК України, які в результаті законодавчих реформувань останніх років вступили в колізії з іншими принциповими положеннями Кодексу.

У Кримінальному процесуальному кодексі України:

1) передбачається, що досудове розслідування кримінальних проступків здійснюватиметься у формі дізнання. З цією метою пропонується запровадити нового учасника кримінального провадження – дізнавача, а також виокремити в органах досудового розслідування новий структурний підрозділ – підрозділ дізнання. Керівництво цим підрозділом слід покласти на керівника підрозділу дізнання. До створення відповідних підрозділів дізнання повноваження посадових осіб цих підрозділів можуть бути покладені на керівника підрозділу досудового слідства та слідчих. Також пропонується створення підрозділів дізнання у Національному антикорупційному бюро України та Службі безпеки України;

2) пропонується встановити основні особливості проведення дізнання щодо кримінальних проступків, які полягають у:

а) скороченні строків дізнання до одного місяця загального строку з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;

б) встановленні, що строк затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального проступку не може перевищувати 3 годин з моменту затримання, а в окремих спеціально визначених законом випадках – 48 годин;

в) обмеженні видів запобіжних заходів, до яких належать лише особисте зобов'язання, особиста порука або застава;

г) забороні (за загальним правилом) об'єднання в одному провадженні матеріалів дізнання та досудового слідства, за виключенням випадків, коли це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду;

3) закріпленні можливості здійснення негласних слідчих (розшукових) дій у провадженнях щодо кримінальних проступків лише у формі: а) зняття інформації з електронних інформаційних систем або їх частин, доступ до яких не обмежується власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту; б) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу;

4) встановленні спрощеного порядку розгляду обвинувального акта в кримінальному провадженні щодо кримінальних проступків;

5) запровадженні у перспективі системи мирових судів до підсудності яких належатимуть розгляд, у тому числі й проваджень по кримінальних проступкам.

4. Стан нормативно-правової бази в цій сфері правового регулювання

Нормативно-правова база у сфері правового регулювання кримінальної відповідальності складається з таких нормативних актів:

1) Конституції України, яка, зокрема, встановлює, що виключно законами України визначаються діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них (п. 22 ч. 1 ст. 92);

2) Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, до яких передбачається внесення змін цим законопроектом;

3) низки інших кодексів та законів України (зокрема, Кримінальний виконавчий кодекс України, Митний кодекс України, закони України «Про застосування амністії в Україні», «Про Національну поліцію», «Про прокура-

туру», «Про запобігання корупції» тощо, які регулюють суміжні суспільні відносини. Передбачається необхідність розробки окремого законопроекту про внесення змін і доповнень до цих кодексів та законів щодо приведення їх відповідності до Кодексів, які будуть реформовані цим законом.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Прийняття законопроекту не вимагатиме збільшення видатків Державного бюджету України або місцевих бюджетів. Навпаки, скорочення кількості діянь, що караються позбавленням волі, обумовлюватиме зменшення навантаження на державний бюджет у частині видатків на утримання місць виконання цього покарання, а розширення кількості діянь, що караються штрафом, сприятиме наповненню Державного бюджету України, оскільки відповідно до п. 23 ст. 29 Бюджетного кодексу України надходження від штрафів спрямовуються до загального фонду Державного бюджету України.

6. Запобігання корупції

У проекті Закону відсутні правила і процедури, що можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень. Навпаки, положення законопроекту спрямовані на реалізацію пріоритетних напрямів державної антикорупційної політики, формування державного механізму запобігання та протидії корупції, оскільки корупційні діяння (незалежно від їх тяжкості та видів покарань, які за них передбачені) визначаються виключно злочинами.

7. Регіональний аспект

Законопроект не стосується питань розвитку адміністративно-територіальних одиниць, місцевого та регіонального розвитку.

8. Запобігання дискримінації

У проекті відсутні положення, які містять ознаки дискримінації.

9. Необхідність проведення референдуму

Прийняття цього проекту закону не вимагає проведення всеукраїнського референдуму.

10. Прогноз соціально-економічних, правових та інших наслідків прийняття Закону

Прийняття проекту Закону приведе законодавство України у відповідність до практики Європейського Суду з прав людини з урахуванням досвіду країн Західної і Східної Європи. Запровадження інституту кримінальних проступків до законодавства України створить ефективну систему протидії кримінальним правопорушенням, додержання прав і свобод осіб, які притягуються до відповідальності, підвищить довіру суспільства до держави.

Прийняття проекту закону, яким передбачається встановлення спрощеної процедури кримінального провадження стосовно осіб, що вчинили кримінальний проступок, дозволить розвантажити судову систему України шляхом призначення у судах загальної юрисдикції з числа суддів таких, які спеціально уповноважені на розгляд справ цієї категорії, а в перспективі – запровадження інституту мирових суддів, забезпечить певну економію матеріальних (фінансових) ресурсів держави, сприятиме правовому вихованню та підвищенню правової культури населення, зменшенню кількості осіб, до яких застосовуються покарання у виді позбавлення волі, а також кількості судимих, створить підґрунтя для стабілізації правопорядку в українському суспільстві.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ № 1

до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження інституту кримінальних проступків»
(у частині внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення)

КОДЕКС УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	
Чинна редакція	Запропоновані зміни
Стаття 7. Забезпечення законності при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення	Стаття 7. Забезпечення законності при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення
1. Ніхто не може бути підданий заходу впливу в зв'язку з адміністративним правопорушенням інакше як на підставах і в порядку, встановлених законом.	1. Ніхто не може бути підданий заходу впливу в зв'язку з адміністративним правопорушенням інакше як на підставах і в порядку, встановлених законом.
2. Проведення в справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності.	2. Проведення в справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності. Проведення в справах про адміністративні правопорушення, які підвідомчі судам, здійснюється в порядку, встановленому для кримінальних проступків.
3. Застосування уповноваженими на те органами і посадовими особами заходів адміністративного впливу провадиться в межах їх компетенції, у точній відповідності з законом.	3. Застосування уповноваженими на те органами і посадовими особами заходів адміністративного впливу провадиться в межах їх компетенції, у точній відповідності з законом.
4. Додержання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем з боку вищестоящих органів і посадових осіб, правом оскарження, іншими встановленими законом способами.	4. Додержання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем з боку вищестоящих органів і посадових осіб, правом оскарження, іншими встановленими законом способами.
5. Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням	5. Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням

<p>законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.</p>	<p>законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.</p>
<p>Стаття 15. Відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення адміністративних правопорушень</p>	<p>Стаття 15. Відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення адміністративних правопорушень</p>
<p>1. Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт.</p>	<p>1. Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи і виправні роботи.</p>
<p>2. Інші, крім зазначених у частині першій цієї статті, особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, у випадках, прямо передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках – адміністративну відповідальність на загальних підставах.</p>	<p>2. Інші, крім зазначених у частині першій цієї статті, особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, у випадках, прямо передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках – адміністративну відповідальність на загальних підставах.</p>

<p>3. Частину третю статті 15 виключено</p>	<p>3. Частину третю статті 15 виключено</p>
<p>4. При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту – військовослужбовцями строкової служби, а також вчиненні ними військових адміністративних правопорушень, передбачених главою 13-Б цього Кодексу, штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У випадках, зазначених у цій статті, органи (посадові особи), яким надано право накладати адміністративні стягнення, передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.</p>	<p>4. При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту – військовослужбовцями строкової служби, а також вчиненні ними військових адміністративних правопорушень, передбачених главою 13-Б цього Кодексу, штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У випадках, зазначених у цій статті, органи (посадові особи), яким надано право накладати адміністративні стягнення, передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.</p>
<p>5. За вчинення військових адміністративних правопорушень військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б цього Кодексу, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.</p>	<p>5. За вчинення військових адміністративних правопорушень військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б цього Кодексу, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.</p>
<p>Стаття 24. Види адміністративних стягнень</p>	<p>Стаття 24. Види адміністративних стягнень</p>
<p>1. За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі адміністративні стягнення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) попередження; 2) штраф; 2¹) штрафні бали; 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 	<p>1. За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі адміністративні стягнення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) попередження; 2) штраф; 2¹) штрафні бали; 3) пункт 3 частини першої статті 24 виключено; 4) пункт 4 частини першої статті 24 виключено; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

<p>5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 5¹) громадські роботи; 6) виправні роботи; 7) адміністративний арешт; 8) арешт з утриманням на гауптвахті.</p>	<p>5¹) громадські роботи; 6) виправні роботи; 7) пункт 7 частини першої статті 24 виключено; 8) арешт з утриманням на гауптвахті. Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.</p>
<p>2. Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень.</p>	<p>2. Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень.</p>
<p>3. Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.</p>	<p>3. Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.</p>
<p>Стаття 25. Основні і додаткові адміністративні стягнення</p>	<p>Стаття 25. Основні і додаткові адміністративні стягнення</p>
<p>1. Оплатне вилучення, конфіскація предметів та позбавлення права керування транспортними засобами можуть застосовуватися як основні, так і додаткові адміністративні стягнення; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – тільки як додаткове; інші адміністративні стягнення, зазначені в частині першій статті 24 цього Кодексу, можуть застосовуватися тільки як основні.</p>	<p>1. Позбавлення права керування транспортними засобами може застосовуватися як основне, так і як додаткове адміністративне стягнення; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – тільки як додаткове; інші адміністративні стягнення, зазначені в частині першій статті 24 цього Кодексу, можуть застосовуватися тільки як основні.</p>
<p>Стаття 28. Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення</p>	<p>Статтю 28 виключити</p>
<p>1. Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в його примусовому вилученні за рішенням суду і наступній реалізації з передачею вирученої суми коли-</p>	

шньому власникові з відрахуванням витрат по реалізації вилученого предмета.	
2. Порядок застосування оплатного вилучення і види предметів, які підлягають вилученню, встановлюються цим Кодексом та іншими законами України.	
Стаття 29. Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення	Статтю 29 виключити
1. Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України.	
2. Конфіскація вогнепальної зброї, інших знарядь полювання і бойових припасів не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.	
3. Порядок застосування конфіскації, перелік предметів, які не підлягають конфіскації, встановлюються цим Кодексом та іншими законами України.	
Стаття 32. Адміністративний арешт	Статтю 32 виключити
1. Адміністративний арешт встановлюється і застосовується лише у виняткових випадках за окремі види адміністративних правопорушень на строк до п'ятнадцяти діб. Адміністративний арешт призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею).	
2. Адміністративний арешт не може застосовуватись до вагітних жінок, жінок, що мають дітей віком до дванадцяти років, до осіб, які не досягли вісімнадцяти років, до інвалідів першої і другої груп.	

	Кодекс доповнено Главою 3-А.
	Глава 3-А. Інші заходи адміністративно-правового характеру
	Стаття 32-2. Оплатне вилучення засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення
	1. Оплатне вилучення полягає в примусовому вилученні засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення за рішенням суду, їх наступній реалізації та подальшій передачі вирученої суми колишньому власнику з відрахуванням витрат по реалізації вилучених предметів.
	2. Порядок застосування оплатного вилучення і види предметів, які підлягають вилученню, встановлюються цим Кодексом та іншими законами України.
	3. Оплатне вилучення засобів, знарядь та предметів можливе виключно у власника таких предметів.
	Стаття 32-3. Конфіскація засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення
	1. Конфіскація грошей, цінності та іншого майна полягає в примусовій безоплатній передачі цього майна у власність держави за рішенням суду.
	2. Конфіскації підлягають гроші, цінності та інше майно, які були предметом адміністративного правопорушення, використовувались як засоби чи знаряддя його вчинення або були одержані внаслідок вчинення адміністративного правопорушення.
	3. Конфісковані можуть бути гроші, цінності та інше майно, які знаходяться у приватній власності порушника, або якими порушник незаконно володіє та розпоряджається.

	Конфіскація не застосовується до грошей, цінності та іншого майна, зазначених у цій статті, які згідно із законом підлягають поверненню власнику (законному володільцю) або призначені для відшкодування шкоди, завданої адміністративним правопорушенням.
	4. У разі якщо річ, яка була використана як знаряддя чи засіб вчинення адміністративного правопорушення або гроші, одержані внаслідок його вчинення (або отримані з реалізації майна, яким правопорушник заволодів внаслідок вчинення адміністративного правопорушення), були частково або повністю перетворені у інше майно, конфіскації підлягає повністю або частково перетворене майно.
	5. Конфіскація засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення застосовується також у разі, коли особа не підлягає адміністративній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати адміністративна відповідальність, неосудністю, або у зв'язку зі звільненням від адміністративної відповідальності з підстав, передбачених цим Кодексом.»
Стаття 37. Обчислення строків адміністративного стягнення	Стаття 37. Обчислення строків адміністративного стягнення
1. Строк адміністративного арешту обчислюється добами, виправних робіт – місяцями або днями, позбавлення спеціального права – роками, місяцями або днями.	1. Строк виправних робіт обчислюється місяцями або днями, позбавлення спеціального права обчислюється роками, місяцями або днями.
Стаття 44. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах	Стаття 44. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах
1. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин	1. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин

<p>вин без мети збуту в невеликих розмірах – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>вин без мети збуту в невеликих розмірах – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до шістдесяти годин.</p>
<p>2. Особа, що добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були у неї в невеликих розмірах і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені цією статтею. Примітка. Невеликий розмір наркотичних засобів та психотропних речовин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.</p>	<p>2. Особа, що добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були у неї в невеликих розмірах і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені цією статтею. Примітка. Невеликий розмір наркотичних засобів та психотропних речовин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.</p>
<p>Стаття 51. Дрібне викрадення чужого майна</p>	<p>Стаття 51. Дрібне викрадення чужого майна</p>
<p>1. Дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрати – тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб.</p>	<p>1. Дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрати – тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до сорока годин, або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.</p>
<p>2. Повторне протягом року вчинення правопорушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, – тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відра-</p>	<p>2. Повторне протягом року вчинення правопорушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, – тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин, або ви-</p>

хуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб .	правні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.
3. Викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян.	3. Викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян.
Стаття 89. Жорстоке поводження з тваринами	Стаття 89. Жорстоке поводження з тваринами
1. Жорстоке поводження з тваринами – знуцання над тваринами, завдання побоїв або вчинення інших насильницьких дій, що завдали тварині фізичного болю, страждань і не спричинили тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, залишення тварин напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин, – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я.	1. Жорстоке поводження з тваринами – знуцання над тваринами, завдання побоїв або вчинення інших насильницьких дій, що завдали тварині фізичного болю, страждань і не спричинили тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, залишення тварин напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин, – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я.
2. Ті самі дії, вчинені стосовно двох і більше тварин, або групою осіб, або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення, пропаганда жорстокого поводження з тваринами – тягнуть за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб з конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я.	2. Ті самі дії, вчинені стосовно двох і більше тварин, або групою осіб, або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення, пропаганда жорстокого поводження з тваринами – тягнуть за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин з конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я.
3. Насильницькі дії стосовно тварин, спрямовані на задоволення статевої пристрасті, – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я.	3. Насильницькі дії стосовно тварин, спрямовані на задоволення статевої пристрасті, – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я.

<p>Стаття 121. Порушення водієм правил керування транспортним засобом, правил користування ременями безпеки або мотошоломами</p>	<p>Стаття 121. Порушення водієм правил керування транспортним засобом, правил користування ременями безпеки або мотошоломами</p>
<p>1. Керування водієм транспортним засобом, що має несправності системи гальмового або рульового керування, тягово-зчіпного пристрою, зовнішніх світлових приладів (темної пори доби) чи інші технічні несправності, з якими відповідно до встановлених правил експлуатація його забороняється, або переобладнаний з порушенням відповідних правил, норм і стандартів, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>1. Керування водієм транспортним засобом, що має несправності системи гальмового або рульового керування, тягово-зчіпного пристрою, зовнішніх світлових приладів (темної пори доби) чи інші технічні несправності, з якими відповідно до встановлених правил експлуатація його забороняється, або переобладнаний з порушенням відповідних правил, норм і стандартів, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>2. Керування водієм транспортним засобом, який використовується для надання послуг з перевезення пасажирів, що має несправності, передбачені частиною першою цієї статті, або технічний стан і обладнання якого не відповідають вимогам стандартів, правил дорожнього руху і технічної експлуатації, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>2. Керування водієм транспортним засобом, який використовується для надання послуг з перевезення пасажирів, що має несправності, передбачені частиною першою цієї статті, або технічний стан і обладнання якого не відповідають вимогам стандартів, правил дорожнього руху і технічної експлуатації, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>3. Керування водієм транспортним засобом, що підлягає обов'язковому технічному контролю, але своєчасно його не пройшов, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>3. Керування водієм транспортним засобом, що підлягає обов'язковому технічному контролю, але своєчасно його не пройшов, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>4. Повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених частинами першою – третьою цієї статті, – тягне за собою позбавлення права керування транспортними засобами на строк від трьох до шести місяців або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб.</p>	<p>4. Повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених частинами першою – третьою цієї статті, – тягне за собою позбавлення права керування транспортними засобами на строк від трьох до шести місяців.</p>
<p>5. Порушення правил користування ременями безпеки або мотошоломами – тягне за собою накладення штрафу в розмірі трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>5. Порушення правил користування ременями безпеки або мотошоломами – тягне за собою накладення штрафу в розмірі трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>

<p>6. Керування водієм транспортним засобом, не зареєстрованим або не перереєстрованим в установленому порядку, його експлуатація без номерного знака або з номерним знаком, що не належить цьому засобу чи не відповідає вимогам стандартів, або з номерним знаком, закріпленим у не встановленому для цього місці, закритим іншими предметами, у тому числі з нанесенням покриття або застосуванням матеріалів, що перешкоджають чи ускладнюють його ідентифікацію, чи забрудненим, що не дозволяє чітко визначити символи номерного знака з відстані двадцяти метрів, перевернутим чи неосвітленим, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>6. Керування водієм транспортним засобом, не зареєстрованим або не перереєстрованим в установленому порядку, його експлуатація без номерного знака або з номерним знаком, що не належить цьому засобу чи не відповідає вимогам стандартів, або з номерним знаком, закріпленим у не встановленому для цього місці, закритим іншими предметами, у тому числі з нанесенням покриття або застосуванням матеріалів, що перешкоджають чи ускладнюють його ідентифікацію, чи забрудненим, що не дозволяє чітко визначити символи номерного знака з відстані двадцяти метрів, перевернутим чи неосвітленим, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>7. Повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених шостою цієї статті, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого.</p>	<p>7. Повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених частиною шостою цієї статті, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого.</p>
<p>8. Під транспортними засобами у статтях 121–126, 127¹–128¹, частинах першій і другій статті 129, частинах першій – четвертій статті 130, статтях 132¹, 133¹, 133², 139 і 140 слід розуміти всі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї і троллейбуси, а також мотоцикли та інші транспортні засоби.</p>	<p>8. Під транспортними засобами у статтях 121–126, 127¹–128¹, частинах першій і другій статті 129, частинах першій – четвертій статті 130, статтях 132¹, 133¹, 133², 139 і 140 слід розуміти всі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї і троллейбуси, а також мотоцикли та інші транспортні засоби.</p>
<p>Стаття 122-4. Залишення місця дорожньо-транспортної пригоди</p>	<p>Стаття 122-4. Залишення місця дорожньо-транспортної пригоди</p>
<p>1. Залишення водіями транспортних засобів, іншими учасниками дорожнього руху на порушення встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, до якої вони причетні, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>1. Залишення водіями транспортних засобів, іншими учасниками дорожнього руху на порушення встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, до якої вони причетні, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин.</p>

Стаття 123. Порушення правил руху через залізничні переїзди	Стаття 123. Порушення правил руху через залізничні переїзди
<p>1. Порушення правил руху через залізничний переїзд, крім порушень, передбачених частинами другою і третьою цієї статті, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>1. Порушення правил руху через залізничний переїзд, крім порушень, передбачених частинами другою і третьою цієї статті, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>2. В'їзд на залізничний переїзд у випадках, коли рух через переїзд заборонений, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від шести місяців до одного року з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого або адміністративний арешт на строк від семи до десяти діб з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого.</p>	<p>2. В'їзд на залізничний переїзд у випадках, коли рух через переїзд заборонений, – тягне за собою накладення штрафу в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від шести місяців до одного року з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого або громадські роботи на строк до сорока годин з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого.</p>
<p>3. Порушення, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене під час надання послуг з перевезення пасажирів або під час перевезення небезпечних вантажів, – тягне за собою позбавлення права керування транспортними засобами на строк від одного до трьох років з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого.</p>	<p>3. Порушення, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене під час надання послуг з перевезення пасажирів або під час перевезення небезпечних вантажів, – тягне за собою позбавлення права керування транспортними засобами на строк від одного до трьох років з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого або громадські роботи на строк до шістдесяти годин з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого.</p>
<p>Примітка. Суб'єктом правопорушення в цій статті є особа, яка керувала транспортним засобом у момент його вчинення, а в разі вчинення правопорушення, передбаченого частиною першою цієї статті, якщо зазначене правопорушення зафіксовано в автоматичному режимі, – юридична або фізична особа, за якою зареєстровано транспортний засіб.</p>	<p>Примітка. Суб'єктом правопорушення в цій статті є особа, яка керувала транспортним засобом у момент його вчинення, а в разі вчинення правопорушення, передбаченого частиною першою цієї статті, якщо зазначене правопорушення зафіксовано в автоматичному режимі, – юридична або фізична особа, за якою зареєстровано транспортний засіб.</p>

<p>Стаття 130. Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції</p>	<p>Стаття 130. Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції</p>
<p>1. Керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а так само відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк один рік і на інших осіб – накладення штрафу в розмірі шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>1. Керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а так само відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк один рік і на інших осіб – накладення штрафу в розмірі шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>2. Повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, –</p> <p>тягне за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк три роки і на інших осіб – накладення штрафу у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням транспортногo засобу чи без такого.</p>	<p>2. Повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, –</p> <p>тягне за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк три роки і на інших осіб – накладення штрафу у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням транспортногo засобу чи без такого.</p>
<p>3. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яка двічі протягом року піддавалася адміністративному стягненню за керування транспортними засобами у стані ал-</p>	<p>3. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яка двічі протягом року піддавалася адміністративному стягненню за керування транспортними засобами у стані ал-</p>

<p>когольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, за відмову від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі двох тисяч чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк десять років і на інших осіб – накладення штрафу у розмірі двох тисяч чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого.</p>	<p>когольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, за відмову від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі двох тисяч чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк десять років і на інших осіб – накладення штрафу у розмірі двох тисяч чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого.</p>
<p>4. Вживання водієм транспортного засобу після дорожньо-транспортної пригоди за його участю алкоголю, наркотиків, а також лікарських препаратів, виготовлених на їх основі (крім тих, що входять до офіційно затвердженого складу аптечки або призначені медичним працівником), або після того, як транспортний засіб був зупинений на вимогу поліцейського, до проведення уповноваженою особою медичного огляду з метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, чи до прийняття рішення про звільнення від проведення такого огляду, –</p> <p>тягне за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк п'ятнадцять днів, з позбавленням права керування транспортними засобами на строк три роки.</p>	<p>4. Вживання водієм транспортного засобу після дорожньо-транспортної пригоди за його участю алкоголю, наркотиків, а також лікарських препаратів, виготовлених на їх основі (крім тих, що входять до офіційно затвердженого складу аптечки або призначені медичним працівником), або після того, як транспортний засіб був зупинений на вимогу поліцейського, до проведення уповноваженою особою медичного огляду з метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, чи до прийняття рішення про звільнення від проведення такого огляду, –</p> <p>тягне за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин з позбавленням права керування транспортними засобами на строк три роки.</p>
<p>5. Керування річковими або маломірними суднами судноводіями в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а так само передача керування судном особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лі-</p>	<p>5. Керування річковими або маломірними суднами судноводіями в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а так само передача керування судном особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лі-</p>

<p>карських препаратів, а також відмова осіб, які керують річковими або маломірними суднами від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування всіма видами плавучих засобів на строк від одного до трьох років, або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>карських препаратів, а також відмова осіб, які керують річковими або маломірними суднами від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування всіма видами плавучих засобів на строк від одного до трьох років, або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.</p>
<p>6. Дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті, вчинені особами, які не мають права керування річковими або маломірними суднами, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>6. Дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті, вчинені особами, які не мають права керування річковими або маломірними суднами, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин.</p>
<p>Стаття 140. Порушення правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць, невжиття заходів щодо своєчасної заборони або обмеження руху чи позначення на автомобільних дорогах і вулицях місць провадження робіт</p>	<p>Стаття 140. Порушення правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць, невжиття заходів щодо своєчасної заборони або обмеження руху чи позначення на автомобільних дорогах і вулицях місць провадження робіт</p>
<p>1. Порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху при утриманні автомобільних доріг і вулиць, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд, невжиття заходів щодо своєчасної заборони або обмеження руху при виникненні умов, які загрожують безпеці руху, або неприйняття своєчасних заходів до відновлення безпечних умов для руху –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб у розмірі шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>1. Порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху при утриманні автомобільних доріг і вулиць, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд, невжиття заходів щодо своєчасної заборони або обмеження руху при виникненні умов, які загрожують безпеці руху, або неприйняття своєчасних заходів до відновлення безпечних умов для руху –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб у розмірі шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>

<p>2. Порушення визначеного законодавством порядку погодження з уповноваженим підрозділом Національної поліції: встановлення рекламоносіїв, технічних засобів організації дорожнього руху, проведення будь-яких робіт на автомобільних дорогах, вулицях, залізничних переїздах; розроблення проектної документації на будівництво, реконструкцію і ремонт автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів та об'єктів дорожнього сервісу; здійснення пасажирських перевезень за встановленими маршрутами руху транспортних засобів загального користування –</p> <p>тягне за собою накладення штрафу на громадян у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів господарської діяльності – у розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>2. Порушення визначеного законодавством порядку погодження з уповноваженим підрозділом Національної поліції: встановлення рекламоносіїв, технічних засобів організації дорожнього руху, проведення будь-яких робіт на автомобільних дорогах, вулицях, залізничних переїздах; розроблення проектної документації на будівництво, реконструкцію і ремонт автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів та об'єктів дорожнього сервісу; здійснення пасажирських перевезень за встановленими маршрутами руху транспортних засобів загального користування –</p> <p>тягне за собою накладення штрафу на громадян у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів господарської діяльності – у розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>3. Порушення нормативів щодо обладнання на автомобільних дорогах, вулицях, залізничних переїздах місць: провадження робіт, залишення дорожніх машин, будівельних матеріалів, конструкцій тощо, а так само неусунення після закінчення робіт перешкод і неприведення автомобільної дороги, вулиці, залізничного переїзду в стан, що гарантує безперешкодний і безпечний рух транспортних засобів та пішоходів, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на громадян у розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів господарської діяльності – у розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>3. Порушення нормативів щодо обладнання на автомобільних дорогах, вулицях, залізничних переїздах місць: провадження робіт, залишення дорожніх машин, будівельних матеріалів, конструкцій тощо, а так само неусунення після закінчення робіт перешкод і неприведення автомобільної дороги, вулиці, залізничного переїзду в стан, що гарантує безперешкодний і безпечний рух транспортних засобів та пішоходів, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на громадян у розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів господарської діяльності – у розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>4. Порушення, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, що спричинили створення аварійної обстановки або пошкодження транспортних засобів, вантажів, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на громадян у роз-</p>	<p>4. Порушення, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, що спричинили створення аварійної обстановки або пошкодження транспортних засобів, вантажів, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на громадян у роз-</p>

<p>мірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і накладення штрафу на посадових осіб, громадян – суб'єктів господарської діяльності в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб.</p>	<p>мірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і накладення штрафу на посадових осіб, громадян – суб'єктів господарської діяльності в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин.</p>
<p>Стаття 173. Дрібне хуліганство</p>	<p>Стаття 173. Дрібне хуліганство</p>
<p>1. Дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян, – тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>1. Дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян, – тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.</p>
<p>Стаття 173-2. Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми</p>	<p>Стаття 173-2. Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми</p>
<p>1. Вчинення насильства в сім'ї, тобто умисне вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений, непроходження корекційної програми особою, яка вчинила насильство в сім'ї, – тягнуть за собою громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин або адміністративний арешт на строк до семи діб.</p>	<p>1. Вчинення насильства в сім'ї, тобто умисне вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений, непроходження корекційної програми особою, яка вчинила насильство в сім'ї, – тягнуть за собою громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин.</p>

<p>2. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, –</p>	<p>2. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, –</p>
<p>тягнуть за собою громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>тягнуть за собою громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.</p>
<p>Стаття 173-3. Виготовлення та пропаганда георгіївської (гвардійської) стрічки</p>	<p>Стаття 173-3. Виготовлення та пропаганда георгіївської (гвардійської) стрічки</p>
<p>1. Публічне використання, демонстрація або носіння георгіївської (гвардійської) стрічки чи її зображення – тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією георгіївської (гвардійської) стрічки або предметів, що містять її зображення.</p>	<p>1. Публічне використання, демонстрація або носіння георгіївської (гвардійської) стрічки чи її зображення – тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією георгіївської (гвардійської) стрічки або предметів, що містять її зображення.</p>
<p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, виготовлення або поширення георгіївської (гвардійської) стрічки чи її зображення – тягнуть за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб з конфіскацією георгіївської (гвардійської) стрічки або предметів, що містять її зображення.</p>	<p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, виготовлення або поширення георгіївської (гвардійської) стрічки чи її зображення – тягнуть за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин з конфіскацією георгіївської (гвардійської) стрічки або предметів, що містять її зображення.</p>
<p>Примітка. Положення цієї статті не застосовуються у випадках, передбачених частиною третьою статті 4 Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки».</p>	<p>Примітка. Положення цієї статті не застосовуються у випадках, передбачених частиною третьою статті 4 Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки».</p>

<p>Стаття 178. Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді</p>	<p>Стаття 178. Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді</p>
<p>1. Розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту (включаючи транспорт міжнародного сполучення) та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволена відповідним органом місцевого самоврядування, або поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, –</p> <p>тягне за собою попередження або накладення штрафу від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>1. Розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту (включаючи транспорт міжнародного сполучення) та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволена відповідним органом місцевого самоврядування, або поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, –</p> <p>тягне за собою попередження або накладення штрафу від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>2. Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>2. Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>3. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або появу в громадських місцях у п'яному вигляді, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу від шести до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до тридцяти годин, або вправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>3. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або появу в громадських місцях у п'яному вигляді, –</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу від шести до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до тридцяти годин, або вправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку</p>

<p>Стаття 185. Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця</p>	<p>Стаття 185. Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця</p>
<p>1. Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку – тягне за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>1. Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку – тягне за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.</p>
<p>Стаття 185-1-1. Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій</p>	<p>Стаття 185-1-1. Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій</p>
<p>1. Порушення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій – тягне за собою попередження або накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>1. Порушення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій – тягне за собою попередження або накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>2. Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення або організатором зборів, мітингу, вуличного походу, демонстрації, – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>2. Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення або організатором зборів, мітингу, вуличного походу, демонстрації, – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.</p>

Стаття 185-3. Прояв неповаги до суду	Стаття 185-3. Прояв неповаги до суду
<p>1. Неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в непідкоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил, – тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>1. Неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в непідкоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил, – тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>2. Ті самі діяння, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягнуть за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>2. Ті самі діяння, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягнуть за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.</p>
<p>3. Злісне ухилення експерта, перекладача від явки в суд – тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>3. Злісне ухилення експерта, перекладача від явки в суд – тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>4. Невиконання поручителем зобов'язань, покладених судом під час провадження у справах за адміністративними позовами з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства, – тягне за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>4. Невиконання поручителем зобов'язань, покладених судом під час провадження у справах за адміністративними позовами з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства, – тягне за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>

<p>Стаття 185-10. Злісна непокора законному розпорядженню чи вимозі військовослужбовця або працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону</p>	<p>Стаття 185-10. Злісна непокора законному розпорядженню чи вимозі військовослужбовця або працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону</p>
<p>1. Злісна непокора законному розпорядженню чи вимозі військовослужбовця або працівника Державної прикордонної служби України під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних з охороною державного кордону чи суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, який бере участь в охороні державного кордону України, – тягне за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>1. Злісна непокора законному розпорядженню чи вимозі військовослужбовця або працівника Державної прикордонної служби України під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних з охороною державного кордону чи суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, який бере участь в охороні державного кордону України, – тягне за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку.</p>
<p>2. Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за правопорушення, передбачене частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>2. Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за правопорушення, передбачене частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин.</p>
<p>Стаття 187. Порушення правил адміністративного нагляду</p>	<p>Стаття 187. Порушення правил адміністративного нагляду</p>
<p>1. Порушення правил адміністративного нагляду особами, щодо яких встановлено такий нагляд, а саме: 1) неявка за викликом органу Національної поліції у вказаний термін і ненадання усних або письмових пояснень з питань, пов'язаних з виконанням правил адміністративного нагляду;</p>	<p>1. Порушення правил адміністративного нагляду особами, щодо яких встановлено такий нагляд, а саме: 1) неявка за викликом органу Національної поліції у вказаний термін і ненадання усних або письмових пояснень з питань, пов'язаних з виконанням правил адміністративного нагляду;</p>

<p>2) неповідомлення працівників Національної поліції, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи чи проживання або про виїзд за межі району (міста) у службових справах;</p> <p>3) порушення заборони виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;</p> <p>4) порушення заборони перебування у визначених місцях району (міста);</p> <p>5) нересстрація в органі Національної поліції – тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>2) неповідомлення працівників Національної поліції, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи чи проживання або про виїзд за межі району (міста) у службових справах;</p> <p>3) порушення заборони виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;</p> <p>4) порушення заборони перебування у визначених місцях району (міста);</p> <p>5) нересстрація в органі Національної поліції – тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку, а в разі, якщо за обставинами справи з урахуванням особи порушника застосування цих заходів буде визнано недостатнім, – адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку.</p>
<p>Стаття 204-1. Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України</p>	<p>Стаття 204-1. Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України</p>
<p>1. Перетинання або спроба перетинання державного кордону України будь-яким способом поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів або за документами, що містять недостовірні відомості про особу, чи без дозволу відповідних органів влади – тягнуть за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>1. Перетинання або спроба перетинання державного кордону України будь-яким способом поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів або за документами, що містять недостовірні відомості про особу, чи без дозволу відповідних органів влади – тягнуть за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин.</p>

<p>2. Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>2. Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>3. Чинність цієї статті не поширюється на випадки повернення в Україну без встановлених документів громадян України, які стали жертвами злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, а також на випадки прибуття в Україну іноземців чи осіб без громадянства з наміром отримати притулок чи бути визнаними в Україні біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, якщо вони звернулися із заявою про надання притулку чи заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».</p>	<p>3. Чинність цієї статті не поширюється на випадки повернення в Україну без встановлених документів громадян України, які стали жертвами злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, а також на випадки прибуття в Україну іноземців чи осіб без громадянства з наміром отримати притулок чи бути визнаними в Україні біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, якщо вони звернулися із заявою про надання притулку чи заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».</p>
<p>Стаття 204-2. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї</p>	<p>Стаття 204-2. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї</p>
<p>1. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї – тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.</p>	<p>1. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї – тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк до шістдесяти годин.</p>
<p>Стаття 296. Наслідки скасування постанови із закриттям справи про адміністративне правопорушення</p>	<p>Стаття 296. Наслідки скасування постанови із закриттям справи про адміністративне правопорушення</p>
<p>1. Скасування постанови із закриттям справи про адміністративне правопорушення тягне за собою повернення стягнених грошових сум, оплатно вилучених і конфіскованих предметів, а також скасування інших обмежень, зв'язаних з цією постановою. У разі неможливості повернення предмета повертається його вартість.</p>	<p>1. Скасування постанови із закриттям справи про адміністративне правопорушення тягне за собою повернення стягнених грошових сум, оплатно вилучених і конфіскованих предметів, а також скасування інших обмежень, зв'язаних з цією постановою. У разі неможливості повернення предмета повертається його вартість.</p>

<p>Стаття 300. Порядок виконання постанови про накладення адміністративного стягнення</p>	<p>Стаття 300. Порядок виконання постанови про накладення адміністративного стягнення</p>
<p>1. Постанова про накладення адміністративного стягнення виконується уповноваженим на те органом у порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами України.</p>	<p>1. Постанова про накладення адміністративного стягнення виконується уповноваженим на те органом у порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами України.</p>
<p>2. Орган Національної поліції забезпечує виконання постанови про адміністративний арешт у порядку, встановленому законами України.</p>	<p>Частина другу статті 300 виключити</p>
<p>3. У разі винесення кількох постанов про накладення адміністративних стягнень щодо однієї особи кожна постанова виконується окремо.</p>	<p>3. У разі винесення кількох постанов про накладення адміністративних стягнень щодо однієї особи кожна постанова виконується окремо.</p>
<p>Стаття 301. Відстрочка виконання постанови про накладення адміністративного стягнення</p>	<p>Стаття 301. Відстрочка виконання постанови про накладення адміністративного стягнення</p>
<p>1. За наявності обставин, що ускладнюють виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту, виправних чи громадських робіт або роблять її виконання неможливим, орган (посадова особа), який виніс постанову, може відстрочити її виконання на строк до одного місяця.</p>	<p>1. За наявності обставин, що ускладнюють виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді виправних чи громадських робіт, або роблять її виконання неможливим, орган (посадова особа), який виніс постанову, може відстрочити її виконання на строк до одного місяця.</p>
<p>2. Відстрочка виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу (за винятком стягнення штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення) здійснюється в порядку, встановленому законом.</p>	<p>2. Відстрочка виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу (за винятком стягнення штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення) здійснюється в порядку, встановленому законом.</p>

<p align="center">Глава 28 ПРОВАДЖЕННЯ ПО ВИКОНАННЮ ПОСТАНОВИ ПРО ОПЛАТНЕ ВИЛУЧЕННЯ <u>ПРЕДМЕТА</u></p>	<p align="center">Глава 28 ПРОВАДЖЕННЯ ПО ВИКОНАННЮ ПОСТАНОВИ ПРО ОПЛАТНЕ ВИЛУЧЕННЯ <u>ЗАСОБІВ, ЗНАРЯДЬ ТА</u> <u>ПРЕДМЕТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО</u> <u>ПРАВОПОРУШЕННЯ</u></p>
<p align="center">Стаття 311. Органи, що виконують постанови про платне вилучення <u>предмета</u></p>	<p align="center">Стаття 311. Органи, що виконують постанови про платне вилучення <u>засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення</u></p>
<p>1. Постанова про платне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, виконується державним виконавцем.</p>	<p>1. Постанова про платне вилучення засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення, виконується державним виконавцем</p>
<p align="center">Стаття 312. Виконання постанови про платне вилучення <u>предмета</u></p>	<p align="center">Стаття 312. Виконання постанови про платне вилучення <u>засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення</u></p>
<p>1. Предмет, вилучений на підставі постанови про його платне вилучення, здається державним виконавцем для реалізації в порядку, встановленому законом.</p>	<p>1. Засоби, знаряддя та предмети адміністративного правопорушення, вилучені на підставі постанови про їх платне вилучення, здаються державним виконавцем для реалізації в порядку, встановленому законом.</p>
<p>2. Суми, виручені від реалізації платно вилученого предмета, відповідно до статті 28 цього Кодексу передаються колишньому власникові з відрахуванням витрат, пов'язаних з проведенням виконавчих дій.</p>	<p>2. Суми, виручені від реалізації платно вилучених засобів, знарядь та предметів адміністративного правопорушення, відповідно до статті 32-2 цього Кодексу передаються колишньому власникові з відрахуванням витрат, пов'язаних з проведенням виконавчих дій.</p>

<p align="center">Глава 29 ПРОВАДЖЕННЯ ПО ВИКОНАННЮ ПОСТАНОВИ ПРО КОНФІСКАЦІЮ <u>ПРЕДМЕТА, ГРОШЕЙ</u></p>	<p align="center">Глава 29 ПРОВАДЖЕННЯ ПО ВИКОНАННЮ ПОСТАНОВИ ПРО КОНФІСКАЦІЮ <u>ЗАСОБІВ, ЗНАРЯДЬ, ПРЕДМЕТІВ</u> <u>АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА</u> <u>ПРЕДМЕТІВ, ЗДОБУТИХ ШЛЯХОМ ЙОГО ВЧИНЕННЯ</u></p>
<p align="center">Стаття 313. Органи, що виконують постанови про конфіскацію <u>предмета, грошей</u></p>	<p align="center">Стаття 313. Органи, що виконують постанови про конфіскацію <u>засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення</u></p>
<p>1. Постанови про конфіскацію предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, та грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, виконуються державними виконавцями в порядку, встановленому законом.</p>	<p>1. Постанови про конфіскацію засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення виконуються державними виконавцями в порядку, встановленому законом.</p>
<p align="center">Стаття 314. Порядок виконання постанови про конфіскацію <u>предмета, грошей</u></p>	<p align="center">Стаття 314. Порядок виконання постанови про конфіскацію <u>засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення</u></p>
<p>1. Виконання постанови про конфіскацію предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, здійснюється шляхом вилучення конфіскованого предмета і примусового безоплатного звернення цього предмета у власність держави.</p>	<p>1. Виконання постанови про конфіскацію засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення здійснюється шляхом вилучення конфіскованого предмета і примусового безоплатного звернення цього предмета у власність держави.</p>
<p align="center">Стаття 315. Порядок реалізації конфіскованих предметів, <u>грошей</u></p>	<p align="center">Стаття 315. Порядок реалізації конфіскованих предметів</p>
<p>1. Реалізація конфіскованих предметів, які стали знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, грошей, одержаних внаслідок вчи-</p>	<p>1. Реалізація засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення (або отриманих за рахунок реалізації майна,</p>

<p>нення адміністративного правопорушення, провадиться в порядку, встановлюваному законами України.</p>	<p>яким правопорушник заволодів внаслідок вчинення адміністративного правопорушення), провадиться в порядку, встановлюваному законами України.</p>
<p>Стаття 316. Закінчення провадження по виконанню постанови про конфіскацію <u>предмета, грошей</u></p>	<p>Стаття 316. Закінчення провадження по виконанню постанови про конфіскацію <u>засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення</u></p>
<p>1. Постанова про конфіскацію предмета, грошей з відміткою про виконання повертається до суду, який виніс постанову.</p>	<p>1. Постанова про конфіскацію засобів, знарядь, предметів адміністративного правопорушення та предметів, здобутих шляхом його вчинення (або отриманих за рахунок реалізації майна, яким правопорушник заволодів внаслідок вчинення адміністративного правопорушення), з відміткою про виконання повертається до суду, який виніс постанову.</p>
<p>Стаття 321-4. Наслідки ухилення особи від відбування громадських робіт</p>	<p>Стаття 321-4. Наслідки ухилення особи від відбування громадських робіт</p>
<p>1. У разі ухилення порушника від відбування громадських робіт постановою суду (судді) за поданням органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, невідбутий строк громадських робіт може бути замінено штрафом або адміністративним арештом.</p>	<p>1. У разі ухилення порушника від відбування громадських робіт постановою суду (судді) за поданням органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, невідбутий строк громадських робіт може бути замінено штрафом.</p>
<p>2. Заміна громадських робіт штрафом застосовується за умови, що санкція статті, за якою на порушника накладено адміністративне стягнення, передбачає можливість застосування штрафу. Розмір штрафу в такому разі визначається із розрахунку, що чотири години невідбутих громадських робіт дорівнюють одному неоподаткованому мінімуму доходів громадян.</p>	<p>2. Заміна громадських робіт штрафом застосовується за умови, що санкція статті, за якою на порушника накладено адміністративне стягнення, передбачає можливість застосування штрафу. Розмір штрафу в такому разі визначається із розрахунку, що чотири години невідбутих громадських робіт дорівнюють одному неоподаткованому мінімуму доходів громадян.</p>
<p>3. Заміна громадських робіт арештом застосовується за умови, що санкція статті, за якою на порушника накладено адмініст-</p>	<p>Частину третю статті 321-4 виключити</p>

ративне стягнення, не передбачає можливості застосування штрафу. Строк арешту визначається із розрахунку, що одна доба арешту дорівнює п'яти годинам невідбутих громадських робіт, але не може перевищувати п'ятнадцять діб.	
Стаття 325. Наслідки ухилення особи від відбування виправних робіт	Стаття 325. Наслідки ухилення особи від відбування виправних робіт
1. У разі ухилення порушника від відбування виправних робіт постановою суду (судді) за поданням органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, невідбутий строк виправних робіт може бути замінено штрафом або адміністративним арештом.	1. У разі ухилення порушника від відбування виправних робіт постановою суду (судді) за поданням органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, невідбутий строк виправних робіт може бути замінено штрафом.
2. Заміна виправних робіт штрафом застосовується за умови, що санкція статті, за якою на порушника накладено адміністративне стягнення, передбачає можливість застосування штрафу. Розмір штрафу в такому разі визначається із розрахунку, що один день невідбутих виправних робіт дорівнює одному неоподаткованому мінімуму доходів громадян.	2. Заміна виправних робіт штрафом застосовується за умови, що санкція статті, за якою на порушника накладено адміністративне стягнення, передбачає можливість застосування штрафу. Розмір штрафу в такому разі визначається із розрахунку, що один день невідбутих виправних робіт дорівнює одному неоподаткованому мінімуму доходів громадян.
3. Заміна виправних робіт арештом застосовується за умови, що санкція статті, за якою на порушника накладено адміністративне стягнення, не передбачає можливості застосування штрафу. Строк арешту визначається із розрахунку, що одна доба арешту дорівнює трьом дням виправних робіт, але не може перевищувати п'ятнадцять діб.	Частина третю статті 325 виключити
Глава 32. Проведення по виконанню постанови про застосування адміністративного арешту	Глава 32. Проведення по виконанню постанови про застосування адміністративного арешту з утриманням на <u>гауптвахті</u>
Стаття 326. Виконання постанови про застосування адміністративного арешту	Стаття 326. Виконання постанови про застосування адміністративного арешту з утриманням на <u>гауптвахті</u>
Постанова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування адміністратив-	Постанова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування адміністративного

ного арешту виконується негайно після її винесення.	арешту з утриманням на гауптвахті виконується негайно після її винесення. Порядок і умови утримання військовослужбовців, заарештованих в адміністративному порядку регулюються наказами Міністерства оборони України.
Стаття 327. Порядок відбування адміністративного арешту	Статтю 327 виключити
1. Осіб, підданих адміністративному арешту, тримають під вартою в місцях, що їх визначають органи Національної поліції. При виконанні постанови про застосування адміністративного арешту арештовані піддаються особистому оглядові.	
2. Строк адміністративного затримання зараховується до строку адміністративного арешту.	
Стаття 328. Трудове використання осіб, підданих адміністративному арешту	Статтю 328 виключити
1. Особи, піддані адміністративному арешту за правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 173, 173-2, частиною третьою статті 178, статтею 185, частиною другою статті 185-1 і частиною першою статті 185-3 цього Кодексу, використовуються на фізичних роботах.	
2. Організація трудового використання осіб, підданих адміністративному арешту, покладається на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.	
3. Особам, підданим адміністративному арешту, за час перебування під арештом заробітна плата за місцем постійної роботи не виплачується.	

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ № 2

до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження інституту кримінальних проступків»
(у частині внесення змін до Кримінального кодексу України)

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ	
Чинна редакція	Запропоновані зміни
Стаття 1. Завдання Кримінального кодексу України	Стаття 1. Завдання Кримінального кодексу України
1. Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам.	1. Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від кримінальних правопорушень , забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням .
2. Для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили.	2. Для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили.
Стаття 2. Підстава кримінальної відповідальності	Стаття 2. Підстава кримінальної відповідальності
1. Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом.	1. Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення , передбаченого цим Кодексом.
2. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.	2. Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

3. Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за той самий злочин більше одного разу.	3. Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за те саме кримінальне правопорушення більше одного разу.
Стаття 3. Законодавство України про кримінальну відповідальність	Стаття 3. Законодавство України про кримінальну відповідальність
1. Законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права.	1. Законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права.
2. Закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим Кодексом, включаються до нього після набрання ними чинності.	2. Закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим Кодексом, включаються до нього після набрання ними чинності.
3. Злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом.	3. Визнання діяння кримінальним правопорушенням, його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом.
4. Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено.	4. Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено.
5. Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.	5. Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.
Стаття 4. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі	Стаття 4. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі
1. Закон про кримінальну відповідальність набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.	1. Закон про кримінальну відповідальність набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.
2. Злочинність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння.	2. Визнання діяння кримінальним правопорушенням, його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння.

<p>3. Часом вчинення злочину визнається час вчинення особою передбаченої законом про кримінальну відповідальність дії або бездіяльності.</p>	<p>3. Часом вчинення кримінального правопорушення визнається час вчинення особою передбаченої законом про кримінальну відповідальність дії або бездіяльності.</p>
<p>Стаття 5. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі</p>	<p>Стаття 5. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі</p>
<p>1. Закон про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, має зворотну дію у часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності, у тому числі на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість.</p>	<p>1. Закон, що скасовує або пом'якшує кримінальну відповідальність чи іншим чином поліпшує становище особи, має зворотну дію у часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності, у тому числі на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість.</p>
<p>2. Закон про кримінальну відповідальність, що встановлює злочинність діяння, посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, не має зворотної дії в часі.</p>	<p>2. Закон, що встановлює або посилює кримінальну відповідальність чи іншим чином погіршує становище особи, не має зворотної дії в часі.</p>
<p>3. Закон про кримінальну відповідальність, що частково пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, а частково посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, має зворотну дію у часі лише в тій частині, що пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи.</p>	<p>3. Закон, що частково пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, а частково посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, має зворотну дію у часі лише в тій частині, що пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи.</p>
<p>4. Якщо після вчинення особою діяння, передбаченого цим Кодексом, закон про кримінальну відповідальність змінювався кілька разів, зворотну дію в часі має той закон, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи.</p>	<p>4. Якщо після вчинення особою діяння, передбаченого цим Кодексом, закон про кримінальну відповідальність змінювався кілька разів, зворотну дію в часі має той закон, що скасовує або пом'якшує кримінальну відповідальність чи іншим чином поліпшує становище особи.</p>

<p>Стаття 6. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо <u>злочинів</u>, вчинених на території України</p>	<p>Стаття 6. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо кримінальних правопорушень, вчинених на території України</p>
<p>1. Особи, які вчинили злочини на території України, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом.</p>	<p>1. Особи, які вчинили кримінальні правопорушення на території України, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом.</p>
<p>2. Злочин визнається вчиненим на території України, якщо його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України.</p>	<p>2. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим на території України, якщо його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України.</p>
<p>3. Злочин визнається вчиненим на території України, якщо його виконавець або хоча б один із співучасників діяв на території України.</p>	<p>3. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим на території України, якщо його виконавець або хоча б один із співучасників діяв на території України.</p>
<p>4. Питання про кримінальну відповідальність дипломатичних представників іноземних держав та інших громадян, які за законами України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не є підсудні у кримінальних справах судам України, в разі вчинення ними злочину на території України вирішується дипломатичним шляхом.</p>	<p>4. Питання про кримінальну відповідальність дипломатичних представників іноземних держав та інших громадян, які за законами України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не є підсудні у кримінальних справах судам України, в разі вчинення ними кримінального правопорушення на території України вирішується дипломатичним шляхом.</p>
<p>Стаття 7. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо <u>злочинів</u>, вчинених громадянами України або особами без громадянства за межами України</p>	<p>Стаття 7. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо кримінальних правопорушень, вчинених громадянами України або особами без громадянства за межами України</p>
<p>1. Громадяни України та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.</p>	<p>1. Громадяни України та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили кримінальні правопорушення за її межами, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.</p>
<p>2. Якщо особи, зазначені у частині першій цієї статті, за вчинені злочини зазнали кримінального покарання за межами України, вони не можуть бути притягнені в Україні до кримінальної відповідальності за ці злочини.</p>	<p>2. Якщо особи, зазначені у частині першій цієї статті, за вчинені кримінальні правопорушення зазнали кримінального покарання за межами України, вони не можуть бути притягнені в Україні до кримінальної відповідальності за ці злочини.</p>

<p>Стаття 8. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо <u>злочинів</u>, вчинених іноземцями або особами без громадянства за межами України</p>	<p>Стаття 8. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо кримінальних правопорушень, вчинених іноземцями або особами без громадянства за межами України</p>
<p>1. Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають в Україні відповідальності за цим Кодексом у випадках, передбачених міжнародними договорами або якщо вони вчинили передбачені цим Кодексом тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України.</p>	<p>1. Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили кримінальні правопорушення за її межами, підлягають в Україні відповідальності за цим Кодексом у випадках, передбачених міжнародними договорами або якщо вони вчинили передбачені цим Кодексом тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України.</p>
<p>2. Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, також підлягають в Україні відповідальності згідно з цим Кодексом, якщо вони за межами України вчинили у співучасті із службовими особами, які є громадянами України, будь-який із злочинів, передбачених у статтях 368, 368-3, 368-4, 369 і 369-2 цього Кодексу, або якщо вони пропонували, обіцяли, надали неправомірну вигоду таким службовим особам, або прийняли пропозицію, обіцянку неправомірної вигоди чи одержали від них таку вигоду.</p>	<p>2. Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, також підлягають в Україні відповідальності згідно з цим Кодексом, якщо вони за межами України вчинили у співучасті із службовими особами, які є громадянами України, будь-яке кримінальне правопорушення, передбачене у статтях 368, 368-3, 368-4, 369 і 369-2 цього Кодексу, або якщо вони пропонували, обіцяли, надали неправомірну вигоду таким службовим особам, або прийняли пропозицію, обіцянку неправомірної вигоди чи одержали від них таку вигоду.</p>
<p>Стаття 9. Правові наслідки засудження особи за межами України</p>	<p>Стаття 9. Правові наслідки засудження особи за межами України</p>
<p>1. Вирок суду іноземної держави може бути врахований, якщо громадянин України, іноземець або особа без громадянства були засуджені за злочин, вчинений за межами України, та знову вчинили злочин на території України.</p>	<p>1. Вирок суду іноземної держави може бути врахований, якщо громадянин України, іноземець або особа без громадянства були засуджені за кримінальне правопорушення, вчинене за межами України, та знову вчинили кримінальне правопорушення на території України.</p>
<p>2. Відповідно до частини першої цієї статті рецидив злочинів, невідбуте покарання або інші правові наслідки вироку суду іноземної держави враховуються при кваліфікації нового злочину, призначенні покарання, звільненні від кримінальної відповідальності або покарання.</p>	<p>2. Відповідно до частини першої цієї статті рецидив кримінальних правопорушень, невідбуте покарання або інші правові наслідки вироку суду іноземної держави враховуються при кваліфікації нового кримінального правопорушення, призначенні покарання, звільненні від кримінальної відповідальності або покарання.</p>

<p>Стаття 10. Вирішення питання про кримінальну відповідальність осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за законодавством іноземної держави і перебувають на території України, та виконання вироків, винесених іноземними судами чи міжнародними судовими установами</p>	<p>Стаття 10. Вирішення питання про кримінальну відповідальність осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за законодавством іноземної держави і перебувають на території України, та виконання вироків, винесених іноземними судами чи міжнародними судовими установами</p>
<p>1. Громадяни України, які вчинили злочини поза межами України, не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду.</p>	<p>1. Громадяни України, які вчинили кримінальні правопорушення поза межами України, не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду.</p>
<p>2. Іноземці та особи без громадянства, які вчинили злочини поза межами України і перебувають на території України, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду.</p>	<p>2. Іноземці та особи без громадянства, які вчинили кримінальні правопорушення поза межами України і перебувають на території України, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду.</p>
<p>3. Україна може перейняти кримінальне провадження, в якому судовими органами іноземної держави не ухвалено вирок, щодо громадян України та іноземців, які вчинили злочини за межами України і перебувають на території України, але які не можуть бути видані іноземній державі або у видачі яких відмовлено, якщо діяння, у зв'язку з яким запитується передача кримінального провадження, згідно з цим Кодексом визнається злочином.</p>	<p>3. Україна може перейняти кримінальне провадження, в якому судовими органами іноземної держави не ухвалено вирок, щодо громадян України та іноземців, які вчинили кримінальні правопорушення за межами України і перебувають на території України, але які не можуть бути видані іноземній державі або у видачі яких відмовлено, якщо діяння, у зв'язку з яким запитується передача кримінального провадження, згідно з цим Кодексом визнається кримінальним правопорушенням.</p>
<p>4. Виконання в Україні вироку іноземного суду чи міжнародної судової установи можливо, якщо діяння, внаслідок вчинення якого було ухвалено вирок, згідно з цим Кодексом визнається злочином або було б злочином у разі його вчинення на території України.</p>	<p>4. Виконання в Україні вироку іноземного суду чи міжнародної судової установи можливо, якщо діяння, внаслідок вчинення якого було ухвалено вирок, згідно з цим Кодексом визнається кримінальним правопорушенням або було б кримінальним правопорушенням у разі його вчинення на території України.</p>

Розділ III <u>ЗЛОЧИН</u> , ЙОГО ВИДИ ТА СТАДІЇ	Розділ III КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ , ЙОГО ВИДИ ТА СТАДІЇ
Стаття 11. <u>Поняття злочину</u>	Стаття 11. Поняття кримінального правопорушення
1. Злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.	1. Кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення .
2. Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.	2. Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.
Стаття 12. <u>Класифікація злочинів</u>	Стаття 12. Класифікація кримінальних правопорушень
1. Залежно від ступеня тяжкості злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі.	1. Кримінальні правопорушення залежно від ступеня їх тяжкості поділяються на кримінальні проступки та злочини. Злочини поділяються на менш тяжкі, тяжкі та особливо тяжкі.
2. Злочином невеликої тяжкості є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.	2. Кримінальним проступком є кримінальне правопорушення, за яке передбачене покарання у виді обмеження волі, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
3. Злочином середньої тяжкості є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років.	3. Менш тяжким є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років.
4. Тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.	4. Тяжким є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.

5. Особливо тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.	5. Особливо тяжким є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.
6. Ступінь тяжкості злочину, за вчинення якого передбачене одночасно основне покарання у виді штрафу та позбавлення волі, визначається виходячи зі строку покарання у виді позбавлення волі, передбаченого за відповідний злочин.	6. Ступінь тяжкості злочину, за вчинення якого передбачене одночасно основне покарання у виді штрафу та позбавлення волі, визначається виходячи зі строку покарання у виді позбавлення волі, передбаченого за відповідний злочин.
Стаття 13. Закінчений та незакінчений злочини	Стаття 13. Закінчене та незакінчене кримінальне правопорушення
1. Закінченим злочином визнається діяння, яке містить усі ознаки складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу.	1. Закінченим кримінальним правопорушенням визнається діяння, яке містить усі ознаки складу кримінального правопорушення , передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу.
2. Незакінченим злочином є готування до злочину та замах на злочин.	2. Незакінченим кримінальним правопорушенням є готування до кримінального правопорушення та замах на кримінальне правопорушення .
Стаття 14. Готування до <u>злочину</u>	Стаття 14. Готування до кримінального правопорушення
1. Готуванням до злочину є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину.	1. Готуванням до кримінального правопорушення є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення кримінального правопорушення , усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення кримінального правопорушення .
2. Готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності.	2. Готування до кримінального проступку не тягне за собою кримінальної відповідальності.
Стаття 15. Замах на <u>злочин</u>	Стаття 15. Замах на кримінальне правопорушення
1. Замахом на злочин є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі.	1. Замахом на кримінальне правопорушення є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення , передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому кри-

	<p>мінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі.</p>
<p>2. Замах на вчинення злочину є закінченим, якщо особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця, але злочин не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.</p>	<p>2. Замах на вчинення кримінального правопорушення є закінченим, якщо особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця, але воно не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.</p>
<p>3. Замах на вчинення злочину є незакінченим, якщо особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця.</p>	<p>3. Замах на вчинення кримінального правопорушення є незакінченим, якщо особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця.</p>
<p>Стаття 16. Кримінальна відповідальність за <u>незакінчений злочин</u></p>	<p>Стаття 16. Кримінальна відповідальність за незакінчене кримінальне правопорушення</p>
<p>Кримінальна відповідальність за готування до злочину і замах на злочин настає за статтею 14 або 15 і за тією статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає відповідальність за закінчений злочин.</p>	<p>Кримінальна відповідальність за готування до кримінального правопорушення і замах на кримінальне правопорушення настає за статтею 14 або 15 і за тією статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає відповідальність за закінчене кримінальне правопорушення.</p>
<p>Стаття 17. Добровільна відмова при незакінченому <u>злочині</u></p>	<p>Стаття 17. Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні</p>
<p>1. Добровільною відмовою є остаточне припинення особою за своєю волею готування до злочину або замаху на злочин, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення злочину до кінця.</p>	<p>1. Добровільною відмовою є остаточне припинення особою за своєю волею готування до кримінального правопорушення або замаху на кримінальне правопорушення, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення кримінального правопорушення до кінця.</p>
<p>2. Особа, яка добровільно відмовилася від доведення злочину до кінця, підлягає кримінальній відповідальності лише в тому разі, якщо фактично вчинене нею діяння містить склад іншого злочину.</p>	<p>2. Особа, яка добровільно відмовилася від доведення кримінального правопорушення до кінця, підлягає кримінальній відповідальності лише в тому разі, якщо фактично вчинене нею діяння містить склад іншого кримінального правопорушення.</p>

Розділ IV ОСОБА, ЯКА ПІДЛЯГАЄ КРИМІНАЛЬНІЙ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ)	Розділ IV ОСОБА, ЯКА ПІДЛЯГАЄ КРИМІНАЛЬНІЙ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ)
Стаття 18. Суб'єкт <u>злочину</u>	Стаття 18. Суб'єкт кримінального правопорушення
1. Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність.	1. Суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього К може наставати кримінальна відповідальність.
2. Спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа.	2. Спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка у віці , з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила кримінальне правопорушення , суб'єктом якого може бути лише певна особа.
3. Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.	3. Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.
4. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третей-	4. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді,

ські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.	особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.
Стаття 19. Осудність	Стаття 19. Осудність
1. Осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними.	1. Осудною визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними.
2. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого цим Кодексом, перебувала в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки. До такої особи за рішенням суду можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру.	2. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого цим Кодексом, перебувала в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки. До такої особи за рішенням суду можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру.
3. Не підлягає покаранню особа, яка вчинила злочин у стані осудності, але до постановлення вироку захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. До такої особи за рішенням суду можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру, а після одужання така особа може підлягати покаранню.	3. Не підлягає покаранню особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у стані осудності, але до постановлення вироку захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. До такої особи за рішенням суду можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру, а після одужання така особа може підлягати покаранню.
Стаття 20. Обмежена осудність	Стаття 20. Обмежена осудність
1. Підлягає кримінальній відповідальності особа, визнана судом обмежено осудною, тобто така, яка під час вчинення злочину, через наявний у неї психічний розлад, не була здатна	1. Підлягає кримінальній відповідальності особа, визнана судом обмежено осудною, тобто така, яка під час вчинення кримінального правопорушення , через наявний у неї психі-

повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними.	чний розлад, не була здатна повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними.
2. Визнання особи обмежено осудною враховується судом при призначенні покарання і може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру.	2. Визнання особи обмежено осудною враховується судом при призначенні покарання і може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру.
Стаття 21. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин	Стаття 21. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення , вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин
Особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин, підлягає кримінальній відповідальності.	Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин, підлягає кримінальній відповідальності.
Стаття 22. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність	Стаття 22. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність
1. Кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років.	1. Кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років.
2. Особи, що вчинили злочини у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за умисне вбивство (статті 115–117), посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави (статті 112, 348, 379, 400, 443), умисне тяжке тілесне ушкодження (стаття 121, частина третя статей 345, 346, 350, 377, 398), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження	2. Особи, що вчинили кримінальні правопорушення у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за умисне вбивство (статті 115–117), посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави (статті 112, 348, 379, 400, 443), умисне тяжке тілесне ушкодження (стаття 121, частина третя статей 345, 346, 350, 377, 398), умисне середньої тяжкості ті-

<p>(стаття 122, частина друга статей 345, 346, 350, 377, 398), диверсію (стаття 113), бандитизм (стаття 257), терористичний акт (стаття 258), захоплення заручників (статті 147 і 349), зґвалтування (стаття 152), насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (стаття 153), крадіжку (стаття 185, частина перша статей 262, 308), грабіж (статті 186, 262, 308), розбій (стаття 187, частина третя статей 262, 308), вимагання (статті 189, 262, 308), умисне знищення або пошкодження майна (частина друга статей 194, 347, 352, 378, частини друга та третя статті 399), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (стаття 277), угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (стаття 278), незаконне заволодіння транспортним засобом (частини друга, третя статті 289), хуліганство (стаття 296).</p>	<p>лесне ушкодження (стаття 122, частина друга статей 345, 346, 350, 377, 398), диверсію (стаття 113), бандитизм (стаття 257), терористичний акт (стаття 258), захоплення заручників (статті 147 і 349), зґвалтування (стаття 152), насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (стаття 153), крадіжку (стаття 185, частина перша статей 262, 308), грабіж (статті 186, 262, 308), розбій (стаття 187, частина третя статей 262, 308), вимагання (статті 189, 262, 308), умисне знищення або пошкодження майна (частина друга статей 194, 347, 352, 378, частини друга та третя статті 399), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (стаття 277), угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (стаття 278), незаконне заволодіння транспортним засобом (частини друга, третя статті 289), хуліганство (стаття 296).</p>
<p>Стаття 25. Необережність та її види</p>	<p>Стаття 25. Необережність та її види</p>
<p>1. Необережність поділяється на злочинну самовпевненість та злочинну недбалість.</p>	<p>1. Необережність поділяється на самовпевненість та недбалість.</p>
<p>2. Необережність є злочинною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення.</p>	<p>2. Необережність є самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення.</p>
<p>3. Необережність є злочинною недбалістю, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити.</p>	<p>3. Необережність є недбалістю, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити.</p>

Розділ VI СПІВУЧАСТЬ У <u>ЗЛОЧИНІ</u>	Розділ VI СПІВУЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ
Стаття 26. Поняття співучасті	Стаття 26. Поняття співучасті
Співучастю у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину.	Співучастю є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення .
Стаття 27. Види співучасників	Стаття 27. Види співучасників
1. Співучасниками злочину, поряд із виконавцем, є організатор, підбурювач та пособник.	1. Співучасниками кримінального правопорушення , поряд із виконавцем, є організатор, підбурювач та пособник.
2. Виконавцем (співвиконавцем) є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений цим Кодексом.	2. Виконавцем (співвиконавцем) є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами кримінального правопорушення безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила кримінальне правопорушення, передбачене цим Кодексом.
3. Організатором є особа, яка організувала вчинення злочину (злочинів) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації.	3. Організатором є особа, яка організувала вчинення кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації.
4. Підбурювачем є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину.	4. Підбурювачем є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення .
5. Пособником є особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню злочину іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином	5. Пособником є особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати суб'єкта кримінального правопорушення, знаряддя, засоби чи сліди його вчинення або предмети, здобуті внаслідок вчинення кримінального правопору-

сприяти приховуванню злочину.	шення, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню кримінального правопорушення.
6. Не є співучастю не обіцяне заздалегідь переховування злочинця, знарядь і засобів вчинення злочину, слідів злочину чи предметів, здобутих злочинним шляхом, або придбання чи збут таких предметів. Особи, які вчинили ці діяння, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених статтями 198 та 396 цього Кодексу.	6. Не є співучастю не обіцяне заздалегідь переховування суб'єкта кримінального правопорушення, знарядь, засобів чи слідів його вчинення або предметів, здобутих внаслідок вчинення кримінального правопорушення , або придбання чи збут таких предметів. Особи, які вчинили ці діяння, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених статтями 198 та 396 цього Кодексу.
7. Не є співучастю обіцяне до закінчення вчинення злочину неповідомлення про достовірно відомий підготовлюваний або вчинюваний злочин. Такі особи підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, коли вчинене ними діяння містить ознаки іншого злочину.	7. Не є співучастю обіцяне до закінчення вчинення кримінального правопорушення неповідомлення про достовірно відоме підготовлюване або вчинюване кримінальне правопорушення . Такі особи підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, коли вчинене ними діяння містить ознаки іншого кримінального правопорушення .
Стаття 28. Вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією	Стаття 28. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією
1. Злочин визнається таким, що вчинений групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.	1. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.
2. Злочин визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення.	2. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення , домовилися про спільне його вчинення.
3. Злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спря-	3. Злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спря-

мованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.	мованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.
4. Злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.	4. Злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.
Стаття 29. Кримінальна відповідальність співучасників	Стаття 29. Кримінальна відповідальність співучасників
1. Виконавець (співвиконавець) підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає вчинений ним злочин.	1. Виконавець (співвиконавець) підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає вчинене ним кримінальне правопорушення .
2. Організатор, підбурювач та пособник підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає злочин, вчинений виконавцем.	2. Організатор, підбурювач та пособник підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем .
3. Ознаки, що характеризують особу окремого співучасника злочину, ставляться в вину лише цьому співучасникові. Інші обставини, що обтяжують відповідальність і передбачені у статтях Особливої частини цього Кодексу як ознаки злочину, що впливають на кваліфікацію дій виконавця, ставляться в вину лише співучаснику, який усвідомлював ці обставини.	3. Ознаки, що характеризують особу окремого співучасника кримінального правопорушення , ставляться в вину лише цьому співучасникові. Інші обставини, що обтяжують відповідальність і передбачені у статтях Особливої частини цього Кодексу як ознаки кримінального правопорушення , що впливають на кваліфікацію дій виконавця, ставляться в вину лише співучаснику, який усвідомлював ці обставини.
4. У разі вчинення виконавцем незакінченого злочину інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому злочині.	4. У разі вчинення виконавцем незакінченого кримінального правопорушення інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому кримінальному правопорушенні .

<p>5. Співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинене виконавцем, якщо воно не охоплювалося їхнім умислом.</p>	<p>5. Співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинене виконавцем, якщо воно не охоплювалося їхнім умислом.</p>
<p>Стаття 31. Добровільна відмова співучасників</p>	<p>Стаття 31. Добровільна відмова співучасників</p>
<p>1. У разі добровільної відмови від вчинення злочину виконавець (співвиконавець) не підлягає кримінальній відповідальності за наявності умов, передбачених статтею 17 цього Кодексу. У цьому випадку інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за готування до того злочину або замах на той злочин, від вчинення якого добровільно відмовився виконавець.</p>	<p>1. У разі добровільної відмови від вчинення кримінального правопорушення виконавець (співвиконавець) не підлягає кримінальній відповідальності за наявності умов, передбачених статтею 17 цього Кодексу. У цьому випадку інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за готування до того кримінального правопорушення або замах на те кримінальне правопорушення, від вчинення якого добровільно відмовився виконавець.</p>
<p>2. Не підлягають кримінальній відповідальності при добровільній відмові організатор, підбурювач чи пособник, якщо вони відвернули вчинення злочину або своєчасно повідомили відповідні органи державної влади про злочин, що готується або вчиняється. Добровільною відмовою пособника є також ненадання ним засобів чи знарядь вчинення злочину або неусунення перешкод вчиненню злочину.</p>	<p>2. Не підлягають кримінальній відповідальності при добровільній відмові організатор, підбурювач чи пособник, якщо вони відвернули вчинення кримінального правопорушення або своєчасно повідомили відповідні органи державної влади про кримінальне правопорушення, що готується або вчиняється. Добровільною відмовою пособника є також ненадання ним засобів чи знарядь вчинення кримінального правопорушення або неусунення перешкод вчиненню кримінального правопорушення.</p>
<p>3. У разі добровільної відмови будь-кого із співучасників виконавець підлягає кримінальній відповідальності за готування до злочину або за замах на злочин, залежно від того, на якій із цих стадій його діяння було припинено.</p>	<p>3. У разі добровільної відмови будь-кого із співучасників виконавець підлягає кримінальній відповідальності за готування до кримінального правопорушення або за замах на кримінальне правопорушення, залежно від того, на якій із цих стадій його діяння було припинено.</p>
<p>Розділ VII ПОВТОРНІСТЬ, СУКУПНІСТЬ ТА РЕЦИДИВ <u>ЗЛОЧИНІВ</u></p>	<p>Розділ VII ПОВТОРНІСТЬ, СУКУПНІСТЬ ТА РЕЦИДИВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ</p>
<p>Стаття 32. Повторність <u>злочинів</u></p>	<p>Стаття 32. Повторність кримінальних правопорушень</p>
<p>1. Повторністю злочинів визнається вчинення двох або більше злочинів, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу.</p>	<p>1. Повторністю визнається вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу.</p>

2. Повторність, передбачена частиною першою цієї статті, відсутня при вчиненні продовжуваного злочину, який складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним злочинним наміром.	2. Повторність, передбачена частиною першою цієї статті, відсутня при вчиненні продовжуваного кримінального правопорушення, яке складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним умислом.
3. Вчинення двох або більше злочинів, передбачених різними статтями цього Кодексу, визнається повторним лише у випадках, передбачених в Особливій частині цього Кодексу.	3. Вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями цього Кодексу, визнається повторним лише у випадках, передбачених в Особливій частині цього Кодексу.
4. Повторність відсутня, якщо за раніше вчинений злочин особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом, або якщо судимість за цей злочин було погашено або знято.	4. Повторність відсутня, якщо за раніше вчинене кримінальне правопорушення особу було звільнено від кримінальної відповідальності з підстав, встановлених законом, або якщо судимість за це кримінальне правопорушення було погашено чи знято.
Стаття 33. Сукупність <u>злочинів</u>	Стаття 33. Сукупність кримінальних правопорушень
1. Сукупністю злочинів визнається вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини цього Кодексу, за жоден з яких її не було засуджено. При цьому не враховуються злочини, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом.	1. Сукупністю визнається вчинення особою двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини цього Кодексу, за жодне з яких її не було засуджено. При цьому не враховуються кримінальні правопорушення, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності з підстав, встановлених законом.
2. При сукупності злочинів кожен з них підлягає кваліфікації за відповідною статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу.	2. При сукупності кримінальних правопорушень кожне з них підлягає кваліфікації за відповідною статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу.
Стаття 34. Рецидив <u>злочинів</u>	Стаття 34. Рецидив кримінальних правопорушень
Рецидивом злочинів визнається вчинення нового умисного злочину особою, яка має судимість за умисний злочин.	Рецидивом визнається вчинення нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення .

Стаття 35. Правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву <u>злочинів</u>	Стаття 35. Правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву кримінальних правопорушень
Повторність, сукупність та рецидив злочинів враховуються при кваліфікації злочинів та призначенні покарання, при вирішенні питання щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності та покарання у випадках, передбачених цим Кодексом.	Повторність, сукупність та рецидив враховуються при кваліфікації кримінальних правопорушень та призначенні покарання, при вирішенні питання щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності та покарання у випадках, передбачених цим Кодексом.
Розділ VIII ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ <u>ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ</u>	Розділ VIII ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
Стаття 38. Затримання особи, що вчинила <u>злочин</u>	Стаття 38. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення
1. Не визнаються злочинними дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила злочин, і доставлення її відповідним органам влади, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи.	1. Не є кримінальним правопорушенням дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення , і доставлення її відповідним органам влади, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи.
2. Перевищенням заходів, необхідних для затримання злочинця, визнається умисне заподіяння особі, що вчинила злочин, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання злочинця. Перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, має наслідком відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 та 124 цього Кодексу.	2. Перевищенням заходів, необхідних для затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення , визнається умисне заподіяння цій особі тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання . Перевищення заходів, необхідних для затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення , тягне за собою відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 та 124 цього Кодексу.
Стаття 39. Крайня необхідність	Стаття 39. Крайня необхідність
1. Не є злочином заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспіль-	1. Не є кримінальним правопорушенням заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або ін-

<p>ним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності.</p>	<p>ших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності.</p>
<p>2. Перевищенням меж крайньої необхідності є умисне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода.</p>	<p>2. Перевищенням меж крайньої необхідності є умисне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода.</p>
<p>3. Особа не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності, якщо внаслідок сильного душевного хвилювання, викликаного небезпекою, що загрожувала, вона не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці.</p>	<p>3. Особа не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності, якщо внаслідок сильного душевного хвилювання, викликаного небезпекою, що загрожувала, вона не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці.</p>
<p>Стаття 40. Фізичний або психічний примус</p>	<p>Стаття 40. Фізичний або психічний примус</p>
<p>1. Не є злочином дія або бездіяльність особи, яка заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, вчинена під безпосереднім впливом фізичного примусу, внаслідок якого особа не могла керувати своїми вчинками.</p>	<p>1. Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність особи, яка заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, вчинена під безпосереднім впливом фізичного примусу, внаслідок якого особа не могла керувати своїми вчинками.</p>
<p>2. Питання про кримінальну відповідальність особи за заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо ця особа зазнала фізичного примусу, внаслідок якого вона зберігала можливість керувати своїми діями, а також психічного примусу, вирішується відповідно до положень статті 39 цього.</p>	<p>2. Питання про кримінальну відповідальність особи за заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо ця особа зазнала фізичного примусу, внаслідок якого вона зберігала можливість керувати своїми діями, а також психічного примусу, вирішується відповідно до положень статті 39 цього Кодексу.</p>
<p>Стаття 41. Виконання наказу або розпорядження</p>	<p>Стаття 41. Виконання наказу або розпорядження</p>
<p>1. Дія або бездіяльність особи, що заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, визнається правомірною, якщо вона була вчинена з метою виконання законного наказу або розпорядження.</p>	<p>1. Дія або бездіяльність особи, що заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, визнається правомірною, якщо вона була вчинена з метою виконання законного наказу або розпорядження.</p>
<p>2. Наказ або розпорядження є законними, якщо вони віддані відповідною особою в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечать чинному законодавству</p>	<p>2. Наказ або розпорядження є законними, якщо вони віддані відповідною особою в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечать чинному законодавству</p>

та не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина.	та не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина.
3. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка відмовилася виконувати явно злочинний наказ або розпорядження.	3. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, що відмовилася виконувати наказ або розпорядження, які були явно спрямовані на вчинення кримінального правопорушення.
4. Особа, що виконала явно злочинний наказ або розпорядження, за діяння, вчинені з метою виконання такого наказу або розпорядження, підлягає кримінальній відповідальності на загальних підставах.	4. Особа, що виконала наказ або розпорядження, які були явно спрямовані на вчинення кримінального правопорушення , за діяння, вчинені з метою виконання такого наказу або розпорядження, підлягає кримінальній відповідальності на загальних підставах.
5. Якщо особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати злочинного характеру наказу чи розпорядження, то за діяння, вчинене з метою виконання такого наказу чи розпорядження, відповідальності підлягає тільки особа, що віддала злочинний наказ чи розпорядження.	5. Якщо особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати, що наказ або розпорядження були явно спрямовані на вчинення кримінального правопорушення , то за діяння, вчинене з метою виконання такого наказу чи розпорядження, відповідальності підлягає тільки особа, що віддала цей наказ або розпорядження.
Стаття 42. Діяння, пов'язане з ризиком	Стаття 42. Діяння, пов'язане з ризиком
1. Не є злочином діяння (дія або бездіяльність), яке заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам, якщо це діяння було вчинене в умовах виправданого ризику для досягнення значної суспільно корисної мети.	1. Не є кримінальним правопорушенням діяння (дія або бездіяльність), яке заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам, якщо це діяння було вчинене в умовах виправданого ризику для досягнення значної суспільно корисної мети.
2. Ризик визнається виправданим, якщо мету, що була поставлена, не можна було досягти в даній обстановці дією (бездіяльністю), не поєднаною з ризиком, і особа, яка допустила ризик, обґрунтовано розраховувала, що вжиті нею заходи є достатніми для відвернення шкоди правоохоронюваним інтересам.	2. Ризик визнається виправданим, якщо мету, що була поставлена, не можна було досягти в даній обстановці дією (бездіяльністю), не поєднаною з ризиком, і особа, яка допустила ризик, обґрунтовано розраховувала, що вжиті нею заходи є достатніми для відвернення шкоди правоохоронюваним інтересам.
3. Ризик не визнається виправданим, якщо він завідомо створював загрозу для життя інших людей або загрозу екологічної катастрофи чи інших надзвичайних подій.	3. Ризик не визнається виправданим, якщо він завідомо створював загрозу для життя інших людей або загрозу екологічної катастрофи чи інших надзвичайних подій.

<p>Стаття 43. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації</p>	<p>Стаття 43. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації</p>
<p>1. Не є злочином вимушене заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації з метою попередження чи розкриття їх злочинної діяльності.</p>	<p>1. Не є кримінальним правопорушенням вимушене заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі злочинній організації з метою попередження чи розкриття їх злочинної діяльності.</p>
<p>2. Особа, зазначена у частині першій цієї статті, підлягає кримінальній відповідальності лише за вчинення у складі організованої групи чи злочинної організації особливо тяжкого злочину, вчиненого умисно і поєданого з насильством над потерпілим, або тяжкого злочину, вчиненого умисно і пов'язаного з спричиненням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків.</p>	<p>2. Особа, зазначена у частині першій цієї статті, підлягає кримінальній відповідальності лише за вчинення у складі організованої групи чи злочинної організації особливо тяжкого злочину, вчиненого умисно і поєданого з насильством над потерпілим, або тяжкого злочину, вчиненого умисно і пов'язаного з спричиненням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків.</p>
<p>3. Особа, яка вчинила злочин, що передбачений частиною другою цієї статті, не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначене їй на строк, більший, ніж половина максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин.</p>	<p>3. Особа, яка вчинила злочин, що передбачений частиною другою цієї статті, не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначене їй на строк, більший, ніж половина максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин.</p>
<p>Стаття 44. Правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності</p>	<p>Стаття 44. Правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності</p>
<p>1. Особа, яка вчинила злочин, звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом.</p>	<p>1. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом.</p>
<p>2. Звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюються виключно судом. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності встановлюється законом.</p>	<p>2. Звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюються виключно судом. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності встановлюється законом.</p>

<p>Стаття 45. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям</p>	<p>Стаття 45. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям</p>
<p>Особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення злочину щиро покаялася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.</p>	<p>Особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок або умисний менш тяжкий злочин, за який передбачене покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки, або необережний менш тяжкий злочин, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення кримінального правопорушення щиро покаялася, активно сприяла його розкриттю і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.</p>
<p>Примітка. Корупційними злочинами відповідно до цього Кодексу вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 цього кодексу.</p>	<p>Примітка. Корупційними злочинами відповідно до цього кодексу вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 цього кодексу.</p>
<p>Стаття 46. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим</p>	<p>Стаття 46. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим</p>
<p>Особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.</p>	<p>Особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок або умисний менш тяжкий злочин, за який передбачене покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки, або необережний менш тяжкий злочин, крім корупційних злочинів, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.</p>
<p>Стаття 47. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки</p>	<p>Стаття 47. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки</p>
<p>1. Особу, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, та щиро покаялася, може бути звільнено від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки колективу підприємства, установи чи органі-</p>	<p>1. Особу, яка вперше вчинила кримінальний проступок або менш тяжкий злочин, крім корупційних злочинів, та щиро покаялася, може бути звільнено від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки колективу підприємства, уста-</p>

зації за їхнім клопотанням за умови, що вона протягом року з дня передачі її на поруки виправдає довіру колективу, не ухилятиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадського порядку.	нови чи організації за їхнім клопотанням за умови, що вона протягом року з дня передачі її на поруки виправдає довіру колективу, не ухилятиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадського порядку.
2. У разі порушення умов передачі на поруки особа притягається до кримінальної відповідальності за вчинений нею злочин.	2. У разі порушення умов передачі на поруки особа притягається до кримінальної відповідальності за вчинене нею кримінальне правопорушення .
Стаття 48. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки	Стаття 48. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки
Особу, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо буде визнано, що на час кримінального провадження внаслідок зміни обстановки вчинене нею діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною.	Особу, яка вперше вчинила кримінальний проступок або менш тяжкий злочин , крім корупційних злочинів, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо буде визнано, що на час кримінального провадження внаслідок зміни обстановки вчинене нею діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною.
Стаття 49. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності	Стаття 49. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності
1. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею злочину і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:	1. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею кримінального правопорушення і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:
1) два роки – у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі;	1) два роки – у разі вчинення кримінального проступку ;
2) три роки – у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, за який передбачене покарання у виді обмеження або позбавлення волі;	2) три роки – у разі вчинення менш тяжкого злочину, за який передбачене покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки ;
3) п'ять років – у разі вчинення злочину середньої тяжкості;	3) п'ять років – у разі вчинення менш тяжкого злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад два роки ;
4) десять років – у разі вчинення тяжкого злочину;	4) десять років – у разі вчинення тяжкого злочину;
5) п'ятнадцять років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину.	5) п'ятнадцять років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину.

<p>2. Перебіг давності зупиняється, якщо особа, що вчинила злочин, ухилилася від досудового слідства або суду. У цих випадках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання. У цьому разі особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з часу вчинення злочину минуло п'ятнадцять років.</p>	<p>2. Перебіг давності зупиняється, якщо особа, що вчинила кримінальне правопорушення, ухилилася від досудового розслідування або суду. У цих випадках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання. У цьому разі особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з часу вчинення кримінального проступку минуло п'ять років, а з часу вчинення злочину – п'ятнадцять років.</p>
<p>3. Перебіг давності переривається, якщо до закінчення зазначених у частинах першій та другій цієї статті строків особа вчинила новий злочин середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий злочин. Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення нового злочину. При цьому строки давності обчислюються окремо за кожний злочин.</p>	<p>3. Перебіг давності переривається, якщо до закінчення зазначених у частинах першій та другій цієї статті строків особа вчинила новий злочин. Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення нового злочину. При цьому строки давності обчислюються окремо за кожне кримінальне правопорушення.</p>
<p>4. Питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі не може бути призначено і замінюється позбавленням волі на певний строк.</p>	<p>4. Питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі не може бути призначено і замінюється позбавленням волі на певний строк.</p>
<p>5. Давність не застосовується у разі вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109–114-1, проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 437–439 і частині першій статті 442 цього кодексу.</p>	<p>5. Давність не застосовується у разі вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109–114-1, проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 437–439 і частині першій статті 442 цього кодексу.</p>
<p>Стаття 50. Поняття покарання та його мета</p>	<p>Стаття 50. Поняття покарання та його мета</p>
<p>1. Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.</p>	<p>1. Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.</p>
<p>2. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.</p>	<p>2. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами.</p>

3. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.	3. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.
Стаття 51. Види покарань	Стаття 51. Види покарань
До осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі види покарань:	До осіб, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення , судом можуть бути застосовані такі види покарань:
1) штраф;	1) штраф;
2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;	2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;
3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;	3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
4) громадські роботи;	4) громадські роботи;
5) виправні роботи;	5) виправні роботи;
6) службові обмеження для військовослужбовців;	6) службові обмеження для військовослужбовців;
7) конфіскація майна;	7) конфіскація майна;
8) арешт;	8) арешт;
9) обмеження волі;	9) обмеження волі;
10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;	10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;
11) позбавлення волі на певний строк;	11) позбавлення волі на певний строк;
12) довічне позбавлення волі.	12) довічне позбавлення волі.
Стаття 52. Основні та додаткові покарання	Стаття 52. Основні та додаткові покарання
1. Основними покараннями є громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі.	1. Основними покараннями є громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі.
2. Додатковими покараннями є позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна.	2. Додатковими покараннями є позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна.
3. Штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові покарання.	3. Штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові покарання.

<p>4. За один злочин може бути призначено лише одне основне покарання, передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу. До основного покарання може бути приєднане одне чи кілька додаткових покарань у випадках та порядку, передбачених цим Кодексом.</p>	<p>4. За одне кримінальне правопорушення може бути призначено лише одне основне покарання, передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу. До основного покарання може бути приєднане одне чи кілька додаткових покарань у випадках та порядку, передбачених цим Кодексом.</p>
<p>5. Ухилення від покарання, призначеного вироком суду, має наслідком відповідальність, передбачену статтями 389 та 390 цього кодексу.</p>	<p>5. Ухилення від покарання, призначеного вироком суду, тягне за собою кримінальну відповідальність за статтями 389 та 390 цього кодексу.</p>
<p>Стаття 53. Штраф</p>	<p>Стаття 53. Штраф</p>
<p>1. Штраф – це грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині цього Кодексу, з урахуванням положень частини другої цієї статті.</p>	<p>1. Штраф – це грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині цього Кодексу, з урахуванням положень частини другої цієї статті.</p>
<p>2. Розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо статтями Особливої частини цього Кодексу не передбачено вищого розміру штрафу. За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочином, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу. Суд, встановивши, що такий злочин вчинено у співучасті і роль виконавця (співвиконавця), підбурювача або пособника у його вчиненні є незначною, може призначити таким особам покарання у виді штрафу в розмірі, передбаченому санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, без урахування розміру майнової шкоди, за-</p>	<p>2. Розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо статтями Особливої частини цього Кодексу не передбачено вищого розміру штрафу. За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочином, або отриманого внаслідок його вчинення доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу. Суд, встановивши, що такий злочин вчинено у співучасті і роль виконавця (співвиконавця), підбурювача або пособника у його вчиненні є незначною, може призначити таким особам покарання у виді штрафу в розмірі, передбаченому санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, без урахування розміру</p>

вданої злочином, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу.	майнової шкоди, завданої злочином, або отриманого внаслідок його вчинення доходу.
3. Штраф як додаткове покарання може бути призначений лише тоді, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.	3. Штраф як додаткове покарання може бути призначений лише тоді, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.
4. З урахуванням майнового стану особи суд може призначити штраф із розстрочкою виплати певними частинами строком до одного року.	4. З урахуванням майнового стану особи суд може призначити штраф із розстрочкою виплати певними частинами строком до одного року.
5. У разі несплати штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді громадських робіт із розрахунку одна година громадських робіт за один установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян або виправними роботами із розрахунку один місяць виправних робіт за двадцять установлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, але на строк не більше двох років.	5. У разі несплати штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді громадських робіт із розрахунку одна година громадських робіт за один установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян або виправними роботами із розрахунку один місяць виправних робіт за двадцять установлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, але на строк не більше двох років.
У разі несплати штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, призначеного як основне покарання, та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді позбавлення волі із розрахунку один день позбавлення волі за вісім неоподатковуваних мінімумів доходів громадян у таких межах:	У разі несплати штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді позбавлення волі із розрахунку один день позбавлення волі за вісім неоподатковуваних мінімумів доходів громадян у таких межах:
1) від одного до п'яти років позбавлення волі – у випадку призначення штрафу за вчинення злочину середньої тяжкості;	1) до п'яти років позбавлення волі – у разі призначення штрафу за вчинення менш тяжкого злочину ;
2) від п'яти до десяти років позбавлення волі – у випадку призначення штрафу за вчинення тяжкого злочину;	2) до десяти років позбавлення волі – у разі призначення штрафу за вчинення тяжкого злочину;
3) від десяти до дванадцяти років позбавлення волі – у випадку призначення штрафу за вчинення особливо тяжкого злочину.	3) до дванадцяти років позбавлення волі – у разі призначення штрафу за вчинення особливо тяжкого злочину.

Якщо під час розрахунку строку позбавлення волі цей строк становить більше встановлених цією частиною статті меж, суд замінює покарання у виді штрафу покаранням у виді позбавлення волі на максимальний строк, передбачений для злочину відповідної тяжкості цією частиною статті.	Якщо під час розрахунку строку позбавлення волі цей строк становить більше встановлених цією частиною статті меж, суд замінює покарання у виді штрафу покаранням у виді позбавлення волі на максимальний строк, передбачений для злочину відповідної тяжкості цією частиною статті.
Стаття 55. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	Стаття 55. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю
1. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене як основне покарання на строк від двох до п'яти років або як додаткове покарання на строк від одного до трьох років.	1. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене як основне покарання на строк від двох до п'яти років або як додаткове покарання на строк від одного до трьох років.
Позбавлення права обіймати певні посади як додаткове покарання у справах, передбачених Законом України «Про очищення влади», призначається на строк п'ять років.	Позбавлення права обіймати певні посади як додаткове покарання у справах, передбачених Законом України «Про очищення влади», призначається на строк п'ять років.
2. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання може бути призначене й у випадках, коли воно не передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за умови, що з урахуванням характеру злочину, вчиненого за посадою або у зв'язку із заняттям певною діяльністю, особи засудженого та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за ним права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.	2. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання може бути призначене й у випадках, коли воно не передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за умови, що з урахуванням характеру кримінального правопорушення , вчиненого за посадою або у зв'язку із заняттям певною діяльністю, особи засудженого та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за ним права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
3. При призначенні позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткового покарання до арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі на певний строк – воно поширюється на увесь час відбування основного покарання і, крім цього, на строк, встановлений вироком суду, що набрав законної сили. При цьому строк додаткового покарання обчислюється з моменту відбуття основного покарання, а при призначенні покарання у виді позбавлення права обій-	3. При призначенні позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткового покарання до арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі на певний строк – воно поширюється на увесь час відбування основного покарання і, крім цього, на строк, встановлений вироком суду, що набрав законної сили. При цьому строк додаткового покарання обчислюється з моменту відбуття основного покарання, а при призначенні покарання у виді позбавлення права обій-

мати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове до інших основних покарань, а також у разі застосування статті 77 цього Кодексу – з моменту набрання законної сили вироком.	мати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове до інших основних покарань, а також у разі застосування статті 77 цього Кодексу – з моменту набрання законної сили вироком.
Стаття 65. Загальні засади призначення покарання	Стаття 65. Загальні засади призначення покарання
1. Суд призначає покарання:	1. Суд призначає покарання:
1) у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинений злочин, за винятком випадків, передбачених частиною другою статті 53 цього Кодексу;	1) у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення , за винятком випадків, передбачених Загальною частиною цього Кодексу ;
2) відповідно до положень Загальної частини цього Кодексу;	2) відповідно до положень Загальної частини цього Кодексу;
3) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.	3) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення , особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.
2. Особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів. Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатнім для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів.	2. Особі, яка вчинила кримінальне правопорушення , має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових кримінальних правопорушень . Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинене кримінальне правопорушення призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатнім для виправлення особи та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень .
3. Підстави для призначення більш м'якого покарання, ніж це передбачено відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу за вчинений злочин, визначаються статтею 69 цього Кодексу.	3. Підстави для призначення більш м'якого покарання, ніж це передбачено відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу за вчинене кримінальне правопорушення , визначаються статтею 69 цього Кодексу.
4. Більш суворе покарання, ніж передбачене відповідними статтями особливої частини цього кодексу за вчинений злочин, може бути призначене за сукупністю злочинів і за сукупністю вироків згідно зі статтями 70 та 71 цього Кодексу.	4. Більш суворе покарання, ніж передбачене відповідними статтями особливої частини цього кодексу за вчинене кримінальне правопорушення , може бути призначене за сукупністю кримінальних правопорушень і за сукупністю вироків згідно зі статтями 70 та 71 цього Кодексу.

5. У випадку затвердження вироком угоди про примирення або про визнання вини суд призначає покарання, узгоджене сторонами угоди.	5. У випадку затвердження вироком угоди про примирення або про визнання вини суд призначає покарання, узгоджене сторонами угоди.
Стаття 66. Обставини, які пом'якшують покарання	Стаття 66. Обставини, які пом'якшують покарання
1. При призначенні покарання обставинами, які його пом'якшують, визнаються:	1. При призначенні покарання обставинами, які його пом'якшують, визнаються:
1) з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину;	1) з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення ;
2) добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди;	2) добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди;
2-1) надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину;	2-1) надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення ;
3) вчинення злочину неповнолітнім;	3) вчинення кримінального правопорушення неповнолітнім;
4) вчинення злочину жінкою в стані вагітності;	4) вчинення кримінального правопорушення жінкою в стані вагітності;
5) вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин;	5) вчинення кримінального правопорушення внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин;
6) вчинення злочину під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність;	6) вчинення кримінального правопорушення під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність;
7) вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірними або аморальними діями потерпілого;	7) вчинення кримінального правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірними або аморальними діями потерпілого;
8) вчинення злочину з перевищенням меж крайньої необхідності;	8) вчинення кримінального правопорушення з перевищенням меж крайньої необхідності;
9) виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, поєднане з вчиненням злочину у випадках, передбачених цим Кодексом.	9) виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, поєднане з вчиненням злочину у випадках, передбачених цим Кодексом.
2. При призначенні покарання суд може визнати такими, що його пом'якшують, і інші обставини, не зазначені в частині першій цієї статті.	2. При призначенні покарання суд може визнати такими, що його пом'якшують, і інші обставини, не зазначені в частині першій цієї статті.

3. Якщо будь-яка з обставин, що пом'якшує покарання, передбачена в статті Особливої частини цього Кодексу як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його пом'якшує.	3. Якщо будь-яка з обставин, що пом'якшує покарання, передбачена в статті Особливої частини цього Кодексу як ознака кримінального правопорушення , що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його пом'якшує.
Стаття 67. Обставини, які обтяжують покарання	Стаття 67. Обставини, які обтяжують покарання
1. При призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються:	1. При призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються:
1) вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів;	1) вчинення кримінального правопорушення повторно та рецидив кримінальних правопорушень ;
2) вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою (частина друга або третя статті 28);	2) вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою (частина друга або третя статті 28);
3) вчинення злочину на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату;	3) вчинення кримінального правопорушення на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату;
4) вчинення злочину у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку;	4) вчинення кримінального правопорушення у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку;
5) тяжкі наслідки, завдані злочином;	5) тяжкі наслідки, завдані кримінальним правопорушенням ;
6) вчинення злочину щодо малолітнього, особи похилого віку або особи, що перебуває в безпорадному стані;	6) вчинення кримінального правопорушення щодо малолітнього, особи похилого віку або особи, що перебуває в безпорадному стані;
7) вчинення злочину щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;	7) вчинення кримінального правопорушення щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;
8) вчинення злочину щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного;	8) вчинення кримінального правопорушення щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного;
9) вчинення злочину з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством;	9) вчинення кримінального правопорушення з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством;
10) вчинення злочину з особливою жорстокістю;	10) вчинення кримінального правопорушення з особливою жорстокістю;

11) вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій;	11) вчинення кримінального правопорушення з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій;
12) вчинення злочину загальнонебезпечним способом;	12) вчинення кримінального правопорушення загальнонебезпечним способом;
13) вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів.	13) вчинення кримінального правопорушення особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів.
2. Суд має право, залежно від характеру вчиненого злочину, не визнати будь-яку із зазначених у частині першій цієї статті обставин, за винятком обставин, зазначених у пунктах 2, 6, 7, 9, 10, 12 такою, що обтяжує покарання, навівши мотиви свого рішення у вирокі.	2. Суд має право, залежно від характеру вчиненого кримінального правопорушення , не визнати будь-яку із зазначених у частині першій цієї статті обставин, за винятком обставин, зазначених у пунктах 2, 6, 7, 9, 10, 12 такою, що обтяжує покарання, навівши мотиви свого рішення у вирокі.
3. При призначенні покарання суд не може визнати такими, що його обтяжують, обставини, не зазначені в частині першій цієї статті.	3. При призначенні покарання суд не може визнати такими, що його обтяжують, обставини, не зазначені в частині першій цієї статті.
4. Якщо будь-яка з обставин, що обтяжує покарання, передбачена в статті Особливої частини цього Кодексу як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його обтяжує.	4. Якщо будь-яка з обставин, що обтяжує покарання, передбачена в статті Особливої частини цього Кодексу як ознака кримінального правопорушення , що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його обтяжує.
Стаття 68. Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті	Стаття 68. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті
1. При призначенні покарання за незакінчений злочин суд, керуючись положеннями статей 65–67 цього Кодексу, враховує ступінь тяжкості вчиненого особою діяння, ступінь здійснення злочинного наміру та причини, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця.	1. При призначенні покарання за незакінчене кримінальне правопорушення суд, керуючись положеннями статей 65–67 цього Кодексу, враховує ступінь тяжкості вчиненого особою діяння, ступінь реалізації умислу та причини, внаслідок яких кримінальне правопорушення не було доведено до кінця.
2. За вчинення готування до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбачено-	2. За вчинення готування до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбачено-

го санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.	го санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.
3. За вчинення замаху на злочин строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.	3. За вчинення замаху на кримінальне правопорушення строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.
4. Довічне позбавлення волі за вчинення готування до злочину та вчинення замаху на злочин не застосовується, крім випадків вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109–114-1, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, передбачених у статтях 437–439, частині першій статті 442 та статті 443 цього Кодексу.	4. Довічне позбавлення волі за вчинення готування до злочину та замаху на злочин не застосовується, крім випадків вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109–114-1, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, передбачених у статтях 437–439, частині першій статті 442 та статті 443 цього кодексу.
5. При призначенні покарання співучасникам злочину суд, керуючись положеннями статей 65–67 цього Кодексу, враховує характер та ступінь участі кожного з них у вчиненні злочину.	5. При призначенні покарання співучасникам кримінального правопорушення суд, керуючись положеннями статей 65–67 цього Кодексу, враховує характер та ступінь участі кожного з них у вчиненні кримінального правопорушення .
Стаття 69. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом	Стаття 69. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом
1. За наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може, крім випадків засудження за корупційний злочин, призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за цей злочин. У цьому випадку суд не має права призначити покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді	1. За наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення , з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може, крім випадків засудження за корупційний злочин, призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за це кримінальне правопорушення . У цьому випадку суд не має права призначити покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. За вчинення злочину, за який передбачене

<p>штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, суд з підстав, передбачених цією частиною, може призначити основне покарання у виді штрафу, розмір якого не більше ніж на чверть нижчий від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.</p>	<p>основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, суд з підстав, передбачених цією частиною, може призначити основне покарання у виді штрафу, розмір якого не більше ніж на чверть нижчий від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.</p>
<p>2. На підставах, передбачених у частині першій цієї статті, суд може не призначати додаткового покарання, що передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу як обов'язкове, за винятком випадків призначення покарання за вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>2. На підставах, передбачених у частині першій цієї статті, суд може не призначати додаткового покарання, що передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу як обов'язкове, за винятком випадків призначення покарання за вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>Стаття 70. Призначення покарання за сукупністю <u>злочинів</u></p>	<p>Стаття 70. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень</p>
<p>1. При сукупності злочинів суд, призначивши покарання (основне і додаткове) за кожний злочин окремо, визначає остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених покарань.</p>	<p>1. При сукупності кримінальних правопорушень суд, призначивши покарання (основне і додаткове) за кожне кримінальне правопорушення окремо, визначає остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених покарань.</p>
<p>2. При складанні покарань остаточне покарання за сукупністю злочинів визначається в межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає більш суворе покарання. Якщо хоча б один із злочинів є умисним тяжким або особливо тяжким, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю злочинів у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. Якщо хоча б за один із вчинених злочинів призначено довічне позбавлення волі, то остаточне покарання за сукупністю злочинів визначається шляхом поглинення будь-яких менш суворих покарань</p>	<p>2. При складанні покарань остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень визначається в межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає більш суворе покарання. Якщо хоча б одне з кримінальних правопорушень є умисним тяжким або особливо тяжким злочином, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. Якщо хоча б за один із вчинених злочинів призначено довічне позбавлення волі, то остаточне покарання за сукупністю кримінальних пра-</p>

<p>довічним позбавленням волі.</p>	<p>вопорушень визначається шляхом поглинення будь-яких менш суворих покарань довічним позбавленням волі.</p>
<p>3. До основного покарання, призначеного за сукупністю злочинів, можуть бути приєднані додаткові покарання, призначені судом за злочини, у вчиненні яких особу було визнано винною.</p>	<p>3. До основного покарання, призначеного за сукупністю кримінальних правопорушень, можуть бути приєднані додаткові покарання, призначені судом за кримінальні правопорушення, у вчиненні яких особу було визнано винною.</p>
<p>4. За правилами, передбаченими в частинах першій – третій цієї статті, призначається покарання, якщо після постановлення вироку в справі буде встановлено, що засуджений винен ще і в іншому злочині, вчиненому ним до постановлення попереднього вироку. У цьому випадку в строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю злочинів, зараховується покарання, відбуте повністю або частково за попереднім вироком, за правилами, передбаченими в статті 72 цього Кодексу.</p>	<p>4. За правилами, передбаченими в частинах першій – третій цієї статті, призначається покарання, якщо після постановлення вироку в справі буде встановлено, що засуджений винен ще і в іншому кримінальному правопорушенні, вчиненому ним до постановлення попереднього вироку. У цьому випадку в строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю кримінальних правопорушень, зараховується покарання, відбуте повністю або частково за попереднім вироком, за правилами, передбаченими в статті 72 цього Кодексу.</p>
<p>Стаття 71. Призначення покарання за сукупністю вироків</p>	<p>Стаття 71. Призначення покарання за сукупністю вироків</p>
<p>1. Якщо засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив новий злочин, суд до покарання, призначеного за новим вироком, повністю або частково приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вироком.</p>	<p>1. Якщо засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив нове кримінальне правопорушення, суд до покарання, призначеного за новим вироком, повністю або частково приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вироком.</p>
<p>2. При складанні покарань за сукупністю вироків загальний строк покарання не може перевищувати максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. При складанні покарань у виді позбавлення волі загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, не повинен перевищувати п'ятнадцяти років, а у випадку, якщо хоча б один із злочинів є особливо тяжким, загальний строк позбавлення волі може бути більшим п'ятнадцяти років, але не повинен перевищувати двадцяти п'яти років. При складанні покарань у виді довічно-</p>	<p>2. При складанні покарань за сукупністю вироків загальний строк покарання не може перевищувати максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. При складанні покарань у виді позбавлення волі загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, не повинен перевищувати п'ятнадцяти років, а у випадку, якщо хоча б одне з кримінальних правопорушень є особливо тяжким злочином, загальний строк позбавлення волі може бути більшим п'ятнадцяти років, але не повинен перевищувати двадцяти п'яти років. При складанні покарань у виді до-</p>

го позбавлення волі та будь-яких менш суворих покарань загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, визначається шляхом поглинення менш суворих покарань довічним позбавленням волі.	вічного позбавлення волі та будь-яких менш суворих покарань загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, визначається шляхом поглинення менш суворих покарань довічним позбавленням волі.
3. Призначене хоча б за одним із вироків додаткове покарання або невідбута його частина за попереднім вирокком підлягає приєднанню до основного покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків.	3. Призначене хоча б за одним із вироків додаткове покарання або невідбута його частина за попереднім вирокком підлягає приєднанню до основного покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків.
4. Остаточне покарання за сукупністю вироків, крім випадків, коли воно визначається шляхом поглинення одного покарання іншим, призначеним у максимальному розмірі, має бути більшим від покарання, призначеного за новий злочин, а також від невідбутої частини покарання за попереднім вирокком.	4. Остаточне покарання за сукупністю вироків, крім випадків, коли воно визначається шляхом поглинення одного покарання іншим, призначеним у максимальному розмірі, має бути більшим від покарання, призначеного за нове кримінальне правопорушення , а також від невідбутої частини покарання за попереднім вирокком.
5. Якщо засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив два або більше злочинів, суд призначає покарання за ці нові злочини за правилами, передбаченими у статті 70 цього Кодексу, а потім до остаточного покарання, призначеного за сукупністю злочинів, повністю чи частково приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вирокком у межах, встановлених у частині другій цієї статті.	5. Якщо засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив два або більше кримінальних правопорушень , суд призначає покарання за ці нові кримінальні правопорушення за правилами, передбаченими у статті 70 цього Кодексу, а потім до остаточного покарання, призначеного за сукупністю кримінальних правопорушень , повністю чи частково приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вирокком у межах, встановлених у частині другій цієї статті.
Стаття 72. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення	Стаття 72. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення
1. При складанні покарань за сукупністю злочинів та сукупністю вироків менш суворий вид покарання переводиться в більш суворий вид виходячи з такого їх співвідношення:	1. При складанні покарань за сукупністю кримінальних правопорушень та сукупністю вироків менш суворий вид покарання переводиться в більш суворий вид виходячи з такого їх співвідношення:
1) одному дню позбавлення волі відповідають:	1) одному дню позбавлення волі відповідають:
а) один день тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або арешту;	а) один день тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або арешту;
б) два дні обмеження волі;	б) два дні обмеження волі;

в) три дні службового обмеження для військовослужбовців або три дні виправних робіт;	в) три дні службового обмеження для військовослужбовців або три дні виправних робіт;
г) вісім годин громадських робіт;	г) вісім годин громадських робіт;
2) одному дню тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або арешту відповідають:	2) одному дню тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або арешту відповідають:
а) два дні обмеження волі;	а) два дні обмеження волі;
б) три дні службового обмеження для військовослужбовців або три дні виправних робіт;	б) три дні службового обмеження для військовослужбовців або три дні виправних робіт;
3) одному дню обмеження волі відповідають три дні службового обмеження для військовослужбовців або три дні виправних робіт;	3) одному дню обмеження волі відповідають три дні службового обмеження для військовослужбовців або три дні виправних робіт;
4) одному дню обмеження волі або арешту відповідають вісім годин громадських робіт.	4) одному дню обмеження волі або арешту відповідають вісім годин громадських робіт.
2. При призначенні покарання за сукупністю злочинів або вироків у виді виправних робіт або службових обмежень для військовослужбовців складанню підлягають лише строки цих покарань. Розміри відрахувань із заробітку засудженого складанню не підлягають і обчислюються за кожним вирокі самостійно.	2. При призначенні покарання за сукупністю кримінальних правопорушень або вироків у виді виправних робіт або службових обмежень для військовослужбовців складанню підлягають лише строки цих покарань. Розміри відрахувань із заробітку засудженого складанню не підлягають і обчислюються за кожним вирокі самостійно.
3. Основні покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю при призначенні їх за сукупністю злочинів і за сукупністю вироків складанню з іншими видами покарань не підлягають і виконуються самостійно.	3. Основні покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю при призначенні їх за сукупністю кримінальних правопорушень і за сукупністю вироків складанню з іншими видами покарань не підлягають і виконуються самостійно.
4. Додаткові покарання різних видів у всіх випадках виконуються самостійно.	4. Додаткові покарання різних видів у всіх випадках виконуються самостійно.
5. Попереднє ув'язнення зараховується судом у строк покарання у разі засудження до позбавлення волі день за день або за правилами, передбаченими у частині першій цієї статті. При призначенні покарань, не зазначених у частині першій цієї статті, суд, враховуючи попереднє ув'язнення, може пом'якшити покарання або повністю звільнити засудженого від його відбування.	5. Попереднє ув'язнення зараховується судом у строк покарання у разі засудження до позбавлення волі день за день або за правилами, передбаченими у частині першій цієї статті. При призначенні покарань, не зазначених у частині першій цієї статті, суд, враховуючи попереднє ув'язнення, може пом'якшити покарання або повністю звільнити засудженого від його відбування.

6. Встановлені в частині першій цієї статті правила співвідношення видів покарань можуть застосовуватись і в інших випадках, передбачених Загальною частиною цього Кодексу.	6. Встановлені в частині першій цієї статті правила співвідношення видів покарань можуть застосовуватись і в інших випадках, передбачених Загальною частиною цього Кодексу.
Стаття 74. Звільнення від покарання та його відбування	Стаття 74. Звільнення від покарання та його відбування
1. Звільнення засудженого від покарання або подальшого його відбування, заміна більш м'яким, а також пом'якшення призначеного покарання, крім звільнення від покарання або пом'якшення покарання на підставі закону України про амністію чи акта про помилування, може застосовуватися тільки судом у випадках, передбачених цим Кодексом.	1. Звільнення засудженого від покарання або подальшого його відбування, заміна більш м'яким, а також пом'якшення призначеного покарання, крім звільнення від покарання або пом'якшення покарання на підставі закону України про амністію чи акта про помилування, може застосовуватися тільки судом у випадках, передбачених цим Кодексом.
2. Особа, засуджена за діяння, караність якого законом усунена, підлягає негайному звільненню від призначеного судом покарання.	2. Особа, засуджена за діяння, караність якого законом усунена, підлягає негайному звільненню від призначеного судом покарання.
3. Призначена засудженому міра покарання, що перевищує санкцію нового закону, знижується до максимальної межі покарання, встановленої санкцією нового закону. У разі якщо така межа передбачає більш м'який вид покарання, відбуте засудженим покарання зараховується з перерахуванням за правилами, встановленими частиною першою статті 72 цього Кодексу.	3. Призначена засудженому міра покарання, що перевищує санкцію нового закону, знижується до максимальної межі покарання, встановленої санкцією нового закону. У разі якщо така межа передбачає більш м'який вид покарання, відбуте засудженим покарання зараховується з перерахуванням за правилами, встановленими частиною першою статті 72 цього Кодексу.
4. Особа, яка вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, може бути за вироком суду звільнена від покарання, якщо буде визнано, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною.	4. Особа, яка вчинила кримінальний проступок або менш тяжкий злочин, крім корупційних злочинів , може бути за вироком суду звільнена від покарання, якщо буде визнано, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною.
5. Особа також може бути за вироком суду звільнена від покарання на підставах, передбачених статтею 49 цього Кодексу.	5. Особа також може бути за вироком суду звільнена від покарання на підставах, передбачених статтею 49 цього Кодексу.
Стаття 75. Звільнення від відбування покарання з випробуванням	Стаття 75. Звільнення від відбування покарання з випробуванням
1. Якщо суд, крім випадків засудження за корупційний злочин, при призначенні покарання у виді виправних робіт, слу-	1. Якщо суд, крім випадків засудження за корупційний злочин, при призначенні покарання у виді виправних робіт, слу-

<p>жбового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, а також позбавлення волі на строк не більше п'яти років, враховуючи тяжкість злочину, особу винного та інші обставини справи, дійде висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання, він може прийняти рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням.</p>	<p>жбового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, а також позбавлення волі на строк не більше п'яти років, враховуючи тяжкість кримінального правопорушення, особу винного та інші обставини справи, дійде висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання, він може прийняти рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням.</p>
<p>2. Суд приймає рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання вини, якщо сторонами угоди узгоджено покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, позбавлення волі на строк не більше п'яти років, а також узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням.</p>	<p>2. Суд приймає рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання вини, якщо сторонами угоди узгоджено покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, позбавлення волі на строк не більше п'яти років, а також узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням.</p>
<p>3. У випадках, передбачених частинами першою, другою цієї статті, суд ухвалює звільнити засудженого від відбування призначеного покарання, якщо він протягом визначеного іспитового строку не вчинить нового злочину і виконає покладені на нього обов'язки. Тривалість іспитового строку та обов'язки, які покладаються на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, визначаються судом.</p>	<p>3. У випадках, передбачених частинами першою, другою цієї статті, суд ухвалює звільнити засудженого від відбування призначеного покарання, якщо він протягом визначеного іспитового строку не вчинить нового кримінального правопорушення і виконає покладені на нього обов'язки. Тривалість іспитового строку та обов'язки, які покладаються на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, визначаються судом.</p>
<p>4. Іспитовий строк встановлюється судом тривалістю від одного року до трьох років.</p>	<p>4. Іспитовий строк встановлюється судом тривалістю від одного року до трьох років.</p>
<p>Стаття 76. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням</p>	<p>Стаття 76. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням</p>
<p>1. У разі звільнення від відбування покарання з випробуванням суд покладає на засудженого такі обов'язки:</p>	<p>1. У разі звільнення від відбування покарання з випробуванням суд покладає на засудженого такі обов'язки:</p>
<p>1) періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації;</p>	<p>1) періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації;</p>
<p>2) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання.</p>	<p>2) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання.</p>

2. На осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, суд може додатково покласти такі обов'язки:	2. На осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, суд може додатково покласти такі обов'язки:
1) попросити публічно або в іншій формі пробачення у потерпілого;	1) попросити публічно або в іншій формі пробачення у потерпілого;
2) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації;	2) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації;
3) працевлаштуватися або за направленням уповноваженого органу з питань пробації звернутися до органів державної служби зайнятості для реєстрації як безробітного та працевлаштуватися, якщо йому буде запропоновано відповідну посаду (роботу);	3) працевлаштуватися або за направленням уповноваженого органу з питань пробації звернутися до органів державної служби зайнятості для реєстрації як безробітного та працевлаштуватися, якщо йому буде запропоновано відповідну посаду (роботу);
4) виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою;	4) виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою;
5) пройти курс лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб;	5) пройти курс лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб;
б) дотримуватися встановлених судом вимог щодо вчинення певних дій, обмеження спілкування, пересування та проведення дозвілля.	б) дотримуватися встановлених судом вимог щодо вчинення певних дій, обмеження спілкування, пересування та проведення дозвілля.
На особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, суд покладає обов'язки, передбачені частиною другою цієї статті, необхідні і достатні для її виправлення з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого злочину, особи винного та обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.	На особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, суд покладає обов'язки, передбачені частиною другою цієї статті, необхідні і достатні для її виправлення з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення , особи винного та обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.
3. Нагляд за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, здійснюється уповноваженим органом з питань пробації за місцем проживання, роботи або навчання засудженого, а щодо засуджених військовослужбовців – командирами військових частин.	3. Нагляд за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, здійснюється уповноваженим органом з питань пробації за місцем проживання, роботи або навчання засудженого, а щодо засуджених військовослужбовців – командирами військових частин.
Стаття 78. Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням	Стаття 78. Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням
1. Після закінчення іспитового строку засуджений, який виконав покладені на нього обов'язки та не вчинив нового злочину, звільняється судом від призначеного йому покарання.	1. Після закінчення іспитового строку засуджений, який виконав покладені на нього обов'язки та не вчинив нового кримінального правопорушення , звільняється судом від призначеного йому покарання.

<p>2. Якщо засуджений не виконує покладені на нього обов'язки або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про його небажання стати на шлях виправлення, суд направляє засудженого для відбування призначеного покарання.</p>	<p>2. Якщо засуджений не виконує покладені на нього обов'язки або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про його небажання стати на шлях виправлення, суд направляє засудженого для відбування призначеного покарання.</p>
<p>3. У разі вчинення засудженим протягом іспитового строку нового злочину суд призначає йому покарання за правилами, передбаченими в статтях 71, 72 цього Кодексу.</p>	<p>3. У разі вчинення засудженим протягом іспитового строку нового кримінального правопорушення суд призначає йому покарання за правилами, передбаченими в статтях 71, 72 цього Кодексу.</p>
<p>Стаття 79. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років</p>	<p>Стаття 79. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років</p>
<p>1. У разі призначення покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі вагітним жінкам або жінкам, які мають дітей віком до семи років, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за тяжкі і особливо тяжкі злочини, а також за корупційні злочини, суд може звільнити таких засуджених від відбування як основного, так і додаткового покарання з встановленням іспитового строку у межах строку, на який згідно з законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною семирічного віку.</p>	<p>1. У разі призначення покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі вагітним жінкам або жінкам, які мають дітей віком до семи років, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за тяжкі і особливо тяжкі злочини, а також за корупційні злочини, суд може звільнити таких засуджених від відбування як основного, так і додаткового покарання з встановленням іспитового строку у межах строку, на який згідно з законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною семирічного віку.</p>
<p>2. У разі звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років, суд покладає на засуджену обов'язки відповідно до статті 76 цього Кодексу.</p>	<p>2. У разі звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років, суд покладає на засуджену обов'язки відповідно до статті 76 цього Кодексу.</p>
<p>3. Нагляд за засудженими здійснюється уповноваженим органом з питань пробації.</p>	<p>3. Нагляд за засудженими здійснюється уповноваженим органом з питань пробації.</p>
<p>4. Після закінчення іспитового строку суд, залежно від поведінки засудженої, звільняє її від покарання або направляє для відбування покарання, призначеного вироком.</p>	<p>4. Після закінчення іспитового строку суд, залежно від поведінки засудженої, звільняє її від покарання або направляє для відбування покарання, призначеного вироком.</p>

<p>5. У разі, коли звільнена від відбування покарання з випробуванням жінка відмовилася від дитини, передала її в дитячий будинок, зникла з місця проживання, ухиляється від виховання дитини, догляду за нею, не виконує покладених на неї судом обов'язків або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про її небажання стати на шлях виправлення, суд за поданням контролюючого органу направляє засуджену для відбування покарання згідно з вироком суду.</p>	<p>5. У разі, коли звільнена від відбування покарання з випробуванням жінка відмовилася від дитини, передала її в дитячий будинок, зникла з місця проживання, ухиляється від виховання дитини, догляду за нею, не виконує покладених на неї судом обов'язків або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про її небажання стати на шлях виправлення, суд за поданням контролюючого органу направляє засуджену для відбування покарання згідно з вироком суду.</p>
<p>6. Якщо засуджена вчинила в період іспитового строку новий злочин, суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими у статтях 71 і 72 цього Кодексу.</p>	<p>6. Якщо засуджена вчинила в період іспитового строку нове кримінальне правопорушення, суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими у статтях 71 і 72 цього Кодексу.</p>
<p>Стаття 80. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку</p>	<p>Стаття 80. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку</p>
<p>1. Особа звільняється від відбування покарання, якщо з дня набрання чинності обвинувальним вироком його не було виконано в такі строки:</p>	<p>1. Особа звільняється від відбування покарання, якщо з дня набрання чинності обвинувальним вироком його не було виконано в такі строки:</p>
<p>1) два роки – у разі засудження до покарання менш суворого, ніж обмеження волі;</p>	<p>1) два роки – у разі засудження до покарання менш суворого, ніж позбавлення волі;</p>
<p>2) три роки – у разі засудження до покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі за злочин невеликої тяжкості;</p>	<p>2) три роки – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років за менш тяжкий злочин;</p>
<p>3) п'ять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі за злочин середньої тяжкості, а також при засудженні до позбавлення волі на строк не більше п'яти років за тяжкий злочин;</p>	<p>3) п'ять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк понад два роки за менш тяжкий злочин, а також при засудженні до позбавлення волі на строк не більше п'яти років за тяжкий злочин;</p>
<p>4) десять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк понад п'ять років за тяжкий злочин, а також при засудженні до позбавлення волі на строк не більше десяти років за особливо тяжкий злочин;</p>	<p>4) десять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк понад п'ять років за тяжкий злочин, а також при засудженні до позбавлення волі на строк не більше десяти років за особливо тяжкий злочин;</p>

5) п'ятнадцять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років за особливо тяжкий злочин.	5) п'ятнадцять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років за особливо тяжкий злочин.
2. Строки давності щодо додаткових покарань визначаються основним покаранням, призначеним за вироком суду.	2. Строки давності щодо додаткових покарань визначаються основним покаранням, призначеним за вироком суду.
3. Перебіг давності зупиняється, якщо засуджений ухиляється від відбування покарання. У цих випадках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення засудженого для відбування покарання або з дня його затримання. У цьому разі строки давності, передбачені пунктами 1–3 частини першої цієї статті, подвоюються.	3. Перебіг давності зупиняється, якщо засуджений ухиляється від відбування покарання. У цих випадках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення засудженого для відбування покарання або з дня його затримання. У цьому разі строки давності, передбачені пунктами 1–3 частини першої цієї статті, подвоюються.
4. Перебіг давності переривається, якщо до закінчення строків, зазначених у частинах першій та третій цієї статті, засуджений вчинить новий середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий злочин. Обчислення давності в цьому випадку починається з дня вчинення нового злочину.	4. Перебіг давності переривається, якщо до закінчення строків, зазначених у частинах першій та третій цієї статті, засуджений вчинить новий злочин . Обчислення давності в цьому випадку починається з дня вчинення нового злочину.
5. Питання про застосування давності до особи, засудженої до довічного позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі замінюється позбавленням волі.	5. Питання про застосування давності до особи, засудженої до довічного позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі замінюється позбавленням волі.
6. Давність не застосовується у разі засудження за злочини проти миру та безпеки людства, передбачені статтями 437–439 та частиною першою статті 442 цього Кодексу.	6. Давність не застосовується у разі засудження за злочини проти миру та безпеки людства, передбачені статтями 437–439 та частиною першою статті 442 цього Кодексу.
Стаття 81. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання	Стаття 81. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання
1. До осіб, що відбувають покарання у виді виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі, може бути застосоване умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання. Особу може бути умовно-дostroково звільнено повністю або частково і від відбування додаткового покарання.	1. До осіб, що відбувають покарання у виді виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі, може бути застосоване умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання. Особу може бути умовно-дostroково звільнено повністю або частково і від відбування додаткового покарання.

2. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення.	2. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення.
3. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання може бути застосоване після фактичного відбуття засудженим:	3. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання може бути застосоване після фактичного відбуття засудженим:
1) не менше половини строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, а також за необережний тяжкий злочин;	1) не менше половини строку покарання, призначеного судом за кримінальний проступок або менш тяжкий злочин , крім корупційних злочинів, а також за необережний тяжкий злочин;
2) не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за корупційний злочин середньої тяжкості, умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також у разі, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі;	2) не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за корупційний менш тяжкий злочин , умисний тяжкий чи необережний особливо тяжкий злочин, а також у разі, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі;
3) не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-дostroково і знову вчинила умисний злочин протягом невідбутої частини покарання.	3) не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-дostroково і знову вчинила умисне кримінальне правопорушення протягом невідбутої частини покарання.
4. У разі вчинення особою, до якої було застосовано умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання нового злочину суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими статтями 71 і 72 цього Кодексу.	4. У разі вчинення особою, до якої було застосовано умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання нового кримінального правопорушення суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими статтями 71 і 72 цього Кодексу.
Стаття 82. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким	Стаття 82. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким
1. Особам, що відбувають покарання у виді обмеження або позбавлення волі, невідбута частина покарання може бути заміненна судом більш м'яким покаранням. У цих випадках більш м'яке покарання призначається в межах строків, уста-	1. Особам, що відбувають покарання у виді обмеження або позбавлення волі, невідбута частина покарання може бути заміненна судом більш м'яким покаранням. У цих випадках більш м'яке покарання призначається в межах строків, уста-

новлених у Загальній частині цього Кодексу для даного виду покарання, і не повинне перевищувати невідбутого строку покарання, призначеного вироком.	новлених у Загальній частині цього Кодексу для даного виду покарання, і не повинне перевищувати невідбутого строку покарання, призначеного вироком.
2. У разі заміни невідбутої частини основного покарання більш м'яким засудженого може бути звільнено також і від додаткового покарання у виді позбавлення права займати певні посади чи займатися певною діяльністю.	2. У разі заміни невідбутої частини основного покарання більш м'яким засудженого може бути звільнено також і від додаткового покарання у виді позбавлення права займати певні посади чи займатися певною діяльністю.
3. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким може бути застосована, якщо засуджений став на шлях виправлення.	3. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким може бути застосована, якщо засуджений став на шлях виправлення.
4. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким можлива після фактичного відбуття засудженням:	4. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким можлива після фактичного відбуття засудженням:
1) не менше третини строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, а також за необережний тяжкий злочин;	1) не менше третини строку покарання, призначеного судом за кримінальний проступок або менш тяжкий злочин , крім корупційних злочинів, а також за необережний тяжкий злочин;
2) не менше половини строку покарання, призначеного судом за корупційний злочин середньої тяжкості, умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також у разі, коли особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який вона була засуджена до позбавлення волі;	2) не менше половини строку покарання, призначеного судом за корупційний менш тяжкий злочин , умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також у разі, коли особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який вона була засуджена до позбавлення волі;
3) не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і вчинила новий умисний злочин протягом невідбутої частини покарання.	3) не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і вчинила нове умисне кримінальне правопорушення протягом невідбутої частини покарання.
5. До осіб, яким покарання замінене більш м'яким, може бути застосоване умовно-дострокове звільнення за правилами, передбаченими статтею 81 цього Кодексу.	5. До осіб, яким покарання замінене більш м'яким, може бути застосоване умовно-дострокове звільнення за правилами, передбаченими статтею 81 цього Кодексу.
6. якщо особа, відбуваючи більш м'яке покарання, вчинить новий злочин, суд до покарання за знову вчинений злочин приєднує невідбуту частину більш м'якого покарання за пра-	6. Якщо особа, відбуваючи більш м'яке покарання, вчинить нове кримінальне правопорушення , суд до покарання за знову вчинене кримінальне правопорушення приєднує не-

вилами, передбаченими у статтях 71 і 72 цього кодексу.	відбуту частину більш м'якого покарання за правилами, передбаченими у статтях 71 і 72 цього кодексу.
Стаття 83. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років	Стаття 83. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років
1. Засуджених до обмеження волі або до позбавлення волі жінок, які стали вагітними або народили дітей під час відбування покарання, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини, суд може звільнити від відбування покарання в межах строку, на який згідно з законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною трирічного віку.	1. Засуджених до обмеження волі або до позбавлення волі жінок, які стали вагітними або народили дітей під час відбування покарання, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини, суд може звільнити від відбування покарання в межах строку, на який згідно з законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною трирічного віку.
2. Звільнення від відбування покарання застосовується до засудженої, яка має сім'ю або родичів, що дали згоду на спільне з нею проживання, або яка має можливість самостійно забезпечити належні умови для виховання дитини.	2. Звільнення від відбування покарання застосовується до засудженої, яка має сім'ю або родичів, що дали згоду на спільне з нею проживання, або яка має можливість самостійно забезпечити належні умови для виховання дитини.
3. Нагляд за звільненими від відбування покарання вагітними жінками і жінками, які мають дітей віком до трьох років, здійснюється уповноваженим органом з питань пробації за місцем проживання.	3. Нагляд за звільненими від відбування покарання вагітними жінками і жінками, які мають дітей віком до трьох років, здійснюється уповноваженим органом з питань пробації за місцем проживання.
4. Після досягнення дитиною трирічного віку або в разі її смерті суд залежно від поведінки засудженої може звільнити її від покарання або замінити його більш м'яким покаранням чи направити засуджену для відбування покарання, призначеного за вироком. У цьому разі суд може повністю або частково зарахувати у строк відбування покарання час, протягом якого засуджена не відбувала покарання.	4. Після досягнення дитиною трирічного віку або в разі її смерті суд залежно від поведінки засудженої може звільнити її від покарання або замінити його більш м'яким покаранням чи направити засуджену для відбування покарання, призначеного за вироком. У цьому разі суд може повністю або частково зарахувати у строк відбування покарання час, протягом якого засуджена не відбувала покарання.
5. Якщо засуджена, яка була звільнена від відбування покарання, відмовляється від дитини, передала її у дитячий будинок, зникла з місця проживання або ухиляється від виховання дитини, догляду за нею, або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про небажання стати на шлях виправлення, суд може	5. Якщо засуджена, яка була звільнена від відбування покарання, відмовляється від дитини, передала її у дитячий будинок, зникла з місця проживання або ухиляється від виховання дитини, догляду за нею, або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про небажання стати на шлях виправлення, суд може

за поданням контролюючого органу направити засуджену для відбування покарання, призначеного за вироком.	за поданням контролюючого органу направити засуджену для відбування покарання, призначеного за вироком.
6. Якщо в період звільнення від відбування покарання засуджена вчинила новий злочин, суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими у статтях 71 і 72 цього кодексу.	6. Якщо в період звільнення від відбування покарання засуджена вчинила нове кримінальне правопорушення , суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими у статтях 71 і 72 цього кодексу.
Стаття 84. Звільнення від покарання за хворобою	Стаття 84. Звільнення від покарання за хворобою
1. Звільняється від покарання особа, яка під час його відбування захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. До такої особи можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру відповідно до статей 92–95 цього Кодексу.	1. Звільняється від покарання особа, яка під час його відбування захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. До такої особи можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру відповідно до статей 92–95 цього Кодексу.
2. Особа, яка після вчинення злочину або постановлення вироку захворіла на іншу тяжку хворобу, що перешкоджає відбуванню покарання, може бути звільнена від покарання або від подальшого його відбування. При вирішенні цього питання суд враховує тяжкість вчиненого злочину, характер захворювання, особу засудженого та інші обставини справи.	2. Особа, яка після вчинення кримінального правопорушення або постановлення вироку захворіла на іншу тяжку хворобу, що перешкоджає відбуванню покарання, може бути звільнена від покарання або від подальшого його відбування. При вирішенні цього питання суд враховує тяжкість вчиненого кримінального правопорушення , характер захворювання, особу засудженого та інші обставини справи.
3. Військовослужбовці, засуджені до службового обмеження, арешту або тримання в дисциплінарному батальйоні, в разі визнання їх непридатними до військової служби за станом здоров'я звільняються від покарання.	3. Військовослужбовці, засуджені до службового обмеження, арешту або тримання в дисциплінарному батальйоні, в разі визнання їх непридатними до військової служби за станом здоров'я звільняються від покарання.
4. У разі одужання осіб, зазначених у частинах першій та другій цієї статті, вони повинні бути направлені для відбування покарання, якщо не закінчилися строки давності, передбачені статтями 49 або 80 цього кодексу, або відсутні інші підстави для звільнення від покарання. При цьому час, протягом якого до осіб застосовувалися примусові заходи медичного характеру, зараховується в строк покарання за правилами, передбаче-	4. У разі одужання осіб, зазначених у частинах першій та другій цієї статті, вони повинні бути направлені для відбування покарання, якщо не закінчилися строки давності, передбачені статтями 49 або 80 цього кодексу, або відсутні інші підстави для звільнення від покарання. При цьому час, протягом якого до осіб застосовувалися примусові заходи медичного характеру, зараховується в строк покарання за правилами, передбаче-

ними в частині п'ятій статті 72 цього Кодексу, а один день позбавлення волі дорівнює одному дню застосування примусових заходів медичного характеру.	ними в частині п'ятій статті 72 цього Кодексу, а один день позбавлення волі дорівнює одному дню застосування примусових заходів медичного характеру.
Стаття 86. Амністія	Стаття 86. Амністія
1. Амністія оголошується законом України стосовно певної категорії осіб.	1. Амністія оголошується законом України стосовно певної категорії осіб.
2. Законом про амністію особи, визнані винними у вчиненні злочину обвинувальним вироком суду, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили, можуть бути повністю або частково звільнені від відбування покарання.	2. Законом про амністію особи, визнані винними у вчиненні кримінального правопорушення обвинувальним вироком суду, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили, можуть бути повністю або частково звільнені від відбування покарання.
4. Особи, визнані винними у вчиненні корупційних злочинів, вироки стосовно яких не набрали законної сили, не можуть бути звільнені від відбування покарання, а особи, вироки стосовно яких набрали законної сили, – не можуть бути повністю звільнені законом про амністію від відбування покарання. Зазначені особи можуть бути звільнені від відбування покарання після фактичного відбуття ними строків, встановлених частиною третьою статті 81 цього Кодексу.	4. Особи, визнані винними у вчиненні корупційних злочинів, вироки стосовно яких не набрали законної сили, не можуть бути звільнені від відбування покарання, а особи, вироки стосовно яких набрали законної сили, – не можуть бути повністю звільнені законом про амністію від відбування покарання. Зазначені особи можуть бути звільнені від відбування покарання після фактичного відбуття ними строків, встановлених частиною третьою статті 81 цього Кодексу.
Стаття 88. Правові наслідки судимості	Стаття 88. Правові наслідки судимості
1. Особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості.	1. Особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості.
2. Судимість має правове значення у разі вчинення нового злочину, а також в інших випадках, передбачених законами України.	2. Судимість має правове значення у разі вчинення нового кримінального правопорушення , а також в інших випадках, передбачених законами України.
3. Особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання або із звільненням від покарання чи такі, що відбули покарання за діяння, злочинність і караність якого усунута законом, визнаються такими, що не мають судимості.	3. Особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання або із звільненням від покарання чи такі, що відбули покарання за діяння, кримінальна відповідальність за які скасована законом, визнаються такими, що не мають судимості.

4. Особи, які були реабілітовані, визнаються такими, що не мають судимості.	4. Особи, які були реабілітовані, визнаються такими, що не мають судимості.
Стаття 89. Строки погашення судимості	Стаття 89. Строки погашення судимості
Такими, що не мають судимості, визнаються:	Такими, що не мають судимості, визнаються:
1) особи, засуджені відповідно до статті 75 цього Кодексу, якщо протягом іспитового строку вони не вчинять нового злочину і якщо протягом зазначеного строку рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням не буде скасоване з інших підстав, передбачених законом. Якщо строк додаткового покарання перевищує тривалість іспитового строку, особа визнається такою, що не має судимості, після відбуття цього додаткового покарання;	1) особи, засуджені відповідно до статті 75 цього Кодексу, якщо протягом іспитового строку вони не вчинять нового кримінального правопорушення і якщо протягом зазначеного строку рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням не буде скасоване з інших підстав, передбачених законом. Якщо строк додаткового покарання перевищує тривалість іспитового строку, особа визнається такою, що не має судимості, після відбуття цього додаткового покарання;
2) жінки, засуджені відповідно до статті 79 цього Кодексу, якщо протягом іспитового строку вони не вчинять нового злочину і якщо після закінчення цього строку не буде прийняте рішення про направлення для відбування покарання, призначеного вироком суду. Якщо засуджена не була звільнена від додаткового покарання і його строк перевищує тривалість іспитового строку, то жінка визнається такою, що не має судимості, після відбуття цього додаткового покарання;	2) жінки, засуджені відповідно до статті 79 цього Кодексу, якщо протягом іспитового строку вони не вчинять нового кримінального правопорушення і якщо після закінчення цього строку не буде прийняте рішення про направлення для відбування покарання, призначеного вироком суду. Якщо засуджена не була звільнена від додаткового покарання і його строк перевищує тривалість іспитового строку, то жінка визнається такою, що не має судимості, після відбуття цього додаткового покарання;
відсутній	2-1) особи, які відбули покарання (основне та додаткове) за вчинення кримінального проступку;
3) виключено – 14,10,2014 р.	3) <i>виключено – 14,10,2014 р.</i>
4) особи, які відбули покарання у виді службового обмеження для військовослужбовців або тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців чи достроково звільнені від цих покарань, а також військовослужбовці, які відбули покарання на гауптвахті замість арешту;	4) особи, які відбули покарання у виді службового обмеження для військовослужбовців або тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців чи достроково звільнені від цих покарань, а також військовослужбовці, які відбули покарання на гауптвахті замість арешту;
5) особи, засуджені до основного покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення права обіймати певні посади	5) особи, засуджені до основного покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення права обіймати певні посади

чи займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт або арешту, якщо вони протягом року з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину;	чи займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт або арешту, якщо вони протягом року з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення ;
б) особи, засуджені до обмеження волі, а також засуджені за злочин невеликої тяжкості до позбавлення волі, якщо вони протягом двох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину;	б) особи, засуджені до обмеження волі, а також засуджені за менш тяжкий злочин до позбавлення волі на строк не більше двох років , якщо вони протягом двох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення ;
7) особи, засуджені до позбавлення волі або основного покарання у виді штрафу за злочин середньої тяжкості, якщо вони протягом трьох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину;	7) особи, засуджені до позбавлення волі на строк понад два роки або основного покарання у виді штрафу за менш тяжкий злочин , якщо вони протягом трьох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення ;
8) особи, засуджені до позбавлення волі або основного покарання у виді штрафу за тяжкий злочин, якщо вони протягом шести років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину;	8) особи, засуджені до позбавлення волі або основного покарання у виді штрафу за тяжкий злочин, якщо вони протягом шести років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення ;
9) особи, засуджені до позбавлення волі або основного покарання у виді штрафу за особливо тяжкий злочин, якщо вони протягом восьми років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину.	9) особи, засуджені до позбавлення волі або основного покарання у виді штрафу за особливо тяжкий злочин, якщо вони протягом восьми років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення .
Стаття 90. Обчислення строків погашення судимості	Стаття 90. Обчислення строків погашення судимості
1. Строки погашення судимості обчислюються з дня відбуття основного і додаткового покарання.	1. Строки погашення судимості обчислюються з дня відбуття основного і додаткового покарання.
2. До строку погашення судимості зараховується час, протягом якого вирок не було виконано, якщо при цьому давність виконання вироку не переривалася. Якщо вирок не було виконано, судимість погашається по закінченні строків давності виконання вироку.	2. До строку погашення судимості зараховується час, протягом якого вирок не було виконано, якщо при цьому давність виконання вироку не переривалася. Якщо вирок не було виконано, судимість погашається по закінченні строків давності виконання вироку.

3. Якщо особу було достроково звільнено від відбування покарання, то строк погашення судимості обчислюється з дня дострокового звільнення її від відбування покарання (основного та додаткового).	3. Якщо особу було достроково звільнено від відбування покарання, то строк погашення судимості обчислюється з дня дострокового звільнення її від відбування покарання (основного та додаткового).
4. Якщо невідбуту частину покарання було замінено більш м'яким покаранням, то строк погашення судимості обчислюється з дня відбуття більш м'якого покарання (основного та додаткового).	4. Якщо невідбуту частину покарання було замінено більш м'яким покаранням, то строк погашення судимості обчислюється з дня відбуття більш м'якого покарання (основного та додаткового).
5. Якщо особа, що відбула покарання, до закінчення строку погашення судимості знову вчинить злочин, перебіг строку погашення судимості переривається і обчислюється заново. У цих випадках строки погашення судимості обчислюються окремо за кожний злочин після фактичного відбуття покарання (основного та додаткового) за останній злочин.	5. Якщо особа, що відбула покарання, до закінчення строку погашення судимості знову вчинить кримінальне правопорушення , перебіг строку погашення судимості переривається і обчислюється заново. У цих випадках строки погашення судимості обчислюються окремо за кожне кримінальне правопорушення після фактичного відбуття покарання (основного та додаткового) за останнє кримінальне правопорушення .
Стаття 93. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру	Стаття 93. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру
Примусові заходи медичного характеру можуть бути застосовані судом до осіб:	Примусові заходи медичного характеру можуть бути застосовані судом до осіб:
1) які вчинили у стані неосудності суспільно небезпечні діяння;	1) які вчинили у стані неосудності суспільно небезпечні діяння;
2) які вчинили у стані обмеженої осудності злочини;	2) які вчинили у стані обмеженої осудності кримінальні правопорушення ;
3) які вчинили злочин у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку або під час відбування покарання.	3) які вчинили кримінальне правопорушення у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку або під час відбування покарання.
Стаття 95. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру	Стаття 95. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру
1. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється судом за заявою представника психіатричного закладу (лікаря-психі-	1. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється судом за заявою представника психіатричного закладу (лікаря-психі-

<p>атра), який надає особі таку психіатричну допомогу, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів.</p>	<p>атра), який надає особі таку психіатричну допомогу, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів.</p>
<p>2. Особи, до яких застосовані примусові заходи медичного характеру, підлягають огляду комісією лікарів-психіатрів не рідше одного разу на 6 місяців для вирішення питання про наявність підстав для звернення до суду із заявою про припинення або про зміну застосування такого заходу. У разі відсутності підстав для припинення або зміни застосування примусового заходу медичного характеру представник психіатричного закладу (лікар-психіатр), який надає особі таку психіатричну допомогу, направляє до суду заяву, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який містить обґрунтування про необхідність продовження застосування примусового заходу медичного характеру. У разі необхідності продовження застосування примусового заходу медичного характеру понад 6 місяців представник психіатричного закладу (лікар-психіатр), який надає особі таку психіатричну допомогу, повинен направити до суду за місцем знаходження психіатричного закладу заяву про продовження застосування примусового заходу. До заяви додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який містить обґрунтування про необхідність продовження надання особі такої психіатричної допомоги. В подальшому продовження застосовування примусового заходу медичного характеру проводиться кожного разу на строк, який не може перевищувати 6 місяців.</p>	<p>2. Особи, до яких застосовані примусові заходи медичного характеру, підлягають огляду комісією лікарів-психіатрів не рідше одного разу на 6 місяців для вирішення питання про наявність підстав для звернення до суду із заявою про припинення або про зміну застосування такого заходу. У разі відсутності підстав для припинення або зміни застосування примусового заходу медичного характеру представник психіатричного закладу (лікар-психіатр), який надає особі таку психіатричну допомогу, направляє до суду заяву, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який містить обґрунтування про необхідність продовження застосування примусового заходу медичного характеру. У разі необхідності продовження застосування примусового заходу медичного характеру понад 6 місяців представник психіатричного закладу (лікар-психіатр), який надає особі таку психіатричну допомогу, повинен направити до суду за місцем знаходження психіатричного закладу заяву про продовження застосування примусового заходу. До заяви додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який містить обґрунтування про необхідність продовження надання особі такої психіатричної допомоги. В подальшому продовження застосовування примусового заходу медичного характеру проводиться кожного разу на строк, який не може перевищувати 6 місяців.</p>
<p>3. У разі припинення застосування примусових заходів медичного характеру через змінення психічного стану особи на краще, суд може передати її на піклування родичам або опікунам з обов'язковим лікарським наглядом.</p>	<p>3. У разі припинення застосування примусових заходів медичного характеру через змінення психічного стану особи на краще, суд може передати її на піклування родичам або опікунам з обов'язковим лікарським наглядом.</p>

<p>4. У разі припинення застосування примусових заходів медичного характеру через видужання особи, які вчинили злочини у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку, підлягають покаранню на загальних засадах, а особи, які захворіли на психічну хворобу під час відбування покарання, можуть підлягати подальшому відбуванню покарання.</p>	<p>4. У разі припинення застосування примусових заходів медичного характеру через видужання особи, які вчинили кримінальні правопорушення у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку, підлягають покаранню на загальних засадах, а особи, які захворіли на психічну хворобу під час відбування покарання, можуть підлягати подальшому відбуванню покарання.</p>
<p>Стаття 96. Примусове лікування</p>	<p>Стаття 96. Примусове лікування</p>
<p>1. Примусове лікування може бути застосоване судом, незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили злочини та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб.</p>	<p>1. Примусове лікування може бути застосоване судом, незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб.</p>
<p>2. У разі призначення покарання у виді позбавлення волі або обмеження волі примусове лікування здійснюється за місцем відбування покарання. У разі призначення інших видів покарань примусове лікування здійснюється у спеціальних лікувальних закладах.</p>	<p>2. У разі призначення покарання у виді позбавлення волі або обмеження волі примусове лікування здійснюється за місцем відбування покарання. У разі призначення інших видів покарань примусове лікування здійснюється у спеціальних лікувальних закладах.</p>
<p>Стаття 96¹. Спеціальна конфіскація</p>	<p>Стаття 96¹. Спеціальна конфіскація</p>
<p>1. Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених цим Кодексом, за умови вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а так само передбаченого частиною першою статті 150, статтею 154, частинами другою і третьою статті 159-1, частиною першою статті 190, статтею 192, частиною першою статей 204, 209-1, 210, частинами першою і другою статей 212, 212-1, частиною першою статей 222, 229, 239-1, 239-2, частиною другою статті 244, частиною першою статей 248, 249, ча-</p>	<p>1. Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених цим Кодексом, за умови вчинення умисного кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а так само передбаченого частиною першою статті 150, статтею 154, частинами другою і третьою статті 159-1, частиною першою статті 190, статтею 192, частиною першою статей 204, 209-1, 210, частинами першою і другою статей 212, 212-1, частиною першою статей 222, 229, 239-1, 239-2, частиною другою статті 244, частиною першою статей 248, 249, частинами першою</p>

стинами першою і другою статті 300, частиною першою статей 301, 302, 310, 311, 313, 318, 319, 362, статтею 363, частиною першою статей 363-1, 364-1, 365-2 цього Кодексу.	і другою статті 300, частиною першою статей 301, 302, 310, 311, 313, 318, 319, 362, статтею 363, частиною першою статей 363-1, 364-1, 365-2 цього Кодексу.
2. Спеціальна конфіскація застосовується на підставі:	2. Спеціальна конфіскація застосовується на підставі:
1) обвинувального вироку суду;	1) обвинувального вироку суду;
2) ухвали суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності;	2) ухвали суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
3) ухвали суду про застосування примусових заходів медичного характеру;	3) ухвали суду про застосування примусових заходів медичного характеру;
4) ухвали суду про застосування примусових заходів виховного характеру.	4) ухвали суду про застосування примусових заходів виховного характеру.
3. У випадках, коли об'єктом спеціальної конфіскації є майно, вилучене з цивільного обороту, вона може бути застосована на підставі:	3. У випадках, коли об'єктом спеціальної конфіскації є майно, вилучене з цивільного обороту, вона може бути застосована на підставі:
1) ухвали суду про закриття кримінального провадження з інших підстав, аніж звільнення особи від кримінальної відповідальності;	1) ухвали суду про закриття кримінального провадження з інших підстав, аніж звільнення особи від кримінальної відповідальності;
2) ухвали суду, постановленої в порядку частини дев'ятої статті 100 Кримінального процесуального кодексу України, за клопотанням слідчого чи прокурора, якщо кримінальне провадження закривається ними.	2) ухвали суду, постановленої в порядку частини дев'ятої статті 100 Кримінального процесуального кодексу України, за клопотанням дізнавача , слідчого чи прокурора, якщо кримінальне провадження закривається ними.
Стаття 96 ² . Випадки застосування спеціальної конфіскації	Стаття 96 ² . Випадки застосування спеціальної конфіскації
1. Спеціальна конфіскація застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно:	1. Спеціальна конфіскація застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно:
1) одержані внаслідок вчинення злочину та/або є доходами від такого майна;	1) одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна;
2) призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення злочину, фінансування та/або матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення;	2) призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення , фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення або винагороди за його вчинення;

<p>3) були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави;</p>	<p>3) були предметом кримінального правопорушення, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави;</p>
<p>4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання.</p>	<p>4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання.</p>
<p>2. У разі якщо гроші, цінності та інше майно, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, були повністю або частково перетворені в інше майно, спеціальній конфіскації підлягає повністю або частково перетворене майно. Якщо конфіскація грошей, цінностей та іншого майна, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, на момент прийняття судом рішення про спеціальну конфіскацію неможлива внаслідок їх використання або неможливості виділення з набутого законним шляхом майна, або відчуження, або з інших причин, суд виносить рішення про конфіскацію грошової суми, що відповідає вартості такого майна.</p>	<p>2. У разі якщо гроші, цінності та інше майно, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, були повністю або частково перетворені в інше майно, спеціальній конфіскації підлягає повністю або частково перетворене майно. Якщо конфіскація грошей, цінностей та іншого майна, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, на момент прийняття судом рішення про спеціальну конфіскацію неможлива внаслідок їх використання або неможливості виділення з набутого законним шляхом майна, або відчуження, або з інших причин, суд виносить рішення про конфіскацію грошової суми, що відповідає вартості такого майна.</p>
<p>3. Спеціальна конфіскація застосовується також у разі, коли особа не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, або неосудністю, або звільняється від кримінальної відповідальності чи покарання з підстав, передбачених цим Кодексом, крім звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.</p>	<p>3. Спеціальна конфіскація застосовується також у разі, коли особа не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, або неосудністю, або звільняється від кримінальної відповідальності чи покарання з підстав, передбачених цим Кодексом, крім звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.</p>
<p>4. Гроші, цінності, в тому числі кошти, що знаходяться на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах, інше майно, зазначені в цій статті, підлягають спеціальній конфіскації у третьої особи, якщо вона набула таке майно від підозрюваного, обвинуваченого, особи, яка переслідується за вчинення суспільно небезпечного</p>	<p>4. Гроші, цінності, в тому числі кошти, що знаходяться на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах, інше майно, зазначені в цій статті, підлягають спеціальній конфіскації у третьої особи, якщо вона набула таке майно від підозрюваного, обвинуваченого, особи, яка переслідується за вчинення суспільно небезпечного</p>

діяння у віці, з якого не настає кримінальна відповідальність, або в стані неосудності, чи іншої особи безоплатно, за ринкову ціну або за ціну вищу чи нижчу ринкової вартості, і знала або повинна була і могла знати, що таке майно відповідає будь-якій із ознак, зазначених у пунктах 1–4 частини першої цієї статті.	діяння у віці, з якого не настає кримінальна відповідальність, або в стані неосудності, чи іншої особи безоплатно, за ринкову ціну або за ціну вищу чи нижчу ринкової вартості, і знала або повинна була і могла знати, що таке майно відповідає будь-якій із ознак, зазначених у пунктах 1–4 частини першої цієї статті.
Вищезазначені відомості щодо третьої особи повинні бути встановлені в судовому порядку на підставі достатності доказів.	Вищезазначені відомості щодо третьої особи повинні бути встановлені в судовому порядку на підставі достатності доказів.
Спеціальна конфіскація не може бути застосована до майна, яке перебуває у власності добросовісного набувача.	Спеціальна конфіскація не може бути застосована до майна, яке перебуває у власності добросовісного набувача.
5. Спеціальна конфіскація не застосовується до грошей, цінностей та іншого майна, зазначених у цій статті, які згідно із законом підлягають поверненню власнику (законному володільцю) або призначені для відшкодування шкоди, завданої злочиним.	5. Спеціальна конфіскація не застосовується до грошей, цінностей та іншого майна, зазначених у цій статті, які згідно із законом підлягають поверненню власнику (законному володільцю) або призначені для відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням .
Розділ XIV ¹ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	Розділ XIV ¹ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ
Стаття 96 ³ . Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру	Стаття 96 ³ . Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру
1. Підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є:	1. Підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є:
1) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених у статтях 209 і 306, частинах першій і другій статті 368-3, частинах першій і другій статті 368-4, статтях 369 і 369-2 цього Кодексу;	1) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень , передбачених у статтях 209 і 306, частинах першій і другій статті 368-3, частинах першій і другій статті 368-4, статтях 369 і 369-2 цього кодексу;
2) незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого із злочинів, передбачених у статтях 209 і 306, частинах першій і другій статті 368-3, час-	2) незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого із кримінальних правопорушень , передбачених у статтях 209 і 306, частинах першій і

тинах першій і другій статті 368-4, статтях 369 і 369-2 цього кодексу;	другій статті 368-3, частинах першій і другій статті 368-4, статтях 369 і 369-2 цього кодексу;
3) вчинення її уповноваженою особою від імені юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених у статтях 258–258-5 цього кодексу;	3) вчинення її уповноваженою особою від імені юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених у статтях 258–258-5 цього кодексу;
4) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, частинами другою – четвертою статті 159-1, статтями 160, 260, 262, 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього кодексу.	4) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень , передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, частинами другою – четвертою статті 159-1, статтями 160, 260, 262, 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього кодексу.
Примітка 1. Під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи.	Примітка 1. Під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи.
2. Злочини, передбачені статтями 109, 110, 113, 146, 147, частинами другою – четвертою статті 159-1, статтями 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368-3, частинами першою і другою статті 368-4, статтями 369, 369-2, 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього кодексу, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони призвели до отримання нею неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності.	2. Кримінальні правопорушення , передбачені статтями 109, 110, 113, 146, 147, частинами другою – четвертою статті 159-1, статтями 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368-3, частинами першою і другою статті 368-4, статтями 369, 369-2, 436, 437, 438, 442, 444, 447 цього кодексу, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони призвели до отримання нею неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності.
Стаття 96 ⁴ . Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру	Стаття 96 ⁴ . Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру
1. Заходи кримінально-правового характеру, у випадках, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 96-3 цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до підприємства, установи чи організації, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому поряд-	1. Заходи кримінально-правового характеру, у випадках, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 96-3 цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до підприємства, установи чи організації, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому поряд-

<p>ку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій.</p>	<p>ку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій.</p>
<p>2. Заходи кримінально-правового характеру, у випадках, передбачених пунктами 3 і 4 частини першої статті 96-3 цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до суб'єктів приватного та публічного права резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права.</p>	<p>2. Заходи кримінально-правового характеру, у випадках, передбачених пунктами 3 і 4 частини першої статті 96-3 цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до суб'єктів приватного та публічного права резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права.</p>
<p>Якщо держава або суб'єкт державної власності володіє часткою більше 25 відсотків в юридичній особі або юридична особа знаходиться під ефективним контролем держави чи суб'єкта державної власності, то дана юридична особа несе цивільну відповідальність у повному обсязі за неправомірно отриману вигоду та шкоду, заподіяну злочином, що вчинений державою, суб'єктами державної власності або державного управління.</p>	<p>Абзац другий – виключити</p>
<p>Стаття 96⁵. Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру</p>	<p>Стаття 96⁵. Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру</p>
<p>1. Юридична особа звільняється від застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, якщо з дня вчинення її уповноваженою особою будь-якого злочину, зазначеного у статті 96-3 цього Кодексу, і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:</p>	<p>1. Юридична особа звільняється від застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, якщо з дня вчинення її уповноваженою особою будь-якого кримінального правопорушення, зазначеного у статті 96-3 цього Кодексу, і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:</p>
<p>1) три роки – у разі вчинення злочину невеликої тяжкості;</p>	<p>1) три роки – у разі вчинення кримінального проступку або менш тяжкого злочину, за який передбачено покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки;</p>

2) п'ять років – у разі вчинення злочину середньої тяжкості;	2) п'ять років – у разі вчинення менш тяжкого злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад два роки;
3) десять років – у разі вчинення тяжкого злочину;	3) десять років – у разі вчинення тяжкого злочину;
4) п'ятнадцять років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину.	4) п'ятнадцять років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину.
2. Перебіг давності застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру зупиняється, якщо її уповноважена особа, яка вчинила будь-який злочин, зазначений у статті 96-3 цього Кодексу, переховується від органів досудового слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та її місцезнаходження невідоме. У таких випадках перебіг давності відновлюється з дня встановлення місцезнаходження цієї уповноваженої особи.	2. Перебіг давності застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру зупиняється, якщо її уповноважена особа, яка вчинила будь-яке кримінальне правопорушення, зазначене у статті 96-3 цього Кодексу, переховується від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та її місцезнаходження невідоме. У таких випадках перебіг давності відновлюється з дня встановлення місцезнаходження цієї уповноваженої особи.
3. Перебіг давності застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру переривається, якщо до закінчення передбачених у частинах першій та другій цієї статті строків її уповноважена особа повторно вчинила будь-який злочин, зазначений у статті 96-3 цього Кодексу.	3. Перебіг давності застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру переривається, якщо до закінчення передбачених у частинах першій та другій цієї статті строків її уповноважена особа повторно вчинила будь-яке кримінальне правопорушення, зазначене у статті 96-3 цього Кодексу.
4. Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення уповноваженою особою юридичної особи будь-якого злочину, зазначеного у статті 96-3 цього Кодексу. При цьому строки давності обчислюються окремо за кожний злочин.	4. Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення уповноваженою особою юридичної особи будь-якого кримінального правопорушення , зазначеного у статті 96-3 цього Кодексу. При цьому строки давності обчислюються окремо за кожне кримінальне правопорушення .
Стаття 96 ⁷ . Штраф	Стаття 96 ⁷ . Штраф
1. Штраф – це грошова сума, що сплачується юридичною особою на підставі судового рішення.	1. Штраф – це грошова сума, що сплачується юридичною особою на підставі судового рішення.
Суд застосовує штраф виходячи з двократного розміру незаконно одержаної неправомірної вигоди.	Суд застосовує штраф виходячи з двократного розміру незаконно одержаної неправомірної вигоди.
2. У разі коли неправомірну вигоду не було одержано, або її розмір неможливо обчислити, суд, залежно від ступеня тяжкості злочину, вчиненого уповноваженою особою юридичної	2. У разі коли неправомірну вигоду не було одержано, або її розмір неможливо обчислити, суд, залежно від ступеня тяжкості кримінального правопорушення , вчиненого уповно-

особи, застосовує штраф у таких розмірах:	важеною особою юридичної особи, застосовує штраф у таких розмірах:
за злочин невеликої тяжкості – від п'яти до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;	за кримінальний проступок – від п'яти до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
за злочин середньої тяжкості – від десяти до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;	за менш тяжкий злочин – від десяти до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
за тяжкий злочин – від двадцяти до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;	за тяжкий злочин – від двадцяти до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
за особливо тяжкий злочин – від п'ятдесяти до сімдесяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.	за особливо тяжкий злочин – від п'ятдесяти до сімдесяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
3. З урахуванням майнового стану юридичної особи суд може застосувати штраф із розстрочкою виплати певними частинами строком до трьох років.	3. З урахуванням майнового стану юридичної особи суд може застосувати штраф із розстрочкою виплати певними частинами строком до трьох років.
Стаття 96 ⁹ . Ліквідація	Стаття 96 ⁹ . Ліквідація
1. Ліквідація юридичної особи застосовується судом у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 258–258-5, 436, 436-1, 437, 438, 442, 444, 447 цього Кодексу.	1. Ліквідація юридичної особи застосовується судом у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого із кримінальних правопорушень , передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 258–258-5, 436, 436-1, 437, 438, 442, 444, 447 цього кодексу.
Стаття 96 ¹⁰ . Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру	Стаття 96 ¹⁰ . Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру
1. При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру судом враховуються ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою злочину, ступінь здійснення злочинного наміру, розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання злочину.	1. При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру судом враховуються ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою кримінального правопорушення , ступінь реалізації умислу , розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання кримінального правопорушення .

<p>Стаття 96¹¹. Застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за сукупністю <u>злочинів</u></p>	<p>Стаття 96¹¹. Застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за сукупністю кримінальних правопорушень</p>
<p>1. За сукупністю злочинів в межах одного провадження суд, застосувавши до юридичної особи заходи кримінально-правового характеру за кожен злочин окремо, визначає остаточний основний захід шляхом поглинення менш суворого заходу більш суворим.</p>	<p>1. За сукупністю кримінальних правопорушень в межах одного провадження суд, застосувавши до юридичної особи заходи кримінально-правового характеру за кожне кримінальне правопорушення окремо, визначає остаточний основний захід шляхом поглинення менш суворого заходу більш суворим.</p>
<p>2. При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру за злочин за наявності невиконаного заходу за попереднім вироком (вироками) суду кожне з них виконується самостійно, крім випадків застосування судом ліквідації юридичної особи згідно з цим Кодексом.</p>	<p>2. При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру за кримінальне правопорушення за наявності невиконаного заходу за попереднім вироком (вироками) суду кожне з них виконується самостійно, крім випадків застосування судом ліквідації юридичної особи згідно з цим Кодексом.</p>
<p>Стаття 97. Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру</p>	<p>Стаття 97. Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру</p>
<p>1. Неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання. У цих випадках суд застосовує до неповнолітнього примусові заходи виховного характеру, передбачені частиною другою статті 105 цього Кодексу.</p>	<p>1. Неповнолітнього, який вперше вчинив кримінальний проступок, умисний менш тяжкий злочин, за який передбачено покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки, або необережний менш тяжкий злочин, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання. У цих випадках суд застосовує до неповнолітнього примусові заходи виховного характеру, передбачені частиною другою статті 105 цього Кодексу.</p>
<p>2. Примусові заходи виховного характеру, передбачені частиною другою статті 105 цього Кодексу, суд застосовує і до особи, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу.</p>	<p>2. Примусові заходи виховного характеру, передбачені частиною другою статті 105 цього Кодексу, суд застосовує і до особи, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу.</p>

3. У разі ухилення неповнолітнього, що вчинив злочин, від застосування до нього примусових заходів виховного характеру ці заходи скасовуються і він притягується до кримінальної відповідальності.	3. У разі ухилення неповнолітнього, що вчинив кримінальне правопорушення, зазначене в частині першій цієї статті , від застосування до нього примусових заходів виховного характеру ці заходи скасовуються і він притягується до кримінальної відповідальності.
Стаття 98. Види покарань	Стаття 98. Види покарань
1. До неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі основні види покарань:	1. До неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення , судом можуть бути застосовані такі основні види покарань:
1) штраф;	1) штраф;
2) громадські роботи;	2) громадські роботи;
3) виправні роботи;	3) виправні роботи;
4) арешт;	4) арешт;
5) позбавлення волі на певний строк.	5) позбавлення волі на певний строк.
2. До неповнолітніх можуть бути застосовані додаткові покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.	2. До неповнолітніх можуть бути застосовані додаткові покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
Стаття 99. Штраф	Стаття 99. Штраф
1. Штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення.	1. Штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення.
2. Розмір штрафу, в тому числі за вчинення злочину, за який передбачено основне покарання лише у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, встановлюється судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану неповнолітнього в межах до п'ятисот встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.	2. Розмір штрафу, в тому числі за вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачено основне покарання лише у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, встановлюється судом залежно від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та з урахуванням майнового стану неповнолітнього в межах до п'ятисот встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
3. До неповнолітнього, що не має самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернене стягнення,	3. До неповнолітнього, що не має самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернене стягнення,

засудженого за вчинення злочину, за який передбачено основне покарання лише у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, може бути застосовано покарання у виді громадських робіт або виправних робіт згідно з положеннями статей 100, 103 цього Кодексу.	засудженого за вчинення злочину, за який передбачено основне покарання лише у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, може бути застосовано покарання у виді громадських робіт або виправних робіт згідно з положеннями статей 100, 103 цього Кодексу.
Стаття 102. Позбавлення волі на певний строк	Стаття 102. Позбавлення волі на певний строк
1. Покарання у виді позбавлення волі особам, які не досягли до вчинення злочину вісімнадцятирічного віку, може бути призначене на строк від шести місяців до десяти років, крім випадків, передбачених пунктом 5 частини третьої цієї статті. Неповнолітні, засуджені до покарання у виді позбавлення волі, відбувають його у спеціальних виховних установах.	1. Покарання у виді позбавлення волі особам, які не досягли до вчинення кримінального правопорушення вісімнадцятирічного віку, може бути призначене на строк від шести місяців до десяти років, крім випадків, передбачених пунктом 5 частини третьої цієї статті. Неповнолітні, засуджені до покарання у виді позбавлення волі, відбувають його у спеціальних виховних установах.
2. Позбавлення волі не може бути призначене неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості.	2. Позбавлення волі не може бути призначене неповнолітньому, який вперше вчинив менш тяжкий злочин, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років.
3. Покарання у виді позбавлення волі призначається неповнолітньому:	3. Покарання у виді позбавлення волі призначається неповнолітньому:
1) за вчинений повторно злочин невеликої тяжкості – на строк не більше одного року шести місяців;	1) за вчинений повторно менш тяжкий злочин, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років , – на строк не більше одного року шести місяців;
2) за злочин середньої тяжкості – на строк не більше чотирьох років;	2) за менш тяжкий злочин, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад двох років , – на строк не більше чотирьох років;
3) за тяжкий злочин – на строк не більше семи років;	3) за тяжкий злочин – на строк не більше семи років;
4) за особливо тяжкий злочин – на строк не більше десяти років;	4) за особливо тяжкий злочин – на строк не більше десяти років;
5) за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини, – на строк до п'ятнадцяти років.	5) за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини, – на строк до п'ятнадцяти років.

Стаття 103. Призначення покарання	Стаття 103. Призначення покарання
1. При призначенні покарання неповнолітньому суд, крім обставин, передбачених у статтях 65–67 цього Кодексу, враховує умови його життя та виховання, вплив дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього.	1. При призначенні покарання неповнолітньому суд, крім обставин, передбачених у статтях 65– 67 цього Кодексу, враховує умови його життя та виховання, вплив дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього.
2. При призначенні покарання неповнолітньому за сукупністю злочинів або вироків остаточне покарання у виді позбавлення волі не може перевищувати п'ятнадцяти років.	2. При призначенні покарання неповнолітньому за сукупністю кримінальних правопорушень або вироків остаточне покарання у виді позбавлення волі не може перевищувати п'ятнадцяти років.
Стаття 105. Звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру	Стаття 105. Звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру
1. Неповнолітній, який вчинив злочин невеликої або середньої тяжкості, може бути звільнений судом від покарання, якщо буде визнано, що внаслідок щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки він на момент постановлення вироку не потребує застосування покарання.	1. Неповнолітній, який вчинив кримінальний проступок або менш тяжкий злочин , може бути звільнений судом від покарання, якщо буде визнано, що внаслідок щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки він на момент постановлення вироку не потребує застосування покарання.
2. У цьому разі суд застосовує до неповнолітнього такі примусові заходи виховного характеру:	2. У цьому разі суд застосовує до неповнолітнього такі примусові заходи виховного характеру:
1) застереження;	1) застереження;
2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього;	2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього;
3) передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання;	3) передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання;
4) покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків;	4) покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків;
5) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років. Умови перебуван-	5) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років. Умови перебуван-

ня в цих установах неповнолітніх та порядок їх залишення визначаються законом.	ня в цих установах неповнолітніх та порядок їх залишення визначаються законом.
3. До неповнолітнього може бути застосовано кілька примусових заходів виховного характеру, що передбачені у частині другій цієї статті. Тривалість заходів виховного характеру, передбачених у пунктах 2 та 3 частини другої цієї статті, встановлюється судом, який їх призначає.	3. До неповнолітнього може бути застосовано кілька примусових заходів виховного характеру, що передбачені у частині другій цієї статті. Тривалість заходів виховного характеру, передбачених у пунктах 2 та 3 частини другої цієї статті, встановлюється судом, який їх призначає.
4. Суд може також визнати за необхідне призначити неповнолітньому вихователя в порядку, передбаченому законом.	4. Суд може також визнати за необхідне призначити неповнолітньому вихователя в порядку, передбаченому законом.
Стаття 106. Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності	Стаття 106. Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності
1. Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності до осіб, які вчинили злочин у віці до вісімнадцяти років, застосовується відповідно до статей 49 та 80 цього Кодексу з урахуванням положень, передбачених цією статтею.	1. Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення у віці до вісімнадцяти років, застосовується відповідно до статей 49 та 80 цього Кодексу з урахуванням положень, передбачених цією статтею.
2. Щодо осіб, зазначених у частині першій цієї статті, встановлюються такі строки давності:	2. Щодо осіб, зазначених у частині першій цієї статті, встановлюються такі строки давності:
1) два роки – у разі вчинення злочину невеликої тяжкості;	1) два роки – у разі вчинення кримінального проступку або менш тяжкого злочину, за який передбачено покарання не більш суворе, ніж позбавлення волі на строк два роки;
2) п'ять років – у разі вчинення злочину середньої тяжкості;	2) п'ять років – у разі вчинення менш тяжкого злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад два роки;
3) сім років – у разі вчинення тяжкого злочину;	3) сім років – у разі вчинення тяжкого злочину;
4) десять років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину.	4) десять років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину.
3. Щодо осіб, зазначених у частині першій цієї статті, встановлюються такі строки виконання обвинувального вироку:	3. Щодо осіб, зазначених у частині першій цієї статті, встановлюються такі строки виконання обвинувального вироку:
1) два роки – у разі засудження до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, а також при засудженні до покарання у виді позбавлення волі за злочин невеликої тяжкості;	1) два роки – у разі засудження до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, а також при засудженні до покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років за менш тяжкий злочин;

2) п'ять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі за злочин середньої тяжкості, а також при засудженні до покарання у виді позбавлення волі на строк не більше п'яти років за тяжкий злочин;	2) п'ять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк більш двох років за менш тяжкий злочин , а також при засудженні до покарання у виді позбавлення волі на строк не більше п'яти років за тяжкий злочин;
3) сім років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк більше п'яти років за тяжкий злочин;	3) сім років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк більше п'яти років за тяжкий злочин;
4) десять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі за особливо тяжкий злочин.	4) десять років – у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі за особливо тяжкий злочин.
Стаття 107. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання	Стаття 107. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання
1. До осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі за злочин, вчинений у віці до вісімнадцяти років, може бути застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання незалежно від тяжкості вчиненого злочину.	1. До осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі за злочин, вчинений у віці до вісімнадцяти років, може бути застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання незалежно від тяжкості вчиненого злочину.
2. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою та ставленням до праці та навчання довів своє виправлення.	2. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою та ставленням до праці та навчання довів своє виправлення.
3. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване до засуджених за злочин, вчинений у віці до вісімнадцяти років, після фактичного відбуття:	3. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване до засуджених за злочин, вчинений у віці до вісімнадцяти років, після фактичного відбуття:
1) не менше третини призначеного строку покарання у виді позбавлення волі за злочин невеликої або середньої тяжкості і за необережний тяжкий злочин;	1) не менше третини призначеного строку покарання у виді позбавлення волі за менш тяжкий злочин і за необережний тяжкий злочин;
2) не менше половини строку покарання у виді позбавлення волі, призначеного судом за умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила у віці до вісімнадцяти років новий умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі;	2) не менше половини строку покарання у виді позбавлення волі, призначеного судом за умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила у віці до вісімнадцяти років новий умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі;

3) не менше двох третин строку покарання у виді позбавлення волі, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі і була умовно-достроково звільнена від відбування покарання, але до закінчення невідбутої частини покарання та до досягнення вісімнадцятирічного віку знову вчинила умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі.	3) не менше двох третин строку покарання у виді позбавлення волі, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі і була умовно-достроково звільнена від відбування покарання, але до закінчення невідбутої частини покарання та до досягнення вісімнадцятирічного віку знову вчинила умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі.
4. До неповнолітніх заміна невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням не застосовується.	4. До неповнолітніх заміна невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням не застосовується.
5. У разі вчинення особою, щодо якої застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання нового злочину суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими у статтях 71 і 72 цього Кодексу.	5. У разі вчинення особою, щодо якої застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання нового кримінального правопорушення суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими у статтях 71 і 72 цього Кодексу.
Стаття 108. Погашення та зняття судимості	Стаття 108. Погашення та зняття судимості
1. Погашення та зняття судимості щодо осіб, які вчинили злочин до досягнення ними вісімнадцятирічного віку, здійснюється відповідно до статей 88–91 цього Кодексу з урахуванням положень, передбачених цією статтею.	1. Погашення та зняття судимості щодо осіб, які вчинили кримінальне правопорушення до досягнення ними вісімнадцятирічного віку, здійснюється відповідно до статей 88–91 цього Кодексу з урахуванням положень, передбачених цією статтею.
2. Такими, що не мають судимості, визнаються неповнолітні:	2. Такими, що не мають судимості, визнаються неповнолітні:
1) засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, після виконання цього покарання;	1) засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, після виконання цього покарання;
2) засуджені до позбавлення волі за злочин невеликої або середньої тяжкості, якщо вони протягом одного року з дня відбуття покарання не вчинять нового злочину;	2) засуджені до позбавлення волі за менш тяжкий злочин , якщо вони протягом одного року з дня відбуття покарання не вчинять нового кримінального правопорушення ;
3) засуджені до позбавлення волі за тяжкий злочин, якщо вони протягом трьох років з дня відбуття покарання не вчинять нового злочину;	3) засуджені до позбавлення волі за тяжкий злочин, якщо вони протягом трьох років з дня відбуття покарання не вчинять нового кримінального правопорушення ;
4) засуджені до позбавлення волі за особливо тяжкий злочин, якщо вони протягом п'яти років з дня відбуття покарання не вчинять нового злочину.	4) засуджені до позбавлення волі за особливо тяжкий злочин, якщо вони протягом п'яти років з дня відбуття покарання не вчинять нового кримінального правопорушення .

<p>3. Дострокове зняття судимості допускається лише щодо особи, яка відбула покарання у виді позбавлення волі за тяжкий або особливо тяжкий злочин, вчинений у віці до вісімнадцяти років, за підставами, передбаченими в частині першій статті 91 цього Кодексу, після закінчення не менш як половини строку погашення судимості, зазначеного в частині другій цієї статті.</p>	<p>3. Дострокове зняття судимості допускається лише щодо особи, яка відбула покарання у виді позбавлення волі за тяжкий або особливо тяжкий злочин, вчинений у віці до вісімнадцяти років, за підставами, передбаченими в частині першій статті 91 цього Кодексу, після закінчення не менш як половини строку погашення судимості, зазначеного в частині другій цієї статті.</p>
<p>Розділ I ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ</p>	<p>Розділ I КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ</p>
<p>Стаття 110-2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України</p>	<p>Стаття 110-2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України</p>
<p>1. Фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, – карається позбавленням волі на строк від трьох до п’яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна. 2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, – карається позбавленням волі на строк від п’яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або з корисливих мотивів, або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди, –</p>	<p>1. Фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, – карається позбавленням волі на строк від трьох до п’яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна. 2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, – карається позбавленням волі на строк від п’яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або з корисливих мотивів, або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди, –</p>

<p>караються позбавленням волі на строк від шести до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, або якщо вони призвели до інших тяжких наслідків, – караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p> <p>5. Особа, крім керівника організованої групи, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службова особа якого наділена законом правом повідомляти про підозру, про відповідну незаконну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого злочину.</p>	<p>караються позбавленням волі на строк від шести до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, або якщо вони призвели до інших тяжких наслідків, – караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p> <p>5. Особа, крім керівника організованої групи, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службова особа якого наділена законом правом повідомляти про підозру, про відповідну незаконну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого кримінального правопорушення.</p>
<p>Розділ II ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ</p>	<p>Розділ II КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ</p>
<p>Стаття 115. Умисне вбивство</p>	<p>Стаття 115. Умисне вбивство</p>
<p>1. Вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, – карається позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.</p> <p>2. Умисне вбивство:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) двох або більше осіб; 2) малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; 	<p>1. Вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, – карається позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.</p> <p>2. Умисне вбивство:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) двох або більше осіб; 2) малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;

<p>3) заручника або викраденої людини; 4) вчинене з особливою жорстокістю; 5) вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб; 6) з корисливих мотивів; 7) з хуліганських мотивів; 8) особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цієї особою службового або громадського обов'язку; 9) з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення; 10) поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом; 11) вчинене на замовлення; 12) вчинене за попередньою змовою групою осіб; 13) вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого статтями 116–118 цього Кодексу; 14) з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна у випадку, передбаченому пунктом 6 частини другої цієї статті.</p>	<p>3) заручника або викраденої людини; 4) вчинене з особливою жорстокістю; 5) вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб; 6) з корисливих мотивів; 7) з хуліганських мотивів; 8) особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цієї особою службового або громадського обов'язку; 9) з метою приховати інше кримінальне правопорушення або полегшити його вчинення; 10) поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом; 11) вчинене на замовлення; 12) вчинене за попередньою змовою групою осіб; 13) вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого статтями 116–118 цього Кодексу; 14) з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна у випадку, передбаченому пунктом 6 частини другої цієї статті.</p>
<p>Стаття 118. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця</p>	<p>Стаття 118. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення</p>
<p>Умисне вбивство, вчинене при перевищенні меж необхідної оборони, а також у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, – карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p>	<p>Умисне вбивство, вчинене при перевищенні меж необхідної оборони, а також у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, – карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p>

<p>Стаття 124. Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця</p>	<p>Стаття 124. Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення</p>
<p>Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, вчинене у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, – карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p>	<p>Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, вчинене у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, – карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p>
<p>Стаття 125. Умисне легке тілесне ушкодження</p>	<p>Стаття 125. Умисне легке тілесне ушкодження</p>
<p>1. Умисне легке тілесне ушкодження – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до одного року. 2. Умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p>	<p>1. Умисне легке тілесне ушкодження – карається штрафом від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до одного року. 2. Умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, – карається штрафом від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p>
<p>Стаття 126. Побої і мордування</p>	<p>Стаття 126. Побої і мордування</p>
<p>1. Умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень, –</p>	<p>1. Умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень, –</p>

<p>карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до одного року.</p> <p>2. Ті самі діяння, що мають характер мордування, вчинені групою осіб, або з метою залякування потерпілого чи його близьких, або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, –</p> <p>караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до одного року.</p> <p>2. Ті самі діяння, що мають характер мордування, вчинені групою осіб, або з метою залякування потерпілого чи його близьких, або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, –</p> <p>караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>
<p>Стаття 132. Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби</p>	<p>Стаття 132. Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби</p>
<p>Розголошення службовою особою лікувального закладу, допоміжним працівником, який самочинно здобув інформацію, або медичним працівником відомостей про проведення медичного огляду особи на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, або захворювання на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та його результатів, що стали їм відомі у зв'язку з виконанням службових або професійних обов'язків, –</p> <p>карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без тако-</p>	<p>Розголошення службовою особою лікувального закладу, допоміжним працівником, який самочинно здобув інформацію, або медичним працівником відомостей про проведення медичного огляду особи на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, або захворювання на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та його результатів, що стали їм відомі у зв'язку з виконанням службових або професійних обов'язків, –</p> <p>карається штрафом від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без тако-</p>

<p style="text-align: center;">Стаття 134. Незаконне проведення абортів</p> <p>1. Проведення абортів особою, яка не має спеціальної медичної освіти, – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Незаконне проведення абортів, якщо воно спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p style="text-align: center;">Стаття 134. Незаконне проведення абортів</p> <p>1. Проведення абортів особою, яка не має спеціальної медичної освіти, – карається штрафом від двохсот до чотирьохсот мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Незаконне проведення абортів, якщо воно спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>
<p style="text-align: center;">Стаття 136. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані</p> <p>1. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу або повідомлення про такий стан особи належним установам чи особам, якщо це спричинило тяжкі тілесні ушкодження, – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців.</p> <p>2. Ненадання допомоги малолітньому, який завідомо перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу або повідомлення про такий стан дитини належним установам чи особам – караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї</p>	<p style="text-align: center;">Стаття 136. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані</p> <p>1. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу або повідомлення про такий стан особи належним установам чи особам, якщо це спричинило тяжкі тілесні ушкодження, – караються штрафом від чотирьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців.</p> <p>2. Ненадання допомоги малолітньому, який завідомо перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу або повідомлення про такий стан дитини належним установам чи особам – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>

<p>статті, якщо вони спричинили смерть потерпілого, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p>	<p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили смерть потерпілого, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p>
<p>Стаття 137. Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей</p>	<p>Стаття 137. Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей</p>
<p>1. Невиконання або неналежне виконання професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх внаслідок недбалого або несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило істотну шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили смерть неповнолітнього або інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p>1. Невиконання або неналежне виконання професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх внаслідок недбалого або несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило істотну шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили смерть неповнолітнього або інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>
<p>Стаття 139. Ненадання допомоги хворому медичним працівником</p>	<p>Стаття 139. Ненадання допомоги хворому медичним працівником</p>
<p>1. Ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленими правилами, надати таку допомогу, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох ро-</p>	<p>1. Ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленими правилами, надати таку допомогу, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправни-</p>

<p>ків або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до двох років.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило смерть хворого або інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p>ми роботами на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило смерть хворого або інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>
<p>Стаття 142. Незаконне проведення дослідів над людиною</p>	<p>Стаття 142. Незаконне проведення дослідів над людиною</p>
<p>1. Незаконне проведення медико-біологічних, психологічних або інших дослідів над людиною, якщо це створювало небезпеку для її життя чи здоров'я, – карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього, двох або більше осіб, шляхом примушування або обману, а так само якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я потерпілого, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p>1. Незаконне проведення медико-біологічних, психологічних або інших дослідів над людиною, якщо це створювало небезпеку для її життя чи здоров'я, – карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього, двох або більше осіб, шляхом примушування або обману, а так само якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я потерпілого, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 143. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини</p>	<p>Стаття 143. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини</p>
<p>1. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мініму-</p>	<p>1. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини – карається штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподат-</p>

<p>мів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Вилучення у людини шляхом примушування або обману її органів або тканин з метою їх трансплантації – карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені щодо особи, яка перебувала в безпорадному стані або в матеріальній чи іншій залежності від винного, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>4. Незаконна торгівля органами або тканинами людини – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>5. Дії, передбачені частинами другою, третьою чи четвертою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або участь у транснаціональних організаціях, які займаються такою діяльністю, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади і займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>ковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Вилучення у людини шляхом примушування або обману її органів або тканин з метою їх трансплантації – карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені щодо особи, яка перебувала в безпорадному стані або в матеріальній чи іншій залежності від винного, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>4. Незаконна торгівля органами або тканинами людини – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>5. Дії, передбачені частинами другою, третьою чи четвертою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або участь у транснаціональних організаціях, які займаються такою діяльністю, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади і займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 144. Насильницьке донорство</p>	<p>Стаття 144. Насильницьке донорство</p>
<p>1. Насильницьке або шляхом обману вилучення крові у людини з метою використання її як донора – карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або ви-</p>	<p>1. Насильницьке або шляхом обману вилучення крові у людини з метою використання її як донора – карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або ви-</p>

<p>правними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, з штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи без такого.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або особи, яка перебувала в безпорадному стані чи в матеріальній залежності від винного, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою і другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб або з метою продажу, – караються позбавленням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>правними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, зі штрафом до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи без такого.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або особи, яка перебувала в безпорадному стані чи в матеріальній залежності від винного, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою і другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб або з метою продажу, – караються позбавленням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 145. Незаконне розголошення лікарської таємниці</p>	<p>Стаття 145. Незаконне розголошення лікарської таємниці</p>
<p>Умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років.</p>	<p>Умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки, – карається штрафом до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років.</p>
<p>Розділ III ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ</p>	<p>Розділ III КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ</p>
<p>Стаття 149. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини</p>	<p>Стаття 149. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини</p>
<p>1. Торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення,</p>	<p>1. Торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення,</p>

переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Примітка. 1. Під експлуатацією людини в цій статті слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо.

2. У статтях 149 та 303 цього Кодексу під уразливим станом особи слід розуміти зумовлений фізичними чи психічними властивостями або зовнішніми обставинами стан особи, який позба-

переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Примітка. 1. Під експлуатацією людини в цій статті слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, **втягнення у вчинення кримінального правопорушення**, використання у збройних конфліктах тощо.

2. У статтях 149 та 303 цього Кодексу під уразливим станом особи слід розуміти зумовлений фізичними чи психічними влас-

<p>вляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин.</p> <p>3. Відповідальність за вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання малолітнього чи неповнолітнього за цією статтею має наставати незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням обману, шантажу чи уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використання службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності.</p>	<p>тивостями або зовнішніми обставинами стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин.</p> <p>3. Відповідальність за вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання малолітнього чи неповнолітнього за цією статтею має наставати незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням обману, шантажу чи уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використання службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності.</p>
<p>Стаття 150. Експлуатація дітей</p>	<p>Стаття 150. Експлуатація дітей</p>
<p>1. Експлуатація дитини, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, шляхом використання її праці – карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені щодо кількох дітей або якщо вони спричинили істотну шкоду для здоров'я, фізичного розвитку або освітнього рівня дитини, або поєднані з використанням дитячої праці в шкідливому виробництві, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>1. Експлуатація дитини, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, шляхом використання її праці – карається громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені щодо кількох дітей або якщо вони спричинили істотну шкоду для здоров'я, фізичного розвитку або освітнього рівня дитини, або поєднані з використанням дитячої праці в шкідливому виробництві, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>

	<p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>Стаття 150-1. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом</p>	<p>Стаття 150-1. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом</p>
<p>1. Використання батьками або особами, які їх замінюють, малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (систематичного випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб) – карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені щодо чужої малолітньої дитини або пов'язані із застосуванням насильства чи погрозою його застосування, а так само вчинені повторно або особою, яка раніше скоїла один із злочинів, передбачених статтями 150, 303, 304 цього Кодексу, або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, а також якщо внаслідок таких дій дитині спричинені середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>	<p>1. Використання батьками або особами, які їх замінюють, малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (систематичного випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб) – карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк, зі штрафом від п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені щодо чужої малолітньої дитини або пов'язані із застосуванням насильства чи погрозою його застосування, а так само вчинені повторно або особою, яка раніше скоїла одне з кримінальних правопорушень, передбачених статтями 150, 303, 304 цього Кодексу, або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, зі штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, а також якщо внаслідок таких дій дитині спричинені середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти ро-</p>

	ків зі штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
Розділ IV ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ	Розділ IV КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ
Стаття 152. Зґвалтування	Стаття 152. Зґвалтування
<p>1. Зґвалтування, тобто статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи, – карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p> <p>2. Зґвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153–155 цього кодексу, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p> <p>3. Зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього – карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років.</p> <p>4. Зґвалтування, що спричинило особливо тяжкі наслідки, а також зґвалтування малолітньої чи малолітнього – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.</p>	<p>1. Зґвалтування, тобто статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи, – карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p> <p>2. Зґвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 153–155 цього Кодексу, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p> <p>3. Зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього – карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років.</p> <p>4. Зґвалтування, що спричинило особливо тяжкі наслідки, а також зґвалтування малолітньої чи малолітнього – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.</p>
Стаття 153. Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом	Стаття 153. Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом
<p>1. Задоволення статевої пристрасті неприродним способом із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи – карається позбавленням волі на строк до п'яти років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене повторно або групою осіб, або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених</p>	<p>1. Задоволення статевої пристрасті неприродним способом із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи – карається позбавленням волі на строк до п'яти років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене повторно або групою осіб, або особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних право-</p>

<p>статтями 152 або 154 цього Кодексу, а також вчинене щодо неповнолітньої чи неповнолітнього, – карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років. 3. Те саме діяння, вчинене щодо малолітньої чи малолітнього, або якщо воно спричинило особливо тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.</p>	<p>порушень, передбачених статтями 152 або 154 цього Кодексу, а також вчинене щодо неповнолітньої чи неповнолітнього, – карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років. 3. Те саме діяння, вчинене щодо малолітньої чи малолітнього, або якщо воно спричинило особливо тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.</p>
<p>Стаття 154. Примушування до вступу в статевий зв'язок</p>	<p>Стаття 154. Примушування до вступу в статевий зв'язок</p>
<p>1. Примушування жінки чи чоловіка до вступу в статевий зв'язок природним або неприродним способом особою, від якої жінка чи чоловік матеріально або службово залежні, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців. 2. Ті самі дії, поєднані з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої (потерпілого) чи її (його) близьких родичів або розголошення відомостей, що ганьблять її (його) чи близьких родичів, – караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>	<p>1. Примушування жінки чи чоловіка до вступу в статевий зв'язок природним або неприродним способом особою, від якої жінка чи чоловік матеріально або службово залежні, – карається штрафом до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців. 2. Ті самі дії, поєднані з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої (потерпілого) чи її (його) близьких родичів або розголошення відомостей, що ганьблять її (його) чи близьких родичів, – караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>
<p>Розділ V ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВИБОРЧИХ, ТРУДОВИХ ТА ІНШИХ ОСОБИСТИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА</p>	<p>Розділ V КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВИБОРЧИХ, ТРУДОВИХ ТА ІНШИХ ОСОБИСТИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА</p>
<p>Стаття 159-1. Порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму</p>	<p>Стаття 159-1. Порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму</p>
<p>1. Подання завідомо недостовірних відомостей у звіті партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру або у фінансовому звіті про надходження та використання коштів виборчого фонду партії, місцевої організації партії, кандидата на виборах –</p>	<p>1. Подання завідомо недостовірних відомостей у звіті партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру або у фінансовому звіті про надходження та використання коштів виборчого фонду партії, місцевої організації партії, кандидата на виборах –</p>

карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Умисне здійснення внеску на підтримку політичної партії особою, яка не має на те права, або від імені юридичної особи, яка не має на те права, умисне здійснення внеску на користь політичної партії фізичною особою або від імені юридичної особи у великому розмірі, умисне надання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму фізичною особою або від імені юридичної особи у великому розмірі чи особою, яка не має на те права, або від імені юридичної особи, яка не має на те права, а так само умисне отримання внеску на користь партії від особи, яка не має права здійснювати такий внесок, або у великому розмірі, умисне отримання у великому розмірі фінансової (матеріальної) підтримки у здійсненні передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму, умисне отримання такої фінансової (матеріальної) підтримки від особи, яка не має права надавати таку фінансову (матеріальну) підтримку, –

караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно, –

караються штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займа-

карається штрафом **від однієї тисячі до чотирьох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Умисне здійснення внеску на підтримку політичної партії особою, яка не має на те права, або від імені юридичної особи, яка не має на те права, умисне здійснення внеску на користь політичної партії фізичною особою або від імені юридичної особи у великому розмірі, умисне надання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму фізичною особою або від імені юридичної особи у великому розмірі чи особою, яка не має на те права, або від імені юридичної особи, яка не має на те права, а так само умисне отримання внеску на користь партії від особи, яка не має права здійснювати такий внесок, або у великому розмірі, умисне отримання у великому розмірі фінансової (матеріальної) підтримки у здійсненні передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму, умисне отримання такої фінансової (матеріальної) підтримки від особи, яка не має права надавати таку фінансову (матеріальну) підтримку, –

караються штрафом **від однієї тисячі до чотирьох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно, –

караються штрафом **від п'яти тисяч до десяти тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або

<p>тися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>4. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб, організованою групою або поєднані з вимаганням внеску чи фінансової (матеріальної) підтримки у здійсненні передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму, – караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. Великим розміром у цій статті визнається розмір суми грошових коштів, вартість майна, пільг, послуг, позик, переваг, нематеріальних активів, будь-яких інших вигод нематеріального чи негрошового характеру, що у два чи більше разів перевищує встановлений законом максимальний розмір внеску на підтримку політичної партії чи максимальний розмір фінансової (матеріальної) підтримки на здійснення передвиборної агітації або агітації з референдуму.</p>	<p>займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>4. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб, організованою групою або поєднані з вимаганням внеску чи фінансової (матеріальної) підтримки у здійсненні передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму, – караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>Примітка. Великим розміром у цій статті визнається розмір суми грошових коштів, вартість майна, пільг, послуг, позик, переваг, нематеріальних активів, будь-яких інших вигод нематеріального чи негрошового характеру, що у два чи більше разів перевищує встановлений законом максимальний розмір внеску на підтримку політичної партії чи максимальний розмір фінансової (матеріальної) підтримки на здійснення передвиборної агітації або агітації з референдуму.</p>
<p>Стаття 160. Підкуп виборця, учасника референдуму</p>	<p>Стаття 160. Підкуп виборця, учасника референдуму</p>
<p>1. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання виборцем, учасником референдуму для себе чи третьої особи неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права або права голосу (відмова від участі в голосуванні, голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу, голосування за окремого кандидата на виборах або відмова від такого голосування, передання виборчого бюлетеня (бюлетеня для голосування на референдумі) іншій особі), незалежно від фактичного волевиявлення особи та результатів голосування – караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних</p>	<p>1. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання виборцем, учасником референдуму для себе чи третьої особи неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права або права голосу (відмова від участі в голосуванні, голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу, голосування за окремого кандидата на виборах або відмова від такого голосування, передання виборчого бюлетеня (бюлетеня для голосування на референдумі) іншій особі), незалежно від фактичного волевиявлення особи та результатів голосування – караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних</p>

мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.

2. Пропозиція, обіцянка або надання виборцю чи учаснику референдуму неправомірної вигоди за вчинення або невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права чи права на участь у референдумі (відмова від участі в голосуванні, голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу, голосування за окремого кандидата на виборах, кандидатів від політичної партії, місцевої організації політичної партії або відмова від такого голосування, передача виборчого бюлетеня іншій особі), –

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.

3. Здійснення передвиборної агітації (агітації референдуму) шляхом надання підприємствам, установам, організаціям неправомірної вигоди або надання безоплатно товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення найменування, символіки, прапора політичної партії, вартість яких не перевищує розміру, встановленого законодавством), робіт, послуг – карається обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.

4. Дії, передбачені частиною другою або третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи комісії з референдуму, членом ініціативної групи референдуму, кандидатом або його довірною особою на виборах, представником політичної партії чи місцевої організації політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму, уповноваженою особою політичної

мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.

2. Пропозиція, обіцянка або надання виборцю чи учаснику референдуму неправомірної вигоди за вчинення або невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права чи права на участь у референдумі (відмова від участі в голосуванні, голосування на виборчій дільниці (дільниці референдуму) більше одного разу, голосування за окремого кандидата на виборах, кандидатів від політичної партії, місцевої організації політичної партії або відмова від такого голосування, передача виборчого бюлетеня іншій особі), –

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років **та зі штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.**

3. Здійснення передвиборної агітації (агітації референдуму) шляхом надання підприємствам, установам, організаціям неправомірної вигоди або надання безоплатно товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення найменування, символіки, прапора політичної партії, вартість яких не перевищує розміру, встановленого законодавством), робіт, послуг – карається обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.

4. Дії, передбачені частиною другою або третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи комісії з референдуму, членом ініціативної групи референдуму, кандидатом або його довірною особою на виборах, представником політичної партії чи місцевої організації політичної партії у виборчій комісії чи

<p>партії чи місцевої організації політичної партії, офіційним спостерігачем на виборах або референдумі, – караються позбавленням волі на строк від п’яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.</p> <p>Примітка. У цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги або нематеріальні активи, вартість яких перевищує три відсотки розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав.</p>	<p>комісії з референдуму, уповноваженою особою політичної партії чи місцевої організації політичної партії, офіційним спостерігачем на виборах або референдумі, – караються позбавленням волі на строк від п’яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років та зі штрафом від п’яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>Примітка. У цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги або нематеріальні активи, вартість яких перевищує три відсотки розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав.</p>
<p>Стаття 161. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками</p>	<p>Стаття 161. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками</p>
<p>1. Умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, або образа почуттів громадян у зв’язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками – караються штрафом від двохсот до п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п’яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Ті самі дії, поєднані з насильством, обманом чи погрозами, а також вчинені службовою особою, –</p>	<p>1. Умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, або образа почуттів громадян у зв’язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками – караються штрафом від п’ятисот до трьох тисяч п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п’яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Ті самі дії, поєднані з насильством, обманом чи погрозами, а також вчинені службовою особою, –</p>

<p>караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, які були вчинені організованою групою осіб або спричинили тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p>	<p>караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, які були вчинені організованою групою осіб або спричинили тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p>
<p>Стаття 162. Порухнення недоторканності житла</p>	<p>Стаття 162. Порухнення недоторканності житла</p>
<p>1. Незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян, – караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені службовою особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p>	<p>1. Незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян, – караються штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені службовою особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p>
<p>Стаття 163. Порухнення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер</p>	<p>Стаття 163. Порухнення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер</p>
<p>1. Порухнення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, – караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або щодо державних чи громадських діячів, журналіста, або вчинені службовою особою,</p>	<p>1. Порухнення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, – караються штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або щодо державних чи громадських діячів, журналіста, або вчинені службовою особою,</p>

<p>або з використанням спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p>	<p>або з використанням спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p>
<p>Стаття 164. Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей</p> <p>1. Злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів), а також злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні, – карається громадськими роботами на строк від вісімдесяти до ста двадцяти годин або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, – карається громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до трьох років.</p> <p>Примітка. У статтях 164 і 165 цього Кодексу під злісним ухиленням від сплати коштів на утримання дітей (аліментів) або на утримання непрацездатних батьків слід розуміти будь-які діяння боржника, спрямовані на невиконання рішення суду (приховування доходів, зміну місця проживання чи місця роботи без повідомлення державного виконавця, приватного виконавця тощо), які призвели до виникнення заборгованості із сплати таких коштів у розмірі, що сукупно складають суму виплат за три місяці відповідних платежів.</p>	<p>Стаття 164. Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей</p> <p>1. Злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів), а також злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні, – карається громадськими роботами на строк від вісімдесяти до ста двадцяти годин або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене повторно, – карається громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до трьох років.</p> <p>Примітка. У статтях 164 і 165 цього Кодексу під злісним ухиленням від сплати коштів на утримання дітей (аліментів) або на утримання непрацездатних батьків слід розуміти будь-які діяння боржника, спрямовані на невиконання рішення суду (приховування доходів, зміну місця проживання чи місця роботи без повідомлення державного виконавця, приватного виконавця тощо), які призвели до виникнення заборгованості із сплати таких коштів у розмірі, що сукупно складають суму виплат за три місяці відповідних платежів.</p>
<p>Стаття 165. Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків</p>	<p>Стаття 165. Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків</p>
<p>1. Злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання непрацездатних батьків – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на</p>	<p>1. Злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання непрацездатних батьків – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на</p>

<p>строк від вісімдесяти до ста двадцяти годин або виправними роботами на строк до одного року, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, – карається громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк від двох до трьох років.</p>	<p>строк від вісімдесяти до ста двадцяти годин або виправними роботами на строк до одного року, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене повторно, – карається громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк від двох до трьох років.</p>
<p>Стаття 167. Зловживання опікунськими правами</p>	<p>Стаття 167. Зловживання опікунськими правами</p>
<p>Використання опіки чи піклування з корисливою метою на шкоду підопічному (зайняття житлової площі, використання майна тощо) – карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>Використання опіки чи піклування з корисливою метою на шкоду підопічному (зайняття житлової площі, використання майна тощо) – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>
<p>Стаття 168. Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)</p>	<p>Стаття 168. Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)</p>
<p>1. Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) всупереч волі усиновителя (удочерителя) – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене службовою особою або працівником медичного закладу, яким відомості про усиновлення (удочеріння) стали відомі по службі чи по роботі, або якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається штрафом до двохсот неоподатковуваних п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p>1. Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) всупереч волі усиновителя (удочерителя) – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене службовою особою або працівником медичного закладу, яким відомості про усиновлення (удочеріння) стали відомі по службі чи по роботі, або якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>

Стаття 171. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів	Стаття 171. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів
<p>1. Незаконне вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених журналістом матеріалів і технічних засобів, якими він користується у зв'язку із своєю професійною діяльністю, незаконна відмова у доступі журналіста до інформації, незаконна заборона висвітлення окремих тем, показу окремих осіб, критики суб'єкта владних повноважень, а так само будь-яке інше умисне перешкоджання здійсненню журналістом законної професійної діяльності – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Вплив у будь-якій формі на журналіста з метою перешкоджання виконанню ним професійних обов'язків або переслідування журналіста у зв'язку з його законною професійною діяльністю – караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, якщо вони були вчинені службовою особою з використанням свого службового становища або за попередньою змовою групою осіб, – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p>1. Незаконне вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених журналістом матеріалів і технічних засобів, якими він користується у зв'язку із своєю професійною діяльністю, незаконна відмова у доступі журналіста до інформації, незаконна заборона висвітлення окремих тем, показу окремих осіб, критики суб'єкта владних повноважень, а так само будь-яке інше умисне перешкоджання здійсненню журналістом законної професійної діяльності – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Вплив у будь-якій формі на журналіста з метою перешкоджання виконанню ним професійних обов'язків або переслідування журналіста у зв'язку з його законною професійною діяльністю – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, якщо вони були вчинені службовою особою з використанням свого службового становища або за попередньою змовою групою осіб, – караються штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>

<p>Стаття 172. Грубе порушення законодавства про працю</p> <p>1. Незаконне звільнення працівника з роботи з особистих мотивів чи у зв'язку з повідомленням ним про порушення вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» іншою особою, а також інше грубе порушення законодавства про працю – караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або щодо неповнолітнього, вагітної жінки, самотнього батька, матері або особи, яка їх замінює і виховує дитину віком до 14 років або дитину-інваліда, – караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.</p>	<p>Стаття 172. Грубе порушення законодавства про працю</p> <p>1. Незаконне звільнення працівника з роботи з особистих мотивів чи у зв'язку з повідомленням ним про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою, а також інше грубе порушення законодавства про працю – караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або щодо неповнолітнього, вагітної жінки, самотнього батька, матері або особи, яка їх замінює і виховує дитину віком до 14 років або дитину-інваліда, – караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.</p>
<p>Стаття 173. Грубе порушення угоди про працю</p> <p>1. Грубе порушення угоди про працю службовою особою підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, а також окремим громадянином або уповноваженою ними особою шляхом обману чи зловживання довірою або примусом до виконання роботи, не обумовленої угодою, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені стосовно громадянина, з яким укладена угода щодо його роботи за межами України, –</p>	<p>Стаття 173. Грубе порушення угоди про працю</p> <p>1. Грубе порушення угоди про працю службовою особою підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, а також окремим громадянином або уповноваженою ними особою шляхом обману чи зловживання довірою або примусом до виконання роботи, не обумовленої угодою, – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені стосовно громадянина, з яким укладена угода щодо його роботи за межами України, –</p>

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.	караються штрафом від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.
Стаття 174. Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку	Стаття 174. Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку
Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку шляхом насильства чи погрози застосування насильства або шляхом інших незаконних дій – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.	Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку шляхом насильства чи погрози застосування насильства або шляхом інших незаконних дій – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.
Стаття 175. Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат	Стаття 175. Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат
1. Безпідставна невивплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої установленної законом виплати громадянам більш як за один місяць, вчинена умисно керівником підприємства, установи або організації незалежно від форми власності чи громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності, – карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Те саме діяння, якщо воно було вчинене внаслідок нецільового використання коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших встановлених законом виплат, – карається штрафом від тисячі до півтори тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до п'яти	1. Безпідставна невивплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої установленної законом виплати громадянам більш як за один місяць, вчинена умисно керівником підприємства, установи або організації незалежно від форми власності чи громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності, – карається штрафом від однієї тисячі п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Те саме діяння, якщо воно було вчинене внаслідок нецільового використання коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших встановлених законом виплат, – карається штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі

<p>років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до притягнення до кримінальної відповідальності нею здійснено виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої встановленої законом виплати громадянам.</p>	<p>на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до притягнення до кримінальної відповідальності нею здійснено виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої встановленої законом виплати громадянам.</p>
<p>Стаття 180. Перешкоджання здійсненню релігійного обряду</p> <p>1. Незаконне перешкоджання здійсненню релігійного обряду, що зірвало або поставило під загрозу зриву релігійний обряд, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Примушування священнослужителя шляхом фізичного або психічного насильства до проведення релігійного обряду – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p>	<p>Стаття 180. Перешкоджання здійсненню релігійного обряду</p> <p>1. Незаконне перешкоджання здійсненню релігійного обряду, що зірвало або поставило під загрозу зриву релігійний обряд, – карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Примушування священнослужителя шляхом фізичного або психічного насильства до проведення релігійного обряду – карається штрафом до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p>
<p>Стаття 184. Порушення права на безоплатну медичну допомогу</p> <p>1. Незаконна вимога оплати за надання медичної допомоги в державних чи комунальних закладах охорони здоров'я – карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p> <p>2. Незаконне скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я – карається штрафом до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років.</p>	<p>Стаття 184. Порушення права на безоплатну медичну допомогу</p> <p>1. Незаконна вимога оплати за надання медичної допомоги в державних чи комунальних закладах охорони здоров'я – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p> <p>2. Незаконне скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років.</p>

Розділ VI ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ	Розділ VI КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ
Стаття 185. Крадіжка	Стаття 185. Крадіжка
<p>1. Таємне викрадення чужого майна (крадіжка) – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, – карається арештом на строк від трьох до шести місяців або обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому, – карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років.</p> <p>4. Крадіжка, вчинена у великих розмірах, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p> <p>5. Крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою, – карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.</p> <p>Примітка. 1. У статтях 185, 186 та 189–191 повторним визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених цими статтями або статтями 187, 262 цього Кодексу.</p> <p>2. У статтях 185, 186, 189 та 190 цього кодексу значна шкода ви-</p>	<p>1. Таємне викрадення чужого майна (крадіжка) – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, – карається арештом на строк від трьох до шести місяців або обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому, – карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років.</p> <p>4. Крадіжка, вчинена у великих розмірах, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p> <p>5. Крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою, – карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.</p> <p>Примітка. 1. У статтях 185, 186 та 189–191 повторним визнається кримінальне правопорушення, вчинене особою, яка раніше вчинила будь-яке з кримінальних правопорушень, передбачених цими статтями або статтями 187, 262 цього Кодексу.</p>

<p>знається із врахуванням матеріального становища потерпілого та якщо йому спричинені збитки на суму від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>3. У статтях 185–191, 194 цього кодексу у великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину.</p> <p>4. У статтях 185–187 та 189–191, 194 цього Кодексу в особливо великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину.</p>	<p>2. У статтях 185, 186, 189 та 190 цього кодексу значна шкода визнається із врахуванням матеріального становища потерпілого та якщо йому спричинені збитки на суму від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>3. У статтях 185–191, 194 цього Кодексу у великих розмірах визнається кримінальне правопорушення, вчинене однією особою чи групою осіб на суму, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення.</p> <p>4. У статтях 185–187 та 189–191, 194 цього кодексу в особливо великих розмірах визнається кримінальне правопорушення, вчинене однією особою чи групою осіб на суму, яка в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення.</p>
<p>Стаття 186. Грабіж</p>	<p>Стаття 186. Грабіж</p>
<p>1. Відкрите викрадення чужого майна (грабіж) – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до чотирьох років.</p> <p>2. Грабіж, поєднаний з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинений повторно, або за попередньою змовою групою осіб, – карається позбавленням волі на строк від чотирьох до шести років.</p> <p>3. Грабіж, поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдав значної шкоди потерпілому, – карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років.</p>	<p>1. Відкрите викрадення чужого майна (грабіж) – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до чотирьох років.</p> <p>2. Грабіж, поєднаний з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинений повторно, або за попередньою змовою групою осіб, – карається позбавленням волі на строк від чотирьох до шести років.</p> <p>3. Грабіж, поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдав значної шкоди потерпілому, – карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років.</p>

<p>4. Грабіж, вчинений у великих розмірах, – карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років. 5. Грабіж, вчинений в особливо великих розмірах або організованою групою, – карається позбавленням волі на строк від восьми до тринадцяти років із конфіскацією майна.</p>	<p>4. Грабіж, вчинений у великих розмірах, – карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років. 5. Грабіж, вчинений в особливо великих розмірах або організованою групою, – карається позбавленням волі на строк від восьми до тринадцяти років із конфіскацією майна.</p>
<p>Стаття 188-1. Викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання</p>	<p>Стаття 188-1. Викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання</p>
<p>1. Викрадення гарячої або питної води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання без приладів обліку, результати вимірювання яких використовуються для здійснення комерційних розрахунків (якщо використання приладів обліку обов’язкове), або внаслідок умисного пошкодження приладів обліку чи у будь-який інший спосіб, якщо такими діями завдано значної шкоди, – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони завдали шкоду у великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк до трьох років. Примітка. Шкода, передбачена цією статтею, визнається значною, якщо вона в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а у великих розмірах – якщо вона в двісті п’ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>1. Викрадення гарячої або питної води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання без приладів обліку, результати вимірювання яких використовуються для здійснення комерційних розрахунків (якщо використання приладів обліку обов’язкове), або внаслідок умисного пошкодження приладів обліку чи у будь-який інший спосіб, якщо такими діями завдано значної шкоди, – карається штрафом від п’ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони завдали шкоду у великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк до трьох років. Примітка. Шкода, передбачена цією статтею, визнається значною, якщо вона в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а у великих розмірах – якщо вона в двісті п’ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 190. Шахрайство</p>	<p>Стаття 190. Шахрайство</p>
<p>1. Заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство) – карається штрафом до п’ятдесяти неоподатковуваних мінімумів</p>	<p>1. Заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство) – карається штрафом від п’ятисот до двох тисяч неоподатко-</p>

<p>мів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Шахрайство, вчинене повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або таке, що завдало значної шкоди потерпілому, – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк від одного до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>3. Шахрайство, вчинене у великих розмірах, або шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>4. Шахрайство, вчинене в особливо великих розмірах або організованою групою, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.</p>	<p>уваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Шахрайство, вчинене повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або таке, що завдало значної шкоди потерпілому, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк від одного до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>3. Шахрайство, вчинене у великих розмірах, або шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>4. Шахрайство, вчинене в особливо великих розмірах або організованою групою, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.</p>
<p>Стаття 191. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем</p>	<p>Стаття 191. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем</p>
<p>1. Привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном</p>	<p>1. Привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>

<p>шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені у великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>5. Дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p>	<p>2. Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені у великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>5. Дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p>
<p>Стаття 192. Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою</p>	<p>Стаття 192. Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою</p>
<p>1. Заподіяння значної майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою за відсутності ознак шахрайства – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк</p>	<p>1. Заподіяння значної майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою за відсутності ознак шахрайства – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними робо-</p>

<p>до двох років, або арештом на строк до шести місяців. 2. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або такі, що заподіяли майнову шкоду у великих розмірах, – караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років. Примітка. Відповідно до цієї статті майнова шкода визнається значною, якщо вона у п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а у великих розмірах – така, що у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>тами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців. 2. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або такі, що заподіяли майнову шкоду у великих розмірах, – караються штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років. Примітка. Відповідно до цієї статті майнова шкода визнається значною, якщо вона у п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а у великих розмірах – така, що у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 193. Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї</p>	<p>Стаття 193. Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї</p>
<p>1. Незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність, – карається штрафом від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.</p>	<p>1. Незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність, – карається штрафом від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.</p>
<p>Стаття 194. Умисне знищення або пошкодження майна</p>	<p>Стаття 194. Умисне знищення або пошкодження майна</p>
<p>1. Умисне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>1. Умисне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах, – карається штрафом від однієї тисячі до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі</p>

<p>2. Те саме діяння, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.</p>	<p>на той самий строк. 2. Те саме діяння, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.</p>
<p>Стаття 194-1. Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики</p>	<p>Стаття 194-1. Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики</p>
<p>1. Умисне пошкодження або руйнування об'єктів електроенергетики, якщо ці дії призвели або могли призвести до порушення нормальної роботи цих об'єктів, або спричинило небезпеку для життя людей, – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або загальнонебезпечним способом, – караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.</p>	<p>1. Умисне пошкодження або руйнування об'єктів електроенергетики, якщо ці дії призвели або могли призвести до порушення нормальної роботи цих об'єктів, або спричинило небезпеку для життя людей, – карається штрафом від однієї тисячі до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або загальнонебезпечним способом, – караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.</p>
<p>Стаття 195. Погроза знищення майна</p>	<p>Стаття 195. Погроза знищення майна</p>
<p>Погроза знищення чужого майна шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мініму-</p>	<p>Погроза знищення чужого майна шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози, – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподат-</p>

<p>мів доходів громадян або громадськими роботами на строк від шістдесяти до ста двадцяти годин, або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до шести місяців.</p>	<p>ковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від шістдесяти до ста двадцяти годин, або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до шести місяців.</p>
<p>Стаття 197. Порушення обов'язків щодо охорони майна</p>	<p>Стаття 197. Порушення обов'язків щодо охорони майна</p>
<p>Невиконання або неналежне виконання особою, якій доручено зберігання чи охорона чужого майна, своїх обов'язків, якщо це спричинило тяжкі наслідки для власника майна, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.</p>	<p>Невиконання або неналежне виконання особою, якій доручено зберігання чи охорона чужого майна, своїх обов'язків, якщо це спричинило тяжкі наслідки для власника майна, – карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.</p>
<p>Стаття 197-1. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво</p>	<p>Стаття 197-1. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво</p>
<p>1. Самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику, – карається штрафом від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців. 2. Самовільне зайняття земельної ділянки, вчинене особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або групою осіб, або щодо земельних ділянок особливо цінних земель, земель в охоронних зонах, зонах санітарної охорони, санітарно-захисних зонах чи зонах особливого режиму використання земель, – карається обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років або позбавленням волі на строк до двох років. 3. Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині першій цієї статті, – карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковува-</p>	<p>1. Самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику, – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців. 2. Самовільне зайняття земельної ділянки, вчинене особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене цією статтею, або групою осіб, або щодо земельних ділянок особливо цінних земель, земель в охоронних зонах, зонах санітарної охорони, санітарно-захисних зонах чи зонах особливого режиму використання земель, – карається обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років або позбавленням волі на строк до двох років. 3. Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині першій цієї статті, – карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковува-</p>

<p>них мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. 4. Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині другій цієї статті, або вчинене особою, раніше судимою за такий саме злочин або злочин, передбачений частиною третьою цієї статті, – карається позбавленням волі на строк від одного до трьох років.</p>	<p>них мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. 4. Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у частині другій цієї статті, або вчинене особою, яка раніше вчинила таке саме кримінальне правопорушення або кримінальне правопорушення, передбачене частиною третьою цієї статті, – карається позбавленням волі на строк від одного до трьох років.</p>
<p>Стаття 198. Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом</p>	<p>Стаття 198. Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного внаслідок вчинення кримінального правопорушення</p>
<p>Заздалегідь не обіцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного злочинним шляхом за відсутності ознак легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, – карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>Заздалегідь не обіцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного внаслідок вчинення кримінального правопорушення за відсутності ознак легалізації (відмивання) доходів, одержаних унаслідок вчинення кримінального правопорушення, – карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>
<p>Розділ VII ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</p>	<p>Розділ VII КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</p>
<p>Стаття 204. Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів</p>	<p>Стаття 204. Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів</p>
<p>1. Незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. 2. Незаконне виготовлення алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, шляхом відкриття пі-</p>	<p>1. Незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, – караються штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. 2. Незаконне виготовлення алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, шляхом відкриття пі-</p>

<p>дпільних цехів або з використанням обладнання, що забезпечує масове виробництво таких товарів, або вчинене особою, яка раніше була засуджена за цією статтею, – карається штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>3. Незаконне виготовлення товарів, зазначених у частинах першій або другій цієї статті, з недоброякісної сировини (матеріалів), що становлять загрозу для життя і здоров'я людей, а так само незаконний збут таких товарів, що призвело до отруєння людей чи інших тяжких наслідків, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>	<p>дпільних цехів або з використанням обладнання, що забезпечує масове виробництво таких товарів, або вчинене особою, яка раніше була засуджена за цією статтею, – карається штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>3. Незаконне виготовлення товарів, зазначених у частинах першій або другій цієї статті, з недоброякісної сировини (матеріалів), що становлять загрозу для життя і здоров'я людей, а так само незаконний збут таких товарів, що призвело до отруєння людей чи інших тяжких наслідків, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>
<p>Стаття 205. Фіктивне підприємництво</p>	<p>Стаття 205. Фіктивне підприємництво</p>
<p>1. Фіктивне підприємництво, тобто створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона, – карається штрафом від п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно або заподіяли велику матеріальну шкоду державі, банкові, кредитним установам, іншим юридичним особам або громадянам, – караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>Примітка. Матеріальна шкода, яка заподіяна фізичним особам, вважається великою, якщо вона у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а матеріальна шкода, яка заподіяна державі або юридичним особам, вважається великою, якщо вона у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>1. Фіктивне підприємництво, тобто створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона, – карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно або заподіяли велику матеріальну шкоду державі, банкові, кредитним установам, іншим юридичним особам або громадянам, – караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>Примітка. Матеріальна шкода, яка заподіяна фізичним особам, вважається великою, якщо вона у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а матеріальна шкода, яка заподіяна державі або юридичним особам, вважається великою, якщо вона у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>

Стаття 206. Протидія законній господарській діяльності	Стаття 206. Протидія законній господарській діяльності
<p>1. Протидія законній господарській діяльності, тобто протиправна вимога припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, поєднана з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна або захоплення цілісного майнового комплексу, його частини, будівель, споруд, земельної ділянки, об'єктів будівництва, інших об'єктів та незаконне припинення або обмеження діяльності на цих об'єктах та обмеження доступу до них за відсутності ознак вимагання, –</p> <p>караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна, –</p> <p>караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p> <p>3. Протидія законній господарській діяльності, вчинена організованою групою, або службовою особою з використанням службового становища, або поєднана з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я, або така, що заподіяла велику шкоду чи спричинила інші тяжкі наслідки, –</p> <p>караються штрафом від десяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>	<p>1. Протидія законній господарській діяльності, тобто протиправна вимога припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладену угоду, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, поєднана з погрозою насильства над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження чи знищення їхнього майна або захоплення цілісного майнового комплексу, його частини, будівель, споруд, земельної ділянки, об'єктів будівництва, інших об'єктів та незаконне припинення або обмеження діяльності на цих об'єктах та обмеження доступу до них за відсутності ознак вимагання, –</p> <p>караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна, –</p> <p>караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p> <p>3. Протидія законній господарській діяльності, вчинена організованою групою, або службовою особою з використанням службового становища, або поєднана з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я, або така, що заподіяла велику шкоду чи спричинила інші тяжкі наслідки, –</p> <p>караються штрафом від десяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>

<p>Примітка. Матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>Примітка. Матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 209. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом</p>	<p>Стаття 209. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних унаслідок вчинення кримінального правопорушення</p>
<p>1. Вчинення фінансової операції чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, – караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років з конфіскацією майна.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або</p>	<p>1. Вчинення фінансової операції чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення кримінального правопорушення, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, – караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років з конфіскацією майна.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або</p>

<p>займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.</p> <p>Примітка. 1. Суспільно небезпечним протиправним діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, відповідно до цієї статті є діяння, за яке Кримінальним кодексом України передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або діяння, вчинене за межами України, якщо воно визнається суспільно небезпечним протиправним діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, за кримінальним законом держави, де воно було вчинене, і є злочином за Кримінальним кодексом України та внаслідок вчинення якого незаконно одержані доходи.</p> <p>2. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, визнається вчиненою у великому розмірі, якщо предметом злочину були кошти або інше майно на суму, що перевищує шість тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>3. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, визнається вчиненою в особливо великому розмірі, якщо предметом злочину були кошти або інше майно на суму, що перевищує вісімнадцять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.</p> <p>Примітка. 1. Кримінальним правопорушенням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, відповідно до цієї статті є діяння, за яке Кримінальним кодексом України передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або діяння, вчинене за межами України, якщо воно визнається кримінальним правопорушенням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, за кримінальним законом держави, де воно було вчинене, і є кримінальним правопорушенням України та внаслідок вчинення якого незаконно одержані доходи.</p> <p>2. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних унаслідок вчинення кримінального правопорушення, визнається вчиненою у великому розмірі, якщо її предметом були кошти або інше майно на суму, що перевищує шість тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>3. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних унаслідок вчинення кримінального правопорушення, визнається вчиненою в особливо великому розмірі, якщо її предметом були кошти або інше майно на суму, що перевищує вісімнадцять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>Стаття 209-1. Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму</p>	<p>Стаття 209-1. Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних унаслідок вчинення кримінального правопорушення, або фінансування тероризму</p>
<p>1. Умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу, якщо такі</p>	<p>1. Умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу, якщо такі</p>

<p>діяння заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка відповідно до закону надається спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, – карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>діяння заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка відповідно до закону надається спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, – карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 210. Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням</p>	<p>Стаття 210. Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням</p>
<p>1. Нецільове використання бюджетних коштів службовою особою, а так само здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, –</p>	<p>1. Нецільове використання бюджетних коштів службовою особою, а так само здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, –</p>

<p>караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Ті самі діяння, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. 1. До бюджетних коштів належать кошти, що включаються до державного бюджету і місцевих бюджетів незалежно від джерела їх формування.</p> <p>2. Великим розміром бюджетних коштів відповідно до статей 210, 211 цього Кодексу вважається сума, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p> <p>3. Особливо великим розміром бюджетних коштів відповідно до статей 210, 211 цього Кодексу вважається сума, що в три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Ті самі діяння, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. 1. До бюджетних коштів належать кошти, що включаються до державного бюджету і місцевих бюджетів незалежно від джерела їх формування.</p> <p>2. Великим розміром бюджетних коштів відповідно до статей 210, 211 цього Кодексу вважається сума, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p> <p>3. Особливо великим розміром бюджетних коштів відповідно до статей 210, 211 цього Кодексу вважається сума, що в три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 212. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)</p>	<p>Стаття 212. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)</p>
<p>1. Умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи чи будь-якою іншою</p>	<p>1. Умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи чи будь-якою іншою</p>

особою, яка зобов'язана їх сплачувати, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах, –

карається штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у великих розмірах, –

караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, – караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

4. Особа, яка вчинила діяння, передбачені частинами першою, другою, або діяння, передбачені частиною третьою (якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах) цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня).

особою, яка зобов'язана їх сплачувати, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах, –

карається штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у великих розмірах, –

караються штрафом **від двох тисяч до чотирьох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, – караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

4. Особа, яка вчинила діяння, передбачені частинами першою, другою, або діяння, передбачені частиною третьою (якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах) цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня).

<p>5. Діяння, передбачені частинами першою – третьою цієї статті, не вважаються умисним ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), якщо платник податків досяг податкового компромісу відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України.</p> <p>Примітка. Під значним розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів і інших обов'язкових платежів, які в тисячу і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під великим розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів і інших обов'язкових платежів, які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під особливо великим розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів, інших обов'язкових платежів, які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>5. Діяння, передбачені частинами першою – третьою цієї статті, не вважаються умисним ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), якщо платник податків досяг податкового компромісу відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України.</p> <p>Примітка. Під значним розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів і інших обов'язкових платежів, які в тисячу і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під великим розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів і інших обов'язкових платежів, які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під особливо великим розміром коштів слід розуміти суми податків, зборів, інших обов'язкових платежів, які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 212-1. Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування</p>	<p>Стаття 212-1. Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування</p>
<p>1. Умисне ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації незалежно від форми власності або особою, яка здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана його сплачувати, якщо таке діяння призвело до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів у значних розмірах, – карається штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням пра-</p>	<p>1. Умисне ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації незалежно від форми власності або особою, яка здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана його сплачувати, якщо таке діяння призвело до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів у значних розмірах, – карається штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням пра-</p>

ва обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів у великих розмірах, –

караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів в особливо великих розмірах, –

караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

4. Особа, яка вперше вчинила діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а також відшкодувала шкоду, завдану фондам загальнообов'язкового державного соціального страхування їх несвоєчасною сплатою (штрафні санкції, пеня).

Примітка. Під значним розміром коштів слід розуміти суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне

ва обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів у великих розмірах, –

караються штрафом **від двох тисяч до чотирьох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені особою, раніше судимою за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, або якщо вони призвели до фактичного ненадходження до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування коштів в особливо великих розмірах, –

караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

4. Особа, яка вперше вчинила діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а також відшкодувала шкоду, завдану фондам загальнообов'язкового державного соціального страхування їх несвоєчасною сплатою (штрафні санкції, пеня).

Примітка. Під значним розміром коштів слід розуміти суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне

<p>страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, які в тисячу і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під великим розміром коштів слід розуміти суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під особливо великим розміром коштів слід розуміти суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, які в тисячу і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під великим розміром коштів слід розуміти суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, які в три тисячі і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян, під особливо великим розміром коштів слід розуміти суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, які в п'ять тисяч і більше разів перевищують установлений законом неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 213. Порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом</p>	<p>Стаття 213. Порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом</p>
<p>1. Здійснення прийому брухту кольорових і чорних металів фізичними особами, здійснення операцій з брухтом кольорових і чорних металів посадовими особами суб'єктів господарської діяльності, відомості про яких не включено до переліку суб'єктів господарювання, що здійснюють операції з металобрухтом, надання приміщень та споруд для розташування незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту, організація незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту – караються штрафом від тисячі п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до одного року.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, – караються штрафом від трьох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>	<p>1. Здійснення прийому брухту кольорових і чорних металів фізичними особами, здійснення операцій з брухтом кольорових і чорних металів посадовими особами суб'єктів господарської діяльності, відомості про яких не включено до переліку суб'єктів господарювання, що здійснюють операції з металобрухтом, надання приміщень та споруд для розташування незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту, організація незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту – караються штрафом від тисячі п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене повторно, – караються штрафом від трьох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>

Стаття 219. Доведення до банкрутства	Стаття 219. Доведення до банкрутства
<p>Доведення до банкрутства, тобто умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення громадянином – засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі чи кредитору, – карається штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. У статтях 219, 222 цього Кодексу матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>Доведення до банкрутства, тобто умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення громадянином – засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі чи кредитору, – карається штрафом від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. У статтях 219, 222 цього Кодексу матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 220-1. Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності</p>	<p>Стаття 220-1. Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності</p>
<p>1. Внесення керівником або іншою службовою особою банку до бази даних про вкладників завідомо неправдивих відомостей – карається штрафом від восьмисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>2. Та сама дія, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, – карається штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Внесення керівником або іншою службовою особою банку у звітність, яка подається до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, завідомо неправдивих відомостей –</p>	<p>1. Внесення керівником або іншою службовою особою банку до бази даних про вкладників завідомо неправдивих відомостей – карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>2. Та сама дія, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, – карається штрафом від чотирьох тисяч до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Внесення керівником або іншою службовою особою банку у звітність, яка подається до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, завідомо неправдивих відомостей –</p>

<p>карається штрафом від восьмисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>4. Умисне пошкодження або знищення керівником або іншою службовою особою банку бази даних про вкладників або вчинення дій, що унеможливають ідентифікацію вкладника за інформацією, наявною у базі даних про вкладників, або вчинення дій, наслідком яких є незаконне збільшення суми витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, пов'язаних з виведенням банку з ринку, або унеможливають початок здійснення виплат коштів вкладникам неплатоспроможного банку відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», – караються позбавленням волі на строк до чотирьох років з обмеженням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до десяти років.</p>	<p>карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>4. Умисне пошкодження або знищення керівником або іншою службовою особою банку бази даних про вкладників або вчинення дій, що унеможливають ідентифікацію вкладника за інформацією, наявною у базі даних про вкладників, або вчинення дій, наслідком яких є незаконне збільшення суми витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, пов'язаних з виведенням банку з ринку, або унеможливають початок здійснення виплат коштів вкладникам неплатоспроможного банку відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», – караються позбавленням волі на строк до чотирьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 220-2. Фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи</p>	<p>Стаття 220-2. Фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи</p>
<p>1. Внесення змін до документів або реєстрів бухгалтерського обліку або внесення у звітність фінансової установи завідомо неповних або недостовірних відомостей про угоди, зобов'язання, майно установи, у тому числі яке перебуває в довірчому управлінні, чи про фінансовий стан установи, чи підтвердження такої інформації, надання такої інформації Національному банку України, опублікування чи розкриття такої інформації в порядку, визначеному законодавством України, якщо ці дії вчинені з метою приховування ознак банкрутства чи стійкої фінансової неспроможності або підстав для обов'язкового відкликання (анулювання) у фінансової установи ліцензії або визнання її неплатоспроможною, – караються штрафом від восьмисот до тисячі неоподатковува-</p>	<p>1. Внесення змін до документів або реєстрів бухгалтерського обліку або внесення у звітність фінансової установи завідомо неповних або недостовірних відомостей про угоди, зобов'язання, майно установи, у тому числі яке перебуває в довірчому управлінні, чи про фінансовий стан установи, чи підтвердження такої інформації, надання такої інформації Національному банку України, опублікування чи розкриття такої інформації в порядку, визначеному законодавством України, якщо ці дії вчинені з метою приховування ознак банкрутства чи стійкої фінансової неспроможності або підстав для обов'язкового відкликання (анулювання) у фінансової установи ліцензії або визнання її неплатоспроможною, – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч не-</p>

<p>них мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до десяти років.</p>	<p>оподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 222. Шахрайство з фінансовими ресурсами</p>	<p>Стаття 222. Шахрайство з фінансовими ресурсами</p>
<p>1. Надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак злочину проти власності – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно або завдали великої матеріальної шкоди, – караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>1. Надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак кримінально-го правопорушення проти власності – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно або завдали великої матеріальної шкоди, – караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 223-1. Підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів</p>	<p>Стаття 223-1. Підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів</p>
<p>1. Внесення уповноваженою особою в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, завідомо неправдивих відомостей, якщо це заподіяло значну матеріальну шкоду інвесторові в цінні папери, – карається штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. Шкода, передбачена цією статтею, вважається зна-</p>	<p>1. Внесення уповноваженою особою в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, завідомо неправдивих відомостей, якщо це заподіяло значну матеріальну шкоду інвесторові в цінні папери, – карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. Шкода, передбачена цією статтею, вважається зна-</p>

<p>чною, якщо вона в двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>чною, якщо вона в двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 224. Виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів</p>	<p>Стаття 224. Виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів</p>
<p>1. Виготовлення з метою збуту, збут чи використання іншим чином підроблених недержавних цінних паперів – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені повторно або якщо вони завдали великої матеріальної шкоди, – караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою або якщо вони завдали особливо великої матеріальної шкоди, – караються штрафом від десяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка 1. Повторним у статті 224 визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила злочин, передбачений цією статтею або статтею 199 цього Кодексу.</p> <p>2. Відповідно до цієї статті матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а особливо великою – така, що у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>1. Виготовлення з метою збуту, збут чи використання іншим чином підроблених недержавних цінних паперів – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені повторно або якщо вони завдали великої матеріальної шкоди, – караються штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою або якщо вони завдали особливо великої матеріальної шкоди, – караються штрафом від десяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка 1. Повторним у статті 224 визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила злочин, передбачений цією статтею або статтею 199 цього Кодексу.</p> <p>2. Відповідно до цієї статті матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а особливо великою – така, що у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>

<p>Стаття 227. Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції</p>	<p>Стаття 227. Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції</p>
<p>Умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах, – караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. Під введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, вчиненим у великих розмірах, слід вважати введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищує п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>Умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах, – караються штрафом від трьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. Під введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, вчиненим у великих розмірах, слід вважати введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищує п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>Стаття 232-1. Незаконне використання інсайдерської інформації</p>	<p>Стаття 232-1. Незаконне використання інсайдерської інформації</p>
<p>1. Умисне незаконне розголошення, передача або надання доступу до інсайдерської інформації, а так само надання з використанням такої інформації рекомендацій стосовно придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), якщо це призвело до отримання особою, яка вчинила зазначені дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення учасником фондового ринку чи третіми особами значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, – караються штрафом від семисот п'ятдесяти до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною</p>	<p>1. Умисне незаконне розголошення, передача або надання доступу до інсайдерської інформації, а так само надання з використанням такої інформації рекомендацій стосовно придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), якщо це призвело до отримання особою, яка вчинила зазначені дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення учасником фондового ринку чи третіми особами значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною</p>

діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Вчинення з використанням інсайдерської інформації на власну користь або на користь інших осіб правочинів, спрямованих на придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), яких стосується інсайдерська інформація, якщо це призвело до отримання особою, яка вчинила зазначені дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення учасником фондового ринку чи третіми особами значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, –

караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо такі дії спричинили тяжкі наслідки, – карається штрафом від п'яти тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

4. Дії, передбачені частинами першою – третьою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою, – караються штрафом від восьми тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка: 1. Значним розміром (значним збитком, значною шкодою) у цій статті вважається розмір (збиток, шкода), який в п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний

діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Вчинення з використанням інсайдерської інформації на власну користь або на користь інших осіб правочинів, спрямованих на придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), яких стосується інсайдерська інформація, якщо це призвело до отримання особою, яка вчинила зазначені дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення учасником фондового ринку чи третіми особами значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, –

караються штрафом **від трьох тисяч до шести тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо такі дії спричинили тяжкі наслідки, – карається штрафом від п'яти тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

4. Дії, передбачені частинами першою – третьою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою, – караються штрафом від восьми тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка: 1. Значним розміром (значним збитком, значною шкодою) у цій статті вважається розмір (збиток, шкода), який в п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний

<p>мінімум доходів громадян. 2. Тяжкими наслідками у цій статті, якщо вони полягають у заподіянні матеріальних збитків, вважаються такі, які у тисячу і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян. 3. Під особами, які вчинили дії, передбачені цією статтею, розуміються: посадові особи емітента, у тому числі ті, які були посадовими особами емітента на момент ознайомлення з інсайдерською інформацією; особи, які мають доступ до інсайдерської інформації у зв'язку з виконанням ними трудових (службових) обов'язків або договірних зобов'язань незалежно від відносин з емітентом, у тому числі співробітники професійних учасників фондового ринку; державні службовці, яким відома інсайдерська інформація внаслідок виконання ними посадових (службових) обов'язків; особи, які ознайомилися з інсайдерською інформацією неправомірним шляхом; аудитори, нотаріуси, експерти, оцінювачі, арбітражні керуючі або інші особи, які виконують надані законом публічні повноваження.</p>	<p>мінімум доходів громадян. 2. Тяжкими наслідками у цій статті, якщо вони полягають у заподіянні матеріальних збитків, вважаються такі, які у тисячу і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян. 3. Під особами, які вчинили дії, передбачені цією статтею, розуміються: посадові особи емітента, у тому числі ті, які були посадовими особами емітента на момент ознайомлення з інсайдерською інформацією; особи, які мають доступ до інсайдерської інформації у зв'язку з виконанням ними трудових (службових) обов'язків або договірних зобов'язань незалежно від відносин з емітентом, у тому числі співробітники професійних учасників фондового ринку; державні службовці, яким відома інсайдерська інформація внаслідок виконання ними посадових (службових) обов'язків; особи, які ознайомилися з інсайдерською інформацією неправомірним шляхом; аудитори, нотаріуси, експерти, оцінювачі, арбітражні керуючі або інші особи, які виконують надані законом публічні повноваження.</p>
<p>Стаття 232-2. Приховування інформації про діяльність емітента</p>	<p>Стаття 232-2. Приховування інформації про діяльність емітента</p>
<p>1. Ненадання службовою особою емітента інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) на його письмовий запит інформації про діяльність емітента в межах, передбачених законом, або надання йому недостовірної інформації, якщо це заподіяло інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) матеріальну шкоду в значному розмірі, – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. 2. Ті самі діяння, вчинені повторно, –</p>	<p>1. Ненадання службовою особою емітента інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) на його письмовий запит інформації про діяльність емітента в межах, передбачених законом, або надання йому недостовірної інформації, якщо це заподіяло інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) матеріальну шкоду в значному розмірі, – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. 2. Ті самі діяння, вчинені повторно, –</p>

<p>караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Примітка. У цій статті матеріальна шкода вважається заподіяною у значному розмірі, якщо її розмір у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>караються штрафом від трьох тисяч до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Примітка. У цій статті матеріальна шкода вважається заподіяною у значному розмірі, якщо її розмір у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Розділ VIII ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ</p>	<p>Розділ VIII КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ</p>
<p>Стаття 238. Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення</p>	<p>Стаття 238. Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення</p>
<p>1. Приховування або умисне перекручення службовою особою відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою – караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі діяння, вчинені повторно або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p>1. Приховування або умисне перекручення службовою особою відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі діяння, вчинені повторно або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>
<p>Стаття 239. Забруднення або псування земель</p>	<p>Стаття 239. Забруднення або псування земель</p>
<p>1. Забруднення або псування земель речовинами, відходами</p>	<p>1. Забруднення або псування земель речовинами, відходами</p>

<p>чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, – караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Ті самі діяння, що спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p>чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, – караються штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Ті самі діяння, що спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>
<p>Стаття 239-1. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель</p>	<p>Стаття 239-1. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель</p>
<p>1. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Та сама дія, якщо вона вчинена повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або заподіяла матеріальну шкоду у великому розмірі, – карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені шляхом підпалу, вибуху чи іншим загаль-</p>	<p>1. Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, – карається штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Та сама дія, якщо вона вчинена повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або заподіяла матеріальну шкоду у великому розмірі, – карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені шляхом підпалу, вибуху чи іншим загаль-</p>

<p>нонебезпечним способом або спричинили загибель людей, масову загибель об'єктів тваринного чи рослинного світу або інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Примітка. У цій статті матеріальна шкода вважається заподіяною у великому розмірі, якщо її розмір у сто або більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>нонебезпечним способом або спричинили загибель людей, масову загибель об'єктів тваринного чи рослинного світу або інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Примітка. У цій статті матеріальна шкода вважається заподіяною у великому розмірі, якщо її розмір у сто або більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 239-2. Незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах</p>	<p>Стаття 239-2. Незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах</p>
<p>1. Незаконне заволодіння поверхневим (грунтовим) шаром земель водного фонду в особливо великих розмірах – карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Та сама дія, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, – карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Примітка. Особливо великим розміром у цій статті слід розуміти обсяг поверхневого (грунтового) шару земель, який ста-</p>	<p>1. Незаконне заволодіння поверхневим (грунтовим) шаром земель водного фонду в особливо великих розмірах – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Та сама дія, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, – карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Примітка. Особливо великим розміром у цій статті слід розуміти обсяг поверхневого (грунтового) шару земель, який ста-</p>

новить більше, ніж десять кубічних метрів.	новить більше, ніж десять кубічних метрів.
Стаття 240. Порушення правил охорони або використання надр	Стаття 240. Порушення правил охорони або використання надр
<p>1. Порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, – карається штрафом від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення – караються штрафом від чотирьохсот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені на територіях чи об'єктах природно-заповідного фонду або вчинені повторно, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>4. Діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом або спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p>	<p>1. Порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, – карається штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення – караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені на територіях чи об'єктах природно-заповідного фонду або вчинені повторно, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>4. Діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом або спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p>
Стаття 241. Забруднення атмосферного повітря	Стаття 241. Забруднення атмосферного повітря
1. Забруднення або інша зміна природних властивостей атмосферного повітря шкідливими для життя, здоров'я людей або для довкілля речовинами, відходами або іншими матеріалами	1. Забруднення або інша зміна природних властивостей атмосферного повітря шкідливими для життя, здоров'я людей або для довкілля речовинами, відходами або іншими матеріалами

<p>промислового чи іншого виробництва внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, – караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на той самий строк або без такого.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p>промислового чи іншого виробництва внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на той самий строк або без такого.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>
<p>Стаття 242. Порушення правил охорони вод</p>	<p>Стаття 242. Порушення правил охорони вод</p>
<p>1. Порушення правил охорони вод (водних об'єктів), якщо це спричинило забруднення поверхневих чи підземних вод і водоносних горизонтів, джерел питних, лікувальних вод або зміну їхніх природних властивостей, або виснаження водних джерел і створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного і рослинного світу або інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>1. Порушення правил охорони вод (водних об'єктів), якщо це спричинило забруднення поверхневих чи підземних вод і водоносних горизонтів, джерел питних, лікувальних вод або зміну їхніх природних властивостей, або виснаження водних джерел і створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного і рослинного світу або інші тяжкі наслідки, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>
<p>Стаття 243. Забруднення моря</p>	<p>Стаття 243. Забруднення моря</p>
<p>1. Забруднення моря в межах внутрішніх морських чи терито-</p>	<p>1. Забруднення моря в межах внутрішніх морських чи терито-</p>

ріальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити законним видам використання моря, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів –

караються штрафом від трьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного і рослинного світу або інші тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

3. Неповідомлення спеціально відповідальними за те особами морських та повітряних суден або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі, адміністрації найближчого порту України, іншому уповноваженому органу або особі, а у разі скидання з метою поховання – і організації, яка видає дозволи на скидання, інформації про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання чи невідворотні втрати ними в межах внутрішніх морських і територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих речовин чи сумішей, що містять такі речовини понад встановлені норми, інших відходів, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоди зонам лікування і відпочинку або перешкодити іншим законним видам викорис-

ріальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити законним видам використання моря, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів –

караються штрафом **від однієї тисячі до трьох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного і рослинного світу або інші тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

3. Неповідомлення спеціально відповідальними за те особами морських та повітряних суден або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі, адміністрації найближчого порту України, іншому уповноваженому органу або особі, а у разі скидання з метою поховання – і організації, яка видає дозволи на скидання, інформації про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання чи невідворотні втрати ними в межах внутрішніх морських і територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих речовин чи сумішей, що містять такі речовини понад встановлені норми, інших відходів, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоди зонам лікування і відпочинку або перешкодити іншим законним видам викорис-

<p>тання моря, – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>	<p>тання моря, – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 244. Порушення законодавства про континентальний шельф України</p>	<p>Стаття 244. Порушення законодавства про континентальний шельф України</p>
<p>1. Порушення законодавства про континентальний шельф України, що заподіяло істотну шкоду, а також нежиття особою, що відповідає за експлуатацію технологічних установок або інших джерел безпеки в зоні безпеки, заходів для захисту живих організмів моря від дії шкідливих відходів або небезпечних випромінювань та енергії, якщо це створило небезпеку їх загибелі або загрожувало життю чи здоров'ю людей, – караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Дослідження, розвідування, розробка природних багатств та інші роботи на континентальному шельфі України, які провадяться іноземцями, якщо це не передбачено договором між Україною і заінтересованою іноземною державою, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України або спеціальним дозволом, виданим у встановленому законом порядку, – караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p>	<p>1. Порушення законодавства про континентальний шельф України, що заподіяло істотну шкоду, а також нежиття особою, що відповідає за експлуатацію технологічних установок або інших джерел безпеки в зоні безпеки, заходів для захисту живих організмів моря від дії шкідливих відходів або небезпечних випромінювань та енергії, якщо це створило небезпеку їх загибелі або загрожувало життю чи здоров'ю людей, – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Дослідження, розвідування, розробка природних багатств та інші роботи на континентальному шельфі України, які провадяться іноземцями, якщо це не передбачено договором між Україною і заінтересованою іноземною державою, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України або спеціальним дозволом, виданим у встановленому законом порядку, – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p>
<p>Стаття 245. Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу</p>	<p>Стаття 245. Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу</p>
<p>1. Знищення або пошкодження лісових масивів, зелених насаджень навколо населених пунктів, вздовж залізниць, а також стерні, сухих дикоростучих трав, рослинності або її залишків</p>	<p>1. Знищення або пошкодження лісових масивів, зелених насаджень навколо населених пунктів, вздовж залізниць, а також стерні, сухих дикоростучих трав, рослинності або її залишків</p>

<p>на землях сільськогосподарського призначення вогнем чи іншим загальнонебезпечним способом – караються штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони спричинили загибель людей, масову загибель тварин або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>	<p>на землях сільськогосподарського призначення вогнем чи іншим загальнонебезпечним способом – караються штрафом від п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони спричинили загибель людей, масову загибель тварин або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>
<p>Стаття 246. Незаконна порубка лісу</p>	<p>Стаття 246. Незаконна порубка лісу</p>
<p>Незаконна порубка дерев або чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, що заподіяла істотну шкоду, а також вчинення таких дій у заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах – карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>Та сама дія, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, – карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>Незаконна порубка дерев і чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, що заподіяло істотну шкоду, а також вчинення таких дій у заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах – карається штрафом від однієї тисячі до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>Та сама дія, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, – карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>
<p>Стаття 247. Порушення законодавства про захист рослин</p>	<p>Стаття 247. Порушення законодавства про захист рослин</p>
<p>Порушення правил, установлених для боротьби зі шкідниками і хворобами рослин, та інших вимог законодавства про захист рослин, що спричинило тяжкі наслідки, – карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років.</p>	<p>Порушення правил, установлених для боротьби зі шкідниками і хворобами рослин, та інших вимог законодавства про захист рослин, що спричинило тяжкі наслідки, – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років.</p>

Стаття 248. Незаконне полювання	Стаття 248. Незаконне полювання
<p>1. Порушення правил полювання, якщо воно заподіяло істотну шкоду, а також незаконне полювання в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або полювання на звірів, птахів чи інші види тваринного світу, що занесені до Червоної книги України, – караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони вчинені службовою особою з використанням службового становища, або за попередньою змовою групою осіб, або способом масового знищення звірів, птахів чи інших видів тваринного світу, або з використанням транспортних засобів, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, – караються штрафом від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>Примітка. Істотною шкодою у цій статті, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>1. Порушення правил полювання, якщо воно заподіяло істотну шкоду, а також незаконне полювання в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або полювання на звірів, птахів чи інші види тваринного світу, що занесені до Червоної книги України, – караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони вчинені службовою особою з використанням службового становища, або за попередньою змовою групою осіб, або способом масового знищення звірів, птахів чи інших видів тваринного світу, або з використанням транспортних засобів, або повторно, – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>Примітка. Істотною шкодою у цій статті, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 249. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом</p>	<p>Стаття 249. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом</p>
<p>1. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, якщо воно заподіяло істотну шкоду, – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>	<p>1. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, якщо воно заподіяло істотну шкоду, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>

<p>2. Ті самі діяння, якщо вони вчинені із застосуванням вибухових, отруйних речовин, електроструму або іншим способом масового знищення риби, звірів чи інших видів тваринного світу або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, – караються штрафом від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>2. Ті самі діяння, якщо вони вчинені із застосуванням вибухових, отруйних речовин, електроструму або іншим способом масового знищення риби, звірів чи інших видів тваринного світу або повторно, – караються штрафом від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>
<p>Стаття 250. Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів</p>	<p>Стаття 250. Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів</p>
<p>Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>	<p>Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 251. Порушення ветеринарних правил</p>	<p>Стаття 251. Порушення ветеринарних правил</p>
<p>Порушення ветеринарних правил, яке спричинило поширення епізоотії або інші тяжкі наслідки, – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>Порушення ветеринарних правил, яке спричинило поширення епізоотії або інші тяжкі наслідки, – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>
<p>Стаття 252. Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду</p>	<p>Стаття 252. Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду</p>
<p>1. Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мі-</p>	<p>1. Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподат-</p>

<p>німумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу або іншим загальнонебезпечним способом, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>	<p>ковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу або іншим загальнонебезпечним способом, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>
<p>Стаття 253. Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля</p>	<p>Стаття 253. Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля</p>
<p>1. Розробка і здача проєктів, іншої аналогічної документації замовнику службовою чи спеціально уповноваженою особою без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля або введення (прийом) в експлуатацію споруд без такого захисту, якщо вони створили небезпеку тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф, загибелі або масового захворювання населення або інших тяжких наслідків, – карається позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або обмеженням волі на той самий строк. 2. Ті самі дії, якщо вони спричинили наслідки, передбачені частиною першою цієї статті, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк до п'яти років.</p>	<p>1. Розробка і здача проєктів, іншої аналогічної документації замовнику службовою чи спеціально уповноваженою особою без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля або введення (прийом) в експлуатацію споруд без такого захисту, якщо вони створили небезпеку тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф, загибелі або масового захворювання населення або інших тяжких наслідків, – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або обмеженням волі на той самий строк. 2. Ті самі дії, якщо вони спричинили наслідки, передбачені частиною першою цієї статті, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк до п'яти років.</p>
<p>Стаття 254. Безгосподарське використання земель</p>	<p>Стаття 254. Безгосподарське використання земель</p>
<p>Безгосподарське використання земель, якщо це спричинило тривале зниження або втрату їх родючості, виведення земель з сільськогосподарського обороту, змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту, – караються штрафом до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади або</p>	<p>Безгосподарське використання земель, якщо це спричинило тривале зниження або втрату їх родючості, виведення земель з сільськогосподарського обороту, змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту, – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні</p>

займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.	посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.
Розділ IX ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	Розділ IX КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ
Стаття 258. Терористичний акт	Стаття 258. Терористичний акт
<p>1. Терористичний акт, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що призвели до загибелі людини, – караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.</p> <p>б. Особа звільняється від кримінальної відповідальності за ді-</p>	<p>1. Терористичний акт, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що призвели до загибелі людини, – караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.</p> <p>б. Особа звільняється від кримінальної відповідальності за ді-</p>

<p>яння, передбачене частиною першою цієї статті в частині погрози вчинення терористичного акту, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно повідомила правоохоронний орган про цей злочин, сприяла його припиненню або розкриттю, у разі якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо в її діях немає складу іншого злочину.</p>	<p>яння, передбачене частиною першою цієї статті в частині погрози вчинення терористичного акту, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно повідомила правоохоронний орган про цей злочин, сприяла його припиненню або розкриттю, у разі якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо в її діях немає складу іншого кримінального правопорушення.</p>
<p>Стаття 258-3. Створення терористичної групи чи терористичної організації</p>	<p>Стаття 258-3. Створення терористичної групи чи терористичної організації</p>
<p>1. Створення терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією або участь у ній, а так само організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої. 2. Звільняється від кримінальної відповідальності за діяння, передбачене частиною першою цієї статті, особа, крім організатора і керівника терористичної групи чи терористичної організації, яка добровільно повідомила правоохоронний орган про відповідну терористичну діяльність, сприяла її припиненню або розкриттю злочинів, вчинених у зв'язку із створенням або діяльністю такої групи чи організації, якщо в її діях немає складу іншого злочину.</p>	<p>1. Створення терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією або участь у ній, а так само організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої. 2. Звільняється від кримінальної відповідальності за діяння, передбачене частиною першою цієї статті, особа, крім організатора і керівника терористичної групи чи терористичної організації, яка добровільно повідомила правоохоронний орган про відповідну терористичну діяльність, сприяла її припиненню або розкриттю злочинів, вчинених у зв'язку із створенням або діяльністю такої групи чи організації, якщо в її діях немає складу іншого кримінального правопорушення.</p>
<p>Стаття 258-5. Фінансування тероризму</p>	<p>Стаття 258-5. Фінансування тероризму</p>
<p>1. Фінансування тероризму, тобто дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення окремого терориста чи терористичної групи (організації), організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, сприяння вчиненню терористичного акту, створення</p>	<p>1. Фінансування тероризму, тобто дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення окремого терориста чи терористичної групи (організації), організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, сприяння вчиненню терористичного акту, створення</p>

терористичної групи (організації), – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або з корисливих мотивів, або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди, – караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, або якщо вони призвели до інших тяжких наслідків, – караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

4. Особа, крім організатора або керівника терористичної групи (організації), звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона добровільно до притягнення до кримінальної відповідальності повідомила про відповідну терористичну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого злочину.

Примітка. 1. Фінансування тероризму визнається вчиненим у великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального забезпечення перевищує шість тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Фінансування тероризму визнається вчиненим в особливо великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального

терористичної групи (організації), – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або з корисливих мотивів, або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди, – караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, або якщо вони призвели до інших тяжких наслідків, – караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

4. Особа, крім організатора або керівника терористичної групи (організації), звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона добровільно до притягнення до кримінальної відповідальності повідомила про відповідну терористичну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого **кримінального правопорушення**.

Примітка. 1. Фінансування тероризму визнається вчиненим у великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального забезпечення перевищує шість тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Фінансування тероризму визнається вчиненим в особливо великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального

забезпечення перевищує вісімнадцять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.	забезпечення перевищує вісімнадцять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
Стаття 263. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами	Стаття 263. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами
<p>1. Носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p> <p>2. Носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>3. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка вчинила злочин, передбачений частинами першою або другою цієї статті, якщо вона добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої.</p>	<p>1. Носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p> <p>2. Носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>3. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка вчинила злочин, передбачений частинами першою або другою цієї статті, якщо вона добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої.</p>
Стаття 265-1. Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію	Стаття 265-1. Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію
<p>1. Незаконне виготовлення будь-якого ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію і може через свої властивості спричинити загибель людей, шкоду здоров'ю людей, майнову шкоду у великому розмірі або значне забруднення довкілля, – карається штрафом від трьохсот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на</p>	<p>1. Незаконне виготовлення будь-якого ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію і може через свої властивості спричинити загибель людей, шкоду здоров'ю людей, майнову шкоду у великому розмірі або значне забруднення довкілля, – карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>

<p>строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Та сама дія, вчинена з метою спричинення загибелі людей, шкоди здоров'ю людей, майнової шкоди у великому розмірі або значного забруднення довкілля, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони спричинили загибель людей, майнову шкоду у великому розмірі, значне забруднення довкілля чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.</p>	<p>2. Та сама дія, вчинена з метою спричинення загибелі людей, шкоди здоров'ю людей, майнової шкоди у великому розмірі або значного забруднення довкілля, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони спричинили загибель людей, майнову шкоду у великому розмірі, значне забруднення довкілля чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.</p>
<p>Стаття 267. Порушення правил поведження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами</p>	<p>Стаття 267. Порушення правил поведження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами</p>
<p>1. Порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поведження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків, – караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі діяння, а також незаконне пересилання поштою або багажем легкозаймистих або їдких речовин, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років.</p>	<p>1. Порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поведження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків, – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі діяння, а також незаконне пересилання поштою або багажем легкозаймистих або їдких речовин, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років.</p>

Стаття 267-1. Порушення вимог режиму радіаційної безпеки	Стаття 267-1. Порушення вимог режиму радіаційної безпеки
<p>1. Переміщення будь-яким способом за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення без надання передбаченого законом дозволу або проведення дозиметричного контролю продуктів харчування рослинного і тваринного походження, промислової або іншої продукції, тварин, риби, рослин або будь-яких інших об'єктів – карається штрафом від п'ятдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від одного до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Придбання з метою використання або збуту об'єктів, визначених у частині першій цієї статті, якщо факт їх походження із зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення заздалегідь відомий винній особі, – карається штрафом від сімдесяти до вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені з метою збуту, або збут об'єктів, визначених у частині першій цієї статті, – караються штрафом від сімдесяти п'яти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені службовою особою або повторно, а також якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи ро-</p>	<p>1. Переміщення будь-яким способом за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення без надання передбаченого законом дозволу або проведення дозиметричного контролю продуктів харчування рослинного і тваринного походження, промислової або іншої продукції, тварин, риби, рослин або будь-яких інших об'єктів – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від одного до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Придбання з метою використання або збуту об'єктів, визначених у частині першій цієї статті, якщо факт їх походження із зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення заздалегідь відомий винній особі, – карається штрафом від трьохсот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені з метою збуту, або збут об'єктів, визначених у частині першій цієї статті, – караються штрафом від чотирьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені службовою особою або повторно, а також якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи ро-</p>

кїв.	кїв.
Стаття 268. Незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини	Стаття 268. Незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини
<p>1. Ввезення на територію України чи транзит через її територію відходів або вторинної сировини без належного дозволу – караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ввезення на територію України чи транзит через її територію речовин або матеріалів, що належать до категорії небезпечних відходів, які забороняються до ввезення, – караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>	<p>1. Ввезення на територію України чи транзит через її територію відходів або вторинної сировини без належного дозволу – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ввезення на територію України чи транзит через її територію речовин або матеріалів, що належать до категорії небезпечних відходів, які забороняються до ввезення, – караються штрафом від однієї тисячі до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>
Стаття 269. Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин	Стаття 269. Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин
<p>1. Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.</p>	<p>1. Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин – карається штрафом від двох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.</p>
Стаття 270. Порухнення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки	Стаття 270. Порухнення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки
1. Порухнення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у велико-	1. Порухнення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у велико-

<p>му розмірі, – карається штрафом від п'ятдесяти до ста двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей, майнову шкоду в особливо великому розмірі або інші тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>Примітка. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах – якщо прямі збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>му розмірі, – карається штрафом від двохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей, майнову шкоду в особливо великому розмірі або інші тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>Примітка. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах – якщо прямі збитки становлять суму, яка в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 270-1. Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства</p>	<p>Стаття 270-1. Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства</p>
<p>1. Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, якщо це призвело або могло призвести до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування таких об'єктів, що спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі, – карається штрафом від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або загальнонебезпечним способом, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті,</p>	<p>1. Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, якщо це призвело або могло призвести до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування таких об'єктів, що спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі, – карається штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або загальнонебезпечним способом, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті,</p>

<p>якщо вони спричинили майнову шкоду в особливо великому розмірі або загибель людини чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p> <p>Примітка. 1. Під об'єктами житлово-комунального господарства в цій статті слід розуміти житловий фонд, об'єкти благоустрою, тепlopостачання, водopостачання та водовідведення, а також їх мережі чи складові (кришки люків, решітки на них тощо).</p> <p>2. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, що в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах – якщо прямі збитки становлять суму, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>якщо вони спричинили майнову шкоду в особливо великому розмірі або загибель людини чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p> <p>Примітка. 1. Під об'єктами житлово-комунального господарства в цій статті слід розуміти житловий фонд, об'єкти благоустрою, тепlopостачання, водopостачання та водовідведення, а також їх мережі чи складові (кришки люків, решітки на них тощо).</p> <p>2. Майнова шкода вважається заподіяною у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, що в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах – якщо прямі збитки становлять суму, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Розділ X ЗЛОЧИНИ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА</p>	<p>Розділ X КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА</p>
<p>Стаття 271. Порухення вимог законодавства про охорону праці</p>	<p>Стаття 271. Порухення вимог законодавства про охорону праці</p>
<p>1. Порухення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності, якщо це порухення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням</p>	<p>1. Порухення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності, якщо це порухення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається виправними роботами на строк до двох років або</p>

<p>волі на строк до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого.</p>	<p>обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого.</p>
<p>Стаття 272. Порухення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою</p>	<p>Стаття 272. Порухення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою</p>
<p>1. Порухення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо це порушення створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>1. Порухення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві або будь-якому підприємстві особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо це порушення створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 275. Порухення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд</p>	<p>Стаття 275. Порухення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд</p>
<p>1. Порухення під час розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції правил, що стосуються безпечного її використання, а також порушення під час проектування чи будівництва правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, особою, яка зобов'язана дотримувати таких правил, якщо це створило загрозу загибелі</p>	<p>1. Порухення під час розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції правил, що стосуються безпечного її використання, а також порушення під час проектування чи будівництва правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд, особою, яка зобов'язана дотримувати таких правил, якщо це створило загрозу загибелі</p>

<p>людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого. 2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого. 2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Розділ XI ЗЛОЧИНИ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ</p>	<p>Розділ XI КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ</p>
<p>Стаття 276. Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту</p>	<p>Стаття 276. Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту</p>
<p>1. Порушення працівником залізничного, водного або повітряного транспорту правил безпеки руху або експлуатації транспорту, а також недоброякісний ремонт транспортних засобів, колій, засобів сигналізації та зв'язку, якщо це створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків, – караються виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або заподіяли велику матеріальну шкоду, – караються позбавленням волі на строк від двох до семи років. 3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї</p>	<p>1. Порушення працівником залізничного, водного або повітряного транспорту правил безпеки руху або експлуатації транспорту, а також недоброякісний ремонт транспортних засобів, колій, засобів сигналізації та зв'язку, якщо це створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків, – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або заподіяли велику матеріальну шкоду, –</p>

<p>статті, якщо вони спричинили загибель людей, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>	<p>караються позбавленням волі на строк від двох до семи років. 3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>
<p>Стаття 276-1. Здійснення професійної діяльності членом екіпажу або обслуговування повітряного руху диспетчером управління повітряним рухом (диспетчером служби руху) у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин</p>	<p>Стаття 276-1. Здійснення професійної діяльності членом екіпажу або обслуговування повітряного руху диспетчером управління повітряним рухом (диспетчером служби руху) у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин</p>
<p>Здійснення професійної діяльності членом екіпажу або обслуговування повітряного руху диспетчером управління повітряним рухом (диспетчером служби руху) у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин – карається виправними роботами на строк до двох років або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>	<p>Здійснення професійної діяльності членом екіпажу або обслуговування повітряного руху диспетчером управління повітряним рухом (диспетчером служби руху) у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 277. Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів</p>	<p>Стаття 277. Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів</p>
<p>1. Умисне руйнування або пошкодження шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку чи сигналізації, а також інші дії, спрямовані на приведення зазначених предметів у непридатний для експлуатації стан, якщо це спричинило чи могло спричинити аварію поїзда, судна або порушило нормальну роботу транспорту, або створило небезпеку для життя людей чи настання інших тяжких наслідків, – караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>	<p>1. Умисне руйнування або пошкодження шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку чи сигналізації, а також інші дії, спрямовані на приведення зазначених предметів у непридатний для експлуатації стан, якщо це спричинило чи могло спричинити аварію поїзда, судна або порушило нормальну роботу транспорту, або створило небезпеку для життя людей чи настання інших тяжких наслідків, – караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>

<p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, – караються позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.</p>	<p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, – караються позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.</p>
<p>Стаття 279. Блокування транспортних комунікацій, а також захоплення транспортного підприємства</p>	<p>Стаття 279. Блокування транспортних комунікацій, а також захоплення транспортного підприємства</p>
<p>1. Блокування транспортних комунікацій шляхом влаштування перешкод, відключення енергопостачання чи іншим способом, яке порушило нормальну роботу транспорту або створювало небезпеку для життя людей, або настання інших тяжких наслідків, – карається штрафом від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Захоплення вокзалу, аеродрому, порту, станції або іншого транспортного підприємства, установи або організації – карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.</p>	<p>1. Блокування транспортних комунікацій шляхом влаштування перешкод, відключення енергопостачання чи іншим способом, яке порушило нормальну роботу транспорту або створювало небезпеку для життя людей, або настання інших тяжких наслідків, – карається штрафом від двохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Захоплення вокзалу, аеродрому, порту, станції або іншого транспортного підприємства, установи або організації – карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.</p>
<p>Стаття 280. Примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків</p>	<p>Стаття 280. Примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків</p>
<p>1. Примушування працівника залізничного, повітряного, водного, автомобільного, міського електричного чи магістраль-</p>	<p>1. Примушування працівника залізничного, повітряного, водного, автомобільного, міського електричного чи магістраль-</p>

<p>ного трубопровідного транспорту до невиконання своїх службових обов'язків шляхом погрози вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищення майна цього працівника чи близьких йому осіб, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або поєднані з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>	<p>ного трубопровідного транспорту до невиконання своїх службових обов'язків шляхом погрози вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищення майна цього працівника чи близьких йому осіб, – карається штрафом від двохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або поєднані з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>
<p>Стаття 281. Порушення правил повітряних польотів</p>	<p>Стаття 281. Порушення правил повітряних польотів</p>
<p>1. Порушення правил безпеки польотів повітряних суден особами, які не є працівниками повітряного транспорту, якщо це створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків, – карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, або інші тяжкі</p>	<p>1. Порушення правил безпеки польотів повітряних суден особами, які не є працівниками повітряного транспорту, якщо це створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків, – карається штрафом від двохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, або інші тяжкі</p>

наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.	наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.
Стаття 282. Порушення правил використання повітряного простору	Стаття 282. Порушення правил використання повітряного простору
<p>1. Порушення правил пуску ракет, проведення всіх видів стрільби, вибухових робіт або вчинення інших дій у повітряному просторі, якщо це створило загрозу безпеці повітряних польотів, – караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>	<p>1. Порушення правил пуску ракет, проведення всіх видів стрільби, вибухових робіт або вчинення інших дій у повітряному просторі, якщо це створило загрозу безпеці повітряних польотів, – караються штрафом від двохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>
Стаття 283. Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда	Стаття 283. Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда
<p>1. Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда стопкраном чи шляхом роз'єднання повітряної гальмової магістралі або іншим способом, якщо це створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>	<p>1. Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда стопкраном чи шляхом роз'єднання повітряної гальмової магістралі або іншим способом, якщо це створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом від двохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>

2. Ті самі дії, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.	2. Ті самі дії, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.
Стаття 284. Ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха	Стаття 284. Ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха
Ненадання допомоги капітаном судна в разі зіткнення з іншим судном екіпажу та пасажиром останнього, а також зустрінутим у морі або на іншому водному шляху особам, які зазнали лиха, якщо він мав можливість надати таку допомогу без серйозної небезпеки для свого судна, його екіпажу і пасажирів, – карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.	Ненадання допомоги капітаном судна в разі зіткнення з іншим судном екіпажу та пасажиром останнього, а також зустрінутим у морі або на іншому водному шляху особам, які зазнали лиха, якщо він мав можливість надати таку допомогу без серйозної небезпеки для свого судна, його екіпажу і пасажирів, – карається штрафом від двохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.
Стаття 285. Неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден	Стаття 285. Неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден
Неповідомлення капітаном судна іншому судну, що зіткнулося з ним на морі, назви і порту приписки свого судна, а також місця свого відправлення та призначення, незважаючи на наявність можливості подати ці відомості, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.	Неповідомлення капітаном судна іншому судну, що зіткнулося з ним на морі, назви і порту приписки свого судна, а також місця свого відправлення та призначення, незважаючи на наявність можливості подати ці відомості, – карається штрафом від двохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.
Стаття 286. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами	Стаття 286. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами
1. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, що спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушко-	1. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, що спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушко-

<p>дження, – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років або без такого.</p> <p>3. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони спричинили загибель кількох осіб, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. Під транспортними засобами в цій статті та статтях 287, 289 і 290 слід розуміти всі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї і тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби.</p>	<p>дження, – карається штрафом від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років або без такого.</p> <p>3. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони спричинили загибель кількох осіб, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. Під транспортними засобами в цій статті та статтях 287, 289 і 290 слід розуміти всі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї і тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби.</p>
<p>Стаття 287. Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації</p>	<p>Стаття 287. Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації</p>
<p>Випуск в експлуатацію завідомо технічно несправних транспортних засобів, допуск до керування транспортним засобом особи, яка перебуває в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, або не має права на керування транспортним засобом, чи інше грубе порушення правил експлуатації транспорту, що забезпечують дорожній рух, вчинене особою, відповідальною за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів, якщо це спричинило по-</p>	<p>Випуск в експлуатацію завідомо технічно несправних транспортних засобів, допуск до керування транспортним засобом особи, яка перебуває в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, або не має права на керування транспортним засобом, чи інше грубе порушення правил експлуатації транспорту, що забезпечують дорожній рух, вчинене особою, відповідальною за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів, якщо це спричинило по-</p>

<p>терпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжке тілесне ушкодження або його смерть, – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з відповідальністю за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів, на строк до трьох років або без такого.</p>	<p>терпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжке тілесне ушкодження або його смерть, – караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>
<p>Стаття 288. Порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху</p>	<p>Стаття 288. Порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху</p>
<p>Порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху, вчинене особою, відповідальною за будівництво, реконструкцію, ремонт чи утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд, або особою, яка виконує такі роботи, якщо це порушення спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжке тілесне ушкодження або смерть, – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до п'яти років.</p>	<p>Порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху, вчинене особою, відповідальною за будівництво, реконструкцію, ремонт чи утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд, або особою, яка виконує такі роботи, якщо це порушення спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжке тілесне ушкодження або смерть, – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до п'яти років.</p>
<p>Стаття 289. Незаконне заволодіння транспортним засобом</p>	<p>Стаття 289. Незаконне заволодіння транспортним засобом</p>
<p>1. Незаконне заволодіння транспортним засобом – карається штрафом від однієї тисячі до однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинені з проникненням у</p>	<p>1. Незаконне заволодіння транспортним засобом – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинені з проникненням у</p>

приміщення чи інше сховище, або якщо вони завдали значної матеріальної шкоди, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або поєднані з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони завдали великої матеріальної шкоди, –

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

4. Звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила дії, передбачені цією статтею (за винятком випадків незаконного заволодіння транспортним засобом із застосуванням насильства до потерпілого чи погрозою застосування такого насильства), але добровільно заявила про це правоохоронним органам, повернула транспортний засіб власнику і повністю відшкодувала завдані збитки.

Примітка.

1. Під незаконним заволодінням транспортним засобом у цій статті слід розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі.

2. Відповідно до частини другої цієї статті під повторністю слід розуміти вчинення таких дій особою, яка раніше вчинила незаконне заволодіння транспортним засобом або злочин, передбачений статтями 185, 186, 187, 189-191, 262, 410 цього кодексу.

3. Відповідно до частин другої і третьої цієї статті матеріальна шкода визнається значною у разі заподіяння реальних збитків на суму від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а великою – у разі заподіяння реальних збитків на суму понад двісті п'ятдесят неоподатковува-

приміщення чи інше сховище, або якщо вони завдали значної матеріальної шкоди, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або поєднані з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони завдали великої матеріальної шкоди, –

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

4. Звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила дії, передбачені цією статтею (за винятком випадків незаконного заволодіння транспортним засобом із застосуванням насильства до потерпілого чи погрозою застосування такого насильства), але добровільно заявила про це правоохоронним органам, повернула транспортний засіб власнику і повністю відшкодувала завдані збитки.

Примітка.

1. Під незаконним заволодінням транспортним засобом у цій статті слід розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі.

2. Відповідно до частини другої цієї статті під повторністю слід розуміти вчинення таких дій особою, яка раніше вчинила незаконне заволодіння транспортним засобом або **кримінальне правопорушення, передбачене** статтями 185, 186, 187, 189-191, 262, 410 цього Кодексу.

3. Відповідно до частин другої і третьої цієї статті матеріальна шкода визнається значною у разі заподіяння реальних збитків на суму від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а великою – у разі заподіяння реальних збитків на суму понад двісті п'ятдесят неоподатковува-

них мінімумів доходів громадян.	них мінімумів доходів громадян.
Стаття 290. Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу	Стаття 290. Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу
Знищення, підробка або заміна ідентифікаційного номера, номерів двигуна, шасі або кузова, або заміна без дозволу відповідних органів номерної панелі з ідентифікаційним номером транспортного засобу – караються штрафом від ста п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.	Знищення, підробка або заміна ідентифікаційного номера, номерів двигуна, шасі або кузова, або заміна без дозволу відповідних органів номерної панелі з ідентифікаційним номером транспортного засобу – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.
Стаття 291. Порушення чинних на транспорті правил	Стаття 291. Порушення чинних на транспорті правил
Порушення чинних на транспорті правил, що забезпечують рух, а також правил, норм і стандартів виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до п'яти років.	Порушення чинних на транспорті правил, що забезпечують рух, а також правил, норм і стандартів виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до п'яти років.
Стаття 292. Пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів	Стаття 292. Пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів
1. Пошкодження чи руйнування магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів чи нафтопродуктопроводів, відводів від них, технологічно пов'язаних з ними об'єктів, споруд, засобів обліку, автоматики, телемеханіки, зв'язку, сигналізації, а також незаконне втручання в роботу технологічного обладнання, якщо ці дії призвели до порушення нормальної роботи зазначених трубопроводів або створили небез-	1. Пошкодження чи руйнування магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів чи нафтопродуктопроводів, відводів від них, технологічно пов'язаних з ними об'єктів, споруд, засобів обліку, автоматики, телемеханіки, зв'язку, сигналізації, а також незаконне втручання в роботу технологічного обладнання, якщо ці дії призвели до порушення нормальної роботи зазначених трубопроводів або створили небез-

<p>пеку для життя людей, – караються штрафом від ста до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також загальнонебезпечним способом, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, інші нещасні випадки з людьми або призвели до аварії, пожежі, значного забруднення довкілля чи інших тяжких наслідків, або вчинені організованою групою, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>	<p>пеку для життя людей, – караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також загальнонебезпечним способом, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, інші нещасні випадки з людьми або призвели до аварії, пожежі, значного забруднення довкілля чи інших тяжких наслідків, або вчинені організованою групою, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>
<p>Розділ XII ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ</p>	<p>Розділ XII КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ</p>
<p>Стаття 293. Групове порушення громадського порядку</p>	<p>Стаття 293. Групове порушення громадського порядку</p>
<p>Організація групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, а також активна участь у таких діях – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p>	<p>Організація групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, а також активна участь у таких діях – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців.</p>
<p>Стаття 295. Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку</p>	<p>Стаття 295. Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку</p>
<p>Публічні заклики до погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель чи споруд, насильницького виселення громадян, що загрожують громадському порядку, а також розпо-</p>	<p>Публічні заклики до погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель чи споруд, насильницького виселення громадян, що загрожують громадському порядку, а також розпо-</p>

<p>всюдження, виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження матеріалів такого змісту – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>	<p>всюдження, виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження матеріалів такого змісту – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 296. Хуліганство</p>	<p>Стаття 296. Хуліганство</p>
<p>1. Хуліганство, тобто грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, – карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені групою осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до чотирьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони були вчинені особою, раніше судимою за хуліганство, чи пов'язані з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p>	<p>1. Хуліганство, тобто грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, – карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені групою осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до чотирьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони були вчинені особою, раніше судимою за хуліганство, чи пов'язані з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p>

Стаття 297. Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого	Стаття 297. Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого
<p>1. Наруга над могилою, іншим місцем поховання, над тілом (останками, прахом) померлого або над урною з прахом померлого, а також незаконне заволодіння тілом (останками, прахом) померлого, урною з прахом померлого, предметами, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого, – караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Осквернення або руйнування братської могили чи могили Невідомого солдата, пам'ятника, спорудженого в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни – радянських воїнів-визволителів, учасників партизанського руху, підпільників, жертв нацистських переслідувань, а також воїнів-інтернаціоналістів та миротворців, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з корисливих чи хуліганських мотивів, або щодо пам'ятника, спорудженого в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни, жертв нацистських переслідувань, а також воїнів-інтернаціоналістів та миротворців, або поєднані із застосуванням насильства чи погрозою його застосування, – караються обмеженням волі на строк від чотирьох до п'яти років або позбавленням волі від чотирьох до семи років.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –</p>	<p>1. Наруга над могилою, іншим місцем поховання, над тілом (останками, прахом) померлого або над урною з прахом померлого, а також незаконне заволодіння тілом (останками, прахом) померлого, урною з прахом померлого, предметами, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого, – караються штрафом від двохсот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Осквернення або руйнування братської могили чи могили Невідомого солдата, пам'ятника, спорудженого в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни – радянських воїнів-визволителів, учасників партизанського руху, підпільників, жертв нацистських переслідувань, а також воїнів-інтернаціоналістів та миротворців, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з корисливих чи хуліганських мотивів, або щодо пам'ятника, спорудженого в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни, жертв нацистських переслідувань, а також воїнів-інтернаціоналістів та миротворців, або поєднані із застосуванням насильства чи погрозою його застосування, – караються обмеженням волі на строк від чотирьох до п'яти років або позбавленням волі від чотирьох до семи років.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –</p>

<p>караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років.</p>	<p>караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років.</p>
<p>Стаття 298. Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини</p>	<p>Стаття 298. Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини</p>
<p>1. Незаконне проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних чи підводних робіт на об'єкті археологічної спадщини – караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини чи їх частин – караються штрафом до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені щодо пам'яток національного значення, – караються позбавленням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами другою або третьою цієї статті, вчинені з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>5. Дії, передбачені частинами другою або третьою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового ста-</p>	<p>1. Незаконне проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних чи підводних робіт на об'єкті археологічної спадщини – караються штрафом від ста до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини чи їх частин – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені щодо пам'яток національного значення, – караються позбавленням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами другою або третьою цієї статті, вчинені з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>

<p>новища, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без тако-го.</p>	<p>5. Дії, передбачені частинами другою або третьою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового ста-новища, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займа-тися певною діяльністю на строк до трьох років або без тако-го.</p>
<p>Стаття 298-1. Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду</p>	<p>Стаття 298-1. Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду</p>
<p>1. Умисне знищення, пошкодження або приховування доку-ментів Національного архівного фонду – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців. 2. Ті самі дії, вчинені щодо унікальних документів Національ-ного архівного фонду, – караються позбавленням волі на строк до трьох років. 3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службо-вого становища, – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p>	<p>1. Умисне знищення, пошкодження або приховування доку-ментів Національного архівного фонду – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатко-вуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців. 2. Ті самі дії, вчинені щодо унікальних документів Національ-ного архівного фонду, – караються позбавленням волі на строк до трьох років. 3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службо-вого становища, – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p>
<p>Стаття 299. Жорстоке поводження з тваринами</p>	<p>Стаття 299. Жорстоке поводження з тваринами</p>
<p>1. Жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хре-бетних, у тому числі безпритульними тваринами, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварини, а також нацькування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій – караються арештом на строк до шести місяців або обмежен-</p>	<p>1. Жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хре-бетних, у тому числі безпритульними тваринами, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварини, а також нацькування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій – караються арештом на строк до шести місяців або обмежен-</p>

<p>ням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені у присутності малолітнього чи неповнолітнього, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п’яти років або позбавленням волі на строк від трьох до п’яти років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені з особливою жорстокістю або у присутності малолітнього чи неповнолітнього, або щодо двох і більше тварин, або повторно, або групою осіб, або вчинені активним способом, – караються позбавленням волі на строк від п’яти до восьми років.</p>	<p>ням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені у присутності малолітнього чи неповнолітнього, – караються обмеженням волі на строк від трьох до п’яти років або позбавленням волі на строк від трьох до п’яти років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені з особливою жорстокістю у присутності малолітнього чи неповнолітнього, або щодо двох і більше тварин, або повторно, або групою осіб, або вчинені активним способом, – караються позбавленням волі на строк від п’яти до восьми років.</p>
<p>Стаття 300. Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію</p>	<p>Стаття 300. Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію</p>
<p>1. Ввезення в Україну творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні – караються штрафом до ста п’ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії щодо кіно- та відеопродукції, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, а також збут неповнолітнім чи розповсюдження серед них творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, – караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до</p>	<p>1. Ввезення в Україну творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії щодо кіно- та відеопродукції, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, а також збут неповнолітнім чи розповсюдження серед них творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, – караються штрафом від двох тисяч до п’яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі</p>

<p>п'яти років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені повторно чи за попередньою змовою групою осіб, а також примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>на строк до п'яти років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені повторно чи за попередньою змовою групою осіб, а також примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 301. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів</p>	<p>Стаття 301. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів</p>
<p>1. Ввезення в Україну творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою, або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні – караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені щодо кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру, а також збут неповнолітнім чи розповсюдження серед них творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, – караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з отриманням доходу у великому розмірі, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися пе-</p>	<p>1. Ввезення в Україну творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою, або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні – караються штрафом від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені щодо кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру, а також збут неповнолітнім чи розповсюдження серед них творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, – караються штрафом від трьохсот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з отриманням доходу у великому розмірі, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися пе-</p>

<p>вною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію, або примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>5. Дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з отриманням доходу у великому розмірі, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. Отримання доходу у великому розмірі має місце, коли його сума у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>вною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію, або примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>5. Дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з отриманням доходу у великому розмірі, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. Отримання доходу у великому розмірі має місце, коли його сума у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>
<p>Стаття 302. Створення або утримання місць розпусти і звідництво</p>	<p>Стаття 302. Створення або утримання місць розпусти і звідництво</p>
<p>1. Створення або утримання місць розпусти, а також звідництво для розпусти – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені з метою наживи або особою, раніше судимою за цей злочин, або вчинені організованою групою, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із залученням неповнолітнього, –</p>	<p>1. Створення або утримання місць розпусти, а також звідництво для розпусти – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені з метою наживи або повторно, або організованою групою, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із залученням неповнолітнього, –</p>

караються позбавленням волі на строк від двох до семи років.	караються позбавленням волі на строк від двох до семи років.
Стаття 304. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність	Стаття 304. Втягнення неповнолітнього у вчинення кримінального правопорушення
1. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми – карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років. 2. Ті самі дії, вчинені щодо малолітньої особи або батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього, – караються позбавленням волі на строк від чотирьох до десяти років.	1. Втягнення неповнолітнього у вчинення кримінального правопорушення , у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми – карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років. 2. Ті самі дії, вчинені щодо малолітньої особи або батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього, – караються позбавленням волі на строк від чотирьох до десяти років.
Розділ XIII ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ ТА ІНШІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	Розділ XIII КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ ТА ІНШІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ
Стаття 307. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	Стаття 307. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів
1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 308–310, 312, 314, 315, 317 цього	1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень , передбачених статтями 308–310,

<p>Кодексу, або із залученням неповнолітнього, а також збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян, або збут чи передача цих речовин у місця позбавлення волі, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах чи особливо небезпечні наркотичні засоби або психотропні речовини, – караються позбавленням волі на строк від шести до десяти років з конфіскацією майна.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, а також якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги в особливо великих розмірах, або вчинені із залученням малолітнього або щодо малолітнього, – караються позбавленням волі на строк від дев'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.</p> <p>4. Особа, яка добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних з їх незаконним обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконне їх виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання (частина перша цієї статті, частина перша статті 309 цього Кодексу).</p>	<p>312, 314, 315, 317 цього Кодексу, або із залученням неповнолітнього, а також збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян, або збут чи передача цих речовин у місця позбавлення волі, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах чи особливо небезпечні наркотичні засоби або психотропні речовини, – караються позбавленням волі на строк від шести до десяти років з конфіскацією майна.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, а також якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги в особливо великих розмірах, або вчинені із залученням малолітнього або щодо малолітнього, – караються позбавленням волі на строк від дев'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.</p> <p>4. Особа, яка добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю кримінальних правопорушень, пов'язаних з їх незаконним обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконне їх виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання (частина перша цієї статті, частина перша статті 309 цього Кодексу).</p>
<p>Стаття 308. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем</p>	<p>Стаття 308. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем</p>
<p>1. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства –</p>	<p>1. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства –</p>

<p>караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 306, 307, 310, 311, 312, 314, 317 цього Кодексу, або у великих розмірах, а також заволодіння наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах, або організованою групою, розбій з метою викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також вимагання цих засобів чи речовин, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.</p>	<p>караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або особою, яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 306, 307, 310, 311, 312, 314, 317 цього Кодексу, або у великих розмірах, а також заволодіння наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах, або організованою групою, розбій з метою викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також вимагання цих засобів чи речовин, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.</p>
<p>Стаття 309. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту</p>	<p>Стаття 309. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту</p>
<p>1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту – караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі</p>	<p>1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту – караються штрафом від п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням</p>

<p>на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 307, 308, 310, 317 цього Кодексу, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із залученням неповнолітнього, а також якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги в особливо великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p> <p>4. Особа, яка добровільно звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені частиною першою цієї статті.</p>	<p>волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи особою, яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 307, 308, 310, 317 цього Кодексу, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із залученням неповнолітнього, а також якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги в особливо великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p> <p>4. Особа, яка добровільно звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені частиною першою цієї статті.</p>
<p>Стаття 310. Посів або вирощування снотворного маку чи конопель</p>	<p>Стаття 310. Посів або вирощування снотворного маку чи конопель</p>
<p>1. Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в кількості від ста до п'ятисот рослин чи конопель у кількості від десяти до п'ятдесяти рослин – караються штрафом від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель особою, яка була засуджена за цією статтею чи яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 307, 309, 311, 317 цього Кодексу, або вчинені за попередньою змовою групою осіб з метою збуту, а також незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в</p>	<p>1. Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в кількості від ста до п'ятисот рослин чи конопель у кількості від десяти до п'ятдесяти рослин – караються штрафом від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель особою, яка була засуджена за цією статтею чи яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 307, 309, 311, 317 цього Кодексу, або вчинені за попередньою змовою групою осіб з метою збуту, а також незаконний посів або незаконне вирощу-</p>

<p>кількості п'ятисот і більше рослин чи конопель у кількості п'ятдесят і більше рослин – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p>	<p>вання снотворного маку в кількості п'ятисот і більше рослин чи конопель у кількості п'ятдесят і більше рослин – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p>
<p>Стаття 311. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів</p>	<p>Стаття 311. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів</p>
<p>1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів з метою їх використання для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або у великих розмірах, або з метою збуту, а також незаконний збут прекурсорів – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною першою, вчинені організованою групою або в особливо великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна.</p> <p>4. Особа, яка добровільно здала прекурсори, що призначалися для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин, і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних із незаконним обігом прекурсорів, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконні їх виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання (частина перша цієї статті).</p>	<p>1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів з метою їх використання для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин – караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або у великих розмірах, або з метою збуту, а також незаконний збут прекурсорів – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною першою, вчинені організованою групою або в особливо великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна.</p> <p>4. Особа, яка добровільно здала прекурсори, що призначалися для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин, і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом прекурсорів, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконні їх виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання (частина перша цієї статті).</p>

Стаття 312. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем	Стаття 312. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем
<p>1. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства з метою подальшого збуту, а також їх збут для виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя або здоров'я, чи з погрозою застосування такого насильства, або у великих розмірах, а також заволодіння прекурсорами шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великих розмірах, розбій з метою викрадення прекурсорів, а також їх вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p>	<p>1. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства з метою подальшого збуту, а також їх збут для виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя або здоров'я, чи з погрозою застосування такого насильства, або у великих розмірах, а також заволодіння прекурсорами шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великих розмірах, розбій з метою викрадення прекурсорів, а також їх вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p>

<p>Стаття 313. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням</p>	<p>Стаття 313. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням</p>
<p>1. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства, а також незаконне виготовлення, придбання, зберігання, передача чи продаж іншим особам такого обладнання – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб або особою, яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 306, 312, 314, 315, 317, 318 цього Кодексу, а також заволодіння обладнанням, призначеним для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем – караються позбавленням волі на строк від двох до шести років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою або з метою виготовлення особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, розбій з метою викрадення обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також його вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя і</p>	<p>1. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства, а також незаконне виготовлення, придбання, зберігання, передача чи продаж іншим особам такого обладнання – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб або особою, яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 306, 312, 314, 315, 317, 318 цього Кодексу, а також заволодіння обладнанням, призначеним для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем – караються позбавленням волі на строк від двох до шести років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою або з метою виготовлення особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, розбій з метою викрадення обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також його вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя і</p>

<p>здоров'я, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.</p>	<p>здоров'я, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.</p>
<p>Стаття 314. Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів</p>	<p>Стаття 314. Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів</p>
<p>1. Незаконне введення будь-яким способом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в організм іншої особи проти її волі – карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. 2. Ті самі дії, якщо вони призвели до наркотичної залежності потерпілого або вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 306–312 та 314–318 цього Кодексу, або вчинені щодо двох чи більше осіб, або якщо вони заподіяли середньої тяжкості чи тяжке тілесне ушкодження потерпілому, – караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або особи, яка перебуває в безпорадному стані, чи вагітної жінки, або якщо вони були пов'язані з введенням в організм іншої особи особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також якщо внаслідок таких дій настала смерть потерпілого, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>	<p>1. Незаконне введення будь-яким способом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в організм іншої особи проти її волі – карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. 2. Ті самі дії, якщо вони призвели до наркотичної залежності потерпілого або вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 306–312 та 314–318 цього кодексу, або вчинені щодо двох чи більше осіб, або якщо вони заподіяли середньої тяжкості чи тяжке тілесне ушкодження потерпілому, – караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або особи, яка перебуває в безпорадному стані, чи вагітної жінки, або якщо вони були пов'язані з введенням в організм іншої особи особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також якщо внаслідок таких дій настала смерть потерпілого, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>
<p>Стаття 315. Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів</p>	<p>Стаття 315. Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів</p>
<p>1. Схиляння певної особи до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. 2. Та сама дія, вчинена повторно або щодо двох чи більше</p>	<p>1. Схиляння певної особи до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. 2. Та сама дія, вчинена повторно або щодо двох чи більше</p>

<p>осіб, або щодо неповнолітнього, а також особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 307, 308, 310, 314, 317 цього кодексу, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>	<p>осіб, або щодо неповнолітнього, а також особою, яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 307, 308, 310, 314, 317 цього кодексу, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>
<p>Стаття 316. Незаконне публічне вживання наркотичних засобів</p>	<p>Стаття 316. Незаконне публічне вживання наркотичних засобів</p>
<p>1. Публічне або вчинене групою осіб незаконне вживання наркотичних засобів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян – карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 307, 310, 314, 315, 317, 318 цього кодексу, – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p>	<p>1. Публічне або вчинене групою осіб незаконне вживання наркотичних засобів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян – карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 307, 310, 314, 315, 317, 318 цього кодексу, – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p>
<p>Стаття 318. Незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів</p>	<p>Стаття 318. Незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів</p>
<p>1. Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут підроблених чи незаконно одержаних документів, які дають право на отримання наркотичних засобів чи психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення або виготовлення цих засобів чи речовин, – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 306–317 цього Кодексу, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p>	<p>1. Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут підроблених чи незаконно одержаних документів, які дають право на отримання наркотичних засобів чи психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення або виготовлення цих засобів чи речовин, – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 306–317 цього кодексу, –</p>

	караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.
Стаття 319. Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин	Стаття 319. Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин
1. Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах – карається штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Та сама дія, вчинена повторно, – карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.	1. Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Та сама дія, вчинена повторно, – карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.
Стаття 320. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів	Стаття 320. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів
1. Порушення встановлених правил посіву або вирощування снотворного маку чи конопель, а також порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів чи речовин, – караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на	1. Порушення встановлених правил посіву або вирощування снотворного маку чи конопель, а також порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів чи речовин, – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися пев-

<p>строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені повторно, або якщо вони спричинили нестачу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів у великих розмірах, або призвели до викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем, – караються штрафом від сімдесяти до ста двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>ною діяльністю на строк до трьох років. 2. Ті самі дії, вчинені повторно, або якщо вони спричинили нестачу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів у великих розмірах, або призвели до викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем, – караються штрафом від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 321. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів</p>	<p>Стаття 321. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів</p>
<p>1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут отруйних або сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також здійснення таких дій щодо обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення отруйних або сильнодіючих речовин, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, вчинені без спеціального на те дозволу, – караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років. 2. Порушення встановлених правил виробництва, виготовлен-</p>	<p>1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут отруйних або сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також здійснення таких дій щодо обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення отруйних або сильнодіючих речовин, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, вчинені без спеціального на те дозволу, – караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років. 2. Порушення встановлених правил виробництва, виготовлен-</p>

ня, придбання, зберігання, відпуску, обліку, перевезення, пересилання отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів –

карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно, за попередньою змовою групою осіб, або якщо предметом таких дій були отруйні чи сильнодіючі речовини, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби у великих розмірах –

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

4. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, або якщо предметом таких дій були отруйні чи сильнодіючі речовини, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби в особливо великих розмірах – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

5. Особа, яка добровільно здала отруйні чи сильнодіючі речовини, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби та вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних з їх незаконним обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також за вчинення таких дій без спеціального на те дозволу (частина перша цієї статті) щодо обладнання,

ня, придбання, зберігання, відпуску, обліку, перевезення, пересилання отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів –

карається штрафом **від п'ятисот до двох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно, за попередньою змовою групою осіб, або якщо предметом таких дій були отруйні чи сильнодіючі речовини, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби у великих розмірах –

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

4. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, або якщо предметом таких дій були отруйні чи сильнодіючі речовини, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби в особливо великих розмірах – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

5. Особа, яка добровільно здала отруйні чи сильнодіючі речовини, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби та вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю **кримінальних правопорушень**, пов'язаних з їх незаконним обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також за вчинення та-

<p>призначеного для виробництва чи виготовлення отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.</p>	<p>ких дій без спеціального на те дозволу (частина перша цієї статті) щодо обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.</p>
<p>Стаття 321-1. Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів</p>	<p>Стаття 321-1. Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів</p>
<p>1. Виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або у великих розмірах, або якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я особи, а так само виробництво фальсифікованих лікарських засобів – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили смерть особи або інші тяжкі наслідки, або вчинені в особливо великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна.</p> <p>4. Особа, яка добровільно здала фальсифіковані лікарські засоби та вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних з їх обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за придбання, перевезення, пересилання чи зберігання з метою збуту, збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів, їх ввезення на територію України, вивезення з території України, транзит через її територію (частина перша цієї статті, якщо такі дії не створили загрози для життя чи здоров'я людей).</p>	<p>1. Виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або у великих розмірах, або якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я особи, а так само виробництво фальсифікованих лікарських засобів – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили смерть особи або інші тяжкі наслідки, або вчинені в особливо великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна.</p> <p>4. Особа, яка добровільно здала фальсифіковані лікарські засоби та вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю кримінальних правопорушень, пов'язаних з їх обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за придбання, перевезення, пересилання чи зберігання з метою збуту, збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів, їх ввезення на територію України, вивезення з території України, транзит через її територію (частина перша цієї статті, якщо такі дії не</p>

	створили загрози для життя чи здоров'я людей).
Стаття 322. Незаконна організація або утримання місць для вживання одурманюючих засобів	Стаття 322. Незаконна організація або утримання місць для вживання одурманюючих засобів
Незаконна організація або утримання місць для вживання з метою одурманювання лікарських та інших засобів, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, а також надання приміщень з такою метою – караються штрафом від сімдесяти до ста двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.	Незаконна організація або утримання місць для вживання з метою одурманювання лікарських та інших засобів, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, а також надання приміщень з такою метою – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.
Стаття 323. Спонування неповнолітніх до застосування допінгу	Стаття 323. Спонування неповнолітніх до застосування допінгу
1. Спонування неповнолітніх до застосування допінгу – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Та сама дія, вчинена батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього, його тренером, або повторно, або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 314, 315, 317, 324 цього кодексу, – карається обмеженням волі на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо двох чи більше осіб, або якщо вони заподіяли шкоду здоров'ю потерпілого, – караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк. 4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою	1. Спонування неповнолітніх до застосування допінгу – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. 2. Та сама дія, вчинена батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього, його тренером, або повторно, або особою, яка раніше вчинила одне із кримінальних правопорушень , передбачених статтями 314, 315, 317, 324 цього кодексу, – карається обмеженням волі на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк. 3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо двох чи більше осіб, або якщо вони заподіяли шкоду здоров'ю потерпілого, – караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк. 4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою

<p>цієї статті, якщо вони заподіяли істотну шкоду здоров'ю потерпілого або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Примітка. Допінг – це засоби і методи, які входять до переліку заборонених Антидопінговим кодексом Олімпійського руху.</p>	<p>цієї статті, якщо вони заподіяли істотну шкоду здоров'ю потерпілого або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Примітка. Допінг – це засоби і методи, які входять до переліку заборонених Антидопінговим кодексом Олімпійського руху.</p>
<p>Стаття 325. Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним захворюванням та масовим отруєнням</p>	<p>Стаття 325. Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним захворюванням та масовим отруєнням</p>
<p>1. Порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним захворюванням, а також масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням) і боротьби з ними, якщо такі дії спричинили або завідомо могли спричинити поширення цих захворювань, – карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p>	<p>1. Порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним захворюванням, а також масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням) і боротьби з ними, якщо такі дії спричинили або завідомо могли спричинити поширення цих захворювань, – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p>
<p>Стаття 326. Порушення правил поведження з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами</p>	<p>Стаття 326. Порушення правил поведження з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами</p>
<p>1. Порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення мікробіологічних або інших біологічних агентів чи токсинів, інших правил поведження з ними, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися пев-</p>	<p>1. Порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення мікробіологічних або інших біологічних агентів чи токсинів, інших правил поведження з ними, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися пев-</p>

<p>ною діяльністю на строк до трьох років або без такого. 2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. 2. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 327. Заготівля, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції</p>	<p>Стаття 327. Заготівля, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції</p>
<p>1. Заготівля, перероблення з метою збуту або збут продуктів харчування чи іншої продукції, радіоактивно забруднених понад допустимі рівні, якщо вони створили загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяли шкоду здоров'ю потерпілого, – караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Заготівля, перероблення з метою збуту або збут продуктів харчування чи іншої продукції, радіоактивно забруднених понад допустимі рівні, якщо вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p>	<p>1. Заготівля, перероблення з метою збуту або збут продуктів харчування чи іншої продукції, радіоактивно забруднених понад допустимі рівні, якщо вони створили загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяли шкоду здоров'ю потерпілого, – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. 2. Заготівля, перероблення з метою збуту або збут продуктів харчування чи іншої продукції, радіоактивно забруднених понад допустимі рівні, якщо вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p>
<p>Розділ XIV ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ, НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЗОВУ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ</p>	<p>Розділ XIV КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ, НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЗОВУ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ</p>
<p>Стаття 333. Порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю</p>	<p>Стаття 333. Порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю</p>
<p>1. Порушення встановленого порядку здійснення міжнарод-</p>	<p>1. Порушення встановленого порядку здійснення міжнарод-</p>

<p>них передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. 2. Те саме діяння, вчинене повторно або організованою групою, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>них передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. 2. Те саме діяння, вчинене повторно або організованою групою, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 334. Порушення правил міжнародних польотів</p>	<p>Стаття 334. Порушення правил міжнародних польотів</p>
<p>Вліт в Україну або виліт з України без відповідного дозволу, а також недодержання зазначених у дозволі маршрутів, місць посадки, повітряних трас, коридорів або ешелонів – караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>Вліт в Україну або виліт з України без відповідного дозволу, а також недодержання зазначених у дозволі маршрутів, місць посадки, повітряних трас, коридорів або ешелонів – караються штрафом від п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>
<p>Стаття 337. Ухилення від військового обліку або спеціальних зборів</p>	<p>Стаття 337. Ухилення від військового обліку або спеціальних зборів</p>
<p>1. Ухилення військовозобов'язаного від військового обліку після попередження, зробленого відповідним військовим комісаріатом, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців. 2. Ухилення військовозобов'язаного від навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів – карається штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мініму-</p>	<p>1. Ухилення військовозобов'язаного від військового обліку після попередження, зробленого відповідним військовим комісаріатом, – карається штрафом до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців. 2. Ухилення військовозобов'язаного від навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів – карається штрафом до чотирьохсот неоподатковуваних мініму-</p>

мів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.	мів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.
Розділ XV ЗЛОЧИНИ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН ТА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ	Розділ XV КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН ТА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ
Стаття 338. Наруга над державними символами	Стаття 338. Наруга над державними символами
1. Публічна наруга над Державним Прапором України, Державним Гербом України або Державним Гімном України – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до трьох років. 2. Публічна наруга над офіційно встановленим або піднятим прапором чи гербом іноземної держави – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до двох років.	1. Публічна наруга над Державним Прапором України, Державним Гербом України або Державним Гімном України – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до трьох років. 2. Публічна наруга над офіційно встановленим або піднятим прапором чи гербом іноземної держави – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до двох років.
Стаття 339. Незаконне підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні	Стаття 339. Незаконне підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні
Підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні без права на цей Прапор – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.	Підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні без права на цей Прапор – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.
Стаття 342. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	Стаття 342. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб
1. Опір представникові влади, крім державного виконавця, прива-	1. Опір представникові влади, крім державного виконавця, прива-

<p>тного виконавця, під час виконання ним службових обов'язків – карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Опір працівникові правоохоронного органу під час виконання ним службових обов'язків, державному виконавцю чи приватному виконавцю під час примусового виконання рішень, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві під час виконання цими особами покладених на них обов'язків щодо охорони громадського порядку або уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, поєднані з примушенням цих осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p>	<p>тного виконавця, під час виконання ним службових обов'язків – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Опір працівникові правоохоронного органу під час виконання ним службових обов'язків, державному виконавцю чи приватному виконавцю під час примусового виконання рішень, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві під час виконання цими особами покладених на них обов'язків щодо охорони громадського порядку або уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, поєднані з примушенням цих осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p>
<p>Стаття 343. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця</p>	<p>Стаття 343. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця</p>
<p>1. Вплив у будь-якій формі на працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця, а також близького родича державного виконавця або приватного виконавця з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися прийняття незаконного рішення –</p>	<p>1. Вплив у будь-якій формі на працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця, а також близького родича державного виконавця або приватного виконавця з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися прийняття незаконного рішення –</p>

<p>карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до трьох місяців.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені службовою особою з використанням свого службового становища, – караються позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років.</p>	<p>карається штрафом до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до трьох місяців.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню кримінального правопорушення чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені службовою особою з використанням свого службового становища, – караються позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p>
<p>Стаття 347. Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця</p>	<p>Стаття 347. Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця</p>
<p>1. Умисне знищення або пошкодження майна, що належить працівникові правоохоронного органу, працівникові органу державної виконавчої служби, приватному виконавцю (у тому числі після звільнення з посади) чи їхнім близьким родичам, у зв'язку з виконанням службових обов'язків працівником правоохоронного органу або примусовим виконанням рішень державним виконавцем чи приватним виконавцем (у тому числі у минулому) – караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від шести до п'ятнадцяти років.</p>	<p>1. Умисне знищення або пошкодження майна, що належить працівникові правоохоронного органу, працівникові органу державної виконавчої служби, приватному виконавцю (у тому числі після звільнення з посади) чи їхнім близьким родичам, у зв'язку з виконанням службових обов'язків працівником правоохоронного органу або примусовим виконанням рішень державним виконавцем чи приватним виконавцем (у тому числі у минулому) – караються штрафом від однієї тисячі до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від шести до п'ятнадцяти років.</p>

<p>Стаття 347-1. Умисне знищення або пошкодження майна журналіста</p>	<p>Стаття 347-1. Умисне знищення або пошкодження майна журналіста</p>
<p>1. Умисне знищення або пошкодження майна, що належить журналісту, його близьким родичам чи членам сім'ї, у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності – караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від шести до п'ятнадцяти років.</p>	<p>1. Умисне знищення або пошкодження майна, що належить журналісту, його близьким родичам чи членам сім'ї, у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від шести до п'ятнадцяти років.</p>
<p>Стаття 352. Умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок</p>	<p>Стаття 352. Умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок</p>
<p>1. Умисне знищення або пошкодження майна, що належить службовій особі чи громадянину, який виконує громадський обов'язок, у зв'язку з їхньою службовою чи громадською діяльністю, а також вчинення таких дій щодо їх близьких родичів – караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до чотирьох років.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>	<p>1. Умисне знищення або пошкодження майна, що належить службовій особі чи громадянину, який виконує громадський обов'язок, у зв'язку з їхньою службовою чи громадською діяльністю, а також вчинення таких дій щодо їх близьких родичів – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до чотирьох років.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.</p>

<p>Стаття 353. Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи</p>	<p>Стаття 353. Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи</p>
<p>1. Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, поєднане із вчиненням будь-яких суспільно небезпечних діянь, – карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Те саме діяння, пов'язане з використанням форменого одягу чи службового посвідчення працівника правоохоронного органу, – карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>	<p>1. Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, поєднане із вчиненням будь-яких суспільно небезпечних діянь, – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Те саме діяння, пов'язане з використанням форменого одягу чи службового посвідчення працівника правоохоронного органу, – карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 354. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації</p>	<p>Стаття 354. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації</p>
<p>1. Пропозиція чи обіцянка працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи – караються штрафом від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до ста годин, або виправними роботами на строк до одного року, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот не-</p>	<p>1. Пропозиція чи обіцянка працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до ста годин, або виправними роботами на строк до одного року, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч непода-</p>

оподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи –

караються штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди, –

караються штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

5. Особа, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності за злочини, передбачені статтями 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 цього Кодексу, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона – до отримання з інших джерел

тктовуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи –

караються штрафом **від двох тисяч до трьох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди, –

караються штрафом **від трьох тисяч до чотирьох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

5. Особа, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності за злочини, передбачені статтями 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 цього Кодексу, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона – до отримання з інших джерел

інформації про цей злочин органом, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру, – добровільно заявила про те, що сталося, такому органу та активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку. Зазначене звільнення не застосовується у разі, якщо пропозиція, обіцянка чи надання неправомірної вигоди були вчинені по відношенню до осіб, визначених у частині четвертій статті 18 цього Кодексу.

Примітка. 1. Під особою, яка працює на користь підприємства, установи, організації, слід розуміти особу, яка виконує роботу або надає послугу відповідно до договору з таким підприємством, установою, організацією.

2. У цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав.

3. Під пропозицією у статтях 354, 368, 368-3–370 слід розуміти висловлення працівнику підприємства, установи чи організації, особі, яка надає публічні послуги, або службовій особі наміру про надання неправомірної вигоди, а під обіцянкою – висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди.

4. Повторним у статтях 354, 368, 368-3, 368-4 і 369 цього Кодексу визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених зазначеними Статтями.

5. У статтях 354, 368, 368-3 і 368-4 цього кодексу під вимаганням неправомірної вигоди слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка на-

інформації про цей злочин органом, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру, – добровільно заявила про те, що сталося, такому органу та активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку. Зазначене звільнення не застосовується у разі, якщо пропозиція, обіцянка чи надання неправомірної вигоди були вчинені по відношенню до осіб, визначених у частині четвертій статті 18 цього Кодексу.

Примітка. 1. Під особою, яка працює на користь підприємства, установи, організації, слід розуміти особу, яка виконує роботу або надає послугу відповідно до договору з таким підприємством, установою, організацією.

2. У цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав.

3. Під пропозицією у статтях 354, 368, 368-3–370 слід розуміти висловлення працівнику підприємства, установи чи організації, особі, яка надає публічні послуги, або службовій особі наміру про надання неправомірної вигоди, а під обіцянкою – висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди.

4. Повторним у статтях 354, 368, 368-3, 368-4 і 369 цього Кодексу визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених зазначеними Статтями.

5. У статтях 354, 368, 368-3 і 368-4 цього кодексу під вимаганням неправомірної вигоди слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка на-

<p>дає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.</p>	<p>дає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.</p>
<p>Стаття 355. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань</p>	<p>Стаття 355. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань</p>
<p>1. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, тобто вимога виконати чи не виконати договір, угоду чи інше цивільно-правове зобов'язання з погрозою насильства над потерпілим або його близькими родичами, пошкодження чи знищення їх майна за відсутності ознак вимагання, – карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчинене повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднане з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна, – карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p> <p>3. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчинене організованою групою або поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я, або таке, що завдало великої шкоди чи спричинило інші тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років.</p>	<p>1. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, тобто вимога виконати чи не виконати договір, угоду чи інше цивільно-правове зобов'язання з погрозою насильства над потерпілим або його близькими родичами, пошкодження чи знищення їх майна за відсутності ознак вимагання, – карається штрафом до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчинене повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднане з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна, – карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p> <p>3. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчинене організованою групою або поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я, або таке, що завдало великої шкоди чи спричинило інші тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років.</p>

Стаття 356. Самоправство	Стаття 356. Самоправство
<p>Самоправство, тобто самовільне, всупереч установленому законом порядку, вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорується окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією, якщо такими діями була заподіяна значна шкода інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до трьох місяців.</p>	<p>Самоправство, тобто самовільне, всупереч установленому законом порядку, вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорується окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією, якщо такими діями була заподіяна значна шкода інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника, – карається штрафом до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до трьох місяців.</p>
<p>Стаття 357. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження</p>	<p>Стаття 357. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження</p>
<p>1. Викрадення, привласнення, вимагання офіційних документів, штампів чи печаток або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання особи своїм службовим становищем, а так само їх умисне знищення, пошкодження чи приховування, а також здійснення таких самих дій відносно приватних документів, що знаходяться на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності, вчинене з корисливих мотивів або в інших особистих інтересах, – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони спричинили порушення роботи підприємства, установи чи організації або вчинені щодо особливо важливих документів, штампів, печаток, – караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Незаконне заволодіння будь-яким способом паспортом або іншим важливим особистим документом –</p>	<p>1. Викрадення, привласнення, вимагання офіційних документів, штампів чи печаток або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання особи своїм службовим становищем, а так само їх умисне знищення, пошкодження чи приховування, а також здійснення таких самих дій відносно приватних документів, що знаходяться на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності, вчинене з корисливих мотивів або в інших особистих інтересах, – караються штрафом від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони спричинили порушення роботи підприємства, установи чи організації або вчинені щодо особливо важливих документів, штампів, печаток, – караються штрафом від двохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Незаконне заволодіння будь-яким способом паспортом або іншим важливим особистим документом –</p>

<p>карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>	<p>карається штрафом від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 358. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів</p>	<p>Стаття 358. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів</p>
<p>1. Підроблення посвідчення або іншого офіційного документа, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і який надає права або звільняє від обов'язків, з метою використання його підроблювачем чи іншою особою або збут такого документа, а також виготовлення підроблених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, інших офіційних печаток, штампів чи бланків з тією самою метою або їх збут – караються штрафом до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Складання чи видача працівником юридичної особи незалежно від форми власності, який не є службовою особою, складання чи видача приватним підприємцем, аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем</p>	<p>1. Підроблення посвідчення або іншого офіційного документа, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і який надає права або звільняє від обов'язків, з метою використання його підроблювачем чи іншою особою або збут такого документа, а також виготовлення підроблених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, інших офіційних печаток, штампів чи бланків з тією самою метою або їх збут – караються штрафом від двохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Складання чи видача працівником юридичної особи незалежно від форми власності, який не є службовою особою, складання чи видача приватним підприємцем, аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем</p>

або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних чи адміністративних послуг, завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків, підроблення з метою використання або збуту посвідчень, інших офіційних документів, що складені у визначеній законом формі та містять передбачені законом реквізити, виготовлення підроблених офіційних печаток, штампів чи бланків з метою їх збуту або їх збут чи збут завідомо підроблених офіційних документів, у тому числі особистих документів особи, –

караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

4. Використання завідомо підробленого документа – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

Примітка. Під офіційним документом у цій статті та статтях 357 і 366 цього Кодексу слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи – докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадяна-

або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних чи адміністративних послуг, завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків, підроблення з метою використання або збуту посвідчень, інших офіційних документів, що складені у визначеній законом формі та містять передбачені законом реквізити, виготовлення підроблених офіційних печаток, штампів чи бланків з метою їх збуту або їх збут чи збут завідомо підроблених офіційних документів, у тому числі особистих документів особи, –

караються штрафом до **п'ятисот** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

4. Використання завідомо підробленого документа – карається штрафом **від двохсот до п'ятисот** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

Примітка. Під офіційним документом у цій статті та статтях 357 і 366 цього Кодексу слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи – докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадяна-

ми, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.	ми, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.
Стаття 360. Умисне пошкодження ліній зв'язку	Стаття 360. Умисне пошкодження ліній зв'язку
Умисне пошкодження кабельної, радіорелейної, повітряної лінії зв'язку, проводового мовлення або споруд чи обладнання, які входять до їх складу, якщо воно спричинило тимчасове припинення зв'язку, – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до одного року, або обмеженням волі на строк до двох років.	Умисне пошкодження кабельної, радіорелейної, повітряної лінії зв'язку, проводового мовлення або споруд чи обладнання, які входять до їх складу, якщо воно спричинило тимчасове припинення зв'язку, – карається штрафом від двохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до одного року, або обмеженням волі на строк до двох років.
Розділ XVI ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН (КОМП'ЮТЕРІВ), СИСТЕМ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ І МЕРЕЖ ЕЛЕКТРОЗВ'ЯЗКУ	Розділ XVI КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН (КОМП'ЮТЕРІВ), СИСТЕМ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ І МЕРЕЖ ЕЛЕКТРОЗВ'ЯЗКУ
Розділ XVII ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	Розділ XVII КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ
Стаття 364-1. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	Стаття 364-1. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми
1. Зловживання повноваженнями, тобто умисне, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб використання всупереч інтересам юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми службовою особою такої юридичної особи своїх повноважень, якщо це за-	1. Зловживання повноваженнями, тобто умисне, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб використання всупереч інтересам юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми службовою особою такої юридичної особи своїх повноважень, якщо це за-

<p>вдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, – карається штрафом від ста п’ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається штрафом від чотирьохсот до дев’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. У статтях 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 та 370 цього Кодексу під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав.</p>	<p>вдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, – карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається штрафом від двох тисяч до п’яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>Примітка. У статтях 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 та 370 цього Кодексу під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав.</p>
<p>Стаття 365-2. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги</p>	<p>Стаття 365-2. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги</p>
<p>1. Зловживання своїми повноваженнями аудитором, нотаріусом, оцінювачем, уповноваженою особою або службовою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, іншою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов’язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), або державним реєстратором, суб’єктом державної реєстрації прав,</p>	<p>1. Зловживання своїми повноваженнями аудитором, нотаріусом, оцінювачем, уповноваженою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, іншою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов’язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), або державним реєстратором, суб’єктом державної реєстрації прав, державним виконавцем, приватним виконавцем з метою</p>

<p>державним виконавцем, приватним виконавцем з метою отримання неправомірної вигоди, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, –</p> <p>карається обмеженням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до десяти років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене стосовно неповнолітньої чи недієздатної особи, особи похилого віку або повторно, –</p> <p>карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –</p> <p>караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна або без такої.</p>	<p>отримання неправомірної вигоди, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, –</p> <p>карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене стосовно неповнолітньої чи недієздатної особи, особи похилого віку або повторно, –</p> <p>карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –</p> <p>караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна або без такої.</p>
<p>Стаття 366. Службове підроблення</p>	<p>Стаття 366. Службове підроблення</p>
<p>1. Складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів –</p> <p>караються штрафом до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –</p> <p>караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися пе-</p>	<p>1. Складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів –</p> <p>караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –</p> <p>караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років</p>

<p>вною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>Стаття 367. Службова недбалість</p>	<p>Стаття 367. Службова недбалість</p>
<p>1. Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, – карається штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або без такого.</p>	<p>1. Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, – карається штрафом від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або без такого.</p>
<p>Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою</p>	<p>Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою</p>
<p>1. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища – карається штрафом від однієї тисячі до тисячі п'ятисот неопо-</p>	<p>1. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища – карається штрафом від однієї тисячі до п'яти тисяч неопода-</p>

датковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від двох до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі, – карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачене частиною першою або другою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

4. Діяння, передбачене частинами першою, другою або третьою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, – карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

Примітка. 1. Неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі – така, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому розмірі – така, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

тктовуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від двох до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі, – карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачене частиною першою або другою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

4. Діяння, передбачене частинами першою, другою або третьою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, – карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

Примітка. 1. Неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі – така, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому розмірі – така, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

2. Службовими особами, які займають відповідальне становище, у статтях 368, 368-2, 369 та 382 цього кодексу є особи, зазначені у пункті 1 примітки до статті 364 цього кодексу, посади яких згідно із статтею 6 Закону України «Про державну службу» належать до категорії «Б», судді, прокурори і слідчі, а також інші, крім зазначених у пункті 3 примітки до цієї статті, керівники і заступники керівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць.

3. Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, у статтях 368, 368-2, 369 та 382 цього кодексу є:

1) Президент України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, перші заступники та заступники міністрів, члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник та заступники, члени Центральної виборчої комісії, народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Директор Національного антикорупційного бюро України, Генеральний прокурор, його перший заступник та заступники, Голова Конституційного Суду України, його заступники та судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду України, його перший заступник, заступники та судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх заступники та судді вищих спеціалізованих судів, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступники, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступники, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим,

2. Службовими особами, які займають відповідальне становище, у статтях 368, 368-2, 369 та 382 цього кодексу є особи, зазначені у пункті 1 примітки до статті 364 цього кодексу, посади яких згідно із статтею 6 Закону України «Про державну службу» належать до категорії «Б», судді, прокурори, слідчі і **дідзнавачі**, а також інші, крім зазначених у пункті 3 примітки до цієї статті, керівники і заступники керівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць.

3. Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, у статтях 368, 368-2, 369 та 382 цього кодексу є:

1) Президент України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, перші заступники та заступники міністрів, члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник та заступники, члени Центральної виборчої комісії, народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Директор Національного антикорупційного бюро України, Генеральний прокурор, його перший заступник та заступники, Голова Конституційного Суду України, його заступники та судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду України, його перший заступник, заступники та судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх заступники та судді вищих спеціалізованих судів, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступники, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступники, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим,

<p>його перший заступник та заступники, радники та помічники Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;</p> <p>2) особи, посади яких згідно із статтею 6 Закону України «Про державну службу» належать до категорії «А»;</p> <p>3) особи, посади яких згідно із статтею 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесені до першої та другої категорій посад в органах місцевого самоврядування.</p>	<p>його перший заступник та заступники, радники та помічники Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;</p> <p>2) особи, посади яких згідно із статтею 6 Закону України «Про державну службу» належать до категорії «А»;</p> <p>3) особи, посади яких згідно із статтею 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесені до першої та другої категорій посад в органах місцевого самоврядування.</p>
<p>Стаття 368-2. Незаконне збагачення</p>	<p>Стаття 368-2. Незаконне збагачення</p>
<p>1. Набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі – караються позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.</p> <p>2. Ті самі діяння, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне становище, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.</p> <p>3. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.</p> <p>Примітка. 1. Особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є особи, зазначені</p>	<p>1. Набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі – караються позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>2. Ті самі діяння, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне становище, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>3. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися</p>

<p>у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».</p> <p>2. Під активами у значному розмірі у цій статті розуміються грошові кошти або інше майно, а також доходи від них, якщо їх розмір (вартість) перевищує одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>3. Під передачею активів у цій статті розуміється укладення будь-яких правочинів, на підставі яких виникає право власності або право користування на активи, а також надання іншій особі грошових коштів чи іншого майна для укладення таких правочинів.</p>	<p>певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.</p> <p>Примітка. 1. Особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».</p> <p>2. Під активами у значному розмірі у цій статті розуміються грошові кошти або інше майно, а також доходи від них, якщо їх розмір (вартість) перевищує одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>3. Під передачею активів у цій статті розуміється укладення будь-яких правочинів, на підставі яких виникає право власності або право користування на активи, а також надання іншій особі грошових коштів чи іншого майна для укладення таких правочинів.</p>
<p>Стаття 368-3. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми</p>	<p>Стаття 368-3. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми</p>
<p>1. Пропозиція чи обіцянка службовій особі юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди або прохання її надати за вчинення зазначеною службовою особою дій чи її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи – караються штрафом від ста п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, –</p>	<p>1. Пропозиція чи обіцянка службовій особі юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди або прохання її надати за вчинення зазначеною службовою особою дій чи її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи – караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, –</p>

<p>караються штрафом від трьохсот п'ятдесяти до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи – караються штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.</p> <p>4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.</p>	<p>караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.</p> <p>4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.</p>
<p>Стаття 368-4. Підкуп особи, яка надає публічні послуги</p>	<p>Стаття 368-4. Підкуп особи, яка надає публічні послуги</p>
<p>1. Пропозиція чи обіцянка аудитору, нотаріусу, оцінювачу, іншій особі, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), надати йому/їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої ви-</p>	<p>1. Пропозиція чи обіцянка аудитору, нотаріусу, оцінювачу, іншій особі, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), надати йому/їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої ви-</p>

годи або прохання її надати за вчинення особою, яка надає публічні послуги, дій або її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи –

караються штрафом від ста п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, –

караються штрафом від трьохсот п'ятдесяти до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання аудитором, нотаріусом, приватним виконавцем, експертом, оцінювачем, третейським суддею або іншою особою, яка провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, а також незалежним посередником чи арбітром під час розгляду колективних трудових спорів неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи –

караються штрафом від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк від одного до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені по-

годи або прохання її надати за вчинення особою, яка надає публічні послуги, дій або її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи –

караються штрафом **від п'ятисот до двох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, –

караються штрафом **від однієї тисячі до трьох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання аудитором, нотаріусом, приватним виконавцем, експертом, оцінювачем, третейським суддею або іншою особою, яка провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, а також незалежним посередником чи арбітром під час розгляду колективних трудових спорів неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи –

караються штрафом **від однієї тисячі до трьох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк від одного до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені по-

<p>вторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди, – караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.</p>	<p>вторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди, – караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.</p>
<p>Стаття 369. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі</p>	<p>Стаття 369. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі</p>
<p>1. Пропозиція чи обіцянка службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища – караються штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно, – караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років із штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, з конфіскацією майна або без такої.</p> <p>3. Діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає відповідальне становище, або вчинені за попередньою змовою групою осіб, – караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої.</p> <p>4. Діяння, передбачені частиною першою, другою або третьою цієї статті, якщо неправомірна вигода надавалася служ-</p>	<p>1. Пропозиція чи обіцянка службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно, – караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років із штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, з конфіскацією майна або без такої.</p> <p>3. Діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає відповідальне становище, або вчинені за попередньою змовою групою осіб, – караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої.</p> <p>4. Діяння, передбачені частиною першою, другою або третьою цієї статті, якщо неправомірна вигода надавалася служ-</p>

<p>бовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, або вчинені організованою групою осіб чи її учасником, – караються позбавленням волі на строк від п’яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.</p>	<p>бовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, або вчинені організованою групою осіб чи її учасником, – караються позбавленням волі на строк від п’яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.</p>
<p>Стаття 369-2. Зловживання впливом</p>	<p>Стаття 369-2. Зловживання впливом</p>
<p>1. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, – караються штрафом від двохсот до п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п’яти років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди – караються штрафом від семисот п’ятдесяти до однієї тисячі п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п’яти років.</p> <p>3. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, поєднане з вимаганням такої вигоди, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна.</p> <p>Примітка. Особами, уповноваженими на виконання функцій держави, є особи, визначені в пунктах 1–3 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».</p>	<p>1. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, – караються штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п’яти років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п’яти років.</p> <p>3. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, поєднане з вимаганням такої вигоди, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна.</p> <p>Примітка. Особами, уповноваженими на виконання функцій держави, є особи, визначені в пунктах 1–3 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».</p>

Розділ XVIII ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ	Розділ XVIII КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ
Стаття 371. Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою	Стаття 371. Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою
<p>1. Завідомо незаконне затримання або незаконний привід – караються позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Завідомо незаконні домашній арешт або тримання під вартою – карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки або були вчинені з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>1. Завідомо незаконне затримання або незаконний привід – караються позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк.</p> <p>2. Завідомо незаконні домашній арешт або тримання під вартою – карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки або були вчинені з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
Стаття 372. Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності	Стаття 372. Притягнення завідомо невинуватого до кримінальної відповідальності
<p>1. Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою на те законом особою – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Те саме діяння, поєднане з обвинуваченням у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, а також поєднане зі штучним створенням доказів обвинувачення або іншою фальсифікацією, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>	<p>1. Притягнення завідомо невинуватого до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою на те законом особою – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Те саме діяння, поєднане з обвинуваченням у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, а також поєднане зі штучним створенням доказів обвинувачення або іншою фальсифікацією, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>

<p>Стаття 373. Примушування давати показання</p>	<p>Стаття 373. Примушування давати показання</p>
<p>1. Примушування давати показання при допиті шляхом незаконних дій з боку прокурора, слідчого або працівника підрозділу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, – карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, поєднані із застосуванням насильства або із знущанням над особою, за відсутності ознак катування, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p>	<p>1. Примушування давати показання при допиті шляхом незаконних дій з боку прокурора, слідчого, дізнавача або працівника підрозділу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, – карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, поєднані із застосуванням насильства або із знущанням над особою, за відсутності ознак катування, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.</p>
<p>Стаття 374. Порухення права на захист</p>	<p>Стаття 374. Порухення права на захист</p>
<p>1. Недопущення чи ненадання своєчасно захисника, а також інше грубе порушення права підозрюваного, обвинуваченого на захист, вчинене слідчим, прокурором або суддею, – карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Ті самі дії, які призвели до засудження невинної у вчиненні кримінального правопорушення особи, або вчинені за попередньою змовою групою осіб, або такі, що спричинили інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>1. Недопущення чи ненадання своєчасно захисника, а також інше грубе порушення права підозрюваного, обвинуваченого на захист, вчинене дізнавачем, слідчим, прокурором або суддею, – карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Ті самі дії, які призвели до засудження невинуватої у вчиненні кримінального правопорушення особи, або вчинені за попередньою змовою групою осіб, або такі, що спричинили інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 376. Втручання в діяльність судових органів</p>	<p>Стаття 376. Втручання в діяльність судових органів</p>
<p>1. Втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добити-</p>	<p>1. Втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добити-</p>

<p>ся винесення неправосудного рішення – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені особою з використанням свого службового становища, – караються позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>	<p>ся винесення неправосудного рішення – карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню кримінального правопорушення чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені особою з використанням свого службового становища, – караються позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 381. Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист</p>	<p>Стаття 381. Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист</p>
<p>1. Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист, службовою особою, якою прийнято рішення про ці заходи, особою, яка їх здійснює, або службовою особою, якій ці рішення стали відомі у зв'язку з її службовим становищем, а так само особою, взятою під захист, якщо ці дії спричинили шкоду здоров'ю особи, взятої під захист, – карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони спричинили смерть особи, взятої під захист, або інші тяжкі наслідки, – караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>1. Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист, службовою особою, якою прийнято рішення про ці заходи, особою, яка їх здійснює, або службовою особою, якій ці рішення стали відомі у зв'язку з її службовим становищем, а так само особою, взятою під захист, якщо ці дії спричинили шкоду здоров'ю особи, взятої під захист, – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, якщо вони спричинили смерть особи, взятої під захист, або інші тяжкі наслідки, – караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.</p>

Стаття 382. Невиконання судового рішення	Стаття 382. Невиконання судового рішення
<p>1. Умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкодження їх виконанню – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені службовою особою, – караються штрафом від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>4. Умисне невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України та умисне недодержання нею висновку Конституційного Суду України – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>1. Умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкодження їх виконанню – карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені службовою особою, – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, – караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p> <p>4. Умисне невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України та умисне недодержання нею висновку Конституційного Суду України – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>

<p>Стаття 383. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину</p>	<p>Стаття 383. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення</p>
<p>1. Завідомо неправдиве повідомлення суду, прокурору, слідчому або органу досудового розслідування про вчинення злочину – карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Ті самі дії, поєднані з обвинуваченням особи в тяжкому чи особливо тяжкому злочині або із штучним створенням доказів обвинувачення, а також вчинені з корисливих мотивів, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>1. Завідомо неправдиве повідомлення суду, прокурору, слідчому, дізнавачу або органу досудового розслідування про вчинення кримінального правопорушення – карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Ті самі дії, поєднані з обвинуваченням особи в тяжкому чи особливо тяжкому злочині або із штучним створенням доказів обвинувачення, а також вчинені з корисливих мотивів, – караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>
<p>Стаття 385. Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків</p>	<p>Стаття 385. Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків</p>
<p>1. Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків у суді, Конституційному Суді України або під час провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України – караються штрафом від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p> <p>2. Не підлягає кримінальній відповідальності особа за відмову давати показання під час провадження досудового розслідування або в суді щодо себе, а також членів її сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.</p>	<p>1. Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків у суді, Конституційному Суді України або під час провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p> <p>2. Не підлягає кримінальній відповідальності особа за відмову давати показання під час провадження досудового розслідування або в суді щодо себе, а також членів її сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.</p>

<p>Стаття 386. Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку</p>	<p>Стаття 386. Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку</p>
<p>Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта до суду, органів досудового розслідування, тимчасових слідчих та спеціальної тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку, а також до давання завідомо неправдивих показань чи висновку шляхом погрози вбивством, насильством, знищенням майна цих осіб чи їх близьких родичів або розголошення відомостей, що їх ганьблять, або підкуп свідка, потерпілого чи експерта з тією самою метою, а також погроза вчинити зазначені дії з помсти за раніше дані показання чи висновки – караються штрафом від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.</p>	<p>Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта до суду, органів досудового розслідування, тимчасових слідчих та спеціальної тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку, а також до давання завідомо неправдивих показань чи висновку шляхом погрози вбивством, насильством, знищенням майна цих осіб чи їх близьких родичів або розголошення відомостей, що їх ганьблять, або підкуп свідка, потерпілого чи експерта з тією самою метою, а також погроза вчинити зазначені дії з помсти за раніше дані показання чи висновки – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.</p>
<p>Стаття 387. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування</p>	<p>Стаття 387. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування</p>
<p>1. Розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила оперативно-розшукову діяльність, даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані, – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років.</p> <p>2. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, вчинене суддею, прокурором, слідчим, працівником оперативно-розшукового органу незалежно від того, чи приймала ця особа безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні,</p>	<p>1. Розголошення без дозволу прокурора, слідчого, дізнавача або особи, яка провадила оперативно-розшукову діяльність, даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані, – карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років.</p> <p>2. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, вчинене суддею, прокурором, слідчим, дізнавачем, працівником оперативно-розшукового органу незалежно від того, чи приймала ця особа безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розс-</p>

<p>якщо розголошені дані ганьблять людину, принижують її честь і гідність, – карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>лідуванні, якщо розголошені дані ганьблять людину, принижують її честь і гідність, – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Стаття 388. Незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описано чи підлягає конфіскації</p>	<p>Стаття 388. Незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описано чи підлягає конфіскації</p>
<p>1. Розтрата, відчуження, приховування, підміна, пошкодження, знищення майна або інші незаконні дії з майном, на яке накладено арешт, із заставленим майном або майном, яке описано, чи порушення обмеження (обтяження) права користуватися таким майном, здійснене особою, якій це майно ввірено, а також здійснення представником банку або іншої фінансової установи банківських операцій з коштами, на які накладено арешт, – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо майна, яке підлягає конфіскації за рішенням суду, що набрало законної сили, – караються штрафом від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p>1. Розтрата, відчуження, приховування, підміна, пошкодження, знищення майна або інші незаконні дії з майном, на яке накладено арешт, із заставленим майном або майном, яке описано, чи порушення обмеження (обтяження) права користуватися таким майном, здійснене особою, якій це майно ввірено, а також здійснення представником банку або іншої фінансової установи банківських операцій з коштами, на які накладено арешт, – караються штрафом від п'ятисот до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p> <p>2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо майна, яке підлягає конфіскації за рішенням суду, що набрало законної сили, – караються штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>

<p>Стаття 397. Втручання в діяльність захисника чи представника особи</p>	<p>Стаття 397. Втручання в діяльність захисника чи представника особи</p>
<p>1. Вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці – карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища, – караються штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	<p>1. Вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці – карається штрафом від трьохсот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища, – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>
<p>Розділ XIX ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВСТАНОВЛЕНОГО ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ (ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ)</p>	<p>Розділ XIX КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВСТАНОВЛЕНОГО ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ (ВІЙСЬКОВІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ)</p>
<p>Стаття 401. Поняття військового злочину</p>	<p>Стаття 401. Поняття військового кримінального правопорушення</p>
<p>1. Військовими злочинами визнаються передбачені цим розділом злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.</p> <p>2. За відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України,</p>	<p>1. Військовими кримінальними правопорушеннями визнаються передбачені цим розділом діяння проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.</p> <p>2. За відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби</p>

<p>Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом.</p> <p>3. Особи, не зазначені у цій статті, за співучасть у військових злочинах підлягають відповідальності за відповідними статтями цього розділу.</p> <p>4. Особа, яка вчинила злочин, передбачений статтями цього розділу, може бути звільнена від кримінальної відповідальності згідно із статтею 44 цього Кодексу із застосуванням до неї заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України.</p>	<p>безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом.</p> <p>3. Особи, не зазначені у цій статті, за співучасть у військових кримінальних правопорушеннях підлягають відповідальності за відповідними статтями цього розділу.</p> <p>4. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, передбачене статтями цього розділу, може бути звільнена від кримінальної відповідальності згідно із статтею 44 цього Кодексу із застосуванням до неї заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України.</p>
<p>Стаття 407. Самовільне залишення військової частини або місця служби</p>	<p>Стаття 407. Самовільне залишення військової частини або місця служби</p>
<p>1. Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрадження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю понад три доби, але не більше місяця, – караються триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем (крім строкової служби), а також нез'явлення його вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад десять діб, але не більше місяця, або хоч і менше десяти діб, але більше трьох діб, вчинені повторно протягом року, – караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>	<p>1. Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрадження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю понад три доби, але не більше місяця, – караються триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем (крім строкової служби), а також нез'явлення його вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад десять діб, але не більше місяця, або хоч і менше десяти діб, але більше трьох діб, вчинені повторно протягом року, – караються службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>3. Самовільне залишення військової частини або місця служ-</p>

<p>3. Самовільне залишення військової частини або місця служби, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад один місяць, вчинене особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>4. Самовільне залишення військової частини або місця служби, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, вчинене особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p> <p>5. Самовільне залишення військової частини або місця служби, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, вчинене особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>	<p>би, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад один місяць, вчинене особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.</p> <p>4. Самовільне залишення військової частини або місця служби, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, вчинене особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p> <p>5. Самовільне залишення військової частини або місця служби, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, вчинене особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p>
<p>Стаття 412. Необережне знищення або пошкодження військового майна</p>	<p>Стаття 412. Необережне знищення або пошкодження військового майна</p>
<p>1. Необережне знищення або пошкодження зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової і спеціальної техніки чи іншого військового майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах, – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до одного року.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>	<p>1. Необережне знищення або пошкодження зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової і спеціальної техніки чи іншого військового майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах, – караються штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до одного року.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, – караються триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на строк до трьох років.</p>

Стаття 425. Недбале ставлення до військової служби	Стаття 425. Недбале ставлення до військової служби
<p>1. Недбале ставлення військової службової особи до служби, якщо це заподіяло істотну шкоду, – карається штрафом від двохсот вісімдесяти п’яти до трьохсот двадцяти п’яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк від п’яти до семи років.</p> <p>4. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, – караються позбавленням волі на строк від п’яти до восьми років.</p> <p>Примітка. 1. Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов’язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов’язків, або виконують такі обов’язки за спеціальним дорученням повноважного командування.</p> <p>2. У статтях 425 та 426 цього Кодексу істотною шкодою, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, вважається шкода, яка в двісті п’ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а тяжкими наслідками за тієї самої умови вважається шкода, яка в п’ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>	<p>1. Недбале ставлення військової службової особи до служби, якщо це заподіяло істотну шкоду, – карається штрафом від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк від п’яти до семи років.</p> <p>4. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, – караються позбавленням волі на строк від п’яти до восьми років.</p> <p>Примітка. 1. Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов’язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов’язків, або виконують такі обов’язки за спеціальним дорученням повноважного командування.</p> <p>2. У статтях 425 та 426 цього Кодексу істотною шкодою, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, вважається шкода, яка в двісті п’ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а тяжкими наслідками за тієї самої умови вважається шкода, яка в п’ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.</p>

Стаття 426. Бездіяльність військової влади	Стаття 426. Бездіяльність військової влади
<p>1. Умисне неприпинення злочину, що вчиняється підлеглим, або ненаправлення військовою службовою особою до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив кримінальне правопорушення, а також інше умисне невиконання військовою службовою особою дій, які вона за своїми службовими обов'язками повинна була виконати, якщо це заподіяло істотну шкоду, – караються штрафом від трьохсот двадцяти п'яти до трьохсот вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років.</p> <p>4. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, – караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років.</p>	<p>1. Умисне неприпинення кримінального правопорушення, що вчиняється підлеглим, або ненаправлення військовою службовою особою до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив кримінальне правопорушення, а також інше умисне невиконання військовою службовою особою дій, які вона за своїми службовими обов'язками повинна була виконати, якщо це заподіяло істотну шкоду, – караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.</p> <p>2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p> <p>3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років.</p> <p>4. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, – караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років.</p>
<p>Стаття 435. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею</p>	<p>Стаття 435. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею</p>
<p>1. Носіння в районі воєнних дій символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала особами, які не мають на те права, а також зловживання в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, прапорами чи знаками Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала або по-</p>	<p>1. Носіння в районі воєнних дій символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала особами, які не мають на те права, а також зловживання в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, прапорами чи знаками Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала або по-</p>

<p>фарбуванням, присвоєним санітарно-транспортним засобам, – караються обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Носіння в районі воєнних дій символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала особами, які не мають на те права, а також зловживання в умовах воєнного стану прапорами чи знаками Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала або пофарбуванням, присвоєним санітарно-транспортним засобам, – караються позбавленням волі на строк до двох років.</p>	<p>фарбуванням, присвоєним санітарно-транспортним засобам, – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років.</p> <p>2. Носіння в районі воєнних дій символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала особами, які не мають на те права, а також зловживання в умовах воєнного стану прапорами чи знаками Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала або пофарбуванням, присвоєним санітарно-транспортним засобам, – караються позбавленням волі на строк до двох років.</p>
<p>Розділ XX ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ</p>	<p>Розділ XX КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ</p>
<p>Стаття 445. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала</p>	<p>Стаття 445. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала</p>
<p>Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала, крім випадків, передбачених цим Кодексом, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p>	<p>Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала, крім випадків, передбачених цим Кодексом, – карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p>

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ № 3

до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження інституту кримінальних проступків»
(у частині внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України)

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ	
Чинна редакція	Запропоновані зміни
Стаття 3. Визначення основних термінів Кодексу	Стаття 3. Визначення основних термінів Кодексу
1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення:	1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення:
7) закон України про кримінальну відповідальність – законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки) ;	7) закон України про кримінальну відповідальність – Кримінальний кодекс України;
8) керівник органу досудового розслідування – начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень;	8) керівник підрозділу досудового слідства – начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень;
пункт відсутній	8-1) керівник підрозділу дізнання – начальник підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень;

<p>17) слідчий – службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень;</p>	<p>17) слідчий – службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування злочинів у формі досудового слідства;</p>
<p>пункт відсутній</p>	<p>17-1) дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків у формі дізнання;</p>
<p>19) сторони кримінального провадження – з боку обвинувачення: слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники;</p>	<p>19) сторони кримінального провадження – з боку обвинувачення: дізнавач, керівник підрозділу дізнання, слідчий, керівник підрозділу досудового слідства, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники;</p>
<p>Стаття 9. Законність</p>	<p>Стаття 9. Законність</p>
<p>1. Під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, цього</p>	<p>1. Під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник підрозділу досудового слідства, керівник підрозділу дізнання, слідчий, дізнавач, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися</p>

<p>Кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства.</p> <p>2. Прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.</p> <p>...</p>	<p>вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства.</p> <p>2. Прокурор, керівник підрозділу досудового слідства, керівник підрозділу дізнання, слідчий, дізнавач, зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 20. Забезпечення права на захист</p>	<p>Стаття 20. Забезпечення права на захист</p>
<p>...</p> <p>2. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника.</p> <p>...</p>	<p>...</p> <p>2. Дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 22. Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості</p>	<p>Стаття 22. Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості</p>
<p>4. Повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, звернення з обвинувальним актом та підтримання державного обвинувачення у суді здійснюється прокурором. У випадках, передбачених цим Кодексом, повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може здійснюватися слідчим за погодженням із прокурором, а обвинувачення може підтримуватися потерпілим, його представником.</p>	<p>4. Повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, звернення з обвинувальним актом та підтримання державного обвинувачення у суді здійснюється прокурором. У випадках, передбачених цим Кодексом, повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може здійснюватися дізнавачем, слідчим за погодженням із прокурором, а обвинувачення може підтримуватися потерпілим, його представником.</p>

Стаття 25. Публічність	Стаття 25. Публічність
<p>1. Прокурор, слідчий зобов'язані в межах своєї компетенції розпочати досудове розслідування в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення (за виключенням випадків, коли кримінальне провадження може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого) або в разі надходження заяви (повідомлення) про вчинення кримінального правопорушення, а також вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.</p>	<p>1. Прокурор, слідчий, дізнавач зобов'язані в межах своєї компетенції розпочати досудове розслідування в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення (за виключенням випадків, коли кримінальне провадження може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого) або в разі надходження заяви (повідомлення) про вчинення кримінального правопорушення, а також вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.</p>
<p>Стаття 27. Гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами</p>	<p>Стаття 27. Гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами</p>
<p>2. Кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у випадках:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) якщо обвинуваченим є неповнолітній; 2) розгляду справи про злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; 	<p>2. Кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у випадках:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) якщо обвинуваченим є неповнолітній; 2) розгляду справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;
<p>Стаття 36. Прокурор</p>	<p>Стаття 36. Прокурор</p>
<p>2. Прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений:</p> <p>...</p> <ol style="list-style-type: none"> 4) доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати 	<p>2. Прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений:</p> <p>...</p> <ol style="list-style-type: none"> 4) доручати дізнавачу, слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи

участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному цим Кодексом;

.....

8) ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу, або у випадку неефективного досудового розслідування;
пункт відсутній

..

10) погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених цим Кодексом, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання;

...

13) затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання;

...

5. Генеральний прокурор, керівник регіональної прокуратури, їх перші заступники та заступники своєю вмотивованою постановою мають право доручити здійснення досудового розс-

брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному цим Кодексом;

.....

8) ініціювати перед **керівником підрозділу досудового слідства** питання про відсторонення слідчого від проведення досудового **слідства** та призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу, або у випадку неефективного досудового **слідства**;

8¹) ініціювати перед керівником підрозділу дізнання питання про відсторонення **дізнавача** від проведення **дізнання** та призначення іншого **дізнавача** за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу, або у випадку неефективного **дізнання**;

...

10) погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань **дізнавача**, слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених цим Кодексом, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання;

...

13) затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного **дізнавачем**, слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання;

...

5. Генеральний прокурор, керівник регіональної прокуратури, їх перші заступники та заступники своєю вмотивованою постановою мають право доручити здійснення досудового розс-

<p>лідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, у тому числі слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу, у разі неефективного досудового розслідування. Забороняється доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, іншому органу досудового розслідування.</p> <p>6. Генеральний прокурор, керівник регіональної прокуратури, керівник місцевої прокуратури, їх перші заступники та заступники при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування мають право скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих та прокурорів нижчого рівня у межах строків досудового розслідування, передбачених статтею 219 цього Кодексу. Про скасування таких постанов повідомляється прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення відповідного досудового розслідування. Скасування таких постанов слідчих та прокурорів Національного антикорупційного бюро України може бути здійснено лише Генеральним прокурором або особою, яка виконує його обов'язки.</p>	<p>лідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, у тому числі підрозділу дізнання або слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу, у разі неефективного досудового розслідування. Забороняється доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, іншому органу досудового розслідування.</p> <p>6. Генеральний прокурор, керівник регіональної прокуратури, керівник місцевої прокуратури, їх перші заступники та заступники при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування мають право скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови дізнавачів, слідчих та прокурорів нижчого рівня у межах строків досудового розслідування, передбачених статтею 219 цього Кодексу. Про скасування таких постанов повідомляється прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення відповідного досудового розслідування. Скасування таких постанов дізнавачів, слідчих та прокурорів Національного антикорупційного бюро України може бути здійснено лише Генеральним прокурором або особою, яка виконує його обов'язки.</p>
<p>Стаття 38. Орган досудового розслідування</p>	<p>Стаття 38. Орган досудового розслідування</p>
<p>1. Органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є:</p> <p>1) слідчі підрозділи:</p> <p>а) органів Національної поліції;</p> <p>б) органів безпеки;</p> <p>в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;</p> <p>г) органів державного бюро розслідувань;</p> <p>г) органів Державної кримінально-виконавчої служби України;</p>	<p>1. Органами досудового розслідування є органи, що здійснюють досудове слідство і дізнання.</p> <p>2. Досудове слідство здійснюють:</p> <p>1) слідчі підрозділи:</p> <p>а) органів Національної поліції;</p> <p>б) органів безпеки;</p> <p>в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;</p> <p>г) органів державного бюро розслідувань;</p>

<p>2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.</p> <p>2. Досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою.</p> <p>3. При досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України.</p> <p>4. Орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування.</p>	<p>д) органів Державної кримінально-виконавчої служби України;</p> <p>2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.</p> <p>3. Дізнання здійснюють підрозділи дізнання:</p> <p>а) органів Національної поліції;</p> <p>б) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;</p> <p>в) органів державного бюро розслідувань;</p> <p>г) органів Державної кримінально-виконавчої служби України.</p> <p>4. Досудове слідство здійснюють слідчі одноособово або слідчою групою.</p> <p>5. Дізнання здійснюють дізнавачі одноособово або групою дізнавачів.</p> <p>6. Орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування.</p>
<p>Стаття 39. Керівник органу досудового розслідування</p>	<p>Стаття 39. Керівник підрозділу досудового слідства</p>
<p>1. Керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування.</p> <p>2. Керівник органу досудового розслідування уповноважений:</p> <p>1) визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих;</p> <p>2) відсторонювати слідчого від проведення досудового розслідування вмотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого слідчого за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу або у разі неефективного досудового розслідування;</p>	<p>1. Керівник підрозділу досудового слідства організовує досудове слідство.</p> <p>2. Керівник підрозділу досудового слідства уповноважений:</p> <p>1) визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове слідство, а у випадках здійснення досудового слідства слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих;</p> <p>2) відсторонювати слідчого від проведення досудового слідства вмотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого слідчого за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу або у разі неефективного досудового слідства;</p>

<p>3) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування, давати слідчому письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора;</p> <p>4) вживати заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення слідчим;</p> <p>5) погоджувати проведення слідчих (розшукових) дій та продовжувати строк їх проведення у випадках, передбачених цим Кодексом;</p> <p>6) здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого;</p> <p>7) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом.</p> <p>3. Керівник органу досудового розслідування зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які даються у письмовій формі. Невиконання керівником органу досудового розслідування законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому цим Кодексом, тягне за собою передбачену законом відповідальність.</p>	<p>3) ознайомлюватися з матеріалами досудового слідства, давати слідчому письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора;</p> <p>4) вживати заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення слідчим;</p> <p>5) погоджувати проведення слідчих (розшукових) дій та продовжувати строк їх проведення у випадках, передбачених цим Кодексом;</p> <p>6) здійснювати досудове слідство, користуючись при цьому повноваженнями слідчого;</p> <p>7) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом.</p> <p>3. Керівник підрозділу досудового слідства зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які даються у письмовій формі. Невиконання керівником підрозділу досудового слідства законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому цим Кодексом, тягне за собою передбачену законом відповідальність.</p>
	<p>Стаття 39-1. Керівник підрозділу дізнання</p>
<p>відсутня</p>	<p>1. Керівник підрозділу дізнання організовує дізнання.</p> <p>2. Керівник підрозділу дізнання уповноважений:</p> <p>1) визначати дізнавача, який здійснюватиме дізнання, а у випадках здійснення дізнання групою дізнавачів – визначати старшого групи дізнавачів, який керуватиме діями інших дізнавачів;</p> <p>2) відсторонювати дізнавача від проведення дізнання вмотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого дізнавача за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу або у разі неефективного дізнання;</p>

	<p>3) ознайомлюватися з матеріалами дізнання, давати дізнавачу письмові вказівки, які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора;</p> <p>4) вживати заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення дізнавачем;</p> <p>5) здійснювати дізнання, користуючись при цьому повноваженнями дізнавача;</p> <p>6) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом.</p> <p>3. Керівник підрозділу дізнання зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які даються у письмовій формі. Невиконання керівником підрозділу дізнання законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому цим Кодексом, тягне за собою передбачену законом відповідальність.</p>
<p>Стаття 40. Слідчий органу досудового розслідування</p>	<p>Стаття 40. Слідчий органу досудового розслідування</p>
<p>2. Слідчий уповноважений:</p> <p>1) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;</p> <p>...</p> <p>3. У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.</p> <p>...</p>	<p>2. Слідчий уповноважений:</p> <p>1) починати досудове слідство за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;</p> <p>...</p> <p>3. У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника підрозділу досудового слідства, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.</p> <p>...</p>

Відсутня	Стаття 40-1. Дізнавач
	<p>1. Дізнавач несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення дізнання.</p> <p>2. Дізнавач уповноважений:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) починати дізнання за наявності підстав, передбачених цим Кодексом; 2) проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені частиною другою статті 264 та статтею 268 цього Кодексу; 3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам; 4) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій та негласної слідчої (розшукової) дії, передбаченої статтею 268 цього Кодексу; 5) повідомляти за погодженням із керівником підрозділу дізнання особі про підозру у вчиненні кримінального проступку; 6) за результатами дізнання складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження; 7) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 цього Кодексу; 8) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом. <p>3. У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання дізнавача до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення</p>

	<p>слідчих (розшукових) дій чи негласної слідчої (розшукової) дії, передбаченої статтею 268 цього Кодексу, дізнавач має право звернутися до керівника підрозділу дізнання, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні.</p> <p>4. Дізнавач зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Невиконання дізнавачем законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому цим Кодексом, тягне за собою передбачену законом відповідальність.</p> <p>5. Дізнавач, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення дізнавача.</p>
<p align="center">Стаття 41. Оперативні підрозділи</p>	<p align="center">Стаття 41. Оперативні підрозділи</p>
<p>1. Оперативні підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України – за письмовим дорученням детектива або про-</p>	<p>1. Оперативні підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням дізнавача, слідчого, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України – за письмовим дорученням дете-</p>

<p>курора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.</p> <p>2. Під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.</p> <p>3. Доручення слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом.</p>	<p>ктива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.</p> <p>2. Під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Під час виконання доручень дізнавача співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями дізнавача. Співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.</p> <p>3. Доручення дізнавача, слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом.</p>
<p>Стаття 42. Підозрюваний, обвинувачений</p>	<p>Стаття 42. Підозрюваний, обвинувачений</p>
<p>...</p> <p>8) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;</p> <p>...</p> <p>11) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосовування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);</p> <p>...</p> <p>16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому цим Кодек-</p>	<p>...</p> <p>8) збирати і подавати дізнавачу, слідчому, прокурору, слідчому судді докази;</p> <p>...</p> <p>11) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосовування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);</p> <p>...</p> <p>16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому</p>

<p>сом; ... 7. Підозрюваний, обвинувачений зобов'язаний: 1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – заздалегідь повідомити про це зазначених осіб; 2) виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду;</p>	<p>цим Кодексом; ... 7. Підозрюваний, обвинувачений зобов'язаний: 1) прибути за викликом до дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – заздалегідь повідомити про це зазначених осіб; 2) виконувати обов'язки, покладені на нього рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду;</p>
<p>Стаття 44. Законний представник підозрюваного, обвинуваченого</p>	<p>Стаття 44. Законний представник підозрюваного, обвинуваченого</p>
<p>3. Про залучення законного представника слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя, суд – постановляє ухвалу, копія якої вручається законному представнику. 4. У разі якщо дії чи інтереси законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, за рішенням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду такий законний представник замінюється іншим з числа осіб, зазначених у частині другій цієї статті.</p>	<p>3. Про залучення законного представника дізнавач, слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя, суд – постановляє ухвалу, копія якої вручається законному представнику. 4. У разі якщо дії чи інтереси законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, за рішенням дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду такий законний представник замінюється іншим з числа осіб, зазначених у частині другій цієї статті.</p>
<p>Стаття 46. Загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні</p>	<p>Стаття 46. Загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні</p>
<p>5. Захисник має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого, до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. Такі зустрічі можуть відбуватися під візуальним контролем уповноваженої службової особи, але в умовах, що виключають можливість про-</p>	<p>5. Захисник має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого, до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу дізнавача, слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. Такі зустрічі можуть відбуватися під візуальним контролем уповноваженої службової особи, але в умовах, що виключають можли-</p>

<p>слухування чи підслухування. 6. Документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків, без його згоди не підлягають огляду, вилученню чи розголошенню слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом.</p>	<p>вість прослуховування чи підслухування. 6. Документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків, без його згоди не підлягають огляду, вилученню чи розголошенню дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом.</p>
<p>Стаття 47. Обов'язки захисника</p>	<p>Стаття 47. Обов'язки захисника</p>
<p>2. Захисник зобов'язаний прибувати для участі у виконанні процесуальних дій за участю підозрюваного, обвинуваченого. У разі неможливості прибути в призначений строк захисник зобов'язаний завчасно повідомити про таку неможливість та її причини слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд, а у разі, якщо він призначений органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, – також і цей орган (установу).</p>	<p>2. Захисник зобов'язаний прибувати для участі у виконанні процесуальних дій за участю підозрюваного, обвинуваченого. У разі неможливості прибути в призначений строк захисник зобов'язаний завчасно повідомити про таку неможливість та її причини дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд, а у разі, якщо він призначений органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, – також і цей орган (установу).</p>
<p>Стаття 48. Залучення захисника</p>	<p>Стаття 48. Залучення захисника</p>
<p>1. Захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити захисника, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення захисника. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані утримуватися від надання рекомендацій щодо залучення конкретного захисника. 2. Захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням у випадках та в порядку, визначених статтями 49 та 53 цього Кодексу.</p>	<p>1. Захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. Дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити захисника, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення захисника. Дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані утримуватися від надання рекомендацій щодо залучення конкретного захисника. 2. Захисник залучається дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням у випадках та в порядку, визначених статтями 49 та 53 цього Кодексу.</p>

<p>Стаття 49. Залучення захисника слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням</p>	<p>Стаття 49. Залучення захисника дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням</p>
<p>1. Слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у випадках, якщо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) відповідно до вимог статті 52 цього Кодексу участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника; 2) підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно; 3) слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його. <p>Захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.</p> <p>2. У випадках, передбачених частиною першою цієї статті, слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя та суд постановляє ухвалу, якою доручає відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, призначити адвоката для здійснення захисту за призначенням та забезпечити його прибуття у зазначені у постанові (ухвалі) час і місце для участі у кримінальному провадженні.</p> <p>3. Постанова (ухвала) про доручення призначити адвоката негайно направляється відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, і є обов'язковою для негайного виконання. Невиконання, неналежне або несвоєчасне виконання постанови (ухвали) про доручення призначити адвоката тягнуть відповідальність,</p>	<p>1. Дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у випадках, якщо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) відповідно до вимог статті 52 цього Кодексу участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника; 2) підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно; 3) дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його. <p>Захисник може бути залучений дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.</p> <p>2. У випадках, передбачених частиною першою цієї статті, дізнавач, слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя та суд постановляє ухвалу, якою доручає відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, призначити адвоката для здійснення захисту за призначенням та забезпечити його прибуття у зазначені у постанові (ухвалі) час і місце для участі у кримінальному провадженні.</p> <p>3. Постанова (ухвала) про доручення призначити адвоката негайно направляється відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, і є обов'язковою для негайного виконання. Невиконання, неналежне або несвоєчасне виконання постанови (ухвали) про</p>

встановлену законом.	доручення призначити адвоката тягнуть відповідальність, встановлену законом.
Стаття 53. Залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії	Стаття 53. Залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії
<p>1. Слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд залучають захисника для проведення окремої процесуальної дії в порядку, передбаченому статтею 49 цього Кодексу, виключно у невідкладних випадках, коли є потреба у проведенні невідкладної процесуальної дії за участю захисника, а завчасно повідомлений захисник не може прибути для участі у проведенні процесуальної дії чи забезпечити участь іншого захисника або якщо підозрюваний, обвинувачений виявив бажання, але ще не встиг залучити захисника або прибуття обраного захисника неможливе.</p> <p>2. Запросити захисника до участі в окремій процесуальній дії має право і сам підозрюваний, обвинувачений. Якщо потреби у проведенні невідкладних процесуальних дій за участю захисника немає і коли неможливе прибуття захисника, обраного підозрюваним, обвинуваченим, протягом двадцяти чотирьох годин, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право запропонувати підозрюваному, обвинуваченому залучити іншого захисника.</p>	<p>1. Дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд залучають захисника для проведення окремої процесуальної дії в порядку, передбаченому статтею 49 цього Кодексу, виключно у невідкладних випадках, коли є потреба у проведенні невідкладної процесуальної дії за участю захисника, а завчасно повідомлений захисник не може прибути для участі у проведенні процесуальної дії чи забезпечити участь іншого захисника або якщо підозрюваний, обвинувачений виявив бажання, але ще не встиг залучити захисника або прибуття обраного захисника неможливе.</p> <p>2. Запросити захисника до участі в окремій процесуальній дії має право і сам підозрюваний, обвинувачений. Якщо потреби у проведенні невідкладних процесуальних дій за участю захисника немає і коли неможливе прибуття захисника, обраного підозрюваним, обвинуваченим, протягом двадцяти чотирьох годин, дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право запропонувати підозрюваному, обвинуваченому залучити іншого захисника.</p>
Стаття 55. Потерпілий	Стаття 55. Потерпілий
<p>5. За наявності очевидних та достатніх підстав вважати, що заява, повідомлення про кримінальне правопорушення або заява про залучення до провадження як потерпілого подана особою, якій не завдано шкоди, зазначеної у частині першій цієї статті, слідчий або прокурор виносить вмотивовану постанову про відмову у визнанні потерпілим, яка може бути оскаржена слідчому судді.</p> <p>7. Якщо особа не подала заяву про вчинення щодо неї кримі-</p>	<p>5. За наявності очевидних та достатніх підстав вважати, що заява, повідомлення про кримінальне правопорушення або заява про залучення до провадження як потерпілого подана особою, якій не завдано шкоди, зазначеної у частині першій цієї статті, дізнавач, слідчий або прокурор виносить вмотивовану постанову про відмову у визнанні потерпілим, яка може бути оскаржена слідчому судді.</p> <p>7. Якщо особа не подала заяву про вчинення щодо неї криміна-</p>

<p>нального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою. За відсутності такої згоди особа в разі необхідності може бути залучена до кримінального провадження як свідок.</p>	<p>льного правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то дізнавач, слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою. За відсутності такої згоди особа в разі необхідності може бути залучена до кримінального провадження як свідок.</p>
<p style="text-align: center;">Стаття 56. Права потерпілого</p>	<p style="text-align: center;">Стаття 56. Права потерпілого</p>
<p>3) подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду; 7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому цим Кодексом; 12) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);</p>	<p>3) подавати докази дізнавачу, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду; 7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому цим Кодексом; 12) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);</p>
<p style="text-align: center;">Стаття 57. Обов'язки потерпілого</p>	<p style="text-align: center;">Стаття 57. Обов'язки потерпілого</p>
<p>1. Потерпілий зобов'язаний: 1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття; 2) не перешкоджати встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення; 3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.</p>	<p>1. Потерпілий зобов'язаний: 1) прибути за викликом до дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття; 2) не перешкоджати встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення; 3) не розголошувати без дозволу дізнавача, слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.</p>

Стаття 62. Цивільний відповідач	Стаття 62. Цивільний відповідач
<p>1. Цивільним відповідачем у кримінальному провадженні може бути фізична або юридична особа, яка в силу закону несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану злочинними діями (бездіяльністю) підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, та до якої пред'явлено цивільний позов у порядку, встановленому цим Кодексом.</p>	<p>1. Цивільним відповідачем у кримінальному провадженні може бути фізична або юридична особа, яка в силу закону несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, вчиненим підозрюваним, обвинуваченим або за шкоду, завдану суспільно небезпечним діянням, вчиненим неосудною особою, та до якої пред'явлено цивільний позов у порядку, встановленому цим Кодексом.</p>
Стаття 64-1. Представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження	Стаття 64-1. Представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження
<p>3) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді, суду докази;</p> <p>б) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби під час проведення процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосовування технічних засобів під час проведення окремої процесуальної дії чи на певній стадії провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);</p> <p>10) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому цим Кодексом;</p> <p>7. Представник юридичної особи зобов'язаний:</p> <p>1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття;</p> <p>2) не перешкоджати встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення;</p>	<p>3) збирати і подавати дізнавачу, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду докази;</p> <p>б) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби під час проведення процесуальних дій, в яких він бере участь. Дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосовування технічних засобів під час проведення окремої процесуальної дії чи на певній стадії провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);</p> <p>10) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому цим Кодексом;</p> <p>7. Представник юридичної особи зобов'язаний:</p> <p>1) прибути за викликом до дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття;</p> <p>2) не перешкоджати встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення;</p>

<p>3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.</p>	<p>3) не розголошувати без дозволу дізнавача, слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.</p>
<p>Стаття 66. Права та обов'язки свідка</p>	<p>Стаття 66. Права та обов'язки свідка</p>
<p>2. Свідок зобов'язаний:</p> <p>1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;</p> <p>2) давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду;</p> <p>3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі свідку у зв'язку з виконанням його обов'язків.</p> <p>3. Особа, яку залучають до проведення процесуальних дій під час досудового розслідування як понятого або яка стала очевидцем таких дій, зобов'язана на вимогу слідчого, прокурора не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії.</p>	<p>2. Свідок зобов'язаний:</p> <p>1) прибути за викликом до дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;</p> <p>2) давати правдиві показання під час дізнання, досудового слідства та судового розгляду;</p> <p>3) не розголошувати без дозволу дізнавача, слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі свідку у зв'язку з виконанням його обов'язків.</p> <p>3. Особа, яку залучають до проведення процесуальних дій під час досудового розслідування як понятого або яка стала очевидцем таких дій, зобов'язана на вимогу дізнавача, слідчого, прокурора не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії.</p>
<p>Стаття 67. Відповідальність свідка</p>	<p>Стаття 67. Відповідальність свідка</p>
<p>1. За завідомо неправдиві показання слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду або за відмову від давання показань слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду, крім випадків, передбачених цим Кодексом, свідок несе кримінальну відповідальність.</p> <p>2. За злісне ухилення від явки до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду свідок несе відповідальність, встановлену законом.</p>	<p>1. За завідомо неправдиві показання дізнавачу, слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду або за відмову від давання показань дізнавачу, слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду, крім випадків, передбачених цим Кодексом, свідок несе кримінальну відповідальність.</p> <p>2. За злісне ухилення від явки до дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду свідок несе відповідальність, встановлену законом.</p>

Стаття 68. Перекладач	Стаття 68. Перекладач
<p>3. Перекладач зобов'язаний:</p> <p>1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;</p> <p>2) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених цим Кодексом;</p> <p>3) здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом;</p> <p>4) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі перекладачу у зв'язку з виконанням його обов'язків.</p>	<p>3. Перекладач зобов'язаний:</p> <p>1) прибути за викликом до дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;</p> <p>2) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених цим Кодексом;</p> <p>3) здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом;</p> <p>4) не розголошувати без дозволу дізнавача, слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі перекладачу у зв'язку з виконанням його обов'язків.</p>
Стаття 69. Експерт	Стаття 69. Експерт
<p>5. Експерт зобов'язаний:</p> <p>2) прибути до дізнавача, слідчого, прокурора, суду і дати відповіді на запитання під час допиту;</p>	<p>5. Експерт зобов'язаний:</p> <p>2) прибути до дізнавача, слідчого, прокурора, суду і дати відповіді на запитання під час допиту;</p>
Стаття 71. Спеціаліст	Стаття 71. Спеціаліст
<p>5. Спеціаліст зобов'язаний:</p> <p>1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, суду і мати при собі необхідні технічне обладнання, пристрої та прилади;</p>	<p>5. Спеціаліст зобов'язаний:</p> <p>1) прибути за викликом до дізнавача, слідчого, прокурора, суду і мати при собі необхідні технічне обладнання, пристрої та прилади;</p>
Стаття 77. Підстави для відводу прокурора, слідчого	Стаття 77. Підстави для відводу прокурора, слідчого, дізнавача
<p>1. Прокурор, слідчий не має права брати участь у кримінальному провадженні:</p> <p>1) якщо він є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, членом сім'ї або близьким родичем сторони, заявника, потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача;</p>	<p>1. Прокурор, слідчий, дізнавач не має права брати участь у кримінальному провадженні:</p> <p>1) якщо він є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, членом сім'ї або близьким родичем сторони, заявника, потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача;</p>

<p>2) якщо він брав участь у цьому ж провадженні як слідчий суддя, суддя, захисник або представник, свідок, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, перекладач; 3) якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї заінтересовані в результатах кримінального провадження або існують інші обставини, які викликають обґрунтовані сумніви в його неупередженості.</p>	<p>2) якщо він брав участь у цьому ж провадженні як слідчий суддя, суддя, захисник або представник, свідок, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, перекладач; 3) якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї заінтересовані в результатах кримінального провадження або існують інші обставини, які викликають обґрунтовані сумніви в його неупередженості.</p>
<p>Стаття 78. Підстави для відводу захисника, представника 1. Захисником, представником не має права бути особа, яка брала участь у цьому ж кримінальному провадженні як слідчий суддя, суддя, присяжний, прокурор, слідчий, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, перекладач. 2. Особа не має права брати участь у цьому ж кримінальному провадженні як захисник або представник також у випадках: ... 3) якщо вона є близьким родичем або членом сім'ї слідчого, прокурора, потерпілого або будь-кого із складу суду.</p>	<p>Стаття 78. Підстави для відводу захисника, представника 1. Захисником, представником не має права бути особа, яка брала участь у цьому ж кримінальному провадженні як слідчий суддя, суддя, присяжний, прокурор, слідчий, дізнавач, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, перекладач. 2. Особа не має права брати участь у цьому ж кримінальному провадженні як захисник або представник також у випадках: ... 3) якщо вона є близьким родичем або членом сім'ї дізнавача, слідчого, прокурора, потерпілого або будь-кого із складу суду.</p>
<p>Стаття 80. Заява про відвід 1. За наявності підстав, передбачених статтями 75–79 цього Кодексу, слідчий суддя, суддя, присяжний, прокурор, слідчий, захисник, представник, експерт, представник персоналу органу пробації, спеціаліст, перекладач, секретар судового засідання зобов'язані заявити самовідвід.</p>	<p>Стаття 80. Заява про відвід 1. За наявності підстав, передбачених статтями 75–79 цього Кодексу, слідчий суддя, суддя, присяжний, прокурор, слідчий, дізнавач, захисник, представник, експерт, представник персоналу органу пробації, спеціаліст, перекладач, секретар судового засідання зобов'язані заявити самовідвід.</p>
<p>Стаття 83. Наслідки відводу слідчого, прокурора, захисника, представника, експерта, спеціаліста, представника персоналу органу пробації, перекладача</p>	<p>Стаття 83. Наслідки відводу дізнавача, слідчого, прокурора, захисника, представника, експерта, спеціаліста, представника персоналу органу пробації, перекладача</p>
<p>1. У разі задоволення відводу слідчого, прокурора у кримінальному провадженні повинні бути невідкладно призначені відповідно інший слідчий – керівником органу досудового роз-</p>	<p>1. У разі задоволення відводу слідчого, дізнавача, прокурора у кримінальному провадженні повинні бути невідкладно призначені відповідно інший слідчий – керівником підрозділу до-</p>

<p>слідкування або інший прокурор – керівником органу прокуратури.</p> <p>...</p> <p>3. У разі задоволення відводу захисника, представника слідчий суддя, суд роз'яснює підозрюваному, обвинуваченому, потерпілому, цивільному позивачу, цивільному відповідачу його право запросити іншого захисника, представника та надає йому для цього під час досудового розслідування не менше двадцяти чотирьох годин, а під час судового провадження – не менше сімдесяти двох годин. Якщо підозрюваний, обвинувачений у кримінальному провадженні, коли залучення захисника є обов'язковим, протягом цього часу не запросить іншого захисника, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд самостійно залучають захисника в порядку, передбаченому статтею 49 цього Кодексу.</p>	<p>судового слідства, інший дізнавач – керівником підрозділу дізнання або інший прокурор – керівником органу прокуратури.</p> <p>...</p> <p>3. У разі задоволення відводу захисника, представника слідчий суддя, суд роз'яснює підозрюваному, обвинуваченому, потерпілому, цивільному позивачу, цивільному відповідачу його право запросити іншого захисника, представника та надає йому для цього під час досудового розслідування не менше двадцяти чотирьох годин, а під час судового провадження – не менше сімдесяти двох годин. Якщо підозрюваний, обвинувачений у кримінальному провадженні, коли залучення захисника є обов'язковим, протягом цього часу не запросить іншого захисника, дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд самостійно залучають захисника в порядку, передбаченому статтею 49 цього Кодексу.</p>
<p>Стаття 84. Докази</p>	<p>Стаття 84. Докази</p>
<p>1. Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.</p>	<p>1. Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.</p>
<p>Стаття 92. Обов'язок доказування</p>	<p>Стаття 92. Обов'язок доказування</p>
<p>1. Обов'язок доказування обставин, передбачених статтею 91 цього Кодексу, за винятком випадків, передбачених частиною другою цієї статті, покладається на слідчого, прокурора та, в установлених цим Кодексом випадках, – на потерпілого.</p>	<p>1. Обов'язок доказування обставин, передбачених статтею 91 цього Кодексу, за винятком випадків, передбачених частиною другою цієї статті, покладається на дізнавача, слідчого, прокурора та, в установлених цим Кодексом випадках, – на потерпілого.</p>
<p>Стаття 93. Збирання доказів</p>	<p>Стаття 93. Збирання доказів</p>

<p>3. Сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів.</p> <p>Ініціювання стороною захисту, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань, які розглядаються в порядку, передбаченому статтею 220 цього Кодексу. Постанова слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій може бути оскаржена слідчому судді.</p>	<p>3. Сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів.</p> <p>Ініціювання стороною захисту, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання дізнавачу, слідчому, прокурору відповідних клопотань, які розглядаються в порядку, передбаченому статтею 220 цього Кодексу. Постанова дізнавача, слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій може бути оскаржена слідчому судді.</p>
<p align="center">Стаття 94. Оцінка доказів</p>	<p align="center">Стаття 94. Оцінка доказів</p>
<p>1. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.</p>	<p>1. Дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.</p>
<p align="center">Стаття 95. Показання</p>	<p align="center">Стаття 95. Показання</p>

<p>3. Свідок, експерт зобов'язані давати показання слідчому, прокурору, слідчому судді та суду в установленому цим Кодексом порядку.</p>	<p>3. Свідок, експерт зобов'язані давати показання дізнавачу, слідчому, прокурору, слідчому судді та суду в установленому цим Кодексом порядку.</p>
<p>Стаття 97. Показання з чужих слів</p>	<p>Стаття 97. Показання з чужих слів</p>
<p>7. У будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження.</p>	<p>7. У будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів, якщо вони даються дізнавачу, слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих дізнавачу, слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження.</p>
<p>Стаття 100. Зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про спеціальну конфіскацію</p>	<p>Стаття 100. Зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про спеціальну конфіскацію</p>
<p>2. Речовий доказ або документ, наданий добровільно або на підставі судового рішення, зберігається у сторони кримінального провадження, якій він наданий. Сторона кримінального провадження, якій наданий речовий доказ або документ, зобов'язана зберігати їх у стані, придатному для використання у кримінальному провадженні. Речові докази, які отримані або вилучені слідчим, прокурором, оглядаються, фотографуються та докладно описуються в протоколі огляду. Зберігання речових доказів стороною обвинувачення здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.</p> <p>3. Документ повинен зберігатися протягом усього часу кримінального провадження. За клопотанням володільця документа слідчий, прокурор, суд можуть видати копії цього документа, за необхідності – його оригінал, долучивши замість них до кримінального провадження завірені копії.</p> <p>6. Речові докази, що не містять слідів кримінального правопорушення, у вигляді предметів, великих партій товарів, зберігання яких через громіздкість або з інших причин неможливо</p>	<p>2. Речовий доказ або документ, наданий добровільно або на підставі судового рішення, зберігається у сторони кримінального провадження, якій він наданий. Сторона кримінального провадження, якій наданий речовий доказ або документ, зобов'язана зберігати їх у стані, придатному для використання у кримінальному провадженні. Речові докази, які отримані або вилучені дізнавачем, слідчим, прокурором, оглядаються, фотографуються та докладно описуються в протоколі огляду. Зберігання речових доказів стороною обвинувачення здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.</p> <p>3. Документ повинен зберігатися протягом усього часу кримінального провадження. За клопотанням володільця документа дізнавач, слідчий, прокурор, суд можуть видати копії цього документа, за необхідності – його оригінал, долучивши замість них до кримінального провадження завірені копії.</p> <p>6. Речові докази, що не містять слідів кримінального правопорушення, у вигляді предметів, великих партій товарів, збері-</p>

без зайвих труднощів або витрати по забезпеченню спеціальних умов зберігання яких співмірні з їх вартістю, а також речові докази у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню:

...

Речові докази вартістю понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження, передаються за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді, суду Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості, а речові докази, зазначені в абзаці першому цієї частини, такої самої вартості – для їх реалізації з урахуванням особливостей, визначених законом.

7. У випадках, передбачених пунктами 2, 4 та абзацом сьомим частини шостої цієї статті, слідчий за погодженням із прокурором або прокурор звертається з відповідним клопотанням до слідчого судді місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, або до суду під час судового провадження, яке розглядається згідно із статтями 171–173 цього Кодексу. Прокурор у випадку, передбаченому абзацом сьомим частини шостої цієї статті, не пізніше наступного робочого дня з моменту постановлення ухвали слідчого судді, суду надсилає копію цієї ухвали Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, із зверненням щодо прийняття активів, а також вживає невідкладних заходів щодо передачі цих активів Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

гання яких через громіздкість або з інших причин неможливо без зайвих труднощів або витрати по забезпеченню спеціальних умов зберігання яких співмірні з їх вартістю, а також речові докази у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню:

...

Речові докази вартістю понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження, передаються за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді, суду Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних **злочинів** та інших **кримінальних правопорушень**, для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості, а речові докази, зазначені в абзаці першому цієї частини, такої самої вартості – для їх реалізації з урахуванням особливостей, визначених законом.

7. У випадках, передбачених пунктами 2, 4 та абзацом сьомим частини шостої цієї статті, **дізнавач**, слідчий за погодженням із прокурором або прокурор звертається з відповідним клопотанням до слідчого судді місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, або до суду під час судового провадження, яке розглядається згідно із статтями 171–173 цього Кодексу. Прокурор у випадку, передбаченому абзацом сьомим частини шостої цієї статті, не пізніше наступного робочого дня з моменту постановлення ухвали слідчого судді, суду надсилає копію цієї ухвали Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних **злочинів** та інших **кримінальних правопорушень**, із зверненням щодо прийняття активів, а також вживає невідкладних заходів щодо передачі цих активів Національному агентству України з пи-

<p>8. Реалізація, технологічна переробка або знищення речових доказів у випадках, передбачених цією статтею, здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а у випадках, якщо такі речові докази передані Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, – відповідно до закону та прийнятих на його виконання актів законодавства.</p> <p>9. Питання про спеціальну конфіскацію та долю речових доказів і документів, які були надані суду, вирішується судом під час ухвалення судового рішення, яким закінчується кримінальне провадження. Такі докази і документи повинні зберігатися до набрання рішенням законної сили. У разі закриття кримінального провадження слідчим або прокурором питання про спеціальну конфіскацію та долю речових доказів і документів вирішується ухвалою суду на підставі відповідного клопотання, яке розглядається згідно із статтями 171–174 цього Кодексу.</p> <p>При цьому:</p> <p>б¹) майно (грошові кошти або інше майно, а також доходи від них) засудженого за вчинення корупційного злочину, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, його пов'язаної особи конфіскується, якщо в суді не підтверджено законність підстав набуття прав на таке майно.</p>	<p>тань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних злочинів та інших кримінальних правопорушень.</p> <p>8. Реалізація, технологічна переробка або знищення речових доказів у випадках, передбачених цією статтею, здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а у випадках, якщо такі речові докази передані Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних злочинів та інших кримінальних правопорушень, – відповідно до закону та прийнятих на його виконання актів законодавства.</p> <p>9. Питання про спеціальну конфіскацію та долю речових доказів і документів, які були надані суду, вирішується судом під час ухвалення судового рішення, яким закінчується кримінальне провадження. Такі докази і документи повинні зберігатися до набрання рішенням законної сили. У разі закриття кримінального провадження дізнавачем, слідчим або прокурором питання про спеціальну конфіскацію та долю речових доказів і документів вирішується ухвалою суду на підставі відповідного клопотання, яке розглядається згідно із статтями 171–174 цього Кодексу.</p> <p>При цьому:</p> <p>б¹) майно (грошові кошти або інше майно, а також доходи від них) засудженого за вчинення корупційного злочину, легалізації (відмивання) доходів, одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення, його пов'язаної особи конфіскується, якщо в суді не підтверджено законність підстав набуття прав на таке майно.</p>
<p>Стаття 106. Підготовка протоколу та додатка</p>	<p>Стаття 106. Підготовка протоколу та додатка</p>
<p>1. Протокол під час досудового розслідування складається слідчим або прокурором, які проводять відповідну процесуальну дію, під час її проведення або безпосередньо після її за-</p>	<p>1. Протокол під час досудового розслідування складається дізнавачем, слідчим або прокурором, які проводять відповідну процесуальну дію, під час її проведення або безпосередньо</p>

кінчення.	після її закінчення.
-----------	----------------------

Стаття 110. Процесуальні рішення	Стаття 110. Процесуальні рішення
<p>3. Рішення слідчого, прокурора приймається у формі постанови. Постанова вноситься у випадках, передбачених цим Кодексом, а також коли слідчий, прокурор визнає це за необхідне.</p> <p>5. Постанова слідчого, прокурора складається з: ...</p> <p>6. Постанова слідчого, прокурора виготовляється на офіційному бланку та підписується службовою особою, яка прийняла відповідне процесуальне рішення.</p> <p>7. Постанова слідчого, прокурора, прийнята в межах компетенції згідно із законом, є обов'язковою для виконання фізичними та юридичними особами, прав, свобод чи інтересів яких вона стосується.</p>	<p>3. Рішення дізнавача, слідчого, прокурора приймається у формі постанови. Постанова вноситься у випадках, передбачених цим Кодексом, а також коли дізнавач, слідчий, прокурор визнає це за необхідне.</p> <p>5. Постанова дізнавача, слідчого, прокурора складається з: ...</p> <p>6. Постанова дізнавача, слідчого, прокурора виготовляється на офіційному бланку та підписується службовою особою, яка прийняла відповідне процесуальне рішення.</p> <p>7. Постанова дізнавача, слідчого, прокурора, прийнята в межах компетенції згідно із законом, є обов'язковою для виконання фізичними та юридичними особами, прав, свобод чи інтересів яких вона стосується.</p>
Стаття 111. Поняття повідомлення у кримінальному провадженні	Стаття 111. Поняття повідомлення у кримінальному провадженні
<p>1. Повідомлення у кримінальному провадженні є процесуальною дією, за допомогою якої слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд повідомляє певного учасника кримінального провадження про дату, час та місце проведення відповідної процесуальної дії або про прийняте процесуальне рішення чи здійснену процесуальну дію.</p>	<p>1. Повідомлення у кримінальному провадженні є процесуальною дією, за допомогою якої дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд повідомляє певного учасника кримінального провадження про дату, час та місце проведення відповідної процесуальної дії або про прийняте процесуальне рішення чи здійснену процесуальну дію.</p>
Стаття 112. Зміст повідомлення	Стаття 112. Зміст повідомлення
<p>1. У повідомленні повинно бути зазначено: 1) прізвище та посада слідчого, прокурора, слідчого судді, найменування суду, який здійснює повідомлення;</p>	<p>1. У повідомленні повинно бути зазначено: 1) прізвище та посада дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, найменування суду, який здійснює повідомлення;</p>

<p>2) адреса установи, яка здійснює повідомлення, номер телефону чи інших засобів зв'язку;</p> <p>3) ім'я (найменування) особи, яка повідомляється, та її адреса;</p> <p>4) найменування (номер) кримінального провадження, в рамках якого здійснюється повідомлення;</p> <p>5) процесуальний статус, в якому перебуває особа, що повідомляється;</p> <p>6) дата, час та місце проведення процесуальної дії, про яку повідомляється особа;</p> <p>7) інформація про процесуальну дію (дії), яка буде проведена, або про здійснену процесуальну дію чи прийняте процесуальне рішення, про які повідомляється особа;</p> <p>8) вказівка щодо необов'язковості участі в процесуальній дії та її проведення без участі особи, яка повідомляється, в разі її неприбуття;</p> <p>9) підпис слідчого, прокурора, слідчого судді, судді, який здійснив виклик.</p>	<p>2) адреса установи, яка здійснює повідомлення, номер телефону чи інших засобів зв'язку;</p> <p>3) ім'я (найменування) особи, яка повідомляється, та її адреса;</p> <p>4) найменування (номер) кримінального провадження, в рамках якого здійснюється повідомлення;</p> <p>5) процесуальний статус, в якому перебуває особа, що повідомляється;</p> <p>6) дата, час та місце проведення процесуальної дії, про яку повідомляється особа;</p> <p>7) інформація про процесуальну дію (дії), яка буде проведена, або про здійснену процесуальну дію чи прийняте процесуальне рішення, про які повідомляється особа;</p> <p>8) вказівка щодо необов'язковості участі в процесуальній дії та її проведення без участі особи, яка повідомляється, в разі її неприбуття;</p> <p>9) підпис дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, судді, який здійснив виклик.</p>
<p>Стаття 132. Загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження</p>	<p>Стаття 132. Загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження</p>
<p>3. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що:</p> <p>...</p> <p>2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора;</p> <p>3) може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням.</p> <p>6. До клопотання слідчого, прокурора про застосування, зміну або скасування заходу забезпечення кримінального провадження додається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого по-</p>	<p>3. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, якщо дізнавач, слідчий, прокурор не доведе, що:</p> <p>...</p> <p>2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні дізнавача, слідчого, прокурора;</p> <p>3) може бути виконане завдання, для виконання якого дізнавач, слідчий, прокурор звертається із клопотанням.</p> <p>6. До клопотання дізнавача, слідчого, прокурора про застосування, зміну або скасування заходу забезпечення кримінального провадження додається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках</p>

дається клопотання.	якого подається клопотання.
---------------------	-----------------------------

Глава 11. Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід	Глава 11. Виклик дізнавачем, слідчим, прокурором, судовий виклик і привід
Стаття 133. Виклик слідчим, прокурором	Стаття 133. Виклик дізнавачем, слідчим, прокурором
<p>1. Слідчий, прокурор під час досудового розслідування має право викликати підозрюваного, свідка, потерпілого або іншого учасника кримінального провадження у встановлених цим Кодексом випадках для допиту чи участі в іншій процесуальній дії.</p> <p>2. Слідчий, прокурор під час досудового розслідування мають право викликати особу, якщо є достатні підстави вважати, що вона може дати показання, які мають значення для кримінального провадження, або її участь у процесуальній дії є обов'язковою.</p>	<p>1. Дізнавач, слідчий, прокурор під час досудового розслідування має право викликати підозрюваного, свідка, потерпілого або іншого учасника кримінального провадження у встановлених цим Кодексом випадках для допиту чи участі в іншій процесуальній дії.</p> <p>2. Дізнавач, слідчий, прокурор під час досудового розслідування мають право викликати особу, якщо є достатні підстави вважати, що вона може дати показання, які мають значення для кримінального провадження, або її участь у процесуальній дії є обов'язковою.</p>
Стаття 135. Порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні	Стаття 135. Порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні
<p>1. Особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою.</p> <p>6. Повістка про виклик вручається особі працівником органу зв'язку, працівником правоохоронного органу, слідчим, прокурором, а також секретарем судового засідання, якщо таке вручення здійснюється в приміщенні суду.</p>	<p>1. Особа викликається до дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою.</p> <p>6. Повістка про виклик вручається особі працівником органу зв'язку, працівником правоохоронного органу, дізнавачем, слідчим, прокурором, а також секретарем судового засідання, якщо таке вручення здійснюється в приміщенні суду.</p>

<p>Стаття 136. Підтвердження отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом</p>	<p>Стаття 136. Підтвердження отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом</p>
<p>2. Якщо особа попередньо повідомила слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд про адресу своєї електронної пошти, надіслана на таку адресу повістка про виклик вважається отриманою у випадку підтвердження її отримання особою відповідним листом електронної пошти.</p>	<p>2. Якщо особа попередньо повідомила дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд про адресу своєї електронної пошти, надіслана на таку адресу повістка про виклик вважається отриманою у випадку підтвердження її отримання особою відповідним листом електронної пошти.</p>
<p>Стаття 137. Зміст повістки про виклик</p>	<p>Стаття 137. Зміст повістки про виклик</p>
<p>1. У повістці про виклик повинно бути зазначено:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) прізвище та посада слідчого, прокурора, слідчого судді, судді, який здійснює виклик; 2) найменування та адреса суду або іншої установи, до якої здійснюється виклик, номер телефону чи інших засобів зв'язку; 3) ім'я (найменування) особи, яка викликається, та її адреса; 4) найменування (номер) кримінального провадження, в рамках якого здійснюється виклик; 5) процесуальний статус, в якому перебуває викликана особа; 6) час, день, місяць, рік і місце прибуття викликаної особи; 7) процесуальна дія (дії), для участі в якій викликається особа; 8) наслідки неприбуття особи за викликом із зазначенням тексту відповідних положень закону, в тому числі можливість застосування приводу, та здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження; 9) передбачені цим Кодексом поважні причини, через які особа може не з'явитися на виклик, та нагадування про обов'язок заздалегідь повідомити про неможливість з'явлення; 10) підпис слідчого, прокурора, слідчого судді, судді, який здійснив виклик. 	<p>1. У повістці про виклик повинно бути зазначено:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) прізвище та посада дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, судді, який здійснює виклик; 2) найменування та адреса суду або іншої установи, до якої здійснюється виклик, номер телефону чи інших засобів зв'язку; 3) ім'я (найменування) особи, яка викликається, та її адреса; 4) найменування (номер) кримінального провадження, в рамках якого здійснюється виклик; 5) процесуальний статус, в якому перебуває викликана особа; 6) час, день, місяць, рік і місце прибуття викликаної особи; 7) процесуальна дія (дії), для участі в якій викликається особа; 8) наслідки неприбуття особи за викликом із зазначенням тексту відповідних положень закону, в тому числі можливість застосування приводу, та здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження; 9) передбачені цим Кодексом поважні причини, через які особа може не з'явитися на виклик, та нагадування про обов'язок заздалегідь повідомити про неможливість з'явлення; 10) підпис дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, судді, який здійснив виклик.
<p>Стаття 139. Наслідки неприбуття на виклик</p>	<p>Стаття 139. Наслідки неприбуття на виклик</p>

<p>1. Якщо підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий, цивільний відповідач, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, який був у встановленому цим Кодексом порядку викликаний (зокрема, наявне підтвердження отримання ним повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом), не з'явився без поважних причин або не повідомив про причини свого неприбуття, на нього накладається грошове стягнення у розмірі: від 0,25 до 0,5 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб – у випадку неприбуття на виклик слідчого, прокурора;</p>	<p>1. Якщо підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий, цивільний відповідач, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, який був у встановленому цим Кодексом порядку викликаний (зокрема, наявне підтвердження отримання ним повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом), не з'явився без поважних причин або не повідомив про причини свого неприбуття, на нього накладається грошове стягнення у розмірі: від 0,25 до 0,5 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб – у випадку неприбуття на виклик дізнавача, слідчого, прокурора;</p>
<p>Стаття 140. Привід</p>	<p>Стаття 140. Привід</p>
<p>2. Рішення про здійснення приводу приймається: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, прокурора або з власної ініціативи, а під час судового провадження – судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або з власної ініціативи. Рішення про здійснення приводу приймається у формі ухвали.</p>	<p>2. Рішення про здійснення приводу приймається: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням дізнавача, слідчого, прокурора або з власної ініціативи, а під час судового провадження – судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або з власної ініціативи. Рішення про здійснення приводу приймається у формі ухвали.</p>
<p>Стаття 141. Клопотання про здійснення приводу</p>	<p>Стаття 141. Клопотання про здійснення приводу</p>
<p>1. У клопотанні про здійснення приводу під час досудового розслідування зазначаються: ... 6) прізвище, ім'я, по батькові та посада слідчого, прокурора; 7) дата та місце складення клопотання. До клопотання додаються копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує свої доводи.</p>	<p>1. У клопотанні про здійснення приводу під час досудового розслідування зазначаються: ... 6) прізвище, ім'я, по батькові та посада дізнавача, слідчого, прокурора; 7) дата та місце складення клопотання. До клопотання додаються копії матеріалів, якими дізнавач, слідчий, прокурор обґрунтовує свої доводи.</p>
<p>Стаття 142. Розгляд клопотання про здійснення приводу</p>	<p>Стаття 142. Розгляд клопотання про здійснення приводу</p>

<p>1. Під час досудового розслідування клопотання слідчого, прокурора про здійснення приводу розглядається слідчим суддею у день його надходження до суду. У разі необхідності слідчий суддя може заслухати доводи особи, яка подала клопотання.</p> <p>2. Під час судового провадження клопотання про здійснення приводу розглядається негайно після його ініціювання.</p> <p>3. Слідчий суддя або суд, встановивши, що особа, яка зобов'язана з'явитися на виклик слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, була викликана у встановленому цим Кодексом порядку (зокрема, наявне підтвердження отримання нею повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом), та не з'явилася без поважних причин або не повідомила про причини свого неприбуття, постановляє ухвалу про здійснення приводу такої особи.</p> <p>4. Копія ухвали про здійснення приводу, завірена печаткою суду, негайно надсилається органу, на який покладено її виконання.</p>	<p>1. Під час досудового розслідування клопотання дізнавача, слідчого, прокурора про здійснення приводу розглядається слідчим суддею у день його надходження до суду. У разі необхідності слідчий суддя може заслухати доводи особи, яка подала клопотання.</p> <p>2. Під час судового провадження клопотання про здійснення приводу розглядається негайно після його ініціювання.</p> <p>3. Слідчий суддя або суд, встановивши, що особа, яка зобов'язана з'явитися на виклик дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, була викликана у встановленому цим Кодексом порядку (зокрема, наявне підтвердження отримання нею повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом), та не з'явилася без поважних причин або не повідомила про причини свого неприбуття, постановляє ухвалу про здійснення приводу такої особи.</p> <p>4. Копія ухвали про здійснення приводу, завірена печаткою суду, негайно надсилається органу, на який покладено її виконання.</p>
<p>Глава 12. Накладення грошового стягнення</p>	<p>Глава 12. Накладення грошового стягнення</p>
<p>Стаття 144. Загальні положення накладення грошового стягнення</p>	<p>Стаття 144. Загальні положення накладення грошового стягнення</p>
<p>1. Грошове стягнення може бути накладено на учасників кримінального провадження у випадках та розмірах, передбачених цим Кодексом, за невиконання процесуальних обов'язків.</p> <p>2. Грошове стягнення накладається: під час досудового розслідування – ухвалою слідчого судді за клопотанням слідчого, прокурора чи за власною ініціативою, а під час судового провадження – ухвалою суду за клопотанням прокурора чи за власною ініціативою.</p>	<p>1. Грошове стягнення може бути накладено на учасників кримінального провадження у випадках та розмірах, передбачених цим Кодексом, за невиконання процесуальних обов'язків.</p> <p>2. Грошове стягнення накладається: під час досудового розслідування – ухвалою слідчого судді за клопотанням дізнавача, слідчого, прокурора чи за власною ініціативою, а під час судового провадження – ухвалою суду за клопотанням прокурора чи за власною ініціативою.</p>

<p align="center">Стаття 145. Клопотання про накладення грошового стягнення</p>	<p align="center">Стаття 145. Клопотання про накладення грошового стягнення</p>
<p>1. У клопотанні про накладення грошового стягнення на особу під час досудового розслідування зазначаються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; 2) процесуальний статус особи, про накладення грошового стягнення на яку заявлено клопотання, її прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання; 3) обов'язок, який покладено на особу цим Кодексом чи ухвалою слідчого судді; 4) обставини, за яких особа не виконала обов'язок; 5) відомості, які підтверджують невиконання особою обов'язку; 6) прізвище, ім'я, по батькові та посада слідчого, прокурора; 7) дата та місце складення клопотання. <p>До клопотання додаються копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує свої доводи.</p>	<p>1. У клопотанні про накладення грошового стягнення на особу під час досудового розслідування зазначаються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; 2) процесуальний статус особи, про накладення грошового стягнення на яку заявлено клопотання, її прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання; 3) обов'язок, який покладено на особу цим Кодексом чи ухвалою слідчого судді; 4) обставини, за яких особа не виконала обов'язок; 5) відомості, які підтверджують невиконання особою обов'язку; 6) прізвище, ім'я, по батькові та посада дізнавача, слідчого, прокурора; 7) дата та місце складення клопотання. <p>До клопотання додаються копії матеріалів, якими дізнавач, слідчий, прокурор обґрунтовує свої доводи.</p>
<p align="center">Стаття 146. Розгляд питання про накладення грошового стягнення на особу</p>	<p align="center">Стаття 146. Розгляд питання про накладення грошового стягнення на особу</p>
<p>1. Під час досудового розслідування клопотання слідчого, прокурора про накладення грошового стягнення на особу розглядається слідчим суддею не пізніше трьох днів із дня його надходження до суду.</p> <p>...</p>	<p>1. Під час досудового розслідування клопотання дізнавача, слідчого, прокурора про накладення грошового стягнення на особу розглядається слідчим суддею не пізніше трьох днів із дня його надходження до суду.</p> <p>...</p>
<p align="center">Глава 13. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом</p>	<p align="center">Глава 13. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом</p>
<p>Стаття 148. Загальні положення тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасового</p>	<p>Стаття 148. Загальні положення тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасового</p>

вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом	вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом
<p>1. У разі наявності достатніх підстав вважати, що для припинення кримінального правопорушення чи запобігання вчиненню іншого, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного щодо перешкоджання кримінальному провадженню, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, необхідно тимчасово обмежити підозрюваного у користуванні спеціальним правом, слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа мають право тимчасово вилучити документи, які посвідчують користування спеціальним правом, у законно затриманої ними особи в порядку, передбаченому статтею 208 цього Кодексу.</p> <p>Тимчасово вилученими можуть бути документи, які посвідчують користування таким спеціальним правом:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) право керування транспортним засобом або судном; 2) право полювання; 3) право на здійснення підприємницької діяльності. <p>2. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом може бути здійснене на підставі рішення слідчого судді під час досудового розслідування на строк не більше двох місяців.</p>	<p>1. У разі наявності достатніх підстав вважати, що для припинення кримінального правопорушення чи запобігання вчиненню іншого, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного щодо перешкоджання кримінальному провадженню, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, необхідно тимчасово обмежити підозрюваного у користуванні спеціальним правом, дознавач, слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа мають право тимчасово вилучити документи, які посвідчують користування спеціальним правом, у законно затриманої ними особи в порядку, передбаченому статтею 208 цього Кодексу.</p> <p>Тимчасово вилученими можуть бути документи, які посвідчують користування таким спеціальним правом:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) право керування транспортним засобом або судном; 2) право полювання; 3) право на здійснення підприємницької діяльності. <p>2. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом може бути здійснене на підставі рішення слідчого судді під час досудового розслідування на строк не більше двох місяців.</p>
<p>Стаття 149. Наслідки тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом</p>	<p>Стаття 149. Наслідки тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом</p>
<p>1. Особа, яка здійснила затримання у передбаченому статтею 208 цього Кодексу порядку, зобов'язана одночасно із доставленням затриманої особи до уповноваженої службової особи (особи, якій законом надано право здійснювати тимчасове вилучення документів, що посвідчують користування спеціальним правом) передати їй тимчасово вилучені документи, які посвідчують користування спеціальним правом, якщо такі документи було вилучено. Факт передання тимчасово ви-</p>	<p>1. Особа, яка здійснила затримання у передбаченому статтею 208 цього Кодексу порядку, зобов'язана одночасно із доставленням затриманої особи до уповноваженої службової особи (особи, якій законом надано право здійснювати тимчасове вилучення документів, що посвідчують користування спеціальним правом) передати їй тимчасово вилучені документи, які посвідчують користування спеціальним правом, якщо такі документи було вилучено. Факт передання тимчасово ви-</p>

<p>лучених документів, які посвідчують користування спеціальним правом, засвідчується протоколом, складеним в порядку, передбаченому цим Кодексом.</p> <p>2. Слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа під час законного затримання та тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, або негайно після їх здійснення зобов'язана скласти відповідний протокол у порядку, визначеному цим Кодексом.</p> <p>3. Після складення протоколу про тимчасове вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа зобов'язана передати тимчасово вилучені документи на зберігання у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.</p>	<p>лучених документів, які посвідчують користування спеціальним правом, засвідчується протоколом, складеним в порядку, передбаченому цим Кодексом.</p> <p>2. Дізнавач, слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа під час законного затримання та тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, або негайно після їх здійснення зобов'язана скласти відповідний протокол у порядку, визначеному цим Кодексом.</p> <p>3. Після складення протоколу про тимчасове вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, дізнавач, слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа зобов'язана передати тимчасово вилучені документи на зберігання у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.</p>
<p>Стаття 150. Клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом</p>	<p>Стаття 150. Клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом</p>
<p>1. Прокурор, слідчий за погодженням з прокурором під час досудового розслідування має право звернутися до слідчого судді із клопотанням про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом. У випадку тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, прокурор, слідчий за погодженням з прокурором зобов'язаний звернутися до слідчого судді із відповідним клопотанням не пізніше двох днів з моменту тимчасового вилучення. Пропуск зазначеного строку тягне за собою необхідність повернення тимчасово вилучених документів.</p> <p>2. У клопотанні зазначаються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; 2) правова кваліфікація кримінального правопорушення за законом України про кримінальну відповідальність; 3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини; 	<p>1. Прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням з прокурором під час досудового розслідування має право звернутися до слідчого судді із клопотанням про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом. У випадку тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням з прокурором зобов'язаний звернутися до слідчого судді із відповідним клопотанням не пізніше двох днів з моменту тимчасового вилучення. Пропуск зазначеного строку тягне за собою необхідність повернення тимчасово вилучених документів.</p> <p>2. У клопотанні зазначаються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; 2) правова кваліфікація кримінального правопорушення за законом України про кримінальну відповідальність; 3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини;

<p>4) причини, у зв'язку з якими потрібно здійснити тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; 5) вид спеціального права, яке підлягає тимчасовому обмеженню; 6) строк, на який користування спеціальним правом підлягає тимчасовому обмеженню; 7) перелік свідків, яких прокурор, слідчий вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання. До клопотання також додаються: 1) копії матеріалів, якими прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання; 2) документи, які підтверджують надання підозрюваному копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання.</p>	<p>4) причини, у зв'язку з якими потрібно здійснити тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; 5) вид спеціального права, яке підлягає тимчасовому обмеженню; 6) строк, на який користування спеціальним правом підлягає тимчасовому обмеженню; 7) перелік свідків, яких прокурор, слідчий, дізнавач вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання. До клопотання також додаються: 1) копії матеріалів, якими прокурор, слідчий, дізнавач обґрунтовує доводи клопотання; 2) документи, які підтверджують надання підозрюваному копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання.</p>
<p>Стаття 151. Розгляд клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом</p>	<p>Стаття 151. Розгляд клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом</p>
<p>1. Клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом розглядається слідчим суддею не пізніше трьох днів з дня його надходження до суду за участю прокурора та/або слідчого, підозрюваного, його захисника. 2. Клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, якщо документи, які посвідчують користування спеціальним правом, не були тимчасово вилучені, може розглядатися лише за участю підозрюваного, його захисника. 3. Слідчий суддя, встановивши, що клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом подано без додержання вимог статті 150 цього Кодексу, повертає його прокурору, про що постановляє ухвалу. 4. Під час розгляду клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом слідчий суддя має право за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питань</p>	<p>1. Клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом розглядається слідчим суддею не пізніше трьох днів з дня його надходження до суду за участю прокурора та/або слідчого чи дізнавача, підозрюваного, його захисника. 2. Клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, якщо документи, які посвідчують користування спеціальним правом, не були тимчасово вилучені, може розглядатися лише за участю підозрюваного, його захисника. 3. Слідчий суддя, встановивши, що клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом подано без додержання вимог статті 150 цього Кодексу, повертає його прокурору, про що постановляє ухвалу. 4. Під час розгляду клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом слідчий суддя має право за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити</p>

<p>ня про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом.</p>	<p>будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом.</p>
<p>Стаття 154. Загальні положення відсторонення від посади</p> <p>1. Відсторонення від посади може бути здійснено щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину, і незалежно від тяжкості злочину – щодо особи, яка є службовою особою правоохоронного органу.</p> <p>...</p>	<p>Стаття 154. Загальні положення відсторонення від посади</p> <p>1. Відсторонення від посади може бути здійснено щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні менш тяжкого, тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Відсторонення від посади може бути здійснено щодо службової особи правоохоронного органу, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні кримінального проступку або злочину будь-якої тяжкості.</p>
<p>Стаття 155. Клопотання про відсторонення від посади</p> <p>1. Прокурор, слідчий за погодженням з прокурором має право звернутися до слідчого судді під час досудового розслідування або суду під час судового провадження із клопотанням про відсторонення особи від посади. Із клопотанням про відсторонення особи від посади до органів державної влади, зазначених у частині третій статті 154 цього Кодексу, має право звернутися прокурор, а про відсторонення від посади члена Національного агентства з питань запобігання корупції – Генеральний прокурор або його заступник.</p> <p>2. У клопотанні зазначаються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; 2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; 3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини; 4) посада, яку обіймає особа; 	<p>Стаття 155. Клопотання про відсторонення від посади</p> <p>1. Прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням з прокурором має право звернутися до слідчого судді під час досудового розслідування або суду під час судового провадження із клопотанням про відсторонення особи від посади. Із клопотанням про відсторонення особи від посади до органів державної влади, зазначених у частині третій статті 154 цього Кодексу, має право звернутися прокурор, а про відсторонення від посади члена Національного агентства з питань запобігання корупції – Генеральний прокурор або його заступник.</p> <p>2. У клопотанні зазначаються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; 2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; 3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини; 4) посада, яку обіймає особа;

<p>5) виклад обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення;</p> <p>6) виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином;</p> <p>7) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.</p> <p>До клопотання також додаються:</p> <p>1) копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання;</p> <p>2) документи, які підтверджують надання підозрюваному, обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання.</p>	<p>5) виклад обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення;</p> <p>6) виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином;</p> <p>7) перелік свідків, яких дізнавач, слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.</p> <p>До клопотання також додаються:</p> <p>1) копії матеріалів, якими дізнавач, слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання;</p> <p>2) документи, які підтверджують надання підозрюваному, обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання.</p>
<p>Стаття 156. Розгляд клопотання про відсторонення від посади</p>	<p>Стаття 156. Розгляд клопотання про відсторонення від посади</p>
<p>1. Клопотання про відсторонення особи від посади розглядається слідчим суддею, судом не пізніше трьох днів з дня його надходження до суду за участю слідчого та/або прокурора та підозрюваного чи обвинуваченого, його захисника.</p>	<p>1. Клопотання про відсторонення особи від посади розглядається слідчим суддею, судом не пізніше трьох днів з дня його надходження до суду за участю дізнавача, слідчого та/або прокурора та підозрюваного чи обвинуваченого, його захисника.</p>
<p>Стаття 168. Порядок тимчасового вилучення майна</p>	<p>Стаття 168. Порядок тимчасового вилучення майна</p>
<p>1. Тимчасово вилучити майно може кожен, хто законно затримав особу в порядку, передбаченому статтями 207, 208 цього Кодексу. Кожна особа, яка здійснила законне затримання, зобов'язана одночасно із доставленням затриманої особи до слідчого, прокурора, іншої уповноваженої службової особи передати їй тимчасово вилучене майно. Факт передання тим-</p>	<p>1. Тимчасово вилучити майно може кожен, хто законно затримав особу в порядку, передбаченому статтями 207, 208 цього Кодексу. Кожна особа, яка здійснила законне затримання, зобов'язана одночасно із доставленням затриманої особи до дізнавача, слідчого, прокурора, іншої уповноваженої службової особи передати їй тимчасово вилучене майно. Факт передання</p>

<p>часово вилученого майна засвідчується протоколом.</p> <p>2. Тимчасове вилучення майна може здійснюватися також під час обшуку, огляду.</p> <p>Тимчасове вилучення електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку для вивчення фізичних властивостей, які мають значення для кримінального провадження, здійснюється лише у разі, якщо вони безпосередньо зазначені в ухвалі суду.</p> <p>3. Слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа під час затримання або обшуку і тимчасового вилучення майна або негайно після їх здійснення зобов'язана скласти відповідний протокол, копія якого надається особі, у якої вилучено майно, або її представнику.</p> <p>...</p>	<p>тимчасово вилученого майна засвідчується протоколом.</p> <p>2. Тимчасове вилучення майна може здійснюватися також під час обшуку, огляду.</p> <p>Тимчасове вилучення електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку для вивчення фізичних властивостей, які мають значення для кримінального провадження, здійснюється лише у разі, якщо вони безпосередньо зазначені в ухвалі суду.</p> <p>3. Дізнавач, слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа під час затримання або обшуку і тимчасового вилучення майна або негайно після їх здійснення зобов'язана скласти відповідний протокол, копія якого надається особі, у якої вилучено майно, або її представнику.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 170. Накладення арешту на майно</p>	<p>Стаття 170. Накладення арешту на майно</p>
<p>1. Арештом майна є тимчасове, до скасування у встановленому цим Кодексом порядку, позбавлення за ухвалою слідчого судді або суду права на відчуження, розпорядження та/або користування майном, щодо якого існує сукупність підстав чи розумних підозр вважати, що воно є доказом злочину, підлягає спеціальній конфіскації у підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, третіх осіб, конфіскації у юридичної особи, для забезпечення цивільного позову, стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди, можливої конфіскації майна. Арешт майна скасовується у встановленому цим Кодексом порядку.</p> <p>Завданням арешту майна є запобігання можливості його приховування, пошкодження, псування, знищення, перетворення, відчуження. Слідчий, прокурор повинні вжити необхідних заходів з метою виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, зокрема шляхом витребування необхідної інформації у Національного</p>	<p>1. Арештом майна є тимчасове, до скасування у встановленому цим Кодексом порядку, позбавлення за ухвалою слідчого судді або суду права на відчуження, розпорядження та/або користування майном, щодо якого існує сукупність підстав чи розумних підозр вважати, що воно є доказом кримінального правопорушення, підлягає спеціальній конфіскації у підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, третіх осіб, конфіскації у юридичної особи, для забезпечення цивільного позову, стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди, можливої конфіскації майна. Арешт майна скасовується у встановленому цим Кодексом порядку.</p> <p>Завданням арешту майна є запобігання можливості його приховування, пошкодження, псування, знищення, перетворення, відчуження. Дізнавач, слідчий, прокурор повинні вжити необхідних заходів з метою виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, зокрема шляхом витребування необхідної інформації у Національного агентства</p>

<p>агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб. Слідчий, прокурор повинні вжити необхідних заходів з метою виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, зокрема шляхом витребування необхідної інформації у Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб.</p> <p>...</p>	<p>України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних злочинів та інших кримінальних правопорушень, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб. Слідчий, прокурор повинні вжити необхідних заходів з метою виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, зокрема шляхом витребування необхідної інформації у Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних злочинів та інших кримінальних правопорушень, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 171. Клопотання про арешт майна</p>	<p>Стаття 171. Клопотання про арешт майна</p>
<p>1. З клопотанням про арешт майна до слідчого судді, суду має право звернутися прокурор, слідчий за погодженням з прокурором, а з метою забезпечення цивільного позову – також цивільний позивач.</p> <p>2. У клопотанні слідчого, прокурора про арешт майна повинно бути зазначено:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) підстави і мету відповідно до положень статті 170 цього Кодексу та відповідне обґрунтування необхідності арешту майна; 2) перелік і види майна, що належить арештувати; 3) документи, які підтверджують право власності на майно, що належить арештувати, або конкретні факти і докази, що свідчать про володіння, користування чи розпорядження підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, третіми особами таким майном; 4) розмір шкоди, неправомірної вигоди, яка отримана юридичною особою, у разі подання клопотання відповідно до частини шостої статті 170 цього Кодексу. <p>До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими слідчий, прокурор об-</p>	<p>1. З клопотанням про арешт майна до слідчого судді, суду має право звернутися прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням з прокурором, а з метою забезпечення цивільного позову – також цивільний позивач.</p> <p>2. У клопотанні дізнавача, слідчого, прокурора про арешт майна повинно бути зазначено:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) підстави і мету відповідно до положень статті 170 цього Кодексу та відповідне обґрунтування необхідності арешту майна; 2) перелік і види майна, що належить арештувати; 3) документи, які підтверджують право власності на майно, що належить арештувати, або конкретні факти і докази, що свідчать про володіння, користування чи розпорядження підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, третіми особами таким майном; 4) розмір шкоди, неправомірної вигоди, яка отримана юридичною особою, у разі подання клопотання відповідно до частини шостої статті 170 цього Кодексу. <p>До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими дізнавач, слідчий,</p>

<p>ґрунтовує доводи клопотання.</p> <p>...</p> <p>5. Клопотання слідчого, прокурора про арешт тимчасово вилученого майна повинно бути подано не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, у якої його було вилучено.</p> <p>У разі тимчасового вилучення майна під час обшуку, огляду, здійснюваних на підставі ухвали слідчого судді, передбаченої статтею 235 цього Кодексу, клопотання про арешт такого майна повинно бути подано слідчим, прокурором протягом 48 годин після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, в якої його було вилучено.</p>	<p>прокурор обґрунтовує доводи клопотання.</p> <p>...</p> <p>5. Клопотання дізнавача, слідчого, прокурора про арешт тимчасово вилученого майна повинно бути подано не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, у якої його було вилучено.</p> <p>У разі тимчасового вилучення майна під час обшуку, огляду, здійснюваних на підставі ухвали слідчого судді, передбаченої статтею 235 цього Кодексу, клопотання про арешт такого майна повинно бути подано дізнавачем, слідчим, прокурором протягом 48 годин після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, в якої його було вилучено.</p>
<p>Стаття 172. Розгляд клопотання про арешт майна</p>	<p>Стаття 172. Розгляд клопотання про арешт майна</p>
<p>1. Клопотання про арешт майна розглядається слідчим суддею, судом не пізніше двох днів з дня його надходження до суду, за участю слідчого та/або прокурора, цивільного позивача, якщо клопотання подано ним, підозрюваного, обвинуваченого, іншого власника майна, і за наявності – також захисника, законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. Неприбуття цих осіб у судові засідання не перешкоджає розгляду клопотання.</p> <p>2. Клопотання слідчого, прокурора, цивільного позивача про арешт майна, яке не було тимчасово вилучене, може розглядатися без повідомлення підозрюваного, обвинуваченого, іншого власника майна, їх захисника, представника чи законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо це є необхідним з метою забезпечення арешту майна.</p> <p>...</p>	<p>1. Клопотання про арешт майна розглядається слідчим суддею, судом не пізніше двох днів з дня його надходження до суду, за участю дізнавача, слідчого та/або прокурора, цивільного позивача, якщо клопотання подано ним, підозрюваного, обвинуваченого, іншого власника майна, і за наявності – також захисника, законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. Неприбуття цих осіб у судові засідання не перешкоджає розгляду клопотання.</p> <p>2. Клопотання дізнавача, слідчого, прокурора, цивільного позивача про арешт майна, яке не було тимчасово вилучене, може розглядатися без повідомлення підозрюваного, обвинуваченого, іншого власника майна, їх захисника, представника чи законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо це є необхідним з метою забезпечення арешту майна.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 173. Вирішення питання про арешт майна</p>	<p>Стаття 173. Вирішення питання про арешт майна</p>

7. Копія ухвали негайно після її постановлення вручається слідчому, прокурору, а також присутнім під час оголошення ухвали: ...	7. Копія ухвали негайно після її постановлення вручається дізнавачу , слідчому, прокурору, а також присутнім під час оголошення ухвали: ...
Стаття 175. Виконання ухвали про арешт майна	Стаття 175. Виконання ухвали про арешт майна
1. Ухвала про арешт майна виконується негайно слідчим, прокурором.	1. Ухвала про арешт майна виконується негайно дізнавачем , слідчим, прокурором.
Стаття 176. Загальні положення про запобіжні заходи	Стаття 176. Загальні положення про запобіжні заходи
... 3. Слідчий суддя, суд відмовляє у застосуванні запобіжного заходу, якщо слідчий, прокурор не доведе, що встановлені під час розгляду клопотання про застосування запобіжних заходів обставини, є достатніми для переконання, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів, передбачених частиною першою цієї статті, не може запобігти доведеним під час розгляду ризику або ризикам. При цьому найбільш м'яким запобіжним заходом є особисте зобов'язання, а найбільш суворим – тримання під вартою. 4. Запобіжні заходи застосовуються: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження – судом за клопотанням прокурора.	... 3. Слідчий суддя, суд відмовляє у застосуванні запобіжного заходу, якщо дізнавач , у випадках передбачених цим Кодексом, слідчий, прокурор не доведе, що встановлені під час розгляду клопотання про застосування запобіжних заходів обставини, є достатніми для переконання, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів, передбачених частиною першою цієї статті, не може запобігти доведеним під час розгляду ризику або ризикам. При цьому найбільш м'яким запобіжним заходом є особисте зобов'язання, а найбільш суворим – тримання під вартою. 4. Запобіжні заходи застосовуються: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням дізнавача , у випадках передбачених цим Кодексом, слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження – судом за клопотанням прокурора.
Стаття 177. Мета і підстави застосування запобіжних заходів	Стаття 177. Мета і підстави застосування запобіжних заходів
2. Підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті. Слідчий, прокурор не мають	2. Підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті. Дізнавач , слідчий, прокурор

права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених цим Кодексом.	не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених цим Кодексом.
Стаття 179. Особисте зобов'язання	Стаття 179. Особисте зобов'язання
... 3. Контроль за виконанням особистого зобов'язання здійснює слідчий, а якщо справа перебуває у провадженні суду, – прокурор.	... 3. Контроль за виконанням особистого зобов'язання здійснює дізнавач , слідчий, а якщо справа перебуває у провадженні суду, – прокурор.
Стаття 180. Особиста порука	Стаття 180. Особиста порука
... 6. Контроль за виконанням зобов'язань про особисту поруку здійснює слідчий, а якщо справа перебуває у провадженні суду, – прокурор.	... 6. Контроль за виконанням зобов'язань про особисту поруку здійснює дізнавач , слідчий, а якщо справа перебуває у провадженні суду, – прокурор.
Стаття 182. Застава	Стаття 182. Застава
... 5. Розмір застави визначається у таких межах: 1) щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості, – від одного до двадцяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 2) щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої у вчиненні тяжкого злочину, – від двадцяти до вісімдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 3) щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої у вчиненні особливо тяжкого злочину, – від вісімдесяти до трьохсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. У виключних випадках, якщо слідчий суддя, суд встановить, що застава у зазначених межах не здатна забезпечити виконання особою, що підозрюється, обвинувачується у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, покладених на неї обов'язків, застава може бути призначена у розмірі, який перевищує вісімдесят чи триста розмірів прожиткового мініму-	... 5. Розмір застави визначається у таких межах: 1) щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої у вчиненні кримінального проступку, менш тяжкого злочину , – від одного до двадцяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 2) щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої у вчиненні тяжкого злочину, – від двадцяти до вісімдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 3) щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої у вчиненні особливо тяжкого злочину, – від вісімдесяти до трьохсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. У виключних випадках, якщо слідчий суддя, суд встановить, що застава у зазначених межах не здатна забезпечити виконання особою, що підозрюється, обвинувачується у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, покладених на неї обов'язків, застава може бути призначена у розмірі, який перевищує вісімдесят чи триста розмірів прожиткового мініму-

<p>му для працездатних осіб відповідно. ...</p>	<p>му для працездатних осіб відповідно. ...</p>
<p>Стаття 183. Тримання під вартою</p>	<p>Стаття 183. Тримання під вартою</p>
<p>2. Запобіжний захід у вигляді тримання під вартою не може бути застосований, окрім як: 3) до раніше не судимої особи, яка підозрюється чи обвинувачується у вчиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк до п'яти років, – виключно у разі, якщо прокурором, крім наявності підстав, передбачених статтею 177 цього Кодексу, буде доведено, що перебуваючи на волі, ця особа переховувалася від органу досудового розслідування чи суду, перешкоджала кримінальному провадженню або їй повідомлено про підозру у вчиненні іншого злочину; 4. Слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, враховуючи підстави та обставини, передбачені статтями 177 та 178 цього Кодексу, має право не визначити розмір застави у кримінальному провадженні: 1) щодо злочину, вчиненого із застосуванням насильства або погрозою його застосування; 2) щодо злочину, який спричинив загибель людини;</p>	<p>2. Запобіжний захід у вигляді тримання під вартою не може бути застосований, окрім як: 3) до раніше не судимої особи, яка підозрюється чи обвинувачується у вчиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк до п'яти років, – виключно у разі, якщо прокурором, крім наявності підстав, передбачених статтею 177 цього Кодексу, буде доведено, що перебуваючи на волі, ця особа переховувалася від органу досудового розслідування чи суду, перешкоджала кримінальному провадженню або їй повідомлено про підозру у вчиненні іншого кримінального правопорушення; 4. Слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, враховуючи підстави та обставини, передбачені статтями 177 та 178 цього Кодексу, має право не визначити розмір застави у кримінальному провадженні: 1) щодо кримінального правопорушення, вчиненого із застосуванням насильства або погрозою його застосування; 2) щодо кримінального правопорушення, яке спричинило загибель людини;</p>
<p>Стаття 184. Клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжних заходів</p>	<p>Стаття 184. Клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжних заходів</p>

<p>1. Клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжного заходу подається до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, і повинно містити:</p>	<p>1. Клопотання дізнавача, у випадках передбачених цим Кодексом, слідчого, прокурора про застосування запобіжного заходу подається до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, і повинно містити:</p>
<p>Стаття 194. Застосування запобіжного заходу</p>	<p>Стаття 194. Застосування запобіжного заходу</p>
<p>...</p> <p>5. Якщо під час розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою, прокурор доведе наявність всіх обставин, передбачених частиною першою цієї статті, слідчий суддя, суд застосовує відповідний запобіжний захід, зобов'язує підозрюваного, обвинуваченого прибувати за кожною вимогою до суду або до іншого визначеного органу державної влади, а також виконувати один або кілька обов'язків, необхідність покладення яких була доведена прокурором, а саме:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) прибувати до визначеної службової особи із встановленою періодичністю; 2) не відлучатися із населеного пункту, в якому він зареєстрований, проживає чи перебуває, без дозволу слідчого, прокурора або суду; 3) повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та/або місця роботи; 4) утримуватися від спілкування з будь-якою особою, визначеною слідчим суддею, судом, або спілкуватися з нею із дотриманням умов, визначених слідчим суддею, судом; 5) не відвідувати місця, визначені слідчим суддею або судом; 6) пройти курс лікування від наркотичної або алкогольної залежності; 7) докласти зусиль до пошуку роботи або до навчання; 8) здати на зберігання до відповідних органів державної влади свій паспорт (паспорти) для виїзду за кордон, інші документи, 	<p>...</p> <p>5. Якщо під час розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою, прокурор доведе наявність всіх обставин, передбачених частиною першою цієї статті, слідчий суддя, суд застосовує відповідний запобіжний захід, зобов'язує підозрюваного, обвинуваченого прибувати за кожною вимогою до суду або до іншого визначеного органу державної влади, а також виконувати один або кілька обов'язків, необхідність покладення яких була доведена прокурором, а саме:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) прибувати до визначеної службової особи із встановленою періодичністю; 2) не відлучатися із населеного пункту, в якому він зареєстрований, проживає чи перебуває, без дозволу дізнавача, слідчого, прокурора або суду; 3) повідомляти дізнавача, слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та/або місця роботи; 4) утримуватися від спілкування з будь-якою особою, визначеною слідчим суддею, судом, або спілкуватися з нею із дотриманням умов, визначених слідчим суддею, судом; 5) не відвідувати місця, визначені слідчим суддею або судом; 6) пройти курс лікування від наркотичної або алкогольної залежності; 7) докласти зусиль до пошуку роботи або до навчання; 8) здати на зберігання до відповідних органів державної влади свій паспорт (паспорти) для виїзду за кордон, інші документи,

що дають право на виїзд з України і в'їзд в Україну; 9) носити електронний засіб контролю.	що дають право на виїзд з України і в'їзд в Україну; 9) носити електронний засіб контролю.
Стаття 195. Застосування електронних засобів контролю	Стаття 195. Застосування електронних засобів контролю
2. Електронні засоби контролю можуть застосовуватися: 1) слідчим на підставі ухвали слідчого судді, суду про обрання стосовно підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі, якою на останнього покладено відповідний обов'язок; 5. Слідчий, працівник органу Національної поліції перед застосуванням електронного засобу контролю зобов'язаний під розпис роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому правила користування пристроєм, техніку безпеки поводження з ним та наслідки його зняття або неправомірного втручання в його роботу з метою ухилення від контролю.	2. Електронні засоби контролю можуть застосовуватися: 1) дізнавачем , слідчим на підставі ухвали слідчого судді, суду про обрання стосовно підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі, якою на останнього покладено відповідний обов'язок; 5. Дізнавач , слідчий, працівник органу Національної поліції перед застосуванням електронного засобу контролю зобов'язаний під розпис роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому правила користування пристроєм, техніку безпеки поводження з ним та наслідки його зняття або неправомірного втручання в його роботу з метою ухилення від контролю.
Стаття 197. Строк дії ухвали про тримання під вартою, продовження строку тримання під вартою	Стаття 197. Строк дії ухвали про тримання під вартою, продовження строку тримання під вартою
... 3. Строк тримання під вартою може бути продовжений слідчим суддею в межах строку досудового розслідування в порядку, передбаченому цим Кодексом. Сукупний строк тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого під час досудового розслідування не повинен перевищувати: 1) шести місяців – у кримінальному провадженні щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості; 2) дванадцяти місяців – у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.	... 3. Строк тримання під вартою може бути продовжений слідчим суддею в межах строку досудового розслідування в порядку, передбаченому цим Кодексом. Сукупний строк тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого під час досудового розслідування не повинен перевищувати: 1) шести місяців – у кримінальному провадженні щодо менш тяжких злочинів ; 2) дванадцяти місяців – у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.
Стаття 200. Клопотання слідчого, прокурора про зміну запобіжного заходу	Стаття 200. Клопотання дізнавача, слідчого, прокурора про зміну запобіжного заходу
1. Прокурор, слідчий за погодженням з прокурором має право звернутися в порядку, передбаченому статтею 184 цього Ко-	1. Прокурор, слідчий за погодженням з прокурором, дізнавач за погодженням з прокурором, у випадках передбачених

<p>дексу, до слідчого судді, суду із клопотанням про зміну запобіжного заходу, в тому числі про скасування, зміну або покладення додаткових обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 цього Кодексу, чи про зміну способу їх виконання.</p> <p>4. До клопотання додаються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання; 2) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання, із зазначенням відомостей, які вони можуть надати, та обґрунтуванням значення цих відомостей для вирішення питання; 	<p>цим Кодексом, має право звернутися в порядку, передбаченому статтею 184 цього Кодексу, до слідчого судді, суду із клопотанням про зміну запобіжного заходу, в тому числі про скасування, зміну або покладення додаткових обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 цього Кодексу, чи про зміну способу їх виконання.</p> <p>4. До клопотання додаються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) копії матеріалів, якими дізнавач, слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання; 2) перелік свідків, яких дізнавач, слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання, із зазначенням відомостей, які вони можуть надати, та обґрунтуванням значення цих відомостей для вирішення питання;
<p>Стаття 208. Затримання уповноваженою службовою особою</p>	<p>Стаття 208. Затримання уповноваженою службовою особою</p>
<p>1. Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин; 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України. <p>Особливості затримання окремої категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу.</p>	<p>1. Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа вчинила злочин; 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України. <p>Особливості затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального проступку визначаються главою 25 цього</p>

	Кодексу. Особливості затримання окремої категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу.
Стаття 210. Доставлення до органу досудового розслідування	Стаття 210. Доставлення до органу досудового розслідування
... 3. У разі наявності підстав для обґрунтованої підозри, що доставлення затриманої особи тривало довше, ніж це необхідно, слідчий зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.	... 3. У разі наявності підстав для обґрунтованої підозри, що доставлення затриманої особи тривало довше, ніж це необхідно, дізнавач , слідчий зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.
Стаття 212. Особа, відповідальна за перебування затриманих	Стаття 212. Особа, відповідальна за перебування затриманих
... 2. Відповідальними за перебування затриманих не можуть бути слідчі. 2. Відповідальними за перебування затриманих не можуть бути дізнавачі , слідчі. ...
Стаття 214. Початок досудового розслідування	Стаття 214. Початок досудового розслідування
1. Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування. ... 4. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації зая-	1. Дізнавач , слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове слідство визначається керівником підрозділу досудового слідства, а дізнавач – керівником підрозділу дізнання. ... 4. Дізнавач , слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєс-

ви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

...

6. Слідчий невідкладно у письмовій формі повідомляє керівника органу прокуратури про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою цієї статті.

...

7. Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування.

8. Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368³, частинами першою і другою статті 368⁴, статтями 369, 369², 436, 437, 438, 442, 444, 447 Кримінального кодексу України, або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258–258⁵ Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Проведення щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру.

трувати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

..

6. **Дізнавач**, слідчий невідкладно у письмовій формі повідомляє керівника органу прокуратури про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою цієї статті.

7. Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення **дізнання або досудового слідства**.

8. Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться **дізнавачем**, слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із **кримінальних правопорушень**, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368³, частинами першою і другою статті 368⁴, статтями 369, 369², 436, 437, 438, 442, 444, 447 Кримінального кодексу України, або від імені такої юридичної особи будь-якого із **кримінальних правопорушень**, передбачених статтями 258–258⁵ Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей **дізнавач**, слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Проведення щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру.

Стаття 216. Підслідність	Стаття 216. Підслідність
<p>1. Слідчі органів Національної поліції здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування.</p> <p>2. Слідчі органів безпеки здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 109, 110, 110², 111, 112, 113, 114, 114¹, 201, 258–258⁵, 265¹, 305, 328, 329, 330, 332¹, 333, 334, 359, 422, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 446, 447 Кримінального кодексу України.</p> <p>Якщо під час розслідування злочинів, передбачених статтями 328, 329, 422 Кримінального кодексу України, будуть встановлені злочини, передбачені статтями 364, 365, 366, 367, 425, 426 Кримінального кодексу України, вчинені особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із злочинами, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів безпеки, крім випадків, коли ці злочини віднесено згідно з цією статтею до підслідності Національного антикорупційного бюро України.</p> <p>3. Слідчі органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 204, 205, 205¹, 212, 212¹, 216, 218¹, 219 Кримінального кодексу України.</p> <p>Якщо під час розслідування зазначених злочинів будуть встановлені злочини, передбачені статтями 192, 199, 200, 222, 222¹, 358, 366 Кримінального кодексу України, вчинені особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із злочинами, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів, що здійснюють контроль</p>	<p>1. Дізнавачі, слідчі органів Національної поліції здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування.</p> <p>2. Слідчі органів безпеки здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109, 110, 110², 111, 112, 113, 114, 114¹, 201, 258–258⁵, 265¹, 305, 328, 329, 330, 332¹, 333, 334, 359, 422, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 446, 447 Кримінального кодексу України.</p> <p>Якщо під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 328, 329, 422 Кримінального кодексу України, будуть встановлені кримінальні правопорушення, передбачені статтями 364, 365, 366, 367, 425, 426 Кримінального кодексу України, вчинені особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із кримінальними правопорушеннями, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів безпеки, крім випадків, коли ці кримінальні правопорушення віднесено згідно з цією статтею до підслідності Національного антикорупційного бюро України.</p> <p>3. Дізнавачі, слідчі органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 204, 205, 205¹, 212, 212¹, 216, 218¹, 219 Кримінального кодексу України.</p> <p>Якщо під час розслідування зазначених кримінальних правопорушень будуть встановлені кримінальні правопорушення, передбачені статтями 192, 199, 200, 222, 222¹, 358, 366 Кримінального кодексу України, вчинені особою, щодо якої</p>

за додержанням податкового законодавства.

4. Слідчі органів державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування злочинів:

1) вчинених Президентом України, повноваження якого припинено, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, народним депутатом України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Директором Національного антикорупційного бюро України, Генеральним прокурором, його першим заступником та заступником, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, суддею, працівником правоохоронного органу, особою, посада якої належить до категорії «А», крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України згідно з частиною п'ятою цієї статті;

2) вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної

здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із **кримінальними правопорушеннями**, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються **дізнавачами**, слідчими органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства.

4. **Дізнавачі**, слідчі органів державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування **кримінальних правопорушень**:

1) вчинених Президентом України, повноваження якого припинено, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, народним депутатом України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Директором Національного антикорупційного бюро України, Генеральним прокурором, його першим заступником та заступником, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, суддею, працівником правоохоронного органу, особою, посада якої належить до категорії «А», крім випадків, коли досудове розслідування цих **кримінальних правопорушень**

прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України згідно з частиною п'ятою цієї статті;

3) проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини), крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України.

5. Детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206², 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366¹, 368, 368², 369, 369², 410 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) злочин вчинено:

Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України згідно з частиною п'ятою цієї статті;

2) вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих **кримінальних правопорушень** віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України згідно з частиною п'ятою цієї статті;

3) проти встановленого порядку несення військової служби (**військові кримінальні правопорушення**), крім **кримінальних правопорушень**, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України.

5. Детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування **кримінальних правопорушень**, передбачених статтями 191, 206², 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366¹, 368, 368², 369, 369², 410 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) **кримінальне правопорушення** вчинено:

Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії,

державним службовцем, посада якого належить до категорії «А»;

депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад;

суддею, суддею Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді), Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя, Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

прокурорами органів прокуратури, зазначеними у пунктах 1–4, 5–11 частини першої статті 15 Закону України «Про прокуратуру»;

особою вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище;

військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленої законом на час вчинення

Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

державним службовцем, посада якого належить до категорії «А»;

депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад;

суддею, суддею Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді), Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя, Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

прокурорами органів прокуратури, зазначеними у пунктах 1–4, 5–11 частини першої статті 15 Закону України «Про прокуратуру»;

особою вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище;

військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транс-

злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків);

3) злочин, передбачений статтею 369, частиною першою статті 369² Кримінального кодексу України, вчинено щодо службової особи, визначеної у частині четвертій статті 18 Кримінального кодексу України або у пункті 1 цієї частини.

Прокурор, який здійснює нагляд за досудовими розслідуваннями, які проводяться детективами Національного антикорупційного бюро України, своєю постановою може віднести кримінальне провадження у злочинах, передбачених абзацом першим цієї частини, до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України, якщо відповідним злочинним було заподіяно або могло бути заподіяно тяжкі наслідки охоронюваним законом свободам та інтересам фізичної або юридичної особи, а також державним чи суспільним інтересам. Під тяжкими наслідками слід розуміти заподіяння шкоди життєво важливим інтересам суспільства та держави, зокрема державному суверенітету, територіальній цілісності України, реалізації конституційних прав, свобод і обов'язків трьох і більше осіб.

Детективи Національного антикорупційного бюро України з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів, які віднесені цією статтею до його підслідності, за рішенням Директора Національного антикорупційного бюро України та за погодженням із прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури можуть також розслідувати злочини, які віднесені до підслідності слідчих інших органів.

У разі встановлення підрозділом внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України злочинів, передбачених статтями 354, 364–370 Кримінального кодексу

порту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України; керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

2) розмір предмета **кримінального правопорушення** або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленої законом на час вчинення **кримінального правопорушення** (якщо **кримінальне правопорушення** вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків);

3) **кримінальне правопорушення**, передбачене статтею 369, частиною першою статті 369² Кримінального кодексу України, вчинено щодо службової особи, визначеної у частині четвертій статті 18 Кримінального кодексу України або у пункті 1 цієї частини.

Прокурор, який здійснює нагляд за досудовими розслідуваннями, які проводяться детективами Національного антикорупційного бюро України, своєю постановою може віднести кримінальне провадження у **кримінальних правопорушеннях**, передбачених абзацом першим цієї частини, до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України, якщо відповідним **кримінальним правопорушенням** було заподіяно або могло бути заподіяно тяжкі наслідки охоронюваним законом свободам та інтересам фізичної або юридичної особи, а також державним чи суспільним інтересам. Під тяжкими наслідками слід розуміти заподіяння шкоди життєво важливим інтересам суспільства та держави, зокрема державному суверенітету, територіальній цілісності України, реалізації конституційних прав, свобод і обов'язків трьох і більше осіб.

України, які були вчинені службовою особою Національного антикорупційного бюро України (крім Директора Національного антикорупційного бюро України, його першого заступника та заступника), такі злочини розслідуються детективами зазначеного підрозділу.

6. Слідчі органів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюють досудове розслідування злочинів, вчинених на території або в приміщеннях Державної кримінально-виконавчої служби України.

7. У кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтями 384, 385, 386, 387, 388, 396 Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, до підслідності якого відноситься злочин, у зв'язку з яким почато досудове розслідування.

9. У кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтями 209 і 209¹ Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, який розпочав досудове розслідування або до підслідності якого відноситься суспільно небезпечне протиправне діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, крім випадків, коли ці злочини віднесено згідно із цією статтею до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Досудове розслідування у провадженнях із легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, проводиться без попереднього або одночасного притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у кримінальних провадженнях за статтею 209 Кримінального кодексу України у разі, коли, зокрема:

суспільно небезпечне протиправне діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шля-

детективи Національного антикорупційного бюро України з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття **кримінальних правопорушень**, які віднесені цією статтею до його підслідності, за рішенням Директора Національного антикорупційного бюро України та за погодженням із прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури можуть також розслідувати **кримінальні правопорушення**, які віднесені до підслідності слідчих інших органів.

У разі встановлення підрозділом внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України **кримінальних правопорушень**, передбачених статтями 354, 364, 370 Кримінального кодексу України, які були вчинені службовою особою Національного антикорупційного бюро України (крім Директора Національного антикорупційного бюро України, його першого заступника та заступника), такі **кримінальні правопорушення** розслідуються детективами зазначеного підрозділу.

6. **Дізнавачі**, слідчі органів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюють досудове розслідування **кримінальних правопорушень**, вчинених на території або в приміщеннях Державної кримінально-виконавчої служби України.

7. У кримінальних провадженнях щодо **кримінальних правопорушень**, передбачених статтями 384, 385, 386, 387, 388, 396 Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється **дізнавачем**, слідчим того органу, до підслідності якого відноситься **кримінальне правопорушення**, у зв'язку з яким почато досудове розслідування.

9. У кримінальних провадженнях щодо **кримінальних правопорушень**, передбачених статтями 209 і 209¹ Кримінального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, який розпочав досудове розслідування або до підслідності якого відноситься суспільно небезпечне

хом, вчинено за межами України, а легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, – на території України;

факт вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, встановлений судом у відповідних процесуальних рішеннях.

10. Якщо під час досудового розслідування буде встановлено інші злочини, вчинені особою, щодо якої ведеться досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із злочинами, вчиненими особою, щодо якої ведеться досудове розслідування, і які не підслідні тому органу, який здійснює у кримінальному провадженні досудове розслідування, прокурор, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, у разі неможливості виділення цих матеріалів в окреме провадження своєю постановою визначає підслідність всіх цих злочинів.

протиправне діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, **одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення**, крім випадків, коли ці **кримінальні правопорушення** віднесено згідно із цією статтею до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Досудове розслідування у провадженнях із легалізації (відмивання) доходів, **одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення**, проводиться без попереднього або одночасного притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, **одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення**, у кримінальних провадженнях за статтею 209 Кримінального кодексу України у разі, коли, зокрема:

суспільно небезпечне протиправне діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних **внаслідок вчинення кримінального правопорушення**, вчинено за межами України, а легалізація (відмивання) доходів, **одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення**, – на території України;

факт вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, **одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення**, встановлений судом у відповідних процесуальних рішеннях.

10. Якщо під час досудового розслідування буде встановлено інші **кримінальні правопорушення**, вчинені особою, щодо якої ведеться досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із **кримінальними правопорушеннями**, вчиненими особою, щодо якої ведеться досудове розслідування, і які не підслідні тому органу, який здійснює у кримінальному провадженні досудове розслідування, прокурор, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, у разі неможливості виділення цих матеріалів в окреме провадження сво-

	єю постановою визначає підслідність всіх цих кримінальних правопорушень .
Стаття 217. Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування	Стаття 217. Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування
... 2. Не можуть бути об'єднані в одне провадження матеріали досудових розслідувань щодо кримінального проступку та щодо злочину. 2. Не можуть бути об'єднані в одне провадження матеріали досудових розслідувань щодо кримінального проступку та щодо злочину, за виключенням випадків, коли це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду. У таких випадках розслідування злочину та кримінального проступку здійснюється за правилами досудового слідства. Положення глави 25 цього Кодексу у цьому разі не застосовуються. ...
Стаття 218. Місце проведення досудового розслідування	Стаття 218. Місце проведення досудового розслідування
1. Досудове розслідування здійснюється слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення. 2. Якщо слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції, він проводить розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність. 3. Якщо місце вчинення кримінального правопорушення невідоме або його вчинено за межами України, місце проведення досудового розслідування визначає відповідний прокурор з урахуванням місця виявлення ознак кримінального правопорушення, місця перебування підозрюваного чи більшості свідків, місця закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків тощо. 4. На початку розслідування слідчий перевіряє наявність вже	1. Досудове розслідування здійснюється дізнавачем , слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення. 2. Якщо дізнавачу , слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції, він проводить дізнання або досудове слідство доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність. 3. Якщо місце вчинення кримінального правопорушення невідоме або його вчинено за межами України, місце проведення досудового розслідування визначає відповідний прокурор з урахуванням місця виявлення ознак кримінального правопорушення, місця перебування підозрюваного чи більшості свідків, місця закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків тощо. 4. На початку розслідування дізнавач , слідчий перевіряє ная-

розпочатих досудових розслідувань щодо того ж кримінального правопорушення.

У разі якщо буде встановлено, що іншим слідчим органу досудового розслідування або слідчим іншого органу досудового розслідування розпочато кримінальне провадження щодо того ж кримінального правопорушення, слідчий передає слідчому, який здійснює досудове розслідування, наявні у нього матеріали та відомості, повідомляє про це прокурора, потерпілого або заявника та вносить відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

5. Спори про підслідність вирішує керівник органу прокуратури вищого рівня.

Спір про підслідність у кримінальному провадженні, яке може належати до підслідності Національного антикорупційного бюро України, вирішує Генеральний прокурор або його заступник.

6. Слідчий, прокурор має право провадити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії на території, яка знаходиться під юрисдикцією іншого органу досудового розслідування, або своєю постановою доручити їх проведення такому органу досудового розслідування, який зобов'язаний її виконати.

вність вже розпочатих досудових розслідувань щодо того ж кримінального правопорушення.

У разі якщо буде встановлено, що іншим слідчим **підрозділу досудового слідства** або слідчим іншого **підрозділу досудового слідства** розпочато кримінальне провадження щодо того ж кримінального правопорушення, слідчий передає слідчому, який здійснює досудове **слідство**, наявні у нього матеріали та відомості, повідомляє про це прокурора, потерпілого або заявника та вносить відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Якщо під час досудового слідства буде встановлено, що кримінальне правопорушення, яке було вчинено особою, є кримінальним проступком, слідчий за погодженням з прокурором направляє матеріали кримінального провадження керівнику підрозділу дізнання з урахуванням підслідності.

Якщо при здійсненні дізнання буде встановлено, що кримінальне правопорушення, яке було вчинено особою, є злочином, дізнавач за погодженням з прокурором направляє матеріали кримінального провадження керівнику підрозділу досудового слідства з урахуванням підслідності.

5. Спори про підслідність вирішує керівник органу прокуратури вищого рівня.

Спір про підслідність у кримінальному провадженні, яке може належати до підслідності Національного антикорупційного бюро України, вирішує Генеральний прокурор або його заступник.

6. **Дізнавач**, слідчий, прокурор має право провадити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії на території, яка знаходиться під юрисдикцією іншого органу досудового розслідування, або своєю постановою доручити їх проведення такому органу досудового розслідування, який зобов'язаний її виконати.

<p align="center">Стаття 219. Строки досудового розслідування</p> <p>...</p> <p>2. Строк досудового розслідування може бути продовжений у порядку, передбаченому параграфом 4 глави 24 цього Кодексу. При цьому загальний строк досудового розслідування не може перевищувати:</p> <p>1) двох місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;</p> <p>2) шести місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості;</p>	<p align="center">Стаття 219. Строки досудового розслідування</p> <p>...</p> <p>2. Строк досудового розслідування може бути продовжений у порядку, передбаченому параграфом 4 глави 24 цього Кодексу. При цьому загальний строк досудового розслідування не може перевищувати:</p> <p>1) двох місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;</p> <p>2) шести місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні менш тяжкого злочину;</p>
<p align="center">Стаття 220. Розгляд клопотань під час досудового розслідування</p> <p>1. Клопотання сторони захисту, потерпілого і його представника чи законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, про виконання будь-яких процесуальних дій слідчий, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав.</p> <p>2. Про результати розгляду клопотання повідомляється особа, яка заявила клопотання. Про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання вноситься вмотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин – надсилається їй.</p>	<p align="center">Стаття 220. Розгляд клопотань під час досудового розслідування</p> <p>1. Клопотання сторони захисту, потерпілого і його представника чи законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, про виконання будь-яких процесуальних дій дізнавач, слідчий, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав.</p> <p>2. Про результати розгляду клопотання повідомляється особа, яка заявила клопотання. Про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання вноситься вмотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин – надсилається їй.</p>
<p align="center">Стаття 221. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення</p> <p>1. Слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів,</p>	<p align="center">Стаття 221. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення</p> <p>1. Дізнавач, слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих ма-</p>

<p>ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню. Відмова у наданні для ознайомлення загальнодоступного документа, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування, не допускається.</p> <p>2. Під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування особа, що його здійснює, має право робити необхідні виписки та копії.</p>	<p>теріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню. Відмова у наданні для ознайомлення загальнодоступного документа, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування, не допускається.</p> <p>2. Під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування особа, що його здійснює, має право робити необхідні виписки та копії.</p>
<p>Стаття 222. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування</p>	<p>Стаття 222. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування</p>
<p>1. Відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим.</p> <p>2. У необхідних випадках слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом.</p>	<p>1. Відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з дозволу дізнавача, слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим.</p> <p>2. У необхідних випадках дізнавач, слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом.</p>

<p>Стаття 223. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій</p>	<p>Стаття 223. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій</p>
<p>3. Слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їх права і обов'язки, передбачені цим Кодексом, а також відповідальність, встановлена законом.</p> <p>5. У разі отримання під час проведення слідчої (розшукової)</p>	<p>3. Дізнавач, слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їх права і обов'язки, передбачені цим Кодексом, а також відповідальність, встановлена законом.</p> <p>5. У разі отримання під час проведення слідчої (розшукової дії)</p>

<p>дії доказів, які можуть вказувати на невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, слідчий, прокурор зобов'язаний провести відповідну слідчу (розшукову) дію в повному обсязі, долучити складені процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування та надати їх суду у випадку звернення з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.</p> <p>7. Слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне.</p>	<p>доказів, які можуть вказувати на невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, дізнавач, слідчий, прокурор зобов'язаний провести відповідну слідчу (розшукову) дію в повному обсязі, долучити складені процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування та надати їх суду у випадку звернення з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.</p> <p>7. Дізнавач, слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне.</p>
<p>Стаття 224. Допит</p>	<p>Стаття 224. Допит</p>
<p>9. Слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. На початку такого допиту встановлюється, чи знають викликані особи одна одну і в яких стосунках вони перебувають між собою. Свідки попереджаються про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілі – за давання завідомо неправдивих показань.</p> <p>Викликаним особам по черзі пропонується дати показання про ті обставини кримінального провадження, для з'ясування яких проводиться допит, після чого слідчим, прокурором можуть бути поставлені запитання. Особи, які беруть участь у допиті, їх захисники чи представники мають право ставити одна одній</p>	<p>9. Дізнавач, слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. На початку такого допиту встановлюється, чи знають викликані особи одна одну і в яких стосунках вони перебувають між собою. Свідки попереджаються про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілі – за давання завідомо неправдивих показань.</p> <p>Викликаним особам по черзі пропонується дати показання про ті обставини кримінального провадження, для з'ясування яких проводиться допит, після чого дізнавачем, слідчим, прокурором можуть бути поставлені запитання. Особи, які беруть участь у допиті, їх захисники чи представники мають право</p>

<p>запитання, що стосуються предмета допиту. Оголошення показань, наданих учасниками допиту на попередніх допитах, дозволяється лише після давання ними показань. У кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях не може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним.</p>	<p>ставити одна одній запитання, що стосуються предмета допиту. Оголошення показань, наданих учасниками допиту на попередніх допитах, дозволяється лише після давання ними показань. У кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях не може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним.</p>
<p>Стаття 227. Участь законного представника, педагога, психолога або лікаря у слідчих (розшукових) діях за участю малолітньої або неповнолітньої особи</p>	<p>Стаття 227. Участь законного представника, педагога, психолога або лікаря у слідчих (розшукових) діях за участю малолітньої або неповнолітньої особи</p>
<p>3. У виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого, слідчий, прокурор за клопотанням малолітнього або неповнолітнього чи з власної ініціативи має право обмежити участь законного представника у виконанні окремих слідчих (розшукових) дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні та залучити замість нього іншого законного представника.</p>	<p>3. У виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого, дізнавач, слідчий, прокурор за клопотанням малолітнього або неповнолітнього чи з власної ініціативи має право обмежити участь законного представника у виконанні окремих слідчих (розшукових) дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні та залучити замість нього іншого законного представника.</p>
<p>Стаття 228. Пред'явлення особи для впізнання</p>	<p>Стаття 228. Пред'явлення особи для впізнання</p>
<p>1. Перед тим, як пред'явити особу для впізнання, слідчий, прокурор попередньо з'ясовує, чи може особа, яка впізнає, впізнати цю особу, опитує її про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу, про що складає протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак, у протоколі зазначається,</p>	<p>1. Перед тим, як пред'явити особу для впізнання, дізнавач, слідчий, прокурор попередньо з'ясовує, чи може особа, яка впізнає, впізнати цю особу, опитує її про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу, про що складає протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак, у протоколі зазначається,</p>

<p>за сукупністю яких саме ознак вона може впізнати особу. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про прикмети цієї особи.</p>	<p>часться, за сукупністю яких саме ознак вона може впізнати особу. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про прикмети цієї особи.</p>
<p>Стаття 229. Пред'явлення речей для впізнання</p>	<p>Стаття 229. Пред'явлення речей для впізнання</p>
<p>1. Перед тим, як пред'явити для впізнання річ, слідчий, прокурор або захисник спочатку запитує в особи, яка впізнає, чи може вона впізнати цю річ, опитує про ознаки цієї речі і обставини, за яких вона цю річ бачила, про що складається протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати ознаки, за якими впізнає річ, проте може впізнати її за сукупністю ознак, особа, яка проводить процесуальну дію, зазначає це у протоколі. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, річ, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про її прикмети.</p>	<p>1. Перед тим, як пред'явити для впізнання річ, дізнавач, слідчий, прокурор або захисник спочатку запитує в особи, яка впізнає, чи може вона впізнати цю річ, опитує про ознаки цієї речі і обставини, за яких вона цю річ бачила, про що складається протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати ознаки, за якими впізнає річ, проте може впізнати її за сукупністю ознак, особа, яка проводить процесуальну дію, зазначає це у протоколі. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, річ, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про її прикмети.</p>
<p>Стаття 232. Проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування</p>	<p>Стаття 232. Проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування</p>
<p>1. Допит осіб, впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадках:</p> <p>...</p> <p>5) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми.</p> <p>2. Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування приймається слідчим, прокурором, а в разі здійснення у режимі відеоконференції допиту згідно із статтею 225 цього Кодексу – слідчим суддею з власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження. У разі, якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здій-</p>	<p>1. Допит осіб, впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадках:</p> <p>...</p> <p>5) наявності інших підстав, визначених дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми.</p> <p>2. Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування приймається дізнавачем, слідчим, прокурором, а в разі здійснення у режимі відеоконференції допиту згідно із статтею 225 цього Кодексу – слідчим суддею з власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження. У разі, якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує</p>

снення дистанційного досудового розслідування, слідчий, прокурор, слідчий суддя може прийняти рішення про його здійснення лише вмотивованою постановою (ухвалою), обґрунтувавши в ній прийняте рішення. Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування, в якому дистанційно перебуватиме підозрюваний, не може бути прийняте, якщо він проти цього заперечує.

...

5. Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями слідчого чи прокурора, знаходиться у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або на території міста, в якому він розташований, службова особа цього органу досудового розслідування зобов'язана вручити такій особі пам'ятку про її процесуальні права, перевірити її документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд з нею до закінчення слідчої (розшукової) дії.

6. Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями слідчого чи прокурора, знаходиться у приміщенні, розташованому поза територією, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або поза територією міста, в якому він розташований, слідчий, прокурор своєю постановою доручає в межах компетенції органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за дотриманням податкового законодавства, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, на території юрисдикції якого перебуває така особа, Національному антикорупційному бюро України або Державному бюро розслідувань, здійснити дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті. Копія постанови може бути надіслана електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку. Службова особа органу, що отримав доручення, за погодженням зі слідчим, прокурором, що надав доручення, зобов'язана в найкорот-

проти здійснення дистанційного досудового розслідування, **дізнавач**, слідчий, прокурор, слідчий суддя може прийняти рішення про його здійснення лише вмотивованою постановою (ухвалою), обґрунтувавши в ній прийняте рішення. Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування, в якому дистанційно перебуватиме підозрюваний, не може бути прийняте, якщо він проти цього заперечує.

...

5. Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями **дізнавача**, слідчого чи прокурора, знаходиться у приміщенні, розташованому на території, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або на території міста, в якому він розташований, службова особа цього органу досудового розслідування зобов'язана вручити такій особі пам'ятку про її процесуальні права, перевірити її документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд з нею до закінчення слідчої (розшукової) дії.

6. Якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями **дізнавача**, слідчого чи прокурора, знаходиться у приміщенні, розташованому поза територією, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або поза територією міста, в якому він розташований, **дізнавач**, слідчий, прокурор своєю постановою доручає в межах компетенції органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за дотриманням податкового законодавства, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, на території юрисдикції якого перебуває така особа, Національному антикорупційному бюро України або Державному бюро розслідувань, здійснити дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті. Копія постанови може бути надіслана електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку. Службова особа органу, що отримав доручення, за погодженням зі слідчим, прокурором, що надав

<p>тший строк організувати виконання зазначеного доручення.</p> <p>...</p> <p>11. Слідчий, прокурор з метою забезпечення оперативності кримінального провадження має право провести у режимі відео- або телефонної конференції опитування особи, яка через знаходження у віддаленому від місця проведення досудового розслідування місці, хворобу, зайнятість або з інших причин не може без зайвих труднощів вчасно прибути до слідчого, прокурора.</p> <p>За результатами опитування, проведеного у режимі відео- або телефонної конференції, слідчий, прокурор складає рапорт, у якому зазначає дату та час опитування, дані про особу опитуваного, ідентифікаційні ознаки засобу зв'язку, що використовувався опитуваним, а також обставини, які були ним повідомлені. За необхідності опитування фіксується за допомогою технічних засобів аудіо- чи відеозапису.</p> <p>Слідчий, прокурор зобов'язаний вжити заходів з метою встановлення особи опитуваного у режимі відео- або телефонної конференції та зазначити в рапорті, яким чином була підтверджена особа опитуваного.</p> <p>У разі необхідності отримання показань від опитаних осіб слідчий, прокурор проводить їх допит.</p>	<p>доручення, зобов'язана в найкоротший строк організувати виконання зазначеного доручення.</p> <p>...</p> <p>11. Дізнавач, слідчий, прокурор з метою забезпечення оперативності кримінального провадження має право провести у режимі відео- або телефонної конференції опитування особи, яка через знаходження у віддаленому від місця проведення досудового розслідування місці, хворобу, зайнятість або з інших причин не може без зайвих труднощів вчасно прибути до слідчого, прокурора.</p> <p>За результатами опитування, проведеного у режимі відео- або телефонної конференції, дізнавач, слідчий, прокурор складає рапорт, у якому зазначає дату та час опитування, дані про особу опитуваного, ідентифікаційні ознаки засобу зв'язку, що використовувався опитуваним, а також обставини, які були ним повідомлені. За необхідності опитування фіксується за допомогою технічних засобів аудіо- чи відеозапису.</p> <p>Дізнавач, слідчий, прокурор зобов'язаний вжити заходів з метою встановлення особи опитуваного у режимі відео- або телефонної конференції та зазначити в рапорті, яким чином була підтверджена особа опитуваного.</p> <p>У разі необхідності отримання показань від опитаних осіб дізнавач, слідчий, прокурор проводить їх допит.</p>
<p>Стаття 233. Проникнення до житла чи іншого володіння особи</p>	<p>Стаття 233. Проникнення до житла чи іншого володіння особи</p>
<p>3. Слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотан-</p>	<p>3. Дізнавач, слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. У такому випадку прокурор, слідчий, дізнавач, за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно</p>

<p>ням про проведення обшуку до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами статті 234 цього Кодексу, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому статтею 255 цього Кодексу.</p>	<p>після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами статті 234 цього Кодексу, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому статтею 255 цього Кодексу.</p>
<p>Стаття 234. Обшук</p>	<p>Стаття 234. Обшук</p>
<p>...</p> <p>3. У разі необхідності провести обшук слідчий за погодженням з прокурором або прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, яке повинно містити відомості про:</p> <p>...</p> <p>До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання, а також витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання.</p> <p>4. Клопотання про обшук розглядається у суді в день його надходження за участю слідчого або прокурора.</p> <p>5. Слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про обшук, якщо прокурор, слідчий не доведе наявність достатніх підстав вважати, що:</p> <p>...</p>	<p>...</p> <p>3. У разі необхідності провести обшук дізнавач, слідчий за погодженням з прокурором або прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, яке повинно містити відомості про:</p> <p>...</p> <p>До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими прокурор, слідчий, дізнавач обґрунтовує доводи клопотання, а також витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання.</p> <p>4. Клопотання про обшук розглядається у суді в день його надходження за участю дізнавача, слідчого або прокурора.</p> <p>5. Слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про обшук, якщо прокурор, слідчий, дізнавач, не доведе наявність достатніх підстав вважати, що:</p> <p>...</p>
<p>Стаття 235. Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи</p>	<p>Стаття 235. Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи</p>

<p>...</p> <p>2. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про:</p> <p>...</p> <p>2) прокурора, слідчого, який подав клопотання про обшук;</p> <p>...</p>	<p>...</p> <p>2. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про:</p> <p>...</p> <p>2) прокурора, слідчого, дізнавача, який подав клопотання про обшук;</p> <p>...</p>
<p>Стаття 236. Виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи</p>	<p>Стаття 236. Виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи</p>
<p>1. Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи може бути виконана слідчим чи прокурором. Для участі в проведенні обшуку може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в обшуку має право запросити спеціалістів. Слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення обшуку осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені.</p> <p>...</p> <p>3. Перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності – іншій присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність.</p> <p>4. У разі відсутності осіб у житлі чи іншому володінні копія ухвали повинна бути залишена на видному місці у житлі чи</p>	<p>1. Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи може бути виконана дізнавачем, слідчим чи прокурором. Для участі в проведенні обшуку може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, дізнавач, слідчий, прокурор для участі в обшуку має право запросити спеціалістів. Дізнавач, слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення обшуку осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені.</p> <p>...</p> <p>3. Перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності – іншій присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія. Дізнавач, слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність.</p> <p>4. У разі відсутності осіб у житлі чи іншому володінні копія</p>

іншому володінні особи. При цьому слідчий, прокурор зобов'язаний забезпечити схоронність майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб.

5. Обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку. За рішенням слідчого чи прокурора може бути проведено обшук осіб, які перебувають в житлі чи іншому володінні, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження. Обшук особи повинен бути здійснений особами тієї ж статі.

6. Слідчий, прокурор під час проведення обшуку має право відкривати закриті приміщення, сховища, речі, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється їх відкрити або обшук здійснюється за відсутності осіб, зазначених у частині третій цієї статті.

7. При обшуку слідчий, прокурор має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати документи, тимчасово вилучати речі, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

...

ухвали повинна бути залишена на видному місці у житлі чи іншому володінні особи. При цьому **дізнавач**, слідчий, прокурор зобов'язаний забезпечити схоронність майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб.

5. Обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку. За рішенням **дізнавача** слідчого чи прокурора може бути проведено обшук осіб, які перебувають в житлі чи іншому володінні, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження. Обшук особи повинен бути здійснений особами тієї ж статі.

6. **Дізнавач**, слідчий, прокурор під час проведення обшуку має право відкривати закриті приміщення, сховища, речі, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється їх відкрити або обшук здійснюється за відсутності осіб, зазначених у частині третій цієї статті.

7. При обшуку **дізнавач**, слідчий, прокурор має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати документи, тимчасово вилучати речі, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

...

Стаття 237. Огляд	Стаття 237. Огляд
<p>1. З метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів.</p> <p>...</p> <p>3. Для участі в огляді може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, законний представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в огляді може запросити спеціалістів.</p> <p>...</p> <p>6. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність.</p> <p>7. При огляді слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, що не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.</p>	<p>1. З метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення дізнавач, слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів.</p> <p>...</p> <p>3. Для участі в огляді може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, законний представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, дізнавач, слідчий, прокурор для участі в огляді може запросити спеціалістів.</p> <p>...</p> <p>6. Дізнавач, слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність.</p> <p>7. При огляді дізнавач, слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, що не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.</p>
Стаття 240. Слідчий експеримент	Стаття 240. Слідчий експеримент

<p>1. З метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань.</p> <p>...</p> <p>5. Слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи, здійснюється лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора, яке розглядається в порядку, передбаченому цим Кодексом, для розгляду клопотань про проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи.</p> <p>6. Про проведення слідчого експерименту слідчий, прокурор складає протокол згідно з вимогами цього Кодексу. Крім того, у протоколі докладно викладаються умови і результати слідчого експерименту.</p>	<p>1. З метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, дізнавач, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань.</p> <p>...</p> <p>5. Слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи, здійснюється лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням дізнавача, слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора, яке розглядається в порядку, передбаченому цим Кодексом, для розгляду клопотань про проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи.</p> <p>6. Про проведення слідчого експерименту дізнавач, слідчий, прокурор складає протокол згідно з вимогами цього Кодексу. Крім того, у протоколі докладно викладаються умови і результати слідчого експерименту.</p>
<p>Стаття 241. Освідування особи</p>	<p>Стаття 241. Освідування особи</p>
<p>1. Слідчий, прокурор здійснює освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу.</p> <p>2. Освідування здійснюється на підставі постанови прокурора та, за необхідності, за участю судово-медичного експерта або лікаря. Освідування, яке супроводжується оголенням освідуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком його проведення лікарем і за згодою особи, яка освідується. Слідчий, прокурор не вправі бути присутнім при освідуванні особи іншої статі, коли це пов'язано з необхідністю оголювати особу, що підлягає освідуванню.</p> <p>...</p>	<p>1. Дізнавач, слідчий, прокурор здійснює освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу.</p> <p>2. Освідування здійснюється на підставі постанови прокурора та, за необхідності, за участю судово-медичного експерта або лікаря. Освідування, яке супроводжується оголенням освідуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком його проведення лікарем і за згодою особи, яка освідується. Дізнавач, слідчий, прокурор не вправі бути присутнім при освідуванні особи іншої статі, коли це пов'язано з необхідністю оголювати особу, що підлягає освідуванню.</p>

	...
Стаття 242. Підстави проведення експертизи	Стаття 242. Підстави проведення експертизи
<p>...</p> <p>2. Дізнавач, слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) встановлення причин смерті; 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень; 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості; 5) встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтею 155 Кримінального кодексу України. 6) визначення розміру матеріальних збитків, шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяної кримінальним правопорушенням. 	<p>...</p> <p>2. Дізнавач, слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) встановлення причин смерті; 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень; 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості; 5) встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтею 155 Кримінального кодексу України. 6) визначення розміру матеріальних збитків, шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяної кримінальним правопорушенням.
Стаття 244. Розгляд слідчим суддею клопотання про залучення експерта	Стаття 244. Розгляд слідчим суддею клопотання про залучення експерта
<p>1. У разі відмови слідчого, прокурора в задоволенні клопотання сторони захисту про залучення експерта особа, що заявила відповідне клопотання, має право звернутися з клопотанням про залучення експерта до слідчого судді.</p>	<p>1. У разі відмови дізнавача, слідчого, прокурора в задоволенні клопотання сторони захисту про залучення експерта особа, що заявила відповідне клопотання, має право звернутися з клопотанням про залучення експерта до слідчого судді.</p>
Стаття 245. Отримання зразків для експертизи	Стаття 245. Отримання зразків для експертизи

<p>...</p> <p>3. Відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими статтею 241 цього Кодексу. У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому статтями 160–166 цього Кодексу, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово.</p>	<p>...</p> <p>3. Відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими статтею 241 цього Кодексу. У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому статтями 160–166 цього Кодексу, має право дозволити дознавачу, слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово.</p>
<p>Стаття 246. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій</p>	<p>Стаття 246. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій</p>
<p>2. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269¹, 270, 271, 272, 274 цього Кодексу, проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.</p> <p>6. Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи.</p>	<p>2. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269¹, 270, 271, 272, 274 цього Кодексу, проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.</p> <p>6. Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове слідство або дознавач, який здійснює дізнання, чи за їхнім дорученням – уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи.</p>

Стаття 248. Розгляд клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії	Стаття 248. Розгляд клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії
<p>2. У клопотанні зазначаються:</p> <p>2) короткий виклад обставин злочину, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;</p> <p>3) правова кваліфікація злочину із зазначенням статті (частини статті) Кримінального кодексу України;</p> <p>5) обставини, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину;</p> <p>7) обґрунтування неможливості отримання відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, в інший спосіб;</p> <p>9) обґрунтування можливості отримання під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчинили.</p> <p>3. Слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що:</p> <p>1) вчинений злочин відповідної тяжкості;</p> <p>2) під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії можуть бути отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин.</p> <p>4. Ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинна відповідати загальним вимогам досудових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про:</p> <p>1) прокурора, слідчого, який звернувся з клопотанням;</p> <p>2) злочин, у зв'язку із досудовим розслідуванням якого постановляється ухвала;</p>	<p>2. У клопотанні зазначаються:</p> <p>2) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;</p> <p>3) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) Кримінального кодексу України;</p> <p>5) обставини, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення;</p> <p>7) обґрунтування неможливості отримання відомостей про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, в інший спосіб;</p> <p>9) обґрунтування можливості отримання під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин кримінального правопорушення або встановлення осіб, які його вчинили.</p> <p>3. Слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо прокурор, слідчий, дізнавач доведе наявність достатніх підстав вважати, що:</p> <p>1) вчинений злочин відповідної тяжкості;</p> <p>2) під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії можуть бути отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин кримінального правопорушення або встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.</p> <p>4. Ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинна відповідати загальним вимогам досудових рішень, передбачених цим Кодексом, а також</p>

	містити відомості про: 1) прокурора, слідчого, дізнавача , який звернувся з клопотанням; 2) кримінальне правопорушення , у зв'язку із досудовим розслідуванням якого постановляється ухвала;
Стаття 276. Випадки повідомлення про підозру	Стаття 276. Випадки повідомлення про підозру
<p>1. Повідомлення про підозру обов'язково здійснюється в порядку, передбаченому статтею 278 цього Кодексу, у випадках:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення; 2) обрання до особи одного з передбачених цим Кодексом запобіжних заходів; 3) наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. <p>Особливості повідомлення про підозру окремії категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу.</p> <p>2. У випадках, передбачених частиною першою цієї статті, слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа (особа, якій законом надано право здійснювати затримання) зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права, передбачені статтею 42 цього Кодексу.</p> <p>3. Після повідомлення про права слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа на прохання підозрюваного зобов'язані детально роз'яснити кожне із зазначених прав.</p>	<p>1. Повідомлення про підозру обов'язково здійснюється в порядку, передбаченому статтею 278 цього Кодексу, у випадках:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення; 2) обрання до особи одного з передбачених цим Кодексом запобіжних заходів; 3) наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. <p>Особливості повідомлення про підозру окремії категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу.</p> <p>2. У випадках, передбачених частиною першою цієї статті, дізнавач, слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа (особа, якій законом надано право здійснювати затримання) зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права, передбачені статтею 42 цього Кодексу.</p> <p>3. Після повідомлення про права дізнавач, слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа на прохання підозрюваного зобов'язані детально роз'яснити кожне із зазначених прав.</p>
Стаття 278. Вручення письмового повідомлення про підозру	Стаття 278. Вручення письмового повідомлення про підозру
<p>1. Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.</p>	<p>1. Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення дізнавачем, слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.</p>

<p>2. Письмове повідомлення про підозру затриманій особі вручається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту її затримання.</p> <p>3. У разі якщо особі не вручено повідомлення про підозру після двадцяти чотирьох годин з моменту затримання, така особа підлягає негайному звільненню.</p> <p>4. Дата та час повідомлення про підозру, правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність невідкладно вносяться слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.</p>	<p>2. Письмове повідомлення про підозру затриманій особі вручається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту її затримання.</p> <p>3. У разі якщо особі не вручено повідомлення про підозру після двадцяти чотирьох годин з моменту затримання, така особа підлягає негайному звільненню.</p> <p>4. Дата та час повідомлення про підозру, правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність невідкладно вносяться дізнавачем, слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.</p>
<p>Стаття 279. Зміна повідомлення про підозру</p>	<p>Стаття 279. Зміна повідомлення про підозру</p>
<p>1. У випадку виникнення підстав для повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри слідчий, прокурор зобов'язаний виконати дії, передбачені статтею 278 цього Кодексу. Якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру має право виключно прокурор.</p>	<p>1. У випадку виникнення підстав для повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри дізнавач, слідчий, прокурор зобов'язаний виконати дії, передбачені статтею 278 цього Кодексу. Якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру має право виключно прокурор.</p>
<p>Стаття 280. Підстави та порядок зупинення досудового розслідування</p>	<p>Стаття 280. Підстави та порядок зупинення досудового розслідування</p>
<p>1. Досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо:</p> <p>1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком;</p> <p>2) підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме;</p> <p>2¹) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;</p>	<p>1. Досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо:</p> <p>1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком;</p> <p>2) підозрюваний переховується від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме;</p> <p>2¹) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;</p>

<p>3) наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.</p> <p>2. До зупинення досудового розслідування слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також всі дії для встановлення місцезнаходження особи, якщо зупинити досудове розслідування необхідно у зв'язку з обставинами, передбаченими пунктом 2 частини першої цієї статті.</p> <p>3. Якщо у кримінальному провадженні є два або декілька підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються не всіх, прокурор має право виділити досудове розслідування і зупинити його стосовно окремих підозрюваних.</p> <p>4. Досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або слідчого за погодженням з прокурором, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Копія постанови надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які мають право її оскаржити слідчому судді.</p> <p>5. Після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.</p>	<p>3) наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.</p> <p>2. До зупинення досудового розслідування дізнавач, слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також всі дії для встановлення місцезнаходження особи, якщо зупинити досудове розслідування необхідно у зв'язку з обставинами, передбаченими пунктом 2 частини першої цієї статті.</p> <p>3. Якщо у кримінальному провадженні є два або декілька підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються не всіх, прокурор має право виділити досудове розслідування і зупинити його стосовно окремих підозрюваних.</p> <p>4. Досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або дізнавача, слідчого за погодженням з прокурором, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Копія постанови надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які мають право її оскаржити слідчому судді.</p> <p>5. Після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.</p>
<p>Стаття 281. Розшук підозрюваного</p>	<p>Стаття 281. Розшук підозрюваного</p>
<p>1. Якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук.</p> <p>2. Про оголошення розшуку вноситься окрема постанова, якщо досудове розслідування не зупиняється, або вказується в постанові про зупинення досудового розслідування, якщо таке рішення приймається, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань.</p> <p>3. Здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам.</p>	<p>1. Якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то дізнавач, слідчий, прокурор оголошує його розшук.</p> <p>2. Про оголошення розшуку вноситься окрема постанова, якщо досудове розслідування не зупиняється, або вказується в постанові про зупинення досудового розслідування, якщо таке рішення приймається, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань.</p> <p>3. Здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам.</p>

<p align="center">Стаття 282. Відновлення досудового розслідування</p> <p>1. Зупинене досудове розслідування відновлюється постановою слідчого, прокурора, якщо підстави для його зупинення перестали існувати (підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва), а також у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій. Копія постанови про відновлення досудового розслідування надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.</p> <p>2. Зупинене досудове розслідування також відновлюється у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування.</p> <p>3. Відомості про відновлення досудового розслідування вносяться слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.</p>	<p align="center">Стаття 282. Відновлення досудового розслідування</p> <p>1. Зупинене досудове розслідування відновлюється постановою дізнавача, слідчого, прокурора, якщо підстави для його зупинення перестали існувати (підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва), а також у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій. Копія постанови про відновлення досудового розслідування надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.</p> <p>2. Зупинене досудове розслідування також відновлюється у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування.</p> <p>3. Відомості про відновлення досудового розслідування вносяться дізнавачем, слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.</p>
<p align="center">Стаття 284. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи</p>	<p align="center">Стаття 284. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи</p>
<p>...</p> <p>4. Про закриття кримінального провадження слідчий, прокурор приймає постанову, яку може бути оскаржено у порядку, встановленому цим Кодексом.</p> <p>Слідчий приймає постанову про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 частини першої цієї статті, якщо в цьому кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру.</p> <p>...</p> <p>6. Копія постанови слідчого про закриття кримінального провадження надсилається заявнику, потерпілому, прокурору. Прокурор протягом двадцяти днів з моменту отримання копії</p>	<p>...</p> <p>4. Про закриття кримінального провадження дізнавач, слідчий, прокурор приймає постанову, яку може бути оскаржено у порядку, встановленому цим Кодексом.</p> <p>Дізнавач, слідчий приймає постанову про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 частини першої цієї статті, якщо в цьому кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру.</p> <p>...</p> <p>6. Копія постанови дізнавача, слідчого про закриття кримінального провадження надсилається заявнику, потерпілому, прокурору. Прокурор протягом двадцяти днів з</p>

<p>постанови має право її скасувати у зв'язку з незаконністю чи необґрунтованістю. Постанова слідчого про закриття кримінального провадження також може бути скасована прокурором за скаргою заявника, потерпілого, якщо така скарга подана протягом десяти днів з моменту отримання заявником, потерпілим копії постанови.</p> <p>...</p>	<p>моменту отримання копії постанови має право її скасувати у зв'язку з незаконністю чи необґрунтованістю. Постанова дізнавача, слідчого про закриття кримінального провадження також може бути скасована прокурором за скаргою заявника, потерпілого, якщо така скарга подана протягом десяти днів з моменту отримання заявником, потерпілим копії постанови.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 290. Відкриття матеріалів іншої сторони</p>	<p>Стаття 290. Відкриття матеріалів іншої сторони</p>
<p>1. Визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.</p> <p>2. Прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ до матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні, у тому числі будь-які докази, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання.</p> <p>3. Прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до приміщення або місця, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем держави, і прокурор має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді.</p> <p>...</p>	<p>1. Визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор або слідчий, дізнавач за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.</p> <p>2. Прокурор або слідчий, дізнавач за його дорученням зобов'язаний надати доступ до матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні, у тому числі будь-які докази, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання.</p> <p>3. Прокурор або слідчий, дізнавач за його дорученням зобов'язаний надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до приміщення або місця, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем держави, і прокурор має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді.</p>

<p>7. Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів прокурор або слідчий за його дорученням повідомляє потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, після чого останній має право ознайомитися з ними за правилами, викладеними в цій статті.</p> <p>...</p>	<p>...</p> <p>7. Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів прокурор або слідчий, дізнавач за його дорученням повідомляє потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, після чого останній має право ознайомитися з ними за правилами, викладеними в цій статті.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 291. Обвинувальний акт і реєстр матеріалів досудового розслідування</p>	<p>Стаття 291. Обвинувальний акт і реєстр матеріалів досудового розслідування</p>
<p>1. Обвинувальний акт складається слідчим, після чого затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема якщо він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений слідчим.</p> <p>2. Обвинувальний акт має містити такі відомості:</p> <p>...</p> <p>4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора;</p> <p>...</p> <p>3. Обвинувальний акт підписується слідчим та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно.</p> <p>...</p>	<p>1. Обвинувальний акт складається дізнавачем, слідчим, після чого затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема якщо він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений дізнавачем, слідчим.</p> <p>2. Обвинувальний акт має містити такі відомості:</p> <p>...4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада дізнавача, слідчого, прокурора;</p> <p>...</p> <p>3. Обвинувальний акт підписується дізнавачем, слідчим та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 295. Порядок продовження строку досудового розслідування</p>	<p>Стаття 295. Порядок продовження строку досудового розслідування</p>
<p>1. Продовження строку досудового розслідування кримінального правопорушення здійснюється за клопотанням слідчого або прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення цього досудового розслідування.</p> <p>2. У клопотанні про продовження строку досудового розслідування зазначаються:</p> <p>1) прізвище, ім'я, по батькові підозрюваного;</p>	<p>1. Продовження строку дізнання здійснюється за клопотанням дізнавача або прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення цього дізнання. Продовження строку досудового слідства здійснюється за клопотанням слідчого або прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення цього досудового слідства.</p> <p>2. У клопотанні про продовження строку досудового розслі-</p>

<p>2) найменування (номер) кримінального провадження; 3) суть повідомленої підозри і правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, у вчиненні якого підозрюється особа; 4) посилання на докази, якими обґрунтовується підозра; 5) процесуальні дії, проведення або завершення яких потребує додаткового часу; 6) значення результатів цих процесуальних дій для судового розгляду; 7) строк, необхідний для проведення або завершення процесуальних дій; 8) обставини, що перешкоджали здійснити ці процесуальні дії раніше.</p> <p>3. Копія клопотання вручається слідчим або прокурором, що здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення цього досудового розслідування, підозрюваному та його захиснику не пізніше ніж за п'ять днів до дня подання клопотання прокурору, що уповноважений на розгляд питання про продовження строку досудового розслідування.</p> <p>Підозрюваний, його захисник мають право до подання клопотання про продовження строку досудового розслідування подати слідчому або прокурору, який ініціює це питання, письмові заперечення, які обов'язково долучаються до клопотання і разом з ним подаються прокурору, уповноваженому на його розгляд.</p> <p>...</p>	<p>дування зазначаються:</p> <p>1) прізвище, ім'я, по батькові підозрюваного; 2) найменування (номер) кримінального провадження; 3) суть повідомленої підозри і правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, у вчиненні якого підозрюється особа; 4) посилання на докази, якими обґрунтовується підозра; 5) процесуальні дії, проведення або завершення яких потребує додаткового часу; 6) значення результатів цих процесуальних дій для судового розгляду; 7) строк, необхідний для проведення або завершення процесуальних дій; 8) обставини, що перешкоджали здійснити ці процесуальні дії раніше.</p> <p>3. Копія клопотання вручається дізнавачем, слідчим або прокурором, що здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення цього досудового розслідування, підозрюваному та його захиснику не пізніше ніж за п'ять днів до дня подання клопотання прокурору, що уповноважений на розгляд питання про продовження строку досудового розслідування.</p> <p>Підозрюваний, його захисник мають право до подання клопотання про продовження строку досудового розслідування подати дізнавачу, слідчому або прокурору, який ініціює це питання, письмові заперечення, які обов'язково долучаються до клопотання і разом з ним подаються прокурору, уповноваженому на його розгляд.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 296. Задоволення клопотання про продовження строку досудового розслідування</p>	<p>Стаття 296. Задоволення клопотання про продовження строку досудового розслідування</p>
<p>...</p> <p>2. Якщо прокурор задовольняє клопотання слідчого, прокуро-</p>	<p>...</p> <p>2. Якщо прокурор задовольняє клопотання дізнавача, слідчо-</p>

ра, він визначає новий строк досудового розслідування. Прокурор зобов'язаний визначити найкоротший строк, достатній для потреб досудового розслідування.	го, прокурора, він визначає новий строк досудового розслідування. Прокурор зобов'язаний визначити найкоротший строк, достатній для потреб досудового розслідування.
Стаття 297. Відмова у задоволенні клопотання про продовження строку досудового розслідування	Стаття 297. Відмова у задоволенні клопотання про продовження строку досудового розслідування
1. Прокурор відмовляє у задоволенні клопотання та продовженні строку досудового розслідування у разі, якщо слідчий, прокурор, який звернувся з клопотанням, не доведе наявність підстав, передбачених частиною першою статті 296 цього Кодексу, а також, якщо досліджені під час вирішення цього питання обставини свідчать про відсутність достатніх підстав вважати, що сталася подія кримінального правопорушення, яка дала підстави для повідомлення про підозру, та/або підозрюваний причетний до цієї події кримінального правопорушення.	1. Прокурор відмовляє у задоволенні клопотання та продовженні строку досудового розслідування у разі, якщо дізнавач , слідчий, прокурор, який звернувся з клопотанням, не доведе наявність підстав, передбачених частиною першою статті 296 цього Кодексу, а також, якщо досліджені під час вирішення цього питання обставини свідчать про відсутність достатніх підстав вважати, що сталася подія кримінального правопорушення, яка дала підстави для повідомлення про підозру, та/або підозрюваний причетний до цієї події кримінального правопорушення.
Глава 25. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків	Глава 25. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків
Стаття 299. Запобіжні заходи під час досудового розслідування кримінальних проступків	Стаття 299. Запобіжні заходи під час досудового розслідування кримінальних проступків
1. Під час досудового розслідування кримінальних проступків не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою.	1. Під час досудового розслідування кримінальних проступків не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту або тримання під вартою.
відсутня	Стаття 299¹. Особливості затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального проступку
	1. Затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального проступку, здійснюється згідно із загальними правилами, передбаченими параграфом 2 глави 18 цього Кодексу, з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею. 2. Уповноважена службова особа має право затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального проступку, лише у випадках:

	<p>1) якщо цю особу застали під час вчинення кримінального проступку або замаху на його вчинення;</p> <p>2) якщо безпосередньо після вчинення кримінального проступку очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа вчинила кримінальний проступок.</p> <p>3. Строк затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального проступку не може перевищувати трьох годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами статті 209 цього Кодексу, за винятком випадків, коли:</p> <p>1) особа намагалася втекти;</p> <p>2) у особи відсутня реєстрація місця проживання;</p> <p>3) не встановлена особа підозрюваного.</p> <p>4. У випадках, передбачених пунктами 1–3 частини 3 цієї статті, строк затримання може становити 48 годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами статті 209 цього Кодексу.</p> <p>5. Протягом трьох годин, а у випадках, передбачених пунктами 1–3 частини 3 цієї статті, протягом 48 годин, після затримання дізнавач, уповноважена службова особа:</p> <p>1) звільняє затриманого – якщо не підтвердилась підозра у вчиненні кримінального проступку, вичерпався встановлений законом строк затримання або затримання було здійснено з порушенням вимог, передбачених цим Кодексом;</p> <p>2) доставляє затриманого до слідчого судді з клопотанням про обрання йому запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання або особистої поруки.</p>
<p>Стаття 300. Слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування кримінальних проступків</p>	<p>Стаття 300. Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування кримінальних проступків</p>
<p>1. Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені</p>	<p>1. Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені</p>

цим Кодексом, окрім негласних слідчих (розшукових) дій.	цим Кодексом та негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені частиною другою статті 264 та статтею 268 цього Кодексу.
відсутня	Стаття 300¹. Особливості складання повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку
	1. Письмове повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку складається прокурором або дізнавачем за погодженням з прокурором у випадках та в порядку, передбаченими цим Кодексом.
Стаття 301. Особливості закінчення досудового розслідування кримінальних проступків	Стаття 301. Особливості закінчення досудового розслідування кримінальних проступків
<p>1. Закінчення досудового розслідування кримінальних проступків здійснюється згідно із загальними правилами, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею.</p> <p>2. Слідчий зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше двадцяти п'яти днів після повідомлення особі про підозру, подати на затвердження прокурору один із зазначених процесуальних документів:</p> <p>1) проект рішення про закриття кримінального провадження;</p> <p>2) проект клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності;</p> <p>3) обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;</p> <p>4) клопотання про продовження строку досудового розслідування з підстав, передбачених цим Кодексом.</p> <p>У разі необхідності прокурор має право самостійно оформити процесуальні документи, передбачені частиною другою цієї статті.</p> <p>3. Прокурор зобов'язаний до спливу тридцятиденного терміну після повідомлення особі про підозру здійснити одну із зазначених дій:</p>	<p>1. Закінчення досудового розслідування кримінальних проступків здійснюється згідно із загальними правилами, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею.</p> <p>2. Дізнавач зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше двадцяти п'яти днів після повідомлення особі про підозру, подати на затвердження прокурору один із зазначених процесуальних документів:</p> <p>1) клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності;</p> <p>2) обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;</p> <p>3) клопотання про продовження строку дізнання з підстав, передбачених цим Кодексом.</p> <p>У разі необхідності прокурор має право самостійно оформити процесуальні документи, передбачені частиною другою цієї статті.</p> <p>3. Прокурор зобов'язаний до спливу тридцятиденного терміну після повідомлення особі про підозру здійснити одну із зазначених дій:</p>

<p>чених дій:</p> <p>1) прийняти рішення про закриття кримінального провадження;</p> <p>2) звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;</p> <p>3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;</p> <p>4) подати клопотання про продовження строку досудового розслідування з підстав, передбачених цим Кодексом.</p> <p>4. Відкриття матеріалів досудового розслідування іншій стороні здійснюється слідчим у порядку, передбаченому цим Кодексом.</p>	<p>1) прийняти рішення про закриття кримінального провадження;</p> <p>2) звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;</p> <p>3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;</p> <p>4) повернути кримінальне провадження дізнавачу із письмовими вказівками про проведення процесуальних дій;</p> <p>5) при встановленні ознак злочину направити кримінальне провадження для проведення досудового слідства.</p> <p>4. Відкриття матеріалів дізнання іншій стороні здійснюється дізнавачем у порядку, передбаченому цим Кодексом.</p>
<p>Стаття 302. Клопотання прокурора про розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні</p>	<p>Стаття 302. Клопотання прокурора про розгляд обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку у спрощеному провадженні</p>
<p>1. Встановивши під час досудового розслідування, що підозрюваний беззаперечно визнав свою винуватість, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згоден з розглядом обвинувального акта за його відсутності, а потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, не заперечують проти такого розгляду, прокурор має право надіслати до суду обвинувальний акт, в якому зазначає клопотання про його розгляд у спрощеному порядку без проведення судового розгляду в судовому засіданні.</p> <p>2. Слідчий, прокурор зобов'язаний роз'яснити підозрюваному, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зміст встановлених досудовим розслідуванням обставин, а також те, що у разі надання згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному порядку вони будуть позбавлені права оскаржувати вирок в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому</p>	<p>1. Встановивши під час досудового розслідування, що підозрюваний беззаперечно визнав свою винуватість, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згоден з розглядом обвинувального акта за його відсутності, а потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, не заперечують проти такого розгляду, прокурор має право надіслати до суду обвинувальний акт, в якому зазначає клопотання про його розгляд у спрощеному порядку без проведення судового розгляду в судовому засіданні.</p> <p>2. Дізнавач, прокурор зобов'язаний роз'яснити підозрюваному, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зміст встановлених досудовим розслідуванням обставин, а також те, що у разі надання згоди на розгляд обвинувального акта у спрощеному порядку вони будуть позбавлені права оскаржувати вирок в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому</p>

<p>засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини. Крім того, слідчий, прокурор зобов'язаний впевнитися у добровільності згоди підозрюваного, потерпілого та представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні.</p> <p>3. До обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні повинні бути додані:</p> <p>1) письмова заява підозрюваного, складена в присутності захисника, щодо беззаперечного визнання своєї винуватості, згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження згідно з частиною другою цієї статті та згоди з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні;</p> <p>2) письмова заява потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, щодо згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження згідно з частиною другою цієї статті та згоди з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні;</p> <p>3) матеріали досудового розслідування, у тому числі документи, які засвідчують беззаперечне визнання підозрюваним своєї винуватості.</p>	<p>засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини. Крім того, дізнавач, прокурор зобов'язаний впевнитися у добровільності згоди підозрюваного, потерпілого та представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні.</p> <p>3. До обвинувального акта з клопотанням про його розгляд у спрощеному провадженні повинні бути додані:</p> <p>1) письмова заява підозрюваного, складена в присутності захисника, щодо беззаперечного визнання своєї винуватості, згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження згідно з частиною другою цієї статті та згоди з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні;</p> <p>2) письмова заява потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, щодо згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження згідно з частиною другою цієї статті та згоди з розглядом обвинувального акта у спрощеному провадженні;</p> <p>3) матеріали дізнання, у тому числі документи, які засвідчують беззаперечне визнання підозрюваним своєї винуватості.</p>
<p>Статтям 303. Рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, та право на оскарження</p>	<p>Стаття 303. Рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, та право на оскарження</p>
<p>1. На досудовому провадженні можуть бути оскаржені такі рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора:</p> <p>1) бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у неперверненні</p>	<p>1. На досудовому провадженні можуть бути оскаржені такі рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого або прокурора:</p> <p>1) бездіяльність дізнавача, слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання за-</p>

тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 цього Кодексу, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк, – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, володільцем тимчасово вилученого майна;

2) рішення слідчого, прокурора про зупинення досудового розслідування – потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження;

3) рішення слідчого про закриття кримінального провадження – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником;

4) рішення прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження щодо юридичної особи – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження;

5) рішення прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим – особою, якій відмовлено у визнанні потерпілою;

6) рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки – особами, до яких можуть бути застосовані заходи безпеки, передбачені законом;

7) рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій – особою, якій відмовлено у задоволенні клопотання, її представником, законним представником чи захисником;

8) рішення слідчого, прокурора про зміну порядку досудового

яви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у не поверненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 цього Кодексу, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк, – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, володільцем тимчасово вилученого майна;

2) рішення **дізнавача**, слідчого, прокурора про зупинення досудового розслідування – потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження;

3) рішення **дізнавача**, слідчого про закриття кримінального провадження – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником;

4) рішення прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження щодо юридичної особи – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження;

5) рішення прокурора, слідчого, **дізнавача** про відмову у визнанні потерпілим – особою, якій відмовлено у визнанні потерпілою;

6) рішення, дії чи бездіяльність **дізнавача**, слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки – особами, до яких можуть бути застосовані заходи безпеки, передбачені законом;

7) рішення **дізнавача**, слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій – особою, якій відмовлено у задоволенні клопотання, її представником, законним

<p>розслідування та продовження його згідно з правилами, передбаченими главою 39 цього Кодексу, – підозрюваним, його захисником чи законним представником, потерпілим, його представником чи законним представником.</p> <p>2. Скарги на інші рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора не розглядаються під час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами статей 314–316 цього Кодексу.</p> <p>3. Під час підготовчого судового засідання можуть бути оскаржені рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, передбачені пунктами 5 та 6 частини першої цієї статті.</p>	<p>представником чи захисником;</p> <p>8) рішення дізнавача, слідчого, прокурора про зміну порядку досудового розслідування та продовження його згідно з правилами, передбаченими главою 39 цього Кодексу, – підозрюваним, його захисником чи законним представником, потерпілим, його представником чи законним представником.</p> <p>2. Скарги на інші рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого або прокурора не розглядаються під час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами статей 314–316 цього Кодексу.</p> <p>3. Під час підготовчого судового засідання можуть бути оскаржені рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого або прокурора, передбачені пунктами 5 та 6 частини першої цієї статті.</p>
<p>Стаття 304. Строк подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, її повернення або відмова відкриття провадження</p>	<p>Стаття 304. Строк подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого чи прокурора, її повернення або відмова відкриття провадження</p>
<p>1. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, передбачені частиною першою статті 303 цього Кодексу, можуть бути подані особою протягом десяти днів з моменту прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності. Якщо рішення слідчого чи прокурора оформлюється постановою, строк подання скарги починається з дня отримання особою її копії.</p>	<p>1. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого чи прокурора, передбачені частиною першою статті 303 цього Кодексу, можуть бути подані особою протягом десяти днів з моменту прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності. Якщо рішення дізнавача, слідчого чи прокурора оформлюється постановою, строк подання скарги починається з дня отримання особою її копії.</p>
<p>Стаття 305. Правові наслідки подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування</p>	<p>Стаття 305. Правові наслідки подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого чи прокурора під час досудового розслідування</p>
<p>1. Подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування не зупиняє виконання рішення чи дію слідчого, прокурора.</p> <p>2. Слідчий чи прокурор можуть самостійно скасувати рішення</p>	<p>1. Подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого чи прокурора під час досудового розслідування не зупиняє виконання рішення чи дію дізнавача, слідчого, прокурора.</p>

<p>ня, передбачені пунктами 1, 2, 5 і 6 частини першої статті 303 цього Кодексу, припинити дію чи бездіяльність, які оскаржуються, що тягне за собою закриття провадження за скаргою. Прокурор може самостійно скасувати рішення, що передбачене пунктом 3 частини першої статті 303 цього Кодексу і оскаржується в порядку, передбаченому частиною шостою статті 284 цього Кодексу, що тягне за собою закриття провадження за скаргою.</p>	<p>2. Дізнавач, слідчий чи прокурор можуть самостійно скасувати рішення, передбачені пунктами 1, 2, 5 і 6 частини першої статті 303 цього Кодексу, припинити дію чи бездіяльність, які оскаржуються, що тягне за собою закриття провадження за скаргою. Прокурор може самостійно скасувати рішення, що передбачене пунктом 3 частини першої статті 303 цього Кодексу і оскаржується в порядку, передбаченому частиною шостою статті 284 цього Кодексу, що тягне за собою закриття провадження за скаргою.</p>
<p>Стаття 306. Порядок розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування</p>	<p>Стаття 306. Порядок розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого чи прокурора під час досудового розслідування</p>
<p>1. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду згідно з правилами судового розгляду, передбаченими статтями 318–380 цього Кодексу, з урахуванням положень цієї глави. 2. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування розглядаються не пізніше сімдесяти двох годин з моменту надходження відповідної скарги, крім скарг на рішення про закриття кримінального провадження, які розглядаються не пізніше п'яти днів з моменту надходження скарги. 3. Розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується. Відсутність слідчого чи прокурора не є перешкодою для розгляду скарги.</p>	<p>1. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду згідно з правилами судового розгляду, передбаченими статтями 318–380 цього Кодексу, з урахуванням положень цієї глави. 2. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування розглядаються не пізніше сімдесяти двох годин з моменту надходження відповідної скарги, крім скарг на рішення про закриття кримінального провадження, які розглядаються не пізніше п'яти днів з моменту надходження скарги. 3. Розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується. Відсутність дізнавача, слідчого чи прокурора не є перешкодою для розгляду скарги.</p>
<p>Стаття 307. Рішення слідчого судді за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування</p>	<p>Стаття 307. Рішення слідчого судді за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого чи прокурора під час досудового розслідування</p>

<p>1. За результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора постановляється ухвала згідно з правилами цього Кодексу.</p> <p>2. Ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування може бути про:</p> <p>1) скасування рішення слідчого чи прокурора;</p> <p>2) зобов'язання припинити дію;</p> <p>3) зобов'язання вчинити певну дію;</p> <p>4) відмову у задоволенні скарги.</p> <p>3. Ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дію чи бездіяльність слідчого чи прокурора не може бути оскаржена, окрім ухвали про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження.</p>	<p>1. За результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого чи прокурора постановляється ухвала згідно з правилами цього Кодексу.</p> <p>2. Ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування може бути про:</p> <p>1) скасування рішення дізнавача, слідчого чи прокурора;</p> <p>2) зобов'язання припинити дію;</p> <p>3) зобов'язання вчинити певну дію;</p> <p>4) відмову у задоволенні скарги.</p> <p>3. Ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дію чи бездіяльність дізнавача, слідчого чи прокурора не може бути оскаржена, окрім ухвали про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження.</p>
<p>Стаття 311. Рішення, дії чи бездіяльність прокурора, які можуть оскаржуватися слідчим</p>	<p>Стаття 311. Рішення, дії чи бездіяльність прокурора, які можуть оскаржуватися дізнавачем, слідчим</p>
<p>1. Під час досудового розслідування слідчий, який здійснює розслідування певного кримінального правопорушення, має право оскаржувати будь-які рішення, дії чи бездіяльність прокурора, прийняті або вчинені у відповідному досудовому провадженні, крім випадків, передбачених цим Кодексом.</p>	<p>1. Під час досудового розслідування дізнавач, який здійснює досудове слідство певного кримінального правопорушення, має право оскаржувати будь-які рішення, дії чи бездіяльність прокурора, прийняті або вчинені у відповідному досудовому провадженні, крім випадків, передбачених цим Кодексом.</p>
<p>Стаття 312. Порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора</p>	<p>Стаття 312. Порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора</p>
<p>1. Скарга слідчого на рішення, дію чи бездіяльність прокурора повинна подаватися в письмовій формі не пізніше трьох днів з моменту прийняття або вчинення оскаржуваних рішення, дії чи бездіяльності.</p> <p>2. Скарга слідчого подається прокурору вищого рівня щодо прокурора, рішення, дії чи бездіяльність якого оскаржуються.</p>	<p>1. Скарга дізнавача, слідчого на рішення, дію чи бездіяльність прокурора повинна подаватися в письмовій формі не пізніше трьох днів з моменту прийняття або вчинення оскаржуваних рішення, дії чи бездіяльності.</p> <p>2. Скарга дізнавачем, слідчого подається прокурору вищого рівня щодо прокурора, рішення, дії чи бездіяльність якого</p>

<p>3. Оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора не зупиняє їх виконання.</p>	<p>оскаржуються. 3. Оскарження дізнавачем, слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора не зупиняє їх виконання.</p>
<p>Стаття 313. Порядок вирішення скарги на рішення, дії чи бездіяльність прокурора</p>	<p>Стаття 313. Порядок вирішення скарги на рішення, дії чи бездіяльність прокурора</p>
<p>1. Прокурор вищого рівня, до якого надійшла скарга на рішення, дію чи бездіяльність прокурора, зобов'язаний розглянути цю скаргу протягом трьох днів з моменту її надходження і надіслати своє рішення слідчому та прокурору, рішення, дія чи бездіяльність якого оскаржувалася.</p> <p>2. За наслідками розгляду скарги можуть бути прийняті рішення про:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) залишення рішення чинним, визнання законними вчинених дії чи бездіяльності; 2) зміну рішення в частині; 3) скасування рішення і прийняття нового рішення, визнання незаконними вчинених дії чи бездіяльності і зобов'язання вчинити нову дію. <p>3. У разі скасування рішення або визнання незаконними вчиненої дії чи бездіяльності прокурор вищого рівня має право здійснити заміну одного прокурора на іншого з числа службових осіб органів прокуратури того самого рівня в досудовому провадженні, де було прийнято або вчинено незаконне рішення, дія чи бездіяльність.</p> <p>4. Рішення прокурора вищого рівня є остаточним і не підлягає оскарженню до суду, інших органів державної влади, їх посадових чи службових осіб.</p>	<p>1. Прокурор вищого рівня, до якого надійшла скарга на рішення, дію чи бездіяльність прокурора, зобов'язаний розглянути цю скаргу протягом трьох днів з моменту її надходження і надіслати своє рішення дізнавачу, слідчому та прокурору, рішення, дія чи бездіяльність якого оскаржувалася.</p> <p>2. За наслідками розгляду скарги можуть бути прийняті рішення про:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) залишення рішення чинним, визнання законними вчинених дії чи бездіяльності; 2) зміну рішення в частині; 3) скасування рішення і прийняття нового рішення, визнання незаконними вчинених дії чи бездіяльності і зобов'язання вчинити нову дію. <p>3. У разі скасування рішення або визнання незаконними вчиненої дії чи бездіяльності прокурор вищого рівня має право здійснити заміну одного прокурора на іншого з числа службових осіб органів прокуратури того самого рівня в досудовому провадженні, де було прийнято або вчинено незаконне рішення, дія чи бездіяльність.</p> <p>4. Рішення прокурора вищого рівня є остаточним і не підлягає оскарженню до суду, інших органів державної влади, їх посадових чи службових осіб.</p>
<p>Стаття 314¹ Складання досудової доповіді</p>	<p>Стаття 314¹ Складання досудової доповіді</p>
<p>...</p> <p>2. Досудова доповідь складається щодо особи, обвинуваченої у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості, або тя-</p>	<p>...</p> <p>2. Досудова доповідь складається щодо особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального проступку, менш тяжкого або тяжкого</p>

<p>жкого злочину, нижня межа санкції якого не перевищує п'яти років позбавлення волі. Досудова доповідь щодо неповнолітнього обвинуваченого віком від 14 до 18 років складається незалежно від тяжкості вчиненого злочину, крім випадків, передбачених цим Кодексом.</p> <p>4. Досудова доповідь не складається:</p> <p>б) щодо особи, до якої застосовано умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, проте вона вчинила новий злочин протягом невідбутої частини покарання;</p> <p>5. Досудова доповідь не може використовуватися у кримінальному провадженні як доказ винуватості обвинуваченого у вчиненні злочину.</p>	<p>злочину, нижня межа санкції якого не перевищує п'яти років позбавлення волі. Досудова доповідь щодо неповнолітнього обвинуваченого віком від 14 до 18 років складається незалежно від тяжкості вчиненого злочину, крім випадків, передбачених цим Кодексом.</p> <p>4. Досудова доповідь не складається:</p> <p>б) щодо особи, до якої застосовано умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, проте вона вчинила нове кримінальне правопорушення протягом невідбутої частини покарання;</p> <p>5. Досудова доповідь не може використовуватися у кримінальному провадженні як доказ винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення.</p>
<p>Стаття 338. Зміна обвинувачення в суді</p>	<p>Стаття 338. Зміна обвинувачення в суді</p>
<p>5. У разі зміни ступеня тяжкості злочину з тяжкого чи особливо тяжкого на злочин, передбачений частиною другою статті 314¹ цього Кодексу, суд за власною ініціативою або за клопотанням осіб, передбачених частиною п'ятою статті 314 цього Кодексу, постановляє ухвалу про складання досудової доповіді із зазначенням строку її підготовки та відкладає судовий розгляд.</p>	<p>5. У разі зміни правової кваліфікації злочину з тяжкого чи особливо тяжкого на кримінальне правопорушення, за обвинуваченням у вчиненні якого, згідно частини другої статті 314¹ цього Кодексу, складається досудова доповідь, суд за власною ініціативою або за клопотанням осіб, передбачених частиною п'ятою статті 314 цього Кодексу, постановляє ухвалу про складання досудової доповіді із зазначенням строку її підготовки та відкладає судовий розгляд.</p>
<p>Стаття 381. Загальні положення спрощеного провадження щодо кримінальних проступків</p>	<p>Стаття 381. Загальні положення спрощеного провадження щодо кримінальних проступків</p>
<p>1. Суд за клопотанням прокурора або слідчого, погодженого з прокурором, має право розглянути обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження, якщо обвинувачений, що був представлений захисником, беззаперечно визнав свою винуватість, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згоден з розглядом обвинувального акта за його відсутності, а</p>	<p>1. Суд за клопотанням прокурора або дізнавача, погодженого з прокурором, має право розглянути обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження, якщо обвинувачений, що був представлений захисником, беззаперечно визнав свою винуватість, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згоден з розглядом обвинувального акта за його відсутності, а</p>

потерпілий не заперечує проти такого розгляду. ...	потерпілий не заперечує проти такого розгляду. ...
Стаття 459. Підстави для здійснення кримінального провадження за нововиявленими обставинами	Стаття 459. Підстави для здійснення кримінального провадження за нововиявленими обставинами
... 2. Нововиявленими обставинами визнаються: ... 2) зловживання слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду під час кримінального провадження;	... 2. Нововиявленими обставинами визнаються: ... 2) зловживання дізнавача , слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду під час кримінального провадження;
Стаття 463. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами	Стаття 463. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами
2. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у разі вчинення суддею злочину, внаслідок якого ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення, подається до суду тієї інстанції, суддею якого він був.	2. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у разі вчинення суддею кримінального правопорушення , внаслідок якого ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення, подається до суду тієї інстанції, суддею якого він був.
Стаття 469. Ініціювання та укладення угоди	Стаття 469. Ініціювання та укладення угоди
1. Угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді). ... 3. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.	1. Угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім дізнавача , слідчого, прокурора або судді). ... 3. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, менш тяжких злочинів та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Укла-

<p>ня. Укладення угоди про примирення у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, не допускається.</p> <p>4. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо:</p> <p>1) кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів;</p> <p>...</p> <p>7. Слідчий, прокурор зобов'язані проінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення.</p>	<p>дення угоди про примирення у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, не допускається.</p> <p>4. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо:</p> <p>1) кримінальних проступків, менш тяжких чи тяжких злочинів;</p> <p>...</p> <p>7. Дізнавач, слідчий, прокурор зобов'язані проінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення.</p>
<p>Стаття 477. Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення</p>	<p>Стаття 477. Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення</p>
<p>1. Кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження, яке може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого щодо кримінальних правопорушень, передбачених:</p> <p>2) частиною другою статті 122 (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин), частиною другою статті 126 (побої і мордування за обтяжуючих обставин, за виключенням випадків, якщо такі дії вчинені групою осіб), статтею 128 (необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження), частиною першою статті 130 (свідоме поставлення іншої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини), частиною першою статті 146 (незаконне позбавлення волі або викрадення людини без обтяжуючих обставин), частиною другою статті 152 (згвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила</p>	<p>1. Кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження, яке може бути розпочате дізнавачем, слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого щодо кримінальних правопорушень, передбачених:</p> <p>2) частиною другою статті 122 (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин), частиною другою статті 126 (побої і мордування за обтяжуючих обставин, за виключенням випадків, якщо такі дії вчинені групою осіб), статтею 128 (необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження), частиною першою статті 130 (свідоме поставлення іншої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини), частиною першою статті 146 (незаконне позбавлення волі або викрадення людини без обтяжуючих обставин), частиною другою статті 152 (згвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила</p>

<p>будь-який із злочинів, передбачених статтями 153–155 Кримінального кодексу України), частиною першою статті 153 (насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом), частиною першою статті 286 (порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 296 (хуліганство без обтяжуючих обставин), частиною другою статті 361 (несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, за обтяжуючих обставин), частиною другою статті 362 (несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї) Кримінального кодексу України – якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого;</p>	<p>будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачене статтями 153–155 Кримінального кодексу України), частиною першою статті 153 (насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом), частиною першою статті 286 (порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 296 (хуліганство без обтяжуючих обставин), частиною другою статті 361 (несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, за обтяжуючих обставин), частиною другою статті 362 (несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї) Кримінального кодексу України – якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого;</p>
<p>Стаття 478. Початок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення</p>	<p>Стаття 478. Початок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення</p>
<p>1. Потерпілий має право подати до слідчого, прокурора, іншої службової особи органу, уповноваженого на початок досудового розслідування, заяву про вчинення кримінального правопорушення протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення певного кримінального правопорушення.</p>	<p>1. Потерпілий має право подати до дізнавача, слідчого, прокурора, іншої службової особи органу, уповноваженого на початок досудового розслідування, заяву про вчинення кримінального правопорушення протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення певного кримінального правопорушення.</p>
<p>Стаття 484. Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх</p>	<p>Стаття 484. Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх</p>
<p>... 2. Кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи, в тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється що-</p>	<p>... 2. Кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи, в тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється що-</p>

<p>до декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, здійснюється слідчим, який спеціально уповноважений керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх. Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, в тому числі під час провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд та всі інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим та психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи при прийнятті процесуальних рішень та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього.</p>	<p>до декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, здійснюється дізнавачем, який спеціально уповноважений керівником підрозділу дізнання, або слідчим, який спеціально уповноважений керівником підрозділу досудового слідства на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх. Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, в тому числі під час провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд та всі інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим та психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи при прийнятті процесуальних рішень та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього.</p>
<p>Стаття 489. Порядок виклику неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого</p>	<p>Стаття 489. Порядок виклику неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого</p>
<p>1. Неповнолітній підозрюваний чи обвинувачений повідомляється або викликається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом через його батьків або інших законних представників. Інший порядок допускається лише в разі, якщо це зумовлюється обставинами, встановленими під час кримінального провадження.</p>	<p>1. Неповнолітній підозрюваний чи обвинувачений повідомляється або викликається дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом через його батьків або інших законних представників. Інший порядок допускається лише в разі, якщо це зумовлюється обставинами, встановленими під час кримінального провадження.</p>
<p>Стаття 491. Участь законного представника, педагога, психолога або лікаря в допиті неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого</p>	<p>Стаття 491. Участь законного представника, педагога, психолога або лікаря в допиті неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого</p>
<p>1. Якщо неповнолітній не досяг шістнадцятирічного віку або якщо неповнолітнього визнано розумово відсталим, на його допиті за рішенням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду або за клопотанням захисника забезпечується участь законно-</p>	<p>1. Якщо неповнолітній не досяг шістнадцятирічного віку або якщо неповнолітнього визнано розумово відсталим, на його допиті за рішенням дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду або за клопотанням захисника забезпечується</p>

<p>го представника, педагога чи психолога, а у разі необхідності – лікаря.</p> <p>2. До початку допиту законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхнє право ставити запитання неповнолітньому підозрюваному чи обвинуваченому. Слідчий, прокурор вправі відвести поставлене запитання, але відведене запитання повинно бути занесено до протоколу.</p>	<p>участь законного представника, педагога чи психолога, а у разі необхідності – лікаря.</p> <p>2. До початку допиту законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхнє право ставити запитання неповнолітньому підозрюваному чи обвинуваченому. Дізнавач, слідчий, прокурор вправі відвести поставлене запитання, але відведене запитання повинно бути занесено до протоколу.</p>
<p>Стаття 497. Порядок застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру</p>	<p>Стаття 497. Порядок застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру</p>
<p>1. Якщо під час досудового розслідування прокурор дійде висновку про можливість виправлення неповнолітнього, який обвинувачується у вчиненні вперше кримінального проступку, злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості без застосування кримінального покарання, він складає клопотання про застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру і надсилає його до суду.</p>	<p>1. Якщо під час досудового розслідування прокурор дійде висновку про можливість виправлення неповнолітнього, який обвинувачується у вчиненні вперше кримінального проступку або необережного менш тяжкого злочину без застосування кримінального покарання, він складає клопотання про застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру і надсилає його до суду.</p>
<p>Стаття 499. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру</p>	<p>Стаття 499. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру</p>
<p>1. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру здійснюється згідно з правилами, передбаченими цим Кодексом. Таке досудове розслідування здійснюється слідчим, який спеціально уповноважений керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх.</p> <p>...</p> <p>5. За відсутності підстав для закриття кримінального провадження прокурор затверджує складене слідчим або самостійно складає клопотання про застосування до неповнолітнього</p>	<p>1. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру здійснюється згідно з правилами, передбаченими цим Кодексом. Таке досудове розслідування здійснюється дізнавачем, який спеціально уповноважений керівником підрозділу дізнання, або слідчим, який спеціально уповноважений керівником підрозділу досудового слідства на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх.</p> <p>...</p> <p>5. За відсутності підстав для закриття кримінального провадження прокурор затверджує складене дізнавачем, слідчим</p>

<p>примусових заходів виховного характеру і надсилає його до суду в порядку, передбаченому цим Кодексом.</p>	<p>або самостійно складає клопотання про застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру і надсилає його до суду в порядку, передбаченому цим Кодексом.</p>
<p>Стаття 503. Підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру</p>	<p>Стаття 503. Підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру</p>
<p>...</p> <p>2. Якщо під час досудового розслідування будуть встановлені підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, слідчий, прокурор виносить постанову про зміну порядку досудового розслідування і продовжує його згідно з правилами, передбаченими цією главою.</p>	<p>...</p> <p>2. Якщо під час досудового розслідування будуть встановлені підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, дізнавач, слідчий, прокурор виносить постанову про зміну порядку досудового розслідування і продовжує його згідно з правилами, передбаченими цією главою.</p>
<p>Стаття 504. Порядок здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру та щодо обмежено осудних осіб</p>	<p>Стаття 504. Порядок здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру та щодо обмежено осудних осіб</p>
<p>1. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється слідчим згідно із загальними правилами, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень цієї глави.</p> <p>2. Досудове розслідування щодо осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення у стані обмеженої осудності, здійснюється слідчим згідно із загальними правилами, передбаченими цим Кодексом. Суд, ухвалюючи вирок, може врахувати стан обмеженої осудності як підставу для застосування примусових заходів медичного характеру.</p>	<p>1. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється дізнавачем, слідчим згідно із загальними правилами, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень цієї глави.</p> <p>2. Досудове розслідування щодо осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення у стані обмеженої осудності, здійснюється дізнавачем, слідчим згідно із загальними правилами, передбаченими цим Кодексом. Суд, ухвалюючи вирок, може врахувати стан обмеженої осудності як підставу для застосування примусових заходів медичного характеру.</p>
<p>Стаття 509. Психіатрична експертиза</p>	<p>Стаття 509. Психіатрична експертиза</p>
<p>1. Слідчий, прокурор зобов'язані залучити експерта (експертів) для проведення психіатричної експертизи у разі, якщо під</p>	<p>1. Дізнавач, слідчий, прокурор зобов'язані залучити експерта (експертів) для проведення психіатричної експертизи у разі,</p>

<p>час кримінального провадження будуть встановлені обставини, які дають підстави вважати, що особа під час вчинення суспільно небезпечного діяння була в неосудному або обмежено осудному стані або вчинила кримінальне правопорушення в осудному стані, але після його вчинення захворіла на психічну хворобу, яка позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними. Такими обставинами, зокрема, є:</p> <p>...</p>	<p>якщо під час кримінального провадження будуть встановлені обставини, які дають підстави вважати, що особа під час вчинення суспільно небезпечного діяння була в неосудному або обмежено осудному стані або вчинила кримінальне правопорушення в осудному стані, але після його вчинення захворіла на психічну хворобу, яка позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними. Такими обставинами, зокрема, є:</p> <p>...</p>
<p>Стаття 511. Закінчення досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру</p>	<p>Стаття 511. Закінчення досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру</p>
<p>...</p> <p>3. Прокурор затверджує складене слідчим або самостійно складає клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру і надсилає його суду в порядку, передбаченому цим Кодексом.</p>	<p>...</p> <p>3. Прокурор затверджує складене дізнавачем, слідчим або самостійно складає клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру і надсилає його суду в порядку, передбаченому цим Кодексом.</p>
<p>Стаття 523. Місце проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на території дипломатичних представництв, консульських установ, суден України</p>	<p>Стаття 523. Місце проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на території дипломатичних представництв, консульських установ, суден України</p>
<p>1. Досудове розслідування кримінального правопорушення, вчиненого на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном, здійснюється слідчим органу досудового розслідування, юрисдикція якого поширюється на територію місцезнаходження центрального органу виконавчої влади у сфері закордонних справ України.</p> <p>2. Досудове розслідування кримінального правопорушення, вчиненого на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, здійснюється слідчим органу досу-</p>	<p>1. Досудове розслідування кримінального правопорушення, вчиненого на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном, здійснюється дізнавачем, слідчим органу досудового розслідування, юрисдикція якого поширюється на територію місцезнаходження центрального органу виконавчої влади у сфері закордонних справ України.</p> <p>2. Досудове розслідування кримінального правопорушення, вчиненого на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту,</p>

<p>дового розслідування, юрисдикція якого поширюється на територію місцезнаходження порту приписки.</p>	<p>розташованого в Україні, здійснюється дознавачем, слідчим органу досудового розслідування, юрисдикція якого поширюється на територію місцезнаходження порту приписки.</p>
<p>Стаття 536. Відстрочка виконання вироку</p>	<p>Стаття 536. Відстрочка виконання вироку</p>
<p>1. Виконання вироку про засудження особи до виправних робіт, арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі може бути відстрочено у разі: 2) вагітності засудженої або за наявності у неї малолітньої дитини – на час вагітності або до досягнення дитиною трьох років, якщо особу засуджено за злочин, що не є особливо тяжким;</p>	<p>1. Виконання вироку про засудження особи до виправних робіт, арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі може бути відстрочено у разі: 2) вагітності засудженої або за наявності у неї малолітньої дитини – на час вагітності або до досягнення дитиною трьох років, якщо особу засуджено за кримінальне правопорушення, що не є особливо тяжким злочином;</p>
<p>Стаття 539. Порядок вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку</p>	<p>Стаття 539. Порядок вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку</p>
<p>7. У разі набрання законної сили ухвалою суду про відмову в задоволенні клопотання щодо умовно-дострокового звільнення засудженого від відбування покарання або заміну невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням розгляд повторного клопотання з цього самого питання щодо осіб, засуджених за тяжкі та особливо тяжкі злочини до позбавлення волі на строк не менше п'яти років, може мати місце не раніше як через рік з дня винесення ухвали суду про відмову, а щодо засуджених за інші злочини та неповнолітніх засуджених – не раніше як через шість місяців.</p>	<p>7. У разі набрання законної сили ухвалою суду про відмову в задоволенні клопотання щодо умовно-дострокового звільнення засудженого від відбування покарання або заміну невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням розгляд повторного клопотання з цього самого питання щодо осіб, засуджених за тяжкі та особливо тяжкі злочини до позбавлення волі на строк не менше п'яти років, може мати місце не раніше як через рік з дня винесення ухвали суду про відмову, а щодо засуджених за інші кримінальні правопорушення та неповнолітніх засуджених – не раніше як через шість місяців.</p>
<p>Стаття 541. Роз'яснення термінів</p>	<p>Стаття 541. Роз'яснення термінів</p>
<p>1. Терміни, що їх вжито в цьому розділі Кодексу, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення: 3) перейняття кримінального провадження – здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою</p>	<p>1. Терміни, що їх вжито в цьому розділі Кодексу, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення: 3) перейняття кримінального провадження – здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою</p>

<p>притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом; 8) екстрадиційна перевірка – діяльність визначених законом органів щодо встановлення та дослідження передбачених міжнародним договором України, іншими актами законодавства України обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (екстрадиції), яка вчинила злочин; 10) тимчасовий арешт – взяття під варту особи, розшукуваної за вчинення злочину за межами України, на строк, визначений цим Кодексом або міжнародним договором України, до отримання запиту про видачу (екстрадицію);</p>	<p>притягнення особи до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, вчинені на території іншої держави, за її запитом; 8) екстрадиційна перевірка – діяльність визначених законом органів щодо встановлення та дослідження передбачених міжнародним договором України, іншими актами законодавства України обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (екстрадиції), яка вчинила кримінальне правопорушення; 10) тимчасовий арешт – взяття під варту особи, розшукуваної за вчинення кримінального правопорушення за межами України, на строк, визначений цим Кодексом або міжнародним договором України, до отримання запиту про видачу (екстрадицію);</p>
<p>Стаття 551. Запит про міжнародну правову допомогу</p>	<p>Стаття 551. Запит про міжнародну правову допомогу</p>
<p>1. Суд, прокурор або слідчий за погодженням з прокурором надсилає до уповноваженого (центрального) органу України запит про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні, яке він здійснює.</p>	<p>1. Суд, прокурор або слідчий, дізнавач за погодженням з прокурором надсилає до уповноваженого (центрального) органу України запит про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні, яке він здійснює.</p>
<p>Стаття 558. Порядок виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу на території України</p>	<p>Стаття 558. Порядок виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу на території України</p>
<p>... 3. Складені органом досудового розслідування, слідчим, прокурором або суддею документи для забезпечення виконання запиту про міжнародну правову допомогу підписуються зазначеними посадовими особами та скріплюються печаткою відповідного органу. Отримані за результатами виконання запиту від інших відомств, установ чи підприємств (незалежно від форми власності) документи повинні бути підписані їхніми керівниками та скріплені печаткою відповідного відомства, установи чи підприємства. Орган досудового розслідування або слідчий передає матеріали виконання запиту прокурору,</p>	<p>... 3. Складені дізнавачем, слідчим, прокурором або суддею документи для забезпечення виконання запиту про міжнародну правову допомогу підписуються зазначеними посадовими особами та скріплюються печаткою відповідного органу. Отримані за результатами виконання запиту від інших відомств, установ чи підприємств (незалежно від форми власності) документи повинні бути підписані їхніми керівниками та скріплені печаткою відповідного відомства, установи чи підприємства. Слідчий або дізнавач передає матеріали виконання запиту прокурору, який здійснює нагляд за додержанням за-</p>

<p>який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, для перевірки повноти і законності проведених слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.</p>	<p>конів під час проведення досудового розслідування, для перевірки повноти і законності проведених слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.</p>
<p>Стаття 563. Присутність представників компетентних органів запитуючої держави</p>	<p>Стаття 563. Присутність представників компетентних органів запитуючої держави</p>
<p>...</p> <p>2. Особи, передбачені частиною першою цієї статті, мають право спостерігати за проведенням процесуальних дій та вносити зауваження та пропозиції щодо їх проведення, з дозволу слідчого, прокурора або суду ставити запитання, а також робити записи, у тому числі із застосуванням технічних засобів.</p>	<p>...</p> <p>2. Особи, передбачені частиною першою цієї статті, мають право спостерігати за проведенням процесуальних дій та вносити зауваження та пропозиції щодо їх проведення, з дозволу дізнавача, слідчого, прокурора або суду ставити запитання, а також робити записи, у тому числі із застосуванням технічних засобів.</p>
<p>Стаття 566. Виклик особи, яка перебуває за межами України</p>	<p>Стаття 566. Виклик особи, яка перебуває за межами України</p>
<p>2. Викликана особа не може бути притягнута до кримінальної відповідальності, затримана, стосовно неї не може бути обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, до неї не можуть бути застосовані інші заходи забезпечення кримінального провадження чи обмеження її особистої свободи як з приводу кримінального правопорушення, яке є предметом цього кримінального провадження, так і за будь-яке інше кримінальне правопорушення, вчинене до перетинання державного кордону України (при в'їзді в Україну). Стосовно такої особи не може бути приведений до виконання вирок, ухвалений до перетину державного кордону України у зв'язку з викликом. Підозрюваний, обвинувачений або засуджений може бути затриманий, стосовно нього може бути застосований запобіжний захід або приведений до виконання вирок лише за злочин, зазначений у повістці.</p>	<p>2. Викликана особа не може бути притягнута до кримінальної відповідальності, затримана, стосовно неї не може бути обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, до неї не можуть бути застосовані інші заходи забезпечення кримінального провадження чи обмеження її особистої свободи як з приводу кримінального правопорушення, яке є предметом цього кримінального провадження, так і за будь-яке інше кримінальне правопорушення, вчинене до перетинання державного кордону України (при в'їзді в Україну). Стосовно такої особи не може бути приведений до виконання вирок, ухвалений до перетину державного кордону України у зв'язку з викликом. Підозрюваний, обвинувачений або засуджений може бути затриманий, стосовно нього може бути застосований запобіжний захід або приведений до виконання вирок лише за кримінальне правопорушення, зазначене у повістці.</p>
<p>Стаття 564. Вручення документів</p>	<p>Стаття 564. Вручення документів</p>

<p>...</p> <p>2. Слідчий, прокурор або суд для виконання запиту компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу викликає особу для вручення документів. Якщо особа не з'явилася без поважних причин, до неї може бути застосовано привід у порядку, передбаченому цим Кодексом.</p> <p>3. Орган досудового розслідування, слідчий, прокурор або суд складає протокол про вручення особі документів із зазначенням місця та дати їх вручення. Протокол підписується особою, якій вручено документи, з викладом її заяв або зауважень при отриманні документів. У випадках, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, складається також окреме підтвердження, що підписується особою, яка отримала документи, та особою, яка здійснила їх вручення.</p> <p>...</p>	<p>...</p> <p>2. Дізнавач, слідчий, прокурор або суд для виконання запиту компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу викликає особу для вручення документів. Якщо особа не з'явилася без поважних причин, до неї може бути застосовано привід у порядку, передбаченому цим Кодексом.</p> <p>3. Дізнавач, слідчий, прокурор або суд складає протокол про вручення особі документів із зазначенням місця та дати їх вручення. Протокол підписується особою, якій вручено документи, з викладом її заяв або зауважень при отриманні документів. У випадках, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, складається також окреме підтвердження, що підписується особою, яка отримала документи, та особою, яка здійснила їх вручення.</p> <p>...</p>
<p>Стаття 568. Розшук, арешт і конфіскація майна</p>	<p>Стаття 568. Розшук, арешт і конфіскація майна</p>
<p>1. На підставі запиту про міжнародну правову допомогу відповідні органи України проводять передбачені цим Кодексом процесуальні дії, а також інші передбачені спеціальним законом дії з метою виявлення та арешту майна, грошей і цінностей, отриманих злочинним шляхом, а також майна, яке належить підозрюваному, обвинуваченому або засудженому особам.</p> <p>6. За клопотанням центрального органу України суд може прийняти рішення про передачу майна, конфіскованого згідно з пунктом 2 частини третьої цієї статті, а так само його грошового еквівалента:</p> <p>1) запитуючій стороні, яка прийняла рішення про конфіскацію для відшкодування потерпілим шкоди, завданої злочином;</p>	<p>1. На підставі запиту про міжнародну правову допомогу відповідні органи України проводять передбачені цим Кодексом процесуальні дії, а також інші передбачені спеціальним законом дії з метою виявлення та арешту майна, грошей і цінностей, одержаних внаслідок вчинення кримінального правопорушення, а також майна, яке належить підозрюваному, обвинуваченому або засудженому особам.</p> <p>6. За клопотанням центрального органу України суд може прийняти рішення про передачу майна, конфіскованого згідно з пунктом 2 частини третьої цієї статті, а так само його грошового еквівалента:</p> <p>1) запитуючій стороні, яка прийняла рішення про конфіскацію для відшкодування потерпілим шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;</p>

<p>Стаття 598. Порядок кримінального провадження, що перейняте від іншої держави</p>	<p>Стаття 598. Порядок кримінального провадження, що перейняте від іншої держави</p>
<p>3. Слідчий, прокурор України після перейняття кримінального провадження мають право здійснювати будь-які передбачені цим Кодексом процесуальні дії.</p>	<p>3. Дізнавач, слідчий, прокурор України після перейняття кримінального провадження мають право здійснювати будь-які передбачені цим Кодексом процесуальні дії.</p>
<p>Стаття 599. Порядок і умови передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави</p>	<p>Стаття 599. Порядок і умови передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави</p>
<p>1. Клопотання слідчого, погоджене з прокурором, прокурора або суду про передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави розглядаються уповноваженим (центральним) органом України протягом двадцяти днів з моменту надходження.</p> <p>...</p> <p>3. Слідчий, прокурор або суд на вимогу уповноваженого (центрального) органу України поновлює кримінальне провадження, продовжує – якщо це дозволяється цим Кодексом – строки розслідування або тримання під вартою з урахуванням часу, необхідного для перейняття його компетентним органом іноземної держави.</p>	<p>1. Клопотання дізнавача, слідчого, погоджене з прокурором, прокурора або суду про передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави розглядаються уповноваженим (центральним) органом України протягом двадцяти днів з моменту надходження.</p> <p>...</p> <p>3. Дізнавач, слідчий, прокурор або суд на вимогу уповноваженого (центрального) органу України поновлює кримінальне провадження, продовжує – якщо це дозволяється цим Кодексом – строки розслідування або тримання під вартою з урахуванням часу, необхідного для перейняття його компетентним органом іноземної держави.</p>
<p>Стаття 603. Розгляд судом питання про виконання вироку суду іноземної держави</p>	<p>Стаття 603. Розгляд судом питання про виконання вироку суду іноземної держави</p>
<p>4. За результатами судового розгляду суд постановляє ухвалу:</p> <p>1) про виконання вироку суду іноземної держави повністю або частково. При цьому суд визначає, яка частина покарання може бути виконана в Україні, керуючись положеннями Кримінального кодексу України, що передбачають кримінальну відповідальність за злочин, у зв'язку з яким ухвалено вирок, та вирішує питання про застосування запобіжного заходу до набрання ухвалою законної сили;</p>	<p>4. За результатами судового розгляду суд постановляє ухвалу:</p> <p>1) про виконання вироку суду іноземної держави повністю або частково. При цьому суд визначає, яка частина покарання може бути виконана в Україні, керуючись положеннями Кримінального кодексу України, що передбачають кримінальну відповідальність за кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким ухвалено вирок, та вирішує питання про застосування запобіжного заходу до набрання ухвалою законної сили;</p>
<p>Пункт відсутній</p>	<p>Пункт 20-2 Розділ XI Перехідні положення</p>

	<p>До створення відповідних підрозділів дізнання, але не пізніше 01 січня 2019 року, повноваження керівника підрозділу дізнання можуть виконуватися керівником підрозділу досудового слідства, а повноваження дівзнавачів – слідчими.</p>
--	---

**ДО 50-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ДОКТОРА ЮРИДИЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА, ЗАСЛУЖЕНОГО ДІЯЧА
НАУКИ І ТЕХНІКИ УКРАЇНИ
О. О. ДУДОРОВА**

Шостого червня 2017 р. виповнилося 50 років від дня народження відомого українського науковця в галузі кримінального права, талановитого педагога та прекрасного організатора Олександра Олексійовича Дудорова.

О. О. Дудоров народився у м. Вінниця. Закінчивши у 1984 р. Вінницьку середню школу № 13, він вступив на перший курс юридичного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Після закінчення першого курсу був призваний на строкову військову службу до Збройних Сил СРСР. У 1987 р. після звільнення у запас продовжив навчання на юридичному факультеті зазначеного навчального закладу, який закінчив у 1991 р., здобувши вищу освіту за спеціальністю «Правознавство».

Отримавши диплом спеціаліста з відзнакою, був розподілений на роботу асистентом кафедри теорії та історії держави та права Чернівецького державного університету імені Юрія Федьковича.

Дуже скоро повернувшись до *alma mater*, О. О. Дудоров з листопада 1991 р. починає навчання у стаціонарній аспірантурі Київського державного університету імені Тараса Шевченка. У 1994 р. він успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за темою «Проблемні питання кримінальної відповідальності за одержання хабара». За наукової підтримки свого Вчителя – видатного українського правника, громадського та державного діяча С. С. Яценка (1936 р. – 2014 р.), – у 2007 р. О. О. Дудоров успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Проблеми кримінально-правової охорони

системи оподаткування України». У 1999 р. ювіляру присвоєне вчене звання доцента, а у 2008 р. – професора.

Свій професійний шлях керівника він почав із 1994 р. на посаді завідувача кафедри Азовського регіонального інституту управління (пізніше – Академії управління та інформаційних технологій «АРІУ» у м. Бердянськ), де працював по 2007 р. У 2007–2014 рр. – професор кафедри кримінального права Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, а з 2009 р. по 2014 р. очолював науково-дослідну лабораторію цього закладу з вивчення актуальних проблем кримінального законодавства України та його застосування. Із 2014 р. по 2017 р. він працював завідувачем кафедри кримінального права та правосуддя юридичного факультету Запорізького національного університету. Нині Олександр Олексійович займає посаду провідного наукового співробітника науково-дослідної лабораторії з правових та організаційних проблем ОРД Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.

Високий професіоналізм шановного ювіляра відзначений органами державної влади України. Йому надане почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (2012 р.), за досягнення у науковій діяльності учений нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2004 р.), медаллю МВС України «За сприяння органам внутрішніх справ України» (2008 р.), відзнакою МВС України «За розвиток науки, техніки і освіти» II ступеня (2008 р.). За сумлінну безперервну працю у галузі права, вагомий особистий внесок у розвиток судового устрою та судочинства, реформування правосуддя в Україні, забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина він неодноразово відзначався Верховним Судом України.

О. О. Дудоров є членом редколегій фахових наукових журналів з юридичних наук, а саме: «Вісник Асоціації кримінального права України», «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка», «Юридичний науковий електронний журнал», «Вісник

кримінального судочинства», «Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ». Він – член Науково-консультативної ради при Верховному Суді України, член Науково-консультативної ради Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Учений має понад 300 опублікованих наукових і навчально-методичних робіт з проблем кримінального права. Є співавтором виданих протягом 200–2012 рр. дев'яти перевидань науково-практичного коментаря КК України. Під його авторством вийшли у світ та завоювали авторитет серед науковців низка підручників і монографій із кримінального права.

Свій досвід і талант ученого О. О. Дудоров самовіддано втілює у підготовку наукових кадрів. Він підготував одного доктора (Є. О. Письменський) та дев'ять кандидатів (Г. Є. Болдарь, Г. М. Зеленов, Д. В. Каменський, М. І. Омеляненко, В. В. Балабко, Д. Ю. Степаненко, Я. В. Ризак, Т. М. Тертиченко, М. В. Комарницький) юридичних наук.

Олександра Олексійовича поважають як принципову, цілеспрямовану, інтелігентну людину із широкою ерудицією, умінням знаходити шляхи до вирішення складних наукових питань і досягнення поставленої мети, цінують його порядність і доброту.

Від імені членів громадської організації «Всеукраїнська асоціація кримінального права» та редакційної колегії цього наукового видання вітаємо шановного Олександра Олексійовича із ювілеєм та бажаємо міцного здоров'я, здійснення усіх мрій, наснаги для подальшої роботи на благо України.

**ДО ЮВІЛЕЮ
ДОКТОРА ЮРИДИЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА А. Х. СТЕПАНЮКА**

Першого липня 2017 року виповнилось 65 років видатному вченому, доктору юридичних наук, професору Анатолію Хомичу Степанюку.

У 1973 р. А. Х. Степанюк вступив до Харківського юридичного інституту імені Ф. Е. Дзержинського (нині – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого). Під час навчання брав активну участь у роботі наукового гуртка на кафедрі кримінології та виправно-трудоного права, де вперше розкрився потяг Анатолія Хомича до наукових пошуків у сфері виконання покарань. Свій викладацький шлях розпочав на кафедрі кримінального права рідного інституту, де з 1977 р. працював асистентом. З 1979 по 1982 рр. навчався в аспірантурі, де під керівництвом видатного криміналіста Марка Ігоровича Бажанова підготував дисертацію з кримінального права за темою «Кримінальна відповідальність за виготовлення, збут та розповсюдження порнографічних предметів». Її захист відбувся у стінах alma mater у 1983 р. Обраний предмет наукового дослідження був майже не вивчений. Захищена дисертація стала першим у радянській кримінально-правовій науці монографічним дослідженням з проблем поширення порнографії. Новаторською була й структура роботи, вперше при дослідженні норм Особливої частини кримінального права з'ясовано соціальну обумовленість кримінально-правової заборони порнографії.

Після закінчення аспірантури А. Х. Степанюк продовжив працювати асистентом на кафедрі кримінального права, де удосконалював свої фахові знання, працюючи пліч-о-пліч з такими шанованими ученими, як В. І. Борисов, Ю. В. Баулін, С. Б. Гавриш, М. І. Панов, А. О. Пінаєв,

В. В. Сташис, В. І. Тютюгін, В. Я. Тацій. Протягом тривалого періоду Анатолій Хомич вбирав досвід та знання професора М. І. Бажанова, який залишив вагомий слід у його світосприйнятті та наукових підходах. У червні 1984 р. Анатолій Хомич приймає доленосне рішення про перехід на посаду старшого викладача кафедри кримінології і виправно-трудоного права Харківського юридичного інституту імені Ф. Е. Дзержинського. На цій кафедрі розкривається весь науковий потенціал молодого науковця, він активно веде дослідницьку роботу, публікує актуальні праці і розробляє базу для нової концепції змісту кримінально-виконавчої діяльності, формує уявлення про майбутню докторську дисертацію, в основу якої лягла парадигма сутності виконання кримінальних покарань. У 1988 р. переходить на посаду доцента, а вже у 1996 р., оцінивши високий науковий потенціал Анатолія Хомича, керівництво пропонує йому розпочати навчання в докторантурі. Протягом трьох років А. Х. Степанюк веде наукові пошуки щодо визначення сутності виконання покарання, змісту езекутивної діяльності органів та установ виконання покарань. Результати його роботи втілюються у низці публікацій, основна з яких – монографія «Сущность исполнения наказаний», що вийшла друком у 1999 р. Того ж року А. Х. Степанюк став лауреатом конкурсу на краще юридичне видання 1998–1999 рр. і був удостоєний третьої премії Спілки юристів України у номінації «Юридичні монографічні видання». Після закінчення докторантури у 1999 р. Анатолій Хомич продовжив працювати на посаді доцента кафедри кримінології і кримінально-виконавчого права, активно публікуватись та завершує роботу над оформленням власного бачення змісту кримінально-виконавчої діяльності. У середині 2002 р. до логічного завершення добіг цей складний та тернистий етап життя Анатолія Хомича – в спеціалізованій вченій раді Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого він захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Актуальні проблеми виконання покарань (сутність та принципи кримінально-виконавчої діяльності: теоретико-правове дослід-

дження)» (спеціальність 12.00.08 – кримінальне право, кримінологія та кримінально-виконавче право). Це була перша в Україні дисертація, в якій розглядалися фундаментальні аспекти науки кримінально-виконавчого права, вона поклала початок формуванню Харківської школи кримінально-виконавчого права. Весь накопичений науковий досвід у роботі Анатолія Хомича був сконцентрований на доведенні, що сутністю (змістом) кримінально-виконавчої діяльності має бути виключно процес виконання покарання. На початку 2003 р. А. Х. Степанюк розпочав новий для себе етап – його було призначено деканом факультету підготовки кадрів для Державного департаменту з питань виконання кримінальних покарань України. На той час факультет перебував на етапі становлення, здійснювалась підготовка лише на трьох курсах. Поєднуючи свої науково-методичні знання та організаційні здібності, новий декан налагоджує якісну роботу факультету з підготовки висококваліфікованих фахівців, які в подальшому зробили успішну кар'єру в юридичній сфері, вибудовує співпрацю з Державною кримінально-виконавчою службою України та проводить ефективну соціально-виховну роботу зі студентами. З грудня 2003 р. і дотепер Анатолій Хомич паралельно з роботою деканом займає посаду професора кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права. За цей час під його керівництвом було підготовлено п'ять видань підручника з кримінально-виконавчого права та шість навчальних посібників. За участю А. Х. Степанюка було розроблено навчально-методичні комплекси дисциплін кримінально-виконавчого профілю, що викладаються кафедрою на очолюваному ним факультеті, які своєчасно удосконалюються та оновлюються. Анатолій Хомич підготував цілу плеяду висококваліфікованих науковців, під його безпосереднім керівництвом успішно захищено 10 кандидатських дисертацій та одна докторська.

Школа кримінально-виконавчого права, створена Анатолієм Хомичем, широко відома в усій Україні, а його учні працюють у різних навчальних закладах та правоохоронних органах і спільно зі своїм науковим керівником

продовжують розвивати науку кримінально-виконавчого права. Свою активну діяльність у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого Анатолій Хомич поєднує з роботою у Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України. З 1997 р. він очолює сектор дослідження проблем кримінально-виконавчого законодавства цієї наукової установи. Результатом 20-річної роботи є те, що сектор під керівництвом Анатолія Хомича став одним із передових, якісно проводить дослідження та активно впроваджує її результати у законодавство й практичну діяльність органів та установ виконання покарань. А. Х. Степанюк з 1997 р. також є Головою Координаційного бюро з проблем кримінально-виконавчого права відділення кримінально-правових наук Національної академії правових наук України, тривалий час був членом Науково-методичної ради Державної пенітенціарної служби України та інших консультативних органів кримінально-виконавчого профілю. Анатолій Хомич є автором більше 130 наукових робіт, основна тематика яких зосереджена на проблемах теорії кримінально-виконавчого права та організації процесу виконання кримінальних покарань, імплементації міжнародних стандартів у кримінально-виконавче законодавство, питаннях правового статусу засуджених та персоналу установ виконання покарань. За свою наукову кар'єру він отримав визнання як один із найкращих вітчизняних фахівців з кримінально-виконавчого права. Анатолію Хомичу притаманна властивість глибокого аналізу кожної проблеми, за дослідження якої береться він чи його учні. Анатолій Хомич Степанюк володіє унікальним умінням надихати – чи то студентів до навчання, чи то молодих дослідників до наукових пошуків – він завжди готовий вислухати, надати пораду та підтримку. Принципи законності, гуманності та справедливості, які він детально проаналізував у своїх наукових роботах, стали його дороговказами й у житті. Нині система органів та установ виконання покарань перебуває в стадії перманентного реформування, яке триває вже понад 15 років. Нагально відчува-

ється брак нових ідей, концепцій та поглядів, які зможуть вивести систему виконання покарань із кризи на новий рівень функціонування. І у зв'язку з цим роботи нашого вчителя заслуговують на особливу увагу, адже ще наприкінці 1990-х рр. Анатолій Хомич надав свій власний, унікальний рецепт створення ефективної моделі функціонування кримінально-виконавчої системи, запровадження якої вирішило б значну частину існуючих нині проблем. Наукові праці Анатолія Хомич дають змогу досягнути глибини його поглядів на проблематику кримінально-виконавчого права та ефективність запропонованих рішень.

Редакційна колегія щиро вітає Анатолія Хомича Степанюка з ювілеєм, бажає відмінного здоров'я, натхнення, подальших творчих звитяг та благополуччя!

**70-РІЧНИЙ ЮВІЛЕЙ
ПРОФЕСОРА, ЗАСЛУЖЕНОГО
ЮРИСТА УКРАЇНИ В. І. ТЮТЮГІНА**

Виповнилося 70 років з дня народження та 45 років з початку науково-педагогічної діяльності професора, завідувача кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Заслуженого юриста України Володимира Ілліча Тютюгіна.

В. І. Тютюгін народився 14 жовтня 1947 р. у м. Бугульма Татарської АРСР в сім'ї службовців. У 1964 р. Володимир Ілліч пішов навчатися до вечірньої школи та працювати на завод. З 1967 р. по 1971 р. він навчався у Харківському юридичному інституті, після чого продовжив навчання в аспірантурі. Вже у 1975 р. ним була успішно захищена кандидатська дисертація «Лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью как вид наказания по советскому уголовному праву» під науковим керівництвом доктора юридичних наук, професора Марка Ігоровича Бажанова.

Із 1976 р. Володимир Ілліч працював на кафедрі кримінального права старшим викладачем, доцентом, а з 2007 р. – професором. У 1980 р. йому було присвоєно вчене звання доцента, а в 2008 р. – звання професора. У 2015 р. В. І. Тютюгін обраний завідувачем кафедри кримінального права, на посаді якого працює дотепер.

Володимир Ілліч понад 10 років сполучав свою основну роботу на кафедрі кримінального права з викладанням в Інституті підвищення кваліфікації Генеральної прокуратури України, на Республіканських курсах підвищення кваліфікації працівників юстиції України. Донині він є науковим консультантом Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпе-

чення правоохоронної діяльності, членом Науково-консультативної ради при Верховному Суді України, членом Науково-консультативної ради Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Ювіляр поряд із науково-педагогічною успішно займався і практичною діяльністю – з 1987 р. по 2015 р. був членом Харківської обласної колегії адвокатів і не раз надавав правову допомогу із захисту прав і свобод громадян, суспільних і державних інтересів у сфері кримінального судочинства.

Сфера його наукових інтересів: кримінальне право, кримінологія, кримінально-виконавче право, кримінальний процес, міжнародне кримінальне право, соціологія права. У своїх роботах Володимир Ілліч приділяє увагу питанням кримінально-правової політики держави; теорії закону про кримінальну відповідальність; караності та конструювання санкцій; звільнення від покарання; погашення судимості; кваліфікації корупційних злочинів та злочинів проти правосуддя; проблемам запровадження інституту кримінального проступку до законодавства України тощо. Він є автором біля 180 наукових, науково-практичних, навчальних та методичних праць. Серед них широко відомі науковому юридичному загалу монографії: «Лишение права занимать определенные должности как вид наказания по советскому уголовному праву» (1982), «Дополнительные наказания: назначение, освобождение от наказания, погашение судимости» (1987), «Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання» (у співавт., 2008), «Одиничні злочини: поняття, види кваліфікація» (у співавт., 2010). Науковий і педагогічний досвід ювіляра втілюється й у написанні підручників з кримінального права, навчальних посібників та методичних рекомендацій, науково-практичних коментарів до Кримінального кодексу України. Зокрема, він є членом авторського колективу (а у 2015 р. – й одним із редакторів) 10-ти підручників із Загальної та Особливої частин кримінального права України (2001, 2003, 2004, 2007, 2010, 2015 рр.), два з яких (2001, 2004 рр.) одержали Державну премію України; співавтором

(а у 2013 р. – і одним із редакторів) семи Науково-практичних коментарів до Кримінального кодексу України (2003, 2004, 2006, 2008, 2013 рр.).

Володимир Ілліч одним із перших започаткував практику публікацій неофіційних видань Кримінального кодексу з урахуванням останніх змін і доповнень. Також за його ініціативою та безпосередньою участю було підготовлено та опубліковано сім збірок матеріалів судової практики із кримінальних справ (2005, 2008, 2009, 2011, 2012, 2014, 2016 рр.), які були предметом розгляду вищих судових інстанцій України і наведені в спеціальних джерелах (2001 – 2016 рр.).

В. І. Тютюгін – один із активних організаторів та керівників міжнародної науково-практичної конференції з кримінального права, яка проводиться щороку в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого. Крім того, ювіляр є учасником багатьох міжнародних та республіканських наукових і науково-практичних конференцій, членом редколегії трьох наукових збірників і журналів, входить до складу спеціалізованої вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

За роки плідної праці під його керівництвом захистилося 10 аспірантів і здобувачів, які досліджували різні проблеми сучасної кримінально-правової науки та правозастосовної практики. Частина з них нині успішно застосовують набуті наукові знання, працюючи на різних посадах у правоохоронних органах і в системі правосуддя, а інші – займаючись науково-педагогічною діяльністю. Для своїх учнів Володимир Ілліч є наставником, Вчителем і справжнім другом.

Завдяки плідній науковій та практичній діяльності Володимир Ілліч Тютюгін зробив вагомий внесок у розвиток правової науки. Його відзначено почесною Грамотою Верховної Ради України (2004), подякою Голови Харківської обласної державної адміністрації (2008), він є лауреатом премії імені Ярослава Мудрого в номінації «За видатні заслуги у сфері підготовки юридичних кадрів» (2012), лауреатом XVI обласного конкурсу «Вища школа Ха-

рківщини – кращі імена» (2014). У 2014 р. йому присвоєно почесне звання «Заслужений юрист України».

Свій ювілей Володимир Ілліч зустрічає з новими ідеями, планами та досягненнями. Він успішно готує нові наукові роботи та розробляє низку наукових напрямів.

Наукова громадськість, колектив кафедри кримінального права Національного юридичного інституту імені Ярослава Мудрого, його учні та колеги щиро вітають Володимира Ілліча Тютюгіна з ювілеєм та бажають йому міцного здоров'я, творчого натхнення та нових звершень, невичерпної життєвої енергії та довгих років життя!

**ДОКТОРУ ЮРИДИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРУ
ВАЛЕРІЮ ОЛЕКСАНДРОВИЧУ ГЛУШКОВУ –
70 РОКІВ**

28 жовтня 2017 р. виповнилося 70 років із дня народження Валерія Олександровича Глушкова – відомого українського фахівця в галузі кримінального права, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, академіка Європейської академії безпеки та конфліктології (Словаччина).

Невтомна енергія та хист до здобуття нових знань проявилися у ювіляра ще з юнацьких літ. Він закінчив у 1972 р. Одеський державний медичний інститут ім. М. І. Пирогова (нині – Одеський національний медичний університет), а у 1975 р. – юридичний факультет Одеського державного (тепер – національного) університету ім. І. І. Мечникова. Свій трудовий шлях Валерій Олександрович розпочав за першим покликанням, де крок за кроком набуваючи досвід у медичній діяльності, пройшов шлях від лікаря у Ново-Одеській районній лікарні, начальника лазарету у військовій частині до хірурга у Київській обласній лікарні.

У 1981 р. В. О. Глушков прийняв рішення пов'язати життя та трудову діяльність із наукою. Його науковий шлях розпочався з роботи в кадрах МВС України. Він працював науковим співробітником, старшим науковим співробітником НД та РВВ Київської вищої школи МВС СРСР (нині – Національна академія внутрішніх справ), старшим викладачем, доцентом, професором кафедри кримінального права цього ж закладу. У 1983 р. він захистив кандидатську дисертацію на тему «Уголовная ответственность медицинских работников за нарушение профессиональных обязанностей», а у 1991 р. – док-

торську дисертацію на тему «Проблемы уголовной ответственности за общественно опасные деяния в сфере медицинского обслуживания».

У подальші роки Валерій Олександрович займав керівні посади у навчальних та наукових установах: 1992–1995 рр. – начальник кафедри спочатку загальноюридичних наук, а потім кримінально-правових дисциплін, проректор з наукової роботи Київського інституту внутрішніх справ УАВС; 1995–1999 рр. – начальник відділу Міжвідомчого науково-дослідного центру при Координаційному комітеті по боротьбі з організованою злочинністю і корупцією при Президентові України; 1999–2003 рр. – начальник Центру організації та координації наукових досліджень вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ МВС України; 2003–2006 рр. – державний експерт Управління державної безпеки Ради національної безпеки та оборони; 2006–2007 рр. – перший проректор Академії управління МВС України; 2007–2010 рр. – завідувач кафедри кримінального права і кримінології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка; 2010–2015 рр. – завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії Служби безпеки України. Із 2015 р. і по цей час він працює професором кафедри права Київського кооперативного інституту бізнесу і права.

Творчі здобутки вченого є надзвичайно плідними. Він є автором понад 400 наукових праць, присвячених проблемам кримінального права, кримінології, державної безпеки, терології, оперативно-розшукової діяльності, геополітики. Праць. Серед них 9 монографій, 13 підручників, 19 навчальних посібників, а саме: «Ответственность за преступления в области здравоохранения» (1987); «Веское слово общественности» (1987); «Наркомания у подростков» (1989); «Пьянство и преступность» (у співавт., 1989); «Квалификация органами внутренних дел нетрудовых доходов в сфере медицинского обслуживания населения» (1990); «Наркотизм и преступность» (у співавт., 1994); «Шахрайство з фінансовими ресурсами на фінансових ринках при біржевій торгівлі (правовий та кримінологічний аспект)» (у співавт., 2007); «Борьба з

корупцією» (2010); «Боротьба з організованою злочинністю» (у співавт., 2010); «Відповідальність за передбачені Розділом II Особливої частини Кримінального кодексу України злочини у сфері професійної діяльності медичних працівників та спеціальні види тілесних ушкоджень» (у співавт., 2011); «Оперативно-розшукова діяльність Служби безпеки України. Вступ до спеціальності» (у співавт., 2011; 2012); «Негласні слідчі (розшукові) дії. Коментар до глави 21 Кримінального процесуального кодексу» (у співавт., 2012); «Судові та правоохоронні органи України» (у співавт., 2013); «Законодавство України та інших держав щодо проведення оперативно-розшукових заходів» (у співавт., 2013); «Тероризм: визначення та сутність» (у співавт., 2014), «Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані» (у співавт., 2016) та ін.

В. О. Глушков брав участь у розробці Кримінального кодексу України (положення про примусові заходи медичного характеру, у сфері злочинів проти особи, незаконного обігу наркотичних засобів, сильнодіючих та отруйних речовин та військових злочинів), законів України: «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про боротьбу з тероризмом», «Про оперативно-розшукову діяльність» (нова редакція), а також нормативно-правових основ діяльності Національного бюро розслідувань України та Антитерористичного центру країн СНД.

Багато уваги Валерій Олександрович приділяє підготовці молодих наукових кадрів. Під своїм безпосереднім керівництвом він підготував сім докторів юридичних наук та понад 30 кандидатів юридичних наук.

Високий професіоналізм ювіляра, ґрунтовне знання предмета, принципів, цілеспрямованість і доброзичливість, пов'язані з вимогливістю, викликають високу довіру і глибоку повагу всієї наукової спільноти. Самовідданість і сумлінне ставлення до виконання своїх обов'язків створили йому авторитет людини діяльної, енергійної, для якої почуття обов'язку – не декларация, а найважливіший принцип життя.

Редакційна колегія щиро вітає Валерія Олександровича Глушкова з ювілеєм, бажає йому відмінного самопочуття, життєвої гармонії, сімейної злагоди, подальших звершень у його багатогранній діяльності, усіляких життєвих гараздів, а також особистим прикладом й надалі надихати своїх колег на продуктивну працю!